

Folketingets
ombudsmands
beretning
for året
1985

A/S J. H. SCHULTZ
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1986

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Indledning	7
I. Embedets almindelige forhold:	
A. Personaleforhold	9
B. Inspektioner, besøg og rejser	9
C. Afgørelser vedrørende ombudsmandens kompetence	9
D. Europarådets initiativer vedrørende ombudsmandsordninger	10
E. Statistiske oplysninger	12
II. Udtalelser vedrørende generelle forvaltningsretlige spørgsmål	17
III. Sager, der har givet anledning til kritik, henstillinger m.v., samt andre sager af mere almindelig interesse:	
1. <i>Arbejdsministeriets sagsområde:</i>	
1. Generelle spørgsmål inden for arbejdsløshedsforsikringslovens område	25
2. Klageadgang vedr. afgørelser efter § 62, stk. 2, i arbejdsløshedsforsikringsloven	31
3. Immatrikulations betydning for ret til arbejdsløshedsdagpenge	35
4. Rådighedsvurdering efter arbejdsløshedsforsikringsloven i forbindelse med sygdom	38
5. Direktoratet for arbejdsløshedsforsikringens kompetence som tilsynsmyndighed i sager om efterløn	43
6. Formanden for ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringens kompetence til at træffe afgørelse i sager om overskridelse af ankefristen	48
7. Ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringens funktionelle kompetence	50
2. <i>Boligministeriets sagsområde:</i>	
1. Forhåndsbeskeds bindende virkning med hensyn til byggetilladelse	52
3. <i>Energiministeriets sagsområde</i>	56
4. <i>Finansministeriets sagsområde:</i>	
1. Aftale om understøttelsesordning for ikke-pensionssikret telefonistpersonale	57
5. <i>Ministeriet for skatter og afgifters sagsområde:</i>	
1. Genoptagelse af landsskatteretssag	61
6. <i>Fiskeriministeriets sagsområde</i>	67

	Side
7. Forsvarsministeriets sagsområde	68
8. Industriministeriets sagsområde	69
9. Indenrigsministeriets sagsområde:	
1. Salg af kommunale ejendomme til medlemmer af kommunalbestyrelsen eller kommunalt ansatte	70
2. Anvendelse af fiksationsmidler/beskyttelsesmidler på somatiske sygehusafdelinger og plejehjem	74
3. Habilitet – kommunal deltagelse i erhvervsvirksomhed	75
10. Justitsministeriets sagsområde:	
1. Udstedelsesdatoen for pas	81
2. Fri proces under anke til højesteret	83
3. Opholdstilladelse til medlemmer af Scientology-kirken	86
4. Afslag på anmodning om udstedelse af straffeattester	89
5. Manglende bekendtgørelse af bidragsresolution	93
6. Begrundelse for afslag på EF-opholdstilladelse	97
7. Flygtningenævnets praksis med hensyn til beskikkelse af advokat	103
8. Flygtningenævnets behandling af 2 sager vedrørende iranske asylsøgere ...	105
9. Inspektion af statsfængslet i Horsens	109
10. Inspektion af statsfængslet Renbæk	111
11. Lokalnævnsformands tilbagesendelse af breve	114
11. Kirkeministeriets sagsområde:	115
12. Landbrugsministeriets sagsområde	
1. Delegation til private brancheorganisationer	116
2. Dispensation fra kravet om landbrugsuddannelse	121
13. Miljøministeriets sagsområde:	
1. Tilbagekaldelse af påbud til restauration vedrørende støj	125
2. Zonetilladelse til udstykning af skovarealer	129
14. Ministeriet for Grønlands sagsområde	133
15. Ministeriet for kulturelle anliggendes sagsområde:	
1. Bedømmelsesudvalgs behandling af ansættelsessag	134
16. Ministeriet for offentlige arbejders sagsområde:	
1. Manglende grundlag for en tilkendegivelse i forbindelse med en disciplinærsag	142
2. Postvæsenets ansvar for rigtig udbetaling	146
3. Oplysningspligt for luftfartspersonale ved afmelding i henhold til luftfartslovens § 50	147
17. Socialministeriets sagsområde:	
1. Arbejdsgivers partsstilling i erhvervs sygdomssager	153
2. Administration af klagebegrænsningsreglerne i forhold til den sociale ankestyrrelse	157
3. Begrundelse for afvisning af »ikke-rettidig« indgivet klage til inkompetent myndighed	163
4. Kontanthjælpsforsøgsregler i forhold til allerede meddelt tilsagn	166
5. For sen modtagelse af ansøgning om invalidepension	169

	Side
6. Tilbagebetaling af folkepension	173
7. Tilbagebetaling af kontanthjælp efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3 og 4	174
8. Bortfald af ret til udbetaling af pension, der ikke er hævet inden for 1 år	177
9. Socialudvalgs omgørelse af et tilsagn om hjælp efter bistandsloven meddelt af socialforvaltningen	181
10. Standsning af dagpengeudbetaling efter sygedagpengeloven	185
11. Tilbagebetaling af sygedagpenge	188
12. Bevisbyrden for, at tilbagebetalingspligt er tilkendegivet efter bistandslovens § 26, stk. 2	191
13. Beregning af tilbagebetalingskrav efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 4	196
14. Anvendelse af forventet fremtidig indkomst ved beregning af boligsikring	198
18. Statsministeriets sagsområde	202
19. Udenrigsministeriets sagsområde	203
20. Undervisningsministeriets sagsområde:	
1. Livsforsikring tegnet som pligtig enkeforsørgelse	204
21. Økonomiministeriets sagsområde	208
22. Kommunale myndigheder:	
1. Kommunes delegation til forsikringselskab vedrørende behandling af erstatningskrav mod kommunen	209
2. Tilbagekaldelse af befordringsgodtgørelse til skoleelev	213
IV. Supplerende oplysninger vedrørende sager omtalt i tidligere beretninger:	
A. Beretningen for året 1973:	
ad 45. Regler vedr. detentionsanbringelse af berusede	217
B. Beretningen for året 1974:	
ad 100. Sagsbehandlingstiden i den sociale ankestyreelse m.m.	217
C. Beretningen for året 1975:	
ad 41. Aktindsigt i sager om advarsel efter straffelovens § 265	218
D. Beretningen for året 1978:	
ad 98. Erstatning for LSD-skader	218
E. Beretningen for året 1979:	
ad 65. Udelukkelse fra arbejdsløshedsdagpenge ved konflikt	219
F. Beretningen for året 1980:	
ad 31. Uddannelseshjælp efter bistandslovens § 42	220
G. Beretningen for året 1981:	
ad 1-6. Jobtilbud til langtidsledig	220
ad 10-1. Registrering af fingeraftryk	221
ad 13-1. Klageberettigelse efter naturfredningslovens § 58, stk. 1	221

	Side
H. Beretningen for året 1982:	
ad 1-2. Fortrinsret for invaliderede til visse beskæftigelser	222
ad 2-1. Bekendtgørelse om almennyttig boligvirksomhed	222
ad 5-2. Afgiftsfritagelse ved bl.a. beskadigelse	222
ad 5-8. Skønsmæssig ansættelse af privatforbrug	223
ad 10-2. Aktindsigt/kontradiktion i bidragssag	223
ad 17-9. Efterbetaling for plejehjemsophold	223
I. Beretningen for året 1983:	
ad 5-2. Erstatning for tilbageholdelse af bil i medfør af toldlovens § 126	224
ad 5-7. Vejledende anvisning vedr. flyvende personel	224
ad 10-1. Sindssygelovens rækkevidde i forhold til mindreårige	225
ad 17-8. Anvendelse af børnetilskudslovens § 19	225
J. Beretningen for året 1984:	
ad 1-2. Ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringens kompetence	225
ad 1-5. Deponering af kontingent til arbejdsløhedskasse	226
ad 2-1. Tilbagebetaling af boligsikring	230
ad 5-1. Klagevejledning i forbindelse med udlæg	230
ad 10-8. Politiets oplysninger til pressen	230
ad 13-1. Beregning af frist for klage til miljøankenævnet	231
ad 17-2. Regelgrundlaget vedr. børnetilskud og andre familieydelse	231
ad 20-2. Rentetilskud ved misligholdelse af tilbagebetalingsordning vedr. studie- gæld	232
ad 20-5. Orlov til u-landsfrivilligs ægtefælle	232
V. Lovregister til beretningerne 1981-85	235
VI. Stikordsregister til beretningerne 1955-85	241

Til folketinget

I henhold til § 10 i loven om folketingets ombudsmand, jfr. lovbekendtgørelse nr. 342 af 1. december 1961 som ændret ved lov nr. 258 af 9. juni 1971, afgiver jeg hermed beretning for året 1985.

Afsnit I (s. 9) omtaler embedets almindelige forhold, herunder afgørelser vedrørende ombudsmandens kompetence og statistiske oplysninger m.v. vedrørende de sager, der er indkommet i 1985. Afsnit II (s. 17) indeholder udtalelser vedrørende generelle forvaltningsretlige spørgsmål. I afsnit III (s. 23) redegøres der for nogle sager, som har givet anledning til kritik, henstillinger m.v., eller som i øvrigt er af mere almindelig interesse. Afsnit IV (s. 217) indeholder supplerende oplysninger om nogle sager, som har været omtalt i tidligere beretninger.

København, i september 1986.

NIELS EILSCHOU HOLM

I. Embedets almindelige forhold

A. Personaleforhold

Pr. 31. december 1985 bestod personalet af følgende:

Sekretariatschef Karl M. Kragemose
 Afdelingschef Bjarne H. Nielsen
 Kontorchef Lennart Frandsen
 Kontorchef Lars Busck
 Fuldmægtig E. Nøhr Hansen
 Fuldmægtig Jon Andersen
 Fuldmægtig Mette Brask
 Fuldmægtig Eva Ersbøll
 Fuldmægtig Tom Olin
 Fuldmægtig Kaj Larsen
 Fuldmægtig Marianne Wiese ($\frac{1}{8}$ tid)
 Fuldmægtig Mette Petersen ($\frac{1}{2}$ tid)
 Fuldmægtig Vibeke Iversen
 Fuldmægtig Karsten Loiborg

Kontorfuldmægtig Esther Nielsen ($\frac{1}{2}$ tid)
 Kontorfuldmægtig Annelise Larsen ($\frac{1}{2}$ tid)
 Overassistent Inger Lilholt
 Overassistent Anne Bresemann
 Overassistent Lone Barner
 Overassistent Liselotte Falenstein
 Assistent Birgit Wehlast
 Assistent Susanne Jørgensen
 (En stilling som kontorfuldmægtig var ubesat)

For visse perioder (sygdom og ferie) har afdelingschef Bjarne H. Nielsen haft bemyndigelse i henhold til ombudsmandsinstrukens § 16 til på ombudsmandens vegne at tage stilling til nogle af embedets sager.

B. Inspektioner, besøg og rejser

I beretningsåret har jeg og nogle medarbejdere inspiceret statsfængslet i Horsens (se afsnit III, sag nr. 10-9) og statsfængslet Renbæk (se afsnit III, sag nr. 10-10).

I juni 1985 deltog jeg sammen med sekretariatschefen i et europæisk ombudsmandsmøde

i Madrid. I tilslutning hertil var der i samarbejde med Europarådet arrangeret en rundbordskonference om menneskerettigheds-spørgsmål. I denne konference deltog foruden ombudsmændene tillige repræsentanter for den europæiske menneskerettighedsdomstol, den europæiske menneskerettighedskommission samt for juridisk udvalg i Europarådets parlamentariske forsamling og for styringskomiteen vedrørende menneskerettigheder. Forud herfor havde jeg deltaget i et forberedende møde i Strasbourg med repræsentanter for Europarådets menneskerettighedsdirektorat. I forbindelse med, at det juridiske udvalg i Europarådets parlamentariske forsamling i september 1985 holdt møde i København havde jeg lejlighed til efter indbydelse at redegøre for den danske ombudsmandsordning og at udveksle synspunkter om forløbet af rundbordskonferencen i Madrid.

I september 1985 deltog jeg i et møde i Bruxelles mellem medlemmerne af Europaparlamentets udvalg for forretningsordenen og for andragender og de nationale ombudsmænd i medlemslandene.

I november 1985 deltog jeg i det 6. internationale kollokvium om den europæiske menneskerettighedskonvention; kollokviet, der fandt sted i Sevilla, var arrangeret af Europarådet i samarbejde med spanske universiteter og myndigheder.

C. Ombudsmandens kompetence

I tilslutning til redegørelserne i mine tidligere beretninger for afgrænsningen af ombudsmandens kompetence har jeg i beretningsåret anset mig for inkompetent vedrørende klager over advokater, Ankenævnet for Forsikrings- og Pensionsforsikringselskabernes Bedømmelseskommité, Byfornyelsesselskabet Danmark, Det københavnske Byfornyelses- og Sanerings-

selskab, Fællesudvalget for Musikunderviseren inden for Musikskoleområdet, Jydsk teknologisk Institut, landinspektører, Landstandslægenævnet og private forsikringselskaber.

Efter ikrafttrædelsen af loven om Grønlands hjemmestyre har jeg i anledning af nogle klager anført, at jeg ikke kan tage stilling til den forvaltning, der udøves på områder, hvor den endelige administrative afgørelse henhører under det grønlandske hjemmestyres myndigheder, og at jeg heller ikke kan tage stilling til landstingets udøvelse af sin lovgivningskompetence i henhold til hjemmestyreløven.

I anledning af en klage fra et amsankenævn over en afgørelse, der var truffet af den sociale ankestyrelse, anførte jeg, at jeg af principielle grunde i almindelighed ikke behandler klager fra en underordnet myndighed over, at en overordnet myndighed har omgjort den underordnede myndigheds afgørelse.

D. Europarådets initiativer vedrørende ombudsmandsordninger

Den 23. september 1985 vedtog Europarådets ministerkomité (på stedfortræderniveau) en rekommandation (No. R (85) 13) om ombudsmandsordninger. I rekommandationen opfordres medlemslandenes regeringer til

- a) at overveje muligheden for at udpege en ombudsmand for den nationale, regionale eller lokale forvaltning eller for særlige områder af den offentlige forvaltning;
- b) at overveje at bemyndige ombudsmanden, hvor sådan bemyndigelse ikke allerede foreligger, til inden for de almindelige rammer, der i øvrigt gælder for hans virksomhed, i særlig grad at være opmærksom på forhold vedrørende menneskerettighederne, der er undergivet hans indseende, og – dersom dette ikke er uforeneligt med den nationale lovgivning – til at iværksætte undersøgelser og afgive udtalelser vedrørende menneskerettighedsspørgsmål;
- c) at overveje at udvide og styrke ombudsmandens kompetence i andre henseender med henblik på at intensivere den effektive efterlevelse af de grundlæggende menneske- og frihedsrettigheder i den offentlige forvaltnings virksomhed.

Navnlig for så vidt angår det første element, er rekommandationen en videreførelse af tidli-

gere initiativer i Europarådets regie.

Spørgsmålet om indførelse af nationale ombudsmandsordninger i Europarådets medlemslande blev således berørt på den parlamentariske konference om menneskerettighederne, der blev afholdt i Wien i 1971, og som kort er omtalt i beretningen for 1971, s. 6. I den resolution (No. 505/1972), som den parlamentariske forsamling vedtog på grundlag af drøftelserne på den nævnte konference, opfordres medlemslandenes lovgivende forsamlinger bl.a. til at virke for oprettelsen af klageinstitutioner efter ombudsmandsmodellen.

I 1974 indbød den parlamentariske forsamlings juridiske udvalg til et møde i Paris, hvori bl.a. repræsentanter for de dengang eksisterende nationale ombudsmandsinstitutioner deltog. På grundlag af drøftelserne på dette møde anbefalede den parlamentariske forsamling i en rekommandation (No. 757/1975) ministerkomiteen at opfordre medlemslandenes regeringer til at overveje mulighederne for etablering af ombudsmands- (eller ombudsmandslignende) ordninger. Ministerkomiteen videresendte denne rekommandation til medlemslandenes regeringer. Der henvises til beretningen for 1974, s. 8.

Den væsentligste inspirationskilde for den nu vedtagne rekommandation er imidlertid det seminar, der i efteråret 1982 blev afholdt i Siena i et samarbejde mellem Europarådets generalsekretariat (menneskerettighedsdirektoratet) og universitetet i Siena. Hovedemnet for dette seminar, der er omtalt i beretningen for 1982, s. 8, var en drøftelse af andre midler end de rent judicielle med henblik på at beskytte og fremme menneskerettighederne, og i forbindelse med seminaret, og som et led heri, afholdtes en rundbordskonference mellem medlemslandenes ombudsmænd og bl.a. repræsentanter for den europæiske menneskerettighedskommission og menneskerettighedsdomstol.

Gennemførelse af seminaret i Siena skal ses i sammenhæng med nogle nyere udviklingslinier i Europarådets arbejde inden for menneskerettighedsområdet.

Det er ofte påpeget, at der igennem menneskerettighedsdomstolens og menneskerettighedskommissionens praksis i forbindelse med behandlingen af klagesager i tidens løb er sket en gradvis udfyldning og videreudvikling af den beskyttelse, der er indeholdt i den europæiske menneskerettighedskonventions regulering af de enkelte borger- og frihedsrettighe-

der. Denne udvikling har i de senere år på den ene side forårsaget en vis tilbageholdenhed med hensyn til at søge konventionsbeskyttelsen udvidet gennem udarbejdelse og vedtagelse af nye og/eller yderligere udtrykkelige bestemmelser, men på den anden side i og for sig også mindsket behovet for en sådan supplerende regulering.

Under alle omstændigheder har håndhævelsen og virkeliggørelsen af de eksisterende regler fået en stadigt mere fremtrædende plads i målsætningen for regeringssamarbejdet inden for denne del af Europarådets arbejdsområde.

Effektivisering og modernisering af det eksisterende internationale kontrolapparat samt initiativer, der tager sigte på at styrke informationsniveauet og undervisningsaktiviteten vedrørende menneskerettighedsspørgsmål i de enkelte medlemslande, har fået høj prioritet. Begge dele er senest kommet til udtryk såvel i vedtagelserne (resolution No. 1 og 2) på den europæiske ministerkonference om menneskerettigheder i Wien, 1985, som i indstillingen fra den såkaldte Colombo-kommission (juni 1985).

Et yderligere udslag er den øgede interesse for at søge udvirket, at den materielle konventionsbeskyttelse og de videreudviklinger heraf, der har fundet udtryk i konventionsorganernes praksis, virkelig får gennemslagskraft i den nationale retsorden.

For et retlig vurdering beror muligheden for at sikre konventionen en sådan gennemslagskraft i nogen grad på, hvilken retlig betydning der i det enkelte medlemslands retsorden tillægges bestemmelser i internationale traktater i forhold til sædvanlige nationale retsregler.

Blandt Europarådets medlemslande gør der sig på dette punkt en væsentlig forskel gældende mellem på den ene side de medlemslande, hvor den europæiske menneskerettighedskonvention (eventuelt i kraft af særlig hjemmel) retligt har stilling som en ligeværdig bestanddel af den nationale ret, og på den anden side de medlemslande, hvor dette ikke er tilfældet. Danmark tilhører sammen med de øvrige nordiske medlemslande og navnlig England og Irland den sidstnævnte gruppe. I disse lande sætter den nationale retsorden grænser for, i hvilket omfang domstolene kan sikre konventionens bestemmelser den fornødne gennemslagskraft.

Under drøftelserne på seminaret i Siena var det den overvejende opfattelse, at de nationale

ombudsmandsinstitutioner ikke uden videre kunne eller burde anses for undergivet en tilsvarende begrænsning under udøvelsen af deres funktioner.

Dette gælder også for så vidt angår folketingets ombudsmand.

Det er blevet almindeligt – og er på sin vis også ganske rammende – at fremhæve, at den danske ombudsmandsordning i mange henseender er kommet til at virke som en forvaltningsdomstol. Påpegningen af denne udviklingstendens bør dog ikke tilsløre, at ombudsmandens og domstolenes reaktionsmuligheder er helt forskellige, og – nært sammenhængende hermed – at ombudsmandens bedømmelsesgrundlag er bredere end det, der danner grundlag for domstolenes kontrol med forvaltningen efter den almindelige bestemmelse herom i grundlovens § 63.

Ombudsmanden kan ikke som domstolene med bindende virkning for parterne afgøre en foreliggende tvist. Han kan alene, som det udtrykkes i ombudsmandslovens § 9, stk. 3, »fremstætte sin opfattelse af sagen«. Heri ligger til gengæld en flerhed af reaktioner, som i øvrigt kan kombineres og i praksis ikke sjældent bliver det:

Ombudsmanden kan navnlig (1) udtale kritik af de dispositioner, der er foretaget af den pågældende myndighed, han kan (2) henstille, at myndigheden genoptager sagens behandling med henblik på at tilvejebringe yderligere oplysninger og /eller på en fornyet overvejelse af sagens afgørelse i lys af det, der er fremkommet i forbindelse med ombudsmandens behandling af sagen, han kan (3) søge udvirket, at der meddeles klageren fri proces med henblik på sagens indbringelse for domstolene til endelig afgørelse, og han kan (4) helt frigøre sig fra den konkrete sag og benytte de problemer, den illustrerer, som grundlag for afgivelsen af en henstilling efter ombudsmandslovens § 11, jfr. § 10, i den af folketinget fastsatte instruks for ombudsmandens virksomhed; efter de nævnte bestemmelser påhviler det ombudsmanden, dersom han bliver opmærksom på mangler ved gældende love eller administrative bestemmelser, at give folketinget og vedkommende minister meddelelse herom, og ombudsmanden kan da samtidig foreslå foranstaltninger, som han finder nyttige til fremme af retssikkerheden eller til forbedring af administrationen.

Den flerhed af reaktionsmuligheder, der således står til ombudsmandens rådighed, og det

forhold, at deres anvendelse ikke i alle tilfælde forudsættes at bygge på rent retlige vurderinger stiller ombudsmanden friere end domstolene – også i forhold til spørgsmålet om en direkte anvendelse af bestemmelserne i den europæiske menneskerettighedskonvention.

Det er ubetænkeligt for ombudsmanden at gøre brug af denne frihed.

De principielle synspunkter på forholdet mellem statsmagen og den enkelte, der dannede grundlag for gennemførelsen af den europæiske menneskerettighedskonvention, og som afspejles i den videreudvikling af konventionens enkelte bestemmelser, som finder sted i konventionsorganernes praksis, er simpelthen i betydeligt omfang sammenfaldende med de hensyn, der lå bag oprettelsen af embedet som folketingets ombudsmand ved grundlovsrevisionen af 1953, og som embedets virksomhed fortsat tilstræber at tilgodese.

Ombudsmanden må derfor i forbindelse med sin undersøgelse af foreliggende sager i påkommende tilfælde også foretage en efterprøvelse af, om menneskerettighedskonventionens bestemmelser er indgået i den pågældende forvaltningsmyndigheds beslutningsproces med den vægt, som gældende dansk ret giver mulighed for, jfr. bemærkningen herom i beretningen for 1982, s. 9. Anser ombudsmanden ikke dette for godtgjort, må han søge sagens administrative behandling genoptaget med henblik herpå. Og hvis ombudsmanden i øvrigt under udøvelsen af sin virksomhed bliver opmærksom på sådanne mangler i gældende danske retsregler, må han inden for rammerne af de ovenfor nævnte bestemmelser i ombudsmandslovens § 11 og instruksens § 10 henlede folketingets og vedkommende ministers opmærksomhed på forholdet og afgive henstilling om, at den pågældende lovbestemmelse eller administrativt fastsatte forskrift søges ændret således, at der tilvejebringes den fornødne harmoni med de folkeretlige forpligtelser, der påhviler den danske stat efter den europæiske menneskerettighedskonvention. Som et eksempel henvises til den sag, der er refereret i beretningen for 1984, s. 205.

Jeg har i anden sammenhæng redegjort mere udførligt for dette hovedsynspunkt, der vandt almindelig tilslutning under drøftelserne på seminaret i Siena, og i øvrigt senere under den 3. internationale ombudsmandskonference i Stockholm, 1984, hvor »The Ombudsman and Human Rights« var et af forhandlingsem-

nerne, se omtalen heraf i beretningen for 1984, s. 9.

Samtidig med vedtagelsen af den indledningsvis nævnte rekommandation, der ligeledes indeholder en tilslutning til det angivne hovedsynspunkt, opfordrede Europarådets ministerkomité i en resolution (No. (85) 8) generalsekretariatet til at drage omsorg for, at medlemslandenes ombudsmandsembeder løbende holdes ajour med menneskerettighedskommissionens og -domstolens praksis.

Efter den nævnte resolution skal der endvidere med mellemrum arrangeres møder mellem ombudsmændene i Europarådets medlemslande og repræsentanter for de Europarådsorganer, der i særlig grad beskæftiger sig med menneskerettighedsspørgsmål, navnlig menneskerettighedskommissionen, menneskerettighedsdomstolen, styringskomiteen for menneskerettigheder og den parlamentariske forsamlings juridiske udvalg. Det første af disse møder har allerede været afholdt i forbindelse med et europæisk ombudsmandsmøde i Madrid i sommeren 1985, jfr. ovenfor under afsnit B.

E. Oversigt over sagsbehandlingen i 1985

I 1985 blev der registreret 1.465 sager, hvoraf 160 vedrørte den kommunale forvaltning. 36 sager blev optaget af egen drift, heraf 9 vedrørende den kommunale forvaltning. Nedenfor er sagerne fordelt på de enkelte måneder i 1985 og til sammenligning er anført de tilsvarende tal for 1983 og 1984.

	1985	1984	1983
Januar	149	111	125
Februar	170	122	131
Marts	151	120	127
April	99	106	124
Maj	112	135	90
Juni	125	122	103
Juli	110	115	71
August	110	132	84
September	99	138	98
Oktober	125	130	116
November	115	128	138
December	100	117	113
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	1.465	1.476	1.320

Sagerne er i den følgende statistik delt i to hovedgrupper, nemlig 1. Ikke-realitetsbehandlede sager og 2. Undersøgte sager.

En sag er henført til gruppe 2, dels når der er taget stilling til sagsbehandlingen eller til sagens afgørelse, dels når sagen er optaget af egen drift.

I en række tilfælde, hvor der har været klage over en myndigheds afgørelse, har vedkommende myndighed efter drøftelse af sagen taget denne op til fornyet behandling og derefter imødekommet klageren. Sådanne sager er ikke registreret som realitetsbehandlede sager, men nedenfor under tilbagekaldte klager (litra f).

En væsentlig del af de sager, der er optaget af egen drift, har bestået i, at jeg på grundlag af bl.a. avisartikler eller artikler i faglige tidsskrifter har anmodet om at blive gjort bekendt med resultatet af den undersøgelse, som artiklen gav vedkommende myndighed anledning til at indlede. Såfremt det herefter modtagne materiale ikke har givet mig grundlag for at foretage videre, er sagen henlagt. Nogle få sager har alene bestået i interne undersøgelser af f.eks. lovgrundlaget for en myndigheds praksis, således som den havde foreligget oplyst.

1. Ikke-realitetsbehandlede sager

Af de i 1985 registrerede 1.465 sager var der 881, som af de nedenfor under a-h anførte grunde ikke kunne behandles af ombudsmanden. Af disse sager blev 341 oversendt til andre myndigheder, medens der i andre sager er givet vejledning til klageren om, hvorledes han kunne forholde sig. 149 af sagerne angik den kommunale forvaltning, og i den nedenstående oversigt er antallet af disse sager dels anført i parentes, dels anført under c).

De 881 sager fordeler sig således:

a) Klagen var for sent indgivet (3)	75
b) Klagen angik domme eller dommers embedsførelse	48
c) Klagen angik kommunale forhold, der ikke hørte under ombudsmandens kompetence.	33
d) Klagen vedrørte andre forhold uden for ombudsmandens kompetence, herunder lovgivningsspørgsmål, private retsforhold o.lign.	87

e) Klagen kunne indbringes for højere administrativ myndighed (102).	406
f) Klagen tilbagekaldt (5).	95
g) Forespørgsler m.v. uden egentlig klage (3)	74
h) Andre henvendelser, herunder anonyme og åbenbart grundløse (3)	63
	<hr/> 881

De under c) nævnte 33 sager fordeler sig således:

Klagen angik den samlede kommunalbestyrelse	3
Klagen angik sagsområder, hvor der ikke er rekurs til en statsmyndighed	30
	<hr/> 33

2. Undersøgte sager

Pr. 1. juni 1985 henstod 10 af de sager, der i 1983, og 79 af de sager, der i 1984 blev optaget til realitetsbehandling, som uafsluttede. Endvidere henstod 1 sag, som folketingets retsudvalg havde overdraget til professor Lars Nordskov Nielsen at behandle, som uafsluttet.

Den 1. juni 1986 var 1983-sagerne, 73 af 1984-sagerne og 533 af de 584 sager, som blev optaget til realitetsbehandling i 1985, afsluttet. Endvidere var den sag, som retsudvalget havde overdraget til professor Nordskov Nielsen at behandle, afsluttet.

Sagsrestancen pr. 1. juni 1986 udgjorde herefter i alt 57 sager, hvoraf 21 sager afventede enten udtalelse fra vedkommende myndighed eller klagerens bemærkninger til den udtalelse, som myndigheden havde afgivet.

Nedenstående oversigt omhandler 617 sager, heraf 11 vedrørende den kommunale forvaltning. I de tilfælde, hvor en sag har vedrørt mere end én myndighed, er den henført under den myndighed, den i det væsentlige har vedrørt.

I 32 af de sager, som har givet anledning til kritik, er der tillige givet henstilling m.v., således at antallet af henstillinger m.v. i realiteten er 76.

	Sager ialt	Kritik og eventuelt henstilling m.v.	Henstilling m.v. alene	Sager, der hverken gav anledning til kritik eller henstilling m.v.
A. Statslige myndigheder:				
1. Arbejdsministeriet:				
Departementet	15	1	3	11
Direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen	10	3	4	3
Ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen	34	6	8	20
Arbejdsformidlingen	1	1		
Arbejdsmarkedsnævn	2			2
Lønmodtagernes garantifond	1			1
Ankenævnet for ATP	1			1
	64	11	15	38
2. Boligministeriet:				
Departementet	1			1
Boligstyrelsen	6	1		5
Byggestyrelsen	3	1		2
	10	2		8
3. Energiministeriet:				
Departementet	1			1
	1			1
4. Finansministeriet:				
Budgetdepartementet	1			1
Lønnings- og pensionsdepartementet	1	1		
	2	1		1
5. Ministeriet for skatter og afgifter:				
Departementet for told- og forbrugsafgifter....	1			1
Nævnet vedr. registreringsafgift af motorkøretøjer	1			1
Nævnet vedr. merværdiafgift m.m.	1			1
Skatteministeriet	10			10
Landsskatteretten	13	1		12
Ligningsrådet	1			1
Statsskattedirektoratet	1			1
Skatteråd	1	1		
	29	2		27
6. Fiskeriministeriet:				
Departementet	2	2		
	2	2		

	Sager ialt	Kritik og eventuelt henstilling m.v.	Henstilling m.v. alene	Sager, der hverken gav anledning til kritik eller henstilling m.v.
8. Industriministeriet:				
Departementet	1			1
	1			1
9. Indenrigsministeriet:				
Departementet	23	1	1	21
Sundhedsstyrelsen	1			1
Tilsynsråd	2			2
	26	1	1	24
10. Justitsministeriet:				
Departementet	97	2	6	89
Familierechtsdirektoratet	37	1		36
Adoptionsnævnet	4			4
Direktoratet for udlændinge	2	2		
Flygtningenævnet	7	1	1	5
Direktoratet for kriminalforsorgen	45	2	2	41
Statsfængsler	1	1		
Politiet	9	1		8
Lokalnævn	1	1		
Registertilsynet	1			1
	204	11	9	184
11. Kirkeministeriet:				
Departementet	7			7
	7			7
12. Landbrugsministeriet:				
Departementet	10	2	1	7
	10	2	1	7
13. Miljøministeriet:				
Departementet	7			7
Fredningsstyrelsen	4			4
Miljøstyrelsen	5	1		4
Planstyrelsen	1			1
Overfredningsnævnet	1			1
Miljøankenævnet	4	1		3
	22	2		20
15. Ministeriet for kulturelle anliggender:				
Departementet	2	1		1
Danmarks radio	1			1
	3	1		2

	Sager ialt	Kritik og eventuelt henstilling m.v.	Henstilling m.v. alene	Sager, der hverken gav anledning til kritik eller henstilling m.v.
16. Ministeriet for offentlige arbejder:				
Departementet	12	1		11
Statsbanerne	2			2
Postvæsenet	4	2	1	1
Luftfartsdirektoratet	1			1
Vejdirektoratet	1			1
Persontrafikrådet	1			1
	21	3	1	17
17. Socialministeriet:				
Departementet	14	3	3	8
Socialstyrelsen	2	1		1
Sikringsstyrelsen	6	1	1	4
Den sociale ankestyrelse, ...	96	15	7	74
Dagpengeudvalget	2			2
Amtsankenævn	56	12	3	41
Revaliderings- og pensionsnævn	1			1
	177	32	14	131
20. Undervisningsministeriet:				
Departementet	21	4	1	16
Direktoratet for folkeoplysning, frie grundskoler m.v.	2			2
Universiteter	1	1		
Statens uddannelsesstøtte	1	1		
Ankenævnet for uddannelsesstøtten	2			2
	27	6	1	20
B. Kommunale myndigheder:				
Bolig- og ejendomsudvalg, ...	1		1	
Kulturelle forvaltninger, , , ...	1		1	
Social- og sundhedsforvaltninger	9	1		8
	11	1	2	8
I alt	617	77	44	496

II. Udtalelser vedrørende generelle forvaltningsretlige spørgsmål

En række af de sager, der er omtalt nedenfor under afsnit III, indeholder udtalelser om generelle forvaltningsretlige spørgsmål, hvoraf jeg har fundet at burde fremhæve følgende:

Ved lov nr. 571 af 19. december 1985 – forvaltningsloven – er der gennemført en række almindelige regler om forvaltningens sagsbehandling. Loven træder i kraft den 1. januar 1987, for kommunernes vedkommende dog til dels først den 1. januar 1989.

I betydeligt omfang indebærer forvaltningsloven blot en lovfæstelse af, hvad der allerede må anses for gældende ret eller god forvaltningsskik, og i det følgende fremdrages først nogle udtalelser med tilknytning til de forhold, der nu er blevet undergivet en udtrykkelig regulering i den nye lov.

Inhabilitet

I sag nr. 9-3 udtalte jeg, at det forhold, at en borgmester som kommunens repræsentant var født medlem af en erhvervsfonds bestyrelse, ikke i sig selv kunne medføre, at han var inhabil i forhold til kommunalbestyrelsens behandling af sager, hvori fonden var part. Jeg henviste herved til bestemmelserne i forvaltningslovens § 3, stk. 1, nr. 3, og stk. 2, og til, at det af forarbejderne til disse bestemmelser fremgår, at man ikke har ønsket at hidføre nogen ændring af hidtidig kommunalretlig praksis på dette punkt.

I sag nr. 15-1, der vedrørte besættelsen af en stilling som fagleder ved Danmarks biblioteksskole, erklærede jeg mig enig i, at de gældende regler forudsætter, at medlemmer af biblioteksskolerådet tillige kan være medlemmer af nedsatte, fagkyndige bedømmelsesudvalg, og at de også i så fald kan deltage i ansættelsessagens behandling i rådet med stemmeret. Jeg bemærkede imidlertid samtidig, at det følger af almindelige regler om inhabilitet, at de medlemmer af et bedømmelsesudvalg, der tillige er medlemmer af biblioteksskolerådet, ikke kan deltage i rådets behandling af en klage over bedømmelsesudvalgets sagsbehandling, og jeg henviste i denne forbindelse til bestemmelsen i forvaltningslovens § 3, stk. 1, nr. 4.

I en cirkulærskrivelse (nr. 223) af 28. oktober 1974 pålagde indenrigsministeriet tilsynsrådene ved deres stillingtagen til ansøgninger om samtykke efter den dagældende bestemmelse i den kommunale styrelseslovs § 59 til afhændelse af en kommunes faste ejendomme at påse, » . . . at ejendommen ikke afhændes til medlemmer af vedkommende kommunalbestyrelse eller personer, som er ansat i den pågældende kommunes tjeneste, uden efter offentligt udbud . . . « Denne cirkulærskrivelse må nu anses for bortfaldet, idet styrelseslovens § 59 blev ophævet i 1980. I sag nr. 9-1, som jeg med udgangspunkt i presseomtale af en konkret sag tog op til undersøgelse af egen drift, foretog jeg en gennemgang af de regler, der er fastsat om offentligt udbud ved statsadministrationens afhændelse af fast ejendom og andre værdier, og fremhævede, at de nævnte regler er begrundet i hensynet til at sikre, at der ved dispositioner som de omhandlede opnås de for det offentlige bedst mulige vilkår; ved salg til ansatte m.fl. kommer det desuden i betragtning, at kravet om forudgående udbud er egnet til at styrke tilliden til, at der ikke sker begunstiging af de pågældende på det offentlige bekostning. De angivne hensyn gør sig efter min opfattelse gældende med tilsvarende styrke på det kommunale område, og jeg henstillede derfor til indenrigsministeriet at gøre samtlige kommunalbestyrelser og amtsråd samt hovedstadsrådet bekendt med det ønskelige i, at bestemmelserne i cirkulærskrivelsen fra 1974 fortsat iagttages.

Vejledning og repræsentation m.v.

Efter forvaltningslovens § 7, stk. 2, påhviler det en forvaltningsmyndighed, dersom den modtager en skriftlig henvendelse, som ikke vedrører dens sagsområde, da så vidt muligt at viderevende henvendelsen til rette myndighed. Dette svarer til, hvad der hidtil har været foreskrevet i et cirkulære fra 1923.

Det er almindeligt antaget, at udgangspunk-

tet, hvorefter en klage skal være kommet frem til klageinstansen inden udlobet af en fastsat klagefrist, fraviges, hvis klagen ved en (undskyldelig) fejltagelse er rettidigt indgivet til en urigtig myndighed, idet denne myndighed da skal videresende klagen. jfr. herved også sag nr. 1-6. I en sag, der er refereret i min beretning for året 1982, s. 176 ff., gav jeg udtryk for, at denne retsopfattelse efter min mening må lægges til grund ikke blot ved afgørelsen af, om en klage er rettidigt indgivet, men også i øvrigt, hvor der er spørgsmål om, hvorvidt en retligt betydningsfuld henvendelse, der er indgivet til en anden myndighed end den kompetente, kan anses for rettidigt indgivet. I sag nr. 17-5 havde den sociale ankestyrelse afvist at realitetsbehandle en ansøgning om forhøjelse af tilkendt invalidepension; efter de gældende regler kan mellemste invalidepension kun ændres til den højeste invalidepension, hvis ansøgning herom er indgivet inden den pågældendes fyldte 60. år, og i det foreliggende tilfælde skyldtes det en erkendt fejl på det hospital, hvor han var indlagt til behandling, at ansøgningen var fremsendt for sent. Jeg kunne herefter ikke være enig med ankestyrelsen i, at der ikke havde været hjemmel til at realitetsbehandle ansøgningen.

Ligesom i tidligere beretningsår har jeg i nogle sager, hvor vedkommende myndighed ikke havde efterlevet statsministeriets henstilling om, at der, når behandlingen af en sag trækker ud, gives vedkommende ansøger eller klager oplysning om, hvorpå sagens behandling beror, og så vidt muligt om, hvornår afgørelsen vil foreligge, henledt den pågældende myndigheds opmærksomhed på forholdet. Jeg henviser i denne forbindelse også til sag nr. 17-3.

Sag nr. 10-7 vedrører en klage over, at flygtningenævnet med henvisning til sagens hastende karakter havde beskikket en anden advokat for asylansøgeren end den, den pågældende havde ønsket beskikket sml. nu forvaltningslovens § 8 om partsrepræsentation.

Partens aktindsigt

Efter offentlighedslovens § 10 tilkommer der »ansøgere, klagere og andre parter i en sag« en videregående ret til at blive gjort bekendt med dokumenterne i den pågældende sag end den

adgang til aktindsigt, der efter lovens almindelige regler gælder i forhold til »enhver«, dvs. alle andre end sagens parter. Med støtte i forarbejderne til den tidligere gældende partsoffentlighedslov er det almindeligt antaget, at der ved afgørelsen af, om en person kan anses for part i en sag, navnlig må lægges vægt på, hvor væsentlig den pågældendes interesse i sagen er, og hvor nært denne interesse er knyttet til sagens udfald.

I sag nr. 17-1 gav jeg udtryk for betænkelighed ved at tilslutte mig sikringsstyrelsens og socialministeriets opfattelse, hvorefter en forsikringspligtig arbejdsgiver i almindelighed må anses som berettiget til aktindsigt i de ansattes erhvervs sygdomssager efter reglerne om parts-offentlighed. Jeg bemærkede herved bl.a., at det afgørende for vurderingen af spørgsmålet om arbejdsgiverens partsstatus er, om arbejdsgiveren har den fornødne (retlige) interesse i forhold til sikringsstyrelsens *sag* og den *afgørelse*, der træffes om erstatning i henhold til arbejdsskade-forsikringsloven. Det forhold, at arbejdsgiveren måtte have en væsentlig (retlig) interesse – ikke i sikringsstyrelsens afgørelse – men i at kende *oplysningerne* i sagen med andet formål for øje, kunne efter min opfattelse ikke begrunde partsstatus.

Partshøring

I sag nr. 1-1 pegede jeg på nogle sagstyper inden for arbejdsløshedsforsikringslovens område, hvor der kunne være behov for at sikre, at det pågældende arbejdsløsheds-kasse-medlem får underretning og lejlighed til at udtale sig, hvis sagen under direktoratets behandling væsentligt ændrer karakter i forhold til den vurdering, arbejdsløsheds-kassen har anlagt. Jeg pegede navnlig på direktoratets tilsynssager og sager om, hvilken sanktion et medlem, der har gjort sig skyldig i svigagtigt forhold eller anden forseelse over for kassen, skal idendes.

Begrundelse

Efter § 17, stk. 2, i justitsministeriets bekendtgørelse nr. 20 af 18. januar 1984 om ophold i Danmark for udlændinge, der er omfattet af De europæiske Fællesskabers regler, skal et afslag på EF-opholdsbevis eller en opholdstilladelse begrundes, medmindre hensynet til statens sikkerhed er til hinder herfor. I et afslag

på opholdstilladelse havde direktoratet for udlændinge alene anført, at vedkommende ikke opfyldte betingelserne i § 3 i den ovenfor nævnte bekendtgørelse. Under justitsministeriets behandling af en klage over direktoratets afslag og i forbindelse med min behandling af klagen (sag nr. 10-6) anførte ministeriet skiftende begrundelser for afslaget på opholdstilladelse. I min udtalelse fremhævede jeg, at begrundelsespligten efter bekendtgørelsens § 17, stk. 2, på grundlag af EF-domstolens praksis måtte antages at indebære, » . . . at den berørte stat giver den pågældende nøjagtig og udførlig meddelelse om de hensyn, der ligger til grund for beslutningen, på samme tidspunkt, som han får meddelelse om den restriktive foranstaltning, der er truffet over for ham, således at han sættes i stand til at sikre sit forsvar på hensigtsmæssig måde«. Med henvisning hertil måtte jeg være enig dels med ministeriet i, at direktoratets begrundelse i den foreliggende sag måtte betragtes som utilstrækkelig, dels med klageren i, at hendes efterfølgende brevveksling med justitsministeriet på dette punkt havde haft et forløb, som i forhold til hende måtte karakteriseres som helt utilfredsstillende.

Klagevejledning, klagefrister m.v.

Ligesom i tidligere beretningsår har jeg i en række sager, hvor vedkommende myndighed ikke i forbindelse med sin afgørelse havde givet klagevejledning, over for myndigheden givet udtryk for, at det efter min opfattelse følger af god forvaltningsskik, at der gives klagevejledning, jfr. s. 52-60 i betænkning nr. 657/1972 om begrundelse af forvaltningsafgørelser og administrativ rekurs m.v. Udtrykkelige bestemmelser herom er nu indeholdt i forvaltningslovens kapitel 7.

Som omtalt ovenfor er det almindeligt antaget, at udgangspunktet, hvorefter en klage skal være kommet frem til klageinstansen inden udløbet af en fastsat klagefrist, fraviges, hvis klagen ved en (undskyldelig) fejltagelse er rettidigt indgivet til en urigtig myndighed, idet denne myndighed da skal videresende klagen. I sag nr. 1-6 havde ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen afvist at realitetsbehandle en klage på grund af fristoverskridelse. Med henvisning til, at klage til direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen over en arbejdsløsheds-kasses afgørelse efter de gældende regler skal indgives gennem kassens hovedledelse, rejste

jeg spørgsmål om, hvorvidt der ved afgørelser om iagttagelsen af klagefristen i forhold til ankenævnet ganske kan bortses fra, at en klage er (rettidigt) indgivet til vedkommende arbejdsløshedskasse (eventuelt dennes lokalafdeling), uanset at arbejdsløshedskasserne i øvrigt ikke kan karakteriseres som en offentlig myndighed.

I sag nr. 17-3 fremhævede jeg bl.a., at bestemmelser om klagefrist principielt kun er anvendelige på klager, der angår forhold, som i øvrigt er undergivet klageinstansens kompetence. I tilfælde, hvor det er åbenbart, at denne grundlæggende procesforudsætning ikke er opfyldt, må den foreliggende klage afvises med henvisning hertil; det er uden betydning, om klagen er »rettidigt« indgivet. Hvis en stillingtagen til kompetencespørgsmålet kræver nærmere undersøgelse, vil det derimod ofte være forsvarligt at afvise at realitetsbehandle en »for sent« indgivet klage med henvisning hertil; men det bør da i fornødent omfang samtidig markeres, at der ikke er taget stilling til, om en rettidigt indgivet klage ville have kunnet undergives realitetsbehandling.

Bekendtgørelse

En forvaltningsmyndigheds afgørelse bliver først retligt virksom, når den bekendtgøres for (typisk meddeles til) den, afgørelsen vedrører, og underretningen må være givet af den myndighed, der har truffet afgørelse i sagen, eller som i øvrigt i henhold til særlige regler er beføjet til at meddele afgørelsen.

I sag nr. 10-5 havde et statsamt i 1975 udfærdiget en bidragsresolution vedrørende børnebidrag. Den bidragspligtige, barnets fader, befandt sig på udfærdigelsestidspunktet i udlandet, men i hele den periode, hvor bidragsspørgsmålet behandlede her i landet, beklædte han en fremtrædende offentlig stilling i sit hjemland, og han havde fast adresse dér, som forelå fuldt oplyst for de danske myndigheder. Uanset dette blev bidragsresolutionen ikke i forbindelse med dens udfærdigelse fremsendt til eller i øvrigt meddelt den bidragspligtige. Otte år efter blev den bidragspligtige, der i 1977 var flygtet til og havde opnået politisk asyl her i landet, afkrævet en bidragsrestance for forskudsvis udbetalte børnebidrag i henhold til resolutionen fra 1975. Jeg udtalte, at bidragsresolutionen fra 1975 efter min opfat-

telse som følge af den manglende bekendtgørelse måtte betragtes som en nullitet i forhold til den bidragspligtige, hvorfor den ikke kunne danne grundlag for inddrivelse, og jeg bemærkede herved, at en retlig mangel som den, hvorved resolutionen af 1975 fra starten var behæftet, i og for sig nok i et vist omfang senere måtte kunne afhjælpes, men at adgangen til at foretage sådan afhjælpning i det foreliggende tilfælde måtte anses for for længst at være forpasset.

Kompetencedelegation

I sag nr. 12-1 fremhævede jeg, at det er almindeligt antaget, at overførelse af offentligtretlige kompetencer til private enkeltpersoner eller organisationer forudsætter særlig hjemmel, og jeg henstillede til landbrugsministeren, at der i forbindelse med et fremsat lovforslag om ændring af EF-bemyndigelsesloven for landbrug søgtes tilvejebragt en udtrykkelig lovgivningsmæssig stillingtagen til spørgsmålet om adgangen til at foretage sådan delegation.

I sag nr. 22-1 gav jeg udtryk for forskellige betænkeligheder i forbindelse med, at en kommune havde overladt til et forsikringselskab, hos hvem kommunen havde tegnet ansvarsforsikring, at behandle og på kommunens vegne tage stilling til et erstatningskrav fra en person, der var kommet til skade ud for en af kommunens ejendomme, og jeg henstillede, at kommunen selvstændigt i forhold til skadelidte tog stilling til erstatningskravet.

I sagerne nr. 1-6 og 10-7 rejste jeg spørgsmål om, i hvilket omfang formanden for en kollegialt sammensat forvaltningsmyndighed (ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, henholdsvis flytningenævnet) kan træffe afgørelser på myndighedens vegne.

Tilbagekaldelse af forvaltningsakter

Sag nr. 13-1 vedrørte et påbud, som miljøstyrelsen havde udstedt om foranstaltninger til at imødegå støjforurening af en nabo i forbindelse med en restaurationsvirksomheds afholdelse af bl.a. nogle udendørs arrangementer. Miljøstyrelsen havde senere lempet påbudet. Jeg udtalte, at jeg på baggrund af karakteren af de afgørelser, der træffes i henhold til miljøbeskyttelsesreglementets kap. 11, samt de særlige

hensyn, som bestemmelserne tilsigter at varetage, måtte være af den opfattelse, at sådanne afgørelser ikke frit kan tilbagekaldes. En tilbagekaldelse eller omgørelse af den oprindelige afgørelse måtte forudsætte, at der foreligger særlige grunde, enten i form af at det senere viser sig, at afgørelsen hvilede på urigtige eller mangelfulde forudsætninger, eller derved at omstændigheder, som har haft betydning for afgørelsen, efterfølgende har ændret sig.

Sag nr. 17-9 angik et tilfælde, hvor en socialforvaltning havde givet en ansøger tilsagn om en ydelse efter bistandsloven i forbindelse med indgåelse af lejemål af én beboelseslejlighed; tilsagnet lå noget uden for rammerne af de interne retningslinier, der var fastsat for socialforvaltningens bemyndigelse, og da sagen efterfølgende blev forelagt for det sociale udvalg, afslog udvalget ansøgningen. Efter min opfattelse måtte spørgsmålet om det sociale udvalgs adgang til at ændre den afgørelse, som socialforvaltningen havde meddelt ansøgeren, bedømmes på grundlag af almindelige forvaltningsretlige grundsætninger om tilbagekaldelse af en skønsmæssig forvaltningsakt af begunstigende karakter; jeg bemærkede herved, at det offentlige som udgangspunkt må bære risikoen for, at socialforvaltningen i de konkrete tilfælde træffer en afgørelse, som ligger uden for dens interne bemyndigelsesområde, medmindre der er tale om en for hjælpsmodtageren åbenbar bemyndigelsesoverskridelse. Da det sociale udvalgs afgørelse alene hvilede på en ændret vurdering og et andet skøn over, om der kunne ydes hjælp efter bistandsloven til de ansøgte ydelser, men i øvrigt var baseret på samme faktiske oplysninger, havde det sociale udvalg efter min mening ikke været berettiget til at ændre socialforvaltningens afgørelse.

I en anden sag, sag nr. 22-2, havde forældrene til et skolesøgende barn i lighed med tidligere år fået tillagt befodringsgodtgørelse for hele det kommende skoleår; denne afgørelse tilbagekaldte kommunen midt i skoleåret med henvisning til, at man i forbindelse med behandlingen af en anden sag (vedrørende et barn på samme vej) havde foretaget en opmåling af afstanden mellem hjem og skole og herefter måtte konstatere, at lovens afstandsbetingelse ikke havde været opfyldt. I min udtalelse fremhævede jeg bl.a., at det er almindeligt antaget, at en ulovlig begunstigende forvaltnings-

afgørelse ikke uden videre kan annulleres eller ændres til skade for adressaten i tilfælde, hvor ulovligheden skyldes en faktisk vildfarelse, som ikke kan lægges adressaten til last, og denne er i god tro; jeg bemærkede herved, at

det i hvert fald som udgangspunkt påhviler forvaltningsmyndigheden at drage omsorg for at tilvejebringe, eller foranledige tilvejebragt, de oplysninger, der er nødvendige for at træffe afgørelser i foreliggende sager.

III. Sager, der har givet anledning til kritik, henstilling m.v., samt andre sager af mere almindelig interesse

I det følgende refereres de sager, som jeg efter de i § 12 i instruks for folketingets ombudsmand givne retningslinier har ment at burde offentliggøre.

A. Statslige myndigheder

Sagerne er opdelt på de enkelte ministeriers sagsområde. Hvor der har foreligget et større antal klager inden for et sagsområde, gives der indledningsvis en kort beskrivelse af sagerens art.

1. Arbejdsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 14, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 64 sager inden for arbejdsministeriets sagsområde; 3 sager angik generelle spørgsmål, 46 sager angik myndighedernes afgørelser, og 15 sager angik sagsbehandlingsspørgsmål. 26 af sagerne gav anledning til kritik og/eller henstilling; disse sager vedrorte alle administrationen af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v.; i modsætning til det forrige beretningsår er det kun få af de sager, der gav anledning til kritik og/eller henstilling, der vedrorte myndighedernes sagsbehandlingstider, jfr. i øvrigt herom nedenfor.

15 sager blev rejst over for *departementet*, og af disse var 2 sager af generel karakter. Nedenfor som sag nr. 1-1 er således refereret en række generelle spørgsmål vedrørende administrationen af arbejdsløshedsforsikringsloven, som jeg havde iagttaget ved min behandling af konkrete klagesager. En anden sag, som er omtalt nedenfor som sag nr. 1-2, angik det generelle spørgsmål om, hvorvidt ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen eller arbejdsministeriet er den rette klagemyndighed med hensyn til visse dispensationsafgørelser, der træffes af direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen. Sagen gav anledning til en henstilling.

11 sager, hvoraf 1 sag gav anledning til kritik, og 3 sager gav anledning til henstillinger, angik afgørelser.

2 sager angik sagsbehandlingsspørgsmål, heraf den ene sag sagsbehandlingstiden.

10 sager vedrorte *direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen*. 1 sag, som er blandt de sager, som indgår i sag nr. 1-1, angik det generelle spørgsmål om vejledning om muligheden for genoptagelse i en arbejdsløshedskasse efter slettelse af medlemskab på grund af svig. Sagen gav anledning til en henstilling. 3 sager, hvoraf én gav anledning til en henstilling, angik afgørelser. 1 sag, som gav anledning til en henstilling, angik et sagsbehandlingsspørgsmål. 5 sager angik direktoratets sagsbehandlingstid. 3 af disse sager gav anledning til kritik. På grundlag af oplysninger, som jeg modtog fra direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen og arbejdsministeriet, måtte det i øvrigt konstateres, at de alvorlige problemer, der havde været med direktoratets sagsbehandlingstider, nu var overvundet.

34 sager vedrørte *ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen*. 30 af sagerne, hvoraf 3 sager gav anledning til kritik, og 8 sager gav anledning til henstillinger, angik afgørelser. 15 af afgørelserne angik spørgsmålet om ret til arbejdsløshedsdagpenge – navnlig spørgsmålet, om de pågældende arbejdsløshedskassemedlemmer kunne antages at stå til rådighed for arbejdsmarkedet. 12 af afgørelserne angik tilbagebetaling af for meget udbetalte dagpenge, og/eller ikendelse af karantæne og/eller sletning af medlemskab af en arbejdsløshedskasse for svig. 4 af afgørelserne er omtalt nedenfor.

Som sag nr. 1-3 er således omtalt en sag, som gav anledning til en henstilling, og som angik spørgsmålet om ret til dagpenge for et arbejdsløshedskassemedlem, der var immatrikuleret ved et universitet, men som ikke var aktivt studerende.

Som sag nr. 1-4 er omtalt en sag, som gav anledning til kritik og henstilling, og som angik spørgsmålet, om et arbejdsløshedskassemedlem stod til rådighed for arbejdsmarkedet efter en længere sygeperiode.

Sag nr. 1-5, der gav anledning til en henstilling, angik spørgsmålet om rækkevidden af direktoratet for arbejdsløshedsforsikringens kompetence som tilsynsmyndighed i sager om efterløn.

Som sag nr. 1-6 er omtalt en sag, som gav anledning til en henstilling, og som angik kompetencen for formanden for ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen til at træffe afgørelse på nævnets vegne om, at en sag skal afvises fra realitetsbehandling i nævnet på grund af overskridelse af ankefristen eller af andre formelle grunde.

Endelig er som sag nr. 1-7 omtalt en sag, som gav anledning til kritik og henstilling, og som angik det forhold, at ankenævnet i anledning af en klage fra et medlem vedrørende medlemskab af en arbejdsløshedskasse traf afgørelse om kassens krav på refusion fra statskassen.

4 sager, hvoraf de 3 gav anledning til kritik, angik ankenævnets sagsbehandlingstid. Som omtalt i det indledende afsnit vedrørende arbejdsministeriets sagsområde i min beretning for 1984, s. 22, højre spalte, tog jeg kontakt med ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen og arbejdsministeriet på baggrund af oplysninger om en markant stigning i begyndelsen af 1985 af nytilkomne sager til nævnet – en stigning, der ville forhindre fortsat nedsættelse af nævnets for lange behandlingstider. Arbejdsministeriet redegjorde over for mig for en handlingsplan for 1986, som var blevet iværksat den 1. januar 1986 med henblik på en snarlig nedbringelse af sagsbehandlingstiderne i ankenævnet. Handlingsplanen indebar bl.a., at der den 1. januar 1986 skete en væsentlig (midlertidig) forøgelse af personalet i ankenævnet. Det blev tilstræbt at nedbringe behandlingstiderne til ca. 4 måneder i løbet af foråret 1987. Jeg modtog løbende oplysninger om gennemførelsen af handlingsplanen – herunder aktuelle restancer. Oplysningerne viste, at der var opnået en betragtelig nedgang af sagsrestancerne og en nedgang af de gennemsnitlige behandlingstider.

1 sag, som gav anledning til kritik, angik sagsbehandlingen i et *arbejdsformidlingskontor*.

2 sager angik afgørelser fra *arbejdsmarkedsnævn* om anvisning af arbejdstilbud til langtidsledige.

1 sag angik sagsbehandlingstiden i *Lønmodtagernes Garantifond*.

1 sag angik en afgørelse fra *ankenævnet for ATP*.

1-1. *På grundlag af en samlet foreløbig gennemgang af verserende konkrete klagesager vedrørende arbejdsløshedsforsikringslovgivningen rejste jeg over for arbejdsministeriet spørgsmål om, hvorvidt nærmere angivne generelle problemstillinger kunne indgå i ministeriets igangværende overvejelser om forenkling af arbejdsløshedsforsikringsloven. (J. nr. 1985-1119-022).*

Først på efteråret 1985 foretog jeg en samlet foreløbig gennemgang af de verserende konkrete klagesager vedrørende arbejdsløshedsforsikringslovgivningen. Gennemgangen bekræftede, at en række af disse sager var egnede til at illustrere nogle generelle spørgsmål vedrørende administrationen af denne lovgivning, som jeg også havde hæftet mig ved i forbindelse med sagsbehandlingen i foregående beretningsår.

På grundlag af den foreløbige sagsgennemgang udarbejdede jeg en oversigt over de generelle problemstillinger, for hvis vedkommende det kunne blive aktuelt at afgive henstilling om ændring af regelgrundlaget, jfr. ombudsmandslovens § 11 og § 10, stk. 1, i den af folketingsret fastsatte instruks for ombudsmandens virksomhed.

En bearbejdelse af det foreliggende materiale med henblik på udarbejdelse af en formelig henstilling efter de nævnte bestemmelser måtte efter mit skøn bedømmes som meget tidkrævende. Jeg måtte endvidere finde det uheldigt, hvis min afsluttende behandling af konkrete klagesager skulle sættes i bero herpå.

Jeg valgte derfor den 22. oktober 1985 at fremsende oversigten til arbejdsministeriets departement med anmodning om en drøftelse af, hvorvidt de påpegede problemstillinger allerede på det foreliggende grundlag kunne indgå i departementets igangværende overvejelser om forenkling af arbejdsløshedsforsikringslovgivningen.

Der har herefter været afholdt flere møder med repræsentanter for arbejdsministeriets departement, direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen og ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, og som et foreløbigt resultat har arbejdsministeriet den 26. maj 1986 sendt mig en samlet redegørelse for, hvad der er eller agtes foretaget vedrørende de rejste spørgsmål. Ministeriet orienterede mig i denne forbindelse om, at man i efteråret 1986 ville revidere de eksisterende klageregler vedrørende afgørelser efter arbejdsløshedsforsikringsloven i forbindelse med en påtænkt gennemførelse af ankebegrænsninger. Ministeriet havde nedsat en ar-

bejdsgruppe med deltagelse fra direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen og ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, der havde til opgave at gennemgå de eksisterende klageregler som en forberedelse til udarbejdelse af et lovforslag om ankebegrænsning.

Nedenfor har jeg beskrevet de væsentligste af de spørgsmål, som har været fremdraget, og på hvilken måde en løsning er tilvejebragt.

1. Hjemmel for arbejdsløsheds-kassernes standsning af dagpengeudbetalingerne i forhold til et medlem i afventen af en afgørelse fra direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen.

Det forekommer jævnligt, at en arbejdsløsheds-kasse i forbindelse med en verserende sag standser dagpengeudbetalingen i forhold til et medlem i afventen af en afgørelse fra direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen. Spørgsmålet om lovhjemmelen for dette skridt måtte efter min opfattelse give anledning til betydelig tvivl. Forholdet havde jeg iagttaget i forskellige sagstyper:

Tilsynssager.

Direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen fører tilsyn med arbejdsløsheds-kasserne. I forbindelse med udøvelsen af tilsynsvirksomheden, f.eks. ved stikprøveundersøgelser, sker det, at direktoratet bliver opmærksom på forhold, der giver anledning til, at et medlems sag bliver taget op til nærmere undersøgelse.

Arbejdsløsheds-kasserne stiller i sådanne tilfælde jævnligt dagpengeudbetalingerne til medlemmet i bero på direktoratets afgørelse, også i tilfælde, hvor kassen for så vidt ikke finder grundlag for en ændret vurdering af medlemmets sag (eller i hvert fald ikke træffer en ny afgørelse om medlemmets dagpengeter).

Som eksempel herpå henviste jeg i oversigten til to sager:

I den ene sag fandt en arbejdsløsheds-kasse, at et medlem var berettiget til arbejdsløshedsdagpenge, men standsede alligevel dagpengeudbetalingerne i afventen af, at direktoratet

tog stilling til, om medlemmet havde gjort sig skyldig i arbejdsvægning. Sagen er omtalt side 32-38 i min beretning for året 1984.

I den anden sag var forholdet det, at et medlem anmodede om og fik arbejdsløshedsdagpenge efter nogle længere sygeperioder. Ca. 3 måneder senere overgik medlemmet til efterløn. Efter yderligere 3 måneder standsede arbejdsløsheds-kassen udbetalingen af efterløn, da kassen var kommet i tvivl om, hvorvidt medlemmet, da udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge var begyndt, havde været til rådighed for arbejdsmarkedet. Kassen tog ikke selv stilling til sagen, men forelagde spørgsmålet for direktoratet. Sagen, der også rejste et spørgsmål om rækkevidden af direktoratets kompetence som tilsynsmyndighed, specielt i sager om efterløn, er omtalt s. 43-47 i denne beretning.

Klagesager.

I klagesager, dvs. de sager, hvor arbejdsløsheds-kassens afgørelser af medlemmer bliver indbragt for direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen, har det rejste hjemmelsproblem navnlig været aktuelt i tilfælde, hvor der har været spørgsmål om, hvorvidt et medlems optræden skulle bedømmes som en rådighedssag eller en vægringssag.

Hvis arbejdsløsheds-kassen har bedømt forholdet som en uberettiget vægning (arbejdsophør) og i overensstemmelse hermed ikendt medlemmet en karantæne af en bestemt varighed, forekommer det, at kassen - i tilfælde af, at medlemmet påklager afgørelsen til direktoratet - standser for dagpengeudbetalingen og meget vel med virkning ud over den ikendte karantænes varighed, alene begrundet i den teoretiske mulighed, at direktoratet måtte finde grundlag for at rejse en rådighedssag, der kunne få det udfald, at den pågældende blev anset for ikke at være berettiget til at modtage dagpenge.

Som et eksempel herpå henviste jeg til en sag, hvor en arbejdsløsheds-kasse havde ikendt et medlem 5 ugers karantæne på grund af et uberettiget arbejdsophør. Efter udløbet af denne karantæne klagede medlemmet til direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen, og dette gav anledning til, at arbejdsløsheds-kassen standsede dagpengeudbetalingerne, selv om den ikendte sanktion var udstået. Kassen foretog ingen vurdering af, om der var grundlag for at rejse en rådighedssag. Dagpengeudbetalin-

gerne blev først igen påbegyndt, da direktoratet havde tiltrådt arbejdsløsheds-kassens afgørelse om en karantæne på 5 uger. Den pågældende fik en efterbetaling af dagpenge.

Svigssager.

Efter arbejdsløshedsforsikringslovens § 87, stk. 1, tilkommer det som 1. instans direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen at træffe afgørelse om, hvilken sanktion der skal anvendes over for et medlem, der har gjort sig skyldig i svigagtigt forhold over for kassen. Der kan være tale om enten en tidsbegrænset effektiv karantæne eller om slettelse som medlem af kassen. Direktoratets afgørelse træffes efter indstilling fra vedkommende arbejdsløsheds-kasse.

I praksis synes det helt almindeligt forekommende, at arbejdsløsheds-kassen straks standser for dagpengeudbetalingen til et medlem, indtil direktoratets afgørelse foreligger. Dette gælder også i tilfælde, hvor kassen alene indstiller en kortvarig effektiv karantæne, også selv om berostillelsen herved kommer til at overstige den indstillede karantæne.

Som et eksempel herpå henviste jeg i oversigten til arbejdsministeriet til en sag, hvor en arbejdsløsheds-kasse havde fundet, at et medlem havde begået svig over for kassen og havde indstillet til direktoratet, at hun blev ikendt en effektiv karantæne. Arbejdsløsheds-kassen havde allerede 3 måneder inden indstillingen til direktoratet standset for dagpengeudbetalingerne, og disse blev først genoptaget, da direktoratet tiltrådte indstillingen. Først på det tidspunkt blev der foretaget en efterbetaling af dagpenge.

I oversigten sammenfattede jeg det her omhandlede problem således:

»Den praksis, der har udviklet sig med hensyn til arbejdsløsheds-kassernes standsning af dagpengeudbetalingerne til et medlem i afventen af direktoratets afgørelse, skal formentlig ses på baggrund *dels* af ønsket om at sikre sig imod, at kassen ved fortsat dagpengeudbetaling pådrager sig et medansvar - eller eventuelt et eneansvar - for et senere tilbagebetalingskrav i konsekvens af direktoratets afgørelse, *dels* (især for svigtilfældenes vedkommende) af almindelige for- eningsretlige regler.

Det må imidlertid erkendes, at et sådant »foregribende retsmiddel« er et overordentlig indgribende skridt, som på ingen måde afhjælpes af, at der naturligvis sker efterbetaling i tilfælde, hvor grundlaget for standningen bortfalder. Hertil kommer, at virkningen i forhold til medlemmet er direkte proportionalt med et forhold, som den pågældende intet herredømme har over – direktoratets behandlingstid. Dette medfører en faktisk forskelsbehandling, som må give anledning til principielle betænkeligheder.

Specielt for så vidt angår svigssagerne øges denne faktiske forskelsbehandling af det forhold, der er omtalt nedenfor . . . (under pkt. 2) . . .

Det må forekomme påkrævet med en udtrykkelig lovgivningsmæssig stillingtagen til problemstillingen.«

Arbejdsministeriet besluttede at søge tilvejebragt lovhjælp for, at arbejdsløshedskasserne i et vist omfang kan standse udbetalingen af dagpenge/efterløn i *svigssager* i afventen af direktoratets afgørelse.

Ved lov nr. 197 af 9. april 1986 er der foretaget en ændring af arbejdsløshedsforsikringslovens § 87, således at denne bestemmelses stk. 2 nu har følgende indhold:

»Finder kassen, at et medlem har gjort sig skyldig i svigagtigt forhold, skal kassen forelægge sagen for direktøren for arbejdsløshedsforsikringen med indstilling om, hvilken afgørelse der skal træffes efter stk. 1. Kassen skal stille udbetalingen af dagpenge eller efterløn til medlemmet i bero i overensstemmelse med indstillingen.«

For så vidt angår *tilsyns- og klagesager* er det tilsvarende spørgsmål nu udtrykkeligt reguleret i § 4 i den såkaldte remonstrationsbekendtgørelse, jfr. direktoratets bekendtgørelse af 28. juli 1986. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

»§ 4. Kassen har pligt til at følge den trufne afgørelse, herunder til at indstille eventuel udbetaling af dagpenge eller efterløn til medlemmet i overensstemmelse med afgørelsen.

Stk. 2. Indgivelse af klage til direktøren for arbejdsløshedsforsikringen har ikke opsættende virkning, medmindre direktøren i særlige tilfælde giver tilladelse dertil.«

2. »Forskelsbehandling« i svigsslettelssager.

Efter den dagældende bestemmelse i § 87, stk. 3 (nu § 87, stk. 4), i arbejdsløshedsforsikringsloven kunne et medlem, der var slettet af en arbejdsløshedskasse på grund af svig, med tilladelse fra direktøren for arbejdsløshedsforsikringen på ny optages som medlem af en anerkendt arbejdsløshedskasse

Fra nogle sager var jeg bekendt med, at det ofte beroede på tilfældigheder, om et medlem blev opmærksom på muligheden for at blive genoptaget som medlem af en arbejdsløshedskasse, når den pågældende var blevet slettet som medlem af kassen på grund af svig. I nogle tilfælde gav kassen allerede ved sagens opståen vejledning om muligheden for genoptagelse. I andre tilfælde blev der ikke på noget tidspunkt givet nogen vejledning af kassen. Direktoratet gav normalt ikke i sine afgørelser om svigsslettelse vejledning om muligheden for genoptagelse. Med hensyn til dette særlige problem henviste jeg til en sag, som jeg af egen drift havde taget op til undersøgelse i en skrivelse af 28. august 1985 til direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen.

I skrivelsen havde jeg anført, at sanktionen svigsslettelse kunne have meget forskellig betydning for klageren i de enkelte sager; i nogle tilfælde fik svigsslettelsen nærmest karakter af en længere effektiv karantæne, i andre var svigsslettelsen ensbetydende med varig slettelse.

Selv om en vejledning om genoptagelse ville blive anført i direktoratets afgørelser for fremtiden, ville direktoratets og kassernes varierende sagsbehandlingstider kunne medføre en forskelsbehandling i de enkelte sager.

På grundlag af de stedfundne drøftelser har direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen påbegyndt en praksis, hvorefter der vedlægges en genoptagelsesvejledning til medlemmerne i forbindelse med direktoratets afgørelser om slettelse som medlem af en arbejdsløshedskasse på grund af svig. Vejledningen har følgende indhold:

»De har nu modtaget direktoratets afgørelse, hvorefter De er blevet slettet som medlem af Deres arbejdsløshedskasse.

Som nævnt i afgørelsen kan sagen indankes for ankenævnet, men det bemærkes, at indbringelse for ankenævnet ikke udsætter virkningerne af afgørelsen.

Såfremt De atter vil optages i en arbejdsløshedskasse (Deres tidligere eller en anden) gælder følgende:

Optagelsen i en arbejdsløshedskasse sker efter reglen i arbejdsløhedsforsikringslovens § 87, stk. 3:

»Slettes et medlem af kassen i henhold til stk. 1, kan han kun med tilladelse fra direktøren for arbejdsløhedsforsikringen på ny optages som medlem af en statsanerkendt arbejdsløshedskasse.«

Ansøgning indsendes til den arbejdsløshedskasse, De søger optagelse i.

En optagelse som *nyt* medlem kan tidligst ske fra det tidspunkt, hvor De enten har tilbagebetalt Deres gæld til arbejdsløhedskassen eller har indgået et acceptabelt frivilligt forlig om tilbagebetaling af gælden. Arbejdsløhedskassen er her den arbejdsløshedskasse, som De er slettet som medlem af.

Jo længere tid der går, før dette sker, jo længere tid går der, inden De atter vil kunne modtage dagpenge.

Optagelse er betinget af, at De nøje overholder det frivillige forlig. Sker dette ikke, kan De blive slettet på ny som medlem af Deres arbejdsløshedskasse.

Gælden skal tilbagebetales, uanset om De ønsker nyt medlemskab eller ej.

Herudover skal arbejdsløhedsforsikringslovens almindelige regler om optagelse i en arbejdsløshedskasse være opfyldt.

De skal således på optagelsestidspunktet have haft mindst 5 ugers arbejde som lønmodtager eller kunne dokumentere at kunne få og faktisk får et sådant af mindst 5 ugers varighed. Eller mere end midlertidigt udøve selvstændig virksomhed.

Dagpengeretten indtræder efter 1 års medlemskab, og dagpenge vil kunne udbetales, når De har haft 26 ugers arbejde på fuld tid, idet bemærkes, at også arbejde i tidligere medlemsperioder kan medregnes – blot de ligger inden for de sidste 3 år.«

Direktoratet for arbejdsløhedsforsikringen har endvidere med arbejdsløhedskassernes samvirke drøftet spørgsmålet om, at arbejdsløhedskassen i svingssager på et tidligt tidspunkt af sagen orienterer medlemmerne om *dels* betydningen af fremmøde ved arbejdsformidlingen for eventuel efterfølgende udbetaling af dagpenge, *dels* mulighederne for genoptagelse.

Efter aftale med samvirket har direktoratet udsendt en rundskrivelse til arbejdsformidlingskontorer og arbejdsløhedskasser, hvor direktoratets genoptagelsesvejledning er vedlagt. Samtidig har direktoratet meddelt kasserne, at de i verserende svingssager så tidligt som muligt skal orientere de berørte medlemmer om nødvendigheden af fremmøde ved arbejdsformidlingen og om genoptagelsesmulighederne.

3. Spørgsmål om rette klagemyndighed.

Direktoratet for arbejdsløhedsforsikringen har efter arbejdsløhedsforsikringsloven kompetence som regeludstedende myndighed, tilsynsmyndighed, vejledende myndighed, klagemyndighed, 1. instans, jfr. lovens § 87, stk. 1 (svigssager), og dispensationsmyndighed, jfr. lovens § 62, stk. 3 og § 75 c, stk. 4.

Denne sammensatte kompetence kan føre til usikkerhed med hensyn til, om ankenævnet for arbejdsløhedsforsikringen eller arbejdsministeriet er den rette klagemyndighed i forhold til direktoratets afgørelser m.v.

Jeg pegede på følgende problemer, som jeg var blevet opmærksom på ved min behandling af konkrete sager:

A.

I en sag havde direktoratet sendt en skrivelse til en arbejdsløshedskasse, som gav anledning til tvivl, om der var tale om en konkret afgørelse vedrørende et medlems dagpengeret, eller om direktoratet som tilsynsmyndighed havde fastsat nærmere retningslinier om arbejdsløhedskassens administration af loven. Sondringen er af betydning for, om ankenævnet for arbejdsløhedsforsikringen er rette klageinstans, eller om det er arbejdsministeriet.

Efter de stedfundne drøftelser har arbejdsministeriet meddelt mig, at direktoratet for arbejdsløhedsforsikringen i en intern meddelelse har indskærpet, at det klart skal fremgå af direktoratets skrivelser, om der er tale om en afgørelse i en konkret sag, eller om der er tale om vejledende eller responderende virksomhed over for henholdsvis kasser, en ubestemt gruppe af medlemmer m.v.

B.

Det havde undertiden givet anledning til tvivl, om ankenævnet for arbejdsløhedsforsik-

ringen var rette klageinstans med hensyn til direktoratets dispensationsafgørelser vedrørende dagpengeret under kursusdeltagelse, jfr. arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, stk. 2 (dagpenge må ikke udbetales til et medlem, som er under uddannelse, men direktøren for arbejdsløshedsforsikringen kan for visse kategorier af uddannelser gøre undtagelse herfra). (Arbejdsløshedsforsikringsloven indeholder som nævnt ovenfor flere tilsvarende dispensationsbestemmelser). Jeg henviser til den sag, der er omtalt i min beretning for 1984, s. 24-26 og s. 225-26 i denne beretning, og til sagen, der er omtalt i denne beretning, s. 31-35.

Efter de stedfundne drøftelser har arbejdsministeriet oplyst, at det i forbindelse med den generelle revision af klagereglerne, jfr. ovenfor, udtrykkeligt vil komme til at fremgå af arbejdsløshedsforsikringsloven, hvem der er rette klageinstans i dispensationssager.

C.

I den tidligere gældende bestemmelse i § 99, stk. 1, i arbejdsløshedsforsikringsloven kunne direktoratet for arbejdsløshedsforsikringens afgørelser »om de spørgsmål, som er nævnt i . . . « § 98, stk. 2, indbringes for ankenævnet. § 98, stk. 2, omhandlede imidlertid efter bestemmelsens ordlyd umiddelbart kun sager, hvor direktoratet traf afgørelse som ankeinstans i forhold til arbejdsløsheds-kassernes afgørelser. I svigsslettelsessager træffer direktoratet afgørelse som 1. instans.

Over for arbejdsministeriet rejste jeg spørgsmål om, hvorvidt det ikke burde tydeliggøres i loven, at direktoratet for arbejdsløshedsforsikringens afgørelser om svigsslettelse kan indbringes for ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen.

Ved den ovenfor omtalte lovændring (lov nr. 197 af 9. april 1986) er der foretaget en ændring af arbejdsløshedsforsikringslovens § 99, stk. 1, 1. punktum, således at det nu udtrykkeligt fremgår, at ankenævnet er rette klageinstans.

D.

I bekendtgørelse nr. 240 af 8. juni 1983 har arbejdsdirektoratet fastsat regler om indgivelse af klage over de af arbejdsløsheds-kasserne trufne afgørelser, jfr. arbejdsløshedsforsikringslovens § 98, stk. 2 (remonstrationsbekendtgørelsen). Bekendtgørelsen fastsætter

bl.a. regler om, at klager over afgørelser fra en arbejdsløsheds-kasses afdelingsledelse skal indgives til hovedledelsen, og at klager over afgørelser fra en arbejdsløsheds-kasses hovedledelse skal indsendes til hovedledelsen, der foretager en fornyet vurdering af sagen og videresender denne til direktoratet, såfremt den trufne afgørelse fastholdes helt eller delvist.

Jeg rejste over for arbejdsministeriet spørgsmål om, hvorvidt remonstrationsordningen, der indebærer en fravigelse af klageordningen efter arbejdsløshedsforsikringslovens § 98, burde lovfæstes, således som det f.eks. var sket på skatteområdet (skattestyrelseslovens §§ 4 og 5).

Efter de stedfundne drøftelser har arbejdsministeriet oplyst, at ordningen vil blive søgt lovfæstet i forbindelse med den ovenfor omtalte revision af klagereglerne.

I anledning af, at jeg havde anført, at forsvarelsen af remonstrationsordningen forudsætter, at hovedledelsens behandling af klager sker med hurtighed, meddelte arbejdsministeriet mig, at der i den ovenfor omtalte remonstrationsbekendtgørelse er fastsat følgende bestemmelse:

»Såfremt der ikke foreligger en afgørelse inden for 8 uger efter, at hovedledelsen har modtaget klage over en afdelingsledelses afgørelse, skal hovedledelsen skriftligt underrette medlemmet om årsagen hertil.«

4. Nogle sagsbehandlingsspørgsmål.

Arbejdsløshedsforsikringsloven indeholder i § 87 regler om forseelser mod arbejdsløsheds-kassen.

Gør medlemmet sig skyldig i *svigagtigt forhold*, er det direktøren for arbejdsløshedsforsikringen, der træffer afgørelse – på grundlag af en indstilling fra arbejdsløsheds-kassen – om, hvilken sanktion medlemmet skal ikendes.

Gør et medlem sig alene skyldig i *anden forseelse*, er det arbejdsløsheds-kassen, der har kompetencen til at ikende medlemmet en sanktion.

Grænsedragningen mellem de svigagtige og de uagtsomme forhold kan være vanskelig at foretage for arbejdsløsheds-kasserne.

I tilknytning til de stedfundne drøftelser har direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen

den 24. april 1986 udsendt et cirkulære vedrørende retningslinier for ikendelse af sanktion i henhold til arbejdsløshedsforsikringslovens § 87, stk. 1 og 2 (nu stk.3).

Jeg havde rejst spørgsmål om, hvorledes der burde forholdes i tilfælde, hvor

1) en *indstilling* til direktoratet fra en arbejdsløshedskasse – som medlemmet er bekendt med – om anvendelsen af en bestemt sanktion efter § 87, stk. 1, ikke følges af direktoratet (ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen), men hvor der sker en væsentlig anderledes bedømmelse?

2) en *afgørelse* fra en arbejdsløshedskasse om en sanktion efter § 87, stk. 2 («anden forseelse over for kassen»), bliver pålagt til direktoratet, og direktoratet agter at træffe afgørelse efter § 87, stk. 1 (f.eks. om svigsslettelse)?

For så vidt angår punkt 1 henviste jeg til en sag, hvor en arbejdsløshedskasse havde indstillet til direktoratet, at et medlem blev ikendt en karantæne på 3 måneder som sanktion (formentlig) efter arbejdsløshedsforsikringslovens § 87, stk. 1. Arbejdsløsheds-kassen gjorde medlemmet bekendt med indstillingen til direktoratet. Medlemmet foretog ikke noget i forhold til direktoratet. Direktoratet bedømte forholdet langt mere alvorligt og slettede den pågældende som medlem af arbejdsløsheds-kassen på grund af svig. Dette skete, uden at der på forhånd var givet medlemmet en underretning om den mulige ændrede vurdering, således at medlemmet eventuelt kunne have fremsat yderligere bemærkninger.

Som eksempel på det under punkt 2 nævnte forhold henviste jeg til en sag, hvor en arbejdsløshedskasse havde truffet en afgørelse efter § 87, stk. 2, om at ikende et medlem en *almindelig karantæne* på 3 måneder. Medlemmet klagede til direktoratet, da han fandt sanktionen for streng. Arbejdsdirektoratet traf afgørelse efter § 87, stk. 1, om, at medlemmet havde handlet svigagtigt, og direktoratet ikendte medlemmet en *effektiv karantæne* på 3 måneder. Arbejdsdirektoratets afgørelse blev truffet, uden at medlemmet forinden var blevet gjort bekendt med den mulige ændrede vurdering af sagen med henblik på, at han kunne have fremsat yderligere bemærkninger.

På grundlag af de stedfundne drøftelser har

direktoratet udarbejdet en intern meddelelse om, at direktoratet, når en sag om anvendelse af sanktion under direktoratets behandling væsentlig ændrer karakter i forhold til kassens indstilling eller afgørelse, skal give medlemmet adgang til at udtale sig inden for en frist af 14 dage, inden afgørelse træffes i sagen (dette vil desuden blive indarbejdet i direktoratets nye sagsbehandlervejledning). Dette gælder i øvrigt også klagesager, som ikke angår spørgsmål om forseelser over for arbejdsløsheds-kassen.

5. Retsforskrifters form.

I anledning af en konkret sag og i fortsættelse af den sag, der er omtalt i min beretning for 1981, s. 22-23, rejste jeg spørgsmål om, i hvilket omfang de retningslinier, der er nævnt i arbejdsministeriets skrivelse af 16. december 1981 til mig om udstedelse af nye regler, følges (skrivelsen er refereret det nævnte sted i min beretning for 1981).

I den anledning sendte arbejdsministeriet mig et notat om direktoratet for arbejdsløshedsforsikringens fremtidige form for regeludstedelse og information.

Notatet har følgende indhold:

»A. Regeludstedelse

1. Bekendtgørelser.

Direktoratet vil udsende bekendtgørelser i tilfælde, hvor der fastsættes bindende forskrifter, der regulerer medlemmernes retsstilling i forhold til arbejdsløshedsforsikrings-systemet.

Dette forudsætter bemyndigelsesbestemmelser i loven, og direktoratet stiler mod at få indsat bemyndigelsesbestemmelser på alle områder, hvor der er behov for at fastsætte bindende forskrifter.

Ved ændringer/præciseringer af bestemmelser i bekendtgørelser vil der blive udsendt enten ændringsbekendtgørelse eller ny bekendtgørelse.

Bliver der til en bekendtgørelse flere end 2 – 3 ændringsbekendtgørelser, vil disse blive indarbejdet i en ny bekendtgørelse.

2. Vejledninger til bekendtgørelser.

Hver bekendtgørelse vil blive ledsaget af en vejledning.

Ved ændringer i en vejledning eller ved supplerende, vejledende oplysninger vil der blive udsendt nummererede tillæg til den gældende

vejledning.

Bliver der tale om et større antal nummerede tillæg, vil disse blive indarbejdet i en ny vejledning.

En ny vejledning vil således kunne udsendes, uden at der samtidig udsendes en ny bekendtgørelse.

3. Cirkulærer/cirkulærskrivelser.

Cirkulærer vil blive udsendt i de tilfælde, hvor der er behov for at udsende væsentlige vejledende, fortolkende eller oplysende retningslinier på områder, hvor der *ikke* er myndigelse til at udsende bekendtgørelser.

Cirkulærer vil endvidere blive anvendt ved information om lovændringer.

4. Rundskrivelser.

Rundskrivelser vil blive udsendt i tilfælde, hvor der er tale om en orientering, der alene henvender sig til kasserne og AF-kontorerne.

B. Information

1. Til kasserne.

a. DfA-meddelelser.

De såkaldte »DfA-meddelelser« udsendes om afgørelser i direktoratet eller i ankenævnet,

der har principiel betydning.

I de første år vil endvidere blive udsendt afgørelser, der ikke længere er principielle, men som har informativ værdi for kasserne.

Tidligere principielle skrivelser og afgørelser er således ikke i alle tilfælde blevet meddelt til alle kasser.

Efter aftale med Arbejdsløshedskassernes Samvirke og ankenævnet er arbejdet med DfA-meddelelser blevet udbygget.

2. Til borgerne.

a. »Paraply-pjecer«.

Direktoratet vil fortsætte arbejdet med at udsende populært udformede, informative pjecer – de såkaldte paraply-pjecer – om de mere generelle regler i systemet, f.eks. om rådighed.

b. Øvrige pjecer.

Direktoratet overvejer bl.a. i lyset af Bonnerupudvalgets betænkning, om der skal udsendes pjecer i øget omfang end under a., f.eks. pjecer om lovændringer.«

Jeg har i en skrivelse af 28. maj 1986 til arbejdsministeriet meddelt, at jeg har taget arbejdsministeriets redegørelse af 26. maj 1986 til efterretning.

1-2. *Henstillet til arbejdsministeriet at foranledige, at der blev taget stilling til, om A på grundlag af en foreliggende generel dispensation – sammenholdt med forløbet af den konkrete sag i arbejdsdirektoratet – havde krav på at modtage arbejdsløshedsdagpenge under deltagelse i et kursus. (J. nr. 1985-1292-022). – Der henvises til beretningen for 1984, s. 24-26.*

A klagede over, at arbejdsministeriet i skrivelse af 8. november 1985 havde tiltrådt et afslag fra arbejdsdirektoratet på hendes anmodning om tilladelse til at modtage arbejdsløshedsdagpenge under deltagelse i et årskursus på Danmarks Lærershøjskole.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A den 31. juli 1982 fratrådte sin stilling som vikar ved en skole. I september 1982 påbegyndte hun årskursus for børnehave- og fritidspædagoger i fagene psykologi og værkstedsfag

på Danmarks Lærershøjskole i Odense. I skrivelse af 22. november 1982 orienterede Danmarks Lærershøjskole A's arbejdsløshedskasse, FTFs arbejdsløshedskasse, om kursernes nærmere indhold. Højskolen oplyste, at kurset i psykologi havde en varighed af 120 timer fordelt på hver mandag med 4 timer, og værkstedsfag havde en varighed af 90 timer fordelt med 3 timer hver tirsdag. Kurserne forventedes afsluttet ca. den 30. juni 1983. Højskolen tilføjede, at udmeldelse kunne ske med dags varsel ved anvist arbejde.

I skrivelse af 24. november 1982 meddelte FTFs arbejdsløshedskasse A, at hun ikke var dagpengeberettiget under sin deltagelse i de nævnte kurser, jfr. arbejdsløhedsforsikringslovens § 62, da disse var at betragte som kompetencegivende.

I skrivelse af 29. november 1982 klagede A til arbejdsdirektoratet over arbejdsløshedskassens afgørelse. Til støtte for klagen anførte hun bl.a., at FTFs arbejdsløshedskasse telefonisk i januar 1982 havde oplyst hende om, at hun »godt kunne lade sig optage på deltidskurser på Danmarks Lærerhøjskole i Odense til begyndelsen af september 1982 og alligevel oppebære dagpenge«, at en af A's kolleger 3 år tidligere havde modtaget dagpenge fra FTFs arbejdsløshedskasse under deltagelse i et tilsvarende kursus, og at kurserne ikke gav A avancementsmuligheder, men at hun alene deltog i disse af interesse og for at genopfriske sine kundskaber.

Med skrivelse af 30. november 1982 sendte A arbejdsdirektoratet et notat af 29. september 1982 fra Danmarks Lærerhøjskole med følgende beskrivelse af højskolens årskursus for børnehave- og fritidspædagoger:

»Årskursus for børnehave- og fritidspædagoger er en efter- og videreuddannelse på Danmarks Lærerhøjskole, der ifølge formålet tjener til:

»at give et antal erfarne, kvalificerede børnehave- og fritidspædagoger en videregående uddannelse, der kan give mulighed for fordybelse i psykologiske og pædagogiske emner og lejlighed til selvstændigt studium inden for området med henblik på fornyelse i det daglige arbejde.«

...
citat fra Danmarks Lærerhøjskoles læseplan.

...«
Højskolen anførte endvidere, at afgangsbrevet ikke indeholdt en individuel bedømmelse af deltagerne, og at kurserne ikke var kompetencegivende, »idet man ikke på baggrund af disse kan opnå forbedrede lønforhold«.

I skrivelse af 5. januar 1983 forespurgte A arbejdsdirektoratet om, hvor lang tid der måtte forventes at gå med behandlingen af sagen. Hun henviste til, at hun ikke fik udbetalt arbejdsløhedsdagpenge og derfor snart måtte tage stilling til, om hun skulle fortsætte eller ophøre med deltagelsen i kurserne.

I skrivelse af 18. januar 1983 til arbejdsdi-

rektoratet henviste A til en tilsvarende sag, som direktoratet havde taget stilling til i skrivelse af 21. december 1982 (I denne sag fulgte det pågældende medlem fra den 1. september 1982 to kurser på Danmarks Lærerhøjskole (samfundsfagsundervisning og dramatikundervisning). Kursernes tidsmæssige udstrækning svarede ganske til A's og havde samme hovedformål, jfr. beskrivelsen ovenfor i højskolens notat af 29. september 1982. Arbejdsdirektoratet godkendte, at den pågældende kunne deltage med dagpenge i de nævnte kurser. I skrivelser er det anført, at direktoratet også tidligere i 1976 havde godkendt deltagelse i tilsvarende kurser med bevarelse af dagpengeretten).

I skrivelse af 24. marts 1983 rykkede A på ny arbejdsdirektoratet for en afgørelse, og hun henviste til sin spændte økonomiske situation.

I en udtalelse af 6. april 1983 til arbejdsdirektoratet anførte FTFs arbejdsløshedskasse, at kassen intet havde at indvende mod, at A ansås for dagpengeberettiget under deltagelsen i kurserne, da disse, jfr. arbejdsdirektoratets afgørelse i skrivelse af 21. december 1982, ikke var kompetencegivende.

I skrivelse af 15. juni 1983 rykkede FTFs arbejdsløshedskasse arbejdsdirektoratet for en afgørelse.

I midten af juni 1983 ophørte A med sin deltagelse i de to kurser.

I skrivelse af 5. august 1983 rykkede A på ny arbejdsdirektoratet. Hun anførte, »at jeg i januar 1983 fik den besked, at jeg blot skulle fortsætte med mit kursus, jeg havde da foreslået, at jeg på det tidspunkt (januar 1983) ville stoppe med mine kurser p.g.a. sagen, men det blev som sagt frarådet, og det tog jeg som et positivt tegn fra jer«.

I skrivelse af 29. august 1983 tog arbejdsdirektoratet stilling til sagen. Direktoratet anførte bl.a. følgende:

». . . det fremgår af AK. cirkulære nr. 74/79 af 27. juni 1979, pkt. A, V a, at dagpengeretten kan bevares bl.a. under deltagelse i kurser af indtil *et halvt års varighed*, når disse ikke har karakter af egentlige kompetencegivende uddannelser eller er led i en sådan længerevarende uddannelse.

I henhold til cirkulærets pkt. A, V b kan direktoratet dog efter en vurdering i det enkelte tilfælde godkende deltagelse i kurser m.v. af indtil 1 års varighed.

Det er herefter direktoratets opfattelse, at deltagelse i årskursus på seminarium/lærer-

højskole ikke er omfattet af gældende regler om bevarelse af dagpengeretten under kursusdeltagelse, idet kurssets varighed overstiger et halvt år, og direktoratet finder ikke, at der i sagen er tilstrækkeligt grundlag for at dispensere fra denne begrænsning.

Direktoratet tiltræder således arbejdsløshedskassens afgørelse om afslag på udbetaling af dagpenge under kursusdeltagelsen.

Det tilføjes, at direktoratet er opmærksom på, at den tidligere verserende sag, hvortil De og arbejdsløshedskassen har henvist, har fået et andet udfald, men at direktoratet alligevel er af den opfattelse, at deltagelse i årskursus på grund af varigheden ikke kan ske med bevarelse af dagpengeretten.«

A var utilfreds med arbejdsdirektoratets afgørelse, men også med direktoratets behandling af sagen i øvrigt. A's utilfredshed med sagsbehandlingen var navnlig kommet til udtryk i hendes skrivelse af 6. september 1983 til ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen og i skrivelser af 2. august 1984 og 12. november 1985 til mig. A's kritik kunne kort sammenfattes således:

A havde i januar 1982 telefonisk fået oplyst af FTFs arbejdsløshedskasse, at hun kunne modtage arbejdsløshedsdagpenge under deltagelse i undervisning på Danmarks Lærerhøjskole. Selv om arbejdsløshedskassen i skrivelse af 24. november 1982 gav udtryk for en anden opfattelse, regnede A med at få medhold i arbejdsdirektoratet, fordi hun var bekendt med en tilsvarende sag, som direktoratet tidligere havde taget stilling til (formentlig den omtalte sag fra 1976). Da det på grund af A's økonomiske forhold blev nødvendigt at tage stilling til, om hun skulle ophøre eller fortsætte med deltagelsen i de to kurser, bad hun direktoratet vejlede hende. Efter det oplyste talte A i januar 1983 med sekretær B, arbejdsdirektoratet, om, hvorvidt hun skulle »holde op med mine kurser, men han foreslog mig at fortsætte, til jeg fik en afgørelse, han fortalte mig ikke dengang noget om en halvårsregel«. A blev også bestyret i sin opfattelse af, at hun ville få medhold i klagen, da hun i januar 1983 modtog en kopi af direktoratets afgørelse i skrivelser af 21. december 1982.

Jeg forstod, at A fandt, at arbejdsdirektoratet på grund af sagens karakter enten burde have truffet en hurtig afgørelse eller have rådgivet hende bedre, herunder om, at sagen – på grund af kursernes tidsmæssige udstrækning –

skulle behandles efter reglerne i pkt. A, V b i AK-cirkulære nr. 74/79 af 27. juni 1979 vedrørende udbetaling af dagpenge under kursusdeltagelse. Hvis A var blevet gjort bekendt hermed og med, at der var en reel risiko for, at hendes sag ville falde anderledes ud end hendes kollegers, havde hun kunnet ophøre med kurserne og genindtræde i dagpengeretten.

Arbejdsdirektoratet anførte følgende om sin afgørelse:

» . . .

For så vidt angår det af medlemmet anførte om direktoratets tidligere positive afgørelse bemærkes, at afgørelsen efter direktoratets opfattelse ikke kunne anses for at være i overensstemmelse med bestemmelserne i AK-cirkulære nr. 74/79, og at direktoratet derfor har ment, at man ikke kunne fortsætte denne »praksis«.

Direktoratet beklager, at de modstridende afgørelser har medført, at der er opstået usikkerhed om direktoratets praksis for så vidt angår deltagelse i de omhandlede kurser.

. . . «

Ved min mellemkomst blev A's klage over direktoratets afgørelse sendt til arbejdsministeriet til behandling. Ministeriet tog stilling til sagen i skrivelser af 8. november 1985. Ministeriet anførte bl.a. følgende:

» . . .

Ifølge arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, stk. 1, nr. 6, må dagpenge ikke udbetales til et medlem, som er under uddannelse. Efter § 62, stk. 2, kan der dog, for visse kategorier af uddannelser, gives undtagelser fra reglen i stk. 1, nr. 6.

Disse undtagelser er fastlagt i direktoratet for arbejdsløshedsforsikringens cirkulære nr. 74 af 27. juni 1979.

Dagpengeretten kan herefter bevares blandt andet under deltagelse i kurser af indtil et halvt års varighed, når disse ikke har karakter af egentlige kompetencegivende uddannelser eller er led i en sådan længere uddannelse.

Endvidere kan direktøren for arbejdsløshedsforsikringen efter cirkulærets punkt A, V b, efter en vurdering i det enkelte tilfælde godkende deltagelse i kurser af indtil 1 års varighed.

Som eksempler på kurser, hvor ovennævnte dispensation kan tænkes givet, nævnes i cirkulæret kurser og andre lignende, af arbejdsministeriet eller undervisningsministeriet god-

kendte foranstaltninger, der er tilrettelagt for ledige, og undervisning, der har til formål at genopfriske, ajourføre eller supplere almindelig folkeskoleuddannelse. Herved skal forstås undervisning svarende til almindelige skolekundskaaber på indtil 9. eller 10. klassetrin.

Direktoratet har i afgørelse af 29. august 1983 givet afslag på dispensationsansøgningen med den begrundelse, at kursets faglige niveau overstiger niveauet for almindelig folkeskoleundervisning.

Under henvisning til retningslinjerne for dispensationsadgangen i ovennævnte cirkulæres punkt A, V b kan arbejdsministeriet tiltræde direktoratets afgørelse af 29. august 1983. Arbejdsministeriet kan således ikke imødekomme ansøgningen om dispensation for de pågældende kurser.

Der lægges ved afgørelsen vægt på, at kurserne efter formålsbeskrivelsen i Danmarks Lærerhøjskoles læseplan betegnes som en videregående uddannelse, der ikke kan sidestilles med den form for undervisning, der er angivet i direktoratets cirkulære om dagpenge under kursusdeltagelse.«

I skrivelse af 12. november 1985 til mig afførte A bl.a., at hun ikke var tilfreds med behandlingen af sagen i arbejdsministeriet, der fremhævede andre ting end det, sagen efter A's opfattelse bl.a. drejede sig om, nemlig at hun var blevet unfair behandlet af arbejdsdirektoratet.

I skrivelse af 9. december 1985 til mig afførte arbejdsministeriet, at ministeriet ikke havde yderligere bemærkninger til sagen, men at ministeriet naturligvis var villig til at reddegøre nærmere for spørgsmål, der måtte opstå i forbindelse med gennemgang af sagsakterne.

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til A:
»Efter § 62, stk. 1, nr. 6, i arbejdsløshedsforsikringsloven er det hovedreglen, at et arbejdsløshedskassemedlem ikke kan få dagpenge under uddannelse.

Efter § 62, stk. 2, jfr. stk. 3, kan direktøren for arbejdsløshedsforsikringen imidlertid gøre undtagelse fra denne hovedregel »for visse kategorier af uddannelser«.

Det fremgår af lovforslagsbemærkningerne til § 62 (Folketingstidende 1978/79, tillæg A, spalte 2696-2697), at hovedsyns-

punktet ved udstedelsen af regler om, at dagpenge kan bevares, vil være, »at deltagelse i kompetencegivende uddannelse bør dækkes over uddannelsesstøttesystemet og ikke over dagpengene«.

Med hjemmel i § 62, stk. 2, har arbejdsdirektøren udstedt reglerne i cirkulæret af 27. juni 1979, som er omtalt ovenfor. I cirkulæret er det fastsat, hvilke kategorier af kurser arbejdsløshedskassemedlemmer kan deltage i med bevarelse af dagpengeretten. Derudover er det i cirkulæret i punkt A, Vb anført, at arbejdsdirektøren efter en vurdering i det enkelte tilfælde vil kunne godkende kurser m.v. af indtil 1 års varighed.

Arbejdsdirektørens afgørelse efter § 62, stk. 2, jfr. stk. 3, indebærer en vurdering af det pågældende kursus-indhold, dvs., om kurset er af en sådan karakter, at deltagelse i dette bør dækkes over uddannelsessystemet. Der er derimod ikke tale om, at arbejdsdirektøren ved udøvelsen af sin kompetence efter § 62, stk. 2, jfr. stk. 3, skal lægge vægt på det enkelte medlems forhold.

Jeg må forstå, at arbejdsdirektoratet i sin hidtidige praksis havde godkendt, at arbejdsløshedskassemedlemmer kunne deltage i årskursus på Danmarks Lærerhøjskole i Odense med bevarelse af dagpengeretten. Der forelå en afgørelse herom fra 1976, og i skrivelsen af 21. december 1982 traf arbejdsdirektoratet afgørelse om at godkende et årskursus, som svarede nøje til Deres. Der er ikke holdepunkter i sagen for at antage, at arbejdsdirektoratet eller arbejdsministeriet har vurderet de to kurser forskelligt, hvad angår deres niveau; begge kurser er som tidligere omtalt betegnet som efter- og videreuddannelse. Forholdet er imidlertid det, at arbejdsdirektoratet (og arbejdsministeriet) efter en nærmere overvejelse er kommet til det resultat, at det var uholdbart at fortsætte den hidtidige godkendelsespraksis.

På grundlag af de foreliggende oplysninger kan det ikke give mig anledning til bemærkninger, at arbejdsdirektoratet og arbejdsministeriet har vurderet, at årskursus på Danmarks Lærerhøjskole i Odense har haft et sådant niveau, at det ikke bør godkendes.

Som nævnt ovenfor meddeles dispensationen efter cirkulæret fra 1979 til en uddannelse som sådan.

Arbejdsdirektoratet havde i 1976 og igen i 1982 truffet afgørelse om, at arbejdsløshedskassemedlemmer kunne deltage i de omtalte årskurser på Danmarks Lærerhøjskole i Odense med bevarelse af dagpenge- retten.

På det tidspunkt, da De anmodede om at modtage arbejdsløshedsdagpenge under deltagelse i årskurset, var forholdet således det, at der forelå en dispensation for denne kursuskategori, og at denne dispensation – midt i Deres kursusperiode – blev bekræftet ved en ny dispensation.

De havde kendskab til både afgørelsen fra 1976 og til afgørelsen fra december 1982.

Sagsbehandlingen i arbejdsdirektoratet, herunder det tidsmæssige forløb af sagen i direktoratet, er beskrevet ovenfor. Jeg bemærker herved, at der ikke ses at have været iværksat nærmere undersøgelser i anledning af det, De har anført om den vejledning, som De i januar 1983 modtog fra en sagsbehandler i arbejdsdirektoratet om at fortsætte kurset.

Arbejdsministeriet har i sin afgørelse i skrivelsen af 8. november 1985 alene taget stilling til spørgsmålet, om den generelle dispensation bør opretholdes. Ministeriet har derimod ikke (udtrykkeligt) taget stilling til, om De på grundlag af den da foreliggende dispensation, sammenholdt med forløbet af

sagen i arbejdsdirektoratet, har krav på at modtage arbejdsløshedsdagpenge i kursusperioden.

Jeg har samtidig hermed henstillet til arbejdsministeriet at foranledige, at der meddeles Dem en afgørelse vedrørende dette spørgsmål. Jeg har over for arbejdsministeriet bemærket, at der, således som sagen nu har udviklet sig, kan rejses spørgsmål om, hvorvidt det er arbejdsministeriet eller ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, der har kompetence til at tage stilling til, om De på det herefter foreliggende grundlag har ret til at oppebære dagpenge under det omhandlede kursus.

Jeg har over for arbejdsministeriet bemærket, at jeg går ud fra, at ministeriet under hensyn til sagens hidtidige forløb vil foranledige, at De hurtigt modtager en afgørelse.

Jeg har udbedt mig underretning om, hvad der videre sker i sagen.

...«

I en skrivelse af 11. juni 1986 meddelte arbejdsministeriet mig, at ministeriet fandt, at ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen skulle træffe afgørelse i sagen, og at nævnet var blevet anmodet om at træffe en hurtig afgørelse.

- 1-3.** *Henstillet til ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen at genoptage behandlingen af en sag om tilbagebetaling af arbejdsløshedsdagpenge. Ankenævnets afgørelse byggede i overensstemmelse med hidtidig praksis på det standpunkt, at immatrikulation ved universitetet i sig selv medførte bortfald af retten til at modtage arbejdsløshedsdagpenge, jfr. arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, stk. 1, nr. 6. Dette standpunkt var imidlertid blevet underkendt i en (utrykt) landsretsdom, hvorefter afgørelsen om tab af dagpenge ret i princippet måtte bero på en konkret vurdering af studieaktiviteten. (J. nr. 1983-860-024).*

A klagede over en afgørelse fra ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen. Ankenævnet havde tiltrådt en afgørelse i skrivelse af 4. november 1981 fra arbejdsdirektoratet, hvorefter A skulle tilbagebetale arbejdsløshedsdagpenge, som han havde modtaget i årene 1979-81.

Ved arbejdsdirektoratets afgørelse var A desuden blevet udelukket fra retten til at modtage dagpenge for en 3 måneders periode fra den 22. april 1981.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger,

at A, der var født i 1928, i mange år havde været beskæftiget som lærer. I årene 1978-81 havde han således arbejdet på nogle ungdomsskoler og private skoler.

Fra 1975 og til 1978 var A immatrikuleret ved Odense universitetscenter for at læse dansk. Fra midten af 1978 og indtil den 21. april 1981 var han tilmeldt faget dansk på Københavns universitet. Den 5. januar 1979 af lagde han på Københavns universitet prøve i forfatterskab. Efter A's oplysninger havde han ikke efter denne eksamen deltaget i undervisning på universitetet. Om årsagen til, at A fornyede sit årskort for studieårene 1979/80 og 1980/81, oplyste han, at han ønskede at bevare kontakten til universitetet.

Ved udgangen af marts 1979 fratrådte A en stilling som lærer ved . . . ungdomsskole. Da han selv havde sagt sin stilling op, måtte han gennemgå en 5 ugers karantæne. Han modtog derefter arbejdsløshedsdagpenge fra den 7. maj til den 14. august 1979. I sin ledighedserklæring af 9. maj 1979 svarede han benægtende på et spørgsmål, om han var under uddannelse.

A var i arbejde fra august 1979 og indtil udgangen af maj 1980, da han efter gensidig overenskomst afsluttede et vikariat som lærer ved . . . privatskole.

Efter en ny karantæneperiode på 5 uger modtog A fra den 7. juli 1980 arbejdsløshedsdagpenge. I sin ledighedserklæring af 2. juni 1980 svarede han på ny benægtende på spørgsmålet, om han var under uddannelse.

Pr. 1. december 1980 udfyldte A en såkaldt § 65-erklæring. Spørgsmålet »Har du deltaget i uddannelsesmæssige, genoptræningsmæssige eller omskolingsmæssige kurser?« afkrydsede han med nej. På et spørgsmål om årsagen hertil anførte han:

»Er det ikke ulovligt at deltage i kompetencegivende uddannelse, når man får dagpenge? Men jeg vil gerne have en efteruddannelse.«

Ved henvendelse til arbejdsformidlingskontoret i Køge den 12. december 1980 fik A af en arbejdsformidler oplysning om, at han gerne måtte deltage i forelæsninger på Københavns universitet, uden at det ville få konsekvenser for hans dagpenget.

Under en telefonsamtale med min medarbejder oplyste A om baggrunden for sin henvendelse til arbejdsformidlingen, at han gerne ville have mulighed for at dyrke sine interesser for faget dansk. For at få fuld sikkerhed for, at svaret fra arbejdsformidlingskontoret var kor-

rekt, rettede han i februar (eller marts) 1981 telefonisk henvendelse til sin arbejdsløsheds-kasse FTF-A. Herefter standsede FTF-A med virkning fra den 23. marts 1981 A's dagpenge.

Den 21. april 1981 framelde A sig som studerende ved Københavns universitet.

I skrivelse af 25. maj 1981 meddelte FTF-A A, at han ikke havde været berettiget til at modtage arbejdsløshedsdagpenge for perioderne fra den 7. maj til den 14. august 1979 og fra den 7. juli 1980 til den 22. marts 1981, og at han skulle tilbagebetale de udbetalte dagpenge (godt 72.000 kr.). Med henvisning til bestemmelsen i arbejdsløshedsforsikringslovens § 87, stk. 2, og arbejdsdirektoratets cirkulære af 17. marts 1978 (AK-20/78) besluttede arbejdsløsheds-kassen endvidere at ikende A en almindelig karantæne på 3 måneder gældende fra den 22. april til den 21. juli 1981.

Om begrundelsen for sin afgørelse henviste arbejdsløsheds-kassen i skrivelsen til A til, at »De i hele den tid, De har modtaget dagpenge fra FTF-A, har været tilmeldt Københavns universitet«. Efter arbejdsløsheds-kassens opfattelse var det forhold, at A var immatrikuleret ved et universitet ensbetydende med, at han var under uddannelse i arbejdsløshedsforsikringslovens forstand og derfor uberettiget til at modtage dagpenge under ledighed. Arbejdsløsheds-kassen fandt, at A havde tilsidesat sin oplysningspligt over for kassen ved ikke at oplyse om sin tilknytning til Københavns universitet, og at dette kunne tilregnes ham som et uagtsomt forhold. Arbejdsløsheds-kassen fandt ikke, at det kunne opfattes som en formildende omstændighed, at arbejdsformidlingen havde givet ham vildledende oplysninger.

I skrivelse af 4. juni 1981 klagede A over arbejdsløsheds-kassens afgørelse til arbejdsdirektoratet. Han anførte, at han ikke havde været på Københavns universitet siden den 5. januar 1979, og at han før den nævnte dato var gået til nogle forelæsninger efter arbejdstid for at dyrke sin interesse for faget dansk. Han kunne ikke forstå, at arbejdsløsheds-kassen anså ham for at være under uddannelse, når han ikke havde deltaget i undervisning på universitetet siden den 5. januar 1979. Han tilføjede, at han i de to arbejdsløshedsperioder havde været til rådighed for arbejdsmarkedet, og at han havde søgt mange stillinger, hvilket han i givet fald ville kunne dokumentere.

I skrivelse af 4. november 1981 til A tiltrådte arbejdsdirektoratet FTF-As afgørelse i skrivel-

sen af 25. maj 1981. Arbejdsdirektoratet anførte, at »hvis man er immatrikuleret ved et universitet, er man i arbejdsløshedsforsikringslovens forstand under uddannelse, idet studerende ikke under studiet kan anses for arbejds-søgende til regelmæssigt erhversarbejde . . .« .

Den 27. november 1981 klagede A, over arbejdsdirektoratets afgørelse til ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen. Han gentog bl.a. oplysningen om, at han ikke havde deltaget i undervisning på Københavns universitet efter den 5. januar 1979.

Ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen tiltrådte som nævnt arbejdsdirektoratets afgørelse.

I en udtalelse i anledning af klagen til mig anførte arbejdsdirektoratet bl.a. følgende:

»Til spørgsmålet om, hvilken betydning direktoratet har tillagt udtalelsen af 12. december 1980 fra arbejdsformidlingen i Køge, kan oplyses, at udtalelsen er indgået i en samlet vurdering af, om medlemmet kan anses for at have opfyldt sin oplysningspligt, jfr. arbejdsløshedslovens § 86, stk. 1. Direktoratet har her fundet det af afgørende betydning, at medlemmet ved udfyldelse af to ledighedserklæringer har foretaget afkrydsning under rubrikken »nej« til spørgsmålet, om han var under uddannelse, samt at dette er sket, uden at han i forbindelse hermed har rådført sig med kassen.

Direktoratet finder derfor ej heller, at oplysningerne om arbejdsformidlingens udtalelse har kunnet ændre vurderingen af, hvorvidt medlemmet efter den 12. december 1980 har kunnet anses for at have opfyldt sin oplysningspligt over for kassen.

Med hensyn til vurderingen af fastsættelsen af sanktionen for forseelsen mod arbejdsløsheds-kassen kan oplyses, at oplysningerne om nævnte udtalelse fra arbejdsformidlingen har været medvirkende til, at forholdet er blevet henført under § 87, stk. 2, i arbejdsløshedsforsikringsloven og ikke under § 87, stk. 1, som vedrører svigagtige forhold.«

Ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen henholdt sig i en udtalelse i anledning af klagen til det, arbejdsdirektoratet havde anført i de lige citerede udtalelser.

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til A:
»Ombudsmanden har tidligere taget stil-

ling til sager om dagpenge til arbejdsløsheds-kassemlemmer, der modtager under-visning.

I folketingets ombudsmands beretning for 1978, side 274-87, er omtalt en sådan sag, jfr. vedlagte fotokopi af de nævnte sider.

Som det fremgår heraf, var det fast praksis, at der ikke udbetaltes dagpenge til medlemmer, som gennemgik et egentligt kompetencegivende uddannelsesforløb (bortset fra aftenkurser). Denne praksis hvilede (for den 1. juli 1979) på en fortolkning af bestemmelsen i arbejdsløshedsforsikringslovens § 57, stk. 1 (»Dagpenge kan kun udbetales til et medlem, som er ledigt. . .«).

Ombudsmanden fandt, at det var uheldigt, at forholdet således var henvist til at finde sin løsning gennem en fortolkning af ledighedsbegrebet i arbejdsløshedsforsikringslovens § 57, stk. 1, der hverken var præciseret i loveteksten eller i lovens forarbejder.

Ombudsmanden henstillede derfor til arbejdsministeriets overvejelse, om der ikke i forbindelse med en revision af arbejdsløshedsforsikringsloven burde tilvejebringes en klarere lovgivningsmæssig stillingtagen til det meget væsentlige og principielle spørgsmål om, i hvilket omfang personer, der under arbejdsløshed deltager i uddannelse, er berettiget til at oppebære dagpenge.

Ombudsmandens henstilling resulterede i en ændring af arbejdsløshedsforsikringsloven (jfr. lov nr. 229 af 6. juni 1979, der trådte i kraft den 1. juli 1979), hvorved der blev fastsat en bestemmelse om, at dagpenge ikke må udbetales til et medlem, »som er under uddannelse«, jfr. arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, stk. 1, nr. 6.

Holdbarheden af denne praksis var et hovedspørgsmål i en sag, hvori østre landsret afsagde dom den 2. april 1985.

Sagsøgeren i den nævnte sag havde været indskrevet som juridisk studerende ved Københavns universitet siden 1966-67. Hans studieaktivitet foregik udelukkende om aftenen, og der havde været længerevarende afbrydelser heraf. Han havde ikke taget nogen eksamen eller prøve i forbindelse med studiet, og selv om han fortsat var indskrevet som studerende, havde han ikke deltaget i nogen forelæsning eller øvelse siden maj måned 1980; universitetet havde efter ansøgning meddelt den pågældende orlov i et år fra den 20. maj 1980 til den 20. maj 1981.

Retssagen drejede sig om den pågældendes ret til at oppebære arbejdsløshedsdagpenge i ledighedsperioder efter den 20. maj 1980, d.v.s. såvel i orlovperioden som efter udløbet af denne. Ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen havde i overensstemmelse med hidtidig praksis fundet, at den pågældende ikke kunne anses for dagpengeberettiget.

Efter bevisførelsen i sagen lagde landsretten til grund, at den pågældende, også efter at han i 1966 var blevet indskrevet ved Københavns universitet, havde haft fuldtidsbeskæftigelse eller – i perioder, hvor han af ham utilregnelige årsager havde været arbejdsløs – til stadighed havde udfoldet aktive bestræbelser for på ny at få beskæftigelse, uden at studieforhold havde været nogen hindring herfor. Under disse omstændigheder fandt landsretten, at den pågældendes vægring ved at opgive sin indskrivning ved universitetet ikke kunne begrunde, at han på grund af uddannelsesforhold ansås for ikke at stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

Landsrettens dom gik ud på, at ankenævnet burde anerkende, at den pågældende, uanset sin tilknytning til Københavns universitet som immatrikuleret, var berettiget til i overensstemmelse med de almindelige regler herom at modtage dagpenge for tiden efter den 20. maj 1980.

Det er ankenævnets opfattelse, at De ikke

var berettiget til dagpenge, fordi De var »under uddannelse«, jfr. arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, stk. 1, nr. 6 (før den 1. juli 1979 som tidligere nævnt § 57, stk. 1). Ankenævnets afgørelse skal ses på baggrund af, at det stedse – både før den 1. juli 1979 og efter – har været administrativ praksis, at et medlem af en arbejdsløshedskasse ikke vil kunne modtage dagpenge, så længe han er immatrikuleret ved et universitet.

Landsrettens dom indeholder således en underkendelse af ankenævnets standpunkt, det vil sige den opfattelse, at immatrikulation i sig selv under alle omstændigheder udelukker adgangen til at modtage arbejdsløshedsdagpenge; afgørelse af, hvorvidt immatrikulationen medførte tab af dagpengere, måtte i stedet bero på en konkret vurdering.

Efter de foreliggende oplysninger må jeg være af den opfattelse, at de faktiske omstændigheder i Deres sag har en sådan lighed med de omstændigheder, der gjorde sig gældende i den sag, som østre landsret afsagde dom i, at dommen må give anledning til en fornyet overvejelse af Deres berettigelse til arbejdsløshedsdagpenge.

Jeg har derfor henstillet til ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen at genoptage behandlingen af Deres sag og at meddele Dem en fornyet afgørelse.

...«

1-4. *Et medlem af en arbejdsløshedskasse, der meldte sig ledig efter ca. 2 års sygdom, fandtes af myndighederne først berettiget til at modtage arbejdsløshedsdagpenge, når hun ved 5 ugers arbejde havde bevist sin tilknytning til arbejdsmarkedet.*

Ikke anset det for godt gjort, at afgørelserne fra direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen og ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen beroede på en selvstændig samlet konkret vurdering som forudsat i de bestemmelser, der dannede grundlag for afgørelserne.

Henstillet til ankenævnet at genoptage sagens behandling. (J.nr. 1984-893-022).

A klagede over en afgørelse fra ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen om at tiltræde en

afgørelse fra arbejdsdirektoratet om, at der var begrundet tvivl om, hvorvidt A efter en længere

sygeperiode stod til rådighed for arbejdsmarkedet. A skulle derfor bevise sin tilknytning til arbejdsmarkedet ved arbejde af passende varighed, normalt 5 uger, før der kunne udbetales arbejdsløshedsdagpenge til hende under ledighed.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A var sygemeldt i perioden fra den 13. april 1980 til den 23. marts 1982.

A var blevet akut syg og opereret for tarm-slyng den 13. april 1980. Hun fik fjernet en del af tarmen (1,5 m), hvilket medførte for hurtigt gennemløb af føden. Gennem langvarige diæt-behandlinger blev dette normaliseret. Under den sidste del af A's sygeperiode var hun blevet fysisk optrænet.

Ved personlig henvendelse den 24. marts 1982 til HK's arbejdsløshedskasse afgav A en skriftlig erklæring om, at hun havde været sygemeldt i perioden fra den 13. april 1980 til den 23. marts 1982, og at hun efter sin bedste overbevisning så sig i stand til at overtage en beskæftigelse, der blev anvist hende af arbejdsformidlingen eller arbejdsløsheds-kassen. Samtidig afleverede A en ledighedserklæring, hvoraf det fremgik, at hun ansøgte om arbejdsløshedsdagpenge under ledighed fra den 24. marts 1982.

Om A's henvendelser til arbejdsløsheds-kassen i forbindelse med, at hun meldte sig ledig, oplyste hun følgende:

» . . .

Jeg var i HK's A kasse 2 på hinanden følgende dage d. 24-25/3-82, hvor sagsbehandleren . . . og jeg fandt frem til de 680 arbejdstimer, fra arbejds-sedler før min operation. Jeg underskrev en af HK formuleret arbejdsduelighedserklæring, (vedlagt bilag) og . . . var tilsyneladende overbevist om, at jeg var parat til arbejdsmarkedet . . .«

HK's arbejdsløshedskasse meddelte følgende:

» . . .

Afdelingen har modtaget din ledighedserklæring med bilag, hvorpå du søger dagpenge under ledighed fra den: 24. marts 1982.

Det fremgår af bilagene, at du har været syg i perioden:

13. april 1980 - 23. marts 1982.

Afdelingen mener derfor, at du, før der kan udbetales dagpenge, må bevise dit tilhørsforhold til arbejdsmarkedet ved arbejde af mindst 5 ugers varighed, hvorfra du ikke bliver selvfors-

skyldt ledig, eller ledig på grund af sygdom.

Du må derfor kontakte arbejdsformidlingen for anvisning af job.

Din ledighedserklæring er, på grund af dette, henlagt.

. . .«

Denne afgørelse indbragte A for hovedledelsen for HK's arbejdsløshedskasse, der meddelte hende følgende:

» . . .

Det fremgår af sagen, at du har været sygemeldt i tiden 15.8.1980 til 23.3.1982, hvorfor afdelingen forinden udbetalingen af dagpenge har stillet krav om, at du beviser dit tilhørsforhold til arbejdsmarkedet ved arbejde af mere end midlertidig varighed.

Arbejdsløsheds-kassens hovedledelse er enig med afdelingen i den trufne afgørelse, idet der efter en sygdomsperiode på 2 år generelt ikke kan udbetales dagpenge, før der foreligger dokumentation for tilknytningen til arbejdsmarkedet.

. . .«

A klagede til arbejdsdirektoratet over arbejdsløsheds-kassens afgørelse. Hun redegjorde for sin sygdom, og hun oplyste, at hendes egen læge havde ment det unødvendigt at udfærdige en raskmelding. A havde derfor den 24. marts 1982 underskrevet arbejdsduelighedserklæringen i arbejdsløsheds-kassen. Efter A's opfattelse havde sagsbehandleren anerkendt, at hun var arbejdsduelig. A vedlagde en erklæring af 9. juni 1982 fra sin egen læge, der attesterede, at hun »er raskmeldt og til rådighed for arbejdsmarkedet fra den 24. marts 1982«.

Under sagens behandling modtog arbejdsdirektoratet en udtalelse fra hovedledelsen for HK's arbejdsløshedskasse, der anførte, at hovedledelsen var enig med afdelingen i afgørelsen, »idet der efter en sygdomsperiode på 2 år generelt ikke kan udbetales dagpenge, før der foreligger dokumentation for tilknytning til arbejdsmarkedet«.

Arbejdsdirektoratet meddelte A, at direktoratet på det foreliggende grundlag fandt, at der var begrundet tvivl om, hvorvidt hun stod til rådighed for arbejdsmarkedet. Direktoratet tiltrådte derfor arbejdsløsheds-kassens afgørelse under henvisning til arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, stk. 1, nr. 5, og direktoratets bekendtgørelse nr. 182 af 29. april 1982 om ledige arbejdsløsheds-kasse-medlemmers forpligtelse til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet som

betingelse for udbetaling af dagpenge, § 11, stk. 2, hvorefter der »efter længere tids fravær (kan) kræves arbejde som bevis for rådighed«.

Denne afgørelse indbragte A for ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen. Hun anførte, at der ved afgørelsen ikke var taget hensyn til hendes læges raskmelding. Siden den 24. marts 1982 havde hun forgæves søgt arbejde, dels inden for sit eget fag (uddannet ekspedient), dels inden for andre fag. Arbejdsformidlingen havde ikke kunnet anvise hende arbejde. På grund af sin mands socialindkomst havde hun behov for en deltidsindkomst. Da hun ikke modtog arbejdsløshedspenge, havde hun måttet låne penge. A vedlagde bl.a. kopier af afslag på stillinger, som hun havde søgt.

Under sagens behandling modtog ankenævnet en udtalelse fra arbejdsdirektoratet, der fastholdt sin afgørelse.

Ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen meddelte A, at ankenævnet tiltrådte arbejdsdirektoratets afgørelse med den begrundelse, som direktoratet havde givet.

Efter at A telefonisk havde anmodet arbejdsdirektoratet om en nærmere orientering om det skøn, der var udøvet af HK's arbejdsløshedskasse, meddelte direktoratet i en skrivelse til A, at der i arbejdsløshedskassens skøn indgik hendes erklæring af 24. marts 1982, hendes læges erklæring af 9. juni 1982 og et skøn over betydningen af lang tids fravær fra arbejdsmarkedet. Direktoratet anførte videre:

» . . .

Da De efter det oplyste har været syg fra den 13. april 1980 til 23. marts 1982 har arbejdsløsheds-kassen skønnet, at Deres fravær har haft en sådan længde, at det gennem arbejde af passende varighed – normalt 5 uger – må dokumenteres, at De har genvundet Deres tilknytning til arbejdsmarkedet.

Denne opfattelse er siden tiltrådt af såvel direktoratet som ankenævnet, . . . «

A anmodede arbejdsdirektoratet om nærmere oplysninger om den undersøgelse, som arbejdsløsheds-kassen havde foretaget af hendes forhold.

I den anledning indhentede arbejdsdirektoratet en udtalelse fra hovedledelsen for HK's arbejdsløshedskasse, der anførte:

» . . . at . . . (arbejdsløsheds-kassen) indtil december måned 1980 løste problemerne omkring rådighed efter sygdom på en mere smidig måde end tilfældet er i dag, men på baggrund af en del direktoratsafgørelser måtte hovedle-

delsen, meget mod sin vilje, stramme grebet om de medlemmer, som uforskyldt var blevet ramt af sygdom.

Vi skal her henvise til, at det gennem disse afgørelser kunne fastslås, at direktoratet efter sygdom af ca. 2 års varighed, som hovedregel krævede arbejde af passende varighed mindst 5 uger.

Da hovedledelsen ikke havde kunnet komme igennem med en efter egen vurdering fornuftig argumentation, havde vi ingen anden mulighed end at følge hovedregelen.

Da medlemmet har været syg i perioden 13. april 1980 til 23. marts 1982, har afdelingen og hovedledelsen ikke foretaget en særlig tilbunds-gående undersøgelse, men skal dog pege på, at medlemmet har været til samtaler i afdelingen og ud fra disse er det blevet besluttet, at der fortsat måtte herske en sådan tvivl om rådigheden, at en udbetaling af dagpenge blev gjort betinget af 5 ugers arbejde.

. . . «

Arbejdsdirektoratet meddelte herefter A, at arbejdsløsheds-kassen havde tilkendegivet, at kassen ikke havde foretaget en særlig tilbunds-gående undersøgelse af hendes forhold, idet hun havde været syg fra den 13. april 1980 til den 23. marts 1982. Kassen havde dog peget på, at A havde været til samtaler i afdelingen, og at det ud fra dette var blevet besluttet, at der fortsat måtte herske en sådan tvivl om hendes rådighed, at udbetaling af dagpenge blev gjort betinget af 5 ugers arbejde.

I sin klage til mig henviste A til, at arbejdsløsheds-kassen ikke havde indkaldt hende til en samtale, selv om kassen var forpligtet til at foretage undersøgelser.

I anledning af klagen til mig anmodede ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen arbejdsdirektoratet om en udtalelse efter en forud indhentet erklæring fra arbejdsløsheds-kassen.

HK's arbejdsløsheds-kasse udtalte, at kassen ikke havde registreret datoer for eventuelle samtaler i forbindelse med, at A skulle bevise sit tilhørsforhold til arbejdsmarkedet efter sygdom. Efter kassens opfattelse var A's eneste henvendelse den 24. marts 1982, da kassen modtog hendes ledigheds-erklæring.

Efter at arbejdsdirektoratet havde modtaget denne udtalelse, anmodede direktoratet arbejdsløsheds-kassen om oplysning om, hvilken procedure der i marts 1982 var blevet fulgt til

opklaring af sager om rådighed efter sygdom.

Arbejdsløhedskassen udtalte herefter følgende:

» . . .

Indtil medio 1980 fandt hovedledelsen ikke særlig grund til at foretage en »dybdeboring«, når et medlem meldte sig ledig/begærede dagpenge ved sygdom.

På grund af en del afgørelser fra direktoratet, hvor man strammede betingelserne for at oppebære dagpenge efter længere tids sygdom, forsøgte vi ud fra såvel en rimelighedsbetragtning samt direktorats ændrede praksis at indføre nogle hovedregler . . .

På grund af direktoratets opstramning havde vi efterhånden der, hvor en længere tids sygdom var så belastende, at uanset hvad der ellers kunne tale til gunst for medlemmet var blevet gjort illusorisk.

Kassen fandt i disse tilfælde derfor ikke anledning til at forsøge at kortlægge andre problematikker end sygdom. Uanset at hovedledelsen i sager, igen og igen, forsøgte at få draget andre forhold ind, fastholdt direktoratet, at en sygdom af en vis længde måtte have afgørende vægt i rådighedsvurderingen.

Når medlemmet altså anfører ikke at være indkaldt til samtaler, hvor andre forhold har været draget ind, er dette uden tvivl korrekt.

. . .«

Direktoratet for arbejdsløhedsforsikringen meddelte herefter ankenævnet for arbejdsløhedsforsikringen, at direktoratet »fortsat (må) være af den opfattelse, at der næppe er tilstrækkeligt grundlag for at tilsidesætte det skøn, som kassen udøvede ved tilmeldingen . . .« Direktoratet fastholdt derfor afgørelsen og tilføjede, at arbejdsløhedskassen næppe havde haft mere end én samtale med A, men at dette »dog ikke i sig selv behøver at være utilstrækkeligt, når i øvrigt henses til sygdommens varighed . . .«

Ankenævnet for arbejdsløhedsforsikringen anførte i en udtalelse i anledning af A's klage til mig, at sagen på ny havde været behandlet på møde i ankenævnet. Nævnet havde på mødet ment at måtte fastholde afgørelsen, hvorefter der var begrundet tvivl om, hvorvidt A stod til rådighed for arbejdsmarkedet i det omfang, som arbejdsløhedsforsikringsloven forudsætter, da A meldte sig ledig i marts 1982. A ville derfor først kunne genindtræde i dagpengeretten, når hun ved arbejde af passende varighed havde dokumenteret sin tilknytning til

arbejdsmarkedet.

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til A:
»Arbejdsløhedsforsikringslovens § 62 indeholder følgende bestemmelse:

»Dagpenge må ikke udbetales til et medlem,

1. Som er syg eller i øvrigt ude af stand til at påtage sig arbejde af normalt omfang,

. . .

5. Som af anden grund ikke står til rådighed for arbejdsmarkedet, . . .

. . .

Stk. 3. Arbejdsdirektøren fastsætter efter forhandling med landsarbejdsnævnet de nærmere regler for anvendelsen af bestemmelserne i stk. 1 og 2.«

I bekendtgørelse nr. 182 af 29. april 1982 fastsatte arbejdsdirektoratet nærmere regler om ledige arbejdsløhedskasemedlemmers forpligtelse til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet som betingelse for udbetaling af dagpenge. Bekendtgørelsens §§ 10, 11 og 12, stk. 1, indeholder følgende bestemmelser:

§ 10:

»Ved indgivelsen af ansøgning om udbetaling af dagpenge (dagpengekortet) skal medlemmet erklære at have været til rådighed for arbejdsmarkedet i den periode, ansøgningen dækker. Medlemmet forudsættes herefter at være til rådighed, med mindre der opstår tvivl herom.«

§ 12, stk. 1:

»Det påhviler arbejdsløhedskassen at være opmærksom på og undersøge omstændigheder, der rejser tvivl om, hvorvidt et medlem er til rådighed for arbejdsmarkedet. Såfremt kassens undersøgelser bestyrker tvivlen, skal kassen foretage en vurdering af medlemmets rådighed.«

§ 11:

»I tilfælde, hvor der efter arbejdsløhedskassens undersøgelser, jfr. § 12, fortsat er tvivl om, hvorvidt et medlem er til rådighed for arbejdsmarkedet, er det en betingelse for udbetaling af dagpenge, at medlemmet fremlægger dokumentation, eventuelt i form af en erklæring, for at der ikke foreligger forhindringer for overtagelse af arbejde og i givet fald om, at en tidligere konstateret

forhindring nu er afhjulpet.

Stk. 2. I tilfælde, hvor der er begrundet tvivl om, hvorvidt medlemmet er arbejdssøgende, eller om hvorvidt medlemmets helbredstilstand gør varetagelse af arbejde muligt, samt i tilfælde hvor medlemmet anmoder om dagpenge efter i en periode ikke at have været arbejdssøgende, kan arbejdsløshedskassen desuden kræve arbejde af passende varighed, normalt 5 uger, som bevis for, at medlemmet er til rådighed for arbejdsmarkedet.«

I et cirkulære af 24. september 1984 fra direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen om rådighedsvurderinger i forbindelse med sygdom er anført følgende:

» . . .

Rådighedsvurdering før udbetaling af dagpenge eller overgang til efterløn.

3. Ved arbejdsløshedskassens vurdering af, hvorvidt et medlem er til rådighed for arbejdsmarkedet, skal kassen være opmærksom på, at der er tale om en konkret vurdering, hvor alle relevante oplysninger skal indgå. Arbejdsløshedskassen er ansvarlig for, at disse oplysninger indhentes, ligesom medlemmet er forpligtet til at medvirke positivt hertil.

. . .

5. En rådighedsvurdering jfr. bekendtgørelsens § 12, stk. 1, der er afledt af et medlems sygeperiode, må bygge på såvel sygdommens art, varighed og hyppighed, som medlemmets hidtidige tilknytning til arbejdsmarkedet og fremtidige arbejdsmuligheder, således at disse forhold indgår i en samlet vurdering.

Såfremt et medlem i en meget lang periode (erfaringsvis mere end 2 år) har været uden tilknytning til arbejdsmarkedet på grund af sygdom, vil dette forhold i sig selv indgå som et væsentligt led i vurderingen af medlemmets ret til dagpenge eller overgang til efterløn.

6. Såfremt en rådighedsvurdering resulterer i, at der er en begrundet tvivl om, hvorvidt et medlems helbredstilstand gør varetagelse af arbejde muligt, kan arbejdsløshedskassen kræve jfr. bekendtgørelsens § 11, stk. 2, at medlemmet gennem arbejde af passende varighed, normalt 5 uger, dokumenterer sin tilknytning til arbejdsmarkedet, da

det ved vurderingen af medlemmets rådighed er afgørende, om medlemmet har vist at kunne bestride et arbejde på en normal arbejdsplads og på sædvanlige arbejdsvilkår (lønforhold, afskedigelsesmuligheder m.v.).

. . .«

Som fremhævet i cirkulæret af 24. september 1984 beror rådighedsvurderingen i forbindelse med sygdom principielt på en samlet vurdering af en række konkrete forhold. At der må foretages en sådan konkret vurdering er særlig klart i tilfælde som det foreliggende, hvor afgørelsen er truffet umiddelbart i henhold til bestemmelserne i lovens § 62, stk. 1, nr. 1 og 5, men gælder – som det fremgår af det nævnte cirkulære – også efter, at der i medfør af lovens § 62, stk. 3, er fastsat nærmere regler for anvendelsen af de omtalte bestemmelser i arbejdsdirektoratets bekendtgørelse nr. 182 af 29. april 1982.

Ved min bedømmelse af sagen må jeg lægge til grund, at arbejdsløshedskassens oprindelige afgørelser ikke hviler på en sådan samlet konkret vurdering. Dette fremgår på det nærmeste udtrykkeligt af arbejdsløshedskassens skrivelser og er da også til fulde bekræftet i arbejdsløshedskassens udtalelser under den efterfølgende brevveksling.

Jeg må derfor stå uforstående overfor, hvad der sigtes til, når direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen i sin udtalelse . . . i anledning af Deres klage til mig giver udtryk for forsat at måtte være af den » . . . opfattelse, at der næppe er tilstrækkeligt grundlag for at tilsidesætte det skøn, som kassen udøvede ved tilmeldingen i 1982 . . .«

Jeg kan heller ikke i øvrigt anse det for godtgjort, at direktoratets og ankenævnets afgørelser beror på en selvstændig samlet konkret vurdering som forudsat i de bestemmelser, der har danne grundlag for de truffede afgørelser. Jeg bemærker herved, at det foreliggende materiale ikke indeholder tilstrækkelige oplysninger med henblik herpå.

Jeg har gjort direktoratet og ankenævnet bekendt med min opfattelse, og jeg har i forbindelse hermed henledt ankenævnets opmærksomhed på den højesteretsdom, der er refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 1983, s. 349. I dommen statuerede højesteret på et andet, men beslægtet retsområde, at en afgørelse fra den sociale ankestyrelse, som var

behæftet med en tilsvarende mangel, var ugyldig.

Under henvisning hertil har jeg samtidig henstillet til ankenævnet at genoptage sagens behandling og meddele Dem en ny afgørelse.

Jeg har udbedt mig underretning om, hvad der videre sker i sagen.

...«

I skrivelse af 17. januar 1986 underrettede ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen mig om, at sagen på ny havde været behandlet på ankenævnets møde den 19. december 1985, hvor nævnet traf følgende afgørelse:

»I ankenævnets møde den 25. april 1985 foretog nævnet en vurdering af sagen under anvendelse af direktoratets cirkulære af 24. september 1984 vedrørende rådighedsvurderinger

i forbindelse med sygdom. Det var herved nævnets opfattelse, at en anvendelse af dette cirkulære formentlig ville have ført til samme resultat.

Under henvisning til de foreliggende oplysninger om, hvad der passerede i arbejdsløsheds-kassen, da medlemmet ledigmeldte sig den 24. marts 1982, og hendes rådighed skulle have været underkastet en egentlig vurdering, sammenholdt med den foreliggende højesteretsdom, finder ankenævnet ikke grundlag for at fastholde sin afgørelse om, at medlemmet ikke stod til rådighed for arbejdsmarkedet på nævnte tidspunkt, jfr. arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, stk. 1, nr. 1.«

Jeg meddelte herefter ankenævnet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

1-5. *Over for direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen, ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen og arbejdsministeriet rejst spørgsmål om rækkevidden af direktoratets kompetence som tilsynsmyndighed i sager om efterløn – særlig i relation til spørgsmålet om, hvorvidt det er muligt at stille krav om aktuel rådighed i forhold til efterlønsmodtagere eventuelt flere år efter, at efterløn er bevilget. (J. nr. 1984-1197-022).*

A klagede over, at ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen havde tiltrådt en afgørelse fra arbejdsdirektoratet om, at han først ville kunne overgå til at modtage efterløn, når der forelå dokumentation for hans tilknytning til arbejdsmarkedet gennem arbejde af passende omfang.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A, som var født i 1918, i perioden fra den 22. marts 1979 til den 9. januar 1980 var sygemeldt fra sit arbejde som kleinsmed på en fabrik. Efter at han var blevet afskediget pr. 9. januar 1980, meldte han sig den 15. januar 1980 ledig i arbejdsformidlingen og sin arbejdsløsheds-kasse. Han modtog arbejdsløshedsdagpenge fra den 11. februar til den 27. september 1980, da han på ny blev sygemeldt for de samme lidelser. Herefter modtog han sygedagpenge til den 19. januar 1981.

Til brug for kommunens beregning af syge-

dagpenge oplyste A's egen læge i en erklæring af 9. januar 1981, at han raskmeldte A fra den 19. januar 1981.

I perioden fra den 19. januar til den 29. marts 1981 modtog A arbejdsløshedsdagpenge fra sin arbejdsløsheds-kasse.

Den 2. marts 1981 indgav A ansøgning om efterløn til sin arbejdsløsheds-kasse og overgik til at modtage efterløn fra den 30. marts 1981.

I skrivelse af 3. juni 1981 anmodede hovedledelsen for arbejdsløsheds-kassen A om at rette personlig henvendelse til kassen med en raskmeldning fra hans egen læge og en arbejdsduelighedsattest pr. 30. marts 1981.

Efter at have modtaget lægeerklæringen af 9. januar 1981 og en erklæring af 9. juni 1981 fra A's egen læge om, at A var arbejdsduelig pr. 30. marts 1981, anmodede hovedledelsen i skrivelse af 18. juni 1981 arbejdsdirektoratet om at tage stilling til, om A var berettiget til efterløn.

Hovedledelsen anmodede om, at A's sag måtte blive behandlet hurtigt, da A ikke ville få udbetalt arbejdsløshedsdagpenge/efterløn i tiden, indtil direktoratet havde taget stilling til sagen.

Arbejdsdirektoratet meddelte i skrivelse af 2. november 1981 arbejdsløsheds-kassen, at direktoratet under hensyn til varigheden af A's sygdomsperioder måtte være af den opfattelse, at A først ville kunne overgå til efterløn, når der forelå dokumentation for hans tilknytning til arbejdsmarkedet gennem arbejde af passende omfang.

Denne afgørelse indbragte A i skrivelse af 26. november 1981 for ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen. A henviste til, at han var blevet raskmeldt af sin egen læge, at han havde meldt sig ledig, og at han derefter havde modtaget arbejdsløshedsdagpenge/efterløn. Den 17. november 1981 havde A opnået midlertidig beskæftigelse.

A sendte en genpart af klageskrivelsen til arbejdsdirektoratet med henblik på, at direktoratet kunne genoptage behandlingen af sagen.

I skrivelse af 27. november 1981 anmodede social- og sundhedsforvaltningen i A's kommune arbejdsdirektoratet om at genoptage behandlingen af sagen. Forvaltningen fandt, at afgørelsen var truffet på et løst grundlag. Til belysning af A's helbredsforhold vedlagde forvaltningen en udtalelse, der var udarbejdet af kommunens lægekonsulent den 23. november 1981. I udtalelsen var det oplyst, at A havde fået foretaget en mindre operation i sommeren 1981, og at han derefter havde været uden symptomer af lidelsen. Efter lægens opfattelse måtte A på det tidspunkt og i fremtiden betragtes som arbejdsdygtig i helt normalt omfang.

Arbejdsdirektoratet besluttede den 1. januar 1982 at genoptage sagen til fornyet behandling.

Efter at have modtaget dokumentation for, at A i perioden fra den 17. november til den 22. december 1981 havde beskæftigelse i 200 timer, meddelte arbejdsdirektoratet i skrivelse af 3. marts 1983 A, at han ville kunne overgå til efterløn med virkning fra arbejdsophøret pr. 22. december 1981.

Under behandlingen af sagen i ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen modtog nævnet en udtalelse fra arbejdsdirektoratet, der fastholdt sin afgørelse. Direktoratet bemærkede, at A først efter arbejdsophøret pr. 22. december 1981 kunne anses for at have dokumenteret, at han var i stand til at påtage sig arbejde i normalt omfang. Efter direktoratets opfattelse

havde A således ikke været berettiget til de dagpenge/efterlønsbeløb, som han havde modtaget i perioden fra den 10. januar 1980 til den 25. juni 1981. Efter omstændighederne fandt direktoratet at kunne undlade at stille krav om tilbagebetaling af beløbene.

Ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen meddelte i sin afgørelse A, at nævnet efter oplysningerne om hans sygefravær og sygdomsforløb fandt, at der ved raskmeldingen i januar 1981 måtte anses at være en sådan tvivl om, hvorvidt han stod til rådighed for arbejdsmarkedet, at der ikke burde have været udbetalt dagpenge eller efterløn, før A ved arbejde af passende varighed havde bevist sin tilknytning til arbejdsmarkedet. Ankenævnet tiltrådte således arbejdsdirektoratets afgørelse.

I sin klage til mig anførte A, at han ikke var syg den 19. januar 1981, efter at hans læge havde raskmeldt ham over for dagpengekontoret. Ved tilmeldingen som ledig til arbejdsformidlingen den 19. januar 1981 var der ikke tvivl om A's arbejdsdygtighed. A havde uden problemer modtaget arbejdsløshedsdagpenge indtil den 29. marts 1981. Det var derfor uforståeligt for A, at arbejdsdirektoratet og ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen havde fundet, at der var begrundet tvivl om, hvorvidt hans helbredstilstand var god nok til, at han kunne arbejde.

I en udtalelse i anledning af klagen til mig meddelte arbejdsdirektoratet, at direktoratet ikke havde yderligere bemærkninger.

I sin udtalelse anførte ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, at A's sag på ny havde været behandlet på et møde i ankenævnet, hvor den tidligere afgørelse var blevet fastholdt. Ankenævnet oplyste, at nævnet i efteråret 1984 havde behandlet et større antal sager vedrørende spørgsmålet om rådighed for arbejdsmarkedet i forbindelse med sygdom, og at A's sag var indgået i overvejelserne. Herudover anførte ankenævnet i anledning af A's klage til mig:

» . . .

at det forhold, at kassen straks efter medlemmets raskmelding genoptog dagpengeudbetalingen og senere i en kortere periode udbetalte efterløn til pågældende, efter ankenavnets opfattelse ikke kan give anledning til en ændret vurdering af, om pågældende stod til

rådighed for arbejdsmarkedet ved raskmeldingen,

at den fremlagte raskmelding af 19. januar 1981 og arbejdsduelighedsattesten af 30. marts 1981 er en lægelig vurdering af pågældendes helbredstilstand og arbejdsdygtighed, som i relation til arbejdsløshedsloven tillige forudsætter, at der foretages en vurdering af arbejdsmarkedsmyndigheden, jfr. nu arbejdsdirektoratets bekendtgørelse nr. 182 af 29. april 1982 om ledige arbejdsløshedskassemedlemmers forpligtelse til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet som betingelse for udbetaling af dagpenge, § 12, stk. 1, og

at den omstændighed, at medlemmet i november/december 1981 fik 5 ugers arbejde ikke kan godtages som dokumentation for, at medlemmet i tiden forud herfor kan anses for i øvrigt at have været til rådighed.

Det tilføjes, at nærværende sag hidrører fra tiden før arbejdsdirektoratets bekendtgørelse nr. 182 af 29. april 1982 om ledige arbejdsløshedskassemedlemmers forpligtelse til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet som betingelse for udbetaling af dagpenge, ligesom direktoratets cirkulære af 24. september 1984 vedrørende rådighedsvurderinger i forbindelse med sygdom først forelå efter ankenævnets afgørelse.

Rådighedsbekendtgørelsen er efter ankenævnets opfattelse udtryk for den hidtidige praksis på området, mens cirkulæret af 24. september 1984 har defineret et mere nuanceret skøn omkring rådighedsbedømmelsen, jfr. pkt. 5.

Det er imidlertid – også på dette grundlag – ankenævnets opfattelse,

at det er med rette, at der er foretaget en rådighedsvurdering, jfr. nu bekendtgørelsens § 12, stk. 1,

at de af medlemmet fremlagte erklæringer ikke er tilstrækkelig dokumentation for, at der ikke forelå hindringer for overtagelse af arbejde, jfr. nu § 11, stk. 1,

at der var begrundet tvivl om, hvorvidt medlemmets helbredstilstand – under henvisning til sygdommens art og varighed – gjorde varetagelse af arbejde muligt, da han raskmeldtes i januar 1981, og

at det derfor har været berettiget at kræve arbejde af passende varighed, som bevis for, at pågældende var til rådighed for arbejdsmarkedet, jfr. ankenævnets foranstående bemærkninger til det af medlemmet i skrivelse til folke-

tingets ombudsmand anførte.

...«

Efter min gennemgang af sagen fandt jeg det nødvendigt at anmode direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen, ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen og arbejdsministeriet om supplerende udtalelser. Jeg anførte følgende i en skrivelse til ankenævnet:

» . . .

Sagen synes af myndighederne at være opfattet som alene angående spørgsmålet, om (A) den 19. januar 1981/30. marts 1981 kunne anses for at stå til rådighed for arbejdsmarkedet i arbejdsløshedsforsikringslovens forstand. Et andet spørgsmål, som sagen rejser, er imidlertid, om myndighederne har haft det fornødne retlige grundlag for de truffe afgørelser under hensyn til forløbet af sagen.

Forløbet af sagen er kort skitseret følgende:

I en erklæring af 9. januar 1981 fra (A's) egen læge er det anført, at (A) var rask fra den 19. januar 1981.

(A) modtog herefter arbejdsløshedsdagpenge fra sin arbejdsløshedskasse i tiden indtil den 29. marts 1981.

(A) ansøgte den 2. marts 1981 sin arbejdsløshedskasse om efterløn, og arbejdsløshedskassen traf afgørelse om, at (A) kunne overgå til efterløn fra den 30. marts 1981.

(A) modtog herefter efterløn.

Af grunde, der ikke fremgår af de bilag, som jeg har modtaget, anmodede arbejdsløshedskassen den 3. juni 1981 (A) om at rette henvendelse til kassen med en raskmelding og en arbejdsdueligheds erklæring pr. den 30. marts 1981.

Efter at have modtaget lægeerklæring af 9. januar 1981 og en erklæring af 9. juni 1981 fra (A's) egen læge anmodede arbejdsløshedskassen i skrivelse af 18. juni 1981 arbejdsdirektoratet om at tage stilling til, om »medlemmet er berettiget til efterløn ud fra de givne oplysninger.«

Arbejdsløshedskassen standsede udbetalingen af efterløn til (A).

Hvad der er passeret under den samtale, som jeg går ud fra, at (A) havde med arbejdsløshedskassen, fremgår ikke af sagen.

Arbejdsdirektoratet traf i skrivelse af 2.

november 1981 afgørelse om, at (A) først kunne få efterløn, når der forelå dokumentation for hans tilknytning til arbejdsmarkedet gennem arbejde af passende varighed. Afgørelsen indeholder ikke en angivelse af, fra hvilket tidspunkt direktoratet fandt, at (A) ikke var berettiget til arbejdsløshedsdagpenge/efterløn, og afgørelsen indeholder ikke en stillingtagen til, hvorledes der skulle forholdes med den udbetalte efterløn (og arbejdsløshedsdagpenge). I direktoratets udtalelse . . . til ankenævnet er det anført, at (A) efter direktoratets opfattelse i perioden fra den 10. januar 1980 til den 23. maj 1981 ikke var berettiget til at modtage arbejdsløshedsdagpenge/efterløn, og at direktoratet finder at kunne undlade at stille krav om tilbagebetaling.

Ankenævnet har i afgørelsen anført, at der ved (A's) raskmelding pr. den 19. januar 1981 var en sådan tvivl om, hvorvidt han stod til rådighed for arbejdsmarkedet, at der ikke burde have været udbetalt dagpenge eller efterløn til ham, før han ved arbejde af passende varighed havde bevist sin tilknytning til arbejdsmarkedet.

Forholdet er altså det,

at (A) ikke – efter de for mig foreliggende oplysninger – har undladt over for arbejdsløsheds-kassen at give oplysninger om sine forhold eller har fortiet sådanne oplysninger,

at arbejdsløsheds-kassen efter ansøgning fra (A) har truffet afgørelse om, at han er berettiget til at modtage efterløn, uden at der i afgørelsen var taget forbehold om en eventuel ændret afgørelse, f.eks. efter en (yderligere) undersøgelse af hans forhold,

at (A) herefter har kunnet indrette sig på indtil sit 67. år at modtage efterløn,

at arbejdsdirektoratet i skrivelsen af 2. november 1981 har truffet afgørelse om, at (A) ikke kunne modtage efterløn efter den 23. maj 1981 på grundlag af – må jeg forstå – en vurdering af hans sygdomsforhold den 19. januar 1981,

at (A) først ved arbejdsdirektoratets skrivelse af 2. november 1981 modtog oplysning om, hvad han skulle foretage for at opnå genoptagelse af efterlønsudbetalingen, og

at (A) umiddelbart efter modtagelsen af direktoratets afgørelse i det krævede omfang dokumenterede sin tilknytning til arbejds-

markedet.

Til brug for min stillingtagen til (A's) klage anmoder jeg ankenævnet om en udtalelse om det retlige grundlag for de afgørelser, der er truffet i sagen. Jeg beder om, at udtalelsen afgives efter forud indhentet erklæring fra direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen. Under hensyn til at sagen efter min opfattelse rejser et generelt spørgsmål om rækkevidden af direktoratets kompetence som tilsynsmyndighed i forhold til sager om efterløn, beder jeg om, at direktoratets udtalelse sendes til ankenævnet gennem arbejdsministeriet, som jeg ligeledes beder om at udtale sig om sagen.

Jeg beder om, at der i udtalelserne specielt tages stilling til spørgsmålet om rækkevidden af direktoratet for arbejdsløshedsforsikringens kompetence som tilsynsmyndighed i sager om efterløn. Jeg bemærker herved, at der synes at være den forskel mellem almindelige tilsynssager vedrørende ret til arbejdsløshedsdagpenge og tilsynssager vedrørende efterløn, at der ikke i forhold til efterlønsmodtageren som betingelse for fortsat udbetaling af efterløn stilles krav om aktuel rådighed for arbejdsmarkedet. En efterlønsmodtager, der flere år efter at han har fået bevilget efterløn, får denne standset, indtil han beviser sin rådighed for arbejdsmarkedet, kan meget vel være afskåret herfra f.eks. på grund af sygdom.

Jeg beder endvidere om, at der i udtalelserne specielt tages stilling til betydningen af det forhold, at (A) først 4 måneder efter, at udbetalingne af efterløn var standset, modtog meddelelse om, hvad myndigheden krævede, at han skulle foretage, for at udbetalingerne kunne genoptages.

. . . «

Direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen anførte i en udtalelse,

at et medlem ved overgang til efterløn skal opfylde betingelserne for ret til arbejdsløshedsdagpenge (bl.a. skal den pågældende kunne anses for at stå til rådighed for arbejdsmarkedet),

at der ikke er krav om, at en efterlønsmodtager opfylder betingelserne for at modtage arbejdsløshedsdagpenge, og

at arbejdsløsheds-kassen i det foreliggende

tilfælde ikke burde have udbetalt arbejdsløshedsdagpenge til A uden forinden at have foretaget en rådighedsvurdering, hvorved der burde være stillet krav om bevis for A's fortsatte tilknytning til arbejdsmarkedet gennem arbejde af passende varighed.

Direktoratet anførte endvidere følgende:

» . . .

Direktoratet må være af den opfattelse, at direktoratets tilsynsmyndighed i medfør af arbejdsløshedslovens § 88 omfatter ret og pligt for direktoratet til af egen drift at tage en arbejdsløsheds-kassens afgørelse op til realitetsbehandling og afgørelse, uanset om afgørelsen vedrører spørgsmål om ret til dagpenge eller efterløn.

Den omstændighed, at kassen i skrivelse af 18. juni 1981 anmodede direktoratet om at tage stilling til medlemmets ret til efterløn – og i den forbindelse indstillede udbetalingen af efterløn – må imidlertid efter direktoratets mening tages som udtryk for, at kassen nu var nået til den opfattelse, at medlemmet ikke havde været berettiget til dagpenge og dermed heller ikke til efterløn.

Direktoratet beklager, at arbejdsløsheds-kassen har undladt at informere medlemmet om årsagen til, at efterlønsudbetalingen blev indstillet, og om, hvad der krævedes for, at efterlønsudbetalingerne kunne genoptages.

Spørgsmålet om medlemmets eventuelle krav mod kassen i den anledning henhører efter direktoratets opfattelse under domstolene.

Direktoratet beklager endvidere, at direktoratet af ressourcemæssige grunde først har kunnet træffe afgørelse i sagen 4 måneder efter, at udbetalingen af efterløn var standset.

. . . «

Arbejdsministeriet udtalte sig på linie med det, direktoratet havde anført.

Ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen tog sagen op til fornyet overvejelse og traf føl-

gende afgørelse:

»Under hensyntagen til de af ombudsmanden . . . fremhævede forhold finder ankenævnet ikke at kunne fastholde, at (A's) efterløn standsedes i slutningen af juni 1981, og indtil han fik arbejde november-december 1981.

Ankenævnet ændrer således den tidligere trufne afgørelse.

Arbejdsløsheds-kassen anmodes om at foretage det videre fornødne med hensyn til udbetaling af den efterløn, der herefter tilkommer (A).«

Jeg meddelte herefter A og ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, at jeg ikke foretog videre i den konkrete sag.

Over for direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen henviste jeg til det, direktoratet havde anført i udtalelserne til mig om rækkevidden af direktoratets kompetence i sager om efterløn, særlig i relation til spørgsmålet om, hvorvidt det er rimeligt at stille krav om aktuel rådighed for arbejdsmarkedet i forhold til en efterlønsmodtager eventuelt flere år efter, at efterløn er bevilget. Jeg bemærkede, at ankenævnets afgørelse i den foreliggende sag måtte give direktoratet anledning til fornyet overvejelse af det rejste kompetencespørgsmål, og jeg udbad mig underretning om resultatet af direktoratets overvejelser.

Ved beretningsårets udløb forelå resultatet af direktoratets overvejelser endnu ikke.

Det forhold, at arbejdsløsheds-kassen havde standset udbetalingen af efterløn i afventen af afgørelsen fra direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen, indgik i den ovenfor som sag nr. 1-1 omtalte sag om nogle generelle spørgsmål om administration m.v. af sager om arbejdsløshedsdagpenge/efterløn.

1-6. *Over for arbejdsministeriet og ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen rejst spørgsmål dels om hjemmel for formanden for ankenævnet til at træffe afgørelse på nævnets vegne i sager om overskridelse af ankefristen, dels om betydningen af, at klage til ankenævnet rettidigt er indbragt for en arbejdsløhedskasse. (J. nr. 1985-1386-024).*

A klagede over en afgørelse i skrivelse af 6. august 1985 fra ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, hvorved nævnet afslog at behandle en klage over en afgørelse i skrivelse af 3. april 1985 fra direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen. Ankenævnet modtog klagen i begyndelsen af juli måned 1985.

Det fremgik af sagen, at A i skrivelse af 10. april 1985 havde klaget over direktoratets afgørelse. Han havde indgivet klagen til specialarbejdernes arbejdsløhedskasse, der først med skrivelse af 27. juni 1985 sendte klagen til direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen, hvorfra klagen blev sendt til ankenævnet.

Ankenævnet afviste at behandle klagen under henvisning til, at klagefristen var overskredet: nævnet havde ikke fundet anledning til at bortse fra overskridelsen af ankefristen.

I anledning af klagen anmodede jeg ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen om en udtalelse og om udlån af sagens akter. Jeg anmodede om, at ankenævnet i sin udtalelse kom ind på følgende spørgsmål:

»1. Afgørelsen i skrivelsen af 6. august 1985 er truffet af formanden for ankenævnet, uden at sagen har været forelagt ankenævnet.

Arbejdsløshedsforsikringsloven og den forretningsorden, der er fastsat i henhold til lovens § 100, stk. 4, indeholder ikke bestemmelser, hvorved formanden er bemyndiget til at træffe afgørelse på nævnets vegne – heller ikke vedrørende formalitetsspørgsmål, sml. f.eks. forretningsorden for amtsankenævn (bekendtgørelse nr. 120 af 28. marts 1985, § 16) og forretningsorden for revaliderings- og pensionsnævn (bekendtgørelse nr. 121 af 28. marts 1985, § 15).

Jeg beder oplyst, hvilken praksis der i nævnet i almindelighed følges med hensyn til at overlade til formanden at træffe afgørelse, og på hvilket grundlag denne praksis hviler.

Jeg kan oplyse, at jeg har fundet samtidig hermed at burde rette henvendelse til arbejdsministeriet, idet jeg har bedt ministeriet oplyse, om ministeriet er indstillet på at tilvejebringe en udtrykkelig hjemmel i forretningsordenen for, at formanden i visse tilfælde kan træffe afgørelse. Jeg har i den forbindelse henvist til det, der er anført i Bent Christensen: Nævn og Råd (1958), s. 275 ff. (navnlig note 51).

2. I det omfang det ikke umiddelbart fremgår af sagens akter, anmoder jeg om, at der redegøres for, hvad ankenævnet forud for afgørelsen i skrivelsen af 6. august 1985 har foretaget med henblik på at søge oplyst den rolle, som arbejdsløhedskassen har spillet i sagen. Jeg siger herved nærmere til spørgsmålet om, hvorvidt (A) ved at indgive klagen af 10. april 1985 til arbejdsløhedskassen har kunnet gå ud fra, at der ikke var behov for, at han foretog yderligere.

3. Forvaltningsloven indeholder i § 7, stk. 2, en bestemmelse om, at en forvaltningsmyndighed, der modtager en skriftlig henvendelse, som ikke vedrører denne myndigheds sagsområde, skal videresende henvendelsen til rette myndighed. Jeg kan i den forbindelse henvise til det, der er anført s. 67 (pkt. c Fristens afbrydelse) i betænkning nr. 657/1972 om Begrundelse af forvaltningsafgørelser og administrativ rekurs m.v. om overholdelse af klagefristen i de tilfælde, hvor klage inden fristens udløb er indgivet til en anden myndighed end den rette klageinstans. Arbejdsløhedskasser er ikke en del af den offentlige forvaltning og er derfor ikke umiddelbart omfattet af forvaltningsloven, sml. dog lovens § 1, stk. 2. Ved bekendtgørelse nr. 240 af 8. juni 1983 er der imidlertid fastsat nærmere regler om indgivelse af klage over afgørelser fra arbejdsløhedskasser. Reglerne indebærer bl.a., at klage til direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen over en afgørelse fra en hovedledelse skal indgives til hovedledelsen inden 4 uger efter

modtagelsen af hovedledelsens afgørelse. På denne baggrund kan der rejses det spørgsmål, om der ved afgørelser om iagttagelse af klagefristerne inden for dette forvaltningsområde ganske kan bortses fra, at en klage er (rettidigt) indgivet til vedkommende arbejdsløshedskasse, eventuelt dennes lokalafdeling.

...«

I sin udtalelse meddelte ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen følgende:

»ad 1. Ankenævnet har kun bemyndiget formanden til at træffe afgørelse på nævnets vegne i sager vedrørende overskridelse af ankefrist.

Hvis der efterfølgende kom en indsigelse mod afvisningen, blev spørgsmålet behandlet på et møde i nævnet.

På grund af ombudsmandens henvendelse har ankenævnet drøftet spørgsmålet på sit møde den 21. januar 1986, hvor det blev besluttet at tilbagekalde den givne bemyndigelse.

Spørgsmål om afvisning på frist vil herefter, indtil videre, blive behandlet på møde i ankenævnet.

ad 2 og 3. Ankenævnet besluttede ligeledes på sit møde den 21. januar 1986 at betragte (A's) klage som rettidigt indgivet.

Den indbragte klage vil herefter blive behandlet i ankenævnet.«

Jeg meddelte ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, at jeg tog det oplyste til efterretning.

Arbejdsministeriet meddelte mig, at ministeriet var indstillet på at tilvejebringe fornøden hjemmel til, at formanden for ankenævnet som hovedregel kan træffe afgørelse i sager om fristoverskridelse.

Ministeriet oplyste videre, at hjemmelen ifølge en udtalelse fra justitsministeriet kunne tilvejebringes alene ved en ændring af ankenævnets forretningsorden.

Bekendtgørelse nr. 285 af 26. maj 1986 af forretningsorden for ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen indeholder i § 7 en bestemmelse om, at formanden for ankenævnet kan træffe beslutning på nævnets vegne om, hvorvidt en sag skal afvises fra realitetsbehandling på grund af overskridelse af ankefristen eller af andre formelle grunde.

Jeg meddelte arbejdsministeriet, at jeg tog det oplyste til efterretning.

1-7. *Et medlem af en arbejdsløshedskasse havde klaget til ankenævnet for arbejdsløhedsforsikringen over direktoratet for arbejdsløhedsforsikringens afgørelse vedrørende spørgsmålet om hans ret til medlemskab af kassen. I den anledning traf ankenævnet som første instans afgørelse om, at kassen ikke havde krav på refusion fra statskassen for et dagpengebeløb, som kassen med urette havde udbetalt til medlemmet.*

Udtalt, at ankenævnet havde savnet (funktionel) kompetence til at træffe afgørelsen.

Henstillet til ankenævnet at ophæve afgørelsen og eventuelt anmode direktoratet om som tilsynsmyndighed at træffe afgørelse i første instans om spørgsmålet. (J.nr. 1983-493-02).

Specialarbejdernes Arbejdsløshedskasse klagede til mig over en afgørelse, der var truffet af ankenævnet for arbejdsløhedsforsikringen. Ankenævnet havde truffet afgørelse efter arbejdsløhedsforsikringslovens § 86, stk. 2, 1. pkt., om, at arbejdsløshedskassen ikke havde krav på refusion fra statskassen for et dagpengebeløb, som med urette var udbetalt til et medlem af kassen.

Ankenævnet anførte i sin udtalelse til mig, at nævnet ikke fandt, at der var noget til hinder for, at nævnet i den foreliggende sag havde inddraget spørgsmålet om tilbagebetaling af dagpenge i overvejelserne omkring behandlingen af spørgsmålet om overflytning til en kasse for lønmodtagere. Ved sin afsluttende mødebehandling af sagen havde ankenævnet således fundet, at den pågældende afdeling af SID ved dagpengeudbetalingens påbegyndelse var bekendt med medlemmets situation og derfor burde være kommet i tvivl om medlemmets dagpengeret og have stillet dagpengeudbetalingen i bero, indtil spørgsmålet var blevet behandlet i hovedledelsen eller arbejdsdirektoratet.

Jeg udtalte i en skrivelse til ankenævnet for arbejdsløhedsforsikringen følgende:

» . . .

I den foreliggende sag traf ankenævnet afgørelse om at pålægge Specialarbejdernes Arbejdsløshedskasse kasseansvar i anledning af, at kassen med urette havde udbetalt arbejdsløhedsdagpenge til (medlemmet). Hverken om dette ansvarsspørgsmål eller i øvrigt om tilbagebetaling havde arbejdsdirektoratet truffet nogen afgørelse. Jeg be-

mærker herved, at ankenævnet på (et tidligere) møde traf beslutning om at anmode arbejdsdirektoratet om som 1. instans på grundlag af de fremkomne oplysninger at tage stilling til, om (medlemmet) kunne genindtræde i dagpengeretten. Derimod anmodede ankenævnet ikke arbejdsdirektoratet om at tage stilling til spørgsmålet, om der var grundlag for at holde kassen ansvarlig for de udbetalte dagpenge. I sagen ses arbejdsdirektoratet alene at have taget stilling til, om (medlemmet) opfyldte betingelserne for medlemskab af en arbejdsløshedskasse for lønmodtagere og for at modtage dagpenge. Direktoratet ses ikke på noget tidspunkt at have taget stilling til, om betingelserne i øvrigt for kasseansvar i medfør af arbejdsløhedsforsikringslovens § 86, stk. 2, 1. pkt., var opfyldt.

Der er således tale om, at ankenævnet som 1. instans og af egen drift har rejst spørgsmålet om kasseansvar og truffet afgørelse om at pålægge kassen et sådant ansvar. Spørgsmålet om ankenævnets kompetence hertil er ikke (i første række) et spørgsmål om ankenævnets adgang til at træffe afgørelse reformatio in pejus i forhold til en klager (jfr. den sag, der er refereret i min beretning for 1984, s. 32 ff., jfr. 1985, s. 226 f.), men derimod et spørgsmål om, hvorvidt ankenævnet i det hele taget har handlet inden for sin (funktionelle) kompetence. Forholdet er efter min opfattelse det, at ankenævnet i det foreliggende tilfælde har truffet en »tilsynsavgørelse«, der henhører under direktoratet for arbejdsløhedsforsikringen, og som kun kan indbringes for ankenævnet ved klage fra en dertil berettiget person eller

kasse, jfr. arbejdsløshedsforsikringslovens § 99, stk. 1, jfr. § 86, stk. 2, 1. pkt.

Det er herefter min opfattelse, at ankenævnet har savnet kompetence til at træffe den foreliggende afgørelse om at pålægge Specialarbejdernes Arbejdsløshedskasse at tilbagebetale statsrefusionen af det udbetalte dagpengebeløb.

Jeg henstiller til ankenævnet at ophæve den truffede afgørelse og eventuelt anmode direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen om som tilsynsmyndighed at træffe afgørelse i 1. instans om spørgsmålet om kassens ansvar.

. . . «

Den 19. september 1985 sendte ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen mig nævnets

nye afgørelse i sagen. Nævnet havde truffet følgende afgørelse:

»Sagen har . . . været behandlet på ankenævnets møde den 15. august 1985, hvor det besluttedes at ophæve ankenævnets afgørelse om, at kassen skal være ansvarlig for tilbagebetalingen af det med urette udbetalte dagpengebeløb.

Direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen anmodes om som tilsynsmyndighed at træffe afgørelse som 1. instans af spørgsmålet om, hvorvidt der er grundlag for at pålægge kassen ansvar for tilbagebetalingen.«

Jeg meddelte herefter ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

2. Boligministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 14, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 10 sager inden for boligministeriets sagsområde, og alle sager angik afgørelser.

Af de 10 sager vedrørte 1 sag *departementet*.

6 sager vedrørte *boligstyrelsen*, og heraf gav 1 sag, der angik styrelsens fortolkning af boligstøttelovens § 6 og i forbindelse hermed krav om tilbagebetaling af boligstøtte, anledning til kritik og henstilling.

Ved lov nr. 64 af 10. marts 1982 om individuel boligstøtte blev der med virkning fra den 1. januar 1983 gennemført en ændring af reglerne om klage over kommunernes afgørelser vedrørende boligstøtte, idet disse afgørelser ifølge lovens § 63 kan indbringes for amsankenævnet (i Københavns og Frederiksberg kommuner for boligstyrelsen). Amsankenævnets afgørelse kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed. Boligstyrelsen kan dog optage en sag til behandling, når det skønnes, at sagen er af principiel betydning; anmodning herom skal indgives til boligstyrelsen inden 4

uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen.

Efter den tidligere gældende lov om boligsikring kunne kommunernes afgørelser om boligsikring påklages til statsamtet, hvis afgørelser kunne indbringes for boligstyrelsen. Den ved boligstøtteloven gennemførte ændring af klagevejene medfører, at sager, hvor den endelige administrative afgørelse er truffet af et amsankenævn i beretningen vil blive registreret under socialministeriets sagsområde. Det drejer sig i beretningsår 1985 om 4 sager, hvoraf 1 sag er omtalt under socialministeriet som sag nr. 17-14.

3 sager vedrørte *byggestyrelsen*, og heraf gav 1 sag, der angik et forhåndstilsagn fra en kommune om byggetilladelse, anledning til kritik af og henstilling til byggestyrelsen. Sagen er omtalt nedenfor som sag nr. 2-1.

2-1. *Kritiseret, at byggestyrelsen ikke i henhold til byggelovens § 23 havde taget stilling til, om en kommunes forhåndsbesked om, på hvilke betingelser en byggetilladelse kunne meddeles, var retligt bindende.*

Henstillet til byggestyrelsen at tage sagen op til realitetsbehandling. (J.nr. 1984-1055-145).

A klagede over en afgørelse fra byggestyrelsen, hvorved styrelsen gav udtryk for, at en skrivelse fra Rønde kommune om at ville acceptere et nærmere angivet gulvniveauplan havde karakter af en udtalelse, som ikke kunne betragtes som en byggetilladelse og derfor heller ikke var omfattet af byggelovgivningen. Byggestyrelsen

fandt herefter, at spørgsmålet om, hvorvidt skrivelser var retligt bindende for kommunen, faldt udenfor, hvad styrelsen kunne tage stilling til i henhold til byggelovens § 23.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at Rønde kommune i 1981 påbød A at bringe

et delvis væltet hus på hans ejendom i stand eller lade det nedrive inden den 1. april 1981.

Efter forlængelse af påbudsfristen ansøgte A den 1. maj 1981 kommunen om byggetilladelse til opførelse af et nyt hus på ejendommen.

Da ejendommen var beliggende på et skrånende terræn, skulle der fastlægges et niveauplan, inden en byggetilladelse kunne meddeles. I den anledning afholdt A og repræsentanter for kommunen et møde den 29. maj 1981 på A's ejendom.

I skrivelse af 3. juni 1981 meddelte Rønde kommune A følgende:

» . . .

De gav (på mødet; min bemærkning) udtryk for ikke at kunne acceptere den fastlæggelse af stuegulvsniveauet, ca. 10 cm over det eksisterende gulvniveau, som man herfra mente var rimelig. De fremførte, at en placering af det fremtidige gulv på mindre end 70 cm over det eksisterende stuegulvsniveau ikke kunne accepteres.

Forholdet har derfor den 1. juni 1981 været forelagt til bedømmelse i teknisk udvalg, som efter omstændighederne ikke kunne acceptere et fremtidigt stuegulvsniveau, der lå over det eksisterende stuegulv.

Man skal derfor bede Dem meddele hertil, hvorvidt De ønsker en byggetilladelse udstedt med et fastlagt niveauplan efter denne placering af stuegulvsniveauet.«

I skrivelse af 25. august 1981 ansøgte A kommunen om tilladelse til at hæve stuegulvsniveauet 30 cm i forhold til det eksisterende gulvniveau.

Denne skrivelse besvarede kommunen med skrivelse af 3. september 1981, hvori den anførte følgende:

» . . .

Teknisk udvalg har den 31. august 1981 vedtaget at fastholde beslutningen af 1.6.1981 om uændret gulvniveau, hvorfor Deres ansøgning ikke kan imødekommes.

En eventuel klage over afgørelsen kan indsendes til amsarkitektkontoret, . . .«

A påklagede kommunens afgørelse til Århus amtsråd, der afviste klagen bl.a. under henvisning til, at kommunens afgørelse havde fornøden hjemmel i byggelovgivningen.

I skrivelse af 3. februar 1982 meddelte kommunen A, at såfremt han skulle undgå et påbud om totalfjernelse af bygningerne på sin ejendom, skulle der for kommunen foreligge et byggeprojekt efter nærmere angivne retningsli-

nier inden den 1. marts 1982, og arbejdet skulle igangsættes inden den 1. april 1982.

I skrivelse af 22. april 1982 meddelte kommunen A, at den havde vedtaget at fastsætte et niveauplan i kote 31.50.

Denne afgørelse påklagede A til amtsrådet, hvis udvalg for teknik og miljø på et møde den 28. juli 1982 besluttede at afvise klagen. Om baggrunden for afvisningen er anført følgende i forhandlingsprotokollen for udvalget:

» . . .

Uanset, at der er væsentlig forskel imellem byrådets første og seneste fastsættelse af niveauplaner, finder amsarkitekten, at byrådets afgørelse må anses for at have fornøden hjemmel i bygningslovgivningen, da der er tale om principielt forskellige forslag til enfamiliehusbebyggelse på ejendommen.

. . .

Klagerens opmærksomhed bør dog henledes på, at amtsrådet ikke herved har taget stilling til, om byrådet kan antages at være bundet af tidligere beslutninger om fastsættelse af et niveauplan, såfremt et projekt ønskes gennemført i overensstemmelse hermed.

. . .«

A klagede over amtsrådets afgørelse til byggestyrelsen, der i skrivelse af 19. januar 1983 meddelte ham følgende:

» . . .

Et plan bestemt ved overkant, sokkel eller som i dette tilfælde stuegulvsniveau er efter byggestyrelsens opfattelse ikke et niveauplan i bygningsreglementets forstand. Det fremgår af sagen, at kommunen gennem hele byggesagen har ønsket, at højdegrænseplanerne bestemt ud fra den eksisterende bygnings højde ikke blev overskredet, og man har derfor i mangel af oplysning om grundens koter krævet, at stuegulvet i et nyt projekt ikke lå over stuegulvsniveauet i det tidligere hus. Ved Deres fremsendelse af oplysning om ejendommens koter fastsættes niveauplanet i kote 3150 således, at beregningen af højdegrænseplaner på dette grundlag i det væsentlige stemmer overens med den tidligere bygning på grunden. Byggestyrelsen finder herefter, at kommunen har haft hjemmel i bygningsreglementet 1977, kap. 3.1.1., stk. 4, til at fastsætte et niveauplan som sket i skrivelse af 22. april 1982.

Man finder dog anledning til at bemærke, at kommunen efter byggestyrelsens opfattelse, allerede ved byggesagens start, burde have benyttet bestemmelsen i bygningsreglement 1977,

kap. 1.2., stk. 7, til at kræve oplysning om ejendommens koter og på dette grundlag fastsætte et niveauplan, når klagerens projekt viste, at der ønskedes opført et projekt, der var væsentlig højere end den eksisterende bygning.

...«

Den 22. februar 1983 ansøgte A kommunen om udstedelse af byggetilladelse til et parcelhus på grundlag af sin ansøgning af 1. maj 1981.

I skrivelse af 16. marts 1983 meddelte kommunen A følgende:

» . . .

Udvalget for teknik og miljø har den 14. marts 1983 haft sagen forelagt, og vedtog, at der ikke kan meddeles byggetilladelse ud fra det foreliggende materiale, idet byggestyrelsen i afgørelsen af 19. januar 1983 underkender kommunens administration af højdefastlæggelsen ud fra eksist. gulvhøjder. Byggestyrelsen fastslår i klageafgørelsen kommunens korrekte handlemåde ved fastlæggelsen den 22. april 1982 af et niveauplan i kote 31.50 på grundlag af den den 25. marts 1982 af Dem indleverede koteplan af grunden.«

A klagede over kommunens afgørelse til Århus amtsråd, der indhentede en udtalelse af 17. maj 1983 fra kommunen, hvori der anførtes følgende:

» . . .

Byggestyrelsen har i klageafgørelsen den 19. januar 1983 underkendt kommunens måde at fastlægge niveauplanet på ud fra eksisterende gulvhøjde, hvorfor man fortsat mener, at huset skal kotesættes på tegningerne.

Ved aktindsigt er klageren kommet i besiddelse af et koncept til byggetilladelse på grundlag af ansøgningen af 1. maj 1981 samt en tegning med en underskrift, uden at tegningen iøvrigt var godkendelsesstemplet.

Tegningen er underskrevet af rent praktiske arbejds mæssige årsager, idet der kun manglede fastsættelse af højdeplaceringen. Tilladelsen strandede på højdefastsættelsen, og man finder ikke at en underskrift på en tegning uden godkendelsesstempler og en kladder til tilladelse kan betragtes som en byggetilladelse.

Tegning og koncept har ikke på noget tidspunkt været sendt ud af huset.

. . .«

I skrivelse af 17. august 1983 meddelte Århus amtsråd A følgende:

» . . .

Som sagen foreligger oplyst og som beskrevet foran, har amtsrådet forstået Deres klage således, at De nu ønsker at udnytte det forhåndstilsagn om byggetilladelse, som Rønde kommune meddelte Dem i skrivelse af 3. juni 1981.

I denne anledning skal man for så vidt angår spørgsmålet om kommunens skrivelse af 3. juni 1981 skal respekteres meddele, at der i bygningsreglementets kap. 1.4. er indeholdt en generel tidsbegrænsning af byggetilladelser og evt. tilsagn herom.

Amtsrådet finder med henvisning hertil ikke grundlag for at realitetsbehandle klagen for så vidt angår dette klagepunkt, jfr. byggelovens § 23, hvorefter afgørelser kan påklages, såfremt der er tale om forståelse af loven, eller såfremt afgørelsen efter klagemyndighedens vurdering har almindelig interesse eller videregående betydelige følger for klageren.

. . .«

A klagede over amtsrådets afgørelse til byggestyrelsen, der i skrivelsen af 6. juni 1984 meddelte ham følgende:

» . . . man er af den opfattelse, at skrivelsen af 3. juni 1981 fra kommunen i relation til spørgsmålet om meddelelse af byggetilladelse har karakter af en udtalelse fra kommunen som et led i Deres løbende forbindelse og drøftelser med kommunen om bebyggelsen på grunden. Denne skrivelse kan således ikke betragtes som en byggetilladelse og er derfor heller ikke omfattet af byggelovgivningen. Hvorvidt skrivelser er retlig bindende for kommunen falder udenfor, hvad byggestyrelsen skal tage stilling til i henhold til byggeloven, og afgørelsen heraf må således henvises til domstolene.

. . .«

I skrivelse af 10. september 1984 til mig fastholdt A, at niveauplanet ikke burde ligge under stueplanet i det oprindelige hus.

I skrivelse af 12. februar 1985 anførte byggestyrelsen, at det er almindeligt forekommende, at bygherren og kommunen i forbindelse med detailprojekteringen har løbende forhandlinger om den nærmere udformning af projektet. Det var byggestyrelsens opfattelse, at der måtte være et vist spillerum for ret frie drøftelser i denne fase med henblik på parternes nærmere vurdering af enkeltheder i projektet. Byggestyrelsen havde lagt til grund, at kommunens skrivelse af 3. juni 1981 ikke kunne betragtes som en byggetilladelse eller et afslag herpå, men

alene »som en udtalelse fra kommunen som led i klagerens løbende drøftelser med kommunen om bebyggelsen på grunden«. Byggestyrelsen havde derfor fundet, at spørgsmålet, om skrivelsen kunne anses for retligt bindende for kommunen, faldt udenfor, hvad styrelsen skulle tage stilling til i henhold til klageadgangen efter byggeloven.

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til klageren:

»Som (tidligere) meddelt Dem . . . har ombudsmanden i sin praksis lagt til grund, at han alene kan tage stilling til klager over afgørelser truffet i henhold til byggelovgivningen i det omfang den overordnede statslige myndighed, byggestyrelsen, har taget stilling til sagen.

Byggestyrelsen har afvist at tage stilling til Deres klage over, at De ikke har kunnet få udstedt byggetilladelse på grundlag af det niveauplan, som kommunen i skrivelsen af 3. juni 1981 meddelte at kunne acceptere. Baggrunden for byggestyrelsens afvisning er styrelsens opfattelse, hvorefter tilkendegivelsen i kommunens skrivelse af 3. juni 1981 ikke kan betragtes som en afgørelse, der er omfattet af byggelovgivningen, og hvorefter spørgsmålet, om kommunen er bundet af tilkendegivelsen, derfor ikke kan påklages til byggestyrelsen, jfr. byggelovens § 23.

Det følger af det ovenfor anførte om begrænsningerne i min kompetence, for så vidt angår klager over afgørelser truffet i henhold til byggelovgivningen, at jeg i den foreliggende sag alene kan tage stilling til byggestyrelsens afgørelse om at afvise at behandle Deres klage med den af styrelsen anførte begrundelse.

Byggestyrelsens opfattelse, hvorefter kommunens skrivelse af 3. juni 1981 alene kan betragtes som en »udtalelse«, der ikke er omfattet af byggelovgivningen, kan jeg ikke være enig i. Jeg henviser herved til det af kommunen anførte om, at der i juni 1981 kun manglede fastlæggelse af et niveauplan,

før en byggetilladelse kunne udstedes, at uenigheden mellem Dem og kommunen kun angik fastlæggelsen af niveauplanet, at kommunen i skrivelsen af 3. juni 1981 forespurgte, om De ønskede byggetilladelse udstedt på kommunens vilkår om niveauplan, og at kommunen den 3. september 1981 meddelte Dem, at De kunne klage til amtsrådet over »beslutningen af 1.6.1981 om uændret gulvniveau«.

Ligesom amtsrådet må jeg lægge til grund, at De i skrivelsen af 3. juni 1981 fik meddelt et forhåndstilsagn om byggetilladelse på nærmere angivne vilkår.

Bedømmelsen af den retlige betydning af en tilkendegivelse som den, der er indeholdt i kommunens skrivelse af 3. juni 1981, må således efter min opfattelse ske med udgangspunkt i almindelige forvaltningsretlige grundsætninger om retsvirkningerne af offentlige myndigheders meddelelse af forhåndsbesked.

Når det lægges til grund, at der i relation til byggelovgivningen er meddelt Dem en forhåndsbesked, er spørgsmålet, om – og i bekræftende fald for hvor langt et tidsrum, sammenlign herved bestemmelsen i byggelovens § 16, stk. 1, 3. pkt. – denne besked er bindende, efter min opfattelse et sådant retligt spørgsmål, som byggestyrelsen skal tage stilling til i henhold til byggelovens § 23.

Jeg har gjort byggestyrelsen bekendt med min opfattelse og henstillet til styrelsen at tage sagen op til realitetsbehandling.

. . . «

I skrivelse af 29. oktober 1985 underrettede byggestyrelsen mig om, at styrelsen havde anmodet Århus amtsråd om at tage stilling til, om et forhåndstilsagn om byggetilladelse på nærmere angivne vilkår var retligt bindende.

Jeg meddelte herefter byggestyrelsen, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

3. Energiministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 14, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 1 sag inden for energiministeriets sagsområde; sagen angik en afgørelse, som *departementet* havde truffet vedrørende en kommunes beslutning om pålæg af tilslutningspligt til fjernvarme.

4. Finansministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 14, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 2 sager inden for finansministeriets sagsområde.

Den ene sag angik en afgørelse, som *budgetdepartementet* havde truffet vedrørende statsanstalten for livsforsikrings ophævelse af en livsforsikring.

nings- og pensionsdepartementet havde truffet vedrørende en understøttelsesordning for det ved telefonselskaberne ansatte ikke-pensionssikrede telefonistpersonale. Sagen, der er omtalt nedenfor som sag nr. 4-1, gav anledning til kritik af departementet.

Den anden sag angik en afgørelse, som *løn-*

4-1. *Udtalt, at jeg måtte være af den opfattelse, at finansministeriet, lønnings- og pensionsdepartementet, ikke lovligt kunne tilbageholde sin godkendelse af en aftale, der var indgået mellem De samvirkende Telefonselskaber og telefonistpersonalets repræsentantskab om indførelse af en understøttelsesordning for det ikke-pensionssikrede telefonistpersonale, alene med den begrundelse, at ministeriet ikke ønskede understøttelsesordningen reguleret ved aftale, men kun ved bestemmelser, der ensidigt fastsættes af selskaberne. (J. nr. 1984-866-50).*

Teleforbundet i Danmark klagede over, at finansministeriet, lønnings- og pensionsdepartementet, i skrivelse af 29. juni 1984 havde meddelt, at ministeriet anså sig beføjet til ved udøvelsen af godkendelsesbeføjelsen efter punkt 14 g i koncessionen for Kjøbenhavns Telefon Aktieselskab at stille betingelse om, at en understøttelsesordning for telefonselskabernes ikke-pensionssikrede personale fastsættes ensidigt i et regulativ og ikke som led i en aftale eller kollektiv overenskomst.

Sagens nærmere omstændigheder er refereret i min skrivelse af 5. marts 1984 til teleforbundet. (Beretningen for 1983, s. 78 f.f., og beretningen for 1984, s. 251 f.).

I skrivelsen af 5. marts 1984 tog jeg stilling

til en klage fra forbundet (bl.a.) over, at finansministeriet kun kunne godkende en aftale om en understøttelsesordning for det ved telefonselskaberne ansatte ikke-pensionssikrede telefonistpersonale, på betingelse af, at ordningen ikke indgik som led i en kollektiv overenskomst, men blev fastsat ensidigt i et af selskaberne fastsat regulativ eller lignende. På baggrund af min gennemgang af sagen rejste jeg over for finansministeriet spørgsmålet, om telefonkoncessionens punkt 14 indeholder hjemmel til, at finansministeriet kan afslå at godkende en aftale som den foreliggende alene med den begrundelse, at ministeriet ikke ønsker understøttelsesordningen reguleret ved aftale, men kun ved bestemmelser, der ensidigt fastsættes af selskaberne. En bekræftende besvarelse af dette spørgsmål ville efter min op-

fattelse indebære en adgang for finansministeriet til ensidigt at fravige de gældende forhandlingsregler, og for så vidt et indgreb i reguleringen af disse forhold i bestemmelsen i koncessionspunkt 11. Jeg bemærkede herved, at der ikke på dette område gælder bestemmelser, der på tilsvarende måde som tjenestemandsovens § 45, stk. 3, undtager bl.a. pensionsspørgsmål fra aftaleområdet.

Da finansministeriet ikke i brevvekslingen med forbundet eller i sin udtalelse til mig havde taget stilling til det omhandlede hjemmelsspørgsmål, henstillede jeg til finansministeriet at tage stilling til hjemmelsspørgsmålet.

I skrivelse af 29. juni 1984 til forbundet anførte finansministeriet følgende om det omhandlede hjemmelsspørgsmål:

» . . .

Det bemærkes hertil, at finansministeriet anser sig beføjet til ved udøvelsen af godkendelsesbeføjelsen efter punkt 14 g i koncessionsbestemmelserne at stille betingelser som de anførte, der er begrundet i hensynet til koordination med understøttelsessystemet for ikke-pensionssikret personale inden for statens område.

Ensidig fastlæggelse fra telefonselskabernes side af understøttelsesregler antaster ikke centralorganisationens ret i medfør af punkt 11 i koncessionsbestemmelserne til med selskaberne at forhandle ændringer af efterlønsvilkårene også for selskabernes ikke-pensionssikrede personale, men indebærer alene, at understøttelsesordningen ikke hører til de ansættelsesvilkår, som fastsættes ved aftale. Det forhold, at understøttelsesreglerne herved kommer til at fremstå gennem afvigelse fra princippet efter forhandlingsreglerne om aftalemæssigt fastlagt pension, er efter finansministeriets opfattelse ikke udtryk for ensidig fravigelse af forhandlingsreglerne, eftersom der i godkendelsesbetingelserne udtrykkeligt indgår forbehold om centralorganisationens skriftligt erklærede indforståelse.«

Teleforbundet klagede til mig over finansministeriets stillingtagen til hjemmelsspørgsmålet i skrivelsen af 29. juni 1984. Forbundet anførte i det væsentligste de samme synspunkter til støtte for klagen, som forbundet havde anført i sin tidligere klage til mig.

I den anledning anmodede jeg finansministeriet om en udtalelse, herunder en nærmere

begrundelse for det af ministeriet tilkendegivne standpunkt i skrivelsen af 29. juni 1984, hvorefter ministeriet »anser sig beføjet til« ved udøvelsen af godkendelsesbeføjelsen at stille betingelse om, at understøttelsesordningen fastsættes ensidigt i et regulativ og ikke som led i en aftale eller kollektiv overenskomst. Jeg anmodede i den forbindelse særskilt finansministeriet om at udbyde den ovenfor citerede afsluttende bemærkning i skrivelsen om betydningen af forbeholdet om centralorganisationens indforståelse med den stillede betingelse for godkendelse af understøttelsesordningen. Jeg bemærkede herved, at spørgsmålet i sagen netop er, om finansministeriet har hjemmel til at stille den omhandlede betingelse for godkendelsen af understøttelsesordningen for at tilvejebringe den ønskede ændring af forhandlingsreglerne.

I udtalelsen til mig anførte finansministeriet:

». . . at overførelsen til finansministeriet ved bekendtgørelse nr. 21 af 11. januar 1973 om ændringer i ministeriets forretningsområder af godkendelsesbeføjelsen i henhold til koncessionspunkt 14 g) havde til formål at sikre koordinering af ansættelsesforholdene inden for telefonselskaberne med de tilsvarende forhold inden for staten.

Den for ikke-pensionssikret personale i statens tjeneste gældende understøttelsesordning er hjemlet i aktstykke godkendt af folketingets finansudvalg og gælder som ensidigt fastsat for ikke-pensionssikret personale i staten, uanset hvilke ansættelsesvilkår der i øvrigt måtte være fastsat. Det er for statens område blevet afvist at lade denne understøttelsesordning indgå som et aftalt ansættelsesvilkår i overenskomster og lignende, idet der over for fremsatte ønsker herom er henvist til, at ordningen er etableret ved og kun kan ændres med bevillingsmyndighedernes godkendelse og derfor ikke kan indgå i overenskomster.

I det foreliggende tilfælde vil den nævnte koordinering kun opnås, såfremt understøttelsesordningen etableres som ensidigt fastsat.

Berettigelsen af at opstille de anførte betingelser for, at finansministeriet kan godkende anvendelsen af understøttelsesordningen for telefonistpersonale, følger af, at finansministeriet skal godkende løn- og ansættelsesvilkår, og finansministeriets svar i skrivelse af 11. november 1981 kan i stedet betragtes som manglende

godkendelse med bemærkning om, under hvilke forudsætninger finansministeriet ville kunne godkende ordningens anvendelse, jfr. herved Poul Andersen: Dansk Forvaltningsret, 5. udgave, s. 408 ff. Finansministeriet finder derfor at have hjemmel til at betinge godkendelsen som sket.

For så vidt angår spørgsmålet om betydningen af forbeholdet om forbundets indforståelse med denne betingelse skal man udtale, at der ikke herved er tale om en ensidig fravigelse af forhandlingsreglerne, idet den forelagte understøttelsesordning kun indføres ved telefonselskaberne, hvis Teleforbundet i Danmark skriftligt erklærer sig indforstået med de stillede betingelser, og såfremt dette ikke sker, må den hidtidige ordning fortsætte.

Finansministeriet må derfor fastholde, at man ved at kræve den skriftlige indforståelse ikke ensidigt fraviger forhandlingsreglerne. Situationen er den, at man har forhandlet, men organisationerne har ikke kunnet acceptere de af telefonselskaberne (og finansministeriet) opstillede betingelser for anvendelsen af understøttelsesordningen.«

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til Teleforbundet i Danmark:

»I overensstemmelse med det, jeg har anført i konklusionen i min skrivelse af 5. marts 1984, må jeg fortsat være af den opfattelse, at udgangspunktet for besvarelsen af det omhandlede hjemmelsspørgsmål er bestemmelsen i koncessionens punkt 11. Efter denne bestemmelse er »koncessionshaveren . . . pligtig til at give det af ham antagne personale adgang til at danne organisationer, der kan forhandle med koncessionshaveren om personalets løn-, pensions-, rets- og arbejdsforhold. Reglerne for sådanne forhandlinger mellem koncessionshaveren og disse organisationer fastsættes ved forhandling mellem parterne og i mangel af overenskomst mellem disse af ministeren for offentlige arbejder . . . Forhandlingsreglerne og eventuelle ændringer i disse skal stadfæstes af ministeren for offentlige arbejder«. Kompetencen efter koncessionens punkt 11 beror fortsat hos ministeren for offentlige arbejder.

De på grundlag af bestemmelsen i koncessionens punkt 11 tilvejebragte gældende forhandlingsregler, der er stadfæstet af mi-

nisteriet for offentlige arbejder den 10. august 1973, bestemmer, at forhandlingsretten mellem parterne omfatter bl.a. »pensionsmæssige forhold«, ligesom disse forhold er genstand for aftaleindgåelse mellem parterne. De gældende bestemmelser om gratiale til visse ikke-tjenestemandsansatte personalegrupper ved telefonselskaberne er da også fastsat ved overenskomst mellem de respektive selskaber og centralorganisationen.

Som begrundelse for, at finansministeriet skulle være berettiget til ved udøvelsen af sin (skønmæssige) godkendelsesbeføjelse i henhold til koncessionens punkt 14 g at betinge sin godkendelse af *indholdet* af den foreliggende aftale mellem parterne af, at ordningen fastsættes ensidigt af selskaberne (eller til at afslå godkendelse, hvis betingelsen ikke accepteres), har ministeriet alene henvist til, at formålet med overførelsen af godkendelsesbeføjelsen til finansministeriet var at sikre koordinering af ansættelsesforholdene inden for telefonselskaberne med de tilsvarende inden for staten.

Jeg må naturligvis være enig med finansministeriet i, at en formålsbetragtning som den anførte kan tillægges betydning for vurderingen af, om en betingelse som den omhandlede kan anses for saglig i den givne sammenhæng. Derimod er formålsbetragtningen uden betydning i det omfang, andre bestemmelser er til hinder for, at betingelsen lovligt kan stilles.

Efter min opfattelse er den af finansministeriet stillede betingelse netop udtryk for et indgreb i den retsposition, der på grundlag af koncessionens punkt 11 ved de gældende forhandlingsregler er sikret forbundet. Hertil kommer yderligere, at den offentligretlige kompetence efter koncessionens punkt 11 tilkommer en anden myndighed end finansministeriet, nemlig ministeriet for offentlige arbejder. På denne baggrund kan finansministeriet efter min opfattelse ikke anses for at have hjemmel til, ved udøvelsen af sit skøn efter koncessionens punkt 14 g, at stille en betingelse som den foreliggende, uanset om betingelsen i og for sig er sagligt begrundet.

Efter min opfattelse ville opretholdelsen af den stillede betingelse (eller meddelelse af afslag på godkendelse, hvis betingelsen ikke accepteres) være udtryk for en ensidig fravigelse fra den retsposition, som koncessio-

nens punkt 11 og de gældende forhandlingsregler hjemler forbundet. Jeg må i den forbindelse stille mig uforstående over for finansministeriets opfattelse, hvorefter »der ikke herved er tale om en ensidig fravigelse af forhandlingsreglerne, idet den forelagte understøttelsesordning kun indføres ved telefonselskaberne, hvis Teleforbundet i Danmark skriftligt erklærer sig indforstået med de stillede betingelser, og såfremt dette ikke sker, må den hidtidige ordning fortsætte«. Ministeriets betragtning forudsætter, at forbundet har givet afkald på retten til at indgå aftale om pensionsspørgsmål, men denne retstilstand kan naturligvis ikke tilvejebrin-

ges ved at stille en ulovlig betingelse for godkendelse af understøttelsesordningens indhold.

Jeg må således være af den opfattelse, at finansministeriet ikke lovligt har kunne betinge sin godkendelse af den omhandlede understøttelsesordning af, at ordningen fastsættes ensidigt af selskaberne og ikke som led i en aftale eller kollektiv overenskomst.

Jeg har gjort finansministeriet bekendt med min opfattelse.

Det tilføjes, at den endelige afgørelse af det omhandlede hjemmelsspørgsmål henhører under domstolene.

. . . «

5. Ministeriet for skatter og afgifters sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 14, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 29 sager inden for ministeriet for skatter og afgifters sagsområde; 3 sager hidrørte fra *departementet for told- og forbrugsafgifters* sagsområde, medens de resterende sager (26) hidrørte fra *skattedepartementets* sagsområde.

1 af de 3 sager fra *departementet for told- og forbrugsafgifters* sagsområde angik en afgørelse, som *departementet* havde truffet; 1 sag angik en afgørelse, som *Nævnet vedr. Registreringsafgift af Motorkøretøjer* havde truffet, og den 3. sag angik en afgørelse, som *Nævnet vedr. Merværdiafgift m.v.* havde truffet.

Af de 26 sager fra *skattedepartementets* sagsområde vedrørte de 10 sager *departementet*; 9 af sagerne angik afgørelser, som *departementet* havde truffet, medens den 10. sag angik *departementets* sagsbehandling.

13 sager, der vedrørte *landsskatteretten*, angik afgørelser, som retten havde truffet; 1 af sagerne, der er omtalt nedenfor som sag nr. 5-1, gav anledning til kritik og henstilling.

2 sager angik afgørelser, som henholdsvis *ligningsrådet* og *statsskattedirektoratet* havde truffet.

1 sag, der gav anledning til kritik, angik et *skatteråds* sagsbehandling.

5-1. Udtalt, at landsskatterettens begrundelse for at nægte at genoptage en sag vedrørende ansættelsen af en indkomst ikke kunne anses for fyldestgørende.

Henstillet til landsskatteretten at undergive klagerens begæring om genoptagelse en fornyet behandling på det nu foreliggende grundlag. (J. nr. 1985-325-223)

A klagede over, at landsskatteretten i skrivelse af 12. november 1984 havde afslået en ansøgning om genoptagelse af en sag vedrørende ansættelsen af hans indkomst for indkomståret 1981, der blev afgjort ved kendelse af 26. april 1984 fra landsskatteretten, som ikke fuldt ud havde godkendt A's fradrag for udgifter til befordring mellem hjem og arbejdsplads.

Det fremgik af sagen, at A for indkomståret 1981 selvangav sin skattepligtige indkomst til kr. 129.488. A havde herunder fratrukket

10.951 kr. for befordring i egen bil til og fra arbejde; A boede på daværende tidspunkt i Greve Strand og arbejdede i X kommune.

I skrivelse af 26. juli 1982 meddelte ligningsafdelingen i Greve kommune A, at ligningsmyndigheden agtede at ansætte A's skattepligtige indkomst til kr. 137.739, idet ligningsmyndigheden alene kunne godkende kr. 2.700 som fradrag for befordring til og fra arbejde (godkendt billigste offentlige transportmidler i lighed med tidligere år).

På baggrund af A's klager over den fore-

tagne ansættelse til ligningskommissionen i Greve kommune og skatterådet for Greve skattekreds stadfæstede ligningskommissionen og skatterådet den foretagne ansættelse i skrivelser af henholdsvis 7. september 1982 og 15. februar 1983. I sin kendelse henviste skatterådet til landsskatterettens kendelse for 1979 vedrørende A og anførte, at mulighederne for benyttelse af offentlige transportmidler til transport mellem hjem og arbejde i perioden fra den 1. oktober til den 31. december 1979 var de samme som for 1981.

I den anledning klagede A i skrivelse af 7. april 1983 til landsskatteretten over den foretagne skatteansættelse for indkomståret 1981. A anførte herunder, at han primært ønskede sine foretagne kørselsfradrag godkendt, sekundært, at han fik godkendt fradrag for transport i egen bil til og fra arbejde i forbindelse med overarbejde i 41 dage af mindst 3 timers varighed ud over normal arbejdstid. A gjorde gældende, at han i de 41 dage havde haft en tidsbesparelse på mindst 2 timer ved transport til og fra arbejde i egen bil, og han vedlagde en specifikation (som han havde udarbejdet) vedrørende dette overarbejde.

I skrivelse af 29. juli 1983 til landsskatteretten rykkede A for sagen, idet han intet havde hørt.

I skrivelse af 4. august 1983 til skatterådet for Greve skattekreds anmodede landsskatteretten om, at den af skatterådet udarbejdede sagsfremstilling sendtes A til udtalelse, og at sagsfremstillingen og A's eventuelle bemærkninger hertil, samt skatterådets bemærkninger vedlagdes ved sagens tilbagesendelse til landsskatteretten.

Med påtegning af 20. september 1983 tilbagesendte skatterådet sagen til landsskatteretten og anførte herunder:

» . . .

Det skal oplyses, at klageren ikke har kommenteret sagsfremstillingen, og i klagen til landsskatteretten fremgår ikke oplysninger, som ikke har været skatterådet bekendt ved sagens afgørelse.

. . .«

I skrivelse af 30. september 1983 meddelte landsskatteretten A følgende:

»I Deres skrivelse af 29. juli 1983 vedrørende skatteansættelsen for indkomståret 1981 oplyser De, at De den 8. april 1983 har indsendt skatterådets afgørelse som klage med diverse begrundelser. Dette materiale ses imid-

lertid ikke at foreligge i sagen, hvorfor man skal anmode Dem om skriftligt at angive og begrunde Deres påstand samt indsende det dokumentationsmateriale, De ønsker at påberåbe Dem.«

Med skrivelse af 13. november 1983 vedlagde A carbonkopi af sin klageskrivelse af 7. april 1983, idet han anførte, at han ikke vidste, hvad der var sket med originalskrivelsen. A vedlagde samtidig kopi af opgørelsen for overarbejde i 41 dage.

Landsskatteretten afsagde den 26. april 1984 kendelse i sagen. Det anførtes i kendelsen bl.a.:

»Det fremgår af sagens oplysninger, at klageren i det omhandlede år har været ansat i (X) kommune, og at han har benyttet eget automobil til transport mellem sin bopæl i Greve Strand og arbejdsstedet i (X). Ved indkomstopgørelsen har klageren fradraget befodringsudgifter herved med 10.951 kr.

Ved ansættelsen har skatterådet i henhold til bestemmelserne i ligningslovens § 9 C alene godkendt befodringsfradrag med 2.700 kr. svarende til udgiften ved transport med billigste offentlige befodrning reduceret med 1.100 kr.

Klageren har over for landsskatteretten principalt påstået det selvangivne befodringsfradrag godkendt, medens han subsidiært har påstået sig berettiget til fradrag for kørsel i egen bil i 41 dage, på hvilke han har haft overarbejde, som har medført, at han ved brug af egen bil ville få en tidsbesparelse på mindst 2 timer.

Efter de i sagen foreliggende oplysninger finder landsskatteretten, at mertransporttiden ved klagerens anvendelse af eget automobil, ikke kan antages at overstige 2 timer daglig, hverken på almindelige arbejdsdage eller på dage med overarbejde. Klageren er herefter ikke berettiget til fradrag for udgifter til befodrning ved anvendelse af eget automobil, hvorfor den påklagede ansættelse vil være at stadfæste.«

I skrivelse af 12. oktober 1984 til landsskatteretten anmodede A om en genoptagelse af sagens behandling. A anførte herunder:

» . . . idet jeg har fået den opfattelse af sagens udfald, at Greve kommunes ligningskommission har ført landsskatteretten bag lyset.

Jeg skal gøre den bemærkning, at det tog, som Greve beregner tiden efter, ikke kører på de tidspunkter, jeg har haft overarbejde i 1981

– det drejer sig om 41 dage.

Jeg vedlægger kopier af HT's tjenestekøreplaner for vinter 80/81, sommeren 81 og vinter 81/82.

Jeg skal også oplyse, at man har brugt forkerte tider ved beregning af kørselstid i bil. Jeg har gjort Greve opmærksom på, at jeg var 22 min. om vejen frem eller tilbage, da det for 3/4 del af strækningen er motorvej, og det er hurtigt gennemkørt. Det fremgår også af min beregning i selvangivelserne for 1979, 1980 og 1981.«

A vedlagde endvidere en foretaget beregning af transporttiden til og fra arbejde på dage med overarbejde og anførte under henvisning hertil, at han i de 41 dage med overarbejde havde haft en tidsbesparelse på mindst 2 timer og 9 minutter ved brug af egen bil i forhold til offentlige transportmidler. A vedlagde samtidig en udarbejdet specifikation over overarbejde i 41 dage.

I skrivelse af 12. november 1984 meddelte landsskatteretten A, at retten ikke i det af ham anførte havde fundet grundlag for at genoptage sagen i medfør af skattestyrelseslovens § 34, hvorfor hans begæring ikke kunne imødekommes.

I klagen til mig anførte A, at han den 1. marts 1984 flyttede tilbage til Sjælland fra Vejle. A meddelte landsskatteretten sin nye adresse pr. brev. I september måned 1984 rykkede A landsskatteretten for en afgørelse og fik da at vide, at sagen var afgjort i april måned 1984. A fik herefter sendt en kopi af afgørelsen. På baggrund heraf anmodede han landsskatteretten om at få genoptaget sagen, idet han klagede over, at han var blevet nægtet bilbefordringsfradrag i 41 dage, hvor han havde haft overarbejde af mere end 3 timers varighed. Dette betød, at transport med de hurtigst, som Greve skatteforvaltning forudsatte anvendt ved beregningen af kørselsgodtgørelse, ikke havde været muligt i de 41 dage, han havde overarbejde. A anførte, at han ønskede at klage over, at landsskatteretten afslog hans anmodning om genoptagelse, idet han for sent blev gjort opmærksom på fejlene i opgørelserne. A kom derfor også for sent med en klage til landsretten.

I anledning af klagen til mig udtalte landsskatteretten i skrivelse af 21. marts 1985 med hensyn til A's bemærkning om, at han havde

modtaget kendelsen på et meget sent tidspunkt følgende:

» . . .

I skrivelse af 13. marts 1984 meddelte klageren landsskatteretten, at han var flyttet fra Vejle til . . . , og landsskatterettens kendelse af 26. april 1984 blev herefter sendt til denne adresse. Den 30. juli 1984 rettede klageren telefonisk henvendelse til rettens journal, der oplyste ham om, at der var tilstillet ham en kendelse den nævnte dato. Da klageren oplyste, at han ikke havde modtaget kendelsen, fik han tilstillet en fotokopi af denne den 15 august 1984. I skrivelse af 17. august 1984 anmodede klageren om aktindsigt, og med skrivelse af 23. august 1984 fik han tilstillet fotokopi af diverse akter i sagen. Samtidig blev det meddelt klageren, at fristen for eventuel indbringelse af landsskatterettens afgørelse for domstolene er 6 måneder fra kendelsens dato.

Den 13. september 1984 rykkede klageren telefonisk for svar på sin skrivelse af 17. august 1984. Det blev oplyst, at svar vedlagt fotokopier af sagens akter var blevet tilstillet ham den 23. august 1984. Klageren anmodede herefter om, at materialet blev sendt til et af ham opgivet postboksnummer . . . , Værløse. Under telefonsamtalen oplyste klageren, at han overvejede at anmode landsskatteretten om at genoptage sagen. I denne forbindelse oplyste rettens sagsbehandler atter, at fristen for eventuel indbringelse af landsskatterettens afgørelse for domstolene er 6 måneder fra kendelsens dato, idet en anmodning om genoptagelse ikke har opsættende virkning. Ved skrivelse af 14. september 1984 blev de omhandlede fotokopier på ny tilstillet klageren, og det blev også i denne skrivelse oplyst, at fristen for eventuel indbringelse af landsskatterettens afgørelse for domstolene er 6 måneder fra kendelsens dato.

. . . «

Landsskatteretten anførte i øvrigt med hensyn til fradrag for kørsel i egen bil i 41 dage:

» . . . For så vidt angår klagerens påstand om, at han må anses for berettiget til fradrag for kørsel i egen bil i 41 dage, skal det oplyses, at klageren under en forhandling på landsskatterettens kontor den 5. oktober 1981 vedrørende sin klagesag for indkomståret 1979 oplyste, at han om torsdagen var nødsaget til at være på kontoret til kl. 18.00, hvilken oplysning blev gentaget i hans skrivelse til retten af 31. oktober 1981. I sin skrivelse til retten af 7. juni 1982 oplyste klageren på ny, at arbejdstiden

om torsdagen var til kl. 18.00, og i denne forbindelse anførte han bl.a., at han vedrørende arbejdstiden om torsdagen ikke kunne godkende, at skatterådet ville have, at han skulle blive på arbejdet til kl. 18.00 – 18.15. Efterfølgende har klageren i skrivelse af 4. oktober 1982 oplyst, at han som regel ikke havde mulighed for at gå, når klokken var 18.00 om torsdagen, og til støtte herfor henviste han til, at han var . . . i (X) kommune. . . .

Retten fandt ikke, at klagerens ændrede forklaring om arbejdstiden om torsdagen kunne lægges til grund ved afgørelsen for indkomståret 1979, og da forholdene i 1981 syntes at svare til forholdene i perioden 1. oktober – 31. december 1979, blev også ansættelsen for indkomståret 1981 stadfæstet.

I den senere indsendte anmodning om genoptagelse af sagen vedrørende ansættelsen for 1981 har klageren bl.a. henvist til en vedlagt specifikation, hvorefter han i 41 dage har haft overarbejde, der først er ophørt mellem kl. 18.30 og kl. 20.00, og at han, når hensyn tages hertil og til den stedfundne ændring af køreplanen, på disse dage har haft en mertransporttid ved benyttelse af offentlige befordringsmidler på over 2 timer.

Der er ikke fremlagt dokumentation for, at klageren har haft overarbejde udover kl. 18.00 som påstået, og landsskatteretten har efter de i øvrigt foreliggende oplysninger ikke fundet grundlag for at antage, at dette har været tilfældet. Den tidsplan over benyttelsen af offentlige befordringsmidler, der er lagt til grund ved afgørelsen, ses herefter ikke påvirket af den stedfunde ændring af køreplanen for 1981.

. . . «

Landsskatteretten fandt herefter ikke grundlag for at genoptage sagen.

I A's bemærkninger i skrivelse af 22. april 1985 til landsskatterettens udtalelse anførtes, at han ikke forstod, at Greve kommune havde godkendt fradrag for 41 dages overarbejde af mere end 3 timer à 20 kr., når kommunen ikke godkendte befordringsfradrag for samme 41 dage. A anførte videre, at han aldrig var blevet afkrævet dokumentation for de 41 dages overarbejde strækkende ud over kl. 18.00. A vedlagde kopier af flexkort for disse dage, som lønningskontoret havde været ham behjælpelig med at fremskaffe.

Landsskatteretten anførte i en udtalelse af

27. juni 1985 følgende:

» . . .

Ved indkomstopgørelsen for indkomståret 1981 har klageren i bilag til selvangivelsen . . . oplyst, at hans arbejdstid var fra kl. 8.00-16.00/18.00, og denne oplysning blev gengivet i skatterådets sagsfremstilling med den tilføjelse, at arbejdstiden om torsdagen først ophørte kl. 18.00. Klageren fremsatte ikke kommentarer til sagsfremstillingen.

Under sagens behandling i landsskatteretten blev man opmærksom på, at klageren i sin klageskrivelse til landsskatteretten af 29. juli 1983 henviste til en skrivelse af 8. april 1983, hvori han skulle have fremsat sin begrundelse for den indgivne klage. Man tilskrev herefter klageren den 30. september 1983 som følger:

»I Deres skrivelse af 29. juli 1983 vedrørende skatteansættelsen for indkomståret 1981 oplyser De, at De den 8. april 1983 har indsendt skatterådets afgørelse som klage med diverse begrundelser. Dette materiale ses imidlertid ikke at foreligge i sagen, hvorfor man skal anmode Dem om skriftligt at angive og begrunde Deres påstand samt indsende det dokumentationsmateriale, De ønsker at påberåbe Dem.«

Med skrivelse af 13. november 1983 . . . indsendte klageren en karbonkopi af en skrivelse dateret den 7. april 1983, . . . vedlagt en oversigt, . . . , som han havde udarbejdet over overarbejde af mindst 3 timers varighed i 1981.

En gennemgang af oversigten, for hvilken der ikke var fremlagt dokumentation, viste, at ingen af datoerne faldt på en torsdag.

Det kan i øvrigt oplyses, at skatterådets sekretariat på rettens telefoniske forespørgsel oplyste, at godkendelse af fradrag for overarbejde, 984 kr., svarende til 41 dage à 24 kr., måtte bero på en ligningsmæssig fejl, da skattemyndighederne aldrig havde set dokumentation for det stedfundne overarbejde.

Klageren har først med sin skrivelse til ombudsmanden af 22. april 1985 fremlagt fotokopi af flextidskort for det påklagede år, hvoraf bl.a. tidspunkterne for overarbejde fremgår.

Til grund for sin afgørelse har landsskatteretten lagt følgende:

at klageren i bilag til selvangivelsen . . . har oplyst, at arbejdstiden var fra kl. 8.00-16.00/18.00,

at klageren ikke har gjort indsigelser mod oplysninger om arbejdstiden i skatterådets

sagsfremstilling,

at klageren – trods opfordring hertil – ikke under sagens behandling for landsskatteretten har dokumenteret det stedfundne overarbejde, og

at klageren ikke under sagsbehandlingen har oplyst, at forholdene i 1981 ikke svarede til forholdene i perioden 1. oktober – 31. december 1979.

Uanset det af klageren senest fremlagte materiale finder landsskatteretten fortsat ikke grundlag for i medfør af bestemmelserne i skat-testyrelseslovens § 34 at genoptage sagen.«

I A's bemærkninger i skrivelse af 13. august 1985 til landsskatterettens supplerende udtalelse anførtes, at selvfølgelig var ingen af dagene med overarbejde torsdage. Endvidere anførte A, at han ikke kunne begribe, at der var tale om en ligningsmæssig fejl med hensyn til godkendelse af fradrag for overarbejde, idet skattevæsenet i flere år forud havde godkendt dette fradrag, og således også i år, hvor A havde haft væsentlig flere overarbejdsdage. A benægtede på det kraftigste, at han tidligere var afkrævet dokumentation for overarbejde. Dette var først opstået i forbindelse med min behandling af sagen.

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til A:

»Jeg skal først bemærke, at klagen til mig alene vedrører landsskatterettens afgørelse i skrivelse af 12. november 1984 om ikke at imødekomme Deres begæring om genoptagelse af landsskatterettens behandling af den sag, som er afsluttet med rettens kendelse af 26. april 1984.

Landsskatterettens afgørelse i skrivelse af 12. november 1984 er ikke ledsaget af nogen mere udførlig begrundelse, men ved min bedømmelse af sagen må jeg tage udgangspunkt i den begrundelse, der er anført i rettens udtalelse af 27. juni 1985 til mig.

Som det fremgår af sagsfremstillingen, indbragte De sagen for landsskatteretten i en skrivelse af 7. april 1983. I denne skrivelse nedlagde De såvel en principal påstand om i det hele at få godkendt de selvangivne befordringsfradrag som en subsidær påstand om i det mindste at få godkendt sådant fradrag for de 41 dage, for hvis vedkommende man i øvrigt havde godkendt fradrag for

overarbejde i mere end 3 timer.

For så vidt angår den subsidiære påstand adskiller Deres klage vedrørende skatteansættelsen for indkomståret 1981 sig klart fra den tidligere sag vedrørende indkomståret 1979. Den subsidiære påstand indeholder således en udtrykkelig angivelse af, at De på de nævnte 41 dage havde gjort tjeneste i mindst 3 timer ud over sædvanlig arbejdstid, og dette var da også præciseret i den oversigt over overarbejdets faktiske omfang, som var vedlagt som bilag til den oprindelige klageskrivelse.

På den baggrund må jeg stå uforstående overfor, at landsskatteretten i sin udtalelse af 27. juni 1985 til mig som begrundelse for sin afgørelse bl.a. har henvist til, »... at klageren ikke under sagsbehandlingen har oplyst, at forholdene i 1981 ikke svarede til forholdene i perioden 1. oktober – 31. december 1979«. Efter min opfattelse kan det heller ikke tillægges særlig betydning i den foreliggende sammenhæng, at De i Deres selvangivelse »... har oplyst, at arbejdstiden var fra kl. 8.00-16.00/18.00...«, idet det ikke på det stadium fra Deres side var gjort gældende, at De i det mindste måtte have krav på befordringsfradrag (for kørsel i egen bil) for de 41 dage, hvor De efter selvangivelsen havde haft fradragsberettiget overarbejde.

Efter min gennemgang af sagen må jeg endvidere lægge til grund, at landsskatteretten oprindelig iværksatte sin sagsbehandling på grundlag af Deres rykkerskrivelse af 29. juli 1983. Først efter modtagelsen af skatterådets høringssvar og sagsfremstilling blev man opmærksom på, at den oprindelige klageskrivelse tilsyneladende aldrig var kommet frem til retten, og man anmodede Dem herefter i skrivelse af 30. september 1983 om »... skriftligt at angive og begrunde Deres påstand samt indsende det dokumentationsmateriale, De ønsker at påberåbe Dem«.

Til besvarelse heraf fremsendte De med skrivelse af 13. november 1983 en kopi af Deres klageskrivelse af 7. april 1983 med bilag.

På denne baggrund forekommer det mig mindre vel stemmende med det faktiske forløb af sagsbehandlingen, når landsskatteretten i sin udtalelse af 27. juni 1985 til mig anfører, »... at klageren ikke har gjort indsigelser mod oplysninger om arbejdstiden i

skatterådets sagsfremstilling, at klageren – trods opfordring hertil – ikke under sagens behandling for landsskatteretten har dokumenteret det stedfundne overarbejde . . . «

Det fremgår af det anførte, at jeg ikke kan anse den begrundelse, som landsskatteretten har anført for sin afgørelse om ikke at genoptage sagens behandling, for fyldestgørende.

Jeg har gjort landsskatteretten bekendt med min opfattelse, og jeg har henstillet til retten at undergive Deres begæring om genoptagelse en fornyet behandling på det nu foreliggende grundlag.

. . . «

Landsskatteretten meddelte mig i skrivelse af 18. februar 1986 følgende:

»Klageren havde også ved behandlingen af sin sag for indkomståret 1979 gjort gældende, at han som følge af overarbejde var afskåret fra at benytte offentlige befordringsmidler, jfr. herom det i landsskatterettens skrivelse af 21. marts 1985 til ombudsmanden anførte.

Under behandlingen af hans sag for ind-

komståret 1981 blev han anmodet om til retten at indsende det dokumentationsmateriale, han ønskede at påberåbe sig. Han indsendte ikke et materiale, der kunne anses som en fyldestgørende dokumentation for hans påstand med hensyn til befordringen i de 41 dage. Et materiale, der eventuelt kunne danne grundlag for et yderligere befordringsfradrag, er først indsendt i forbindelse med behandlingen af hans klage til ombudsmanden.

Landsskatteretten finder derfor fortsat, at betingelserne for genoptagelse i medfør af bestemmelsen i skattestyrelseslovens § 34, stk. 1, ikke har været opfyldt i det foreliggende tilfælde.

Retten har imidlertid på grundlag af de nu foreliggende oplysninger – herunder udtalelsen fra ombudsmanden – efter omstændighederne optaget sagen til fornyet behandling i henhold til bestemmelsen i skattestyrelseslovens § 34, stk. 2.

Jeg meddelte herefter landsskatteretten, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

6. Fiskeriministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 14, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 2 sager inden for fiskeriministeriets sagsområde. Begge sager, som angik afgørelser, *departementet* havde truffet vedrørende en journalists adgang til aktindsigt, gav anledning til kritik.

7. Forsvarsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 15, er der ikke i beretningsåret realitetsbehandlet sager inden for forsvarsministeriets sagsområde

8. Industriministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 15, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 1 sag inden for industriministeriets sagsområde. Sagen angik en afgørelse, som *departementet* havde truffet.

9. Indenrigsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 15, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 26 sager inden for indenrigsministeriets sagsområde. 3 sager angik generelle spørgsmål, medens 22 sager angik afgørelser og 1 sag sagsbehandlingsspørgsmål.

Af de 26 sager inden for indenrigsministeriets sagsområde vedrørte 23 sager *departementet*. 1 sag, der angik det generelle spørgsmål om offentlig udbydelse ved salg af kommunale ejendomme til medlemmer af kommunalbestyrelsen og kommunalt ansatte, gav anledning til en henstilling til ministeriet. Sagen er omtalt nedenfor som sag nr. 9-1. 1 sag, der angik det generelle spørgsmål om anvendelse af fiksatjonsmidler/beskyttelsesmidler over for patienter på somatiske sygehusafdelinger og plejehjem, er omtalt nedenfor som sag nr. 9-2. Den tredje generelle sag, som jeg optog til behandling af egen drift, angik Københavns amtskommunes overvejelser om en begrænsning af de hospitalsansatte socialrådgiveres bistand til patienter med at indgive klage i sociale sager.

20 sager angik afgørelser, som departemen-

tet havde truffet; 1 af sagerne, der gav anledning til kritik, vedrørte spørgsmål om afslag på refusion af udgifter til lægebehandling på en universitetsklinik i udlandet.

1 sag, der vedrørte *sundhedsstyrelsen*, angik et sagsbehandlingsspørgsmål.

2 sager vedrørte *tilsynsråd*, og de angik begge afgørelser. 1 af sagerne, der er omtalt nedenfor som sag nr. 9-3, angik spørgsmål om, hvorvidt en borgmester som kommunens fødte medlem af en erhvervsfond var inhabil ved kommunalbestyrelsens behandling af sager, hvori fonden var part.

9-1. *Henstillet til indenrigsministeriet, at ministeriet gjorde samtlige kommunalbestyrelser og amtsråd samt hovedstadsrådet bekendt med det ønskelige i, at myndighederne fortsat iagttager bestemmelserne i indenrigsministeriets cirkulærskrivelse nr. 223 af 28. oktober 1974 »om offentlig udbydelse ved salg af kommunale ejendomme til medlemmer af kommunalbestyrelsen og kommunalt ansatte«. (J. nr. 1985-179-42).*

Under henvisning til pressomtale af en konkret sag anmodede jeg i februar 1985 indenrigsministeriet om at oplyse mig om, hvorvidt de materielle regler i indenrigsministeriets cirkulærskrivelse nr. 223 af 28. oktober 1974 »om offentlig udbydelse ved salg af kommunale ejen-

domme til medlemmer af kommunalbestyrelsen og kommunalt ansatte« fortsat fandt anvendelse i forbindelse med de kommunale tilsynsmyndigheders udøvelse af legalitetskontrollen med kommunale ejendomsdispositioner.

Den nævnte cirkulærskrivelse blev udfærdiget, efter at ombudsmanden havde henstillet til indenrigsministeriet at overveje i samarbejde med de kommunale organisationer, hvorvidt der uden afgørende modhensyn kunne fastsættes retningslinier, hvorefter salg af kommunale ejendomme, herunder navnlig salg til medlemmer af kommunalbestyrelsen eller til kommunens ansatte, skulle ske efter offentligt udbud (jfr. ombudsmandens beretning for 1972, s. 155 ff). Cirkulærskrivelsen udformedes således, at kravet om offentligt udbud skulle påses i forbindelse med tilsynsrådenes meddelelse af samtykke til afhændelse af en kommunes faste ejendomme efter den dagældende bestemmelse i den kommunale styrelseslovs § 59.

Bestemmelsen i styrelseslovens § 59 blev ophævet med virkning fra 1. maj 1981 (jfr. lov nr. 629 af 23. december 1980 om ændring af de kommunale styrelseslove og indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 176 af 14. april 1981). Siden har der ikke i den kommunale styrelseslov været krav om, at kommunernes ejendomsdispositioner skal godkendes af kommunaltilsynet.

Blandt andet med henvisning hertil svarede indenrigsministeriet, at det retlige grundlag for kommunernes ejendomsdispositioner (nu) er de almindelige kommunalretlige grundsætninger, hvoraf bl.a. følger, at dispositionerne ikke må forfølge ulovlige formål, og at der ikke uden lovhjemmel må ske begunstiggelse af enkeltpersoner. Efter ministeriets opfattelse kan der ikke i medfør af de almindelige kommunalretlige regler stilles krav om, at en kommunalbestyrelse anvender bestemte fremgangsmåder, medmindre lovgivningen indeholder særlige bestemmelser herom.

Jeg bemærkede hertil i en skrivelse til indenrigsministeriet, at der ved salg af statens ejendomme som hovedregel skal foretages offentligt udbud, og at den henstilling fra ombudsmanden, der var anledningen til, at indenrigsministeriet udsendte den omtalte cirkulærskrivelse i henhold til § 47, stk. 2, jfr. den nu ophævede bestemmelse i styrelseslovens § 59, var begrundet i principielle forvaltningsretlige synspunkter.

I den anledning bemærkede indenrigsministeriet i en skrivelse af 16. december 1985 yderligere følgende:

» . . .

I bemærkningerne til det lovforslag, hvorved den tidligere bestemmelse om samtykke til kommunale ejendomsdispositioner i styrelseslovens § 59 ophævedes, hedder det, at bestemmelsen »(. . .) ikke længere har betydning i tilsynsmæssig henseende. Spørgsmålet om lovligheden af kommunalbestyrelsernes dispositioner har (. . .) kun i begrænset omfang været rejst i forbindelse med ansøgninger efter § 59«. Folketingets kommunaludvalg stillede under udvalgsbehandlingen af lovforslaget det spørgsmål til indenrigsministeren, hvordan det sikres, »at en kommune ikke tager usaglige hensyn i forbindelse med køb og salg af fast ejendom, når en kommune efter lovforslaget ikke længere skal have tilsynsmyndighedens samtykke (. . .)«. I sit svar henviste indenrigsministeren til lovforslagets almindelige bemærkninger, hvorefter det »forudsættes (. . .), at tilsynsmyndighederne fortsat som led i det almindelige tilsyn følger og om nødvendigt skrider ind over for kommunernes dispositioner. Tilsynsmyndighederne vil kunne blive bekendt med ulovlige forhold f.eks. gennem klager fra mindretal i kommunalbestyrelsen, klager fra borgere eller omtale i pressen. Det vil endvidere påhvile kommunens revision at påse, at kommunerne ikke handler ulovligt i forbindelse med dispositioner over fast ejendom«.

Det fremgår således af forarbejderne til den bestemmelse, der ophævede § 59, at retstilstanden på det område, reglen havde dækket, herefter skulle udvikle sig på grundlag af de enkelte kommunale beslutninger og den risiko for efterfølgende kritik og prøvelse, der ligger i det særlige kommunale tilsyns- og revisionssystem. Dertil kommer den almindelige kontrol, der udøves af folketingets ombudsmand og domstolene.

Det er i overensstemmelse med det anførte, når den almindelige regel i cirkulærskrivelsen af 1974 herefter ikke længere har gyldighed for kommunale beslutninger om salg af fast ejendom til kommunalbestyrelsesmedlemmer og kommunalt ansatte. Om der i det konkrete tilfælde skal ske udbud, afgøres af kommunalbestyrelsen under ansvar over for de nævnte tilsyns- og kontrolinstanser.

Indenrigsministeriet er opmærksom på, at den ombudsmandshenstilling, som gav anledning til udstedelse af cirkulærskrivelsen af 1974, var begrundet i principielle forvaltnings-

retlige synspunkter. Gennem kravet om udbud ønskede man dels at forebygge tilfælde af retlige mangler, især i form af magtfordrejning, i den kommunale beslutning om ejendomssalg, dels at sikre, at kommunen opnår den mest fordelagtige pris for ejendommen. Dertil kommer et mere abstrakt hensyn til at undgå, at dispositioner af denne karakter giver anledning til uheldig offentlig omtale.

Disse principielle synspunkter har efter indenrigsministeriets opfattelse fortsat betydelig vægt.

Det er imidlertid ikke på grundlag af gældende lovgivning muligt at tilgodese synspunkterne i form af en almindelig regel, som det skete i 1974; i den forbindelse bemærkes, at cirkulærskrivelsen efter sit indhold var bindende for tilsynsrådene, jfr. styrelseslovens § 47, stk. 2, 2. pkt., men kun indirekte regulerede de kommunale ejendomsdispositioner.

Efter indenrigsministeriets opfattelse udgør den særlige kommunale beslutningsproces og den efterfølgende kontrol med denne en tilstrækkelig garanti mod retlige mangler i de kommunale beslutninger om salg af kommunens faste ejendomme til kommunalbestyrelsesmedlemmer og kommunalt ansatte. Indenrigsministeriet er derfor ikke indstillet på at søge tilvejebragt hjemmel til at fastsætte regler af samme indhold som dem, der gælder for salg af statens faste ejendomme.

...«

Spørgsmålet om salg af fast ejendom til medlemmer af kommunalbestyrelsen og kommunalt ansatte, herunder cirkulærskrivelsen af 28. oktober 1974, er ikke omtalt i forarbejderne til den ændringslov, der ophævede styrelseslovens § 59. (Folketingstidende 1980-81, tillæg A, bind I, sp. 473-74). Indenrigsministeriet oplyste under et møde på mit kontor, at det omtalte spørgsmål fra folketingets kommunaludvalg ikke specielt sigtede til salg af fast ejendom til medlemmer af kommunalbestyrelsen og kommunalt ansatte.

I en skrivelse til indenrigsministeriet udtalte jeg herefter følgende:

»Ved salg af fast ejendom fra staten har det siden begyndelsen af 70-erne været fastsat som hovedregel, at salg kun kan ske efter forudgående offentligt udbud. Bestemmelserne, der for tiden findes i finansministe-

riets cirkulære af 28. august 1984 om almindelige regler for salg af statens faste ejendomme, gælder generelt for ethvert salg og ikke kun salg til ansatte m.v.

Også på *folkekirkens område* har der gennem mange år været fastsat regler om, at salg af fast ejendom under menighedsrådenes administration ikke må ske uden forudgående offentligt udbud. Bestemmelsen findes for tiden i kirkeministeriets cirkulære af 30. juni 1983. Et tidligere cirkulære på området (kirkeministeriets cirkulærskrivelse af 12. september 1972) er gengivet og omtalt i den ombudsmandssag, der er refereret i beretningen for 1973, s. 233 ff. Bestemmelserne om offentligt udbud er heller ikke her begrænset til kun at omfatte salg til ansatte m.v.

På *det kommunale område* har reglerne i indenrigsministeriets omtalte cirkulærskrivelse af 28. oktober 1974 om offentlig udbydelse ved salg af kommunale ejendomme til medlemmer af kommunalbestyrelsen og til kommunalt ansatte som omtalt været gældende i tiden indtil 1. maj 1981.

For så vidt angår *salg af andre værdier end fast ejendom*, findes der tilsvarende regler om offentligt udbud. Som eksempler kan nævnes følgende:

Efter postlovens § 28 skal postvæsenets salg af uanbringelige forsendelser som hovedregel ske ved offentlig auktion, jfr. her ved § 23 i bekendtgørelse nr. 657 af 17. december 1984 om benyttelse af postvæsenet. Efter bekendtgørelsens § 23, stk. 3, må salg af uanbringelige forsendelser til personer, der er ansat i post- og telegrafvæsenet eller disses husstand, ikke ske uden offentlig auktion. Jeg henviser i den forbindelse til den sag, der er omtalt i ombudsmandens beretning for 1980, s. 481, jfr. beretningen for 1981, s. 338.

Efter statsbanelovens § 28, stk. 1, skal statsbanernes salg af uanbringeligt gods som hovedregel ske ved offentlig auktion. Bestemmelsen blev indsat i statsbaneloven ved lov nr. 226 af 16. maj 1984 efter henstilling fra ombudsmanden, jfr. ombudsmandens beretning for 1980, s. 480, og beretningen for 1981, s. 338. Salg må bortset fra offentligt auktionssalg ikke ske til personer, der er ansat ved DSB eller til disses husstand.

Efter § 4 og § 5 i lov om hittegods skal uafhængt hittegods som hovedregel sælges

ved offentlig auktion. Efter lovens § 5 sammenholdt med justitsministeriets cirkulære nr. 116 af 6. juni 1952 om behandling af hittegodts kan hittegodts dog i særlige tilfælde sælges på anden måde. I så fald er det i cirkulæret bestemt, at salg ikke må ske til personer, der er ansat i politiet eller disses husstand.

Med hensyn til statsinstitutioners afhængelse af udstyr og materialer m.v., som ikke længere benyttes, findes nærmere retningslinier i statens indkøbsvejledning, udgivet af direktoratet for statens indkøb i 1982. Efter vejledningens pkt. 8.1. er det generelt bestemt, at overdragelse eller salg til personer, der er ansat i den pågældende institution eller til disse personers husstand, kun må ske ved offentlig auktion.

For så vidt angår *indkøb og bygge- og anlægsarbejder* findes der på såvel det statslige som det kommunale område regler om offentligt udbud. Jeg henviser til bestemmelsen i § 29, stk. 1, i den kommunale styrelseslov, hvorefter et udvalgsmedlem ikke mod betaling må yde nogen præstation til den gren af kommunens forvaltning, der forestås af vedkommende udvalg uden forudgående offentlig licitation, eller hvor forholdene særligt taler derfor i henhold til kommunalbestyrelsens vedtagelse.

De omtalte bestemmelser om offentligt udbud m.v. er begrundet i hensynet til at sikre, at der ved dispositioner som de omhandlede opnås de for det offentlige bedst mulige vilkår. Ved salg til ansatte m.fl. kommer det desuden i betragtning, at kravet om

forudgående udbud er egnet til at styrke tilhængerne til, at der ikke sker en begunstigelse af de pågældende på det offentliges bekostning.

De nævnte hensyn gør sig efter min opfattelse gældende med tilsvarende styrke på det kommunale område. Jeg må derfor finde det ønskeligt, om kommunerne fortsat i praksis efterlever bestemmelserne i cirkulærskrivelsen af 28. oktober 1974 om offentligt udbud ved salg af kommunale ejendomme til medlemmer af kommunalbestyrelsen og kommunalt ansatte. Jeg forstår det, indenrigsministeriet har anført i skrivelsen af 16. december 1985 således, at ministeriet er enig i det ønskelige heri.

På den baggrund henstiller jeg, at indenrigsministeriet gør samtlige kommunalbestyrelser og amtsråd samt hovedstadsrådet bekendt med det ønskelige i, at bestemmelserne i cirkulærskrivelsen fra 1974 fortsat iagttages.

Jeg udbeder mig underretning om, hvad der videre sker i sagen.«

Indenrigsministeriet sendte mig kort efter et resumé af sagen, som ministeriet havde udarbejdet med henblik på offentliggørelse, og som tillige ville blive udsendt særskilt til kommunalbestyrelser og amtsråd m.v.

Jeg meddelte herefter indenrigsministeriet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

9-2. *Rettet henvendelse til indenrigsministeriet med anmodning om oplysning om, i hvilket omfang der forelå materiale, som belyste praksis med hensyn til anvendelse af fikurationsmidler/beskyttelsesmidler over for patienter på somatiske sygehusafdelinger og plejehjem. (J. nr. 1985-1221-43).*

Den 5. november 1985 skrev jeg således til indenrigsministeriet:

»Det i grundlovens § 71, stk. 7, omhandlede tilsyn med behandlingen af personer, som er underkastet administrativ frihedsberøvelse har den 30. september 1985 afgivet beretning.

Som det fremgår af beretningen, som jeg vedlægger, har tilsynet anmodet indenrigsministeriet om at oplyse praksis med hensyn til almindelig fiksering og beskyttelsesfiksering på de enkelte psykiatriske sygehuse m.v., og sundhedsstyrelsen har herefter foretaget en generel undersøgelse med hensyn til fiksering af patienter. Sundhedsstyrelsen har derefter – med indenrigsministeriets godkendelse – fastsat midlertidige regler for anvendelse af såvel tvangsmidler som beskyttelsesforanstaltninger over for patienter på psykiatriske sygehuse samt de dertil knyttede plejehjem m.v.

I tilsynets beretning er anført følgende:

» . . .

Tilsynet har ikke set sig i stand til at udtale sig om praksis med hensyn til anvendelse af fikurationsmidler/beskyttelsesmidler over for patienter på somatiske sygehusafdelinger og plejehjem.

. . .«

Idet jeg henviser til ombudsmandslovens § 6, stk. 5, finder jeg at burde udbede mig oplysning om, i hvilket omfang der foreligger materiale, der belyser praksis med hensyn til anvendelse af fikurationsmidler/beskyttelsesmidler over for patienter på somatiske sygehusafdelinger og plejehjem.

. . .«

I den anledning meddelte indenrigsministeriet mig følgende i en skrivelse af 20. marts 1986:

» . . .

Indenrigsministeriet kan hertil oplyse, at der kun foreligger et sparsomt materiale i form af enkeltundersøgelser i lokalområder, som næppe med tilstrækkelig sikkerhed kan antages at være repræsentative for landet som helhed.

På baggrund af ombudsmandens henvendelse har indenrigsministeriet imidlertid drøftet med sundhedsstyrelsen, om det bør overve-

jes at udsende retningslinier for anvendelse af fikurationsmidler/beskyttelsesmidler på det somatiske område i lighed med de regler, der allerede gælder på det psykiatriske område (sundhedsstyrelsens cirkulære af 28. juni 1985).

Det er sundhedsstyrelsens opfattelse, at der for det blandede psykiatriske-gerontologiske-somatiske område, som disse plejehjem dækker, er etableret en praksis, der baserer sig på nogle generelle synspunkter, hvor hensynet til grundlovens § 71 afvejes mod bestemmelser i straffeloven (§§ 250 og 253). Denne praksis mener sundhedsstyrelsen hidtil har gjort behovet for mere formelle regler mindre påtrængende, men styrelsen bemærker samtidig, at der i den senere tid fra flere sider har været tilkendegivet et behov for fastsættelse af et særligt regelsæt for anvendelse af fikurationsmidler/beskyttelsesmidler over for patienter på somatiske institutioner.

Det skal imidlertid fremhæves, at man, såfremt der fastsættes formelle regler på det somatiske område, må være opmærksom på, at disse ikke fører til øget anvendelse af beskyttelsesfiksering af plejehjemspatienter, hvorfor de i givet fald bør ledsages af en opfordring til de enkelte plejehjemsledelser om så vidt muligt at anvende faste vagter som alternativ til beskyttelsesfiksering af patienter. Endvidere bør reglerne ledsages af forslag til omlæggelse af rutiner og holdningsbearbejdelse af personalet, som kan bidrage til at formindske omfanget af brugen af beskyttelsesforanstaltninger.

Indenrigsministeriet er enig i sundhedsstyrelsens vurdering og vil tage spørgsmålet om udarbejdelse af retningslinier for anvendelse af fikurationsmidler/beskyttelsesmidler over for patienter på somatiske sygehusafdelinger og plejehjem op til nærmere drøftelse med sundhedsstyrelsen og socialministeriet (hvorunder de somatiske plejehjem hører). Indenrigsministeriet vil holde ombudsmanden orienteret om resultatet af disse drøftelser.

. . .«

I skrivelse af 25. marts 1986 til indenrigsministeriet meddelte jeg, at jeg havde taget

det oplyste til efterretning og havde noteret mig, at ministeriet ville holde mig underret-

tet om resultatet af drøftelserne.

9-3. *Det forhold, at en borgmester som kommunens repræsentant var født medlem af en erhvervsfonds bestyrelse, fandtes ikke i sig selv at gøre ham inhabil i forhold til kommunalbestyrelsens behandling af sager, hvori fonden er part. (J. nr. 1985-818-42).*

A klagede til mig over en afgørelse fra tilsynsrådet for Nordjyllands amt. Efter afgørelsen havde Nibes borgmester ikke haft en sådan interesse i nogle sager vedrørende K/S Erhvervsudvikling III og Convex Biotechnology A/S, at der var grundlag for at anse ham for inhabil ved sagernes behandling i Nibe byråd. A stillede i den forbindelse spørgsmål om berettigelsen af Nibe kommunes engagement i oprettelsen af en erhvervsfond, der investerer i private selskaber.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at erhvervsrådene i henholdsvis Løgstør og Nibe kommuner pr. 31. maj 1978 oprettede »Erhvervsfonden for Løgstør og Nibe Kommuner«.

Ifølge fundatsen for erhvervsfonden er fondens formål inden for de i fundatsen afstukne grænser at yde støtte til forskningsarbejde og udviklingsarbejde, der vil gavne beskæftigelsen, initiativ og uddannelse af unge. Fonden er berettiget til at investere i udlån i aktier eller anpartar i erhvervsdrivende selskaber, ligesom den er berettiget til at være komplementar i kommanditselskaber. Herigennem skal fonden på seriøs måde søge at medvirke til erhvervsudvikling i sit naturlige område.

Fonden ledes af en bestyrelse, bestående af 5 medlemmer, som er de til enhver tid værende borgmestre i henholdsvis Nibe og Løgstør, de til enhver tid værende erhvervsrådsformænd i henholdsvis Nibe og Løgstør og den fælles erhvervs- og turistchef for Nibe og Løgstør kommuner.

Forud for fondens stiftelse havde Løgstør kommunalbestyrelse skriftligt forelagt tilsynsrådet for Nordjyllands amt spørgsmålet om, hvorvidt borgmesteren kunne indtræde som

kommunens repræsentant i fondens betyrelse. Ifølge kommunens skrivelse til tilsynsrådet ville der ikke blive tale om kommunale bidrag til etablering af fonden, og borgmesteren ville ikke oppebære vederlag fra fonden. På dette grundlag meddelte tilsynsrådet kommunalbestyrelsen, at rådet ikke havde noget at indvende mod, at borgmesteren indtrådte i fondens bestyrelse som kommunens repræsentant. Rådet henlede dog opmærksomheden på, at der ikke var tale om et egentligt kommunalt hverv, og at borgmesterens medlemskab af bestyrelsen derfor kunne give særlige habilitetsproblemer i forbindelse med kommunalbestyrelsens og udvalgenes behandling af sager, hvori fonden var part.

Fondens grundkapital udgjorde oprindeligt 45.000 kr., ydet som en uigenkaldelig gave fra erhvervsrådene. Inden udløbet af den første regnskabsperiode modtog fonden herudover gaver fra forskellige pengeinstitutter i Nordjylland samt fra fonden til fremme af industrialisering i Løgstør kommune og den ved sammenslutningen af spare- og lånekassen for Nibe by og omegn og Bikuben oprettede fond. Sidstnævnte havde ved gavebrev (i forbindelse med Nibe bys 250 års købstadsjubelium) ydet kommunen et beløb på 75.000 kr. under den forudsætning, at beløbet skulle indgå i en fond, der havde til formål at yde støtte til erhvervsudvikling m.v.

Samtidig med oprettelsen af fonden oprettedes et kommanditselskab, K/S Erhvervsudvikling i Løgstør og Nibe kommuner. Erhvervsfonden var komplementar i kommanditselskabet, og erhvervsrådene i de to kommuner var kommanditister. Selskabets indskudskapital var 200.000 kr., som blev tilvejebragt ved, at komplementaren indskød 190.000 kr., og hver

af kommanditisterne 5000 kr.

Ifølge vedtægterne for kommanditselskabet er dets formål at drive erhvervsvirksomhed ved opførelse og udleje af erhvervsbygninger, finansiering af projekter inden for erhvervslivet, samt pengeanbringelse i værdipapirer og i øvrigt enhver form for erhvervsvirksomhed, der kan tjene til fremme af erhvervsudvikling. Komplementaren alene tegner selskabet og er fuldt ud berettiget til at foretage enhver disposition over selskabets formue. Komplementaren skal også foretage den daglige administration. Selskabets over- og underskud fordeles mellem kommanditisterne og komplementaren i forhold til de oprindelige indskud.

K/S Erhvervsudvikling i Løgstør og Nibe kommuner er komplementar i K/S Erhvervsudvikling II, K/S Erhvervsudvikling III og K/S Erhvervsudvikling IV.

Kommanditselskabet K/S Erhvervsudvikling III blev oprettet med det formål at erhverve en byggegrund og på denne opføre en erhvervsbygning til udlejning til erhvervsformål. Anskaffelsessummen forventedes finansieret ved salg af anparter i kommanditselskabet (og låneoptagelse). Ifølge vedtægterne for kommanditselskabet skal K/S Erhvervsudvikling III i alle forhold repræsenteres af komplementaren, som alene tegner selskabet. For varetagelsen af den daglige administration m.v. modtager komplementaren et rimeligt vederlag. Der afholdes normalt ikke generalforsamling, ligesom der ej heller vælges nogen bestyrelse. Årsoverskudet fordeles mellem kommanditisterne i forhold til deres andele i selskabet.

Ved oprettelsen af K/S Erhvervsudvikling III var der indgået lejekontrakt med en mineralvandsfabrik om leje af bygningen på grunden, uopsigeligt i 10 år fra lejers side. Mineralvandsfabrikken ophørte imidlertid med produktion, og lejemålet overgik til virksomheden Convex Biotechnology A/S. Denne virksomhed fik Nordjyllands amtsråds tilladelse til at etablere en medicinalvarefabrik på ejendommen, og Nibe byråd traf herefter en række afgørelser i forhold til virksomheden i henhold til bygge-, miljø- og vejlovgivningen.

Den 27. november 1984 bragte fjernsynet en udsendelse, »Kikkerten«, hvor der blev givet en beskrivelse af sagsforløbet i forbindelse med etableringen af virksomheden Convex Biotechnology A/S på den ejendom, som virksomheden havde lejet af K/S Erhvervsudvikling III.

Der blev under fjernsynsudsendelsen givet udtryk for, at Nibes borgmester var inhabil i forbindelse med byrådets behandling af sagerne vedrørende virksomheden Convex Biotechnology A/S.

Borgmesteren forelagde herefter spørgsmålet om sin habilitet for tilsynsrådet for Nordjyllands amt.

A anmodede endvidere tilsynsrådet om at undersøge, hvilke byrådsmedlemmer der måtte antages at have været inhabile ved behandlingen af de pågældende sager.

Tilsynsrådet anmodede i den anledning Nibe byråd om en udtalelse vedrørende habilitetsspørgsmålet.

I to skrivelser til tilsynsrådet gav byrådet udtryk for, at borgmesteren ikke havde været inhabil i forbindelse med behandlingen af sagerne vedrørende virksomheden Convex Biotechnology A/S.

I en skrivelse, stilet til Nibes borgmester, og sendt til blandt andre A, tog tilsynsrådet stilling til habilitetsspørgsmålet. Efter en gennemgang af de sager, kommunen havde behandlet vedrørende virksomheden, udtalte tilsynsrådet bl.a. følgende:

» . . .

Udviklingen har ført med sig, at man i dag kan sige, at der er en særlig kommunal interesse i at varetage beskæftigelsesmæssige hensyn.

Dette indebærer efter tilsynsrådets opfattelse, at man i dag snarere end i 1978 kan sige, at Nibe og Løgstør kommuner har en berettiget (legal) interesse i at være repræsenteret i erhvervsfonden.

Efter det oplyste har De ikke nogen økonomisk interesse i de pågældende sager. Tilsynsrådet finder også at måtte lægge til grund, at det ikke i sagen er dokumenteret, at De i øvrigt har et personligt forhold til sagerne og deres genstand, der må betragtes som væsentlig i relation til habilitetsspørgsmålet.

Når hertil kommer, at rådet som anført foran må lægge til grund, at Deres medlemskab af fondens bestyrelse indebærer varetagelse af kommunens interesser, finder tilsynsrådet ikke anledning til at statuere, at De har haft uvedkommende interesser i de pågældende sager vedrørende K/S Erhvervsudvikling III og Convex Biotechnology A/S af en sådan styrke, at der er grundlag for at anse Dem for inhabil ved sagernes behandling i byrådet.

. . .«

I klagen til mig gjorde A gældende, at Nibe og Løgstør kommuner måtte formodes at stå bag erhvervsrådene, således at erhvervsfonden reelt var oprettet for kommunale midler. Han fandt det betænkeligt, at fondens midler overgik til kommanditselskaber, for hvilke der ikke fandtes regler om offentlig registrering og oplysningspligt. Det var hans opfattelse, at det svækkede tilliden til den offentlige forvaltning, at det ikke var muligt at få oplyst, hvem der deltog i kommanditselskaberne og modtog vederlag herfor. Han gjorde gældende, at virksomheden Convex Biotechnology A/S havde fået en meget lempelig behandling af Nibe kommune, og at dette kunne ses i sammenhæng med K/S Erhvervsudvikling III's interesse i at leje ud til denne virksomhed – og at undgå lejetab efter at mineralvandsfabrikken gik konkurs. Han fandt det besynderligt, at borgmesteren som borgmester og gennem sin deltagelse i K/S Erhvervsudvikling III kunne underskrive dokumenter som både kreditor og debitor. Endelig gjorde han gældende, at hvis det accepteredes, at en kommune gennem et tilskud til et kommunalt oprettet erhvervsråd kunne deltage i oprettelse af en fond, der videreinvesterede i private selskaber, som ikke havde pligt til at offentliggøre deres regnskaber, var al kontrol med og offentlig indsigt i kommunale investeringer umuliggjort.

Tilsynsrådet anførte i en udtalelse til mig, at rådets udtalelse i sin tid om, at borgmesteren kunne sidde i erhvervsfonden som kommunens repræsentant, var afgivet på baggrund af oplysningerne om, at der ikke ville blive tale om kommunale bidrag til fonden, og at borgmesteren ikke ville oppebære vederlag fra fonden. Der var endvidere telefonisk fra kommunen oplyst, at der heller ikke ydedes kommunal støtte via erhvervsrådene. Erhvervsrådenes indskud til fonden blev skaffet »ved gaver, . . . m.v.«. Tilsynsrådet havde ikke haft grundlag for at betvivle rigtigheden af disse oplysninger. Tilsynsrådet gav i den forbindelse udtryk for den opfattelse, at en kommune ikke lovligt vil kunne yde økonomisk støtte til en erhvervsfond, der har til formål at investere i private erhvervsdrivende selskaber.

Indenrigsministeriet erklærede sig i en udtalelse til mig enig med tilsynsrådet i, at der efter det oplyste ikke var grundlag for at antage, at borgmesteren havde haft en økonomisk inter-

esse i de pågældende sager eller i øvrigt havde haft personligt forhold til sagerne og deres genstand, der måtte betragtes som væsentlig i relation til habilitetsspørgsmålet. Indenrigsministeriet måtte således være enig med tilsynsrådet i, at der ikke var grundlag for at anse borgmesteren for inhabil ved sagernes behandling. Også for så vidt angår spørgsmålet om berettigelsen af den kommunale deltagelse i den omhandlede form for erhvervsvirksomhed, erklærede indenrigsministeriet sig enig med tilsynsrådet.

I en skrivelse til mig anførte A, at han fandt det påfaldende, at såvel tilsynsrådet som indenrigsministeriet primært beskæftigede sig med selve erhvervsfonden og ikke med de af denne stiftede selskaber og disses personkreds og virke.

Nibe kommune sendte mig endvidere en specifikation af erhvervsfondens grundkapital på i alt 545.000 kr. (efter det første regnskabsår) samt en skrivelse fra erhvervsfonden for Nibe og Løgstør kommuner, hvoraf det fremgik, at den (nu) forhenværende borgmester i Nibe kommune ikke var eller havde været kommanditist i kommanditselskaberne under erhvervsfonden.

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til A:

»Jeg bemærker først, at tilsynsrådets – og indenrigsministeriets – opfattelse, hvorefter den særlige kommunale interesse i at fremme beskæftigelsen i kommunen medfører, at Nibe og Løgstør kommuner har en lovlig interesse i at være repræsenteret i erhvervsfonden, ikke kan give mig grundlag for kritik. Således som sagen foreligger oplyst for mig, må jeg i den forbindelse lægge til grund, at der ikke er ydet kommunale bidrag til erhvervsfonden – heller ikke gennem erhvervsrådene.

Det spørgsmål, der herefter foreligger til min bedømmelse, er, om der er grundlag for at antage, at Nibes borgmester har været inhabil i forhold til byrådets behandling af sagerne vedrørende K/S Erhvervsudvikling III og Convex Biotechnology A/S.

Den kommunale styrelseslovs § 14, stk. 1, lyder således:

»Kommunalbestyrelsen træffer beslutning om, hvorvidt et medlem har en sådan

interesse i en sag, at han er udelukket fra at deltage i kommunalbestyrelsens forhandling og afstemning om sagen.«

Denne bestemmelse indeholder ingen nærmere angivelse af, hvornår et medlem af en kommunalbestyrelse må anses for inhabil, således at han er afskåret fra at deltage i en sags behandling i kommunalbestyrelsen eller et af dennes udvalg. De konkrete inhabilitetsspørgsmål må således afgøres i overensstemmelse med den almindeligt anerkendte forvaltningsretlige grundsætning om inhabilitet.

Forvaltningsloven (lov nr. 571 af 19. december 1985), der træder i kraft den 1. januar 1987, indeholder i kap. 2 nærmere regler om inhabilitet. Af betydning for bedømmelsen af det her foreliggende spørgsmål indeholder § 3, stk. 1, nr. 3, følgende bestemmelse, der i hvert fald i det væsentlige må anses for en lovfæstelse af allerede gældende ret:

»Den, der virker inden for den offentlige forvaltning, er inhabil i forhold til en bestemt sag, hvis

3) vedkommende deltager i ledelsen af eller i øvrigt har en nær tilknytning til et selskab, en forening eller en anden privat juridisk person, der har en særlig interesse i sagens udfald.«

Uanset om der foreligger en særlig interesse i en sags udfald, der efter sin karakter kan medføre inhabilitet efter reglerne i forvaltningslovens § 3, stk. 1, gælder der dog efter lovens § 3, stk. 2, en almindelig undtagelse. Den pågældende bestemmelse, der ligeledes må anses som en lovfæstelse af allerede gældende ret, lyder således:

»Inhabilitet foreligger dog ikke, hvis der som følge af interessens karakter eller styrke, sagens karakter eller den pågældendes funktioner i forbindelse med sagsbehandlingen ikke kan antages at være fare for, at afgørelsen i sagen vil kunne blive påvirket af uvedkommende hensyn.«

Af særlig betydning for bedømmelsen af det her foreliggende spørgsmål er der til § 3, stk. 1, nr. 3, jfr. stk. 2, anført følgende i bemærkningerne til lovforslaget (Lovforslag nr. L 4, 1985-86, s. 30):

»Det er endvidere jævnlige forekommende, at kommunalbestyrelsesmedlemmer af kommunalbestyrelsen eller efter dennes

indstilling er indvalgt i selskabs- eller foreningsbestyrelser eller lignende for dér at varetage kommunale interesser. Ifølge den kommunalretlige praksis antages et sådant repræsentationsforhold ikke i almindelighed at bevirke, at den pågældende er inhabil i forhold til kommunalbestyrelsens behandling af en sag, hvori den pågældende enhed er part, eller som denne i øvrigt er berørt af. Lovforslaget tilsigter ikke nogen ændring af denne praksis, jfr. herved også bestemmelsen i lovforslagets § 3, stk. 2, hvorefter der ikke foreligger inhabilitet, hvis det må antages, at de pågældende omstændigheder ikke medfører fare for, at afgørelsen af sagen vil kunne blive påvirket af »uvedkommende« hensyn.«

Det kommer herved i betragtning, at borgmesteren i Nibe (og borgmesteren i Løgstør) må anses som de respektive kommuners repræsentanter i erhvervsfondens bestyrelse, jfr. herved brevvekslingen mellem Løgstør kommune og tilsynsrådet for Nordjyllands amt i 1978, overfor s. 75. Borgmesterens deltagelse i fondens bestyrelse må således efter min opfattelse sidestilles med tilfælde, hvor et kommunalbestyrelsesmedlem af kommunalbestyrelsen eller efter dennes indstilling er indvalgt i en selskabs- eller foreningsbestyrelse eller lignende for dér at varetage kommunale interesser.

Selve det forhold, at Nibes borgmester er medlem af erhvervsfondens bestyrelse, kan således efter min opfattelse ikke medføre, at han var inhabil i forhold til kommunalbestyrelsens behandling af de pågældende sager.

Særlige forhold kan naturligvis medføre, at der uanset dette udgangspunkt kan foreligge inhabilitet i forbindelse med et sådant repræsentationsforhold eller på andet grundlag. Således som sagen foreligger oplyst for mig, har jeg imidlertid ikke grundlag for at antage, at Nibes borgmester skulle have haft en sådan personlig eller økonomisk interesse i sagerne vedrørende K/S Erhvervsudvikling III eller Convex Biotechnology A/S, at han må anses for at have været inhabil ved behandlingen af sagerne i kommunalbestyrelsen. Jeg har herved lagt til grund, at borgmesteren hverken modtager vederlag for sin deltagelse i fondens bestyrelse eller for arbejde i kommanditselskaberne. Jeg har endvidere lagt til grund, at borgmesteren ikke er kommanditist i selska-

berne.

Jeg finder herefter ikke anledning til at

foretage videre på det foreliggende grundlag.

. . .«

10. Justitsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 15, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 204 sager inden for justitsministeriets sagsområde; 97 sager vedrørte departementet, 37 sager vedrørte familieretsdirektoratet, 46 sager vedrørte direktoratet for kriminalforsorgen med tilhørende anstalter, medens de resterende sager (24) vedrørte andre myndigheder inden for justitsministeriets sagsområde.

Af de 97 sager vedrørende *departementet* angik 3 sager generelle spørgsmål; 2 af sagerne, der gav anledning til henstillinger, angik spørgsmål om henholdsvis justitsministeriets rykningsprocedure over for retslægerrådet i sager om udskrivning af tvangstilbageholdte patienter på psykiatriske hospitaler og om overvejelser af, hvorvidt der i pasreglerne måtte være behov for en bestemmelse om udstedelsesdatoen for pas. Sidstnævnte sag er omtalt nedenfor som sag nr. 10-1. Den tredje sag angik spørgsmål om fastsættelse af udrejsefrist i forbindelse med flytningenævnets endelige afgørelse i henseende til såvel fristens længde som fristens udløbsdag.

89 sager angik afgørelser, og heraf angik 47 sager afgørelser vedrørende forskellige procesbevillinger; 1 af sagerne, som er omtalt nedenfor som sag nr. 10-2, gav anledning til en henstilling til justitsministeriet om at meddele fri proces under en sags anke til højesteret. 11 sager angik afgørelser inden for strafferetsplejen. 17 sager angik afgørelser i henhold til udlændingelovgivningen, og heraf gav 3 sager anledning til henstillinger. Sagerne, der er omtalt nedenfor som sag nr. 10-3, angik en henstilling til justitsministeriet om ved fastsættelsen af en udrejsefrist for en række personer med tilknytning til Scientology-kirken bl.a. at give familier med børn i den undervisningspligtige alder mulighed for at blive her i landet indtil udgangen af skoleåret. 14 sager angik afgørelser inden for andre områder end de ovenfor nævnte.

5 sager angik forskellige sagsbehandlingsspørgsmål og heraf 2 sager sagsbehandlingstiden; 2 af sagerne gav anledning til kritik, og 1

af sagerne er omtalt nedenfor som sag nr. 10-4.

Af de 37 sager vedrørende *familieretsdirektoratet* angik de 36 sager afgørelser, og 1 af sagerne gav anledning til kritik og henstilling. Sagen, der er omtalt nedenfor som sag nr. 10-5, angik det forhold, at myndighederne på grundlag af en bidragsresolution, der var 8 år gammel, og som oprindeligt ikke var blevet forkyndt for den bidragspligtige, nu søgte at inddrive en bidragsrestance. 1 sag angik et sagsbehandlingsspørgsmål.

4 sager angik afgørelser, som *adoptionsnævnet* havde truffet.

2 sager vedrørte *direktoratet for udlændinge*, og begge sager angik sagsbehandlingsspørgsmål, heraf den ene sagsbehandlingstiden. Begge sager gav anledning til kritik, og den ene sag, der er omtalt nedenfor som sag nr. 10-6, og som angik de forskellige begrundelser, der under sagens behandling var givet for afslag på EF-opholdsbevis, gav tillige anledning til en henstilling til justitsministeriet.

Af de 7 sager vedrørende *flytningenævnet* angik 1 sag et generelt spørgsmål. Sagen, der gav anledning til en henstilling, og som er omtalt nedenfor som sag nr. 10-7, angik spørgsmålet om beskikkelse af en anden advokat end den, asylansøgeren havde valgt, såfremt denne ikke med kort varsel er i stand til at give møde for nævnet. 4 sager angik flytningenævnets

afgørelser og 2 sager nævnets sagsbehandling. I af disse sager, der gav anledning til kritik og henstilling, og som er omtalt nedenfor som sag nr. 10-8, angik det forhold, at nævnet traf afgørelse i 2 asylsager uden at afvente nogle oplysninger om forholdene i Iran generelt, som nævnet selv havde anmodet om.

45 sager vedrørte *direktoratet for kriminalforsorgen*, og heraf angik 4 sager generelle spørgsmål. De 2 af sagerne, hvoraf den ene gav anledning til en henstilling, angik forskellige spørgsmål i forbindelse med min inspektion af statsfængslet i Horsens og statsfængslet Renbæk, der er omtalt nedenfor som henholdsvis sag nr. 10-9 og sag nr. 10-10. De 2 andre sager angik dels de initiativer, som direktoratet havde taget med henblik på at forhindre udbredelsen af AIDS blandt indsatte i kriminalforsorgens anstalter, dels spørgsmål om anvendelse af disciplinærstraf i stedet for politimæssig undersøgelse i tilfælde af tyveri i anstalterne. Sidstnævnte sag blev henlagt efter en intern undersøgelse af retsgrundlaget.

36 sager angik afgørelser og heraf 18 sager afgørelser vedrørende benådning, prøveløsladelse og udgang. 18 sager angik afgørelser vedrørende andre spørgsmål end de nævnte, herunder personalespørgsmål. I af disse sager gav anledning til en henstilling vedrørende en

AIDS-patients afsoningsforløb.

5 sager angik sagsbehandlingsspørgsmål og heraf 2 sager sagsbehandlingstiden; 2 af sagerne gav anledning til kritik.

I sag, der angik et sagsbehandlingsspørgsmål i et *statsfængsel*, gav anledning til kritik.

9 sager vedrørte *politiet*, og heraf angik 3 sager politiets virksomhed inden for strafferetsplejen; 1 af disse sager angik politiets optræden, medens de 2 andre sager angik politiets sagsbehandling, hvoraf 1 sag gav anledning til kritik af sagsbehandlingstiden. 6 sager angik politiets virksomhed uden for strafferetsplejen, og 1 af sagerne angik en afgørelse, som rigspolitechefen havde truffet i et ansættelsesspørgsmål. De resterende 5 sager angik sagsbehandlingsspørgsmål.

I sag vedrørte et *lokalnævn*; sagen, der er omtalt nedenfor som sag nr. 10-11, gav anledning til kritik af, at nævnets formand havde sendt nogle breve uåbnet tilbage til afsenderen.

I sag angik en afgørelse, som *registertilsynet* havde truffet.

10-1. *Rettet henvendelse til justitsministeriet vedrørende spørgsmål om tilvejebringelse af ensartet praksis i politikredsene med hensyn til datering af pas. (J. nr. 1985-1183-611).*

I skrivelse af 16. oktober 1985 rettede A henvendelse til mig på baggrund af en afgørelse fra justitsministeriet af 30. september 1985 vedrørende gyldighedsdateringen i A's og dennes hustrus pas. A oplyste, at han og hans hustru den 1. maj 1985 til politimesteren i Århus indgav begæring om fornyelse af pas. Passene blev afhentet den 29. maj 1985 og var da forsynet med udstedelsesdatoen 1. maj 1985. A anførte under henvisning hertil, at han anså en korrekt udstedelsesdato for at være den dato, da passet

tidligst kunne udleveres af paskontoret, idet et pas i modsat fald ikke ville få en reel gyldighedsperiode på 10 år for indehaveren.

Af de indsendte bilag fremgik det, at A i skrivelse af 30. maj 1985 klagede over dette forhold til politimesteren i Århus, der i skrivelse af 6. juni 1985 meddelte A, at solgte pas af regnskabstekniske grunde indføres i kassebogen den dag, da passet bliver bestilt og betalt, hvorefter passet bliver forsynet med udste-

delsesdato svarende til salgsdatoen. Den fremgangsmåde fandt politimesteren ikke anledning til at kritisere.

På baggrund af A's klage i skrivelse af 12. juni 1985 til justitsministeriet meddelte ministeriet A den 30. september 1985, at ministeriet ikke fandt grundlag for at ændre politimesterens afgørelse.

I anledning af klagen til mig indhentedes jeg udtalelser af 3. december 1985 og 13. marts 1986 fra henholdsvis politimesteren i Århus og justitsministeriet.

Efter at have undersøgt praksis i forskellige større politikredse anførte politimesteren i sin udtalelse følgende:

» . . . under henvisning til de . . . indeholdte oplysninger om forskellig praksis i de større politikredse skal (jeg) tillade mig at indstille, at ministeriet foranlediger en ensartet praksis gennemført for samtlige landets politikredse.

Da regnskabsmæssige hensyn åbenbart ikke er til hinder for nogen af de praktiserede ordninger, og da det må erkendes, at en datering af passet på rekvisitionsdatoen i perioder, hvor ekspeditionstiden er ekstraordinær høj, åbenbart kan opleves, som af klageren anført, vil jeg ikke udtale mig afgørende imod, at den her gældende praksis ændres, selv om den utvivlsomt vil indebære, at personer, der efter at have rekvireret et pas, først modtaget dette efter et tidspunkt, hvor gebyret i mellemtiden er blevet forhøjet, utvivlsomt vil kunne fremkomme med mere velbegrundede klager end den, der er rejst i denne sag.«

Justitsministeriet tilkendegav i sin udtalelse, at ministeriet i forbindelse med ændringer i pasreglerne ville overveje, om der måtte være behov for en bestemmelse om udstedelsesdatoen for pas.

til A:

»Spørgsmålet om, på hvilket tidspunkt et pas skal dateres, er ikke udtrykkeligt reguleret hverken i pasloven eller i de administrative forskrifter, der er fastsat i henhold her til. Efter de foreliggende oplysninger, som bekræftes af et her ved embedet foretaget, stikprøvevis yderligere rundspørge, følges der ikke samme praksis vedrørende dette forhold i alle landets politikredse. Den praksis, der igennem længere tid har været fulgt af politimesteren i Århus, stemmer imidlertid med, hvad der gælder i en række andre politikredse i landet, herunder også i andre større politikredse, og jeg kan ikke anse denne praksis for ulovmedholdelig.

På denne baggrund har jeg ikke fundet at kunne kritisere, at justitsministeriet ikke har fundet grundlag for at ændre politimesterens afgørelse vedrørende dateringen af Deres og Deres hustrus pas.

Jeg må dog samtidig være af den opfattelse, at det, når forholdene har udviklet sig således, at ekspeditionstiden for udstedelse af pas i perioder kan overstige 1 måned, må anses for uholdbart, at der ikke følges en ensartet praksis, og jeg har derfor noteret mig, at justitsministeriet i forbindelse med ændringer i pasreglerne vil overveje, om der måtte være behov for en bestemmelse om udstedelsesdatoen for pas.

Jeg har imidlertid meddelt justitsministeriet, at jeg må finde det ønskeligt, at de nævnte overvejelser ikke udsættes på andre overvejelser vedrørende pasreglerne, såfremt forholdet er det – som politimesteren i Århus har anført – at dateringen af passet tillige kan få betydning ved afgiftsforhøjelser.

Jeg har udbedt mig underretning om resultatet af ministeriets overvejelser.«

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse

10-2. *Henstillet til justitsministeriet at meddele fri proces under anke til højesteret af en sag om den fremgangsmåde, der var fulgt ved overførsel af lokalplanlægningen fra en magistratsafdeling til en anden i Københavns kommune. Jeg henviste til, at der – i hvert fald efter at ansøgerne fuldt ud havde fået medhold i deres søgsmål for landsretten – var forbundet en sådan almen offentlig interesse med sagens førelse for højesteret, at det måtte anses for bedst stemmende med forarbejderne til bestemmelsen i retsplejelovens § 331, at der meddeltes ansørgerne fri proces som appelinstævnte for højesteret. (J. nr. 1985-59-68).*

En advokat klagede for borgmester Viljo Sigurdsson og 17 medlemmer af Københavns borgerrepræsentation over justitsministeriets afgørelser om at meddele hans klienter afslag på fri proces under en retssag mod Københavns kommune og indenrigsministeriet.

Retssagen drejede sig om Købehavns borgerrepræsentations beslutning af 29. april og 13. maj 1982 om at ændre styrelsesvedtægten for Københavns kommune således, at den del af den fysiske planlægning, der vedrørte udarbejdelsen af lokalplaner, blev overført fra magistratens 4. afdeling (borgmester Viljo Sigurdssons afdeling) til overborgmesterens afdeling. Beslutningen blev stadfæstet af indenrigsministeriet den 15. april 1983.

Advokatens klienter havde som sagsøgere ved landsretten påstået Københavns kommune tilpligtet at anerkende, at borgerrepræsentationens beslutning var ugyldig, og indenrigsministeriet tilpligtet at anerkende, at stadfæstelsen af beslutningen var ugyldig.

Til støtte for påstanden havde advokaten navnlig gjort gældende, at den trufne beslutning var udtryk for magtfordrejning, idet den reelle begrundelse for afgørelsen ikke var hensynet til en strukturelt set mere hensigtsmæssig forvaltning af lokalplanområdet, således som flertallet af borgerrepræsentationen havde anført, men derimod flertallets utilfredshed med borgmester Viljo Sigurdssons administration af dette område. Advokaten henviste herved bl.a. til en række udtalelser fra repræsentanter for flertallet om, at borgmester Viljo Sigurdsson af politiske grunde bevidst forsøgte lokalplansagerne. Han anførte, at administrative for-sømmelser af denne art eventuelt kunne have begrundet en sag mod Viljo Sigurdsson i medfør af de særlige bestemmelser i § 53a i lov om styrelse af Københavns kommune, men ikke en beslutning om ændring af styrelsesvedtægten som den foreliggende.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at advokaten i skrivelse af 20. september 1983 ansøgte Københavns overpræsidium om fri proces til det omhandlede sagsanlæg mod Københavns kommune og indenrigsministeriet.

I skrivelse af 3. oktober 1983 meddelte overpræsidiets advokaten afslag på ansøgningen under henvisning til, at det måtte antages, at hans klienter i fælleskab ville være i stand til at bære udgifterne i forbindelse med sagen, jfr. retsplejelovens § 330, sammenholdt med justitsministeriets bekendtgørelse nr. 573 af 17. december 1980, § 7, stk. 1.

Efter anmodning fra advokaten videre-sendte overpræsidiets sagen til justitsministeriet, der i skrivelse af 1. marts 1984 meddelte, at ministeriet i betragtning af antallet af ansøgere og det om disses økonomiske forhold oplyste ikke fandt grundlag for at ændre overpræsidiets afgørelse, eller for at meddele fri proces efter retsplejelovens § 331.

Efter at advokaten på ny havde rettet henvendelse til justitsministeriet om sagen, fastholdt ministeriet i skrivelser af 28. marts og 25. maj 1984 den trufne afgørelse med den begrundelse, at kun en mindre del af ansøgerne isole-ret set opfyldte de økonomiske betingelser for fri proces, og at ministeriet derfor ikke fandt, at der var et sådant behov for fri proces til søgsmålet, at bevilling hertil burde meddeles efter retsplejelovens § 330 eller § 331.

Under et møde i justitsministeriet den 9. august 1984 drøftede advokaten og nogle af sagsøgerne sagen med ministeriet. Advokaten redegjorde i den forbindelse for en række af de synspunkter, som han tidligere havde gjort gældende, og som efter hans opfattelse burde føre til, at justitsministeriet meddelte hans klienter fri proces efter § 331. Advokaten anførte bl.a., at sagen var af principiel karakter, idet den burde ses i sammenhæng med reglerne (om et politisk mindretals rettigheder) i loven om Københavns kommunes styrelse, og at

sagsanlægget var nødvendigt for at sikre beskyttelsen af mindretallet over for borgerrepræsentationens – af politiske grunde – trufne beslutning. Han fandt det på denne baggrund ikke rimeligt at lægge vægt på ansøgernes private økonomiske forhold.

I den anledning meddelte justitsministeriet i skrivelse af 28. august 1984 advokaten følgende:

»... justitsministeriet ... finder (ikke), at sagsanlægget kan betragtes som en sådan foranstaltning til beskyttelse af et politisk mindretal, at det offentlige uden hensyn til de i øvrigt foreliggende oplysninger bør påtage sig at dække alle omkostninger ved processen. Justitsministeriet finder heller ikke, at man har noget grundlag for at tillægge politisk valgte repræsentanter nogen særstilling i relation til reglerne om fri proces. Justitsministeriet må derfor fastholde, at fri proces kun bør meddeles, hvis de sædvanlige forudsætninger herfor skønnes at være til stede. Da dette efter justitsministeriets opfattelse ikke er tilfældet i den foreliggende sag, når henses til ansøgernes antal og økonomiske forhold, må justitsministeriet fastholde det tidligere meddelte afslag på ansøgningen.«

Den 29. november 1984 afsagde østre landsret dom i sagen.

Landsretten fandt, at sagsøgerne i væsentlig grad havde sandsynliggjort, at den afgørende reelle begrundelse for ønsket om ændring af sagsfordelingen i magistraten var at løse de problemer, der efter flertallets opfattelse var opstået ved borgmester Villo Sigurdssons administration af lokalplansagerne.

Retten fandt ikke, at Københavns kommune heroverfor på fyldestgørende måde havde godtgjort, at beslutningen om vedtægtsændring – således som det meget generelt var angivet – var motiveret af hensynet til en hensigtsmæssig strukturel omlægning af forvaltningen af lokalplanområdet, der var uafhængig af, hvilken person der var borgmester i 4. afdeling.

Retten udtalte herefter:

»...«

Det hensyn, der ... må antages reelt at have begrundet beslutningen, findes at ligge uden for det område, der efter loven om Københavns kommunes styrelse lovligt kan være begrundelsen for en vedtægtsændring om sagsfordelingen i magistraten. Den af borgerrepræsentationen den 29. april og 13. maj 1982 trufne

beslutning er derfor ugyldig, og indenrigsministeriets stadfæstelse af vedtægtsændringen er dermed bortfaldet.

...«

Retten bestemte, at Københavns kommune og indenrigsministeriet skulle betale 120.000 kr. i sagsomkostninger til borgmester Villo Sigurdsson og de 17 borgerrepræsentationsmedlemmer.

Dommen blev af Københavns kommune og indenrigsministeriet påanket til højesteret.

I skrivelse af 13. december 1984 ansøgte advokaten justitsministeriet om fri proces såvel vedrørende landsretsbehandlingen som vedrørende højesteretsbehandlingen. Han henviste til det, han tidligere havde anført, samt til, at sagen »i hvet fald nu« måtte anses at opfylde betingelserne i retsplejelovens § 331.

Justitsministeriet meddelte i skrivelsen af 19. december 1984 advokaten, at ministeriet ikke fandt grundlag for at imødekomme det ansøgte. Om begrundelsen herfor henviste ministeriet til det tidligere anførte, herunder navnlig i ministeriets skrivelse af 28. marts 1984.

I klagen til mig anførte advokaten bl.a., at spørgsmålet om sagens principielle betydning syntes at have fået en ganske stærk understregning derved, at østre landsret gav hans klienter medhold. Dommen måtte derfor efter hans opfattelse tillægges betydning, både for så vidt angik landsretssagen, og for så vidt angik højesteretssagen.

Justitsministeriet anførte, at ministeriet ved afgørelserne i sagen »havde hæftet sig ved« de foreliggende oplysninger om ansøgernes antal og økonomiske forhold; og ved, at der hverken i forarbejderne til § 331 eller i praksis »er holddepunkt for, at det forhold, at ansøgeren repræsenterer et politisk mindretal under en sag om anfægtelse af en af flertallet truffet afgørelse, skulle være en sådan særlig grund, der taler for fri proces, at justitsministeriet skulle være forpligtet til at tillægge andre oplysninger, f.eks. om ansøgernes antal og økonomi, mindre vægt«.

Justitsministeriet anførte endvidere, at ministeriets afgørelse af 19. december 1984 »er udtryk for, at ej heller det forhold, at ansøgerne har fået medhold ved landsretten og nu er appellindstævnet ved højesteret efter justitsministeriets opfattelse er en sådan særlig grund, der

med tilstrækkelig vægt kan tale for fri proces, når henses til de foreliggende oplysninger om ansøgenes antal og økonomiske forhold.«

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til advokaten:

»Efter retsplejelovens § 330, stk. 1, kan der, som bekendt, meddeles »... en person fri proces, såfremt 1) han skønnes at have rimelig grund til at føre proces, og 2) han ikke uden at lide væsentlige afsavn kan betale de omkostninger, der er forbundet med sagen«.

Det kan ikke give mig anledning til bemærkning, at justitsministeriet har lagt til grund, at ansøgerne ikke opfylder de økonomiske betingelser for, at der kan meddeles fri proces efter denne bestemmelse, jfr. herved også den bekendtgørelse om fri proces (nr. 573) af 17. december 1980, der er udstedt med hjemmel i retsplejelovens § 330, stk. 2.

Efter retsplejelovens § 331, som De herefter har henvist til, kan justitsministeren meddele fri proces, selv om betingelserne i § 330 ikke er opfyldt, men kun »... når særlige grunde taler derfor«.

Bestemmelsen hjemler således ikke nogen almindelig adgang for justitsministeren til at dispensere fra betingelserne i retsplejelovens § 330, stk. 1. For så vidt angår meddelelse af fri proces til enkeltpersoner, sigter den først og fremmest til »... tilfælde, hvor sagens beskaffenhed skønnes at være sådan, at fri proces bør meddeles under hensyn til den betydelige offentlige interesse, der er forbundet med sagen. ... Det er ... ikke tilstrækkeligt, at sagen er principiel, eller at en retsafgørelse blot må anses for ønskelig. ... (Der) må ... til sagen være knyttet en betydelig almen interesse af en sådan karakter, at det findes urimeligt at lade den enkelte bære omkostningerne ved processen. ...« Se betænkning nr. 404/1966, s.40.

Justitsministeriet har i sin udtalelse til mig bl.a. anført, at der ikke er holdepunkt for, at det forhold, at ansøgeren repræsenterer et politisk mindretal under en sag om anfægtelse af en af flertallet truffet afgørelse, skulle være en sådan særlig grund, der taler for meddelelse af fri proces. Dette almindeligt holdte synspunkt kan for så vidt ikke give mig anledning til bemærkning.

Jeg finder imidlertid grund til heroverfor at fremhæve, at den foreliggende sag vedrører et principielt spørgsmål om rækkevidden af et politisk mindretals retsbeskyttelse efter bl.a. den kommunale styrelseslovgivning over for flertallets beslutninger vedrørende selve kommunestyrets indretning. Det forhold, at fri proces-ordningen normalt ikke bør anvendes til støtte for et politisk mindretals forsøg på efterfølgende at søge sit standpunkt gennemført ad juridiciel vej, kan derfor efter min opfattelse ikke uden videre tillægges vægt i den foreliggende sammenhæng. Jeg henviser i denne forbindelse til den betydning, man fra lovgivningsmagts side har tillagt domstolens funktion i forhold til de dispositioner, der er omhandlet i den kommunale styrelseslovs § 66, jfr. § 53a, i loven om Københavns kommunes styrelse, og for hvis vedkommende der er foreskrevet obligatorisk domstolsprøvelse.

Hertil kommer, at der i hvert fald nu – efter at ansøgerne fuldt ud har fået medhold i deres søgsmål for landsretten – efter min opfattelse må siges at være forbundet en sådan almen, offentlig interesse med sagens førelse for højesteret, at det må anses for bedst stemmende med forarbejderne til bestemmelsen i retsplejelovens § 331, at der meddeles ansøgerne fri proces som appelindstævnte for højesteret.

Jeg har derfor samtidig hermed henstillet til justitsministeriet at meddele Deres klienter fri proces under anken til højesteret.

...«

10-3. *Efter ændring af praksis med hensyn til meddelelse af midlertidige opholdstilladelser til medlemmer af Scientology-Kirken gav justitsministeriet afslag til en række personer på fortsat midlertidig opholdstilladelse.*

Henstillet til justitsministeriet, at der i forhold til de personer, der var omfattet af klagen, fastsattes ny udrejsefrist, der ikke burde være mindre end én måned.

For så vidt angik de familier, der havde børn i den skolepligtige alder, endvidere henstillet, at udrejsefristen fastsattes således, at de pågældende fik mulighed for at blive her i landet indtil udgangen af indeværende skoleår. Meddelt justitsministeriet, at jeg gik ud fra, at man ved fastsættelsen af udrejsefristen i de enkelte tilfælde også i øvrigt ville tage hensyn til ganske særlige individuelle forhold. (J. nr. 1985-1026-613 m.fl.).

Advokat A klagede for Scientology-Kirken over nogle af justitsministeriet truffene afgørelser vedrørende afslag på forlængelse af opholdstilladelse til en række personer tilknyttet Scientology-Kirken.

A gjorde i sin klage gældende, at justitsministeriets afgørelse var udtryk for forskelsbehandling i forhold til tidligere meddelte afgørelser til personer, der var tilknyttet Scientology-Kirken, og som havde fået forlængelse af opholdstilladelser. A anførte til støtte herfor bl.a.:

» . . .

Tilsynet med udlændinge, senere direktoratet for udlændinge, har gennem de seneste 15 år stort set uden forbehold eller bemærkninger bevilget en række udenlandske statsborgere knyttet til Kirken forlængelse af opholdstilladelse efter den såkaldte »missionærregel«. Baggrunden for forlængelserne har alene været Kirkens egen bedømmelse af den pågældende udlændings betydning for Kirkens virke, idet der ikke ses at have foreligget andre subjektive eller objektive grunde eller hensyn, som skulle have ført til imødekommelse af det ansøgte. Myndighederne har således kunnet henholde sig til Kirkens egen vurdering.

. . .«

A anførte videre, at direktoratet for udlændinge »så sent som« i foråret 1985 efter ansøgning har udstedt tidsubegrænsede opholdstilladelser med henblik på varigt ophold til ansøgere i henhold til den såkaldte »missionærregel«. »Dette synes at indicere, at justitsministeriet, direktoratet for udlændinge, har fundet, at udlændinge med et vist årelangt ophold her i landet bør opnå beskyttelse derved, at de aktuelt anses for at opholde sig her i landet med henblik på varigt ophold, og således bl.a. er

beskyttet mod inddragelse af opholdstilladelse m.v. allerede efter 2 års ophold i Danmark«.

A oplyste samtidig, at Scientology-Kirken fandt:

»at de foreliggende afgørelser repræsenterer en markant fravigelse (indskrænkning) af hidtidig gennem mange år fulgt administrativ praksis,

at de konkrete afgørelser, som er anført af justitsministeriet, er indbyrdes modstridende og ikke er udtryk for en ligelig forvaltning af ensartede retstilfælde,

samt at justitsministeriet, direktoratet for udlændinge, har meddelt flere udlændinge med tilknytning til kirken tidsubegrænset opholdstilladelse med henblik på varigt ophold, uden at ansøgningsgrundlaget har været andet og mere end ønske om forlængelse af tidligere opholdstilladelser efter den såkaldte »missionærregel«.

I anledning af klagen til mig gjorde direktoratet for udlændinge rede for direktoratets og justitsministeriets praksis i sager vedrørende opholdstilladelse til personer, tilknyttet Scientology-Kirken i Danmark.

Det fremgik heraf bl.a., at tilsynet med udlændinge (nu direktoratet for udlændinge) i 1981 ændrede praksis, hvorefter studerende (ud over 3 måneders ophold) fik tilladelse til at uddanne sig hos Scientology for en periode af i alt 2 år. Efter dette tidsrum blev der normalt ikke givet tilladelse til yderligere ophold. Med hensyn til præster, missionærer og hjælpepræster blev praksis således, at tilsynet med udlændinge normalt meddelte tilladelse i max. 2 år, inkl. eventuel uddannelsesperiode her i landet. Med hensyn til funktionærer og ansatte har der normalt ikke været meddelt opholds- og ar-

bejdstilladelse på grund af det generelle stop for indvandring af udenlandsk arbejdskraft.

Direktoratet anførte videre, at der fejlagtigt i direktoratets første levemåned (efter 1. januar 1984) blev givet visse opholdstilladelser til personer fra tredjelande, der tilsyneladende alene havde tilknytning til Scientologys virksomheder.

I sommeren 1985 ændrede direktoratet efter justitsministeriets bestemmelse sin praksis således:

» . . . der bliver meddelt tilladelser (af ialt 2 års varighed) til personer tilknyttet Scientology-Kirken, såfremt de pågældende beskæftiger sig med egentligt missionærarbejde her i landet. Ved egentligt missionærarbejde forstås beskæftigelse med almindelig kirkelige handlinger eller undervisning af andre i religionen. Opholdstilladelser til Scientology-studier meddeles ikke. Efter to års ophold er der mulighed for i særlige tilfælde efter en konkret vurdering midlertidigt at forlænge tilladelsen.

Konsulenter, funktionærer og andre ansatte, der ikke beskæftiger sig med egentligt missionærarbejde, behandles på samme måde som andre udlændinge. EF-statsborgere meddeles således EF-opholdsbevis, såfremt betingelserne herfor i øvrigt er opfyldt. Statsborgere fra et ikke EF-land meddeles ligeledes kun opholds- og arbejdstilladelse, hvis de almindelige betingelser herfor er opfyldt.

For så vidt angår personer, der tidligere har været hos Scientology i Danmark, meddeles ikke på ny opholdstilladelse efter missionærreglen, selv om de pågældende har været bosat uden for Danmark i længere tid.

Opholds- og arbejdstilladelse, herunder EF-opholdsbevis, meddeles kun, såfremt de almindelige betingelser herfor er opfyldt.«

Særlig med hensyn til spørgsmålet om meddelelse af tidsubegrænset opholdstilladelse til personer, tilknyttet Scientology-Kirken, har direktoratet oplyst følgende:

» . . . det har været og er direktoratets praksis *ikke* at meddele sådanne tilladelser. Direktoratet har dog med sikkerhed i et enkelt tilfælde fejlagtigt givet en sådan tilladelse («kort D») og direktoratet tør ikke udelukke, at man også i andre tilfælde har truffet sådanne afgørelser. Direktoratet må på den anden side pege på, at sådanne tilladelser kan være udstedt på andet grundlag end tilknytning til Scientology, f. eks. på grundlag af ægteskab eller længerevarende samliv eller i henhold til de regler, der

gælder for EF-statsborgere.«

I en efterfølgende skrivelse til justitsministeriet anmodede jeg om at få følgende oplyst: »1) i hvilket omfang det i de tidligere sagsforløb over for de enkelte medlemmer, f. eks. ved de seneste forlængelser af de pågældendes opholdstilladelse, er tilkendegivet, at yderligere forlængelse ikke kunne påregnes, og 2) om justitsministeriet har overvejet eller vil være indstillet på at overveje en rimelig afviklingsordning for de medlemmer, der har opholdt sig her i landet i en årrække, og som derfor har fået meddelt opholdstilladelse flere gange efter den tidligere mere lempelige praksis, således at der tages hensyn til de enkelte medlemmers individuelle forhold, f. eks. afvikling af børns skolegang m.v.«

I den anledning anførte direktoratet for udlændinge i en udtalelse bl.a.:

» . . . vedlægges en oversigt over de nu fremsendte sager.

Oversigten giver i skematisk form oplysning om vedkommende udlændings identitet og nationalitet, indrejsår og derpå, om den pågældende ved første tilladelse eller forlængelserne har fået tilkendegivelser om, hvorvidt tilladelsen ikke kunne forventes forlænget.

Opmærksomheden henledes på, at en del af de pågældende udlændinge er ægtefæller, og at der undertiden er sket tilkendegivelser om, at tilladelsen ikke ville blive forlænget udover ægtefællens tilladelse. Sådanne tilkendegivelser er ikke specielt medtaget i skemaoversigten.

Som det fremgår af skemaet, er der stort set ikke givet tilkendegivelser i 1970-erne, hvorimod der i stort set alle sager er givet tilkendegivelser ved sidste forlængelse.

. . . «

Justitsministeriet anførte i den anledning: » . . . idet justitsministeriet vedrørende spørgsmål nr. 1 skal henvise til vedlagte udtalelse med bilag fra direktoratet for udlændinge. For så vidt angår spørgsmål nr. 2 skal man meddele, at justitsministeriet på ny har overvejet en afviklingsordning for de personer tilknyttet Scientology-Kirken, som har opholdt sig i Danmark i en årrække. Justitsministeriet har imidlertid fortsat ikke fundet anledning til at iværksætte en afviklingsordning for denne persongruppe. Justitsministeriet har herved især lagt vægt på, at det siden 1981/82 har været tilkendegivet over for hovedparten af de

pågældende, at deres opholdstilladelse her i landet ikke kunne forventes forlænget.

For de tre personer, som først på et senere tidspunkt er blevet bekendt med, at deres opholdstilladelse her i landet var tidsbegrænset, har justitsministeriet ikke fundet, at denne omstændighed i sig selv kan begrunde, at disse personer stilles anderledes end øvrige personer fra Scientology, som har opholdt sig i Danmark i en årrække. Justitsministeriet har endvidere lagt vægt på, at de pågældende siden 1982 henholdsvis 1983 har været bekendt med, at deres ansøgninger om opholdstilladelse her i landet ikke kunne forventes imødekommet.«

Jeg udtalte herefter i en skrivelse til A følgende:

»Udlændingelovens § 9, stk. 2, har følgende indhold:

»Der kan efter ansøgning gives opholdstilladelse til andre udlændinge:

1) Hvis udlændingen uden for de i stk. 1 nævnte tilfælde har nær familiemæssig eller lignende tilknytning til en i Danmark fastboende person.

2) Hvis udlændingen uden for i § 7, stk. 1, nævnte tilfælde befinder sig i en sådan situation, at væsentlige hensyn af humanitær karakter afgørende taler for at imødekomme ansøgningen.

3) Hvis væsentlige beskæftigelsesmæssige eller erhvervs-mæssige hensyn taler for at imødekomme ansøgningen.

4) Hvis ganske særlige grunde i øvrigt taler derfor.«

Efter lovens § 12 fastsætter justitsministeren nærmere regler om opholdstilladelse, herunder om adgangen til opholdstilladelse, om tilladelsernes varighed og om de betingelser, der kan fastsættes for opholdet.

Sådanne regler er fastsat af justitsministeriets bekendtgørelse nr. 19 af 18. januar 1984. Efter denne bekendtgørelses § 22 gives opholdstilladelse efter lovens § 9, stk. 2, med henblik på varigt eller midlertidigt ophold her i landet. »Ved afgørelsen af, om opholdstilladelsen skal gives med henblik på varigt eller midlertidigt ophold, skal der navnlig tages hensyn til formålet med opholdet og ansøgerens ønsker.«

Jeg er bekendt med, at der har udviklet sig den praksis, at der med hjemmel i lovens §

9, stk. 2, nr. 4, i særlige tilfælde gives udenlandske præster, missionærer og andre med lignende opgaver, der skal virke inden for et trossamfund her i landet, tidsbegrænset opholdstilladelse, normalt ikke ud over 2 år. I ganske særlige tilfælde kan der for anerkendte trossamfund blive tale om midlertidig forlængelse. Denne praksis, som jeg tidligere har haft anledning til at tage stilling til, har ikke givet mig anledning til bemærkning. Jeg henviser herved også til, at den nævnte praksis er omtalt i forarbejderne til den gældende lov, se således betænkning om udlændingelovgivningen II (nr. 968/1982), s. 143.

Det fremgår af den udtalelse af 5. november 1985, som direktoratet for udlændinge har afgivet i anledning af klagen til mig, at de foreliggende afgørelser er udslag af en praksisændring, som blev gennemført i 1981, og som går ud på, at udlændinge med tilknytning til Scientology-Kirken fremover kun vil få meddelt opholdstilladelse efter samme regler, som gælder for personer med tilknytning til anerkendte trossamfund.

Denne praksisændring kan ikke i sig selv give mig anledning til bemærkning.

De udlændinge, hvis forhold er omfattet af klagen til mig, er for de flestes vedkommende indrejst her i landet før 1981, og således på et tidspunkt, der ligger forud for praksisændringen. Det kan imidlertid heller ikke give mig anledning til bemærkning, at justitsministeriet har tiltrådt, at den omtalte praksisændring også er blevet tillagt virkning i forhold til disse udlændinge, således at der er givet dem afslag på fortsat forlængelse af deres opholdstilladelse. Jeg har herved lagt til grund, at det for dem alle gælder, at de hidtil alene har haft en tidsbegrænset opholdstilladelse med henblik på midlertidigt ophold her i landet, og at de (eller deres ægtefælle) i forbindelse med den seneste forlængelse af opholdstilladelsen er blevet gjort bekendt med, at yderligere forlængelse ikke kunne forventes.

Det forhold, at der i enkelte tilfælde – som jeg må forstå ved en fejl – er blevet meddelt tidsbegrænset opholdstilladelse, kan ikke føre til noget andet resultat i forhold til dem, for hvis vedkommende dette ikke gør sig gældende.

Jeg har således ikke grundlag for at udtale

kritik af de trufne afgørelser, for så vidt angår de forhold, der er omfattet af den foreliggende klage til mig.

Under hensyn til at de udlændinge, der er omfattet af klagen, for langt de flestes vedkommende har opholdt sig her i landet i mere end 3 år, og i øvrigt under hensyn til forløbet af den administrative sagsbehandling, har jeg dog fundet efter omstændighederne at måtte henstille til justitsministeriet at foranledige, at der i forhold til de pågældende fastsættes en ny udrejsefrist, der ikke

bør være mindre end 1 måned. For så vidt angår de – så vidt ses – fire familier med børn i den undervisningspligtige alder, har jeg endvidere henstillet, at udrejsefristen fastsættes således, at de pågældende får mulighed for at blive her i landet indtil udgangen af indeværende skoleår, og jeg har samtidig meddelt justitsministeriet, at jeg går ud fra, at man ved fastsættelsen af udrejsefristen i de enkelte tilfælde også i øvrigt vil tage hensyn til ganske særlige individuelle forhold.«

- 10-4.** *Anset det for beklageligt, at justitsministeriet ikke meddelte en advokat en fyldestgørende besvarelse vedrørende det retlige grundlag for, at justitsministeriet havde bestemt, at spørgsmålet om udstedelse af en straffeattest skulle afvente østre landsrets kendelse i en kæresag, uagtet underretten efter det oplyste havde afslået at tillægge kæren opsættende virkning. Fundet det ønskeligt, om justitsministeriet på et væsentligt tidligere tidspunkt og på eget initiativ havde truffet de foranstaltninger, som advokatens fornyede klage til mig resulterede i. (J. nr. 1985-851-611).*

Advokat A klagede som advokat for B over, at justitsministeriet trods anmodninger herom ikke havde oplyst hjemmelen for en afgørelse af 1. maj 1984, hvorefter spørgsmålet om udstedelse af straffeattest skulle afvente østre landsrets kendelse i en kæresag.

Det fremgik af sagen, at politimesteren i Hillerød fra B's schweiziske advokat modtog anmodning om at få udskrevet straffeattest for B til brug for ansøgning om schweizisk statsborgerskab. Anmodningen blev fremsat via den danske ambassade i Schweiz og videresendt gennem udenrigsministeriet ved skrivelse af 20. marts 1984 til rigspolitichefen og herfra videre til politimesteren, som herefter ved skrivelse af 21. marts 1984 til retten i Helsingør under henvisning til retsplejelovens bestemmelser og varetægtsfængslingssurrogater m.v. begærede kendelse for, at B's ret til at få udstedt straffeattest skulle inddrages indtil videre. Politimesteren angav som begrundelse, at B's begæring om udstedelse af straffeattest var fremsat med henblik på at opnå statsborgerskab i Schweiz, og at man opfattede forsøget på at få statsbor-

gerskab i Schweiz som et forsøg på at unddrage sig strafforfølgning i Danmark, idet opnåelse af statsborgerskab ville være ensbetydende med, at B, der var eftersøgt via Interpol, ikke ville kunne udleveres til strafforfølgning her i landet. Ved retten i Helsingør kendelse af 10. april 1984 blev den af politimesteren fremsatte begæring ikke taget til følge, hvorefter kendelsen blev kæret til østre landsret. Efter det oplyste afslog retten i Helsingør at tillægge kæren opsættende virkning. Ved skrivelse af 12. april 1984 anmodede politimesteren rigspolitichefen om, at det centrale strafferegister afventede østre landsrets afgørelse før udstedelse af straffeattest, og spørgsmålet herom blev herefter af rigspolitichefen forelagt for justitsministeriet.

Ved skrivelse af 1. maj 1984 meddelte justitsministeriet A, at justitsministeriet havde fundet det rettest, at afgørelsen om udstedelse af straffeattest til B afventede østre landsrets afgørelse af kæremålet vedrørende Helsingør rets kendelse af 10. april 1984. Den 14. maj 1984 frafaldt statsadvokaten for Sjælland ved østre landsret kæremålet, og ved skrivelse af 15. maj 1984 tilkendegav justitsministeriet, at man

havde anmodet rigspoliticheften om at udskrive en straffeattest til B. Den 16. maj 1984 blev straffeattesten efter det oplyste udskrevet.

I skrivelse af 21. maj 1984 til justitsministeriet anmodede A om ministeriets redegørelse for hjemmelen til at nægte udstedelse af straffeattest i det foreliggende tilfælde.

I skrivelse af 28. maj 1984 meddelte justitsministeriet A, at »justitsministeriet i denne sag, hvor spørgsmålet om udstedelse af straffeattest af politimesteren i Hillerød var indbragt for retten, hvis afgørelse påkæredes til østre landsret, fandt det rigtigst ikke at foregribe landsrettens afgørelse.«

I skrivelse af 22. juni 1984 klagede A til mig over justitsministeriets besvarelse.

Efter at have indhentet en udtalelse fra justitsministeriet tillige med sagens akter, tilbagesendte jeg med skrivelse af 12. december 1984 sagen til justitsministeriet, idet jeg efter en gennemgang af sagen måtte forstå, at den straffeattest for B, som den schweiziske advokat i sin skrivelse til den danske ambassade i Bern anmodede om, ønskedes til brug for dennes søn, C's ansøgning om erhvervelse af schweizisk statsborgerskab, men ikke – således som det syntes forudsat under sagens hidtidige behandling – til brug for en ansøgning om statsborgerskab (tillige) for B.

I skrivelse af 29. maj 1985 til A anførte justitsministeriet herefter bl.a. følgende:

» . . .

Det spørgsmål, som forelå til prøvelse for landsretten på det tidspunkt, hvor justitsministeriet traf afgørelsen af 1. maj 1984, vedrørte spørgsmålet om den nærmere forståelse af reglerne om udstedelse af straffeattester i forskrifterne for det centrale kriminalregister bl.a. set i relation til andre regler. Under hensyn til den således verserende domstolssag, der – da der var tale om et kæremål – måtte anses for at blive behandlet i løbet af kort tid, fandt justitsministeriet det rettest at afvente udfaldet af domstolssagen. Justitsministeriet finder på det nu foreliggende grundlag ikke anledning til en ændret vurdering af dette spørgsmål.

. . . «

I klagen til mig anførte A, at det var A's opfattelse, at justitsministeriet havde sat sig over domstolene ved i realiteten at give en kære af en kendelse opsættende virkning, uanset at

kendelsen som foran anført i det foreliggende tilfælde ikke havde haft opsættende virkning.

I skrivelse af 4. september 1985 anmodede jeg justitsministeriet om en udtalelse i anledning af A's klage. Jeg anmodede i den forbindelse om, at justitsministeriet i sin udtalelse kom nærmere ind på rækkevidden af forskrifterne for det centrale kriminalregister i den foreliggende sammenhæng, herunder på spørgsmålet om, hvorvidt betemmelsen i § 13, stk. 4, i loven om offentlige myndigheders registre ville kunne finde anvendelse i et tilfælde som det foreliggende, uanset at denne bestemmelse ikke er gentaget i registerforskrifterne. Jeg bad endvidere oplyst, i hvilket omfang der i praksis gives klagevejledning, herunder om adgangen til at indbringe tvivlsspørgsmål for registertilsynet, jfr. lovens § 15.

Registertilsynet anførte i en udtalelse af 8. januar 1986, at det i det foreliggende tilfælde efter registertilsynets opfattelse umiddelbart ville have været i overensstemmelse med forskrifterne, såfremt politiet havde udstedt straffeattest, uanset at der verserede en straffesag mod den person, som ønskede registerindsigt i form af udstedelse af straffeattest. Registertilsynet havde herved lagt til grund, at der kunne udstedes blank straffeattest på begæringstidspunktet. Registertilsynet anførte videre, at såfremt politiet – eventuelt begrundet i de særlige omstændigheder i forbindelse med den verserende straffesag – ikke ville imødekomme anmodningen om udstedelse af straffeattesten, kunne afslag være meddelt, og samtidig burde der have været givet sædvanlig klagevejledning om adgangen til at indbringe spørgsmålet for registertilsynet, jfr. § 30 i registerforskrifterne for det centrale kriminalregister. Registertilsynet tilføjede, at det i bemærkningerne til forslaget til lov om offentlige myndigheders registre, § 14, er anført, at det i forbindelse med afslag om egen-accés i tilfælde, hvor ikke alle registrerede oplysninger videregives, skal sikres, at den registrerede er bekendt med adgangen til at indbringe spørgsmålet for registertilsynet. Registertilsynet anførte endvidere følgende:

»Med hensyn til den konkrete sags forløb finder registertilsynet herefter, at politimesteren i Hillerød – da der var tale om udstedelse af en straffeattest uden tilførsler – burde have afgjort sagen efter reglerne i forskrifterne for det centrale kriminalregister. Registertilsynet

står således uforstående overfor, at politiet rejste spørgsmål ved domstolene om nægtelse af straffeattest under henvisning til blandt andet bestemmelserne om varetægtsfængslingsurrogater m.v i retsplejeloven, i betragtning af, at politiet som administrativ myndighed var kompetent til at afgøre spørgsmålet efter de fastsatte forskrifter. Politimesteren har herved efter registertilsynets opfattelse søgt at afskære den registrerede fra efter bestemmelserne i forskrifternes § 30 at indbringe sagen for registertilsynet som rette myndighed efter forskrifterne. Såfremt registertilsynets afgørelse i givet fald havde ændret et afslag meddelt af politiet, kunne sagen herefter være indbragt for domstolene.

Registertilsynet skal dog fremhæve, at politimesteren i Hillerød den 12. april 1984 indsendte sagen til den registeransvarlige myndighed, rigspolitechefen, som i overensstemmelse med praksis videresendte sagen til justitsministeriet, hvilket registertilsynet antager er i overensstemmelse med given instruks. Efter registertilsynets opfattelse burde justitsministeriet ved modtagelsen af sagen have vejledt rigspolitechefen og politimesteren om den skete procedurefejl, således at der uden unødigt forsinkelse kunne være truffet administrativ afgørelse vedrørende udstedelse af straffeattest. Det bemærkes herved, at det af lov om offentlige myndigheders registre § 13, stk. 1, fremgår, at den registeransvarlige myndighed snarest muligt skal give den registrerede registerindsigt. Denne bestemmelse fortolkes således, at registerindsigt i almindelighed efter registertilsynets opfattelse bør imødekommes senest en måned efter modtagelsen.

...«

For så vidt angår spørgsmålet om anvendelse af § 13, stk. 4, i loven om offentlige myndigheders registre, anførte registertilsynet:

»Det bemærkes, at der ikke i forskrifterne for det centrale kriminalregister er optaget en bestemmelse svarende til lov om offentlige myndigheders registre § 13, stk. 4, idet der ved fastsættelsen af forskrifterne er gjort endeligt op med mulighederne for at anvende denne regel. Denne fortolkning hviler på lovens forarbejder, hvoraf blandt andet skal fremhæves, at det i bemærkningerne til lovforslagets § 4 anføres:

»De forskrifter, der skal fastsættes for registret efter stk. 2, skal som minimum opfylde de krav, der stilles til ethvert registers opbyg-

ning og drift efter reglerne i kap. 3-6. Forskrifterne skal således indeholde bestemmelser om, hvilke typer oplysninger der må være i registret, om adgangen til at benytte og videregive oplysninger, i hvilket omfang oplysningerne må tilvejebringes eller videregives ved samkøringen med andre registre, nærmere regler om egen-acces, kontrol og sikkerhedsforanstaltninger osv. Forskrifterne vil i et vist omfang kunne udformes som en henvisning til lovens almindelige regler.«

...

I registertilsynets vejledning af 23. juli 1980 om registerindsigt (egen-acces) i henhold til kapitel 4 i lov om offentlige myndigheders registre anføres desuden i indledningens pkt. 1:

»I de fleste tilfælde er f.eks. reglen i lovens § 13, stk. 4, om begrænsninger i retten til egen-acces som følge af hensynet til offentlige og private interesser således ikke medtaget i forskrifterne. Dette betyder, at lovens regler på dette punkt ikke gælder for det pågældende register. Det er således registerforskrifternes indhold, der er afgørende for, hvilke regler der gælder for et bestemt registers opbygning og drift.

Det vil derfor konkret fremgå af forskrifterne for et register, i hvilket omfang de begrænsninger i retten til registerindsigt, som findes i loven, også gælder for et bestemt register.«

...«

Registertilsynet anførte i øvrigt herefter følgende:

»Sammenfattende skal registertilsynet herefter udtale, at man finder, at politimesteren i Hillerød har tilsidesat de i forskrifterne fastsatte regler for udstedelse af straffeattest til B ved at rejse spørgsmålet for domstolene efter retsplejelovens regler, før spørgsmålet om et afslag efter forskrifternes regler var blevet prøvet af registertilsynet, jfr. § 30. Registertilsynet finder i denne forbindelse, at anmodningen om udstedelsen af straffeattesten i det mindste burde være ekspederet snarest efter den 10. april 1984, da retten i Helsingør traf afgørelsen i sagen, og det blev oplyst, at kæremålet ikke havde opsættende virkning. Registertilsynet finder således heller ikke, at justitsministeriet i en skrivelse af 1. maj 1984 over for klagerens danske advokat burde have afvist at udstede straffeattest ved at meddele, at man fandt det rettest at afvente udfaldet af kæremålets behandling ved østre landsret, inden der blev

truffet afgørelse om meddelelse af egen-acces.«

Justitsministeriet anførte i en udtalelse af 21. maj 1986 bl.a. følgende:

» . . .

For så vidt angår spørgsmålet om udstedelse af straffeattest og i den forbindelse justitsministeriets afgørelse af 1. maj 1984 kan det oplyses, at justitsministeriet, da man fik forelagt sagen af rigspolitichefen, måtte lægge til grund, at det fra politimesteren i Hillerøds side var ubestridt, at der efter bestemmelsen i § 27 i forskrifterne for det centrale kriminalregister bestod en ret for ansøgeren til at få udstedt en straffeattest. Det spørgsmål, som af politimesteren var blevet indbragt for retten i Helsingør, var således spørgsmålet om inddragelse af denne ret under henvisning til retsplejelovens bestemmelser om bl.a. varetægtsurrogater.

Uanset at det var justitsministeriets opfattelse, at der ikke var hjemmel til efter retsplejelovens bestemmelser at inddrage retten til egen-acces, og at politimesteren derfor burde have imødekommet ansøgningen om udstedelse af en straffeattest (eller have nægtet dette og i sit afslag have givet vejledning om, at afslaget kunne indbringes for registertilsynet), fandt justitsministeriet, da spørgsmålet om anvendelsen af retsplejelovens regler var blevet indbragt for østre landsret, og da det måtte forventes, at kæremålet ville blive afgjort inden for kort tid, at det var rettest at lade udstedelsen af straffeattesten afvente udfaldet af domstolssagen.

Det skal i den forbindelse fremhæves, at politimesterens afgørelse om at indbringe spørgsmålet om inddragelse af retten til at få udstedt en straffeattest skete som led i behandlingen af en straffesag, og at justitsministeriet i almindelighed ikke griber ind i politiets behandling af verserende sager.

. . .«

Vedrørende spørgsmålet om anvendelse af § 13, stk. 4, i lov om offentlige myndigheders registre anførte justitsministeriet, at ministeriet

er enig med registertilsynet i tilsynets foranvænte udtalelse af 8. januar 1986 om dette spørgsmål.

Vedrørende spørgsmålet om klagevejledning har justitsministeriet henvist til forarbejderne til § 15 i loven om offentlige myndigheders registre, hvorefter det forudsættes, at det i forbindelse med afslag på egen-acces sikres, at registrerede er bekendt med adgangen til at indbringe spørgsmålet for registertilsynet.

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til A:

»Efter den stedfundne brevveksling må jeg nu anse spørgsmålet om det retlige grundlag for afgørelser om udstedelse af straffeattester i tilfælde som det foreliggende samt om adgangen til at påklage sådanne afgørelser (og om klagevejledning) for afklaret. Jeg har noteret mig, at justitsministeriet har gjort rigspolitichefen og Foreningen af politimestre i Danmark bekendt med sin opfattelse vedrørende disse generelle forhold.

Jeg har endvidere noteret mig den af registertilsynet fremsatte kritik af politimesterens og justitsministeriets dispositioner i den konkrete sag.

Jeg har herefter fundet at kunne indskrænke mig til at meddele justitsministeriet, at jeg må anse det for beklageligt, at justitsministeriet hverken i anledning af Deres skrivelse af 21. maj 1984 til justitsministeriet eller efter, at jeg havde oversendt Deres klage af 22. juni 1984 til ministeriet, meddelte Dem en fyldestgørende besvarelse af de spørgsmål, De havde rejst, og at jeg – ikke mindst på baggrund af, hvad der er anført i justitsministeriets skrivelse af 21. maj 1986 – ville have fundet det ønskeligt, om justitsministeriet på et væsentligt tidligere tidspunkt og på eget initiativ havde truffet de foranstaltninger, som Deres fornyede klage hertil nu har resulteret i.«

10-5. *Udtalt over for familieretsdirektoratet, at en bidragsresolution måtte anses som en nullitet i forhold til den bidragspligtige, idet resolutionen ikke i forbindelse med dens udfærdigelse var meddelt den pågældende, og tidspunktet for at afhjælpe denne mangel efter 8 års forløb måtte anses for forlængst at være forpasset.*

Henstillet til familieretsdirektoratet at genoptage behandlingen af en sag om inddrivelse af bidragsrestance på grundlag af den oprindelige resolution og at meddele den bidragspligtige en ny afgørelse. (J. nr. 1985-968-62).

En bekendt klagede for A over, at familieretsdirektoratet havde tiltrådt Københavns statsamts afgørelse af 12. juni 1984, hvorefter der ikke fandtes grundlag for at ophæve en bidragsresolution af 8. august 1975. Ved resolutionen pålagdes A at betale bidrag til sin og B's datter C's underhold med virkning fra den 25. februar 1974.

A var den 28. oktober 1983 af Københavns kommune blevet afkrævet 40.598 kr. for forskudsvis udlagte børnebidrag i henhold til resolutionen af 8. august 1975. Under sagen havde A over for statsamtet og familieretsdirektoratet bl.a. gjort gældende, at der ikke var grundlag for at opkræve dette beløb, da han ikke før i 1984 var blevet gjort bekendt med resolutionen af 8. august 1975, og da han ikke i øvrigt havde kunnet påregne at ville blive præsenteret for et krav om betaling af børnebidrag.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A og B indgik ægteskab den 22. november 1962 i Massawa, Etiopien.

C blev født den 5. januar 1966 i Asmara, Etiopien. Samlivet mellem ægtefællerne opførte i slutningen af 1960'erne, da B rejste til Danmark sammen med C.

Den 25. februar 1975 anmodede B Københavns statsamt om fastsættelse af bidrag til C. B oplyste, at A var marineofficer og opgav hans adresse som en nærmere angivet flådebase.

Den 3. marts 1975 anmodede statsamtet ambassaden i Addis Ababa om, at A måtte blive afhørt om sine økonomiske forhold.

Den 5. maj 1975 erindrede statsamtet det danske generalkonsulat i Addis Ababa om skrivelsen af 3. marts 1975 med bemærkning om, at »såfremt manden ikke kan træffes eller vil svare i sagen, bedes den returneret med oplysning herom«.

Ved en skrivelse, undertegnet i København den 7. januar 1975 af B og i Etiopien den 17.

maj 1975 af A, ansøgte parterne Københavns statsamt om bevilling til skilsmisse. Det var i ansøgningen, der var udfærdiget på dansk, anført, at »(A) svarer bidrag efter overøvrighedens nærmere bestemmelse til (C) . . .«. Under det senere sagsforløb anførte A, at det var en aftale mellem ham og B, at han – mod at give afkald på forældremyndigheden over C – ikke skulle betale børnebidrag, og at han, da han underskrev ansøgningen, gik ud fra, at indholdet svarede til det aftalte. A forstod ikke dengang dansk.

Den 18. juni 1975 videresendte statsamtet ansøgningen om bevilling til skilsmisse til ambassaden i Addis Ababa med anmodning om, at der blev indhentet en udtalelse fra A, dels vedrørende ansøgningen om skilsmisse, dels vedrørende ansøgningen om fastsættelse af bidrag til barnet.

I skrivelse af 23. juli 1975, som statsamtet modtog den 4. august 1975, meddelte det danske generalkonsulat i Addis Ababa følgende:

»We have received your letter dated Maj 5, 1975, and are therefore now returning all the papers you sent us.

On March 13, 1975, we wrote (A), and since we never received any reply or our letter in return, we do not know whether (A) is present on the said adress.«

Den 8. august 1975 udfærdigede statsamtet børnebidragsresolution i sagen. A blev i resolutionen tilpligtet at svare det til enhver tid gældende normalbidrag til C med virkning fra den 25. februar 1974.

Statsamtet udtalte under det senere sagsforløb, at statsamtet anså det for formålsløst at sende A hans genpart af resolutionen, da generalkonsulatet havde udtrykt tvivl om, hvorvidt A opholdt sig på den opgivne adresse.

Familieretsdirektoratet udtalte i en afgørelse af 8. maj 1985, at direktoratet ville have fundet det rettest, om statsamtet efter resolutionens

udfærdigelse havde fremsendt A's genpart til den oplyste adresse.

A bekræftede under det senere sagsforløb, at han i perioden befandt sig på den anførte adresse (flådebasen), og at han indtog en officiel stilling.

Statsamtet modtog senere underretning om rettens dom i skilsmisssagen, afsagt den 20. maj 1976. Det fremgik heraf, at A havde været til stede i retten, bistået af tolk og beskikket advokat. Spørgsmålet om bidrag til C var ikke berørt i dommen.

Den 7. oktober 1975 anmodede B Gladsaxe kommune om at få børnebidragene udlagt forskudsvis.

Gladsaxe kommune udlagde herefter løbende bidragene forskudsvis og anmodede hver gang statsamtet om at afkræve A det udlagte beløb.

Statsamtet videresendte anmodningen om opkrævning af bidrag hos A til ambassaden i Addis Ababa.

Der var på det pågældende tidspunkt i Addis Ababa ingen dansk ambassade, men et generalkonsulat. Generalkonsulatet refererede til den danske ambassade i Nairobi, Kenya.

Med skrivelse af 23. november 1976 fremsendte den danske ambassade i Nairobi til Københavns statsamt en skrivelse af 15. november 1976 fra A til generalkonsulatet i Addis Ababa. A anførte følgende:

»This is in response to our initial telephone conversation and subsequent discussion in person in your office on 12 October 1976 regarding the Danish Government letter dated 27 August 1976 which you received from the Danish Embassy in Nairobi, Kenya, in which I am required to pay DK 1886 until the 25th of February 1977 for maintenance of my daughter who is now living in Denmark with her mother with whom I have been separated for over 7 years.

Last May when I passed through Denmark to see my daughter on my way back home from USA I was lured to a Danish court by my wife's lawyer for the purpose of dissolving our marriage. At the court hearing I did not object to my wife's request for divorce and for keeping the child in her custody on the condition that I would not be obliged to comply with certain Danish laws and regulations with regard to remuneration for either of them unless it is on my own free will or in accordance with Ethiopian law and regulation.

With this understanding I made my position clear at the time of court hearing on the ground that we were married in Ethiopia in accordance with Ethiopian customary (church) law and the child was born and christened in Ethiopia where the conditions for divorce, maintenance payment and the custody of the child are different from those in Denmark.

I, therefore, would like to inform you that my understanding of the conditions of divorce when I appeared in the Danish court was that I would not be bound by Danish law for any fixed remuneration at certain intervals. Besides nothing is stated in the divorce decree regarding the subject matter.«

I skrivelse af 28. februar 1977 til Københavns amt anmodede Gladsaxe kommune om opkrævning af bidrag for perioden fra den 25. februar til den 25. august 1977.

Med påtegning af 4. april 1977 meddelte amtet kommunen, at sagen tilbagesendes, »da bidragspligtige har nægtet at betale bidrag til barnet, hvorefter amtet har henlagt sagen, da ambassaden i Nairobi intet yderligere kan foretage«.

A flygtede i juli 1977 til Danmark, hvor han søgte og fik politisk asyl. A havde siden opholdt sig her i landet med fast bopæl, siden den 15. marts 1978 på samme adresse. A havde siden sin ankomst til Danmark haft kontakt med B og C, og han havde også i forhold til myndighederne, herunder politiet, »ført en helt normal og åben tilværelse«.

Gladsaxe kommune, der ikke var bekendt med, at A havde taget ophold i Danmark, anmodede i 1978 rigspolitechefen, eftersøgnings-tjenesten, om at eftersøge A.

Eftersøgningstjenesten kunne ikke da finde A. Der blev i politiets registre nedsat »et spærrekort«, der skulle sikre, at tjenesten fik underretning, såfremt A indrejste i landet eller blev antruffet af politiet.

Ved en rutinemæssig revision i eftersøgningstjenesten i 1982 blev det sandsynliggjort, at den eftersøgte ikke som oplyst var født den 1. januar 1936, men den 8. januar 1936, og at eftersøgte derfor var identisk med den A, der var indrejst i juli 1977.

Eftersøgningstjenesten underrettede den 2. december 1982 Gladsaxe kommune herom. Tjenesten oplyste, at A havde en nærmere angiven adresse i Københavns kommune.

Den 25. februar 1983 anmodede Gladsaxe kommune Københavns kommune om at af-

kræve A bidrag for halvåret fra den 25. februar til den 25. august 1983 med 3.224 kr.

Den 7. marts 1983 afkrævede Københavns kommune A beløbet, som han efter det oplyste senere betalte.

På tilsvarende måde blev A afkrævet et bidrag for perioden fra den 25. august 1983 til den 5. januar 1984, da C fyldte 18 år. Det fremgik ikke af sagen, om A havde betalt dette beløb, men jeg forstod, at han var indforstået med at betale det.

I skrivelse af 28. oktober 1983 meddelte Københavns kommune A, at han efter den seneste indbetaling skyldte 40.598 kr. i bidragsgæld vedrørende C. Kommunen anmodede A om at betale gælden afdragsvis med 1.000 kr. månedlig.

Efter det oplyste var gælden senere nedbragt med et mindre beløb ved modregning i overskydende skat. Inddrivelsen var siden sat i bero på min udtalelse i sagen.

A rettede herefter flere henvendelser til bl.a. statsamtet om sagen, hvorunder han anmodede om aktindsigt.

Med skrivelse af 26. april 1984 sendte statsamtet ham kopi af sagens akter »tillige med et brev, De aldrig har fået, fordi man ikke var bekendt med Deres adresse«. (resolutionen af 8. august 1975).

Som svar på A's henvendelser meddelte statsamtet ham i skrivelse af 12. juni 1984 bl.a. følgende:

» . . .

Statsamtet finder ikke, at der ved udfærdigelse af resolutionen af 8. august 1975 foreligger omstændigheder, der gør statsamtets resolution ugyldig, og statsamtet finder derfor ikke grundlag for at ophæve resolutionen. Det bemærkes i den forbindelse:

at danske myndigheder efter den internationale privatrets regler anses kompetente til at træffe afgørelse om bidrag til forsørgelse af ethvert barn, der bor i Danmark uanset barnets nationalitet, og uanset om barnet er frugten af et ægteskab indgået i udlandet,

at statsamtet ved resolutionens udfærdigelse var rette danske myndighed, da den der søgte bidrag fastsat (Deres nu fraskilte hustru) boede i Danmark, og da De ikke havde kendt bopæl eller opholdssted i Danmark, jfr. § 10, stk. 1, 2. pkt., i justitsministeriets bekendtgørelse nr. 7 af 14. januar 1961 om behandling af faderskabs-sager m.v., og

at der ikke ved skilsmisedommen er truffet -

og efter dansk ret ikke kunne træffes - afgørelse om bidraget til barnets underhold, men alene af spørgsmålet om, hvorvidt De eller Deres ægtefælle eller ingen af Dem skulle have bidragspligt over for den anden. Bidragsresolutionen har således også gyldighed efter skilsmis- sen.

Endvidere bemærkes, at statsamtet ikke finder at have begået fejl ved sagsbehandlingen ved ikke at have anstillet yderligere undersøgelser efter at have modtaget oplysning fra generalkonsulatet i Addis Ababa om, at det var uden kendskab til anden adresse for Dem end den, statsamtet havde fået oplyst af Deres nu fraskilte hustru. Generalkonsulatet havde i anledning af ansøgningen om fastsættelse af bidrag skrevet til pågældende adresse, og brevet var ikke returneret af postvæsenet.

Iøvrigt bemærkes, at det af Deres skrivelse af 15. november 1976 til det danske generalkonsulat i Addis Ababa fremgår, at De i hvert fald i efteråret 1976 blev gjort bekendt med Deres bidragsforpligtelse.

. . . «

A indbragte statsamtets afgørelse for familiere- tetsdirektoratet, der i en skrivelse af 8. maj 1985 meddelte A, at direktoratet efter en gennemgang af sagen ikke fandt grundlag for at ophæve resolutionen af 8. august 1975.

Efter en yderligere henvendelse fra A fastholdt direktoratet sin afgørelse i skrivelse af 26. juli 1985 til A.

I en skrivelse til A's bekendt udtalte jeg herefter følgende:

»Ved min bedømmelse af sagen må jeg tage udgangspunkt i, at statsamtet ikke i forbindelse med sin udfærdigelse af bidragsresolutionen af 8. august 1975 gjorde (A) bekendt med resolutionen. Dette skete først med statsamtets skrivelse af 26. april 1984.

Således som sagen nu foreligger oplyst, er der intet grundlag for at antage, at meddelelsen ikke ville være kommet frem til den bidragspligtige, hvis statsamtet på sædvanlig måde havde sendt en kopi af resolutionen til den opgivne adresse i hjemlandet, og der er i det hele intet at bebrejde (A) i forbindelse med den manglende bekendtgørelse. Jeg bemærker herved, at (A) igennem hele den periode, hvor bidragsspørgsmålet (og skilsmis- sesagen) behandlede her i landet, beklædte en fremtrædende offentlig stilling i sit hjem-

land, og at han havde fast adresse, som forelå fuldt oplyst for de danske myndigheder.

Jeg er på denne baggrund ganske enig med familieretsdirektoratet i, at det må anses for en fejl, at statsamtet ikke efter resolutionens udfærdigelse sendte en genpart af den til (A) under den i sagen på daværende tidspunkt opgivne adresse.

Statsamtet har i sit høringssvar af 15. januar 1985 til familieretsdirektoratet anført, at statsamtet anså det for formålsløst at sende resolutionen til den opgivne adresse, og i øvrigt bemærket, at det af (A's) skrivelse af 15. november 1976 til generalkonsulatet i Addis Ababa fremgår, at han i oktober måned 1976 var bekendt med sin bidragsforpligtelse. Jeg finder heroverfor anledning til at fremhæve, at (A) i den nævnte skrivelse afviste at være bidragspligtig, bl.a. med henvisning til, hvad der var passeret under domsforhandlingen i forbindelse med skilsmisssagen her i landet; jeg står helt uforstående overfor, at statsamtet, der angiveligt på grund af vanskeligheder ved at få kontakt med den bidragspligtige havde undladt at gøre ham bekendt med den foreliggende bidragsresolution, ikke på den givne anledning omgående drog omsorg for at søge den manglende bekendtgørelse afhjulpnet, men i stedet henlagde inddrivelsessagen.

Som allerede antydet vil en retlig mangel som den, hvormed bidragsresolutionen af 8. august 1975 fra starten var behæftet, i og for sig nok i et vist omfang senere kunne afhjælpes. I et tilfælde som det foreliggende, hvor der er hengået adskillige år efter udfærdigelsen af den oprindelige (på dette punkt mangelfulde) forvaltningsakt, må adgangen til at foretage en sådan afhjælpning dog forlængst anses for forpasset.

Det følger af det anførte, at bidragsresolutionen af 8. august 1975, da (A) i foråret 1984 rettede henvendelse til statsamtet, efter min opfattelse måtte anses som en nullitet i forhold til ham. Det spørgsmål, der forelå for statsamtet, var derfor ikke, om bidragsresolutionen kunne opretholdes i forhold til den bidragspligtige, men om der på daværende tidspunkt, d.v.s. i foråret 1984, var grundlag for at pålægge (A) at betale bidrag til (C's) underhold. På dette tidspunkt var (C) allerede fyldt 18 år, og der forelå ikke nogen begæring som nævnt i børnelovens § 14, stk. 3. En eventuel (ny) bidragsfastsættelse ville derfor kun have mening, hvis den tillagdes tilbagevirkende kraft, og ville i så fald – så vidt jeg forstår – kun få betydning som grundlag for det offentliges refusionskrav i anledning af, at bidrag i henhold til resolutionen af 8. august 1975 løbende var udbetalt forskudsvis efter de herom gældende regler.

Således som sagen forelå for statsamtet på tidspunktet for statsamtets afgørelse i skrivelsen af 12. juni 1984, var der næppe overhovedet grundlag for at fastsætte bidrag, sml. børnelovens § 18, stk. 2, og der var efter min opfattelse i hvert fald ikke grundlag for at fastsætte bidrag med virkning fra den 25. februar 1974, sml. børnelovens § 16, stk. 2.

Jeg har gjort statsamtet og familieretsdirektoratet bekendt med min opfattelse, og jeg har henstillet til familieretsdirektoratet at genoptage sagens behandling og at meddele (A) en ny afgørelse.

Jeg har udbedt mig underretning om, hvad der videre sker i sagen.

...«

10-6. *Ikke fundet, at direktoratet for udlændinges begrundelse for et afslag på ansøgning om EF-opholdstilladelse opfyldte det begrundelseskrav, der er indeholdt i § 17, stk. 2, i justitsministeriets bekendtgørelse nr. 20 af 18. januar 1984 om ophold i Danmark for udlændinge, der er omfattet af De europæiske Fællesskabers regler. Endvidere fundet, at klagerens efterfølgende brevveksling med justitsministeriet på dette punkt havde haft et forløb, der i forhold til ham måtte karakteriseres som helt utilfredsstillende.*

Henstillet til justitsministeriet, at ministeriet på grundlag af de senest i sagen foreliggende oplysninger om klagerens beskæftigelsesforhold tog stilling til ansøgningen på det nu foreliggende grundlag. Meddelt ministeriet, at jeg på baggrund af sagens hidtidige forløb ville have fundet det rigtigst, om ministeriet selv havde taget initiativet hertil. (J. nr. 1985-668-613 og 1985-745-613).

Advokat A klagede for B over, at justitsministeriet i skrivelse af 7. maj 1985 havde tiltrådt et afslag, som direktoratet for udlændinge havde meddelt B på hendes ansøgning om EF-opholdsbevis, samt over den af justitsministeriet i skrivelse af 31. maj 1985 anførte begrundelse for den trufne afgørelse.

Det fremgik af sagen, at B, der var italiensk statsborger, indrejste her til landet i august måned 1984 sammen med sin datter, der var født den 11. november 1975. Den 19. oktober 1984 søgte hun om EF-opholdsbevis. I forbindelse med ansøgningen blev der fremlagt en erklæring fra »Sunshine Bakery« i Christiania, hvor hun var beskæftiget. Det fremgik heraf, at hun havde haft et »... fast arbejdsforhold i vort kollektive bageri siden den 1. august 1984«. Hun arbejdede ifølge erklæringen som bager ca. 24-30 timer om ugen til en løn af ca. 600-800 kr. om ugen. Det blev endvidere oplyst, at hun fik bidrag fra sin tidligere mand, som bor i Italien – et bidrag, der i danske kroner beløber sig til ca. 1.743 kr. Hun forklarede, at hun ikke betalte husleje i Christiania, og at hun ikke havde udgifter til andet end mad og tøj, hvorfor hun kunne klare sig for 600 kr. Hun oplyste, at hun ikke fik nogen lønsedler eller andet, da firmaet »Sunshine Bakery« ikke betaler skat eller moms.

I skrivelse af 30. oktober 1984 meddelte direktoratet for udlændinge B afslag på ansøgningen om opholdstilladelse. Direktoratet oplyste, at afgørelsen var truffet under henvisning til, at hun »... ikke opfylder betingelserne i § 3 i justitsministeriets bekendtgørelse nr. 20 af 18. januar 1984 om ophold i Danmark for udlændinge, der er omfattet af De europæiske

Fællesskabers regler«. (Bestemmelsen har følgende ordlyd: »EF-opholdsbevis udstedes til en EF-statsborger, der ved erklæring fra en arbejdsgiver godtgør at have beskæftigelse her i landet eller godtgør at have påbegyndt en selvstændig erhvervsvirksomhed eller tjenesteydelse eller at have modtaget tjenesteydelser her i landet.«)

I skrivelse af 2. november 1984 klagede A for B over den trufne afgørelse.

I skrivelse af 19. december 1984 til justitsministeriet henviste A til en af EF-domstolen den 23. marts 1982 afsagt dom i den såkaldte »Levin-sag«, som efter A's opfattelse havde betydelig værdi som præjudikat i nærværende sag.

I anledning af A's klage indhentede justitsministeriet en udtalelse af 27. marts 1985 fra direktoratet for udlændinge. Direktoratet redegjorde for sagen i overensstemmelse med foranstående og oplyste, at afslaget var meddelt under hensyn til, at B »... ikke opfylder betingelserne i EF-bekendtgørelsens § 3, idet hun ikke ved egne midler skønnes at kunne opretholde rimelige levevilkår for sig og datteren«.

I skrivelse af 7. maj 1985 meddelte justitsministeriet A, at ministeriet efter en gennemgang af sagen ikke fandt grundlag for at ændre direktoratets afgørelse. Justitsministeriet anførte, at det ved afgørelsen havde lagt vægt på, at B ikke opfyldte betingelserne i § 3 i bekendtgørelsen om ophold i Danmark for udlændinge, der er omfattet af De europæiske Fællesskabers regler.

Efter at A i skrivelse af 21. maj 1985 havde anmodet justitsministeriet om at redegøre for, hvorfor B efter ministeriets opfattelse ikke opfyldte betingelserne i den forannævnte bekendtgørelses § 3, meddelte justitsministeriet

med skrivelse af 23. maj 1985 A, at ministeriets afgørelse var » . . . truffet med samme begrundelse som anført i direktoratets udtalelse af 27. marts 1985«.

I skrivelse af 29. maj 1985 til justitsministeriet anførte A, at justitsministeriet stadig ikke – heller ikke i ministeriets skrivelse af 23. maj 1985 – nærmere havde begrundet, hvorfor ministeriet var af den opfattelse, at B ikke kunne klare sit og datterens underhold for det beløb, som månedligt stod til hendes rådighed, ligesom ministeriet heller ikke var fremkommet med sin opfattelse af, hvorledes afgørelsen harmonerede med dommen i den omtalte »Levin-sag«.

I skrivelse af 31. maj 1985 meddelte justitsministeriet A, at ministeriet ikke fandt anledning til yderligere begrundelse for sin afgørelse, »idet både det faktiske og retlige grundlag, som afgørelsen bygger på, fremgår af direktoratet for udlændinges udtalelse af 27. marts 1985«.

I klagen til mig anførte A, at direktoratet for udlændinges udtalelse af 27. marts 1985 ikke indeholdt nogen fyldestgørende begrundelse for det meddelte afslag, idet der heri blot var henvist til de faktiske oplysninger i sagen, »nemlig at min klient arbejder i »Sunshine Bakery«, Christiania, til en løn af ca. 600 kr. pr. uge for ca. 25 timers arbejde, samt at det til sagen er oplyst, at ansøgerens ægtefælle i børnepenge til datteren pr. måned betaler, hvad der svarer til 1.743,60 kr.« A klagede over, at justitsministeriet ikke havde taget stilling til de i hans skrivelse af 29. maj 1985 til ministeriet anførte momenter.

I en udtalelse til mig oplyste justitsministeriet, at den italienske ambassadør på B's vegne samme dag havde rettet henvendelse til justitsministeriet. Ambassadøren havde over for justitsministeriet oplyst, at B stadig var interesseret i at få meddelt EF-opholdsbevis på grundlag af lønnet beskæftigelse her i landet, og at hun formentlig ville være i stand til at finde en bopæl uden for Christiania til en så beskeden leje, at hun med den indkomst m.v., som hun havde til rådighed, ville kunne forsørge sig og sit barn. Justitsministeriet anførte i skrivelsen til mig, at ministeriet på denne baggrund udsatte den pågældendes udrejsefrist til den 30. juni 1985 med henblik på, at B fik mulighed for at skaffe sig en bopæl som anført

af ambassadøren.

Direktoratet for udlændinge henholdt sig i en udtalelse til mig til sin udtalelse af 27. marts 1985. Justitsministeriet henholdt sig til sin afgørelse af 7. maj 1985.

I skrivelse af 28. juni 1985 anmodede jeg til brug for min bedømmelse af denne sag og af en klage, som advokaten havde indbragt for mig i en anden tilsvarende sag, justitsministeriet om en supplerende udtalelse. Jeg anførte i den anledning bl.a.:

»Efter en foreløbig gennemgang af den foreliggende sag må jeg forstå, at justitsministeriet ved sin afgørelse af 7. maj 1985 har lagt til grund, at (B) faktisk har etableret et beskæftigelsesforhold hos Sunshine Bakery, som er aflønnet med 600 kr. ugentlig, og at hun derudover modtager et beløb svarende til ca. 1.750 kr. månedlig i børnebidrag fra sin fraseparerede ægtefælle. Jeg må endvidere forstå, at justitsministeriets afgørelse, hvorefter der desuagtet er meddelt afslag på ansøgningen om EF-opholdsbevis, er begrundet med, at ansøgeren ikke skønnes med disse midler » . . . at kunne opretholde rimelige levevilkår for sig og datteren«.

På denne baggrund finder jeg at måtte anmode om en mere udførlig begrundelse for, at ansøgeren ikke opfylder betingelserne i EF-bekendtgørelsens § 3 om udstedelse af EF-opholdsbevis til den, » . . . der ved erklæring fra en arbejdsgiver godtgør at have lønnet beskæftigelse har i landet . . . «. Jeg anmoder i denne forbindelse om justitsministeriets stillingtagen til advokat (A's) anbringender om forholdet til EF-domstolens dom af 23. marts 1982 i den såkaldte Levin-sag (sag 53/81). Jeg anmoder endvidere om en nærmere begrundelse for den betydning, justitsministeriet tilsyneladende vil tillægge det, dersom ansøgeren » . . . vil være i stand til at finde en bolig udenfor Christiania til en . . . beskeden leje . . . «, fremfor at bo (vederlagsfrit) i Christiania, således som det fremgår af justitsministeriets skrivelse af 19. juni 1985 til mig.

Jeg anmoder endvidere om en udtalelse om, hvorvidt direktoratets oprindelige afslag i skrivelse af 30. oktober 1984 kan anses for at opfylde kravet i bekendtgørelsens § 17, stk. 2, om begrundelse af bl.a. afslag på ansøgning om EF-opholdsbevis.«

I skrivelse af 5. juli 1985 anførte justitsmini-

steriet bl.a.:

»1. Efter det oplyste tjener B ca. 600 kr. om ugen ved ca. 25 timers arbejde svarende til en timeløn på 24 kr. Under henvisning hertil finder justitsministeriet det utvivlsomt, at hun ikke ville kunne blive optaget i en arbejdsløshedskasse.

I henhold til arbejdsministeriets bekendtgørelse nr. 238 af 2. maj 1973 om obligatorisk arbejdsløhedsforsikring af udlændinge, der er fritaget for pligten til at have arbejdstilladelse, som er opretholdt ved arbejdsministeriets bekendtgørelse nr. 494 af 13. oktober 1983 om obligatorisk arbejdsløhedsforsikring for udlændinge, skal en udlænding, der er fritaget for pligten til at have arbejdstilladelse, være nydende medlem af vedkommende anerkendte arbejdsløhedskasse, såfremt pågældende beskæftiges her i landet efter beskæftigelse og medlemskab af arbejdsløhedsforsikring i et andet EF-land.

Da (B's) arbejde ikke kan karakteriseres som arbejde i arbejdsløhedsløvgivningens forstand, kan hendes beskæftigelse efter justitsministeriets opfattelse ikke anses for at være af en sådan art, at den kan danne grundlag for meddelelse af et EF-opholdsbevis.

2. Det fremgår af EF-domstolens præjudicielle afgørelse af 23. marts 1982, sag 53/81, – Levin-sagen – at fællesskabsrettens bestemmelser om arbejdskraftens frie bevægelighed også omfatter en statsborger fra en medlemsstat, som på en anden medlemsstats område udøver en lønnet beskæftigelse, som giver en indtægt, der ligger under det beløb, der i sidstnævnte anses som tilstrækkeligt til det fornødne underhold, eller som supplerer indtægterne ved sin lønede beskæftigelse med andre indtægter og derved når op på det nævnte mindstebeløb, eller som stiller sig tilfreds med midler til sit underhold, der ligger under dette mindstebeløb, dog på betingelse af, at personens lønede beskæftigelse er faktisk og reel.

Der kan således ikke fastsættes noget krav til mindstebeløb for indtjeningen, men forudsætningen for, at pågældende kan være omfattet af EF-traktatens regler om arbejdskraftens frie bevægelighed er, at der er tale om et faktisk og reelt arbejdsforhold, hvilket justitsministeriet ikke har fundet er tilfældet i den foreliggende sag. Der kan i den forbindelse henvises til, at (B) efter det til sagen oplyste ikke får lønsedler, samt at firmaet (kollektivet) »Sunshine Ba-

kery« hverken betaler skat eller moms. Desuden er den betaling, som hun modtager, særdeles beskeden både i forhold til den påståede arbejdsindsats og i forhold til normale leveomkostninger, hvilket sammenholdt med, at hun har gratis bopæl, efter justitsministeriets opfattelse må anses som udtryk for, at (B) hverken udfører eller seriøst ønsker at udføre en beskæftigelse, der er faktisk og reel.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt direktoratet for udlændinges oprindelige afslag i skrivelse af 30. oktober 1984 kan anses for at opfylde kravet i § 17, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 20 af 18. januar 1984 om ophold i Danmark for udlændinge, der er omfattet af De europæiske Fællesskabers regler, har justitsministeriet anmodet direktoratet om en udtalelse. Justitsministeriet vil vende tilbage til dette punkt, når direktoratet for udlændinges udtalelse herom foreligger.«

I skrivelse af 10. juli 1985 til justitsministeriet anførte jeg bl.a.:

»1. I min skrivelse af 28. juni 1985 til justitsministeriet anførte jeg bl.a., at jeg efter en foreløbig gennemgang af sagen måtte forstå, at justitsministeriet ved sin afgørelse af 7. maj 1985 havde lagt til grund, at (B) faktisk havde etableret et beskæftigelsesforhold hos Sunshine Bakery, som er aflønnet med 600 kr. ugentligt, og at hun herudover modtager et beløb svarende til ca. 1.750 kr. månedlig i børnebidrag fra sin fraseparerede ægtefælle.

Jeg går ud fra, at justitsministeriet ikke med sin foranstående skrivelse af 5. juli 1985 har haft til hensigt at anfægte rigtigheden af de i sagen foreliggende oplysninger herom.

2. I min skrivelse af 28. juni 1985 til justitsministeriet anførte jeg endvidere, at jeg måtte forstå, at justitsministeriets afslag på ansøgningen om EF-opholdsbevis var begrundet med, at ansøgerinden ikke skønnedes med de ovenfor under pkt. 1 nævnte midler ». . . at kunne opretholde rimelige levevilkår for sig og datteren«. Jeg henviser i denne forbindelse til direktoratets skrivelse af 30. oktober 1984 som uddybet i direktoratets høringsvar af 27. marts 1985, som justitsministeriet tiltrådte i sine skrivelser af 7. og 23. maj 1985.

I sin foranstående skrivelse af 5. juli 1985 har justitsministeriet nu præciseret, at der ikke kan fastsættes noget krav til mindstebeløb for indtjeningen, men at forudsætningen for, at en

ansøger kan være omfattet af EF-traktatens regler om arbejdskraftens frie bevægelighed er, at der er tale om en lønnet beskæftigelse, der er faktisk og reel.

Så vidt jeg forstår, gøres det i udtalelsen under pkt. 1 i tilslutning hertil gældende, at det må være en forudsætning for, at en foreliggende beskæftigelse kan danne grundlag for meddelelse af EF-opholdsbevis, at beskæftigelsen kan karakteriseres som arbejde i arbejdsløshedsforsikringslovgivningens forstand, dvs. således at den pågældende ville kunne optages i en dansk arbejdsløshedskasse. I udtalelsen henvises der i forbindelse hermed til arbejdsministeriets (fortsat gældende) bekendtgørelse nr. 238 af 2. maj 1973 om obligatorisk arbejdsløshedsforsikring af udlændinge, der er fritaget for pligten til at have arbejdstil-ladelse.

På baggrund af bemærkningerne under par. 11 ff i EF-domstolens præjudicielle afgørelse af 23. marts 1982, sag 53/81 (Levin-sagen), hvorefter begreberne »arbejdstager« og »lønnet beskæftigelse« ikke ». . . kan defineres ved henvisning til medlemsstaternes lovgivninger, men er begreber af fællesskabsretlig række-vidde«, finder jeg at måtte anmode om en nærmere udtalelse om foreneligheden af det anførte hovedsynspunkt med fællesskabsretten.

3. For så vidt det herefter i et tilfælde som det foreliggende – direkte eller indirekte – kan til-lægges betydning for afgørelsen af, om en an-søgning om EF-opholdsbevis skal imødekom-mes, hvorvidt den pågældende ville kunne op-tages som medlem af en dansk arbejdsløsheds-kasse, skal jeg anmode om, at der indhentes en udtalelse fra direktoratet for arbejdsløsheds-forsikringen om, hvorvidt (B) på det forelig-gende grundlag måtte antages at kunne opnå sådant medlemskab.«

I skrivelse af 11. juli 1985 udtalte justitsmi-nisteriet bl.a.:

» ad 1. Justitsministeriet anfægter ikke rig-tigheden af den af (B) afgivne oplysning om, at hun af sin arbejdsgiver, kollektivet »Sunshine Bakery«, modtager ca. 600 kr. om ugen som løn for ca. 25 timers arbejde. Som det fremgår af justitsministeriets skrivelse af 5. juli 1985, finder man imidlertid ikke, at der foreligger en beskæftigelse der er faktisk og reel i den forstand, at det giver (B) ret til ophold her i landet i medfør af EF-reglerne om arbejdstageres frie

bevægelighed.

ad 2. Efter justitsministeriets opfattelse be-står der ingen modstrid mellem Levin-dom-mens kriterium, »faktisk og reel beskæftigelse« og kriteriet »arbejde i arbejdsløshedsforsik-ringslovgivningens forstand«. Tværtimod må de to kriterier anses som hovedsageligt sam-menfaldende. Justitsministeriet kan herved hen-vise til »Beretning fra Ankenævnet for ar-bejds-løshedsforsikringen for årene 1981 og 1982«, København 1983, s. 22-24, hvor der er refereret en sag, hvor ankenævnet udtalte, »at ifølge gældende praksis inden for arbejdsløshedsforsikringen vil arbejde for familien ikke uden videre kunne betragtes som arbejde i ar-bejds-løshedslovens forstand. Det må derfor i hvert enkelt tilfælde påses, at virksomheden på normal vis er registreret som arbejdsgiver og er i stand til at påtage sig de forpligtelser, dette medfører over for eventuelle medarbejdere med hensyn til f.eks. kildeskattetræk, betaling af ATP-bidrag m.v.«. Af den konkrete sag fremgik, at arbejdsgiveren ikke var CIR-regi-streret, at der ikke blev betalt ATP, manglede skattetræk, manglede ulykkesforsikring m.v. En kopi af de pågældende sider vedlægges.

Når justitsministeriet fremhævede forholdet til arbejdsløshedslovgivningen beror det på, at EF-domstolen ikke i Levin-dommen har – og i en procedure efter traktatens artikel 177 næppe kan – fastlægge udtømmende, hvad der skal til for at anse en beskæftigelse for at være »faktisk og reel«. Vurderingen af, om en beskæftigelse er faktisk og reel, tilkommer de nationale myndigheder, jfr. herved Foighel og Hagel-Sørensen, EF-ret, Alm. del, 2. udgave, s. 249-50, om sontringen mellem fortolkning og anvendelse af EF-retten i forbindelse med trak-tatens artikel 177.

Må det imidlertid antages, at et beskæftigel-sesforhold ikke kan anses for arbejde i arbejds-løshedslovgivningens forstand, finder justits-ministeriet, at det er et betydningsfuldt indi-cium for, at arbejdet heller ikke er faktisk og reel efter Levin-dommens kriterium. Det er lige så klart, at hvis en person, der anmoder om et opholdsbevis, er optaget i en arbejdsløsheds-kasse, vil dette indgå med betydelig vægt i af-gørelsen.

Når justitsministeret i pkt. 2 i sin skrivelse af 5. juli 1985 peger på nogle mangler ved ansæt-telsesforholdet, er der tale om omstændighe-der, der sammen med den beskedne timeløn

klart indicerer, at arbejdsforholdet hverken opfylder Levin-dommens eller arbejdsløshedsforsikringslovens krav.

ad 3. Under hensyn til den ovenfor citerede afgørelse fra ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, der, blandt andet fordi den er offentliggjort, må anses som principiel og retningsdannende for praksis, har justitsministeriet ikke fundet det rimeligt at indhente en udtalelse fra direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen. En sådan udtalelse må nødvendigvis have en generel karakter og ses derfor ikke at kunne indeholde noget principielt nyt i forhold til ankenævnets afgørelse.«

Efter modtagelsen af justitsministeriets ovenfor nævnte udtalelse af 11. juli 1985 gjorde A i en skrivelse af 29. juli 1985 til mig bl.a. gældende, at B ikke var ansat i »Sunshine Bakery«, men derimod sammen med 3 andre medarbejdere ejede og disponerede over virksomheden. A anførte, at af omsætningen blev 70 procent brugt til materialeindkøb, afdrag på lån til tidligere anskaffelser, leje og moms til den fælles momsordning for virksomhederne på Christiania, medens 30 procent udbetaltes til ejerne og medhjælperne i forhold til arbejdsindsats. A anførte, at hans klient, såfremt det måtte lægges til grund, at beskæftigelsen skulle opfylde kravene i arbejdsløshedsforsikringslovgivningen, ifølge arbejdsministeriets bekendtgørelse nr. 238 af 2. maj 1973 som opretholdt ved bekendtgørelse nr. 494 af 13. oktober 1983 om obligatorisk arbejdsløshedsforsikring for udlændinge ville være fritaget for pligten til at være medlem af en anerkendt arbejdsløshedskasse, jfr. § 2 c i bekendtgørelse nr. 494 af 13. oktober 1983.

I en fornyet udtalelse til mig anførte justitsministeriet, at ministeriet ikke havde bemærkninger til A's skrivelse af 29. juli 1985.

For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt direktoratet for udlændinges afslag i skrivelsen af 30. oktober 1984 kunne anses for at opfylde kravet i § 17, stk. 2, i EF-bekendtgørelsen, anførte direktoratet i en udtalelse til mig, at den i direktoratets skrivelse af 30. oktober 1984 anførte begrundelse efter direktoratets opfattelse opfylder begrundelseskravet i EF-bekendtgørelsens § 17, stk. 2. Direktoratet tilføjede, at den meddelte begrundelse, der ganske svarede til den, der sædvanligvis anvendes over for EF-

bekendtgørelsen, indeholder en direkte henvisning til § 3 i EF-bekendtgørelsen, hvori betingelserne for at få meddelt EF-opholdsbevis er anført.

Justitsministeriet anførte vedrørende dette spørgsmål bl.a., at ministeriet var enig med direktoratet i, at en henvisning til § 3 i bekendtgørelsen normalt måtte anses for tilstrækkelig, idet der herved var lagt vægt på, at der i bekendtgørelsens § 3 for så vidt angår lønmodtagere kun opstilles een betingelse for opnåelse af EF-opholdsbevis, nemlig at den pågældende ved erklæring fra en arbejdsgiver godtgør at have lønnet beskæftigelse her i landet. En henvisning til, at denne betingelse ikke er opfyldt i den enkelte sag, må – sammenholdt med de oplysninger som ansøgeren selv har meddelt som grundlag for afgørelsen – efter justitsministeriets opfattelse normalt anses for tilstrækkelig. Justitsministeriet tilføjede, at ministeriet i sager, hvor der som i den foreliggende gør sig særlige omstændigheder gældende, imidlertid finder, at der i begrundelsen for afslaget på EF-opholdsbevis bør angives de hovedhensyn, der er bestemmende for afgørelsen, og justitsministeriet anførte, at ministeriet ville drage omsorg for, at dette ville ske i fremtiden.

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til A:

»§ 17 i EF-bekendtgørelsen har følgende ordlyd:

»Afgørelsen af, om et EF-opholdsbevis eller en opholdstilladelse bør meddeles, forlænges eller afslås, træffes hurtigst muligt og senest seks måneder efter ansøgningens indgivelse.

Stk. 2. Et afslag skal begrundes, medmindre hensynet til statens sikkerhed er til hinder herfor.«

Forskriften om begrundelse har sammenhæng med art. 6 i rådsdirektiv af 25. februar 1964 om samordning af de særlige foranstaltninger, som gælder for udlændinge med hensyn til rejser og ophold, og som er begrundet i hensynet til den offentlige orden, sikkerhed og sundhed (64/221/EØF), hvorefter »den pågældende skal have meddelelse om de hensyn til den offentlige orden, sikkerhed eller sundhed, der er lagt til grund for en beslutning, der vedrører ham, medmindre hensynet til statens sikkerhed er til hinder

herfor«.

Om rækkevidden af denne bestemmelse har EF-domstolen i en dom af 28. oktober 1975 (Roland Rutili) udtalt, at begrundelseskravet bl.a. forudsætter, » . . . at den berørte stat giver den pågældende nøjagtig og udførlig meddelelse om de hensyn, der ligget til grund for beslutningen på samme tidspunkt, som han får meddelelse om den restriktive foranstaltning, der er truffet over for ham, således at han sættes i stand til at sikre sit forsvar på hensigtsmæssig måde« (citeret efter referatet i Ugeskrift for Retsvæsen 1976, s. 279).

På denne baggrund må jeg være enig med justitsministeriet i, at direktoratets begrundelse i skrivelsen af 30. oktober 1984 i den foreliggende sag må betragtes som utilstrækkelig.

Jeg har gjort direktoratet bekendt med min opfattelse.

På baggrund af det ovenfor anførte må jeg endvidere være enig med Dem i, at Deres efterfølgende brevveksling med justitsministeret på dette punkt har haft et forløb, som i forhold til Dem må karakteriseres som helt utilfredsstillende.

Jeg har gjort justitsministeret bekendt med min opfattelse.

I Deres seneste indlæg gøres det gældende, at (B) har påbegyndt selvstændig erhvervsvirksomhed og derfor har krav på at få udstedt EF-opholdsbevis efter bekendtgørelsens § 3, 2. led.

Således som sagen herefter foreligger for mig, har jeg ikke anledning til at gå nærmere ind på myndighedernes hidtidige bedømmelse af (B's) ansøgning, der er sket i forhold til den nævnte bestemmelses 1. led om en, der »godtgør at have lønnet beskæftigelse«.

Da justitsministeriet ikke i sin udtalelse til mig har givet udtryk for nogen stillingtagen til Deres seneste anbringende, har jeg fundet det rigtigst at sende sagen tilbage til justitsministeriet med henblik på, at ministeriet kan foranledige, at der tages stilling til ansøgningen på det nu foreliggende grundlag. Jeg har samtidig meddelt justitsministeriet, at jeg på baggrund af sagens hidtidige forløb ville have fundet det rigtigst, om ministeriet

selv havde taget initiativ hertil.

Jeg foretager ikke videre i sagen på det foreliggende grundlag.«

I den anden tilsvarende sag, som advokaten havde indbragt for mig, og som jeg ligeledes ønskede nærmere belyst gennem min anmodning i skrivelsen af 28. juni 1985 til justitsministeriet om en supplerende udtalelse, udtalte jeg følgende:

»Direktoratet for udlændinges og justitsministeriets afgørelser, hvorefter der ikke har kunnet meddeles Deres klient EF-opholdsbevis, er truffet på baggrund af reglerne i justitsministeriets bekendtgørelse nr. 20 af 18. januar 1984 om ophold i Danmark for udlændinge, der er omfattet af De europæiske Fællesskabers regler.

Som bekendt er denne (og tidligere tilsvarende) bekendtgørelser gennemført bl.a. til opfyldelse af Rådets direktiv 68/360 om afskaffelse af restriktioner om rejse og ophold inden for Fællesskabet for medlemstaternes arbejdstagere og deres familiemedlemmer. Den foreliggende sag kan derfor ikke bedømmes udelukkende på grundlag af bestemmelserne i justitsministeriets bekendtgørelse.

Den omstændighed, at et forhold, hvorover der er indgivet klage til ombudsmanden, helt eller delvis, direkte eller indirekte, må bedømmes efter EF-retlige regler, afskærer ikke i sig selv ombudsmanden fra at tage stilling til det påklagede forhold på principielt ganske samme måde som i sager, hvor bedømmelsesgrundlaget udelukkende er interne danske retsregler. Som anført i min beretning for året 1981, s.12, finder jeg imidlertid at måtte udvise nogen tilbageholdenhed på dette område, for så vidt angår tvivlsspørgsmål om rækkevidden af EF-retlige regler. Ombudsmanden har ikke adgang til at forelægge sådanne spørgsmål for De europæiske Fællesskabers domstol til præjudiciel afgørelse, således som det tilkommer – og i et vist omfang påhviler – de nationale domstole efter bestemmelserne i EF-traktatens artikel 177. Efter min opfattelse gør dette i almindelighed ombudsmandsinstitutionen til et mindre egnet forum for afklarings af sådanne tvivlsspørgsmål.

Den foreliggende sag må bedømmes med udgangspunkt i EF-bekendtgørelsens § 3, og

således som sagen foreligger for mig, forudsætter bedømmelsen en stillingtagen til fortolkningen af udtrykket »lønnet beskæftigelse« i denne bestemmelse. I overensstemmelse med det netop anførte finder jeg ikke at burde give udtryk for nogen stillingtagen til dette fortolkningsspørgsmål, som vedrører et begreb af fællesskabsretlig rækkevidde.

Jeg må derfor afstå fra at foretage videre i anledning af Deres klage og henvise Dem til i givet fald at søge spørgsmålet afklaret under en retsag.«

justitsministeriet mig, at ministeriet havde oversendt sagen til direktoratet for udlændinge til afgørelse i 1. instans for så vidt angik spørgsmålet om, hvorvidt klageren opfyldte betingelserne for at blive meddelt EF-opholdstilladelse på grundlag af selvstændig erhvervsvirksomhed.

I skrivelse af 31. januar 1986 til klageren, hvoraf jeg modtog en kopi, afslog direktoratet at meddele den pågældende opholdstilladelse efter bestemmelsen i EF-bekendtgørelsen § 3, 2. led, på grundlag af selvstændig erhvervsvirksomhed.

I skrivelse af 3. september 1985 meddelte

10-7. *Udtalt over for flygtningenævnet, at jeg gik ud fra, at nævnet var enig med mig i, at det forhold, at en klage af direktoratet for udlændinge betegnedes som åbenbart grundløs, ikke i sig selv kunne begrunde, at sagen blev undergivet hastebehandling med den virkning, at der eventuelt beskikkedes en anden advokat for den asylsøgende end den ønskede. (J. nr. 1985-1185-613).*

Advokat A klagede over flygtningenævnets afgørelse vedrørende spørgsmålet om, hvilken advokat der skulle beskikkes for asylansøger B under behandlingen i flygtningenævnet af den pågældendes klage over direktoratet for udlændinges afslag på asyl efter udlændingelovens § 7.

Det fremgik af sagen, at B fik afslag fra direktoratet for udlændinge på sin ansøgning om asyl efter udlændingelovens § 7, og at han straks påklagede afgørelsen til flygtningenævnet.

I en skrivelse rettede advokat C henvendelse til direktoratet for udlændinge og anmodede om at modtage kopi af sagens akter i anledning af, at B havde bedt hende være ham behjælpelig med sagens behandling ved flygtningenævnet.

Hun anførte videre, at såfremt afslaget ikke formelt var anket, skulle skrivelsen tillige betragtes som en anke af afslaget fra direktoratet for udlændinge. C sendte med skrivelse af 8. oktober 1985 en kopi af skrivelsen til direktoratet for udlændinge til flygtningenævnet.

Den 15. oktober 1985 rettede flygtningenævnets sekretariat telefonisk henvendelse til advokatkontoret, hvor bl.a. A og C var advokater, og oplyste, at sagen var berammet til behandling i flygtningenævnet den 22. oktober 1985. I den anledning oplyste A, at C var bortrejst til og med mandag den 21. oktober og derfor ikke havde mulighed for at give møde i flygtningenævnet den 22. oktober, ligesom A heller ikke selv havde mulighed for at give møde. Flygtningenævnets sekretariat meddelte herefter, at sekretariatet i stedet ville beskikke D som advokat for B ved sagens behandling i nævnet.

I skrivelse af samme dato til flygtningenævnet anmodede A om, at C blev beskikket i sagen, og at berammelsen blev aftalt med hende, idet B ikke var tilfreds med at skulle repræsenteres af en anden advokat, men ønskede at fastholde den advokat, han selv havde valgt. A bemærkede samtidig, at berammelsesfristen forekom at være urimelig kort, særlig når hensås til, at der var efterårsferie, og at sagens akter endnu ikke var modtaget. A henviste endvidere til udlændingelovens § 55, stk. 2, og bemærkede, at det ikke alene var advokaten, men

også udlændingen, der skulle have lejlighed til at gøre sig bekendt med det materiale, der indgik i nævnsbehandlingen, og til at udtale sig herom. Da nævnets materiale jo som oftest var affattet på dansk, og da klienten ikke forstod dansk, skulle der først foretages en form for oversættelse af materialet og herefter ske en drøftelse med klienten, og alt dette skulle ske i løbet af 8 dage. Dette forekom at være en urimelig udhuling af udlændingelovens § 55, stk. 2.

I skrivelse af 17. oktober 1985 meddelte flygtningenævnet A, at nævnet ville behandle sagen i henhold til udlændingelovens § 56, stk. 4, på et møde den 22. oktober 1985 kl. 16.30. Flygtningenævnet meddelte A, at nævnet ikke fandt at kunne udsætte sagens behandling, hvorfor nævnet ikke kunne imødekomme det ansøgte. Det bemærkedes, at nævnet i stedet havde beskikket D som advokat for ansøgeren i forbindelse med sagens behandling i nævnet.

I sin klage til mig anførte A bl.a., at C's skrivelse til direktoratet for udlændinge blev overbragt til flygtningenævnet den 8. oktober 1985 til orientering. Flygtningenævnet var således fuldt orienteret om, at B ønskede advokat C til at føre sin sag i nævnet, hvilket også havde den konsekvens, at nævnet den 15. oktober 1985 rettede henvendelse til advokatkontoret for at aftale berømmelsen.

I anledning af klagen til mig henholdt flygtningenævnet sig til sin afgørelse af 17. oktober 1985 og anførte yderligere bl.a.:

» . . . Det kan oplyses, at direktoratet for udlændinge den 15. oktober 1985 telefonisk underrettede nævnet om, at sagen vedrørende (B) ville blive overbragt til nævnet den følgende dag. Det blev samtidig oplyst, at ansøgningen efter direktoratets opfattelse måtte betegnes som åbenbart grundløs. Da sagen var af meget hastende karakter, blev det fundet påkrævet at behandle den på førstkommande nævnsmøde efter lovens § 56, stk. 4, den 22. oktober 1985. Nævnets sekretariat rettede derfor samme dag, det vil sige den 15. oktober 1985, telefonisk henvendelse til (C's) kontor med henblik på berømmelse af sagen. (C) var ikke til stede, men advokat (A) oplyste, at hverken (C) eller han kunne give møde i nævnet den 22. oktober 1985, hvorfor han ønskede behandlingen af sagen udsat. Nævnet fandt imidlertid ikke på baggrund af det anførte at kunne imødekomme

dette, hvilket telefonisk blev meddelt den pågældende. Ved skrivelse af 16. oktober 1985 beskikkede man herefter (D) som advokat for asylansøgeren.

. . . «

A knyttede i en skrivelse bl.a. følgende bemærkninger til flygtningenævnets udtalelse:

» . . .

I sin skrivelse (til ombudsmanden) fremhæver flygtningenævnet, at sagen var af meget hastende karakter, og at dette skulle være grunden til, at man ikke kunne udskyde sagens behandling. Under hensyn til at direktoratet – som jo er den myndighed, der afgør, hvor hastende sager er – allerede den 23. september d.å. (1985) havde fået meddelelse om, at afgørelsen af 18. september d.å. ønskedes påklaget til nævnet, og at direktoratet uagtet dette først indbringer sagen for nævnet den 15. oktober, altså mere end 3 uger efter, at man har modtaget meddelelse om klagen, forekommer den hast, som nævnet har haft i denne sag, at være noget overdrevet.

. . . «

A henholdt sig i øvrigt til det tidligere anførte.

Efter min foreløbige gennemgang af sagen anmodede jeg i en skrivelse flygtningenævnet om en supplerende udtalelse om det retlige grundlag for afgørelsen med hensyn til advokatbeskikkelsen.

I en skrivelse meddelte nævnet herefter, at beslutningen om advokatbeskikkelsen var truffet af flygtningenævnets formand, og der henvises til en vedlagt kopi af beslutningsreferat fra nævnet, hvorefter formanden bemyndigedes til at tage stilling til advokatbeskikkelser.

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til A:

»Efter udlændingelovens § 56, stk. 3, i den dagældende affattelse kunne flygtningenævnets afgørelse i »sager af særlig hastende karakter« træffes af nævnets formand eller en næstformand og et af de af Dansk Flygtningehjælp udpegede medlemmer. Efter udlændingelovens § 56, stk. 4, som affattet ved lov nr. 232 af 6. juni 1985 gjaldt, at afgørelsen i »sager, hvor klagen må anses for at være åbenbart grundløs«, træffes af formanden eller en næstformand, et af de af Dansk

Flygtningehjælp udpegede medlemmer og et af de medlemmer, der er udpeget af ministerierne.

Ved fremsendelsen af sagen til flygtninge-nævnet med skrivelse af 15. oktober 1985 gav direktoratet udtryk for, at klagen måtte betegnes som åbenbart grundløs. Der er derimod ikke i fremsendelsesskrivelsen anført noget om, at sagen måtte anses for at være af særligt hastende karakter. Det fremgår heller ikke i øvrigt af det materiale, der har været forelagt for mig, hvorpå nævnet har støttet den vurdering, at sagen var af »meget hastende karakter«, jfr. nævnets udtalelse af 6. november 1985 i anledning af klagen til mig. Jeg må da også forstå på flygtninge-nævnets udtalelse til mig, at sagen af flygtninge-nævnet blev behandlet efter udlændingelovens § 56, stk. 4, ikke efter stk. 3.

Som det formentlig er Dem bekendt, har der den 30. januar 1986 været afholdt et fællesmøde mellem repræsentanter for flygtninge-nævnets koordinationsudvalg, direktoratet for udlændinge, justitsministeriet, Dansk Flygtningehjælp, flygtninge-nævnets sekretariat og Landsforeningen af beskik-

kede Advokater. Det fremgår af et referat af dette møde, der er udsendt som meddelelse 15/1986 fra Landsforeningen af beskikkede Advokater, at det på mødet bl.a. blev tilkendegivet, at flygtninge-nævnet »... selvsagt (vil) respektere asylsøgnernes ret til frit at vælge, hvilken advokat de ønsker beskikket. Kun i sager, der af en eller anden grund må undergives hastebehandling, må man forbeholde sig at beskikke en anden advokat end den valgte, såfremt denne ikke med kort varsel er i stand til at give møde for nævnet.«

På denne baggrund finder jeg ikke at have fuldt tilstrækkelig anledning til at foretage videre i anledning af den foreliggende klage. Jeg har imidlertid meddelt nævnet, at jeg går ud fra, at nævnet er enig i, at det forhold, at en klage af direktoratet betegnes som åbenbart grundløs, ikke i sig selv kan begrunde, at sagen undergives hastebehandling med den virkning, at der eventuelt beskikkes en anden advokat for den asylsøgende end den ønskede.

Jeg har endvidere gjort Landsforeningen af beskikkede Advokater bekendt med min tilkendegivelse til nævnet.«

10-8. *Udtalt over for flygtninge-nævnet, at jeg ikke kunne anse det for tilfredsstillende, at to sager indbragt for nævnet med henblik på at opnå opholdstilladelse efter udlændingelovens § 7, stk. 1, nr. 2, i det væsentlige var blevet afgjort på et grundlag, som nævnet selv på et tidligere møde anså for utilstrækkeligt, og som i øvrigt var mindre fyldestgørende end det, der måtte forventes at foreligge som grundlag for nævnets vurdering af de i øvrigt i det væsentlige tilsvarende sager, som skulle foretages på nævnets kommende møder.*

Henstillet til nævnet at genoptage behandlingen af de to sager og undergive dem en fornyet vurdering i lys af det materiale, som nævnet havde anmodet udenrigsministeriet om at tilvejebringe. (J. nr. 1985-54-613).

Advokat A klagede over flygtninge-nævnets beslutning i to nærmere angivne sager, hvori nævnet stadfæstede afslag på opholdstilladelse efter udlændingelovens § 7.

Efter min gennemgang af det foreliggende materiale anførte jeg følgende i en skrivelse til A:

»Flygtninge-nævnets afgørelser er truffet på grundlag af bestemmelserne i udlændingelovens § 7, stk. 1, der har følgende ordlyd:

»Efter ansøgning gives der opholdstilladelse til en udlænding, som befinder sig her i landet eller på grænsen,

- 1) hvis udlændingen er omfattet af flygtningekonventionen af 28. juli 1951 eller,
- 2) hvis det af lignende grunde som anført i

konventionen eller af andre tungtvejende grunde ikke bør kræves, at udlændingen vender tilbage til sit hjemland.«

Det er ubestridt, at ingen af de to ansøgere kan anses for omfattet af flygtningekonventionen, og at de således ikke har noget retskrav på opholdstilladelse efter lovens § 7, stk. 1, nr. 1. Ansøgningerne er derfor alene blevet bedømt i forhold til bestemmelsen i § 7, stk. 1, nr. 2.

Afgørelsen af, om en udlænding har krav på opholdstilladelse efter nr. 2, beror på en vurdering af en flerhed af forhold. Af nævnets beslutninger i de to sager fremgår således, at nævnet har foretaget en samlet vurdering af de tilvejebragte oplysninger » . . . såvel om den konkrete sag som om forholdene i Iran generelt og af sandsynligheden for, at . . . ved tilbagevenden vil risikere sanktioner som følge af sin bortrejse«.

Det er fast antaget, at ombudsmandens beføjelser er undergivet en vis begrænsning i forhold til de af forvaltningens afgørelser, der – som de foreliggende – beror på et skøn eller en skønsmæssigt præget vurdering. Medens ombudsmanden fuldtud kan efterprøve spørgsmålet, om en afgørelse har fornøden hjemmel og i øvrigt har et lovligt indhold, kan ombudsmanden kun under særlige omstændigheder kritisere udfaldet af en skønsmæssig vurdering.

Som fremhævet i folketingets ombudsmands beretning for året 1982, s. 9, vedrører den omtalte begrænsning i ombudsmandens beføjelser imidlertid kun ombudsmandens bedømmelse af selve den administrative skønsudøvelse. Den er derfor uden betydning for ombudsmandens undersøgelse og efterprøvelse af grundlaget for skønsudøvelsen.

Den foreliggende klage vedrører grundlaget for skønsudøvelsen.

I klagen sættes der ikke spørgsmålstegn ved den del af nævnets afgørelsesgrundlag, der vedrører hver af de to ansøgers konkrete forhold. Oplysningerne herom er da også i alt væsentligt tilvejebragt ved en umiddelbar bevisoptagelse for nævnet, herunder ved nævnets afhøring af ansøgerne på møder den 13. december 1984 og den 10. januar 1985.

Klagen angår derimod grundlaget for nævnets vurdering af forholdene i Iran generelt.

Af det materiale, der er forelagt for mig, fremgår, at der ved nævnets første møde den 8. november 1984 vedrørende sagen (j. nr. 1984-2-127) forelå nogle generelle baggrundsoplysninger om forholdene i Iran i form af et notat af 6. november 1984 udarbejdet af Dansk Flygtningehjælp. I notatet var det bl.a. oplyst, at de engelske myndigheder ikke siden 1983 havde refouleret iranere fra England, og at det samme skulle være tilfældet, for så vidt angår Forbundsrepublikken Tyskland. I sidstnævnte henseende henvistes til en rapport fra det tyske udenrigsministerium, hvoraf det skulle fremgå, at iranere, der har søgt asyl i udlandet, vil blive straffet ved hjemkomsten uanset asylgrundlaget.

På mødet den 8. november 1984 besluttede nævnet at udsætte sagens behandling bl.a. med henblik på tilvejebringelse af den nævnte rapport.

Med skrivelser af 10. og 12. december 1984 fremsendte Dansk Flygtningehjælp herefter forskelligt materiale fra Forbundsrepublikken Tyskland, herunder foruden den nævnte udtalelse fra udenrigsministeriet en senere dom fra forvaltningsdomstolen i Köln, afsagt den 13. juli 1984, hvori retten med en udførlig begrundelse annullerede et tidligere, administrativt meddelt afslag på asyl til en iransk statsborger. Af et supplerende notat om generelle baggrundsoplysninger fra Dansk Flygtningehjælp, dateret 10. december 1984, fremgår endvidere bl.a., at der fra de engelske myndigheders side i tiden fra den 1. januar 1983 til den 18. april 1984 (datoen for materialets tilvejebringelse) kun i otte tilfælde var sket udvisning af iranere til Iran; i ingen af disse tilfælde havde de pågældende givet udtryk for frygt for at vende tilbage til deres hjemland, og tre af dem havde udtalt, at de ønskede at vende tilbage.

På flygtningenævnets møde den 13. december 1984 besluttede nævnet at udsætte de to sagers behandling til nævnets næste møde. Forinden skulle det ved henvendelse til den danske ambassade i Teheran søges opklaret,

- »1) hvad der sker asylansøgere, der vender tilbage, og som er kendt for eller mistænkt for at have søgt asyl i udlandet,
- 2) hvad sker der andre, der skønt indkaldt er rejst til udlandet, når de vender tilbage?
- 3) er de årgange, der er tale om i de to her behandlede sager, indkaldt?»

I overensstemmelse hermed anmodede udenrigsministeriet ved en telexmeddelelse af 19. december 1984 den danske ambassade i Teheran om »... eventuelt på basis af sådanne oplysninger, der måtte kunne fremskaffes, ... så vidt muligt besvare/kommentere ...« en række spørgsmål, der kunne tjene til nærmere belysning af de omhandlede forhold.

Ambassaden besvarede denne anmodning ved en telexmeddelelse af 8. januar 1985. Ambassaden oplyste, at det ikke ville være muligt at komme med en mere detaljeret besvarelse af de stillede spørgsmål før umiddelbart efter udgangen af januar måned 1985. På det foreliggende grundlag fremkom ambassaden med en foreløbig vurdering af forholdene. Det tilføjes, at man endvidere havde anmodet ambassadens advokat om at udarbejde en redegørelse for gældende regler og praksis med hensyn til værnepligt.

På mødet den 10. januar 1985 traf flygtninge-nævnet afgørelse i de to sager på det foreliggende grundlag.

I Deres klage til mig har De anført, at flygtninge-nævnet ved sin bedømmelse af de to sager på mødet den 10. januar 1985 må have lagt afgørende vægt på de oplysninger, som repræsentanten for direktoratet for udlændinge fremkom med i forbindelse med sin mundtlige forelæggelse af sagerne for nævnet. De nævnte oplysninger er i Deres skrivelse til mig gengivet således:

»Oplysningerne gik blandt andet ud på, at 79 af de iranere, som er kommet til Danmark i den senere tid, selv er rejst ud af landet, enten fordi de havde fået afslag på ansøgninger om opholdstilladelse eller af andre grunde. Der refereredes også oplysninger fra en konkret sag, som jeg ligeledes er uden kendskab til, der tydede på, at en iraner selv var af den opfattelse, at der intet ville ske ham, hvis han vendte tilbage til Iran.«

I klagen gøres det gældende, at det er en fejl, at De ikke på forhånd var blevet gjort bekendt med disse oplysninger, således at De forud for nævnets møde havde haft mulighed for nærmere at overveje, hvilken betydning – om nogen – oplysningerne kunne tillægges for de to sagers videre behandling og afgørelse. Under henvisning til, at det i forbindelse med udlændingelovens vedtagelse klart er tilkendegivet, at flygtninge-nævnet skal arbejde som et domstolslignende organ med en række processuelle

garantier, er det Deres opfattelse, at nævnet i konsekvens heraf burde »... se bort fra sådanne mundtlige oplysninger, som først fremkommer under selve nævnets møde, og som den beskikkede advokat ikke ... (har) haft mulighed for at tage stilling til«.

I en skrivelse af 14. januar 1985, som jeg har modtaget i kopi, har De over for nævnet uddybet Deres synspunkt og med henvisning hertil anmodet nævnet om at genoptage behandlingen af sagerne.

Jeg er i og for sig enig med Dem i, at det havde været ønskeligt, om direktoratet for udlændinge forud for nævnsmødet havde gjort Dem bekendt med de oplysninger, som direktoratets repræsentant agtede at fremlægge på selve nævnsmødet. Efter min gennemgang af det foreliggende materiale finder jeg det imidlertid ikke påkrævet at gå nærmere ind på, hvorvidt dette forhold i sig selv måtte kunne begrunde en genoptagelse af nævnets sagsbehandling.

På baggrund af det sagsforløb, der er givet i det foregående, må jeg forstå, at nævnets beslutning på mødet den 13. december 1984 om at udsætte de to sagers behandling til det følgende nævnsmøde, var begrundet i, at nævnet ikke mente, at det materiale, der indtil da var tilvejebragt herom, udgjorde et tilstrækkeligt grundlag for at foretage den vurdering af forholdene i Iran generelt, som indgår som et væsentligt element i bedømmelsen af, om iranske statsborgere, der – som de to ansøgere – har søgt asyl i udlandet, i tilfælde af afslag ved tilbagevenden til deres hjemland vil risikere sanktioner som følge af deres bortrejse.

Den besvarelse, der herefter fremkom fra den danske ambassade i Teheran, havde, som nævnt ovenfor, en rent foreløbig karakter.

De oplysninger, som repræsentanten for direktoratet for udlændinge fremkom med på nævnets møde den 10. januar 1985, kan ikke tjene til erstatning for den forventede endelige besvarelse fra den danske ambassade i Teheran på de spørgsmål, som nævnet på mødet den 13. december 1984 ønskede yderligere belyst, forinden det traf afgørelse i de to sager. Jeg har da også forstået, at der ikke fra udenrigsministeriets side er taget skridt til at frafalde anmodningen til ambas-

saden i telexmeddelelsen af 19. december 1984.

Jeg må herefter lægge til grund, at der inden for den nærmeste fremtid må forventes at foreligge et mere fyldestgørende materiale til belysning af de aktuelle forhold i Iran generelt.

Det er endvidere oplyst, at der på kommende nævnsmøder skal foretages en række andre tilsvarende sager, der er indbragt for nævnet med henblik på at opnå opholdstilladelse efter lovens § 7, stk. 1, nr. 2, og at de to sager, der har givet anledning til den foreliggende klage til mig, er de første sager af denne karakter, som nævnet har truffet beslutning i.

Jeg kan ikke anse det for tilfredsstillende, at de to første sager således i det væsentlige er blevet afgjort på et grundlag, som nævnet selv på sit møde den 13. december 1984 anså for utilstrækkeligt, og som i øvrigt er mindre fyldestgørende end det, der må forventes at foreligge som grundlag for nævnets vurdering af de i øvrigt i det væsentlige tilsvarende sager, som skal foretages på nævnets kommende møder. Under henvisning hertil, og da der ikke ses at foreligge særlige forhold, der gjorde det påkrævet at træffe endelig afgørelse i de to sager på det foreliggende grundlag, har jeg fundet at burde henstille til nævnet, at behandlingen af de to sager genoptages og undergives en fornyet vurdering i lys af det materiale, som nævnet har anmodet udenrigsministeriet om at tilvejebringe.

Jeg har gjort justitsministeren bekendt med min henstilling til flygtningenævnet.«

Flygtningenævnet fremsendte med skrivelse af 22. februar 1985 kopi af sin beslutning af samme dag, hvoraf bl.a. følgende fremgik:

»Flygtningenævnet har besluttet at genoptage sagerne behandling.

Flygtningenævnet har udover det fremkomne supplerende materiale ved sin fornyede behandling af sagerne nøje overvejet, hvorvidt den tid, der er medgået til behandlingen af de pågældendes asylansøgninger, herunder den siden den 10. januar yderligere forløbne periode, sammenholdt med den betydelige presseomtale af iranske asylansøgere generelt og navnlig af de to konkrete asylansøgers sager, bør føre til en ændret vurdering af sagerne.

Et flertal i flygtningenævnet finder anled-

ning til at udtale, at man fortsat finder, at der den 10. januar 1985 var fuldt tilstrækkeligt grundlag for at træffe afgørelse i sagerne. Dette flertal finder ikke, at det nu foreliggende supplerende materiale giver grundlag for en ændret vurdering af sagerne. Dette flertal finder heller ikke, at den nævnte tidsfaktor og den offentlige omtale af sagerne giver grundlag for en ændret vurdering.

Flygtningenævnet kan herefter henholde sig til sin beslutning af 10. januar 1985, hvorefter nævnet stadfæstede den af direktoratet for udlændinge truffede afgørelse.«

Den 25. februar 1985 skrev jeg således til flygtningenævnet:

» . . .

Jeg har noteret mig, at flygtningenævnet har imødekommet min henstilling i skrivelse af 14. januar 1985 til nævnet om at genoptage de to sager og undergive dem en fornyet vurdering i lyset af det materiale, som nævnet havde anmodet udenrigsministeriet om at tilvejebringe.

Folketingets retsudvalg har i skrivelse af 22. februar 1985 anmodet justitsministeren om under et samråd at drøfte »situationen efter flygtningenævnets afgørelse om, at to iranere ikke kan betragtes som flygtninge«.

Retsudvalget har samtidig anmodet ministeren om forud for eller i samrådet at besvare udvalgets tidligere spørgsmål (nr. 256) om, hvorvidt ministeren ville »gøre retsudvalget bekendt med den inderberetning fra den danske ambassade i Teheran, som ligger til grund for flygtningenævnets behandling af asylansøgere fra Iran?«. Jeg har forstået, at dette samråd finder sted den 26. februar 1985, og at udrejsefristen for de to iranere er udskudt til den 26. februar 1985 kl. 24.00.

Jeg finder herefter at måtte afstå fra at foretage videre i sagen. . . .«

Ved lov nr. 232 af 6. juni 1985 blev udlændingelovens § 9 ændret således, at justitsministeren fik bemyndigelse til at meddele en udlænding opholdstilladelse, hvis den pågældende uden for de i § 7, stk. 1, nævnte tilfælde befandt sig i en sådan situation, at væsentlige hensyn af humanitær karakter afgørende talte for at imødekomme ansøgningen.

Det blev senere over for mig oplyst, at de i

sagen omhandlede to udlændinge af justitsministeren fik meddelt opholdstilladelse i hen-

hold til den ændrede § 9.

10-9. *Inspektion af statsfængslet i Horsens. (J. nr. 1985-1402-615).*

Efter besøg den 4. december 1985 i statsfængslet i Horsens skrev jeg den 4. februar 1986 således til direktoratet for kriminalforsorgen og statsfængslet i Horsens:

» . . .

Efter at mit inspektionsbesøg var planlagt, modtog jeg underretning om, at talsmandsordningen i statsfængslet i Horsens for tiden ikke fungerede. Da jeg således ikke – som det er normalt i forbindelse med ombudsmandens fængselsinspektioner – kunne afholde et møde med talsmændene for de indsatte, lagde jeg under min rundgang hovedvægten på at besigtige de af statsfængslets lokaliteter, som særligt havde pådraget sig ombudsmandens opmærksomhed ved inspektionsbesøget den 1.-2. november 1976 (jfr. beretningen for året 1976, s. 257 ff.).

Besøget giver mig anledning til følgende bemærkninger:

I. Bygningsmæssige forhold m.v.

Vedligeholdelsestilstanden i de lokaliteter, jeg besøgte under mit besøg var gennemgående god.

Under min rundgang bemærkede jeg i øvrigt særligt følgende:

Fritidsfaciliteter.

Ved aktstykke nr. 447 af 22. maj 1981 og aktstykke nr. 27 af 12. oktober 1982 har folketingets finansudvalg som led i bekæmpelse af narkotikamisbrug i fængslerne bl.a. tiltrådt forskellige ombygnings- og moderniseringsarbejder i statsfængslet i Horsens. I denne forbindelse er kapaciteten på hver af de store belægningsafdelinger reduceret til 22 celler; den her ved frigjorte plads er bl.a. anvendt til fælleslokaler for de indsatte på de enkelte afdelinger. De nye fælleslokaler er bl.a. indrettet med billard og bordtennis. Der er således nu på hver

af belægningsafdelingerne fælles tekøkken, TV- og opholdsstue, kombineret spise- og opholdslokale samt billard- og bordtennislokale.

Det fritidscenter, som er omtalt i beretningen 1976, s. 259, og som bestod af bibliotek, samlingsstue (diskotek), TV-rum og billardrum, er herefter kun for så vidt angår biblioteket uændret i brug.

I øvrigt har statsfængslet iværksat eller planlægger forskellige projekter i relation til de indsatte fritids- og undervisningsmuligheder.

Under mit besøg besøgte jeg det igangværende arbejde med indretning af et forsamlingslokale på 3. etage i sydfløjen. Lokalet vil kunne rumme godt 100 indsatte og vil blive udstyret med en lille scene. Lokalet forventedes taget i brug inden 1 måned.

Under min besigtelse af statsfængslets gymnastiksal bemærkede jeg, at gymnastiksalen var af en sådan størrelse, at der kun kan etableres én badmintonbane ad gangen. Umiddelbart kunne en sådan badmintonkapacitet synes lille i forhold til antallet af indsatte, men fængselsledelsen oplyste over for mig, at den eksisterende kapacitet ikke var fuldt udnyttet. Gymnastiksalen og et mindre birum i tilknytning hertil benyttes bl.a. også til konditionstræning. Statsfængslet har planer om at indrette kondirum i en del af det nuværende skrædderværksted på 4. etage i sydfløjen. Det planlagte kondirum skulle muliggøre, at indtil 8 indsatte dyrker konditionstræning uden opsyn. I det nuværende kondirum i tilknytning til gymnastiksalen kan der kun dyrkes konditionstræning under opsyn. Det planlagte kondirum skulle øge idrætsfaciliteternes samlede kapacitet.

I en anden del af det nuværende skrædderværksted på 4. etage i sydfløjen har statsfængslet planer om at indrette et fysikundervisningslokale.

På grund af de igangværende og planlagte

ombygningsarbejder vedrørende visse fritids- og undervisningslokaler var det under mit inspektionsbesøg vanskeligt at danne sig et samlet overblik over de indsattes fremtidige fritidsmuligheder.

Brandsikkerhed.

Under min rundgang bemærkede jeg, at statsfængslet ikke var udstyret med automatisk brandmeldeanlæg (røgdetektor eller ligende) eller automatisk brandslukningsanlæg (sprinkleranlæg eller lignende). I tilfælde af brand i en celle efter aflukningen kl. 21.30 har de indsatte mulighed for at tilkalde hjælp fra personalet ved at aktivere cellekaldet, som efter kl. 21.30 indgår til vagtmesterkontoret på 1. sal i sydfløjen. Cellekaldet har ikke indbygget samtaleanlæg, og vagtmesterkontoret vil derfor ikke umiddelbart kunne kende årsagen til det stedfundne cellekald og vil derfor i en given situation, hvor der måtte fremkomme flere cellekald, end det er muligt umiddelbart at reagere på, have vanskeligt ved at foretage en prioritering af cellekaldene.

Jeg bad ved min afsluttende samtale med fængselsinspektøren om at få tilsendt en kopi af de seneste brandinspektionsrapporter.

Statsfængslet i Horsens har herefter med skrivelse af 9. december 1985 meddelt mig, at Dansk Brandværnskomité har aflagt inspektionsbesøg i statsfængslet den 6. december 1985. Inspektionsmesteren havde over for fængselsledelsen oplyst, at den brandsikkerhedsmæssige tilstand måtte betegnes som god, og at inspektionsmesteren ikke havde yderligere bemærkninger. En skriftlig rapport om besøget modtog jeg den 28. januar 1986.

Statsfængslet har med skrivelsen af 9. december 1985 ligeledes til mig fremsendt kopi af Dansk Brandværnskomité's rapporter vedrørende regelmæssige brandinspektioner for de 3 forudgående normale inspektioner, foretaget henholdsvis den 16. december 1982, den 24. november 1983 og 13. december 1984, samt statsfængslets skrivelser af henholdsvis 11. januar 1983, 18. januar 1984 og 14. januar 1985, hvorved statsfængslet har fremsendt de nævnte rapporter til direktoratet for kriminalforsorgen.

Af alle de 3 nævnte rapporter fremgår, at »den almindelige brandsikkerhedsmæssige tilstand« – »efter en samlet vurdering af iagttagelser og indtryk ved dette inspektionsbesøg« måtte betegnes som »god«. Af statsfængslets

ovennævnte fremsendelsesskrivelser til direktoratet for kriminalforsorgen fremgår, at mundtlige udtalelser fra inspektionsmesteren under inspektionerne har måttet opfattes således, at den brandsikkerhedsmæssige tilstand i statsfængslet i Horsens måtte anses for (mindst) ligeså god som tilstanden på andre lukkede anstalter.

Syge- og isolationsafdelingerne.

Under min rundgang besøgte jeg i vestfløjens 1. etage den nye sygeafdeling. Denne afdeling, der har afløst den tidligere sygeafdeling beliggende i en selvstændig 2-etages bygning nordvest for statsfængslets hovedbygning, har 14 pladser. Jeg besøgte ligeledes den ved siden af sygeafdelingen beliggende isolationsafdeling, der har 12 celler. Jeg besøgte under min rundgang på syge- og isolationsafdelingerne en sygecelle, statsfængslets to sikringsceller samt et par udvalgte isolationsceller.

Forud for mit inspektionsbesøg i statsfængslet i Horsens havde jeg fra direktoratet for kriminalforsorgen rekvireret kopi af det seneste kvartals (juli 1985) indberetninger fra de lukkede statsfængsler om anvendelse af disciplinærmidler (bøde og strafcelle), enrumsanbringelser og sikringsmidler (sikringscelle og håndjern).

En gennemgang af det foreliggende materiale gav ikke anledning til at foretage videre.

Besøgsafsnittet.

Under min besigtigelse af statsfængslets besøgsafsnit redegjorde fængselsledelsen for den besøgsordning, der praktiseres i fængslet.

Efter statsfængslets interne regler (bekendtgørelse af 2. maj 1983 om besøgstid og besøgsafvikling m.v., B-16-2) kan besøg finde sted i tiden fra kl. 9.30 til kl. 17.30 alle ugens dage. Inden for de indsattes arbejdstid (hverdag indtil kl. 15.30) kan de indsatte modtage 1 ugentligt besøg à 1 times varighed (alternativt 1 besøg hver 14. dag à 2 timers varighed). Uden for de indsattes arbejdstid (hverdag kl. 15.30-17.30 samt lørdage og søn- og helligdage kl. 9.30-17.30) kan de indsatte i praksis modtage besøg i den udstrækning, pladsforholdene i besøgsafdelingen tillader det.

Ved en optimal udnyttelse af besøgsordningen kan visse indsatte, som har nærtboende pårørende, efter det for mig oplyste, opnå besøg i ganske mange timer om ugen.

II. Vejledning om AIDS.

Under mit møde med samarbejdsudvalget blev det af flere af udvalgets medlemmer fremhævet, at der savnedes en vejledning fra direktoratet for kriminalforsorgen og sundhedsstyrelsen om forholdsregler i forbindelse med AIDS.

Med skrivelse af 13. december 1985 har direktoratet for kriminalforsorgen til mig fremsendt et eksemplar af direktoratets »Orientering om AIDS. (Til kriminalforsorgens personale)« af samme dato samt et eksemplar af direktoratets cirkulærskrivelse af samme dato til kriminalforsorgens anstalter og arresthuse om retningslinier vedrørende forholdsregler mod AIDS for så vidt angår indsatte i kriminalforsorgens institutioner.

Det fremgår af direktoratet for kriminalforsorgens nævnte cirkulærskrivelse af 13. december 1985, at direktoratet samtidig med henblik på information af de indsatte tillige har udsendt en meddelelse »Information om AIDS«. Meddelelsen til de indsatte, der er udarbejdet

i samråd med sundhedsstyrelsen, bør efter direktoratets cirkulærskrivelse opsættes på opslagstavlerne på opholdsafdelingerne og lignende steder samt udleveres til indsatte, som på grund af enrumsanbringelse eller lignende er afskåret fra at gøre sig bekendt med meddelelsen.

Det fremgår endvidere af direktoratet for kriminalforsorgens ovennævnte cirkulærskrivelse af 13. december 1985, at direktoratet samtidig har udsendt »Retningslinier vedrørende undersøgelse for AIDS«. Retningslinierne, der er udarbejdet af kriminalforsorgens konsulent i almenlægelige og hygiejniske spørgsmål, retter sig til de læger, der er knyttet til kriminalforsorgens institutioner.

Jeg har senere i anden anledning fra direktoratet for kriminalforsorgen fået tilsendt et eksemplar af den ovennævnte meddelelse til de indsatte og af de ovennævnte retningslinier til de læger, der er tilknyttet kriminalforsorgens institutioner.

. . .«

10-10. Inspektion af statsfængslet Renbæk.

Henstillet dels til fængselsledelsen at udvirke, at arbejdstilsynet foretog besøg i smedien, dels til fængselsledelsen og direktoratet for kriminalforsorgen, at spørgsmålet om besøgsafviklingen for så vidt angik de indsatte i »Arken« blev taget op til overvejelse. (J. nr. 1985-1403-615).

Efter besøg den 5. december 1985 i statsfængslet Renbæk skrev jeg den 20. februar 1986 således til direktoratet for kriminalforsorgen og statsfængslet Renbæk:

» . . .

I. Bygningsmæssige forhold og arbejdssikkerhed.

1. Afvikling af besøg hos indsatte på afdeling »Arken«.

Besøg hos de indsatte afvikles på de enkelte afdelinger, da der ikke findes nogen besøgsafdeling knyttet til fængslet.

På baggrund af mit besøg på afdeling »Arken«, der som den eneste af fængslets afdelinger har tomandsstuer, har jeg forespurgt fængselsinspektøren, om afviklingen af besøg hos indsatte i »Arken« har givet anledning til pro-

blemer.

Inspektøren oplyste, at besøgsforholdene i »Arken« aldrig havde givet anledning til klager til ham, selv om han var klar over, at der principielt kunne være et problem, idet fængslet sjældent havde et ledigt værelse, som man kunne stille til rådighed i forbindelse med besøg på »Arken«. Inspektøren mente, at man hidtil havde været i stand til at finde en praktisk løsning på spørgsmålet ude på afdelingen. Jeg er i denne forbindelse opmærksom på, at afdelingen er belagt med de indsatte, som har den korteste afsoningstid, ligesom afdelingen har forholdsvis gode fællesfaciliteter.

Jeg finder at burde henstille, at spørgsmålet om besøgsafvikling for så vidt angår de

indsatte på afdeling »Arken« tages op til overvejelse. Jeg udbeder mig underretning om udfaldet af disse overvejelser.

2. Arbejdssikkerhed i smedien.

Talsmændene rejste spørgsmål, om der ikke skulle anvendes sikkerhedsfodtøj i fængslets smedie.

Under mit besøg i fængslets smedie blev det oplyst, at arbejdstilsynet tilsyneladende aldrig havde aflagt inspektionsbesøg i smedien – modsat på fængslets andre arbejdspladser, hvor arbejdstilsynet efter det for mig under min rundgang oplyste havde aflagt besøg.

Under min afsluttende samtale med fængselsledelsen henstillede jeg, at den udviklede, at arbejdstilsynet foretog et rutinemæssigt besøg i smedien.

Jeg har den 10. februar 1986 modtaget underretning om, at arbejdstilsynet den 7. januar 1986 har gennemført inspektion af statsfængslets smedie (maskinværksted/autoværksted), og at arbejdstilsynet i skrivelse af 13. januar 1986 til statsfængslet har meddelt, at der ikke i forbindelse med arbejdstilsynets inspektion har været forhold, som medførte afgivelse af påbud eller forbud. Samtidig har fængselsinspektøren oplyst, at statsfængslet har besluttet at indkøbe sikkerhedstræsko til alle indsatte, der beskæftiges i smedien.

Jeg har taget det oplyste til efterretning.

II. De indsattes forhold.

A. Spørgsmål vedrørende udgang.

Udformningen af udgangsbekræftelsen.

Talsmændene anførte over for mig, at de fandt formuleringen af den udgangsbekræftelse, som de indsatte skal aflægge besøg hos under udgang, skal udfylde, unødigt stødende. Talsmændene var specielt utilfredse med formuleringen om, at den indsatte ville kunne få vederlagsfri kost og logi.

Under min afsluttende samtale med fæng-

selsinspektøren lovede denne, at han positivt ville overveje en anden formulering af udgangsbekræftelsen.

Jeg anmodede fængselsinspektøren om underretning om resultatet af disse overvejelser.

Alternativ transportvej i forbindelse med udgang.

Talsmændene oplyste over for mig, at de indsatte havde stærke ønsker om at få etableret en ordning, hvorefter der med fængslets bil/bus kunne ske transport af indsatte til/fra Vojens i forbindelse med udgange. En sådan ordning skulle ifølge talsmændene både kunne betyde en tidsbesparelse – især for indsatte, som skal til Københavnsområdet – og en besparelse i billetudgifterne.

Under mit afsluttende møde med fængselsledelsen oplyste fængselsinspektøren, at han umiddelbart var positivt indstillet over for en ordning som den skitserede. Inspektøren havde aftalt med talsmændene, at de vendte tilbage med et detaljeret forslag til, hvorledes en sådan ordning praktisk og økonomisk kunne realiseres, og han ventede fortsat på et udspil fra talsmændene.

B. De indsattes forhold i forbindelse med sygdom.

Talsmændene oplyste over for mig, at de indsatte skulle sygemelde sig før kl. 6.30. Talsmændene mente, at det var svært for indsatte, som var alvorligt syge, at melde sig syge inden kl. 6.30, og talsmændene var utilfredse med, at en indsat også i et sådant tilfælde fik en bøde på 5 kr. for ikke at have frameldt sig arbejdet inden kl. 6.30.

Under mit møde med samarbejdsudvalget blev det oplyst, at de indsatte vækkes kl. 6.00 ved personkontakt. Der er kaldeanlæg i alle stuer undtagen stuerne i »Arken« (hvor der som nævnt er to indsatte på stuerne). De indsatte vil således ved vækningen kl. 6.00 eller ved brug af kaldeanlægget (for så vidt angår de indsatte i »Arken« muligvis ved hjælp af stuefællen) mellem kl. 6.00 og 6.30 kunne melde sig syge og derved undgå bøde.

I øvrigt vil den indsatte heller ikke blive ikendt en bøde, hvis framelding fra arbejdet sker inden kl. 6.30 af andre grunde end sygdom.

Talsmændene gav endvidere over for mig udtryk for, at der generelt blev ordineret for

meget medicin i fængslet. Under min afsluttede samtale med fængselsledelsen oplyste fængselsinspektøren, at et netop nedsat udvalg under direktoratet for kriminalforsorgen bl.a. skulle undersøge medicinforbruget i fængslerne.

En af mine medarbejdere har fra direktoratet for kriminalforsorgen efterfølgende fået oplyst, at en arbejdsgruppe under et udvalg vedrørende de indsattes sundhedsforhold skal undersøge medicinforbruget i fængslerne, og at man i denne forbindelse overvejer at lade bl.a. statsfængslet Renbæk indgå i undersøgelsen.

Jeg anmoder direktoratet for kriminalforsorgen om underretning om resultatet af den påtænkte undersøgelse vedrørende medicinforbruget i fængslerne, når denne foreligger.

C. Kriminalforsorgens funktion.

Talsmændene gav under mit møde med dem udtryk for utilfredshed med, at de indsattes samtale med forsorgsmedarbejdere under disses regelmæssige besøg på afdelingerne foregik på afdelingens kontor under overværelse af afdelingspersonalet. Talsmændene oplyste, at det principielt var muligt efter forudgående aftale at få en samtale med en forsorgsmedarbejder »under 4 øjne« på forsorgsmedarbejderens kontor, men at det efter talsmændenes opfattelse ikke altid var muligt at få en tid tilstrækkeligt hurtigt efter fremsættelse af anmodning herom.

Under samarbejdsudvalgsmødet oplystes det, at afdelingspersonalets overværelse af samtaler på afdelingspersonalets kontor mellem indsatte og forsorgsmedarbejderen under dennes regelmæssige besøg på afdelingerne skete fuldt bevidst som et udslag af de autonome enheder, hvor det er vigtigt, at afdelingspersonalet også kender (og i en vis udstrækning kan tage sig af) de indsattes problemer. Hvis en indsat ønsker en samtale »under 4 øjne« med en forsorgsmedarbejder, kan det som anført også lade sig gøre, og efter forsorgslederens vurdering har det altid været muligt at imødekomme ønsker om sådanne samtaler inden rimelig tid, idet det dog på grund af forsorgsmedarbejdernes arbejdsopgaver ikke altid var muligt at finde en tid til en sådan samtale samme dag som anmodningen herom.

D. Inddragelse af invalidepension i forbindelse med afsoning.

Talsmændene rejste over for mig spørgsmålet om inddragelse af socialpension under ophold i statsfængslet. Talsmændene oplyste, at der ikke sker inddragelse af pension ved ophold på 30 dage eller derunder. Talsmændene fandt det mindre rimeligt, at pensionister med flere domme på hver 30 dage eller derunder mister pension i en periode, hvis udståelse af straffene af hensyn til kriminalforsorgen sker i forlængelse af hinanden, mens der ikke sker nogen inddragelse af pension, hvis udståelse af straffene sker hver for sig.

Jeg kan oplyse, at der gælder følgende regler om udbetaling af pension under udståelse af en straf:

Efter lov om social pension, § 46, stk. 5, jfr. stk. 4, udbetales pension indtil udgangen af den måned, da udståelse af straf eller anden frihedsberøvende foranstaltning i henhold til dom er påbegyndt.

Reglen er nærmere uddybet i sikringsstyrelsens vejledning af 5. september 1984 om social pension, pkt. 184, hvor følgende er anført:

»Pensionen inddrages med udgangen af måneden efter den måned, pensionisten er blevet omfattet af en foranstaltning, der er nævnt i lovens § 46, stk. 5.

Bestemmelsen omfatter også varetægtsfængsling, når denne efterfølges af den af de foranstaltninger, der er direkte nævnt i loven.

Det er en betingelse for pensionsinddragelse, at den pågældende er endelig dømt. Er en eventuel dom appelleret, og er den pågældende derfor fortsat varetægtsfængslet, kan inddragelse af pension ikke finde sted, før en endelig dom foreligger.

Inddragelsen vil da kunne finde sted med tilbagevirkende kraft, men pågældende bør i disse tilfælde underettes herom på det tidspunkt, hvor den periode, der er fastsat i loven, er forløbet.

...«

Der er ikke i vejledningen specielt taget stilling til det spørgsmål, som talsmændene har rejst.

Det forhold, at social pension ikke udbetales i tilfælde, hvor flere korterevarende straffe udstås i forlængelse af hinanden,

og hvor den tidsmæssige betingelse for standsning af udbetaling af pension efter de ovennævnte regler derved bliver opfyldt, giver mig ikke anledning til at fortage noget. Jeg bemærker herved, at de hensyn, der ligger til grund for bestemmelserne om manglende udbetaling af pension under institutionsophold, herunder ophold i fængsel, lige så vel gør sig gældende ved udståelse af flere korterevarende straffe i forlængelse af hinanden som ved udståelse af én længere straf.

...«

I skrivelse af 26. februar 1986 meddelte fængselsinspektøren mig om besøgsforholdene i belægningsbygningen »Arken«, at der ved igangværende ombygninger bliver indrettet et besøgsrum på 9 m².

Med hensyn til udformningen af udgangsbekræftelsen oplyste fængselsinspektøren i skrivelser af 26. februar 1986, at det for talsmændene stødende udtryk: »vederlagsfri« er slet-

tet ved nyt optryk, ligesom der er foretaget en mindre ændring i formuleringen af den bekræftelse, som de pårørende afgiver.

Jeg modtog samtidig et eksemplar af den reviderede anmodning om udgang som den indsatte skal anvende, og et eksemplar af den reviderede bekræftelse, som den pårørende skal sende til fængslet.

Jeg meddelte herefter, at jeg tog det oplyste til efterretning, og udbad mig underretning om, hvornår det besøgsrum, som statsfængslet ville lade indrette i forbindelse med igangværende ombygninger i »Arken«, var klar til brug.

I skrivelse af 13. marts 1986 meddelte fængselsinspektøren mig, at besøgsrummet i belægningsafdelingen »Arken« forventedes at være klar til ibrugtagning senest den 21. juli 1986.

10-11. *Udtalt, at det ville have været rigtigst, at formanden for et lokalnævn ikke havde nægtet modtagelsen af to breve, som en klager havde sendt til nævnet, men havde modtaget disse med henblik på en stillingtagen til, om brevene efter deres karakter krævede lokalnævnets besvarelse. (J. nr. 1985-354-610).*

A klagede over, at formanden for lokalnævnet i Nykøbing F-kommune to gange havde tilbagesendt en kuvert fra A, indeholdende en klage, uåbnet.

I anledning af klagen modtog jeg en udtalelse fra lokalnævnet, og i udtalelsen bekræftede lokalnævnet, at nævnets formand to gange havde tilbagesendt et anbefalet brev, som A havde sendt til lokalnævnet, og at nævnet på et møde den 21. februar 1986 havde vedtaget at udtale, at man erklærede sig enig i formandens behandling af klagen, herunder at han to gange havde nægtet modtagelsen af et af A fremsendt

anbefalet brev, »idet man ellers ikke kan se nogen mulighed for at få afsluttet denne sag, som klart falder uden for lokalnævnets kompetence«.

Jeg udtalte, at det ville have været rigtigst, at lokalnævnets formand ikke havde nægtet modtagelsen af de to breve, som A havde sendt til nævnet, men havde modtaget disse med henblik på en stillingtagen til, om brevene efter deres karakter krævede lokalnævnets besvarelse.

11. Kirkeministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 15, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 7 sager inden for kirkeministeriets sagsområde; alle sager angik afgørelser, som *departementet* havde truffet.

12. Landbrugsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 15, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 10 sager inden for landbrugsministeriets sagsområde.

Af de 10 sager, som alle vedrørte *departementet*, angik 1 sag et generelt spørgsmål. Sagen, der er omtalt nedenfor som sag nr. 12-1, og som gav anledning til en henstilling, angik spørgsmålet om hjemmel til at foretage delegation til private brancheorganisationer til at administrere produktionsafgiftsmidler. De reste-

rende 9 sager angik afgørelser. 1 sag, der angik udstedelsen af attest på, at en person opfyldte landbrugslovens uddannelseskra-
v, gav anledning til kritik. 1 sag angik et afslag på tilladelse til at erhverve en landbrugsejendom. Sagen, der er omtalt nedenfor som sag nr. 12-2, gav anledning til kritik og henstilling.

12-1. *Henstillet til landbrugsministeren, at der i forbindelse med et fremsat lovforslag om ændring af EF-bemyndigelsesloven for landbrug søgtes tilvejebragt en udtrykkelig lovgivningsmæssig stillingtagen til et spørgsmål om adgangen til at foretage delegation til private brancheorganisationer, idet lovens § 4, stk. 3, 2. pkt., som landbrugsministeriet havde anført som hjemmel for delegation, ikke i sig selv kunne antages at udgøre et tilstrækkeligt hjemmelsgrundlag for kompetencedelegation til private.*

Endvidere meddelt landsbrugsministeren, at jeg gik ud fra, at ministeriet ville være opmærksom på, om tilsvarende spørgsmål kunne rejses i forhold til EF-bemyndigelsesloven for gartneri.

Orienteret fiskeriministeren med henblik på, at fiskeriministeriet kunne overveje, om tilsvarende spørgsmål kunne rejses i forhold til EF-bemyndigelsesloven for fiskeri. (J. nr. 1985-245-55).

Advokat A klagede for Foreningen af hesteeksportører og -importører over, at landbrugsministeren havde overdraget administrationen af hesteafgiftsfonden til Landsudvalget for hesteavl, der er en privat organisation. A anførte, at delegationen ikke havde den nødvendige lov-
hjemmel.

Landsbrugsministeriet havde forinden i

flere skrivelser over for A fastholdt, at der efter ministeriets opfattelse var tilstrækkelig hjemmel til den foretagne delegation i § 4, stk. 3, i lovbekendtgørelse nr. 487 af 13. september 1984 af lov om administration af Det europæiske Fællesskabs forordninger om markedsordninger for landbrugsvarer m.v. (EF-bemyndigelsesloven for landbrug, lov nr. 595 af 22. december 1972 med senere ændringer).

Det fremgik af sagen, at Foreningen af hesteeksportører og -importører var utilfreds med landsudvalgets anvendelse af de opkrævede hesteafgifter. A henviste herved bl.a. til, at landsudvalget »alene repræsenterer produktionsinteresser og ikke tillige handels- og distributionsinteresser«.

Landsudvalget havde anvendt hovedparten af hesteafgiftsfondens midler til tilskud til stambogsføring. Sådanne tilskud var af særlig interesse for den mere sportsprægede side af erhvervet, men uden direkte interesse for A's klienters erhverv, som afgiften påhviler. Intet beløb var anvendt til eksport- eller afsætningsfremme. Landsudvalget havde et stambogskontor med samme adresse som hesteafgiftsfonden. For udenforstående måtte det efter A's opfattelse se ud, som om landsudvalget havde valgt at betragte sit eget formål som støtteberettiget »med endog særdeles betydelige midler«. A fandt endvidere, at administrationsordningen rummede betydelig risiko for, omend ikke en formel, så dog en reel sammenblanding af midler.

I medfør af § 4 i EF-bemyndigelsesloven for landbrug har landsbrugsministeriet udfærdiget bekendtgørelse nr. 28 af 24. januar 1973 om afgift ved slagning og ved eksport af heste. Ved flere senere bekendtgørelser er afgiftens størrelse ændret, senest ved bekendtgørelse nr. 500 af 22. november 1985.

Efter bestemmelser i bekendtgørelsens § 2 og § 3 påhviler det slagterier og eksportører m.v. at indbetale den fastsatte afgift pr. slagtet eller eksporteret hest – for tiden 100 kr. pr. hest – til en nærmere angivet adresse og postkonto for Hesteafgiftsfonden, Landsudvalget for hesteavl.

Det er i bekendtgørelsens indledning oplyst, at bestemmelserne er fastsat efter indstilling fra det i bemyndigelseslovens § 2 nævnte udvalg (§ 2 er gengivet nedenfor).

EF-bemyndigelsesloven for landbrug indeholder bl.a. følgende bestemmelser:

Kapitel 1

Administration af markedsordninger m.m.

§ 1:

»Landsbrugsministeren bemyndiges til at fastsætte de bestemmelser og iværksætte de øvrige foranstaltninger, der er nødvendige for anvendelse her i landet af Det europæiske økonomiske Fællesskabs forordninger om

1) markedsordninger for landsbrugsvarer,
2) ordninger for varer, ved hvis fremstilling der er anvendt landbrugsvarer, . . . «

§ 2:

»Landsbrugsministeren nedsætter et udvalg med den opgave at rådgive med hensyn til stillingtagen til Det europæiske økonomiske Fællesskabs landbrugspolitik samt med hensyn til tilrettelæggelse af administrationen af de i § 1 omfattede forordninger. Udvalget består af 17 af landsbrugsministeren udnævnte medlemmer, hvoraf landsbrugsministeren udpeger 2, industriministeren 2, Industrirådet 2, Grosserer-Societetet 2, Landbrugsrådet, De danske Landboforeninger og Danske Husmandsforeninger 7, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd 1 og Forbrugerrådet 1. Der kan møde stedfortræder for hvert af udvalgets medlemmer. De af landsbrugsministeren og industriministeren udpegede medlemmer deltager ikke i udvalgets afstemninger. Landsbrugsministeren udpeger en af landsbrugsministeriets repræsentanter i udvalget til formand for udvalget og fastsætter udvalgets forretningsorden. Udvalgets sekretariatsopgaver varetages af landsbrugsministeriet.

Stk. 2. Landsbrugsministeren kan fastsætte bestemmelser, hvorefter visse afgørelser eller dispositioner i henhold til de i § 1, stk. 1, nr. 1 og 2, omhandlede forordninger kan træffes af udvalget eller af bestemte brancheorganisationer. Udvalgets eller organisationens afgørelser kan indbringes for ministeren inden 4 uger, efter at afgørelsen er meddelt klageren. Ministeren kan inden for samme frist ændre afgørelsen, uden at der foreligger klage. Afgørelsen skal indeholde oplysninger om klageadgangen, om fristen derfor og om ministerens adgang til at ændre afgørelsen uden klage.«

§ 4:

»Landsbrugsministeren kan efter indstilling fra udvalget fastsætte bestemmelser om betaling af afgifter af landbrugsvarer, der fremstilles her i landet, og om betaling af de samme afgifter af tilsvarende landbrugsvarer, der indføres her til landet, samt om i hvilket omfang sådanne afgifter skal refunderes for landbrugsvarer, når disse anvendes som materiale i industrielt fremstillede varer. Afgifterne indgår i en fond, der bestyres af udvalget.

Stk. 2. Den del af den amtskommunale grundskyld, der i henhold til lov om udskrivning af amtskommunal grundskyld opkræves

hos landbrugsejendomme, og indbetales til statskassen, indgår i den i stk. 1 omtalte fond.

Stk. 3. Fondens midler kan med ministerens godkendelse anvendes til fremme af sådanne erhvervsøkonomiske foranstaltninger vedrørende produktion og afsætning af de af loven omfattede varer, som ikke er i strid med Fællesskabets regler. Ministeren fastsætter de nærmere bestemmelser for fonden om administration og regnskabsaflægelse. Fondens regnskab revideres af rigsrevisionen.

Stk. 4. Landsbrugsministeren meddeler ved hvert finansårs udløb folketingets landbrugs- og fiskeriudvalg, hvilke midler der er indgået i fonden, og hvorledes midlerne er anvendt.

...«

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A i en skrivelse af 22. december 1983 til landbrugsministeren bl.a. rejste spørgsmål om delegationens lovlighed. I skrivelserne anførte A:

» . . .

Jeg skal endvidere tillade mig at rejse tvivl om lovligheden af § 2-udvalgets delegation af administrationen af hesteafgiftsfonden til Landsudvalget for hesteavl. Ministerens opmærksomhed henledes på, at der er tale om en delegation af forvaltningsmyndighed til et på privat organisatorisk grundlag etableret udvalg. En sådan delegation må efter almindelige offentligretlige regler fordrer udtrykkelig lovhjemmel, og en sådan ses ikke at være indeholdt i lov nr. 595 af 22. december 1972. Det bemærkes særligt, at § 2, stk. 2, der omtaler bestemte brancheorganisationers kompetence, alene henviser (til) EØF-forordninger, men ikke til den særskilte afgift, der omhandles i lovens § 4. Lovhjemlen ses derfor ikke at være til stede.

...«

Som svar herpå meddelte landbrugsministeren i skrivelse af 6. februar 1984 A følgende:

»Det er praksis for alle produktionsafgifterne at lade brancherne selv varetage den daglige administration af afgiftsfondene. Hjemmel til denne delegation af forvaltningen er givet i lov nr. 595, § 4, stk. 3: »Ministeren fastsætter de nærmere bestemmelser for fonden om administration og regnskabsaflægelse.«

I skrivelse af 21. november 1984 rettede A på ny henvendelse til landbrugsministeren om delegationsspørgsmålet. Han fastholdt som sin opfattelse,

»at den af ministeren foretagne delegation til Landsudvalget for hesteavl er ulovhjemlet og dermed ulovlig, da der er tale om en delegation til en privat brancheorganisation. (EF-bemyndigelsesloven for landbrug) indeholder i § 2, stk. 2, udtrykkelig delegationshjemmel for visse afgørelser og dispositioner i henhold til § 1. Afgiften, der opkræves med hjemmel i § 4, har imidlertid intet med disse afgørelser eller dispositioner at gøre. Det ses i øvrigt forudsætningsvis af § 8 (hvorefter afgifterne kan inddrives ved udpantning). Som ministeren anfører i skrivelse af den 6. februar d.å., er den eneste mulige delegationshjemmel § 4, stk. 3, »Ministeren fastsætter de nærmere bestemmelser for fondens administration og regnskabsaflægelse«. Når denne formulering ses i sammenhæng med, at loven andetsteds og i ganske anden forbindelse indeholder en udtrykkelig hjemmel for delegation til private, kan den anførte passus selvsagt ikke danne fornøden delegationshjemmel. Den nuværende administration af hesteafgiftsfonden er således ikke lovmedholdelig.

...«

I sit svar i skrivelse af 18. februar 1985 fastholdt landbrugsministeren, at hjemmelen for at lade brancherne selv varetage den daglige administration af afgiftsfondene er givet i § 4, stk. 3, i EF-bemyndigelsesloven for landbrug.

I anledning af A's klage til mig anmodede jeg i skrivelse af 8. marts 1985 landbrugsministeriet om en udtalelse særlig med henblik på det rejste spørgsmål om lovligheden af den foretagne delegation af hesteafgiftsfondens administration til Landsudvalget for hesteavl.

I skrivelse af 10. april 1985 anførte landbrugsministeriet, at der i § 4, stk. 3, 2. pkt., i EF-bemyndigelsesloven for landbrug er givet ministeren tilstrækkelig hjemmel til at uddelegere den daglige administration af underfondene til brancheorganisationerne.

Landbrugsministeriet vedlagde bl.a. kopi af ministeriets instruks af 15. december 1976 (med senere ændringer) vedrørende bestyrelsen af de afgifter, der er omtalt i EF-bemyndigelseslovens § 4.

Det er i instruksens § 4, stk. 1, fastsat, at enhver afgift opfattes som en underfond til den i lovens § 4, stk. 2, nævnte fond.

I instruksen er der fastsat nærmere bestemmelser om de budgetter, som de enkelte under-

fonde årligt skal indsende til § 2-udvalget til godkendelse. Væsentlige budgetændringer skal forelægges udvalget til godkendelse. Der er endvidere fastsat regler vedrørende udformningen af underfondenes årsregnskaber, der ligeledes skal fremsendes til § 2-udvalget sammen med underfondenes beretninger om underfondenes aktiviteter i det forløbne finansår bilagt revisionsprotokollater attesteret af fondenes revisorer. Årsregnskaberne, beretningerne og revisionsprotokollaterne m.v. sendes af § 2-udvalget til rigsrevisionen. Endvidere danner materialet grundlag for udarbejdelsen af den rapport om afgiftsmidlernes administration, som landbrugsministeren årligt afgiver til folketingets landbrugs- og fiskeriudvalg i henhold til EF-bemyndigelseslovens § 4, stk. 4.

Inddrivelsen af afgifter forestås ifølge instruksens § 9 af de enkelte underfonde. Udlæg for skyldige afgifter foretages dog af landbrugsministeriet for underfondens regning.

Instruksen indeholder ikke nogen nærmere retningslinier for, hvilke formål underfonde kan støtte.

Som svar på et telefonisk spørgsmål fra en af mine medarbejdere oplyste landbrugsministeriet i skrivelse af 20. september 1985, at landbrugsministeriet ikke har godkendt en vedtægt eller tilsvarende bestemmelser for Landsudvalget for hesteavl. Ministeriet fandt, at noget sådant ligger uden for ministeriets bemyndigelse, »idet der er tale om en privat brancheorganisation, der er under ansvar over for de landøkonomiske foreninger og tilsluttede avlsorganisationer«.

Af den medsendte »Forretningsorden for Landsudvalget for Hesteavl« (forelagt på et møde i landsudvalget den 17. december 1981) fremgår, at landsudvalget har til formål at koordinere den samlede faglige virksomhed inden for dansk hesteavl, og at udvalget er sammensat af »De danske Landboforeninger og Danske Husmandsforeninger samt de enkelte avlsorganisationer i fællesskab«. Om landsudvalgets ledelse er bl.a. bestemt følgende:

»Landsudvalget indstiller formand og to næstformænd til valg. Indstillingen får gyldighed ved godkendelse af De danske Landboforeninger og Danske Husmandsforeninger.«

Landsudvalgets sekretariatsopgaver varetages af de Landøkonomiske Foreninger, for tiden De danske Landboforeninger. Udvalgets årlige budget og regnskab forelægges De dan-

ske Landboforeninger og Danske Husmandsforeninger til godkendelse. Det fremgår i øvrigt, at forretningsordenens bestemmelser kan ændres på møder i udvalget.

Rigsrevisionen afgav den 25. januar 1985 to beretninger til statsrevisorerne:

Nr. 23: Beretning om produktions- og promilleafgiftsfondene inden for landbrugs-, gartneri- og fiskeriområdet.

Nr. 24: Beretning om visse finansieringsfonde m.v. inden for landbruget.

Statsrevisorerne fremsendte den 3. juni 1985 begge beretninger med deres bemærkninger til folketinget.

Den efterfølgende behandling og endelige stillingtagen fra statsrevisorernes side fremgår af den endelige betænkning over statsregnskabet for finansåret 1983 (1985), s. 127 ff.

I beretningen om produktionsafgiftsfondene (nr. 23) har rigsrevisionen under punkt 17 anført følgende:

»I statsrevisorernes tillægsbetænkning over statsregnskabet for 1972-73, s. 114, udtrykte det daværende revisionsdepartement betænkelighed ved, at afgifter opkrævet i henhold til afsætningsloven, indgik i underfonde, administreret af brancheforeningerne. Man fandt det således tvivlsomt, om ordningen var i overensstemmelse med lovens betænkning om, at afgifterne skulle indgå i én fond, der bestyredes af § 2-udvalget.

For de nye afgiftsloves vedkommende fremgår det af landbrugsministeriets budget- og regnskabsinstruks, at de opkrævede midler normalt skal anvendes inden for det pågældende vareområde, og at afgifterne indgår i en fond (underfond) for området. Rigsrevisionen anser ikke denne ordning for at være i strid med afgiftslovenes bestemmelser eller forudsætninger, selv om lovene fortsat taler om »fonden«. Man har herved taget i betragtning, at lovene ikke indeholder bestemmelse om, hvorledes fondenes administration nærmere skal tilrettelægges.«

I en skrivelse til A udtalte jeg følgende:

»Det er almindeligt antaget, at overførelse af offentligtretlige kompetencer til private enkeltpersoner eller organisationer forudsætter særlig hjemmel.

EF-bemyndigelsesloven indeholder i § 2, stk. 2, sådan særlig hjemmel for delegation

til bestemte brancheorganisationer, men kun for så vidt angår administrationen af de i lovens § 1, stk. 1, nr. 1 og 2, nævnte forordninger. I forarbejderne til denne bestemmelse (Folketingstidende 1972/73, tillæg A, sp. 2029) er herom bl.a. anført følgende:

» . . .

Såfremt egentlig delegering af beføjelser til brancheorganisationer bliver aktuel, forudsætter dette efter dansk forvaltningsret og -praksis, at der er tale om klart definerede opgaver, at landbrugsministeriet kan instruere de pågældende organisationer, og at der er rekursmulighed over for ministeren. Af hensyn til regeringens ansvar over for De europæiske Fællesskaber må der yderligere være sikret mulighed for, at landbrugsministeren, også uden at der foreligger klager, kan gribe ind over for administrative afgørelser, der er truffet af organisationerne i henhold til de givne beføjelser.

. . . «

Lovens § 4 om produktionsafgifter indeholder ikke på tilsvarende måde en udtrykkelig hjemmel til at overlade administrationen af produktionsafgiftsfondene til vedkommende brancheorganisationer.

Landbrugsministeriet har i brevvekslingen med Dem og i sin udtalelse til mig i anledning af Deres klage hertil indtaget og fastholdt det standpunkt, at kompetenceoverladelsen til private organisationer på dette område har fornøden hjemmel i lovens § 4, stk. 3, 2. pkt. Bestemmelsen, der i sin helhed er gengivet ovenfor . . . , bemyndiger ministeren til at fastsætte . . . de nærmere bestemmelser for fonden om administration og regnskabsaflæggelse«.

Jeg må være enig med Dem i, at denne bestemmelse, der efter sin ordlyd såvel som efter sammenhængen fremtræder som en helt almindeligt holdt bemyndigelsesklausul, ikke kan antages i sig selv at udgøre et tilstrækkeligt hjemmelmæssigt grundlag for kompetencedelegation til private. Det kommer herved også i betragtning, at lovens § 2, stk. 2, inden for sit område indeholder udtrykkelig hjemmel for sådan delegation.

I den ovenfor omtalte beretning fra rigsrevisor om produktionsafgiftsfondene redegøres der under pkt. 75 bl.a. for den diskussion, der har været ført om de her omhandlede fondsmidlers karakter. Denne diskussion er i et vist omfang blevet videreført under den

fortsatte behandling af rigsrevisors beretning, men landbrugsministeriet har ikke i den foreliggende sammenhæng henvist til denne diskussion. Jeg har herefter ikke fundet at have tilstrækkelig anledning til at gå nærmere ind på, hvorvidt der i denne diskussion ville kunne hentes støtte for, at det almindelige forvaltningsretlige hjemmelskrav for så vidt angår delegation til private, ikke fuldt ud skulle kunne opretholdes over for disse afgiftsordninger. Jeg henviser herved også til mine følgende bemærkninger om tilvejebringelse af lovhjemmel for den bestående praksis.

Som omtalt ovenfor . . . har administrationen af produktionsafgiftsfondene m.m. været genstand for undersøgelser fra rigsrevisionens og statsrevisorernes side. Undersøgelserne har bl.a. hæftet sig ved, at afgifterne i praksis indgik i underfonde administreret af brancheforeninger, medens loven talte om én fond, der bestyredes af § 2-udvalget.

I forbindelse med overvejelserne om den senest af rigsrevisor afgivne beretning har landbrugsministeren den 27. november 1985 for folketinget fremsat forslag til lov om ændring af lov om administration af Det europæiske økonomiske Fællesskabs forordninger om markedsordninger for landbrugsvarer m.v. (lovforslag nr. L. 81). Der stilles her bl.a. forslag om ændring af bestemmelserne i lovens § 4, herunder således, at § 4, stk. 1, sidste pkt., affattes således: »Afgifterne indgår i fonde, der bestyres af udvalget«. I bemærkningerne til dette ændringsforslag anføres det bl.a.:

»Efter den gældende lov indgår de i henhold til § 4 opkrævede produktionsafgifter i én fond.

I praksis findes der imidlertid en underfond for hver af de afgifter, der opkræves på landbrugsvarer, samt en underfond for den del af den amtskommunale grundskyld, der opkræves på landbrugsejendomme, og som indbetales til statskassen (den såkaldte promilleafgift). Det foreslås derfor at ændre ordlyden, således at det fremgår, at der er tale om flere fonde.«

Når der således på dette punkt søges tilvejebragt harmoni mellem lovteksten og den praksis, der igennem årene har udviklet sig med hensyn til ordningens administration, taler ordensmæssige hensyn under alle om-

stændigheder med betydelig vægt for, at der samtidig søges tilvejebragt udtrykkelig lov-hjemmel for den stedfundne kompetence-overladelser til brancheorganisationerne for så vidt angår den daglige administration af underfondene, som jeg må forstå ønskes videreført.

Med henvisning til det anførte har jeg henstillet til landbrugsministeren, at der i forbindelse med behandlingen af det nu fremsatte lovforslag søges tilvejebragt en udtrykkelig lovgivningsmæssig stillingtagen tillige til det spørgsmål om adgangen til at foretage delegation til private brancheorganisationer, som De har rejst i Deres henvendelse til mig. Jeg har samtidig meddelt landbrugsministeren, at jeg går ud fra, at ministeriet vil være opmærksom på, om tilsvarende spørgsmål kan rejses i forhold til EF-bemyndigelsesloven for gartneri, jfr. lovbekendtgørelse nr. 488 af 13. september 1984.

Jeg har endvidere sendt en kopi af denne skrivelse til fiskeriministerens til orientering med henblik på, at ministeriet kan overveje, om tilsvarende spørgsmål kan rejses i forhold til EF-bemyndigelsesloven for fiskeri (lov nr. 562 af 21. december 1972 med senere ændringer).

Jeg har endelig gjort folketinges retsudvalg bekendt med sagen.

...«

Landbrugsministeriet orienterede mig senere om, at ministeren den 17. april 1986 i anledning af min henstilling havde fremsat forslag til ændringer i lovforslaget om ændringer i EF-bemyndigelsesloven for landbrug. Endvidere havde ministeren i en skrivelse af 2. maj 1986 meddelt folketingets landbrugs- og fiskeriudvalg, at ministeren agtede at fremsætte et lignende forslag om ændring af EF-bemyndigelsesloven for gartneri i næste folketingssamling.

Jeg meddelte ministeriet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

Folketingets retsudvalg orienterede mig senere om en brevveksling mellem folketingets landbrugs- og fiskeriudvalg og fiskeriministerens. Det fremgik heraf, at fiskeriministerens i en skrivelse af 9. april 1986 havde meddelt landbrugs- og fiskeriudvalget, at fiskeriministeriet ikke havde delegeret administrationen af afgifter opkrævet efter EF-bemyndigelsesloven for fiskeri til private organisationer.

Jeg foretog herefter ikke videre i sagen.

12-2. *Udtalt, at landbrugsministeriet i en sag om dispensation fra kravet om landbrugsuddannelse som betingelse for erhvervelse af en landbrugsejendom burde have sikret sig, at ansøgerens advokat fik lejlighed til at fremlægge nærmere oplysninger om omfanget af ansøgerens beskæftigelse på forældrenes og broderens gård inden for de sidste 20 år.*

Henstillet, at sagen blev taget op til fornyet overvejelse på baggrund af oplysninger om ansøgerens landbrugsmæssige beskæftigelse inden for de sidste 20 år, som blev tilvejebragt i forbindelse med min behandling af sagen. (J. nr. 1985-1165-54).

Advokat A klagede for B over landbrugsministeriets afgørelse af 11. juli 1985 om ikke at meddele tilladelse til, at han erhvervede landbrugsejendommen matr.nr. x.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at advokat A den 6. september 1984 for B søgte om dispensation fra landbrugslovens uddannelseskrav med henblik på erhvervelse af ovennævnte landbrugsejendom. Ansøgningen blev

fremsendt til jordlovsudvalget, som anbefalede, at der blev givet dispensation.

Ved jordlovsudvalgets behandling af sagen var det oplyst, at B var 42 år gammel. Han var født og opvokset på forældrenes landbrugs-ejendom. Fra 1956 til 1958 var han arbejdstager på andre landbrugsejendomme. Han blev siden uddannet og beskæftiget som smed, men havde haft sin daglige gang på forældrenes gård, hvor han havde hjulpet til.

Ejendommen, matr.nr. x, var på ca. 35 ha. og betegnedes som en bæredygtig driftsenhed. B havde erhvervet ejendommen (uden landbrugsministeriets tilladelse) i september 1984 og havde siden været bosat på ejendommen. Han agtede at tage jordbrug som væsentligste erhverv.

I skrivelse af 9. januar 1985 meddelte jordlovsudvalget afslag på ansøgningen under henvisning til, at B ikke fandtes at have tilstrækkelige landbrugsmæssige forudsætninger for at erhverve en ejendom af den omhandlede størrelse og karakter. Jordlovsudvalget påbød samtidig B at afhænde ejendommen.

Med skrivelse af 10. januar 1985 indbragte advokat A afslaget for landbrugsministeriet. Han anmodede om et personligt møde med ministeren.

I en udtalelse af 1. februar 1985 anbefalede (formanden for) den stedlige jordbrugskommission på ny, at der blev givet B tilladelse til erhvervelsen. Udtalelsen var afgivet efter besigtigelse af forholdene og byggede på en konkret vurdering af B's forudsætninger for at drive ejendommen.

Jordlovsudvalget indstillede i en udtalelse af 5. marts 1985, at den trufne afgørelse fastholdtes. Udvalget henviste til, at ansøgerens tilknytning til landbruget lå mere end 20 år tilbage.

Den 11. april 1985 havde advokaten og B et møde med landbrugsministeren. Ministeren gav under mødet udtryk for, at han var indstillet på at give B den ønskede dispensation, og han lagde herved navnlig vægt på nytten af B's smedeuddannelse i en mekaniseret landbrugsproduktion.

Efter mødet sendte advokat A til landbrugsministeriet en oversigt over B's hidtidige landbrugsmæssige tilknytning. Det fremgik af oversigten bl.a., at B i perioden fra 1967 til 1984 havde boet på en naboejendom til forældrenes gård – der fra 1977 var overtaget og blev drevet af broderen – hvor han havde afløst i ferier og i øvrigt havde hjulpet til. Arbejdets omfang og

art var ikke nærmere angivet.

Landbrugsministeriets afgørelse forelå i skrivelse af 11. juli 1985 til advokat A. Ministeriet meddelte, at det ikke fandt grundlag for at ændre jordlovsudvalgets afgørelse. Som begrundelse for afgørelsen henvistes til, at afgørelsen var i overensstemmelse med de for landbrugslovens anvendelse fastsatte retningslinier, og at »den omstændighed, at B mere end 20 år tilbage har været ansat som landbrugsmedhjælper og senere – udokumenteret – skal have hjulpet til på broderens og forældrenes landbrugsejendom ikke kan anses for at være en tilstrækkelig uddannelsesmæssig forudsætning for at erhverve en landbrugsejendom som den foreliggende . . . «

I en samtidig skrivelse til advokat A bemærkede ministeren, at han – som han havde givet udtryk for på mødet den 11. april 1985 – havde stor sympati for B, og at han personligt fandt, at en tilladelse ville være på sin plads. Efter landbrugsloven var der imidlertid ikke mulighed for at dispensere fra uddannelseskravet på det i sagen anførte grundlag.

I skrivelse af 15. juli 1985 til landbrugsministeren anmodede advokat A dels om en fornyet overvejelse af sagen og dels, om nødvendigt, om en forlængelse af den fastsatte afhændelsesfrist.

Ministeren svarede i skrivelse af 26. juli 1985, at han ikke fandt grundlag for en fornyet stillingtagen, og at ministeriet måtte fastholde fristen for afhændelse, medmindre der kunne påvises særlige vanskeligheder i forbindelse med videresalg.

Som nævnt klagede advokat A til mig over landbrugsministeriets afgørelse.

I landbrugsministeriets udtalelse af 13. november 1985 i anledning af klagen til mig hed det bl.a.:

» . . .

Landbrugsministeriet er enig i den af jordlovsudvalget trufne afgørelse. Man har herved lagt vægt på, at ansøgerens erfaring med praktisk landbrug hovedsageligt ligger mere end 20 år tilbage. Deltagelsen i arbejdet på forældrenes og broderens gård i de senere år er udokumenteret, og angivelsen af deltagelsens omfang upræcis. Fra klagerens side er det heller ikke gjort gældende, at ansøgeren gennem sin hidtidige virksomhed ved landbrug skulle opfylde uddannelseskravet. Påstanden er alene, at det

ville være rimeligt at dispensere fra kravet.

Der dispenseres imidlertid normalt ikke fra uddannelseskravet ved erhvervelse af en bæredygtig ejendom, og der ses ikke at være oplyst sådanne særlige omstændigheder i sagen, som kunne begrunde en sådan dispensation. Navnlig har landbrugministeriet af hensyn til konsekvenserne ikke fundet at kunne lægge vægt på kommissionsformandens personlige vurdering af ansøgerens muligheder for at drive den omhandlede ejendom forsvarligt.

...«

I advokat A's bemærkninger til sagen i skrivelse af 3. december 1985 er hertil anført følgende:

»...

Under det personlige møde med landbrugsminister . . . den 11. april 1985 kl. 10.00, hvor B og jeg deltog, . . . , spurgte jeg udtrykkeligt landbrugsministeren (med henvisning til en nærmere angivet dispensationssag gengivet i den kommenterede landbrugslov), om landbrugsministeren ønskede en skønmæssig opgørelse af B's arbejdstimer hos forældrene og hos broderen i perioden januar 1967 - 1. august 1984 - ca. 17 år.

Dette var ikke nødvendigt, svarede landbrugsministeren.

På min forespørgsel om landbrugsministeren ønskede yderligere dokumentation eller oplysninger om B's landbrugsmæssige tilknytning, svarede landbrugsministeren, at det var ikke nødvendigt for sagens behandling.

Landbrugsministerens afskedsord til min klient var som følger:

»Jeg synes, at I skal tage tilbage til Fyn og være glade.«

...«

Ministeren havde tillagt B's smedeuddannelse »overordentlig stor betydning« og havde talt om, at en smedeuddannet landmand i dagens mekaniserede landbrug kunne spare store beløb i driften ved selv at foretage reparationer af gårdens maskiner m.v.

Advokat A fandt det »overraskende«, at landbrugsministeriet i udtalelsen af 13. november 1985 kunne påberåbe sig mangel på dokumentation og præcighed med hensyn til de foreliggende oplysninger om B's deltagelse i arbejdet på forældrenes og broderens gård, når situationen var den, at den øverste administrative instans, ministeren selv, havde meddelt, at nærmere oplysninger var unødvendige.

En medarbejder i landbrugsministeriet, som

havde deltaget i mødet den 11. april 1985, bekræftede telefonisk i det væsentlige det anførte om forløbet af mødet.

Advokat A sendte mig herefter en nærmere opgørelse over B's tidsforbrug ved landbruget i årene 1956-1984.

Det fremgik af opgørelsen, at B i årene efter sin smedeuddannelse og aftjening af værnepligt, dvs. siden 1966, havde arbejdet i gennemsnit ca. 2 timer om dagen på forældrenes, senere broderens landbrugsejendom. Han havde bl.a. anvendt al sin ferie som hjælp på gården i spidsbelastningsperioder. Det var tilføjet, at B siden overtagelsen af den i sagen omhandlede landbrugsejendom havde drevet denne på forsvarlig vis.

Opgørelsen var attesteret af 2 naboer til broderens landbrugsejendom.

Landbrugsministeriet suspendede under min behandling af sagen fristen for afhændelse af ejendommen.

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til landbrugsministeriet:

»Efter landbrugslovens (bekendtgørelse nr. 603 af 30. november 1978 af lov om landbrugsejendomme) § 16, stk. 1, nr. 5, er det en forudsætning for erhvervelse af en landbrugsejendom, at erhververen har gennemgået en landbrugsuddannelse. Uddannelseskravene er nærmere fastsat i landbrugsministeriets bekendtgørelse nr. 298 af 23. juni 1983, § 1. Det fremgår heraf bl.a., at lovens uddannelseskrav anses for opfyldt - uanset manglende landbrugsskoleuddannelse - når den pågældende har været beskæftiget som arbejdstager ved praktisk jordbrug i mindst 3 år inden for de sidste 10 år.

(B) opfylder ikke lovens og bekendtgørelsens uddannelseskrav, og sagen er derfor behandlet som en »dispensationssag« i henhold til landbrugslovens § 18. Erhvervelse kræver herefter tilladelse fra landbrugsministeren; sådan tilladelse kan ifølge § 18, stk. 2, navnlig meddeles »i tilfælde, hvor erhververen tidligere har været beskæftiget ved jordbrug i nogen tid, og det godtgøres, at ansøgeren straks eller i løbet af kortere tid vil tage jordbrug som væsentligste erhverv og tage fast bopæl på ejendommen«.

(B) opfylder de to sidstnævnte betingel-

ser. Tvisten står om den første betingelse vedrørende tidligere beskæftigelse ved jordbrug.

Efter det oplyste om praksis på området (bæredygtige driftsenheder) kræves, ud over visse landbrugsmæssige kvalifikationer, normalt en egentlig beskæftigelsesmæssig tilknytning til jordbrugserhvervet af en vis varighed. Der lægges kun meget begrænset vægt på landbrugsmæssig beskæftigelse, der ligger mere end 20 år tilbage i tiden.

Afgørende for, om der kan meddeles tilladelse i et tilfælde som det foreliggende, er for så vidt (bl.a.) omfanget af ansøgerens jordbrugsmæssige beskæftigelse inden for de sidste 20 år. Jeg har forstået, at der ikke stilles krav om et egentligt ansættelsesforhold; arbejdet kan efter omstændighederne være udført inden for rammerne af familieforhold.

I tilslutning hertil vil der selvsagt kunne foreligge spørgsmål om holdbarheden af meddelte oplysninger om den tidligere landbrugsmæssige beskæftigelse, ligesom der eventuelt vil kunne rejses spørgsmål om, hvem der må bære risikoen for, at sikre oplysninger ikke lader sig fremskaffe. Jeg finder ikke anledning til at komme nærmere ind herpå, men skal blot bemærke, at disse spørgsmål er af bevismæssig karakter og principielt adskiller sig fra spørgsmål om

vurderingen af (foreliggende, sikre) oplysninger om den tidligere landbrugsmæssige beskæftigelse set i relation til dispensationsadgangen efter § 18, stk. 2.

Jeg har forstået landbrugsministeriets afgørelse i sagen således, at vurderingen af (B's) tidligere beskæftigelsesmæssige tilknytning til landbrugserhvervet hovedsageligt er sket alene på grundlag af oplysningerne om (B's) landbrugsbeskæftigelse i 1956-58, medens der – allerede af bevismæssige grunde – ikke er lagt vægt på den senere beskæftigelse på forældrenes og broderens gård.

Efter det oplyste om forløbet af mødet med ministeren den 11. april 1985 sammenholdt med de kriterier, som er lagt til grund for afgørelsen af 11. juli 1985, burde landbrugsministeriet efter min opfattelse, inden der blev truffet afgørelse i sagen, have sikret sig, at advokat (A) fik lejlighed til at fremlægge nærmere oplysninger om omfanget af (B's) beskæftigelse på forældrenes og broderens gård inden for de sidste 20 år.

Jeg henstiller, at sagen tages op til fornyet overvejelse på baggrund af bl.a. de nu foreliggende oplysninger om (B's) landbrugsmæssige beskæftigelse inden for de sidste 20 år.

...«

13. Miljøministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 15, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 22 sager inden for miljøministeriets sagsområde; 7 sager vedrørte departementet, medens de resterende 15 sager vedrørte andre myndigheder inden for miljøministeriets sagsområde.

Af de 7 sager vedrørende *departementet* angik 1 sag et generelt spørgsmål om størrelsen af minimumsgebyr for behandling af visse vandløbssager. De resterende 6 sager angik afgørelser, som departementet havde truffet.

4 sager vedrørte *fredningsstyrelsen*, og de angik alle afgørelser.

5 sager vedrørte *miljøstyrelsen*; alle sager angik afgørelser, og 1 af sagerne, der er omtalt nedenfor som sag nr. 13-1, gav anledning til kritik og henstilling. Sagen angik miljøstyrelsens tilladelse til en restaurant til at afholde et

nærmere fastsat antal »grisefester«.

2 sager angik afgørelser, som henholdsvis *planstyrelsen* og *overfredningsnævnet* havde truffet.

4 sager angik afgørelser, som *miljøankenævnet* havde truffet. 1 af sagerne, der er omtalt nedenfor som sag nr. 13-2, gav anledning til kritik og henstilling. Sagen angik miljøankenævnets afslag på tilladelse til i henhold til by- og landzoneloven at udstykke 2 skovarealer fra en landbrugsejendom.

13-1. *Udtalt over for miljøstyrelsen, at jeg på baggrund af karakteren af de afgørelser, der træffes i henhold til miljøbeskyttelsesreglementets kapitel 11, samt de særlige hensyn, som bestemmelserne tilsigter at varetage, måtte være af den opfattelse, at sådanne afgørelser ikke frit kan tilbagekaldes, men kun hvis der foreligger særlige grunde herfor.*

Endvidere udtalt, at de forudsætninger, som dannede grundlag for miljøstyrelsens tilbagekaldelse af et påbud til en restaurationsvirksomhed vedrørende støj, ikke fuldt ud havde været til stede.

Henstillet til miljøstyrelsen at genoptage sagens behandling og træffe fornyet afgørelse i overensstemmelse med de synspunkter, som jeg havde anført. (J. nr. 1985-103-11).

A klagede over, at miljøstyrelsen i skrivelse af 13. december 1984 havde meddelt restauratør B, at han – uanset miljøstyrelsens tidligere af-

gørelse i sagen – i sommerperioden på hverdagsaftener inden for et nærmere angivet tidsrum kunne afholde 8 »grisefester«.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A bor i en ejendom, som støder op til den ejendom, hvori restauratør B's restaurant er beliggende. A har soveværelse og stue op mod restauranten.

Siden 1980, da der blev oprettet diskotek med tilknytning til restauranten, har A og andre naboer til restauranten været generet af støj derfra. A har løbende indgivet klager herover til C kommune, plan- og miljøudvalget.

I sommeren 1983 meddelte plan- og miljøudvalget B tilladelse til at afholde indtil 10 udendørsarrangementer, »grisefester«, i restaurantens gårdhave i månederne juni, juli og august under forudsætning af (bl.a.), at musikudøvelsen afsluttedes senest kl. 22.00, og at gårdhaven var ryddet senest kl. 23.00.

Tilladelsen blev meddelt, uanset at plan- og miljøudvalget var opmærksom på, at grænseværdierne i miljøstyrelsens vejledning nr. 3/1982 for ekstern støj fra restaurationer »måske ikke helt vil kunne overholdes«, idet udvalget fandt, at der var tale om et begrænset antal arrangementer med begrænset åbningstid.

I anledning af nogle klager fra A over støjgener fra restaurantens gårdanlæg lod C kommune hygiejnisk forvaltning i Ålborg foretage støjmålinger. Målingerne viste, at der ved afholdelse af en »grisefest« var et ækvivalent, konstant, korrigeret lydtryksniveau på 78 dB (A). Under oprydning efter »grisefesterne« blev der konstateret et lydtryksniveau på 66 dB (A).

C kommune meddelte herefter restauratør B påbud i medfør af miljøbeskyttelsesreglementets kap. 11 om, at der ved afholdelse af fremtidige udendørsarrangementer ikke måtte anvendes forstærkerudstyr i forbindelse med musikudøvelsen.

A klagede til miljøstyrelsen over kommunens afgørelse, idet han gjorde gældende, at selv uden brug af forstærkeranlæg ville støjniveauet være langt over det tilladelige.

Efter at have besigtiget forholdene på stedet traf miljøstyrelsen den 17. maj 1984 afgørelse i sagen. Styrelsen ændrede kommunens afgørelse således, at B's udendørsarrangementer skulle overholde støjgrænserne i miljøstyrelsens vejledning nr. 3 (på henholdsvis 50 dB (A) mellem kl. 7-18, 45 dB (A) om aftenen indtil kl. 22 og 40 dB (A) om natten fra kl. 22-7).

Efter at have modtaget miljøstyrelsens afgørelse rettede C kommune, plan- og miljøudvalget, henvendelse til miljøstyrelsen med henblik

på at få genoptaget sagens behandling. Udvalget anførte, at konsekvensen af styrelsens afgørelse var, at der ikke i fremtiden kunne afholdes arrangementer i restaurantens gårdhave.

Miljøstyrelsen modtog endvidere en anmodning fra turistforeningen for C og omegn om at lade »grisefesterne« forsætte.

I skrivelse af 12. juli 1984 til C kommune anførte miljøstyrelsen, at styrelsens afgørelse var truffet under hensyn til »miljøstyrelsens vejledninger samt til, at miljøbeskyttelsesloven ikke giver mulighed for anvendelse af andre støjgrænser over for den ene type virksomhed frem for den anden«. Styrelsen anførte endvidere, at sagen kun kunne genoptages, hvis der fremkom væsentlige nye momenter, der ændrede grundlaget for den tidligere meddelte afgørelse. I så fald ville det være kommunen som 1. instans, der skulle træffe fornyet afgørelse. Styrelsen fandt ikke, at der i sagen forelå omstændigheder, der kunne give grundlag for genoptagelse.

Til efterprøvelse af, om restauranten overholdt de af miljøstyrelsen angivne støjgrænser, foranledigede C kommune, at hygiejnisk forvaltning i Ålborg foretog fornyede støjmålinger ved restauranten.

Resultatet af målingerne forelå i en rapport af 25. juli 1984. Af rapporten fremgik, at der i den mest støjbelastede time mellem kl. 20.15-21.15 var et ækvivalent, konstant, korrigeret lydtryksniveau på 61 dB (A).

I skrivelse af 31. juli 1984 meddelte C kommune restauratør B, at den målte støj ved restauranten overskred de af miljøstyrelsen påbudte grænser. Kommunen nedlagde derfor forbud imod alle udendørsarrangementer.

I september 1984 rettede to medlemmer af C kommunes plan- og miljøudvalg henvendelse til miljøministeren med anmodning om, at ministeren overvejede en ændring af bestemmelserne i miljøstyrelsens vejledning nr. 3, således at udendørsarrangementer som de i sagen omhandlede ville kunne gennemføres i begrænset omfang.

Endvidere rettede turistforeningen for C og omegn henvendelse til miljøministeren om sagen. Turistforeningen anførte, at »grisefesterne« var velbesøgte familiearrangementer, som ikke burde forbydes. Om A's klage anførte foreningen, at den virkede grotesk, da han havde tilkendegivet, at han »egentlig ikke har noget imod grisefesterne og anden servering«, men følte sig generet af almindelig støj om-

kring restaurationen i nattetimerne.

Henvendelserne til ministeren blev forelagt for miljøstyrelsen, der endvidere modtog »fortsatte klager over støjgener fra . . . (restaurationsvirksomheden) og . . . andre henvendelser i sagen«. I den anledning tog miljøstyrelsen sagen op til fornyet vurdering; styrelsen var i den forbindelse i kontakt med bl.a. restauratør B og A. Det var herefter miljøstyrelsens opfattelse, »at det væsentligste problem for (A) er den stadig tilbagevendende støj fra den samlede restaurationsvirksomhed«, og styrelsen fandt det ikke urimeligt at antage, »at såfremt virksomheden havde draget omsorg for, at unødigt støj fra virksomheden og dennes gæster var blevet undgået – da ville det begrænsede antal »grisefester« som klagemoment ikke have fået en så stor vægt, som tilfældet har været. . . . / Med udgangspunkt heri og på baggrund af, at »grisefesterne« har en vis betydning for byen i turistsammenhæng, og særligt under hensyn til, at festerne finder sted i begrænset omfang. . . .«, skønnede miljøstyrelsen, at der efter omstændighederne burde åbnes mulighed for en genoptagelse af udendørsaktiviteterne 8 gange i sommerperioden. I skrivelsen af 13. december 1984 til B understregede miljøstyrelsen, at det forudsætningsvis var indgået i styrelsens afgørelse, at virksomheden i fremtiden meget nøje drog omsorg for, at de tidligere i sagen meddelte afgørelser blev efterlevet, og at virksomheden i øvrigt inden for sit område aktivt medvirkede til, at omgivelserne ikke blev udsat for unødigt støj. Styrelsen forudsatte ligeledes, at C kommune som tilsynsmyndighed påså efterlevelsen af afgørelsen og tidligere i sagen truffe afgørelser.

I sin skrivelse til mig klagede A over, at miljøstyrelsen havde genoptaget sagens behandling på grundlag af henvendelser fra to medlemmer af C kommunes plan- og miljøudvalg, »der blev i mindretal ud af 5«, og over, at styrelsen havde ændret den tidligere trufne afgørelse, uanset at »der intet nyt var fremkommet i sagen«.

Miljøstyrelsen henholdt sig til afgørelsen af 13. december 1984.

I en skrivelse til A anførte jeg, at det var min opfattelse, at miljøstyrelsen på baggrund af samtaler med bl.a. ham havde søgt at løse sagens problemer ved en slags kompromis, såle-

des at styrelsen bidrog til at løse A's væsentligste problem (den stadig tilbagevendende restaurationsstøj m.v.) samtidig med, at styrelsen i begrænset omfang tillod afholdelse af »grisefester«, som antoges at være et mindre problem for A. Da der ikke forelå klare tilkendegivelser fra A om »kompromis'et«, bad jeg ham meddele mig, om han var enig i de forudsætninger, miljøstyrelsen havde lagt til grund for sin seneste afgørelse.

I sin skrivelse til mig protesterede A på det kraftigste mod det udfald, sagen havde fået, og han tilføjede, at der var »de selv samme støjproblemer som før«.

Jeg anmodede herefter miljøstyrelsen om bemærkninger til det, A havde anført, herunder om betingelserne for omgørelsen af miljøstyrelsens første afgørelse (fortsat) kunne antages at være opfyldt.

Miljøstyrelsen indhentede i den anledning en udtalelse fra byrådet i C kommune, der anførte, at det var rådets vurdering, at forudsætningerne for miljøstyrelsens afgørelse af 13. december 1984 med visse undtagelser »har holdt stik«. Kommunen havde i to tilfælde, hvor restaurationsvirksomheden havde tilsidesat gældende påbud, anmodet politiet om at rejse tiltale mod restauratør B. Kommunen oplyste i øvrigt, at virksomheden pr. 1. september 1985 havde skiftet ejer.

I sin skrivelse til mig gav miljøstyrelsen udtryk for, at kommunens oplysninger havde »bekræftet miljøstyrelsen i de forudsætninger, styrelsen lagde til grund ved . . . (afgørelsen) af 13. december 1984«. Styrelsen fandt derfor fortsat, at betingelserne for omgørelsen af den først trufne afgørelse var opfyldt.

A har efterfølgende orienteret mig om nogle spørgsmål, han har stillet til C kommune om fortsatte støjproblemer fra restaurationsvirksomheden.

I en skrivelse til miljøstyrelsen udtalte jeg herefter følgende:

»Genstanden for min undersøgelse i den foreliggende sag er miljøstyrelsens afgørelse af 13. december 1984. Ved afgørelsen ændrede styrelsen sin tidligere trufne afgørelse i henhold til miljøbeskyttelsesreglementets

kap. 11.1., jfr. styrelsens vejledning nr. 3/1982 om støj og lugt fra restaurationer, således at der blev åbnet mulighed for en genoptagelse af »grisefesterne«.

Spørgsmålet om miljømyndighedernes adgang til at ændre tidligere truffne afgørelser er ikke reguleret i miljøbeskyttelseslovgivningen. Besvarelsen beror derfor på almindelige forvaltningsretlige grundsætninger om tilbagekaldelse (omgørelse) af forvaltningsafgørelser.

På grundlag af den forvaltningsretlige litteratur og den foreliggende retspraksis er det næppe muligt at opstille mere præcise retningslinier for, under hvilke omstændigheder en forvaltningsafgørelse kan tilbagekaldes. Det er således antaget, at afgørelsen må træffes efter en konkret vurdering af en række omstændigheder, hvoraf navnlig følgende må indgå med vægt i afvejningen: Afgørelsens karakter og de interesser – af offentlig eller privat karakter – der taler for at fastholde den, tilbagekaldelsens betydning ud fra offentlige eller private interesser, hvorvidt ønsket om tilbagekaldelse er begrundet i (retlige eller faktiske) omstændigheder, der er opstået efterfølgende, eller som har foreligget allerede, da den oprindelige afgørelse blev truffet.

På baggrund af karakteren af de afgørelser, der træffes i henhold til miljøbeskyttelsesreglementets kapitel 11, samt de særlige hensyn, som bestemmelserne tilsigter at varetage, må jeg være af den opfattelse, at sådanne afgørelser ikke frit kan tilbagekaldes, men kun hvis der foreligger særlige grunde herfor, enten fordi det efterfølgende viser sig, at afgørelsen hviler på urigtige eller mangelfulde forudsætninger, eller fordi de omstændigheder, som har haft betydning for afgørelsen, efterfølgende har ændret sig. Jeg må da også forstå miljøstyrelsens skrivelse af 12. juli 1984 til (C) kommune således, at styrelsen deler denne opfattelse af tilbagekaldelsesadgangens begrænsning.

I det foreliggende tilfælde er det ikke spørgsmål om, at miljøstyrelsens afgørelse af 17. maj 1984 skulle bygge på forudsætninger, som var urigtige eller mangelfulde, eller at der efterfølgende er indtruffet væsentlige ændringer i de faktiske eller retlige forhold vedrørende virksomheden.

Spørgsmålet er derimod, om miljøstyrelsen – efter en række henvendelser i sagen –

på et i det væsentlige uændret retligt og faktisk grundlag var berettiget til at tilbagekalde sin afgørelse af 17. maj 1984.

Jeg må forstå, at miljøstyrelsens ændrede afgørelse er begrundet i en ændret opfattelse hos styrelsen af på den ene side »grisefesterne« (relative) betydning for (bl.a.) (A) og på den anden side festernes betydning for »byen i turistsammenhæng«. Forudsætningen for at tillægge »grisefesterne« mindre vægt »som klagemoment« for (A) var, at han (til gengæld) undgik anden unødvendig restaurationsstøj.

En af miljøstyrelsens forudsætninger for at ændre afgørelsen var således, at (også) (A) havde en interesse i den ændrede afgørelse – en interesse, som i et vist omfang kunne forventes at opveje den ulempe, som ophævelsen af den tidligere afgørelse betød for ham.

Som sagen foreligger for mig, finder jeg ikke, at denne forudsætning kan anses for opfyldt. Der foreligger ikke i sagen tilkendegivelser fra (A) om, at han på nogen måde ønskede den ændrede afgørelse, hvorved han så vidt ses heller ikke opnåede andet, end han allerede i henhold til lovgivningen kunne forvente (nemlig at tidligere afgørelser blev efterlevet af restaurationsvirksomheden, og at kommunen opfyldte sin tilsynspligt). For en retlig vurdering er miljøstyrelsens fornyede afgørelse i forhold til (A) blot udtryk for, at han må tåle støj fra virksomheden, der overstiger de grænser, der er fastsat i miljøstyrelsens vejledning.

Det er herefter min opfattelse, at de forudsætninger, som ifølge miljøstyrelsens afgørelse af 13. december 1984 dannede grundlaget for omgørelsen af afgørelsen af 17. maj 1984, ikke fuldt ud har været til stede.

Jeg henstiller derfor, at miljøstyrelsen genoptager sagens behandling og træffer en ny afgørelse i overensstemmelse med de ovenfor anførte synspunkter. Jeg bemærker herved, at de ændringer i forholdene, der måtte være indtruffet i den mellemliggende periode, herunder navnlig erfaringerne fra de arrangementer, der i sommeren 1985 blev gennemført på grundlag af miljøstyrelsens afgørelse af 13. december 1984, vil kunne indgå i den fornyede samlede vurdering af sagen.

...«

- 13-2.** *Udtalt over for miljøankenævnet, at der – på baggrund af bl.a. almindelige forvaltningsretlige proportionalitetssynspunkter – ikke var tilstrækkelig motive-ring for at meddele afslag på en ansøgning om tilladelse i henhold til by- og landzonenloven til udstykning af to skovarealer fra en større landbrugsejendom. På denne baggrund henstillet til miljøankenævnet at overveje sagen på ny. (J. nr. 1985-573-142).*

A klagede over miljøankenævnets afgørelse af 9. maj 1985, hvorved ankenævnet tiltrådte Vestsjællands amtskommunes afslag af 5. december 1983 på hans ansøgning om tilladelse i henhold til by- og landzonenloven til udstykning af 2 skovarealer fra hans landbrugsejendom, x.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A i oktober 1982 rejste sag om udstykning af de 2 skovområder, y- Skov på ca. 18,5 ha og z- Skov på ca. 21,5 ha fra den ovennævnte landbrugsejendom, der har et samlet areal på 326 ha.

Skovarealerne, der efter det oplyste er belagt med såvel landbrugspligt som fredskovspligt, ligger ca. 700 m fra hinanden og ca. 3 km fra ejendommens øvrige jorder. Ejendommen er beliggende i landzone i det åbne land.

A havde om årsagen til ønsket om frastykning og salg af skovene oplyst, at han gennem de sidste 10 år havde koncentreret driften af ejendommen om svineproduktion. I årene 1977-82 havde han investeret betydelige midler i nybyggeri og bygningsforbedringer til svine-stalde og staldinventar. I samme tidsrum var svineproduktionen øget fra 5.500 til 8.500 slagtesvin og 3.000 smågrise om året. Dette havde medført, at der ikke var arbejdskapacitet til at passe skovene forstmæssigt rigtigt, hvorfor afkastet af skovarealerne kun havde udvist balance før forrentning.

Udbygningen af svineproduktionen havde ført til en stærkt stigende rentebyrde for ejendommen, og A havde derfor besluttet, at alle ikke rentable eller driftsfremmende aktiviteter skulle reduceres. Da skovene som nævnt ligger ca. 3 km fra godset og ikke er en sammenhængende naturlig del af dettes øvrige jordtillinger, ønskede han at frasælge disse.

Den 24. september 1982 modtog A tilbud om køb af y- Skov og den 8. februar 1983 af z- Skov. Tilbuddene udgjorde i alt 900.000 kr. kontant. Tilbuddet om køb af y- Skov blev afgivet af en person med skovteknisk uddan-

nelse, som agtede at anvende arealet til intensiv produktion af træ og pyntegrønt. Køberen redegjorde under sagen nærmere for, hvorledes en rentabel produktion (over en længere periode) agtedes tilrettelagt. Tilbuddet om at købe z- Skov kom fra indehaveren af en naboejendom, der er landbrugsejendom.

I skrivelse af 26. oktober 1982 meddelte skovstyrelsen, at den ikke anså skovene for at udgøre en samlet fredskovstrækning, og at skovlovgivningen således ikke ville være til hinder for den ønskede udstykning.

I skrivelse af 19. august 1983 meddelte matrikeldirektoratet, at skovarealerne efter direktoratets opfattelse ikke havde en sådan størrelse, at de gav grundlag for selvstændig rationel skovdrift. Direktoratet fandt derfor ikke grundlag for at tillade, at landbrugspligten på arealerne blev ophævet og kunne således ikke tillade den ansøgte udstykning af skovene til selvstændig ejendom. Derimod ville direktoratet kunne tillade, at skovarealerne blev fraskilt, såfremt de efter landbrugslovens regler blev afhændet til sammenlægning med en landbrugsejendom inden for 6-8 km.s afstand.

A opnåede herefter under en forhandling med matrikeldirektoratet den 30. september 1983 tilsagn om, at direktoratet ville acceptere udstykningen (ophævelse af landbrugspligten) på vilkår om, at der på skovejendommene tinglystes en klausul om, at ejendommene ved videre salg skulle søges afhændet til en nærliggende landbrugs- eller skovejendom. Den aktuelle køber til z- Skov opfyldte dette krav. Køberen til y- Skov accepterede klausulen.

Vestsjællands amtskommune meddelte i skrivelse af 5. december 1983, at man ikke fandt grundlag for at tillade udstykningen i henhold til by- og landzonenloven. Amtskommunen henviste til, at skove af den omhandlede størrelse »ses langt fra at kunne udgøre økonomisk bæredygtige driftsenheder som selvstændige skovbrug. . . . Tilladelse til udstykning deraf ses derfor ikke at tjene driftsmæssige, men private rekreative formål som

jagt eller lignende, hvilket ikke vil være i overensstemmelse med zonelovens formål.«

A påklagede amtskommunens afgørelse til miljøankenævnet.

Amtskommunen udtalte i den anledning i skrivelse af 13. februar 1984 til miljøankenævnet, at det fremgik af de nu foreliggende oplysninger, at det ene skovareal (z-skov) agtedes udstykket til sammenlægning med en eksisterende landbrugsejendom, hvilket ikke krævede zonelovstilladelse. Amtskommunen fastholdt i øvrigt afgørelsen af 5. december 1983.

Miljøankenævnet indhentedes til brug for sin behandling af sagen en udtalelse af 9. oktober 1984 fra skovstyrelsen. Styrelsen anførte i tilslutning til amtskommunens vurdering, at skove af den omhandlede størrelse »i almindelighed« ikke kan udgøre økonomisk bæredygtige enheder som selvstændige skovbrug. En tilsvarende betragtning lå bag bestemmelsen i udstykningslovens § 3 om, at samlede fredskovstrækninger ikke må deles i lodder på mindre end 50 ha. Skovstyrelsen var normalt meget tilbageholdende med at tillade udstykning af samlede fredskovstrækninger i mindre lodder, medmindre styrelsen skønnede, at de skovområder, der deltes, kunne drives tilfredsstillende hver for sig. Skovstyrelsen gjorde dog opmærksom på, at de to her omhandlede skovområder – som tidligere meddelt – ikke kunne anses for at udgøre en samlet fredskovstrækning, og at skovlovgivningen derfor ikke var til hinder for udstykningen.

Miljøankenævnets afgørelse forelå i skrivelse af 9. maj 1985. Ankenævnet anførte som begrundelse for afgørelsen følgende:

» . . .

Det er et af zonelovens formål sammen med øvrige planlove at tilgodese, at det danske landskab i videst muligt omfang bevarer sit særpræg. I dette landskab udgør småskovene et væsentligt element. Et andet af zonelovens formål er at sikre, at hensynet til befolkningens rekreative udfoldelse og naturmæssige oplevelse ikke indskrænkes. Også i denne forbindelse er skovene med deres skovbryn og bidrag til et varieret landskab værdifulde.

Miljøankenævnet har hidtil i sager om udstykning af rekreative arealer, herunder skovarealer, fulgt en meget restriktiv praksis, således som det er forudsat i miljøministeriets cirkulærer i tilknytning til zoneloven, jfr. nu afsnit 6.2.2. i cirkulæret af 29. juni 1984. Det bemærkes, at miljøankenævnet efter zoneloven skal

varetage andre hensyn end de hensyn, skovstyrelsen skal varetage efter udstykningslovens § 3, såsom landskabelige og rekreative interesser. Nævnet har derfor ikke fundet det afgørende, at den nævnte lov ikke stiller sig hindrende i vejen for den ansøgte udstykning.

Zonelovens § 1 har ikke specielt udskilt skovarealer fra zonelovens formål, idet skovbrugsejendommen i zoneloven omtales på linje med landbrugsejendomme og lignende.

Det er således ud fra en række sammenfattende vurderinger i overensstemmelse med zonelovens formål at fastholde disse skove som en del af en større bæredygtig driftsenhed.

Da disse hensyn i den hidtidige administration af zoneloven altid har været lagt til grund for afgørelse, er miljøankenævnet enig i den afgørelse, der er truffet af amtskommunen.

. . .«

Vestsjællands amtskommune bemærkede i udtalelsen af 2. august 1985 i anledning af A's klage til mig, at amtskommunen mente, at den truffede afgørelse var helt i overensstemmelse med de retningslinjer for zonelovens administration, som er fastsat i miljøministeriets cirkulære af 29. juni 1984. Amtskommunen havde derfor ikke yderligere bemærkninger til sagen.

Miljøankenævnet henholdt sig i en udtalelse af 17. september 1985 til afgørelsen af 9. maj 1985.

Jeg udtalte herefter i en skrivelse til A følgende:

»Efter § 6 i by- og landzoneloven, nu lovbekendtgørelse nr. 446 af 3. oktober 1985, må der ikke uden tilladelse foretages udstykning i landzone, medmindre det udstykkede areal sammenlægges med en bestående landbrugsejendom.

Tilladelse gives efter lovens § 9 af amtsrådet (Hovedstadsrådet, eventuelt vedkommende kommunalbestyrelse) med rekurs til miljøankenævnet.

Afgørelserne træffes ud fra zonelovens almindelige formålsbestemmelse i § 1. Lovens formål er herefter bl.a. »at medvirke til at sikre hensynet til befolkningens rekreative interesser og bevarelsen af landskabelige værdier.«

Administrationen af zoneloven sker i øvrigt på grundlag af de generelle retningslin-

jer, miljøministeren har fastsat i det såkaldte zonelovscirkulære, miljøministeriets cirkulære nr. 87 af 29. juni 1984 om lov om by- og landzoner. Cirkulæret indeholder i pkt. 6.2.2. følgende retningslinjer for meddelelse af tilladelse til udstykning til rekreativ anvendelse:

»Tilladelse til *udstyknig med henblik på f.eks. jagt, ophold eller lignende til private rekreative formål* bør normalt ikke meddeles, selv om der ikke ønskes bebyggelse. Sådanne udstykninger ønskes ofte foretaget i områder, hvor de landskabelige og rekreative interesser er store, og de kan medføre en belastning af landskabet i henseende til hegning, opstilling af skilte med adgangsforbud, beplantning og terrænændringer m.v. Mo-seområder, heder, strandenge, mindre skovområder, særligt kuperede partier m.v., som ikke er i intensiv drift, har bestandigt været en værdifuld bestanddel af landskabet, og en udskillelse af sådanne arealer i selvstændigt matrikulerede ejendomme vil være i strid med lovens formål.

...«

(Ændringer i zoneloven og zonelovscirkulæret i tiden efter amtsrådets afgørelse af 5. december 1983 er uden betydning for den foreliggende sag.)

Miljøankenævnet har ved afgørelsen af 9. maj 1985 om ikke at give tilladelse til den ansøgte udstykning af skovarealerne henvist dels til de i zonelovens formålsbestemmelse angivne hensyn til befolkningens rekreative interesser og bevarelsen af landskabelige værdier, og dels til den hidtil fulgte meget restriktive praksis vedrørende udstykning af rekreative arealer. Jeg forstår det således, at ankenævnet i den konkrete sag har lagt vægt på

1) at bevare skovene uændret som en del af landskabet.

2) at undgå, at der lægges hindringer i vejen for befolkningens adgang til skovene.

3) at en tilladelse ikke ville være i overensstemmelse med hidtidig fulgt praksis vedrørende udstykning til private rekreative formål og de generelle synspunkter, denne praksis hviler på, jfr. zonelovscirkulærets punkt 6.2.2.

Med hensyn til det sidste punkt har jeg bemærket mig, at miljøankenævnet ikke som amtsrådet har henvist til, at den ønskede udstykning vil tjene private rekreative formål,

men blot – uden en nærmere vurdering af det aktuelle formål – henvist til, at sådanne skove i overensstemmelse med zonelovens almene formål bør bevares som en del af en større bæredygtig driftsenhed.

Ved overvejelserne af, hvorvidt de angivne formål kræver, at skovarealerne bevarer som en del af en større driftsenhed, således at udstykningstilladelse må nægtes, bør der efter min mening tages hensyn til, i hvilken udstrækning samme formål tilgodeses gennem anden lovgivning på området. Der gælder bl.a. følgende:

Arealerne, der er på hver ca. 20 ha, er i deres helhed undergivet fredskovspligt. Den til enhver tid værende ejer er for så vidt i henhold til skovloven (lovbekendtgørelse nr. 231 af 4. maj 1979) forpligtet til at holde arealerne beplantet som skov (»sluttet skov af højstammede træer«), jfr. lovens § 6, der endvidere hindrer opførelse af bygninger uden forbindelse med skovdriften. Zoneloven indeholder selv, uanset en eventuel udstykningstilladelse, et tilsvarende bebyggelsesforbud.

Efter de foreliggende oplysninger må det lægges til grund, at skovarealerne er omfattet af naturfredningslovens regler om adgang for almenheden til færdsel og ophold i skovene (naturfredningslovens § 55, stk. 2-8, jfr. miljøministeriets bekendtgørelse nr. 373 af 15. august 1979 om almenhedens færdsel og ophold i private skove).

Hertil kommer efter det i sagen oplyste, at arealerne, uanset fredskovspligten, er undergivet landbrugspligt. Ophævelse af landbrugspligten eller overdragelse af landbrugspligtige arealer kræver landbrugsministeriets tilladelse i henhold til reglerne i landbrugsloven (lovbekendtgørelse nr. 603 af 30. november 1978). Landbrugsministeriets praksis ved udøvelse af de nævnte beføjelser er meget restriktiv i den forstand, at der – i overensstemmelse med lovens formålsbestemmelse – lægges stor vægt på, at landbrugspligtige arealer indgår i rationelle driftsenheder.

Om landbrugsministeriets stillingtagen i den konkrete sag henviser jeg til sagsfremstillingen ovenfor. Om praksis efter landbrugsloven henviser jeg til den kommenterede landbrugslov ved Mogens Ginnerup-Nielsen m.fl., G.E.C. Gads forlag, København, 1984, bl.a. s. 112 ff.

Det er en almindelig forvaltningsretlig grundsætning, at forvaltningsmyndigheder ikke bør udnytte lovhjemlede beføjelser til skade for bestemte borgere, hvis de formål, der forfølges, kan opnås på anden, mindre indgribende måde. Der må i den forbindelse efter min opfattelse, som anført ovenfor, ikke blot tages hensyn til lovgivning, som administreres af den pågældende myndighed selv, men også til tilgrænsende lovgivning om samme forhold som administreres af andre myndigheder, og i en vis udstrækning til den administrative praksis, som har dannet sig på området.

På baggrund af (bl.a.) de ovenfor omtalte regler i skovloven, naturfredningsloven og landbrugsloven må jeg på det foreliggende grundlag finde det meget usikkert, om det foreliggende afslag på udstykningstilladelse efter zoneloven yder noget selvstændigt, yderligere bidrag til opfyldelsen af de angivne hensyn vedrørende sikring af befolkningens rekreative interesser og bevarelsen af landskabelige værdier.

Der foreligger for så vidt – bortset fra

henvisning til den hidtil fulgte meget restriktive praksis – efter min mening ikke en tilstrækkelig motivering for afslaget på at give zonelovstilladelse. Jeg bemærker herved, at de generelle synspunkter, der er anført i zonelovscirkulærets pkt. 6.2.2. til støtte for den restriktive praksis vedrørende udstykning til private rekreative formål, efter min opfattelse ikke uden videre finder anvendelse i det foreliggende tilfælde, hvor der bl.a. er tale om forholdsvis store arealer, og der (også ud over parternes udsagn) findes konkrete holdepunkter for at antage, at udstykningen sker med henblik på forstmæssig drift.

Jeg har noteret mig, at der efter oplysningerne om, at (z)- Skov agtes udstykket og frasolgt til sammenlægning med en bestående landbrugsejendom, ikke kræves tilladelse efter zonelovens § 6 til udstykningen.

Under henvisning til de ovenfor anførte synspunkter har jeg samtidig hermed henstillet til miljøankenævnet at overveje sagen på ny.

...«

14. Ministeriet for Grønlands sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 15, er der ikke i beretningsåret realitetsbehandlet sager inden for ministeriet for Grønlands sagsområde.

15. Ministeriet for kulturelle anliggendes sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 15, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 3 sager inden for ministeriet for kulturelle anliggendes sagsområde.

Af de 3 sager angik 2 sager *departementet*; begge sager angik afgørelser, og 1 af sagerne, der er omtalt nedenfor som sag nr. 15-1, og som angik besættelsen af en stilling som faglærer

ved Danmarks biblioteksskole, gav anledning til kritik.

1 sag angik en afgørelse, som *Danmarks radio* havde truffet.

15-1. *Udtalt, at et bedømmelsesudvalg ved Danmarks biblioteksskole var såvel berettiget som forpligtet til i bedømmelsen at inddrage selve de arbejder, der var opregnet i en publikationsliste bilagt en stillingsansøgning, i det omfang, dette måtte anses for nødvendigt for at kunne tage stilling til ansøgerens kvalifikationer og indplacering i prioritetsrækkefølgen.*

Endvidere bemærket, at det følger af almindelige regler om inhabilitet, at de medlemmer af bedømmelsesudvalget, der tillige er medlemmer af biblioteksskolerådet, ikke kan deltage i rådets behandling af en klage over bedømmelsesudvalgets sagsbehandling. (J. nr. 1985-456-70).

A klagede over en afgørelse fra ministeriet for kulturelle anliggender om behandlingen af en sag vedrørende besættelse af en stilling som fagleder ved Danmarks biblioteksskole.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at ministeriet for kulturelle anliggender den 15. februar 1984 op slog en stilling som fagleder ved Danmarks biblioteksskole med særligt henblik på det nyoprettede fagområde: Virksomheders og organisationers informationsbehandling. Opslaget havde følgende indhold:

» . . .

Fagområdet omfatter planlægning, oprettelse, drift og udvikling af informationssystemer i private og offentlige virksomheder og organisationer, herunder anvendelse af nationale og udenlandske videnscentre samt bibliotekssystemer; endvidere de funktioner, der er

nødvendige for en effektiv informationsbehandling.

Faglederen har det faglige og pædagogiske ansvar for at udvikle undervisningsprogrammer og gennemføre undervisningen inden for fagområdet på såvel grunduddannelser som efter- og videreuddannelse af personale med biblioteksdokumentations- og informationsopgaver i den offentlige og private sektor, herunder udarbejdelse af undervisningsmateriale. Vedkommende må være villig til at deltage i integreret undervisning med beslægtede fagområder.

Det påhviler vedkommende at følge udviklingen, fremme forskningen samt udføre forskningsprojekter inden for fagområdet samt at følge udviklingen inden for biblioteksvæsenet.

Da der forventes en omlægning af biblioteksskolens uddannelsesstruktur i nær fremtid,

tages der forbehold om eventuelle ændringer af stillingens indhold og placering.

Det er en forudsætning for ansættelse, at vedkommende gennem teoretiske studier og praktisk uddannelse har erhvervet indgående kendskab til fagområdet, herunder til det biblioteksfaglige aspekt.

Ansøgningen bilægges dokumentation for faglige og eventuelt pædagogiske kvalifikationer. Skriftlige arbejder, hvormed ansøgeren ønsker at dokumentere sine kvalifikationer, bedes indsendt i 5 eksemplarer sammen med ansøgningen, idet ansøgningerne forelægges et fagkyndigt udvalg og studienævnene. Udvalgets og nævnenes udtalelser vil i deres helhed blive tilstillet samtlige ansøgere, jfr. bekendtgørelse nr. 158 af 19. april 1979 om ansættelse i faglederstillinger og andre faste lærerstillinger ved Danmarks biblioteksskole.

...«

I skrivelse af 14. marts 1984 til ministeriet for kulturelle anliggender ansøgte A om stillingen. Ansøgningen var bilagt en publikationsliste over A's skriftlige arbejder, og i ansøgningen omtalte han nærmere – til belysning af sine faglige kvalifikationer – visse af arbejderne, der bestod af faglige artikler, rapporter, konferencemateriale m.v.

Biblioteksskolerådet besluttede på sit møde den 16. maj 1984 at nedsætte et bedømmelsesudvalg med rektor for biblioteksskolen som formand.

I skrivelse af 24. maj 1984 til ministeriet for kulturelle anliggender orienterede biblioteksskolen ministeriet om sammensætningen af bedømmelsesudvalget og anførte i tilslutning hertil:

» . . .

Det forudsættes i bekendtgørelse af 19. april 1979, at rektor normalt ikke er medlem af et bedømmelsesudvalg, idet han varetager visse kontrolfunktioner i forbindelse med bedømmelsesudvalgets procedure, jfr. § 4, stk. 5 og 6, samt §§ 6 og 9.

Biblioteksskolerådet har forudsat, at disse funktioner varetages af administrator . . .

Det forudsættes ligeledes, at rektor kan være formand for bedømmelsesudvalget og biblioteksskolerådet ved behandlingen af ansættelsessagen . . .

Da der er tale om et helt nyt fagområde ved Danmarks biblioteksskole, og da det skønnes at være af betydning for bedømmelsesudvalgets arbejde, at det får mulighed for efter behov

at indkalde ansøgere til en uddybende samtale, har biblioteksskolerådet efter rektors forslag godkendt, at dette kan finde sted under forudsætning af, at ministeriet kan tiltræde denne procedure.

Under henvisning hertil skal biblioteksskolen anmode om kulturministeriets godkendelse af, at proceduren ved besættelse af faglederstillingen for det nye fagområde Virksomheders og organisationers informationsbetjening tilrettelægges som foran beskrevet og iøvrigt efter reglerne i bekendtgørelse af 19. april 1979.

...«

Ministeriet for kulturelle anliggender godkendte i skrivelse af 8. juni 1984 til Danmarks biblioteksskole den i skrivelsen af 24. maj 1984 foreslåede procedure ved besættelse af stillingen.

Ansøgerne var ved skrivelser af 24. maj 1984 fra Danmarks biblioteksskole gjort bekendt med sammensætningen af bedømmelsesudvalget. Biblioteksskolen havde samtidig orienteret ansøgerne om muligheden for efter bestemmelsen i § 4, stk. 5, i bekendtgørelse nr. 158 af 19. april 1979 om ansættelse i faglederstillinger og andre faste lærerstillinger ved Danmarks biblioteksskole at gøre indsigelser mod sammensætningen af udvalget. Eventuel indsigelse skulle være skolen i hænde senest den 8. juni 1984.

Der fremkom ikke indsigelser imod sammensætningen af bedømmelsesudvalget.

I skrivelse af 1. november 1984 afgav bedømmelsesudvalget indstilling til biblioteksskolerådet om besættelse af stillingen som fagleder. Forinden havde bedømmelsesudvalget haft samtaler med de 4 ansøgere, som udvalget anså for bedst egnede til stillingen. A var ikke blandt de 4 ansøgere, der var indkaldt til samtale.

Af bedømmelsesudvalgets indstilling fremgår det, at udvalget fandt, at 5 af de i alt 8 ansøgere var kvalificerede til stillingen. De 5 ansøgere blev af udvalget prioriteret således, at den ansøger, der senere blev ansat i stillingen, énstemmigt blev indstillet som nr. 1. A blev énstemmigt indstillet som nr. 5. Prioriteringen af de øvrige 3 ansøgere var ikke énstemmig.

Ansøgerne blev ved skrivelse af 19. november 1984 fra Danmarks biblioteksskole gjort bekendt med bedømmelsesudvalgets indstilling (og med udtalelserne fra studienævnene om ansøgernes undervisningsmæssige kvalifikationer) med henblik på, at ansøgerne kunne

fremsætte eventuelle bemærkninger, jfr. § 9 i bekendtgørelsen af 19. april 1979. Bemærkningerne skulle være Danmarks biblioteksskole i hænde senest den 29. november 1984 kl. 16.00.

I skrivelse af 28. november 1984 til Danmarks biblioteksskole gjorde A indsigelse mod bedømmelsesudvalgets indstilling. A fremsatte herunder nogle bemærkninger om bedømmelsesudvalgets vurdering af hans kvalifikationer, og han anmodede om, at hans ansøgning på ny blev bedømt. A henviste i den forbindelse til, at han som den eneste af de ansøgere, der var fundet kvalificeret, ikke havde været indkaldt til en samtale.

I skrivelse af 6. december 1984 til Danmarks biblioteksskole fremsatte A nogle yderligere bemærkninger til bedømmelsesudvalgets vurderinger.

Bedømmelsesudvalget afgav i skrivelse af 18. december 1984 til biblioteksskolerådet en udtalelse i anledning af A's indsigelser. Udvalget anførte i udtalelsen, at A ikke med sin ansøgning havde fremsendt skriftlige arbejder, men alene en liste over disse samt korte beskrivelser af indholdet i visse af arbejderne. Bedømmelsen var sket på dette grundlag.

Der havde i bedømmelsesudvalget været enighed om at placere A som nr. 5 blandt de 5 kvalificerede ansøgere. Dette var baggrunden for, at udvalget havde fundet, at der ikke var behov for at indkalde ham til en samtale. Udvalget fandt i øvrigt ikke, at de betragtninger, som A havde fremført, gav anledning til en ændret bedømmelse. (Også A's skrivelse af 6. december 1984 var taget i betragtning ved udvalgets udarbejdelse af udtalelsen – uanset at bemærkningerne heri var fremsat for sent).

A blev gjort bekendt med bedømmelsesudvalgets udtalelse, og i skrivelse af 11. januar 1985 til Danmarks biblioteksskole klagede han over sagens behandling. A rejste følgende spørgsmål:

- »1) Er det korrekt, at et bedømmelsesudvalg udelukkende er forpligtet til at tage stilling på grundlag af ansøgningerne og det dermed indsendte materiale?
- 2) Er der i stillingsopslaget stillet krav om, at ansøgningen skal bilægges publikationer?
- 3) Kan et bedømmelsesudvalg ud af fem kvalificerede ansøgere begrænse sig til at indkalde alene de fire til en samtale?
- 4) Kan det af bedømmelsesudvalget opstillede krav: »erfaring med undervisning, undervisningsplanlægning og -udvikling

inden for det område, stillingen dækker« anses som et delkvalifikationskrav?

- 5) Kan rektor og afdelingslederen for Ålborg afdelingen i henhold til bekendtgørelsens § 4, stk. 3 (bek. nr. 158 af 19 APR 1979) udpeges til medlemmer af et bedømmelsesudvalg, herunder som formand?»

I skrivelserne anførte A udførlige kommentarer til hvert enkelt spørgsmål.

Biblioteksskolerådet behandlede på baggrund af det foreliggende materiale samt et notat af 15. januar 1985, udarbejdet af administrator i anledning af A's klage, ansættelsessagen på sit møde den 18. januar 1985.

Biblioteksskolerådet tog først stilling til A's klage. Rådet besluttede at afvise klagen og at acceptere bedømmelsesudvalgets indstilling som et tilfredsstillende beslutningsgrundlag. Herefter vedtog rådet at følge bedømmelsesudvalgets indstilling, hvorefter den ansøger, der af bedømmelsesudvalget var indstillet som nr. 1, blev indstillet til ansættelse i faglederstillingen.

I skrivelser af 29. januar og 11. februar 1985 rettede A i anledning af biblioteksskolerådets beslutning i mødet den 18. januar 1985 henvendelse til ministeriet for kulturelle anliggender om sagen. A gentog og uddybede flere af sine ovennævnte klagepunkter i skrivelser af 11. januar 1985 til biblioteksskolen. Han konkluderede, »at der foreligger en ubestridelig dokumentation for, at indstillingen er tilvejebragt på et ugyldigt retsgrundlag, samt en overbevisende formodning for, at indstillingens motivering bygger på hensyn, som ikke gyldigt kan motivere en indstilling«. A krævede derfor, at ministeriet annullerede sin tilladelse til, at biblioteksskolens rektor kunne være formand både for biblioteksskolerådet og for bedømmelsesudvalget ved behandlingen af sagen, samt at ministeriet foranstaltede, at der blev nedsat et nyt bedømmelsesudvalg til vurdering af de indkomne ansøgninger.

I skrivelse af 5. februar 1985 meddelte biblioteksskolen A, at biblioteksskolerådet i sit møde den 18. januar 1985 havde vedtaget at afvise hans klage i skrivelser af 11. januar 1985. A blev samtidig underrettet om, at biblioteksskolerådet havde vedtaget at følge bedømmelsesudvalgets indstilling om besættelse af stillingen.

I skrivelser af 15. februar og 20. februar 1985 afgav Danmarks biblioteksskole udtalelser til ministeriet for kulturelle anliggender i anled-

ning af A's klage i skrivelserne af 29. januar og 11. februar 1985.

I skrivelsen af 15. marts 1985 meddelte ministeriet for kulturelle anliggender A, at ministeriet ikke fandt grundlag for kritik af biblioteksskolens behandling af sagen. Til de enkelte klagepunkter i hans skrivelse af 11. januar 1985 med yderligere kommentarer i skrivelserne af 29. januar og 11. februar 1985 udtalte ministeriet følgende:

»...

ad 1:

Af § 5 i bekendtgørelsen om ansættelse i faglederstillinger og andre faste lærerstillinger ved Danmarks biblioteksskole følger det, at bedømmelsesudvalget som hovedregel træffer sin afgørelse om besættelse af faglederstillinger på grundlag af det af ansøgeren indsendte materiale.

Bedømmelsesudvalget er imidlertid ikke forpligtet til udelukkende at tage stilling på grundlag af ansøgningen og det dermed indsendte materiale. På den anden side kan det heller ikke påhvile udvalget at fremskaffe udtalelser fra de referencer, en ansøger nævner. Men såfremt udvalget – i særlige tilfælde – bestemmer, at ansøgerne skal have lejlighed til at indsende supplerende materiale, så skal alle ansøgere have denne adgang, jfr. bekendtgørelsens § 5, stk. 3.

ad 2:

I stillingsopslaget hedder det: Ansøgningen bilægges dokumentation for faglige og eventuelt pædagogiske kvalifikationer. Skriftlige arbejder, hvormed ansøgeren ønsker at dokumentere sine kvalifikationer, bedes indsendt i 5 eksemplarer sammen med ansøgningen.

I sit notat af 15. januar 1985 tolker biblioteksskolen opslagets bestemmelse således:

»Det påhviler således ansøgeren at fremsende den nødvendige dokumentation af de faglige og eventuelt pædagogiske kvalifikationer, herunder at udvælge og fremsende de relevante skriftlige arbejder, som ønskes anvendt til denne dokumentation.«

I den anledning skal man meddele, at opslaget må opfattes således, at de skriftlige arbejder, en ansøger indsender, er de arbejder, som den pågældende ønsker at blive bedømt på. Disse arbejder bedes ifølge opslaget indsendt i 5 eksemplarer.

I henhold til stillingsopslaget bestemmer De således selv, hvilket materiale De ønsker at

blive bedømt på. Efter det foreliggende er det også sket i nærværende sag med det resultat, at De er fundet kvalificeret.

ad 3:

Ministeriet er enig med biblioteksskolen i, at det må bero på et skøn, hvilke ansøgere et udvalg vil indkalde. Ministeriet finder endvidere ikke, at udvalget har begået nogen fejl ved ikke at tilkalde Dem til en uddybende samtale, da en ansøger ikke har noget krav på at blive indkaldt, og da De ikke blot efter samtalerne med de 4 øvrige kvalificerede ansøgere, men også før disse samtaler af et enigt bedømmelsesudvalg blev indplaceret som nr. 5 i prioriteringsrækkefølgen. De øvrige 4 kvalificerede ansøgere blev indkaldt, fordi der var behov for at få fastslået deres indplacering i prioriteringsrækkefølgen.

I skrivelse af 6. december 1984 til biblioteksskolen fremkom De med yderligere kommentarer til bedømmelsesudvalgets udtalelse vedrørende Deres kvalifikationer, og desuagtet Deres kommentar fremkom for sent, fremsendte biblioteksskolen Deres skrivelse til bedømmelsesudvalget, således at udvalget også fik lejlighed til at fremsætte kommentarer hertil. Deres betragtninger i såvel skrivelse af 28. november som 6. december 1984 gav imidlertid ikke bedømmelsesudvalget anledning til at ændre den foretagne indstilling og prioritering.

ad 4:

I anledning af Deres henvisning til beskrivelsen af udvalgets arbejdsopgave i § 7 skal det bemærkes, at § 7 fastlægger nogle rammer for udvalgets arbejde, men at oplysningerne i stillingsopslaget om stillingens indhold og arbejdsopgaver samt kvalifikationskrav er det specielle arbejdsgrundlag for dette bedømmelsesudvalg og derfor afgørende for udvalgets vurdering af ansøgerens kvalifikationer og kompetence til denne faglederstilling.

Ministeriet skal i øvrigt henholde sig til biblioteksskolens notat af 15. januar 1985 til biblioteksskolerådet.

ad 5:

Ministeriet har ved skrivelse af 8. juni 1984 til Danmarks biblioteksskole godkendt et forslag til procedure ved besættelsen af stillingen som fagleder for det nye fagområde »Virksomheders og organisationers informationsbetjening«, hvorefter rektor ved Danmarks biblio-

teksskole både kan være formand for bedømmelsesudvalget og biblioteksskolerådet.

Af § 12 i bekendtgørelse om ansættelse i faglederstillinger fremgår det, at beslutning om ansættelse af en ansøger træffes af biblioteksskolerådet på grundlag af en indstilling fra bedømmelsesudvalget. Alle rådets medlemmer såvel de fødte medlemmer som de valgte har stemmeret, jfr. bestemmelserne i kap. 2 i bekendtgørelse nr. 590 af 10. december 1976.

Endvidere fremgår det af § 10 i bekendtgørelsen om ansættelse i faglederstillinger, at medlemmer af biblioteksskolerådet samtidig kan være medlemmer af bedømmelsesudvalget, og at de kan deltage i ansættelsessagens behandling i rådet.

Herudover er der i § 10 hjemlet adgang til, at medlemmer af bedømmelsesudvalget, der ikke samtidig er medlemmer af biblioteksskolerådet, kan indbydes til at deltage i biblioteksskolerådets forhandlinger. Disse personer har dog ikke stemmeret, altså i modsætning til ovennævnte.

Da det således er fastslået i bekendtgørelsen, at samtidig medlemskab af bedømmelsesudvalg og biblioteksskoleråd er mulig, må habilitetsreglen i bekendtgørelsens § 4, stk. 3, forstås således, at en person ikke kan vælges til medlem af et bedømmelsesudvalg, såfremt det befrægtes, at den pågældende har en personlig interesse i sagens udfald.

Ministeriet finder herefter ikke anledning til at annullere sin tilladelse til, at biblioteksskolens rektor kan være både formand for biblioteksskolerådet og formand for bedømmelsesudvalget ved behandlingen af den foreliggende sag. Ministeriet finder ej heller anledning til at foranstalte nedsættelse af et nyt bedømmelsesudvalg til vurdering af de indkomne ansøgninger.

...«

I skrivelsen af 25. marts 1985 til mig klagede A over ministeriets afgørelse og tilføjede, at han ikke anså sin klage for fyldestgørende besvaret.

I en udtalelse i anledning af klagen gentog ministeriet for kulturelle anliggender ministeriets bemærkninger i skrivelsen af 15. marts 1985 til de enkelte klagepunkter i skrivelsen af 11. januar 1985. Ministeriet tilføjede følgende:

»...

I bekendtgørelse nr. 158 af 19. april 1979

forudsættes det, at rektor sædvanligvis ikke er medlem af bedømmelsesudvalget, idet han varetager visse kontrolfunktioner i forbindelse med bedømmelsesudvalgsproceduren, jfr. § 4, stk. 5 og 6, og §§ 6 og 9 i bekendtgørelsen.

Når ministeriet imidlertid har godkendt et forslag til procedure, hvorefter rektor både kan være formand for bedømmelsesudvalget og for biblioteksskolerådet, så skyldes dette, at der har været tale om besættelse af en stilling for et helt nyt fagområde ved biblioteksskolen, at man har fundet det af betydning for bedømmelsesudvalgets arbejde, at det fik en mulighed for efter behov at indkalde ansøgere til en uddybende samtale, at bekendtgørelsen som ovenfor nævnt ikke forbyder samtidigt medlemskab af bedømmelsesudvalg og biblioteksskoleråd, og at man i den foreliggende sag har skønnet, at rektor har været habil i medfør af § 4, stk. 3, i bekendtgørelse af 19. april 1979.

Man har ikke fundet betænkelighed ved, at rektor har ledet biblioteksskolerådets forhandlinger og afstemningen om bedømmelsesudvalgets indstilling, idet der i § 12 i bekendtgørelsen om ansættelse i faglederstillinger er fastlagt regler om kvalificeret flertal m.v., der fraviger de almindelige regler for afstemning i person-sager.

Ministeriet har derfor ment sig berettiget til at give tilladelse til, at rektor kan være formand både for bedømmelsesudvalget og biblioteksskolerådet ved behandlingen af nærværende sag.

...«

Endvidere bemærkede ministeriet, at opslagsformuleringen om dokumentation for faglige kvalifikationer, herunder fremsendelse af skriftlige arbejder, der dokumenterede dette, så vidt biblioteksskolen bekendt ikke hidtil havde givet anledning til misforståelser og problemer.

Endelig bemærkede ministeriet til A's kritik af bedømmelsesudvalget for manglende saglig begrundelse for udeladelser, fejlagtige oplysninger m.v. i bedømmelsesudvalgets indstilling følgende:

»...

I bedømmelsesudvalgets indstilling af 1. november 1984 er der redegjort for grundlaget for indstillingen, givet en udtalelse om hver enkelt ansøger samt givet en sammenfattende indstilling.

I afsnittene om hver enkelt ansøger, der fylder ½-1 side, er angivet hovedtræk vedrørende uddannelse, beskæftigelse, undervisning m.m.

Afsnittet om ansøgeren lyder *i sin helhed*:
7. (A) . . .

. . .

Andre ansøgers skriftlige produktion er beskrevet på tilsvarende måde, hvor typer af skriftlige arbejder med forskelligt indhold og sigte er omtalt.

Bedømmelsesudvalget har på basis af sagens materiale fundet 5 ansøgere kvalificeret til stillingen og har med henblik på den indbyrdes prioritering været enige om at pege på klageren som nr. 5. De øvrige 4 ansøgere var der som tidligere nævnt behov for at indkalde for at fastslå deres indbyrdes placering. Prioriteringen af klageren som nr. 5 ligger således forud for de førte samtaler med de 4 øvrige ansøgere.

. . .«

Min undersøgelse i anledning af A's klage angik behandlingen af ansættelsessagen med udgangspunkt i de ovennævnte i A's klage af 11. januar 1985 til Danmarks biblioteksskole rejste klagepunkter 1-5.

Om de nævnte klagepunkter udtalte jeg følgende i en skrivelse til A:

»ad 1 og 2: Spørgsmålet om bedømmelsesudvalgets ansvar for, at de til brug for bedømmelsen af de enkelte ansøgere nødvendige oplysninger foreligger.

I § 2 i bekendtgørelsen om ansættelse i faglederstillinger og andre faste lærerstillinger ved Danmarks biblioteksskole (bekendtgørelse nr. 158 af 19. april 1979) er der fastsat krav til stillingsopslagens indhold, herunder krav om, at der »gives oplysning om stillingens indhold samt krav til kvalifikationer og til dokumentation heraf«.

Stillingsopslaget vedrørende den heromhandlede faglederstilling var udformet i overensstemmelse hermed, idet der bl.a. var anført:

»Ansøgningen bilægges dokumentation for faglige og eventuelt pædagogiske kvalifikationer. Skriftlige arbejder, hvormed ansøgeren ønsker at dokumentere sine kvalifikationer, bedes indsendt i 5 eksemplarer sammen med ansøgningen, . . .«

I Deres ansøgning havde De i et vist omfang refereret, men i øvrigt alene vedlagt en fortegnelse over de publicerede arbejder, som De ønskede inddraget i bedømmelsen; De havde således ikke sammen med ansøg-

ningen indsendt eksemplarer af de pågældende arbejder *in extenso*.

Efter min opfattelse var bedømmelsesudvalget såvel berettiget som forpligtet til at inddrage selve de opregnede arbejder i sin bedømmelse i det omfang, dette måtte anses for nødvendigt for at kunne tage stilling til Deres kvalifikationer, herunder til Deres indplacering i prioritetsrækkefølgen. Jeg kan ikke være enig i, at bedømmelsesudvalget kun under iagttagelse af bestemmelsen i bekendtgørelsens § 5, stk. 3, kunne have bedt Dem om at indsende et eller flere af de pågældende arbejder.

Jeg har gjort biblioteksskolen og ministeriet for kulturelle anliggender bekendt med min opfattelse.

ad 3: Spørgsmålet om bedømmelsesudvalget ud af 5 kvalificerede ansøgere alene kan indkalde de 4 til samtale.

Ifølge § 7, stk. 2, i bekendtgørelsen af 19. april 1979 skal bedømmelsesudvalgets indstilling, når den ledige stilling er en faglederstilling, »munde ud i en begrundet udtalelse om, hvorvidt de enkelte ansøgere kan anses for kvalificerede til faglederstillingen, og i hvilken rækkefølge de da bør komme i betragtning«.

I bedømmelsesudvalgets indstilling af 1. november 1984 er der redegjort for grundlaget for indstillingen og givet en udtalelse om hver enkelt ansøger samt givet en sammenfattende indstilling. Det fremgår, at udvalget på baggrund af sagens materiale fandt 5 ansøgere kvalificeret til stillingen, og med henblik på den indbyrdes prioritering var enige om at pege på den ansøger, der senere fik stillingen, som nr. 1, og på Dem som nr. 5, medens der var behov for at indkalde de 3 øvrige kvalificerede ansøgere til samtale for at fastslå deres indbyrdes placering.

På den baggrund finder jeg ikke at kunne kritisere, at bedømmelsesudvalget undlod at indkalde Dem til en samtale, idet jeg finder det naturligt, at udvalget i forbindelse med indkaldelsen af de som nr. 2, 3 og 4 prioriterede ansøgere, tillige indkaldte den som nr. 1 prioriterede ansøger til samtale.

ad 4: Spørgsmålet om bedømmelsesudvalget er gået ud over kriterierne i § 7, stk. 1, i bekendtgørelsen af 19. april 1979.

§ 7, stk. 1, i bekendtgørelsen har følgende

indhold:

»Bedømmelsesudvalget har til opgave at give en vurdering af ansøgernes kvalifikationer og kompetence på baggrund af deres teoretiske og/eller praktiske indsigt i fagområdet samt deres teoretiske og praktiske virke inden for undervisning og/eller bibliotekarisk virksomhed.«

I stillingsopslaget 3. afsnit er anført følgende:

»Faglederen har det faglige og pædagogiske ansvar for at udvikle undervisningsprogrammer og gennemføre undervisningen inden for fagområdet på såvel grunduddannelser som efter- og videreuddannelse af personale med biblioteksdokumentations- og informationsopgaver i den offentlige og private sektor, herunder udarbejdelse af undervisningsmateriale. Vedkommende må være villig til at deltage i integreret undervisning med beslægtede fagområder.«

Jeg er enig med ministeriet for kulturelle anliggender i, at beskrivelsen af udvalgets arbejdsopgave i § 7 fastlægger rammerne for udvalgets arbejde, men at oplysningerne i stillingsopslaget om stillingens indhold og arbejdsopgaver samt kvalifikationskrav er det specielle arbejdsgrundlag for dette bedømmelsesudvalg og derfor afgørende for udvalgets vurdering af ansøgernes kvalifikationer og kompetence til denne faglederstilling.

Jeg kan derfor ikke kritisere, at udvalget ved bedømmelsen af de enkelte ansøgere har lagt vægt på ansøgernes erfaring med undervisning/undervisningsplanlægning og udvikling inden for det område, stillingen dækker.

ad 5: Habilitetsspørgsmålet.

De har i skrivelsen af 11. januar 1985 til Danmarks biblioteksskole, i skrivelserne af 19. januar og 11. februar 1985 til ministeriet for kulturelle anliggender og endelig i klagen til mig af 25. marts 1985 anfægtet ministeriet for kulturelle anliggenders godkendelse i skrivelsen af 8. juni 1984 af, at biblioteksskolens rektor kunne være formand både for biblioteksskolerådet og for bedømmelsesudvalget ved behandlingen af ansættelsessagen. De har i den forbindelse anført, at den, der har truffet afgørelse om en sag i 1. instans, efter et almindeligt forvaltningsretligt princip er inhabil til at træffe afgø-

relse i klageinstansen. De har henvist til, at ministeriet for kulturelle anliggender i § 4, stk. 3, i bekendtgørelsen om ansættelse i faglederstillinger og andre faste lærerstillinger ved Danmarks biblioteksskole har indskærpet dette princip.

Ved den nærmere bedømmelse af dette spørgsmål har følgende bestemmelser i bekendtgørelsen betydning.

§ 4, stk. 3:

»Ingen kan vælges til medlem af et bedømmelsesudvalg, når der foreligger omstændigheder, der er egnet til at vække tvivl om den pågældendes habilitet.«

§ 10:

»Ved sagens behandling i biblioteksskolerådet indbydes de medlemmer af bedømmelsesudvalget, der ikke i forvejen er valgte medlemmer af rådet, til at deltage i forhandlingerne, dog uden stemmeret.«

Jeg er enig med ministeriet for kulturelle anliggender i, at det af bestemmelsen i bekendtgørelsens § 10 forudsætningsvis fremgår, at medlemmer af biblioteksskolerådet også kan være medlemmer af bedømmelsesudvalget, og at de kan deltage med stemmeret i ansættelsessagens behandling i rådet.

Samtidig med, at ministeriet for kulturelle anliggender i skrivelsen af 8. juni 1984 godkendte, at biblioteksskolens rektor kunne være formand for bedømmelsesudvalget, til lagde ministeriet biblioteksskolens administrator de kontrolfunktioner, som ifølge bestemmelserne i bekendtgørelsens § 4, stk. 5 og 6, samt §§ 6 og 9, varetages af rektor.

Rektors medlemskab af bedømmelsesudvalget kom herved ikke i strid med rektors nævnte kontrolfunktioner.

Habilitetsreglen i bekendtgørelsens § 4, stk. 3, må antages at sigte til de almindelige forvaltningsretlige regler om speciel inhabilitet, hvorefter en person ikke vil kunne deltage i behandlingen af en sag, når den pågældende har en uvedkommende tilknytning til eller interesse i sagens udfald. Ifølge det oplyste har der ikke foreligget en sådan interessekonflikt i forbindelse med rektors medlemskab af bedømmelsesudvalget.

Jeg finder herefter ikke grundlag for at antage, at rektor på grund af inhabilitet ikke har kunnet være formand både for bedømmelsesudvalget og biblioteksskolerådet ved

behandlingen af ansættelsessagen.

For så vidt angår biblioteksskolerådets behandling af Deres klage over bedømmelsesudvalgets behandling af Deres ansøgning, skal jeg dog bemærke, at det følger af almindelige regler om inhabilitet, at de medlemmer af bedømmelsesudvalget, der tillige er medlemmer af biblioteksskolerådet, ikke

kan deltage i rådets behandling af en klage over bedømmelsesudvalgets sagsbehandling, jfr. nu forvaltningslovens § 3, stk. 1, nr. 4.

Jeg har gjort Danmarks biblioteksskole og ministeriet for kulturelle anliggender bekendt hermed.

. . .«

16. Ministeriet for offentlige arbejders sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 16, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 21 sager inden for ministeriet for offentlige arbejders sagsområde

Af de 21 sager vedrørte 12 sager *departementet*; alle sager angik afgørelser, og 1 af sagerne, der er omtalt nedenfor som sag nr. 16-1, gav anledning til kritik og henstilling. Sagen angik en tilkendegivelse, som en ved meteorologisk institut ansat havde fået i forbindelse med en tjenstlig undersøgelse.

2 sager angik afgørelser, som *statsbanerne* havde truffet.

4 sager vedrørte *postvæsenet*, og 3 af sagerne angik afgørelser; 1 af disse sager, der angik postvæsenets erstatningsansvar for fejludbetaling, og som er omtalt nedenfor som sag nr. 16-2, gav anledning til kritik og henstilling. I sag, der angik postvæsenets beregning af gebyr for udlevering af kopier af målerapporter til et

antennelaug, gav anledning til en henstilling. Den fjerde sag, der angik et sagsbehandlingsspørgsmål, gav anledning til kritik.

I sag, der vedrørte *luftfartsvæsenet*, angik det generelle spørgsmål, hvilke oplysninger luftfartsdirektoratet kan afkræve ansatte, der foretager »afmelding« i henhold til luftfartslovens § 50. Sagen er omtalt nedenfor som sag nr. 16-3.

I sag vedrørte *vejdirektoratet* og angik et sagsbehandlingsspørgsmål.

I sag angik en afgørelse, som *persontrafikrådet* havde truffet.

16-1. *Udtalt over for ministeriet for offentlige arbejder, at det foreliggende sagsmateriale vedrørende en tjenstlig undersøgelse ikke udgjorde et tilstrækkeligt grundlag for en tilkendegivelse, som ministeriet i overensstemmelse med auditørens indstilling havde meddelt en ansat.*

Henstillet til ministeriet at tilbagekalde tilkendegivelsen. (J. nr. 1984-1220-50).

A klagede over indholdet af en tilkendegivelse, som ministeriet for offentlige arbejder havde meddelt ham i overensstemmelse med en indstilling afgivet af auditøren under ministeriet for offentlige arbejder.

Det fremgik af sagen, at major B, der er ansat ved Meteorologisk Institut (MI) med tje-

neste ved MI's gruppe for automatiske vejrstationer (AWS), i skrivelser af 11. og 14. februar 1984 til MI indberettede »om uregelmæssigheder i forvaltningen ved Meteorologisk Instituts projektgruppe på . . . « Han nævnte i skrivelsen af 11. februar 1984, at han havde haft drøftelser om sagen med MI's administrationsafdeling og med tillidsrepræsentanten ved projektgruppen,

mekaniker C. I skrivelsen af 14. februar 1984 oplyste B, at han havde modtaget telefonisk henvendelse fra chefen for AWS-gruppen, D, der havde bebrejdet ham, at han uden D's vidende havde haft kontakt om sagen uden om ham, idet D havde udtalt, at »han havde ordnet alt i mindelighed«. D havde bl.a. anført, at han »havde . . . talt med . . . om, at denne skulle arbejde et ulovligt indkøb af kobberør (angiveligt anskaffet på MI-rekvisition) af ved overarbejde, ligesom han havde tænkt sig at indgå en lignende aftale med (A), som havde indkøbt nogle »skabe« ulovligt«.

Efter at A var blevet gjort bekendt med B's forannævnte skrivelser af 11. og 14. februar 1984, anførte han i en skrivelse af 21. februar 1984 til MI, at det var en direkte usandhed, når det af B's skrivelse fremgik, at A »på ulovlig vis skulle have indkøbt og tilegnet (sig) nogle »skabe«, således at der skulle være behov for at arbejde beløbet af«.

I skrivelse af 22. februar 1984 til MI anførte D vedrørende indkøb af »skabe« følgende:

»Indkøb af »skabe«

Påstanden om ulovlig indkøb af »skabe« står jeg helt uforstående over for, idet en grundig gennemgang af rekvisitioner fra det sidste år simpelt hén viser, at der hverken af (A) eller andre er foretaget indkøb af »skabe« eller lignende.«

I skrivelse af 6. marts 1984 til MI redegjorde B i anledning af skrivelserne fra bl.a. A og D nærmere for indholdet af sine skrivelser af 11. og 14. februar 1984. B henviste til den ovenfor anførte udtalelse fra D, hvorefter denne havde tænkt sig, at bl.a. A skulle arbejde nogle ulovligt indkøbte »skabe« af. Vedrørende dette anførte B:

»Med henvisning til det ovenfor anførte kan det bero på en misforståelse, at der i undertegnedes referat af samtalen er anført »skabe« i stedet for »kasser«. – Hvad der derimod ikke kan anfægtes er, at (D) ved den pågældende lejlighed er fremkommet med denne beskyldning imod (A).«

I skrivelse af 9. marts 1984 sendte MI materialet til ministeriet for offentlige arbejder og anførte, at MI ikke på det foreliggende grundlag havde ment at burde tage stilling til sagen, og indstillede, at ministeriet foranledigede en tjenstlig undersøgelse af sagen og forholdene ved AWS.

Det fremgår videre af sagen, at fællestillids-

mand C til en auditørrapport af 8. maj 1984 forklarede, at han den 10. februar 1984 havde haft et møde med B om de påståede uregelmæssigheder. C forklarede i den forbindelse, at B havde spurgt, »om det var rigtigt, at (A) havde indkøbt et skab eller en kasse gennem instituttets leverandør«. C havde hertil oplyst, »at (A) i slutningen af 1983 eller i begyndelsen af 1984 havde henvendt sig for at høre, om et sådant køb kunne lade sig gøre gennem instituttets leverandør mod kontant afregning. Det var vidnets klare indtryk, at (A) selv ville betale for leverancen. Med vidnet som mellemmand blev leveringen imidlertid ikke til noget.«

Samme dag afgav A vidneforklaring til sagen. I auditørrapporten er herom anført følgende:

» . . .

Han oplyser angående spørgsmålet om indkøb af skabe/kasser, at det eneste han kan tænke sig der sigtes til er, at han engang i slutningen af 1983 henvendte sig til (C) for at høre, om der var mulighed for, at han kunne købe en monteringskasse, svarende til nogle som var blevet leveret til instituttet. Vidnet forestillede sig, at han kunne købe en sådan kasse gennem instituttets leverandør ved at tage ud til firmaet og betale kassen kontant ved afhentningen. (C) ville undersøge spørgsmålet, men købet blev ikke til noget, fordi man kom ind i de forskellige stridigheder i gruppen i januar-februar måned 1984. Vidnet kan ikke huske navnet på det firma, som sælger de nævnte kasser.«

Den 14. maj 1984 afgav D forklaring til rapporten. Han oplyste, at han havde fået kendskab til bl.a. det her omhandlede forhold ved, at fællestillidsmanden C havde henvendt sig til ham sammen med materieforvalteren. De pågældende nævnte bl.a., »at teletekniker (A) havde henvendt sig til tillidsmanden med henblik på indkøb af nogle kasser til privat brug for egen regning via instituttets leverandør. Dette sidste havde tillidsmanden afvist, og (D) erklærede sig enig i denne beslutning«. Med hensyn til den kasse, som A efter det oplyste havde ønsket at købe, oplyste D, at der er tale om en vandtæt elektronikkasse til en værdi af formentlig 100-150 kr., som næppe vil kunne købes i almindelig handel.

B forklarede som vidne under forhøret, at han intet vidste om køb af skabe eller kasse, og altså ikke var orienteret af nogen medarbejder ved tilbagekomsten den 7. februar 1984, da han genoptog tjenesten efter et længere sygefravær.

I skrivelse af 25. juli 1984 til ministeriet for offentlige arbejder redegjorde auditøren under ministeriet for offentlige arbejder for sagen og anførte vedrørende A's sag afslutningsvis følgende:

»Som sagen foreligger oplyst, må det konstateres, at der ikke er holdepunkt for at antage, at (A) gennem instituttets leverandør har indkøbt en kasse til privat brug, men at han alene har drøftet mulighederne for indkøbet med (C). Jeg ville derfor – i fald den pågældende havde været tjenestemand – ikke have fundet grundlag for at foretage videre vedrørende dette forhold, og jeg skal henstille, at dette meddeles den pågældende under henvisning til hans klage af 21/2 1984 (bilag 4) til instituttet. Det henstilles, at han tillige gøres opmærksom på, at hans adfærd i nogen grad kan have været medvirkende årsag til de opståede rygter.«

Med skrivelse af 2. august 1984 sendte ministeriet for offentlige arbejder auditørens indstilling til MI til instituttets bemærkninger.

I skrivelse af 13. august 1984 anførte MI vedrørende A's forhold følgende:

»Derimod finder instituttet ikke grundlag for, som det endvidere henstilles af auditøren, at gøre (A) opmærksom på, at hans adfærd i nogen grad kan have været medvirkende årsag til de opståede rygter. Instituttets begrundelse herfor er, at der ikke under forhørene er fremkommet oplysninger om, at der har været sådanne rygter i omløb; der har alene været tale om en misforståelse hos en enkelt medarbejder – (B) – hvilket ikke bør give anledning til en tilkendegivelse som den foreslåede.«

I skrivelse af 19. september 1984 til MI anmodede ministeriet efter en gennemgang af auditørens indstilling bl.a. instituttet om at meddele A, »at der ikke er fundet grundlag for at foretage videre vedrørende det forhold, der har berørt den pågældende, men med en bemærkning om, at hans adfærd i nogen grad kan have været medvirkende årsag til de opståede rygter.«

I anledning af ministeriets tilkendegivelse anførte A i skrivelse af 2. oktober 1984 til direktøren for MI bl.a. følgende:

»Som tidligere nævnt over for auditøren under afhøring den 08.05.84, klokken 14.30, kontaktede jeg omkring nytår 83/84 (C) som i egenskab af leder af mekanisk værksted havde kontakt til afdelingens leverandør. Jeg spurgte ham, om han var i stand til, uden for Meteorolo-

gisk Institut, at formidle en kontakt til et firma, hvorigennem jeg kunne købe en bestemt monteringskasse mod kontant afregning.

Da jeg i min egenskab af teletekniker ikke har en berøringsflade til instituttets leverandør, kontaktede jeg derfor (C) som derved kom til at optræde som »mellemand«.

At købet af denne monteringskasse ikke blev realiseret skyldes den på det tidspunkt opståede uro i AWS-gruppen, hvorunder jeg blev beskyldt for at have indkøbt »nogle skabe« på instituttets rekvisitioner, hvilket var en direkte usandhed. Dette postulat blev senere ændret til at omfatte »nogle kasser« i stedet for »nogle skabe«, hvilket også var en usandhed.

Som det fremgår af auditørens grundige rapport, er der ikke leveret varer af omhandlede art til instituttet i den pågældende periode, hvorfor det kan fastslås, at beskyldningerne er falske.«

Med skrivelse af 3. oktober 1984 sendte MI A's skrivelse af 2. oktober 1984 til ministeriet for offentlige arbejder, der i skrivelse af 5. oktober 1984 til A anførte, at grundlaget for ministeriets afgørelse i sagen var auditørens rapport, og at tilkendegivelsen over for A var i overensstemmelse med det af auditøren henstillede. Ministeriet fandt ikke, at der i A's skrivelse af 2. oktober 1984 var fremkommet oplysninger, der gav ministeriet anledning til at ændre tilkendegivelsen over for A.

I en udtalelse af 23. november 1984 til mig foretog auditøren en opregning af de momenter i sagen, der dannede grundlaget for hans indstilling. Auditøren henviste herunder til D's forklaring til auditørrapporten den 14. maj 1984, jfr. ovenfor, hvorefter tillidsmanden over for ham havde oplyst, at han havde afvist A's anmodning om at indkøbe nogle kasser til privatbrug for egen regning via instituttets leverandør.

Afslutningsvis anførte auditøren:

»På den anden side forelå der visse nuancer og elementer i vidneudsagnene, som kunne tyde på, at disse ikke helt dækkede det faktiske begivenhedsforløb, og dette gjaldt specielt i betragtning af, at det måtte forekomme mindre forståeligt, at (A) – i en situation, hvor han ikke havde til hensigt at ville foretage sig noget reglementsstridigt – dels fandt det nødvendigt at drøfte mulighederne for købet med sin tillidsmand, (C) og lade ham undersøge spørgsmålet, dels opgav købet på grund af stridigheder (om

andre forhold) i gruppen.

På grundlag af disse betragtninger fandt jeg, at det ville være rigtigst at henstille til ministeriet, at (A) blev informeret som sket.«

Ministeriet for offentlige arbejder tilsluttede sig i en udtalelse af 10. december 1984 til mig auditørens ovenfor nævnte udtalelse.

I A's skrivelse af 14. januar 1985 til mig med bemærkninger til de ovenfor anførte udtalelser anførte han bl.a. følgende:

»ad 1: Årsagen til, at jeg drøftede købet med mekaniker (C), skyldtes ikke det faktum, at han var tillidsmand, men udelukkende at han alene stod for indkøb af den slags specielle monteringskasser til gruppen.

Vi drøftede muligheden for at købe en sådan monteringskasse, mod kontant afregning.

(C) foretog en opringning til firmaet, som bekræftede, at det godt (kunne) lade sig gøre at købe en sådan monteringskasse udenom instituttets rekvisitioner.

Jeg har aldrig fået oplyst, hvem der skulle levere monteringskassen, da dette var underordnet for mit vedkommende, hvilket jeg også gjorde auditøren opmærksom på.

ad 2: Årsagen til, at jeg opgav købet, skyldtes det forhold, at der på det tidspunkt opstod en del uro i gruppen bl.a. med køb af diverse genstande på instituttets rekvisitioner.

Da jeg ydermere i den periode blev beskyldt for at have købt nogle skabe på instituttets rekvisitioner, hvilket jeg aldrig har gjort, blev jeg bekymret for, om ovennævnte køb af en monteringskasse uden om instituttet, mod kontant afregning, skulle være i strid med gældende regler, hvorfor jeg trådte tilbage.«

I anledning af A's skrivelse udarbejdede auditøren i udtalelsen af 7. februar 1985 et notat »indeholdende mere detaljerede betragtninger baseret dels på de afgivne forklaringer under forhøret, dels på indholdet af klagerens brev af 14/1-85«.

I udtalelsen af 26. februar 1985 anførte ministeriet for offentlige arbejder, at ministeriet ikke havde bemærkninger til det af auditøren anførte.

Jeg udtalte herefter følgende:

»Ved min vurdering af sagen finder jeg at

måtte tage udgangspunkt i den af fællestillidsmand (C) til auditørrapporten af 8. maj 1984 afgivne forklaring, hvorefter det var Deres hensigt at foretage det omhandlede køb mod kontant betaling, og hvorefter det var (C's) »klare indtryk, at (De) selv ville betale for leverancen«.

Denne forklaring er i overensstemmelse med den forklaring, De samme dag afgav til auditørrapporten, og danner efter min opfattelse ikke rimeligt grundlag for at antage, at De med Deres henvendelse til (C) havde til hensigt at foretage noget reglementsstridigt. Jeg henviser i den forbindelse også til (D's) forklaring den 14. maj 1984 til auditørrapporten, herunder om, at den kasse, De var interesseret i, næppe vil kunne købes i almindelig handel.

Det bemærkes herved, at (C's) oplysning til auditørrapporten om, at leverancen imidlertid ikke blev til noget med (C) som mellemmand ikke i fornøden grad synes at bestyrke den antagelse, at (C) skulle have »afvist« Dem, således som (D) ifølge auditørrapporten den 14. maj 1984 har gengivet sin erindring om indholdet af sin samtale med (C).

Sammenfattende finder jeg herefter ikke, at det foreliggende sagsmateriale udgør et tilstrækkeligt grundlag for ministeriet for offentlige arbejders tilkendegivelse til Dem om, at »(Deres) adfærd i nogen grad kan have været medvirkende årsag til de opståede rygter«.

Jeg har gjort ministeriet for offentlige arbejder bekendt med min opfattelse, og i forbindelse hermed bemærket, at en tilkendegivelse som den omhandlede forudsætter sikker støtte i de ved undersøgelsen fremkomne oplysninger.

Jeg har samtidig hermed henstillet til ministeriet for offentlige arbejder at tilbagekalde den i sagen omhandlede tilkendegivelse

...«

I skrivelse af 6. december 1985 underrettede ministeriet for offentlige arbejder mig om, at ministeriet efter på ny at have overvejet sagen havde tilbagekaldt tilkendegivelsen.

Jeg meddelte herefter ministeriet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

16-2. *Udtalt over for generaldirektoratet for post- og telegrafvæsnet, at det efter postlovens § 47, stk. 2, jfr. stk. 1, er en forudsætning for postvæsenets ansvarsfritagelse, at det kan anses for godtgjort, at der er udvist fejl eller forsømmelse fra enten indbetaleren eller beløbsmodtageren, og at jeg måtte lægge til grund, at denne forudsætning ikke var opfyldt i det konkrete tilfælde.*

På denne baggrund henstillede jeg til generaldirektoratet at genoptage sin behandling af sagen og meddele klageren en ny afgørelse under hensyn til det, jeg havde anført. (J. nr. 1985-1250-512).

A klagede over, at generaldirektoratet for post- og telegrafvæsnet havde afvist at erstatte ham et feriepengebeløb på 9.345 kr., som et postkontor havde udbetalt til en anden, efter at A havde fået stjålet sin feriepostgiroanvisning og sit pas.

Det fremgik af sagen, at A i begyndelsen af juni 1984 rettede telefonisk henvendelse til Arbejdsmarkedets Feriefond for at rykke for sine feriepenge. Under telefonsamtalen oplyste feriefondens, der den 2. april 1984 havde sendt feriepostgiroanvisningen til A, at anvisningen den 16. maj 1984 var blevet indløst på et postkontor.

I tilslutning til telefonsamtalen meddelte A i en skrivelse til feriefondens, at hans feriepostgiroanvisning så måtte være blevet stjålet fra lejligheden.

Under den følgende brevveksling med feriefondens erklærede A skriftligt, at feriepostgiroanvisningen ikke var indløst af ham, og at feriepostgiroanvisningen og passet var blevet stjålet fra A's bopæl. Endvidere indsendte A en liste over »alle, der har været på min bopæl«. Listen omfattede navn og adresse eller telefonnummer på en svoger, forældre, »eks pige« og to arbejdskammerater.

Arbejdsmarkedets Feriefond videresendte sagen til postvæsenet, der anmodede politimesteren på Frederiksberg om at undersøge sagen. Efter at have sammenlignet de underskrifter, som findes på den hævede feriepostgiroanvisning med skriftprøver udfærdiget af A, konkluderede kriminalpolitiet tekniske afdeling, at der ikke var konstateret »overensstemmelser, der indicerer, at de to omstridte underskrifter er udfærdiget af (A)«.

Generaldirektoratet afviste i sin afgørelse A's erstatningskrav under henvisning til postlovens § 47, stk. 1 og 2, der indeholder følgende:

»Postvæsenet er ansvarlig for beløb, der er

indbetalt til forsendelse på postanvisning, indtil det er rigtigt udbetalt, medmindre der er tale om fejl eller forsømmelse fra indbetalerens eller beløbsmodtagerens side.

Stk. 2. På samme måde er postvæsenet ansvarlig for ind- eller udbetalinger vedrørende postgiro.«

I tilslutning til omtale af de tilsvarende bestemmelser i aftalen mellem generaldirektoratet og Arbejdsmarkedets Feriefond anførte generaldirektoratet i afgørelsen følgende:

»Spørgsmålet er så, om (A) kan siges at have udvist fejl eller forsømmelse.

At en kunde mister sin ferie-postgiro-anvisning samt sit pas på sin bopæl er for generaldirektoratet at se et spørgsmål, om det kan kaldes fejl eller forsømmelse fra beløbsmodtagerens side.«

Skrivelsen indeholder ikke yderligere bemærkninger til spørgsmålet om, hvorvidt A kan siges at have udvist fejl eller forsømmelse.

A klagede til mig over, at generaldirektoratet havde konkluderet, at han havde udvist forsømmelighed i forbindelse med udbetalingen af beløbet.

I den anledning bemærkede generaldirektoratet i en udtalelse af 25. november 1985, at generaldirektoratet ikke havde konkluderet, »at der skulle være udvist forsømmelighed fra hans side, men blot peget på spørgsmålet, om det kan kaldes fejl eller forsømmelse, at en kunde mister sin ferie-postgiro-anvisning samt sit pas på sin bopæl«.

Efter min gennemgang af sagen udtalte jeg følgende i en skrivelse til generaldirektoratet:

»Efter min opfattelse følger det af den særlige ansvarsregel i postlovens § 47, stk. 2, jfr. stk. 1, at postvæsenet er ansvarlig, med-

mindre det i det konkrete tilfælde kan anses for godtgjort, at der er udvist fejl eller forsømmelse fra indbetalerens eller beløbmottagerens side.

Efter generaldirektoratets udtalelse i skrivelsen af 25. november 1985 må jeg gå ud fra, at generaldirektoratet ikke på det foreliggende grundlag har anset det for godtgjort, at der er udvist forsømmelighed fra (A's) side.

Som sagen foreligger for mig, må jeg således lægge til grund, at den i § 47, stk. 1, anførte forudsætning for postvæsenets ansvarsfrigørelse ikke er opfyldt.

Jeg bemærker i tilslutning hertil, at det efter min opfattelse følger af bestemmelsens udformning, at spørgsmål om, hvorvidt *postvæsenet* har udvist fejl eller forsømmelighed, er uden selvstændig betydning for afgørelsen af ansvarsspørgsmålet, jfr. herved også

princippet i den almindelige bestemmelse om postvæsenets ansvar i postlovens § 42, stk. 2, (»selv om skaden er hændelig«).

På den baggrund henstiller jeg til generaldirektoratet at genoptage sin behandling af sagen og meddele (A) en ny afgørelse under hensyn til det, jeg har anført ovenfor.

Jeg udbeder mig underretning om generaldirektoratets fornyede afgørelse.

...«

Generaldirektoratet meddelte mig herefter, at det var besluttet at imødekomme erstatningskravet og udbetale beløbet på 9.345 kr. til A.

Jeg meddelte generaldirektoratet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

16-3. *Udtalt over for ministeriet for offentlige arbejder, at jeg måtte være enig med ministeriet i, at det ikke kræver særlig hjemmel, at luftfartsdirektoratet – som et modstykke til de ansattes adgang til i visse nærmere angivne tilfælde at få afmelding til arbejde efter luftfartslovens § 50, stk. 2, betragtet som »lovligt forfald« – afkræver de ansatte visse nærmere angivne oplysninger. (J. nr. 1984-209-513).*

A klagede for Dansk Flyvelederforening over luftfartsdirektoratets administration af bestemmelsen i luftfartslovens § 50, stk. 2, som var tiltrådt af ministeren for offentlige arbejder i skrivelse af 30. september 1983.

Luftfartslovens § 50, stk. 2, der ifølge lovens § 74 også finder anvendelse på flyveledere, har følgende indhold:

»Ej heller må nogen gøre eller forsøge at gøre tjeneste på et luftfartøj i nogen af de i § 35 omhandlede stillinger, når han på grund af sygdom, svækkelse, overanstrengelse, mangel på søvn, påvirkning af opstemmende eller bedøvende midler eller af lignende årsager befinder sig i en sådan tilstand, at han er ude af stand til at gøre tjeneste på et luftfartøj på fuldt betryggende måde.«

Den 13. juli 1982 udstedte luftfartsdirektoratet »tjenesteforskrift vedrørende forholdsregler i forbindelse med anvendelse af §§ 50 og 74 i lov om luftfart nr. 252 af 10. juni 1960 med senere ændringer«. Forskriften trådte i kraft den 1. august 1982.

I forskriften anføres under 4 »tilstande omfattet af luftfartslovens § 50, stk. 2«, bl.a. følgende:

»4.1. De tilstande, der er omfattet af luftfartslovens § 50, stk. 2, er følgende:

1) Sygdom

2) Påvirkning af opstemmende og bedøvende midler bortset fra spiritus,

3) Svækkelse, overanstrengelse, mangel på søvn eller lignende årsager.

4.2. Tilstande, der falder ind under pkt. 1), behandles efter de for statstjenestemænd gældende regler om sygdom og efter certificerings-

bestemmelserne i BESTEMMELSER FOR CIVIL LUFTFART Nr. 6-03 og 6-05.

4.3. Tilstande som nævnt under pkt. 2) bør normalt ikke kunne forekomme, idet enhver sygdom eller tilstand, der kræver regelmæssig eller tilbagevendende medikamentel behandling, i henhold til BESTEMMELSER FOR CIVIL LUFTFART Nr. 6-03 af den pågældende flyveleder/overflyveleder skal indberettes til luftfartsdirektoratet, der herefter vil drage omsorg for, at den pågældende flyveleder/overflyveleder ikke beskæftiges ved operativ lufttrafiktjeneste, så længe behandling finder sted.

4.4. Tilstande, der falder ind under pkt. 3), er alene sådanne *forbigående* tilstande, der gør den pågældende *ude afstand* til at gøre tjeneste på *fuldt betryggende måde*. Herved forstås en reel forringelse af den normale helbredstilstand og *ikke* en hvilken som helst tilstand af lettere uoplagthed eller lignende.«

Som bilag til tjenesteforskriften var vedlagt et eksemplar af den erklæringsformular, der skal benyttes i forbindelse med anmeldelse af »§ 50-tilfælde«. Erklæringen har følgende indhold:

»Undertegnede flyveleder/overflyveleder

.....
(blokbogstaver)

der er tjenstgørende ved flyveledelsen

.....
(blokbogstaver)

erklærer herved, at jeg er *ude afstand* til at gøre tjeneste på *fuldt betryggende måde*.

Årsagen hertil er:.....

.....
(Underskrift)«

I skrivelse af 18. januar 1983 rettede luftfartsvæsenets personaleforening henvendelse til luftfartsdirektoratet i anledning af den udfærdigede tjenesteforskrift. Personaleforeningen anførte bl.a. følgende:

»Luftfartslovens § 50 siger, at ingen må gøre tjeneste, når han på grund af sygdom, svækkelse, overanstrengelse eller mangel på søvn befinder sig i en sådan tilstand, at han er ude

af stand til at gøre tjeneste på fuldt betryggende måde.

Tjenesteforskriften ændrer dette ved i pkt. 4.4 at tilføje, at der herved forstås en reel forringelse af den normale helbredstilstand og ikke en hvilken som helst tilstand af lettere uoplagthed eller lignende.

Denne fortolkning har ingen hjemmel i lov om luftfart, og kreds 3 kan ikke se, at søvnmangel, der klart betyder, at man ikke kan udføre flyvekontrolltjeneste på fuldt betryggende vis, vil give sig udslag i forringelse af normal helbredstilstand.

Hvis LFD fastholder denne tjenesteforskrift, mener kreds 3, at LFD gør sig skyldig i overtrædelse af lov om luftfart § 50, stk. 3, der omhandler en situation, hvor arbejdsgiveren søger at presse en person til overtrædelse af § 50, stk. 1 og 2.

Kreds 3 skal udbede sig LFD's kommentarer til ovenstående.«

I skrivelse af 3. februar 1983 til luftfartsvæsenets personaleforening anførte luftfartsdirektoratet herefter bl.a. følgende:

»Der er ikke ved flyveledertjenestens instruks ændret noget ved indholdet af luftfartslovens § 50.

Det, som berettiger en § 50-melding, skal være en reel, for udførelsen af tjenesten betydningsfuld forringelse af den normale tilstand, hvis symptomer ikke kan kompenseres i tjensteperioden ved en personlig indsats.

De ansatte og deres faglige organisation må i denne forbindelse være opmærksom på, at den enkelte ansatte har en pligt til at være i stand til at møde på og udføre sit arbejde.

Misbrug af adgangen til at melde sig § 50 er selvsagt en tjenesteforseelse; det er ligeledes en tjenesteforseelse ikke at søge at undgå dispositioner i fritiden, der kan forudses at ville medføre en § 50-tilstand i tjenestetiden.

Søvnmangel kan være en tilstand, som berettiger en § 50-melding. Desuden kan årsagen til denne tilstand være af en sådan art, at det ikke har været muligt for den pågældende at forebygge den. Ifølge sagens natur er sådanne situationer helt undtagelsesvis tilfælde.

Vi har noteret os, at der i de forløbne 12 måneder har været gennemsnitlig 0 - 1 § 50-meldinger pr. måned, men at der i januar 1983 har været 3 § 50-meldinger, herunder 1 dateret dagen efter foreningens skrivelse og begrundet i mangel på søvn.

Vi har endvidere noteret os, at vi først nu, et

halvt år efter udstedelsen af tjenesteforskriften, modtager foreningens bemærkninger.

Der er måske grund til at pege på, at også organisationen har et ansvar for, at arbejdets afvikling ikke hæmmes eller forstyrres af urigtig fortolkning af regler om tjenestens udførelse, herunder regler til beskyttelse af den enkelte eller den enkeltes udførelse af tjeneste.

Denne skrivelse er sendt til samtlige flyveledertjenestens tjenestesteder med henblik på disses og de ansattes orientering.«

I skrivelse af 6. juni 1983 rettede A som advokat for luftfartsvæsenets personaleforening henvendelse til luftfartsdirektoratet om sagen. A's henvendelse vedrørte efter personaleforeningens anmodning tillige en konkret sag, i hvilken en flyveleder i henhold til luftfartslovens § 50, stk. 2, på grund af mangel på søvn havde erklæret sig ude af stand til at gøre tjeneste på fuldt betryggende måde, men hvor den pågældende på luftfartsdirektoratets forespørgsel herom havde afslået at meddele oplysninger om årsagen til den manglende søvn. I skrivelserne anførte A bl.a. følgende:

»Ifølge luftfartslovens § 50, stk. 2, må en flyveleder ikke gøre tjeneste, når han på grund af sygdom, svækkelse, overanstrengelse, mangel på søvn . . . befinder sig i en sådan tilstand, at han er ude af stand til at gøre tjeneste på fuldt betryggende måde. Lovbestemmelsen beskæftiger sig ikke med årsagerne til, at vedkommende har befundet sig i en af de omtalte tilstande, der nødvendigvis er melding efter § 50. Årsagerne er for så vidt også irrelevante. Det afgørende må være, om tilstanden foreligger eller ej. Det kan hertil føjes, at det efter sagens natur alene er den pågældende flyveleder selv, der kan og skal træffe afgørelsen om, hvorvidt en § 50-tilstand foreligger. Overanstrengelse eller træthed som følge af mangel på søvn er ikke tilstande, som objektivt vil kunne konstateres af en overordnet eller af en læge ved en undersøgelse af den pågældende.

Jeg skal endvidere understrege, at det ikke i hidtidig praksis i retsforholdet mellem arbejdsgiver og ansat har været sådan, at arbejdsgiveren har kunnet kræve oplysninger f.eks. om den nærmere karakter af en sygdom, endside af årsagerne til, at manden er blevet syg. Såfremt lægeattest kan forlanges, går erklæringen alene ud på, at den pågældende ansatte er syg og om sygdommen er af kortere eller længere varighed. Sygdommens karakter vil i hvert fald ind-

til videre tilhøre privatlivet, og det er min bestemte opfattelse, at det samme må gælde med hensyn til de i luftfartslovens § 50, stk. 2, omhandlede tilstande. Det afgørende er her, om flyvelederen er ude af stand til at gøre tjeneste på fuldt betryggende måde, f.eks. som følge af mangel på søvn, men luftfartsdirektoratet kan ikke have krav på at få at vide, om denne søvnmangel skyldes syge børn, skænderi med ægtefællen eller andre årsager.

På baggrund af det anførte må det konstateres, at de af direktoratet udstedte tjenesteforskrifter vedrørende § 50, stk. 2 (pkt. 1-4) går udover, hvad der er hjemlet ved lovbestemmelsen, når der her udtales, at der skal være tale om en »reel forringelse af den normale helbredstilstand og ikke en hvilken som helst tilstand af lettere uoplagthed eller lignende«.

Nogle af de i § 50, stk. 2, nævnte tilstande, herunder særlig overanstrengelse og mangel på søvn, har ikke nødvendigvis nogen forbindelse med den pågældendes helbred, og ordet »helbredstilstand« er egnet til på uheldig måde at fremkalde det urigtige indtryk, at f.eks. kun sådan søvnmangel, der skyldes sygdom eller sygdomslignende tilstand, vil falde ind under lovbestemmelsen, hvilket ikke kan være meningen. Mine klienter henstiller derfor, at tjenesteforskrifterne på det heromhandlede punkt ændres således, at de kommer i fuld overensstemmelse med loven.«

A redegjorde endvidere for sin opfattelse vedrørende den konkrete sag.

I skrivelse af 16. juni 1983 meddelte luftfartsdirektoratet A, at det, A havde anført, ikke havde ændret ved direktoratets opfattelse »af det retlige indhold i og den hensigtsmæssige administration af luftfartslovens § 50, stk. 2, jfr. § 74«.

I skrivelse af 16. august 1983 klagede A til ministeriet for offentlige arbejder over luftfartsdirektoratets afgørelse – såvel vedrørende det generelle spørgsmål som vedrørende den konkrete sag.

I anledning af klagen indhentedes ministeriet for offentlige arbejder en udtalelse af 12. september 1983 fra luftfartsdirektoratet, der bl.a. anførte følgende:

»Direktoratet forstår (A's) klage, der nu yderligere er præciseret i skrivelse af 16. august 1983, som gående på, at direktoratet ikke med hjemmel i luftfartslovens § 50, stk. 2, kan afæske en flyveleder en detaljeret redegørelse for årsagen til, at han befinder sig i en § 50-situa-

tion.

Når direktoratet afkræver en flyveleder disse oplysninger, har dette selvsagt ingen hjemmel i luftfartslovens § 50, stk. 2, der jo er en bestemmelse, der efter sit indhold skal varetage et helt andet forhold, nemlig at forhindre tjenestegøring, når en person befinder sig i en nærmere beskrevet tilstand, der gør, at han er ude af stand til at gøre tjeneste på fuldt betryggende måde.

Det følger derimod af ansættelsesforholdet, at arbejdsgiveren, medmindre andet særligt er aftalt i en overenskomst med vedkommende faglige organisation, kan udbede sig oplysning om årsagen til, at en arbejdstager ikke kan udføre det pålagte arbejde. Det bemærkes, at andet er aftalt for så vidt angår sygemeldinger, hvorfor der gælder andre regler, såfremt den pågældende i stedet for at melde sig § 50 melder sig syg. Dette har luftfartsdirektoratet været opmærksom på ved udarbejdelse af »ATS-bestemmelse nr. F 617.«

I skrivelse af 30. september 1983 til A orienterede ministeren for offentlige arbejder A om luftfartsdirektoratets ovennævnte udtalelse og anførte, at han kunne tiltræde den opfattelse, som luftfartsdirektoratet havde givet udtryk for.

Den 23. november 1983 havde A efter sin anmodning en samtale med ministeren om sagen.

I A's klage til mig redegjorde han for sagen i overensstemmelse med ovenstående. Han anførte i den forbindelse bl.a. følgende:

»Hertil kommer, at kravet om en fuldstændig redegørelse for årsagen til f.eks. mangel på søvn kan medføre en blotlæggelse af privatlivet tilhørende forhold, som må være uhjemlet i henhold til luftfartslovens § 50, stk. 2. Jeg kan her oplyse blot som illustration, at luftfartsdirektoratet har fundet en redegørelse utilstrækkelig i et tilfælde, hvor en flyveleder måtte afgive en § 50, stk. 2-melding, begrundet i mangel på søvn, og hvor den pågældende flyveleder yderligere havde tilføjet, at han ikke normalt led af søvnløshed, og at det foreliggende tilfælde skyldtes særlige omstændigheder, som ikke kunne påregnes at ville gentage sig.

Det kan ikke være meningen, at en flyveleder her yderligere skal aføskes detaljeret forklaring om sine familieforhold, og det kan i denne sammenhæng være ligegyldigt, om søvnløsheden skyldes syge børn, skænderi med

ægtefællen, økonomisk stress eller andet. Luftfartsdirektoratet kan ikke have krav herpå, særlig når henses til, at man ikke i egentlige sygdomstilfælde har krav på en nærmere redegørelse for årsagerne.«

A anførte, at hans henvendelse til mig ikke vedrørte den tidligere nævnte konkrete sag, som personaleforeningen havde anmodet A om at føre, idet den omhandlede flyveleder efter modtagelsen af ministerens ovennævnte svar af personlige grunde ikke ønskede at forfølge sagen yderligere.

Luftfartsdirektoratet henholdt sig i en udtalelse af 26. marts 1984 til direktoratets tidligere afgivne udtalelser.

Ministeriet for offentlige arbejder redegjorde i en udtalelse af 14. maj 1984 for sagen og henholdt sig til ministeriets tidligere tilkendegivne opfattelse. Ministeriet tilføjede:

»For så vidt angår hjemmelsspørgsmålet, skal det uddybende tilføjes, at det er ministeriets opfattelse, at en kontrolforanstaltning som den nævnte i kraft af ledelsesretten kan indføres under forudsætning af, at den

- ikke er krænkende for arbejdstager,
- ikke forvolder arbejdstager tab eller væsentlig ulempe,
- er begrundet i hensynet til driften.«

Jeg udtalte herefter følgende:

»Bestemmelsen i luftfartslovens § 50, stk. 2, hvis indhold er gengivet ovenfor . . . har karakter af en præventiv, offentligretlig forskrift, hvis tilsidesættelse er sanktioneret med straf, jfr. lovens § 149, og kan begrunde rettighedsfrakendelse efter de nærmere regler i lovens § 150. For så vidt svarer bestemmelsen til færdselslovens § 54, stk. 1.

Luftfartsloven tager ikke - lige så lidt som færdselsloven - stilling til, hvilken retlig betydning der i påkommende tilfælde kan tillægges det forhold, at en person som følge af de nævnte bestemmelser må anses for afskåret fra at opfylde en arbejdsforpligtelse, som han har påtaget sig. Besvarelsen af dette spørgsmål beror på de regler, der gælder for det pågældende arbejdsforhold.

Ved min bedømmelse af sagen må jeg lægge til grund, at luftfartsdirektoratet i sin egenskab af arbejdsgiver for ansat personel af flyveledergruppen har indtaget det stand-

punkt, at »afmelding« i medfør af luftfartslovens § 50, stk. 2, jfr. § 74, i forhold til vedkommende flyveleder anses som lovligt forfald under forudsætning af, at den tilstand, der har udløst afmeldingen, ikke kan tilregnes den pågældende, dvs. ikke er selv-forskyldt. Jeg henviser til direktoratets skrivelse af 3. februar 1983 til personaleforeningen, der er gengivet ovenfor . . . .

Jeg må være enig med ministeriet for offentlige arbejder i, at det ikke kræver særlig hjemmel, at luftfartsdirektoratet som et modstykke hertil afkræver de ansatte sådanne oplysninger, som kan danne grundlag for en rimelig kontrol med, at forudsætningen for at anse en afmelding som »lovligt

forfald« er opfyldt, og udformningen og anvendelsen af den erklæringsformular, der er udarbejdet med henblik herpå, kan ikke i sig selv give mig anledning til kritik.

Således som sagen foreligger for mig, finder jeg ikke at have tilstrækkelig anledning til at gå nærmere ind på, hvor detaljerede oplysninger der kan afkræves den ansatte. Dette forhold er ikke reguleret i de gældende tjenesteforskrifter, og spørgsmålet har – så vidt jeg forstår – kun givet anledning til uenighed i et enkelt tilfælde. Jeg bemærker i denne forbindelse, at klagen til mig netop ikke omfattede denne konkrete sag.

. . . .«

17. Socialministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 16, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 177 sager inden for socialministeriets sagsområde (de tilsvarende tal var for 1983 116 sager og for 1984 148 sager). 12 af sagerne angik generelle spørgsmål, 143 sager angik myndighedernes afgørelser, og 22 sager angik sagsbehandlingsspørgsmål, heraf 16 sager sagsbehandlingstiden.

14 sager vedrørte *departementet*. 6 af sagerne, hvoraf 2 gav anledning til kritik, og 2 gav anledning til henstillinger, angik generelle spørgsmål. 6 af sagerne, hvoraf 1 gav anledning til kritik, angik afgørelser, og 2 af sagerne, hvoraf 1 gav anledning til en henstilling, angik sagsbehandlingsspørgsmål. Nedenfor er som sag nr. 17-1 omtalt en sag, som angik spørgsmålet, om en arbejdsgiver efter arbejdsskadeforsikringsloven kan anses som part i forhold til offentlighedsloven.

2 sager vedrørte *socialstyrelsen*. Den ene sag angik et sagsbehandlingsspørgsmål, og den anden sag angik sagsbehandlingstiden. Ingen af sagerne gav anledning til kritik eller henstilling.

6 sager vedrørte *sikringsstyrelsen*. 1 sag, som angik et generelt spørgsmål, gav anledning til en henstilling. 2 sager angik afgørelser, og 3 sager, hvoraf 1 gav anledning til en henstilling, angik sagsbehandlingstiden.

96 sager vedrørte *den sociale ankestyrelse*. 4 af sagerne, der alle gav anledning til kritik, vedrørte generelle spørgsmål.

81 sager, hvoraf 3 gav anledning til kritik, og 6 gav anledning til henstillinger, angik afgørelser. Nogle af henstillingerne dækker over sådanne sager, som er omtalt i min beretning for 1984, s. 164, venstre spalte. De 81 afgørelser fordelte sig således: 30 sager angik førtidspension. 20 sager angik arbejdsskadeforsikringsloven (det tilsvarende antal for 1984 var 5). 20

sager angik bistandsloven – heraf en del hjælp efter bistandslovens § 37. De sidste 11 sager angik den øvrige sociale lovgivning.

11 af sagerne angik sagsbehandlingsspørgsmål, og 8 af disse sager, hvoraf 6 gav anledning til kritik, angik sagsbehandlingstiden. Om ankestyrelsens sagsbehandlingstid i almindelighed henviser jeg til omtalen nedenfor under afsnit IV, beretningen for 1974, ad sag nr. 100. 3 sager, hvoraf 2 gav anledning til kritik, og 1 gav anledning til en henstilling, angik andre sagsbehandlingsspørgsmål.

Nedenfor er omtalt 1 sag om et generelt spørgsmål, 1 sag om ankestyrelsens sagsbehandling og 5 sager om styrelsens afgørelser. Som sag nr. 17-2 er således omtalt en sag, der angik dels den begrundelse, som ankestyrelsen anvendte ved afvisning af at optage en sag til realitetsbehandling under henvisning til, at styrelsen allerede havde en sag om spørgsmålet under behandling, dels spørgsmålet om genoptagelse i amtsankenævn af sager, der afvises af den nævnte grund. Sagen om ankestyrelsens sagsbehandling, der er omtalt som sag nr. 17-3, angik den begrundelse, som ankestyrelsen havde anvendt ved afvisningen af en klage. Styrelsen havde efter bistandsloven ikke kompetence til at behandle en klage, men afviste klagen ved at henvise til, at en klagefrist var overskredet. Som sag nr. 17-4 er omtalt en sag, som angik spørgsmålet, om et tilsagn om hjælp efter bistandsloven senere kunne tilsidesættes under henvisning til, at forsøgsregler fastsat efter bistandslovens § 138 a ikke hjemlede den ydelse, som tilsagnet angik. Sag nr. 17-5 angik spørgsmålet om, hvorvidt en ansøgning om højeste

invalidepension kunne anses for rettidigt indgivet (dvs. før den pågældendes fyldte 60. år) under henvisning til, at den forsinkede fremsendelse skyldtes en erkendt fejl fra det sygehus, hvor ansøgeren var indlagt til behandling. Som sag nr. 17-6 er omtalt en sag om tilbagebetaling af for meget udbetalt folkepension. Jeg rejste over for ankestyrelsen spørgsmålet, om det forhold, at en pensionist undlader at oplyse f.eks. om nogle indkomster, kan føre til, at et tilbagebetalingsskrav kan rettes (også) mod pensionistens ægtefælle, der også er pensionist, og som er i god tro. Som sag nr. 17-7 er omtalt en sag, som angik et tilbagebetalingskrav efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3.

2 sager, som ikke gav anledning til kritik eller henstilling, vedrørte afgørelser fra *dagpengeudvalget*.

56 sager vedrørte *amtsankenævn*. 53 sager, hvoraf 10 sager gav anledning til kritik, og 3 sager gav anledning til henstillinger, angik afgørelser. De 53 sager fordelte sig således: 33 sager angik bistandsloven. En stor del af sagerne angik hjælp efter bistandslovens § 42, og 5 af sagerne angik tilbagebetaling af kontanthjælp. 6 sager angik sygedagpengeloven. 4 sager angik børnetilskudsloven. De sidste 10 sager angik den øvrige sociale lovgivning.

2 sager, hvoraf 1 gav anledning til kritik, angik sagsbehandlingstiden, og 1 sag, som gav

anledning til kritik, angik et sagsbehandlingsspørgsmål.

Nedenfor er omtalt 7 afgørelser. Som sag nr. 17-8 er således omtalt en sag, som angik beregningen af 1 års fristen i § 40 i lov om social pension (tidligere folkepensionslovens § 23, stk. 4). Sag nr. 17-9 angik spørgsmålet om det sociale udvalgs adgang til at tilbagekalde en afgørelse, der er meddelt af socialforvaltningen. Som sag nr. 17-10 er omtalt en sag om forudsætningen for efter sygedagpengelovens § 48 at standse udbetaling af dagpenge. Sag nr. 17-11 angik berettigelsen af at kræve sygedagpenge tilbagebetalt. Som sag nr. 17-12 er omtalt en sag, som angik et tilbagebetalingskrav, der blev gjort gældende, uanset at der ikke forelå en skriftlig tilbagebetalingserklæring (bistandslovens § 26, stk. 2). Sag nr. 17-13 angik spørgsmålet om, i hvilket omfang udbetalt kontanthjælp kan kræves tilbagebetalt efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 4, ved efterbetaling af mellemste invalidepension, der bl.a. indeholder et invaliditetsbeløb. Som sag nr. 17-14 er omtalt en sag om anvendelse af »den forventede fremtidige indkomst« i stedet for den forhøjede socialindkomst ved beregning af bolig sikring.

1 sag, som ikke gav anledning til kritik eller henstilling, angik sagsbehandlingstiden i et *revaliderings- og pensionsnævn*. Om den almindelige behandlingstid i revaliderings- og pensionsnævn henviser jeg til omtalen nedenfor under afsnit IV, beretningen for 1974, ad sag nr. 100.

17-1. *Udtalt, at jeg på det foreliggende grundlag måtte nære betænkelighed ved at tilslutte mig sikringsstyrelsens og socialministeriets opfattelse, hvorefter en forsikringspligtig arbejdsgiver i almindelighed må anses som part i forhold til offentlighedsloven i erhvervs sygdomssager.*

Henstillet til sikringsstyrelsen og socialministeriet at undergive spørgsmålet en fornyet overvejelse. (J. nr. 1984-107-030).

Tre fagforbund klagede over, at sikringsstyrelsen i tilfælde af en arbejdsgivers anmodning om aktindsigt i erhvervs sygdomssager tager

stilling til begæringen på grundlag af bestemmelsen i offentlighedslovens § 10 om partens adgang til aktindsigt. Forbundene klagede

endvidere over, at styrelsen ved den konkrete vurdering af spørgsmålet om, i hvilket omfang der skulle meddeles arbejdsgiveren aktindsigt, ikke i tilstrækkelig grad tog hensyn til den erhvervs sygdoms anmeldte persons interesser i undtagelse af lægeligt fortrolige oplysninger.

Foranlediget af tidligere henvendelser fra forbundene havde sikringsstyrelsen i skrivelse af 8. februar 1983, redegjort for spørgsmålet om arbejdsgiverens ret til aktindsigt i erhvervs sygdomssager. Sikringsstyrelsen anførte bl.a.:

»... at bestemmelsen i arbejdsskadeforsikringslovens § 53, stk. 2, direkte pålægger styrelsen »at give skadelidte eller de efterladte, forsikringsselskabet eller andre vedkommende lejlighed til at gøre sig bekendt med de foreliggende oplysninger og til at udtale sig om sagen, forinden der træffes afgørelse om erstatnings spørgsmålet«.

For at denne bestemmelse kan få nogen reel betydning, sender sikringsstyrelsen, når afgørelse om erstatning kan træffes, en meddelelse herom til følgende:

1. Skadelidte eller de efterladte.
2. Forsikringsselskabet i sager, hvor der er tegnet lovpligtig arbejdsskadeforsikring.
3. Arbejdsgiveren i sager, hvor en sådan forsikring ikke er tegnet. Dette vil typisk være sager, hvor arbejdsgiveren er selvforsikret og som sådan samtidig må betragtes som forsikringsselskab.

Som eksempler kan nævnes staten, visse kommuner og koncessionerede selskaber.

4. I enkelte tilfælde andre, der efter en konkret bedømmelse kan anses for »vedkommende« i lovens forstand.

Andre arbejdsgivere får normalt ikke sådan meddelelse, idet arbejdsgivernes interesse antages at være varetaget af det forsikringsselskab, hvori der er tegnet lovpligtig arbejdsskadeforsikring.

En arbejdsgiver anses efter lov om offentlighed i forvaltningen af 10. juni 1970 som part i sagen og er berettiget til aktindsigt, hvis han anmoder om det, jfr. den kommenterede udgave af lov om offentlighed i forvaltningen v. Eilschou Holm, s. 130-131.

Efter offentlighedslovens § 10, stk. 1, skal aktindsigt imidlertid ikke finde sted, hvis partens interesse i at kunne benytte kendskab til sagens akter til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for afgørende hensyn til offentlige eller private interesser.

Hensynet til private interesser kan i sager om arbejdsskader og specielt i erhvervs sygdomssager føre til en begrænsning af adgangen til aktindsigt.

Styrelsen kan endvidere oplyse, at det kun er i ganske få sager, arbejdsgiveren ønsker aktindsigt. At virksomheder som anført i forbundenes brev... rutinemæssigt er begyndt at rekvirere sagsakter, er sikringsstyrelsen ikke bekendt med.

...«

I skrivelse af 11. februar 1983 til forbundene meddelte socialministeriet, at ministeriet kunne henholde sig til sikringsstyrelsens udtalelse.

I anledning af en fornyet henvendelse fra forbundene om aktindsigtsspørgsmålet anførte sikringsstyrelsen i skrivelse af 27. maj 1983 bl.a.:

»... at man ikke mener, at offentlighedslovens § 10, stk. 1, berettiger styrelsen til *generelt* at nægte en arbejdsgiver adgang til aktindsigt i lægelige og sociale akter, men at retten til aktindsigt må bero på en *konkret* vurdering.

Denne vurdering er som tidligere nævnt overladt til en erfaren medarbejder.

Hvad angår de eksempler på virksomheder, der rutinemæssigt ønsker aktindsigt, som blev omtalt ved det af forbundene nævnte møde... i Dansk Selskab for Arbejdsmedicin, bemærkes, at sikringsstyrelsen kun er bekendt med sådanne rutinemæssige ønsker fra arbejdsgivernes side i ganske enkelte tilfælde. Heller ikke i disse mener man imidlertid generelt at kunne afslå aktindsigt, men må som anført vurdere hvert enkelt tilfælde.

Det bemærkes, at det kun er ganske få sager i forhold til det samlede sagsantal, hvori der ønskes aktindsigt af arbejdsgiveren.

...«

Socialministeriet tilsluttede sig i skrivelse af 7. juni 1984 til forbundene sikringsstyrelsens udtalelse.

Det fremgår af den refererede brevveksling, at sikringsstyrelsen senest ved en intern kontor-meddelelse af 25. maj 1983 har indskærpet, »at der i hvert enkelt tilfælde nøje bør skønnes over, i hvilket omfang en sags lægelige og sociale akter bør udleveres til en arbejdsgiver til gennemsyn«.

I klagen til mig henviste forbundene bl.a. til de synspunkter, som forbundene havde gjort gældende i sine tidligere skrivelser til socialmi-

nisteriet. Forbundene havde i den forbindelse anført, at sikringsstyrelsens praksis hidtil havde været, at arbejdsgiveren, når denne begærede aktindsigt, fik tilsendt kopi af samtlige sagens akter, herunder også de akter, der indeholdt oplysninger af fortrolig karakter om skadelidtes helbredsmæssige og sociale forhold. Forbundene anførte videre, at der på et møde i Dansk Selskab for Arbejdsmedicin var blevet givet eksempler på, at visse virksomheder mere rutinemæssigt var begyndt at rekvirere akter fra sikringsstyrelsen.

Forbundene fandt, at sikringsstyrelsens praksis var i strid med offentlighedslovens § 10, stk. 1, og uacceptabel for de erhvervsyndgdoms-anmeldte, idet det var særdeles belastende for de pågældende, at arbejdsgiveren i sådanne sager kunne rekvirere oplysninger af bl.a. lægeligt fortrolig karakter.

Sikringsstyrelsen anførte i sine udtalelser til mig, at det undertiden var usikkert, om sygdommen var opstået under arbejde for én bestemt eller flere mulige arbejdsgivere. Sådanne mulige arbejdsgivere anså styrelsen ikke som part i sagen. »Først når en enkelt arbejdsgiver er udpeget som forsikringspligtig, anses han som part.« Styrelsen henholdt sig i øvrigt til sine skrivelser af 8. februar og 27. maj 1983. Det var således fortsat styrelsens opfattelse, at der ikke generelt kan nægtes den arbejdsgiver, der må anses for part i sagen, adgang til indsigt i akter om skadelidtes helbredstilstand, idet en sådan aktindsigt, begrænset af fornødne personlige hensyn til skadelidte, bl.a. kan være nødvendig for, at en arbejdsgiver sagligt kan begrunde en anke af afgørelsen.

I udtalelsen til mig henholdt socialministeriet sig til sikringsstyrelsens udtalelser.

Jeg udtalte herefter i en skrivelse til de tre fagforbund:

»Efter offentlighedslovens § 2, stk. 1, nr. 1, omfatter offentlighedens adgang til aktindsigt bl.a. ikke . . . dokumenter, der indeholder . . . oplysning om enkeltpersoners personlige og økonomiske forhold«. Det er klart, at denne undtagelsesbestemmelse omfatter akter af lægeligt fortrolig karakter vedrørende erhvervsyndgdomsramte.

Lovens § 10, stk. 1, hjemler imidlertid en udvidet adgang til aktindsigt for den, der er

part i en forvaltningssag. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

»Ansøgere, klagere og andre parter i en sag, der er eller har været under behandling i den offentlige forvaltning, kan forlange at blive gjort bekendt med sagens dokumenter uanset bestemmelserne i § 2. Dette gælder dog ikke, hvis partens interesse i at kunne benytte kendskab til sagens dokumenter til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for afgørende hensyn til offentlige eller private interesser. Gør sådanne hensyn sig kun gældende for en del af et dokument, skal parten gøres bekendt med dokumentets øvrige indhold.«

I forhold til den, der er part i en sag, erstattes undtagelsesbestemmelserne i lovens § 2 således af de særlige regler i § 10, stk. 1, 2. og 3. pkt. Efter disse regler beror adgangen til at gøre undtagelse fra partsoffentlighedsprincippet altid på et konkret skøn. I modsætning til § 2 indeholder lovens § 10, stk. 1, 2. pkt., ingen opregning af de typer af hensyn, der kan føre til, at en parts begæring om aktindsigt må afslås. Det er almindeligt antaget, at den angivelse af modhensyn, der er indeholdt i § 2, vil kunne tillægges vejledende betydning, men undtagelse fra partsoffentlighed kan kun ske på grundlag af en konkret afvejning af de modstående hensyn, og afvejningen må foretages for hvert enkelt dokument for sig. Der er ingen hjemmel til generelt at undtage sagsområder eller arter af dokumenter, for hvilken bestemmelserne i almindelighed vil medføre, at også en parts begæring om aktindsigt må afslås – således som tilfældet er i forhold til den almindelige offentlighed i forvaltningen, jfr. lovens § 2, stk. 4.

Jeg har således ingen bemærkning til sikringsstyrelsens almindelige beskrivelse af rækkevidden af offentlighedslovens regler om parterets ret til aktindsigt.

Anvendelsesområdet for de særlige regler om partsoffentlighed er i lovens § 10, stk. 1, 1. pkt., angivet som »Ansøgere, klagere og andre parter i en sag . . .«. Loven indeholder ikke nogen nærmere stillingtagen til spørgsmålet om, hvilken personkreds der herefter må anses for at være parter.

Med støtte i forarbejderne til den tilsvarende bestemmelse i den tidligere gældende partsoffentlighedslov (Folketingstidende

1963/64, tillæg A, spalte 1351) er det dog almindeligt antaget i den juridiske litteratur og i praksis, at der ved afgørelsen af, om en person kan anses for part i en sag, »navnlig (må) lægges vægt på, hvor væsentlig den pågældendes interesse i sagen er, . . . og hvor nært denne interesse er knyttet til sagens udfald«.

Specielt for så vidt angår fastlæggelsen af begrebet »klagere« er det på baggrund af en udtalelse i bemærkningerne til partsoffentlighedslovsforslaget (Folketingstidende 1963/64, tillæg A, spalte 1350) fast antaget, at partsstatus alene tilkommer personer, der klager »i en dem vedkommende sag«, jfr. herved Betænkning om offentlighedslovens revision (nr. 857/1978), s. 414. Efter min opfattelse må en tilsvarende begrænsning indfortolkes i partsbegrebet også i andre relationer.

Sikringsstyrelsen og socialministeriet er ikke hverken i den forudgående brevveksling med forbundene eller i de udtalelser, der er afgivet i anledning af klagen til mig, kommet nærmere ind på karakteren af de interesser, der efter myndighedernes opfattelse skulle begrunde, at den forsikringspligtige arbejdsgiver i almindelighed må anses som part i sikringsstyrelsens (og den sociale ankestyrelsens) behandling af sager om erhvervs sygdomme.

Jeg skal herom først bemærke, at det afgørende for vurderingen af dette spørgsmål er, om arbejdsgiveren har den fornødne (retlige) interesse i forhold til sikringsstyrelsens sag og den afgørelse, der træffes om erstatning i henhold til arbejdsskadeforsikringsloven. Det forhold, at arbejdsgiveren måtte have en væsentlig (retlig) interesse – ikke i sikringsstyrelsens afgørelse – men i at kende oplysningerne i sagen med andet formål for øje, f.eks. fordi arbejdstageren har anlagt civil erstatningssag eller påtænker sådant søgsmål – kan efter min opfattelse ikke begrunde, at arbejdsgiveren anses som part i sikringsstyrelsens sag om erstatning i medfør af arbejdsskadeforsikringsloven.

For den forsikringspligtige arbejdsgiver (der har opfyldt forsikringspligten) synes der ikke at bestå nogen væsentlig direkte retlig interesse i udfaldet af sikringsstyrelsens afgørelse. Kun i de formentligt sjældne tilfælde, hvor der opstår spørgsmål om regresansvar for arbejdsgiveren (jfr. herved lo-

vens § 55, stk. 1) består en sådan interesse. I så fald må arbejdsgiveren anses som part i hvert fald i forhold til selve sagen om regresansvar, men formentlig også i forhold til sagen om erstatning til arbejdstageren. I øvrigt synes en arbejdsgivers interesse i udfaldet af »almindelige« erstatningssager kun at være indirekte; forsikringspræmiernes størrelse inden for den pågældende branche, eller virksomhedens henførelse til en bestemt præmieklasse, vil være påvirket af skadesfrekvensen i branchen eller virksomheden. En sådan indirekte økonomisk interesse kan efter min opfattelse ikke i sig selv antages at begrunde partsstatus for arbejdsgiveren i den enkelte erstatningssag, der vedrører en ansat i den pågældendes virksomhed.

Det anførte synes også at finde en vis bekræftelse i bestemmelsen i arbejdsskadeforsikringslovens § 53, stk. 2. Efter denne bestemmelse påhviler det sikringsstyrelsen, forinden der træffes afgørelse om erstatning, at » . . . give skadelidte eller de efterladte, forsikringselskabet samt andre vedkommende lejlighed til at gøre sig bekendt med de foreliggende oplysninger og til at udtale sig om sagen.«

Jeg må forstå sikringsstyrelsens skrivelse af 8. februar 1983 således, at sikringsstyrelsen ikke i almindelighed anser forsikringspligtige arbejdsgivere for at tilhøre den kreds, der (som »andre vedkommende«) skal underrettes i medfør af bestemmelsen i lovens § 53, stk. 2. Denne opfattelse kan ikke give mig anledning til bemærkninger.

Arbejdsskadeforsikringslovens § 53, stk. 2, går videre end offentlighedslovens regler om partsoffentlighed m.v., idet det påhviler sikringsstyrelsen at tage initiativet til gennemførelsen af aktindsigt og kontradiktion, sammenlign offentlighedslovens §§ 10 og 12, hvis anvendelse forudsætter, at parten har fremsat begæring derom. Selv om afgrænsningen af kredsen af parter efter arbejdsskadeforsikringslovens § 53, stk. 2, derfor næppe er ubetinget afgørende for spørgsmålet om, hvem der må anses som part i offentlighedslovens forstand i erhvervs sygdomssager, kan bestemmelsen og dens praktisering dog efter min opfattelse tillægges en vis vejledende betydning ved afgørelsen af, hvem der som »part« i offentlighedslovens forstand er berettiget til at udøve partsbefø-

jelser. Jeg bemærker herved, at arbejdsskade-forsikringslovens § 53, stk. 2, er en videreførelse af bestemmelsen i ulykkesforsikringslovens § 9, stk. 2. Omtalen af denne bestemmelse i Betænkning om offentlighed i forvaltningen (Nr. 325/1963) s. 22 f., s. 133 f. og s. 199 f. efterlader ikke det indtryk, at det var tilsigtet at give de foreslåede bestemmelser om partsoffentlighed og kontradiktion efter begæring et væsentligt videregående anvendelsesområde.

At den forsikringspligtige arbejdsgiver ikke i almindelighed anses for at have partsstatus i sager i medfør af arbejdsskade-forsikringsloven, støttes efter min opfattelse også af overgangsbestemmelsen i lovens § 67, stk. 1. Det er her fastsat, at arbejdsgivere, der har

opnået fritagelse (der fortsat har gyldighed) for at afgive risikoen efter ulykkesforsikringsloven, har samme retsstilling efter arbejdsskade-forsikringsloven som et forsikringsselskab.

På det foreliggende grundlag må jeg her efter nære betænkelse ved at tilslutte mig sikringsstyrelsens og socialministeriets opfattelse, hvorefter en forsikringspligtig arbejdsgiver i almindelighed må anses som part i forhold til offentlighedsloven, og jeg har derfor henstillet til sikringsstyrelsen og socialministeriet at undergive spørgsmålet en fornyet overvejelse i lyset af de synspunkter, som jeg har anført ovenfor.

...«

17-2. *Udtalt, at den standardskrivelse, som den sociale ankestyrelse anvendte ved afvisning af at optage en sag til realitetsbehandling, var misvisende og kritisabel i de tilfælde, hvor afvisningsgrunden var, at en sag om det samme spørgsmål allerede var optaget til behandling i styrelsen som værende af principiel betydning.*

Henstillet til socialministeriet at gøre administrationen af reglerne om begrænset klageadgang til den sociale ankestyrelse til genstand for en nærmere overvejelse. (J. nr. 1984-12-041 m.fl.).

Den 14. januar 1986 skrev jeg således til socialministeriet:

»Ved lov nr. 196 af 25. maj 1983 om ændring af lov om den sociale ankestyrelse, bistandsloven m.v. (ændring af klageadgangen m.v.) blev der indført en begrænsning af adgangen til at påklage enkeltafgørelser til den sociale ankestyrelse. Fremover skal sådanne sager kun kunne indbringes for ankestyrelsen som 3. instans, hvis ankestyrelsen finder, at sagen er af principiel betydning.

Efter gennemførelsen af denne nyordning har jeg modtaget en række henvendelser i anledning af, at den sociale ankestyrelse har afvist at antage foreliggende klager over amtsankenævnsafgørelser til realitetsbehandling, uanset at den pågældende sag i og for sig rejser et principielt spørgsmål, med henvisning til at spørgsmålet kan forventes afklaret i forbindelse med ankestyrelsens behandling af en anden sag, som er antaget til realitetsbehandling som værende af principiel betydning.

Efter at have afsluttet min gennemgang af de pågældende sager har jeg fundet i medfør af ombudsmandslovens § 11 at burde gøre socialministeren bekendt med nogle skævheder i forbindelse med praktiseringen af den gældende ordning, som de nævnte sager har illustreret, med henblik på at forholdet kan gøres til genstand for nærmere overvejelser.

1. Den sociale ankestyrelse blev oprettet ved lov nr. 605 af 20. december 1972 på grundlag af et forslag, der var indeholdt i socialreformkommissionens 1. betænkning (nr. 543/1969) – Det sociale Tryghedssystem, Struktur og Dagpenge.

Ankestyrelsen trådte i stedet for en række andre myndigheder, der hidtil, hver inden for sit område, havde fungeret som øverste administrative klageinstans. Gennem denne nyordning tilsigtede man ikke blot at lette klageadgangen for den enkelte, men også at skabe mulighed for, at der i højere grad end tidligere

kunne foretages en samlet vurdering af en persons sociale situation (den sociale helhedsvurdering); ankestyrelsen skulle i ethvert tilfælde kunne træffe den afgørelse, der i den konkrete situation måtte anses for at være den rigtige, jfr. herved bestemmelserne i lovens § 9, især stk. 2.

Ved oprettelsen af den sociale ankestyrelse lagde man tillige vægt på at henlægge kompetencen til at træffe den endelige administrative afgørelse i konkrete klagesager til en anden myndighed end den, der har hovedansvaret for regelfastsættelsen på det socialretlige område. Bestemmelsen i lovens § 10, stk. 2, om offentliggørelse af ankestyrelsens afgørelser forudsætter vel, at ankestyrelsen – som enhver anden øverste rekursinstans – udøver en vis styrende funktion derved, at dens afgørelser om principielle spørgsmål bliver retningsgivende for de underordnede myndigheders afgørelser af senere tilsvarende sager. Denne koordinerende og præcedensskabende funktion var imidlertid ikke det centrale. Hovedsigtet var at sikre den enkelte en ret til en uvildig og fuldstændig (eventuel yderligere) efterprøvelse af de afgørelser, der træffes af de lokale myndigheder i henhold til den sociale lovgivning.

Ved gennemførelsen af lov nr. 196 af 25. maj 1983 om ændring af lov om den sociale ankestyrelse, bistandsloven m.v. (ændring af klageadgangen m.v.) ophævedes den frie adgang til at påklage enkeltafgørelser til den sociale ankestyrelse, for så vidt angår de lovgivningsområder, hvor ankestyrelsen hidtil havde virket som 3. instans. Hovedreglen for adgangen til at påklage afgørelser i sociale sager er herefter, at der kun er én klagemulighed. Afgørelser, der er truffet af amsankenævnene som rekursinstans, kan således ikke – som før – frit påklages videre til den sociale ankestyrelse. Ankestyrelsen kan dog efter derom fremsat begæring optage en sådan sag til realitetsbehandling, når ankestyrelsen skønner, at sagen er af principiel betydning.

I bemærkningerne til lovforslaget samt ved socialministerens fremsættelse af lovforslaget i folketinget blev det anført, at formålet med lovændringen var at opnå en forenkling af ankesystemet og dermed visse administrative lettelser, herunder navnlig at lette sagspresset i ankestyrelsen og dermed nedbringe sagsbehandlingstiden. Til belysning af, hvilke sager ankestyrelsen måtte forventes at ville anse for principielle, fremhævede socialministeren over for folketingets socialudvalg ved besvarelse af

udvalgets spørgsmål 9 og 10 som eksempler sager, der opstår i forbindelse med gennemførelse af ny lovgivning og i det hele tilfælde, hvor ankestyrelsen ikke tidligere har truffet afgørelse om det pågældende spørgsmål. Endvidere nævnes tilfælde, hvor samfundsudviklingen har medført, at en hidtil fulgt praksis ikke længere er hensigtsmæssig, samt tilfælde, hvor der er forskel i retsopfattelsen hos kommune og amsankenævn, eller hvor folketingets ombudsmand eller domstolene ikke kan godkende den fulgte praksis.

Med den nye ordning – der for så vidt svarer til den almindelige ordning inden for retsplejen – skete der en principielt betydningsfuld ændring af den sociale ankestyrelsens funktion. Fra primært at have været en revisionsinstans er ankestyrelsens hovedfunktion på det her omhandlede område blevet den præcedensskabende.

Dette er klart, omend indirekte, fremdraget i den vejledning (nr. 82 af 30. juni 1983), som socialministeriet har udsendt om loven. Det fremgår heraf, at det forhold, at den afgørelse, der ønskes indbragt for ankestyrelsen, er åbenbart forkert, principielt er uden betydning for, om sagen bør optages til realitetsbehandling. »Selvom afgørelsen«, hedder det i vejledningen under pkt. 7, »af klageren opfattes som velfærdstruende, skal den for at kunne optages til realitetsbehandling i ankestyrelsen indeholde momenter af generel karakter, særligt vedrørende retsanvendelsen, som det er af betydning at få klarlagt ankestyrelsens holdning til«.

2. Den sociale ankestyrels administration af ordningen sker, så vidt jeg er orienteret, på følgende måde:

Hvis ankestyrelsen finder at kunne optage en sag til behandling, modtager den pågældende klager meddelelse herom. Endvidere bliver sagen omtalt i en oversigt over optagne sager, som ankestyrelsen med mellemrum udsender til bl.a. amsankenævnene. Hvis ankestyrelsen finder, at en sag ikke bør optages til behandling, modtager den pågældende meddelelse herom – sædvanligvis ved en skrivelse, der kort angiver sagens genstand og med en standardbegrundelse om, hvilke forhold ankestyrelsen lægger vægt på ved afgørelsen af, om en sag optages til behandling.

De foreliggende sager angår alene situationer, hvor den sociale ankestyrelse har optaget

en sag til behandling som værende af principiel betydning, men hvor der endnu ikke er truffet afgørelse i sagen (og udsendt en SM-meddelelse om afgørelsen). I disse tilfælde opstår spørgsmålet om, hvorledes ankestyrelsen skal forholde sig med hensyn til anmodninger om optagelse af tilsvarende sager til behandling.

Den sociale ankestyrelse har i sin hidtidige praksis principielt afvist at behandle sådanne klager. (Jeg har dog noteret mig, at ankestyrelsen i nogle tilfælde har optaget flere sager, som angik det samme spørgsmål, til samlet behandling. Jeg forstår, at det har været ankestyrelsens synspunkt, at de flere sager i så fald var egnede til at belyse flere aspekter af den underliggende principielle problemstilling).

Denne praksis er taget op til kritisk vurdering i en artikel i Social Revy nr. 1/1984, hvor universitetslektor Lis Sejr har givet udtryk for den opfattelse, at der foreligger en pligt for ankestyrelsen til også at optage »den anden« sag til behandling.

Med hensyn til den form, ankestyrelsen anvender ved afvisningen af efterfølgende klager, er forholdet det, at ankestyrelsen oprindeligt anvendte følgende formulering:

»Ankestyrelsen har fra . . . modtaget klage over en afgørelse, der er truffet af amsankenævnet for . . . amt.

Sagen drejer sig om beregning af ungdomsydelse sammenholdt med antallet af børn i familien.

Efter loven kan amsankenævnets afgørelse ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Ankestyrelsen kan dog optage sagen til behandling, når ankestyrelsen skønner, at sagen er af principiel betydning.

Efter gennemgang af sagen finder ankestyrelsen, at den omfatter spørgsmål, som er af principiel betydning.

Ankestyrelsen har imidlertid optaget en sag med tilsvarende problemer til principiel behandling, og der kan forventes udsendt meddelelse om den afgørelse, som ankestyrelsen til sin tid træffer i denne sag.

På denne baggrund finder ankestyrelsen ikke anledning til at behandle den foreliggende sag.«

Senere er ankestyrelsen imidlertid gået over til at benytte den almindeligt anvendte begrundelse for afvisning:

» . . .

Ankestyrelsen har fra . . . modtaget klage

over en afgørelse, der er truffet af amsankenævnet for . . . amt.

Sagen drejer sig om . . .

Efter loven kan amsankenævnets afgørelse ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Ankestyrelsen kan dog optage sagen til behandling, når ankestyrelsen skønner, at sagen er af principiel betydning.

Efter bemærkningerne til lovforslaget om ændring af ankestyrelsesloven (lov af 25. maj 1983), har en sag principiel betydning, hvis den rejser spørgsmål om den rigtige anvendelse af en lovregel, eller hvis afgørelsen skønnes at få betydning for praksis på det pågældende område.

En sag har ikke principiel betydning, alene fordi den har videregående betydning for klagerens situation.

Efter gennemgang af sagen finder ankestyrelsen, at sagen ikke er af principiel betydning.

Ankestyrelsen kan derfor ikke behandle sagen.«

3. I en udtalelse af 17. april 1984, som jeg indhentede i anledning af den første af de for mig indbragte klager, anførte den sociale ankestyrelse bl.a. følgende:

» . . .

Ankestyrelsen finder, at styrelsens opgave i forbindelse med behandlingen af sager af principiel betydning er at belyse et emne, der findes at være af principiel karakter, og i denne forbindelse at foretage et skøn over, om der er behov for antagelse til behandling af mere end én sag, for derved at opnå en alsidig vurdering af problemet. Ankestyrelsen har imidlertid i . . . sag skønnet, at emnet er tilstrækkeligt belyst i den sag, der er blevet antaget til behandling.

Ankestyrelsen finder, at det ville modvirke formålet med ankebegrænsningen, såfremt ankestyrelsen skulle behandle alle sager om et principielt emne, fordi der endnu ikke er truffet én eller flere afgørelser om emnet.

Ankestyrelsen har med begrundelsen for afgørelsen i . . . sag haft til hensigt at give ham den oplysning om årsagen til afvisningen, at emnet må anses for at have principiel betydning, men at dette ikke er tilstrækkeligt til at antage hans sag til behandling.

. . . har fremsat ønske om en tilkendegivelse fra ankestyrelsen om, at en sag skulle kunne genoptages alene på grundlag af en SM, inde-

holdende en eventuel positiv afgørelse om det pågældende emne. Hertil skal man bemærke, at ankestyrelsen ikke finder grundlag for i den foreliggende sag at tage stilling til spørgsmålet om . . . mulighed for eventuelt på et senere tidspunkt at få genoptaget sin sag i socialforvaltningen med henvisning til, at han på grundlag af klagen til ankestyrelsen bør have samme retsstilling, som han ville have fået, såfremt ankestyrelsen havde antaget sagen til behandling.

Ankestyrelsen henviser herved til, at . . . ønske har udgangspunkt i en tænkt situation: at han ville have fået medhold i sin klage, hvis hans sag var blevet antaget til behandling. Ankestyrelsen kan – som det er ombudsmanden bekendt – ikke give generelle vejledninger om forståelsen eller anvendelsen af lovgivningen.

Ankestyrelsen er enig med . . . i, at ankebegrænsningen har medført en indskrænkning i klagernes adgang til at få omgjort afgørelser og dermed en forringelse af deres retsstilling, idet borgerne nu som hovedregel kun kan få en afgørelse prøvet i én ankeinstans, nemlig amtsankenævnet. Dette må imidlertid opfattes som en tilsigtet konsekvens af ankebegrænsningen og giver ikke borgere, hvis sag ikke er blevet antaget til behandling, en anden retsstilling end den, der gælder for borgere, der på grundlag af ankevejledningen ikke har fundet, at der var mulighed for at søge deres sag antaget til behandling i ankestyrelsen.

Ankestyrelsen skal endelig udtale, at man ikke har mulighed for at give særlig underretning til de klagere, der har fået afvist deres sager, uanset deres principielle interesse, når der til sin tid træffes afgørelse i den eller de principielle sager, der er antaget til behandling i ankestyrelsen. Også en sådan underretning ville modvirke formålet med ankebegrænsningen.«

4. Efter lovændringen af 1983 er den sociale ankestyrelses primære funktion på dette område, som allerede nævnt, behandlingen og afklaringen af »sager af principiel betydning«.

Afgørelsen af sådanne sager vil naturligvis fortsat kunne resultere i en ændring af den trufne afgørelse til fordel for den enkeltperson, hvis sag ankestyrelsen har antaget til realitetsbehandling. Men det primære er, at der med afgørelsen skabes et præcedens.

Det er således forudsat, at ankestyrelsens afgørelser af principielle spørgsmål tillægges betydning som retningsgivende for de underordnede instansers stillingtagen til tilsvarende sager.

I det omfang ankestyrelsens afgørelser indebærer en underkendelse af en praksis, der hidtil har været fulgt af et eller flere sociale udvalg og/eller amtsankenævn, vil den heraf nødvendiggjorte praksisændring i almindelighed alene få virkning for fremtidige afgørelser. En underkendelse af hidtidig praksis vil kun under særlige omstændigheder kunne begrunde genoptagelse af sager, der forinden er endeligt afgjort af vedkommende amtsankenævn, eller at amtsankenævnet bortser fra, at klagefristen for tidligere trufne afgørelser fra det sociale udvalg for længst er overskredet.

I praksis vil der dog antagelig indtræde en art tilbagevirkende kraft i noget større omfang.

Et amtsankenævn, hvis afgørelse vedrørende et principielt spørgsmål bliver antaget til realitetsbehandling af den sociale ankestyrelse, og som således er adviseret om, at en praksisændring kan blive aktuel, vil vel i reglen, hvis forholdene i øvrigt tillader det, sætte sin behandling af andre tilsvarende sager i bero på ankestyrelsens afgørelse. Det samme gælder formentlig i et vist omfang de øvrige amtsankenævne, når de gennem ankestyrelsens udsendelse af oversigten over verserende principielle sager bliver bekendt hermed.

I forhold til de verserende sager, som således har været stillet i bero på ankestyrelsens afgørelse, får en eventuel praksisændring automatisk virkning for den afgørelse, der derefter træffes.

Ikke mindst på denne baggrund virker det stødende, at der ikke i det mindste drages omsorg for, at en eventuel praksisændring i hvert fald kan få den virkning, retsordenen hjemler, i forhold til den, der aktivt har forsøgt at anfægte den omhandlede praksis, men hvis sag af grunde, der af den pågældende må opleves som tilfældige og vilkårlige, ikke er blevet antaget til realitetsbehandling.

Jeg kan oplyse, at jeg – ved modtagelsen af en klage over en afgørelse fra et amtsankenævn, som angår et spørgsmål, hvortil den sociale ankestyrelse må forventes at tage stil-

ling i en verserende (anden) sag, som er optaget til behandling som værende af principiel betydning – vil stille den pågældende sag i bero, indtil ankestyrelsens afgørelse foreligger.

5. På baggrund af det, der er anført ovenfor under pkt. 1, kan det ikke give mig anledning til kritik, at den sociale ankestyrelse i praksis administrerer den indførte klagebegrænsning således, at den også afviser at optage sager til realitetsbehandling, selvom de i og for sig vedrører spørgsmål af principiel betydning, når forholdet er det, at det principielle spørgsmål må forventes afklaret i forbindelse med afgørelsen af andre enkeltsager, der allerede er optaget til realitetsbehandling. Det er vel foreneligt med varetagelsen af den funktion, der ved lovændringen var tiltænkt ankestyrelsen, at styrelsen i tilfælde af, at flere henvendelser vedrører den samme principielle problemstilling, foretager en udvælgelse blandt de foreliggende klager og alene realitetsbehandler dem, der skønnes egnede til at sikre en alsidig og nuanceret belysning af det principielle spørgsmål. Og jeg må være enig med ankestyrelsen i, at det efter omstændighederne ville kunne modvirke et væsentligt element i formålet med gennemførelsen af klagebegrænsningen, om samtlige sager i sådanne tilfælde blev antaget til realitetsbehandling.

Selvom jeg således ikke mener at kunne kritisere, at den sociale ankestyrelse ikke har fundet at kunne medvirke til en løsning af den påpegede skævhed ved den nu praktiserede ordning ved at antage flere enkeltsager til realitetsbehandling end, hvad der kan anses for påkrævet for en tilfredsstillende varetagelse af ankestyrelsens præcedensskabende funktion, må ankestyrelsens praksis imidlertid på et andet punkt give anledning til bemærkning.

Efter § 10, stk. 1, i loven om den sociale ankestyrelse skal ankestyrelsens afgørelser udfærdiges skriftligt og skal være ledsaget af en begrundelse.

Jeg har tidligere haft anledning til at fremhæve, at denne bestemmelse også gælder for afgørelser, der træffes af ankestyrelsen i medfør af lovens § 6, stk. 5 (om indbringelse af sager for ankestyrelsen som 3. instans), og at ankestyrelsens afgørelser om afvisning af

sådanne sager således skal indeholde en begrundelse på ganske samme måde som styrelsens øvrige afgørelser. Jeg henviser til den sag, der er refereret i folketingets ombudsmands beretning for året 1984, side 174 ff.

I praksis meddeler ankestyrelsen sin begrundelse for ikke at optage en foreliggende sag til realitetsbehandling under anvendelse af en standardblanket, hvis indhold er gengivet ovenfor.

Efter min opfattelse er anvendelsen af denne standardblanket misvisende i de her omhandlede tilfælde. Anvendelsen af standardblanketten er endvidre efter min opfattelse kritisabel, fordi den manglende udtrykkelige tilkendegivelse af, at den foreliggende sag i og for sig rejser et principielt spørgsmål, og at dette kan forventes afklaret i forbindelse med behandlingen af (en) verserende sag(er), ikke indeholder en opfordring til parten om at holde sig orienteret om udfaldet heraf med henblik på i påkommende tilfælde at søge amtsankenævnets behandling af hans sag genoptaget under henvisning til ankestyrelsens principielle afgørelse.

Jeg har gjort den sociale ankestyrelse bekendt med min opfattelse.

6. En ændring af den sociale ankestyrelsens aktuelle praksis med hensyn til meddelelse af begrundelse for styrelsens afvisning af at optage en foreliggende sag af den her omhandlede karakter til realitetsbehandling vil ikke i sig selv løse problemet med at sikre, at ankestyrelsens praksisdannende afgørelser i overensstemmelse med almindelige lighedsbetragtninger så vidt muligt får tillagt virkning for afgørelsen af samtidigt verserende sager efter ensartede kriterier.

Jeg har derfor tillige fundet at måtte gøre socialministeren bekendt med sagen og at måtte henstille til ministeren at foranledige iværksat en nærmere overvejelse med henblik på, at den gennemførte klagebegrænsning administreres på en sådan måde, at det ikke som under den nu praktiserede ordning kommer til at bero på tilfældigheder, i hvilket omfang praksisændringer som følge af en principiel afgørelse fra den sociale ankestyrelse reelt får tillagt virkning for afgørelsen af sager, der verserer samtidig.

Jeg har gjort folketingets retsudvalg bekendt med min henstilling.«

Den 30. april 1986 skrev socialministeriet således til mig:

»Ombudsmanden har i skrivelse af 14. januar 1986 beskrevet ankestyrelsens administration af reglen om at afgørelser, der er truffet af amtsankenævne, kun kan optages til realitetsbehandling, hvis de indeholder spørgsmål af principiel betydning.

Som led i administrationen af denne ordning afviser ankestyrelsen undertiden at optage en sag til realitetsbehandling med den begrundelse, at styrelsen i forvejen har optaget en anden sag til behandling, hvor det samme principielle spørgsmål vil blive vurderet. I disse tilfælde anerkendes de afviste sager altså som principielle, men afvises alene fordi der i forvejen verserer en sag, hvor det principielle spørgsmål behandles.

Ombudsmanden har ikke fundet grundlag for at kritisere, at ankestyrelsen afviser at optage en sag til realitetsbehandling, hvis der i forvejen i styrelsen verserer en sag, hvor det principielle spørgsmål vil blive afgjort.

Ombudsmanden har derimod kritiseret den standardbegrundelse, som anvendes af ankestyrelsen for at afvise at optage en sag til realitetsbehandling i tilfælde, hvor sagen anses for at indeholde et principielt spørgsmål, og hvor afvisningen sker fordi spørgsmålet bliver afklaret i forbindelse med en allerede verserende sag.

Ombudsmanden mener, at afvisningen i disse tilfælde bl.a. bør indeholde en opfordring til parten om at holde sig orienteret om denne afgørelse med henblik på eventuelt at søge sin sag genoptaget til behandling i amtsankenævnet under henvisning til ankestyrelsens principielle afgørelse.

Ombudsmanden har videre peget på, at en sådan begrundelsespligt ikke i sig selv vil løse problemet med at sikre, at ankestyrelsens praksisdannende afgørelser, i overensstemmelse med almindelig lighedsbetragtninger, så vidt muligt får tillagt virkning for afgørelser af samtidigt verserende sager efter ensartede kriterier.

Derfor har ombudsmanden bedt socialministeriet overveje at søge den gennemførte begrænsning i klageadgangen administreret på en sådan måde, at det ikke som under den nu praktiserede ordning kommer til at bero på tilfældigheder, i hvilket omfang praksisændringer, som følge af en principiel afgørelse i ankestyrelsen, reelt får virkning for afgørelsen af de

sager, der verserer samtidig.

Den sociale ankestyrelse er helt indstillet på, at der skal gives klar underretning om grunden til sagen ikke er blevet antaget til principiel behandling.

Ankestyrelsen og departementet er enig med ombudsmanden i, at det så vidt muligt bør sikres, at ankestyrelsens principielle afgørelser får virkning for både verserende og kommende sager ved amtsankenævn og kommuner om samme emne.

Ankestyrelsens principielle afgørelser offentliggøres og distribueres via SM systemet til de relevante myndigheder, herunder kommuner og amtsankenævn, der derigennem har mulighed for at tage højde for de eventuelle praksisændringer.

Socialministeriet er herudover indstillet på at bede kommuner og amtsankenævn at være opmærksomme på betydningen af, at ankestyrelsens principielle afgørelser hurtigt indarbejdes i praksis og indgår i vurderingen af verserende sager.

For at imødekomme de klagere, der afvises i ankestyrelsen fordi styrelsen har en sag med lignende principielle spørgsmål under behandling, har departementet henstillet til ankestyrelsen, at der samtidig med afvisningen af sagen, gives meddelelse til pågældende kommune og amtsankenævn om, at sagen har været påklaget og findes at være af principiel betydning.

Dette vil kunne indgå i vedkommende amtsankenævns eller kommunes vurdering af, om der er grundlag for at genoptage sagen, når afgørelse af det principielle spørgsmål foreligger.

Når samtidig klagerens opmærksomhed henledes på, at afgørelsen af det principielle spørgsmål offentliggøres og udsendes via SM systemet, har klageren – og evt. kommunen – mulighed for at anmode om at få sagen genoptaget.

Departementet er ikke indstillet på at pålægge ankestyrelsen af sig selv at underrette klagere, der har fået en sag afvist, om den afgørelse der er truffet om det principielle spørgsmål.

I skrivelse af 14. maj 1986 meddelte jeg socialministeriet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

17-3. *Udtalt, at bestemmelser om klagefrist principielt kun er anvendelige på klager, der angår forhold, som iøvrigt er undergivet klageinstansens kompetence. I tilfælde, hvor det er åbenbart, at denne grundlæggende procesforudsætning ikke er opfyldt, må klagen afvises med henvisning hertil, uanset om klagen er »ret-tidigt« indgivet.*

Kritiseret, at den sociale ankestyrelse ikke straks ved modtagelsen af en rykkerskrivelse havde besvaret denne og orienteret klageren om årsagen til, at sagens behandling trak ud. Af egen drift over for ankestyrelsen rejst spørgsmål om styrelsens efterlevelse af statsministeriets cirkulærskrivelse nr. 221 af 11. september 1978 om orientering af ansøgere og klagere, når sagsbehandlingen trækker ud, (og om besvarelse af rykkerskrivelser). (J.nr. 1985-681-056 m.fl.).

A klagede over en afgørelse fra den sociale ankestyrelse samt over den tid, der var medgået til ankestyrelsens behandling af sagen. Ved afgørelsen fandt ankestyrelsen, at styrelsen alene er kompetent til at behandle et spørgsmål om klassificering af hjemmehjælp, når det sker i forbindelse med en klage over betaling for hjemmehjælp.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A havde klaget til social- og sundhedsforvaltningen i København, omsorgsafdelingen, over en afgørelse fra et socialcenter om klassificering af ydet hjemmehjælp til A's hustru. Socialcentret havde klassificeret hjælpen som varig, medens A var af den opfattelse, at hjælpen burde klassificeres som midlertidig.

I skrivelse af 19. september 1983 til A tiltrådte omsorgsafdelingen afgørelsen og oplyste A om, at afdelingens afgørelse, for så vidt angik betalingsspørgsmålet, kunne indbringes for den sociale ankestyrelse inden for en frist af 4 uger fra modtagelsen af afgørelsen. I skrivelse af 27. oktober 1983 til A oplyste omsorgsafdelingen supplerende om anke mulighederne, »at det af lov nr. 196 af 25. maj 1983 fra socialministeriet vedrørende ændring af klagegang m.v. til den sociale ankestyrelse fremgår, at *alene* betalingsspørgsmål kan ankes. Som følge heraf vil afgørelser, der vedrører klassificering af hjemmehjælp, ikke kunne gøres til genstand for anke til den sociale ankestyrelse.«

A rettede herefter henvendelse til socialministeriet, der i skrivelse af 17. januar 1984 meddelte ham, at ministeriet ikke havde adgang til at træffe afgørelse i konkrete sager om hjemmehjælp efter bistandsloven. Ministeriet tilføjede, at det ikke kan »udelukkes, at et ankeor-

gan præjudicielt kan tage stilling til en klage over, at der er bevilget varig hjemmehjælp i stedet for midlertidig hjemmehjælp, idet der kan henvises til, at betalingens størrelse afhænger af, om hjælpen er varig eller midlertidig.«

A klagede herefter i skrivelse af 27. februar 1984 til den sociale ankestyrelse over omsorgsafdelingens afgørelse. A henviste til det, der var anført i socialministeriets ovennævnte skrivelse af 17. januar 1984 om ankestyrelsens kompetence til at behandle klagen.

I anledning af klagen meddelte den sociale ankestyrelse i skrivelse af 28. marts 1984 A følgende:

» . . .

Ifølge bistandslovens § 15, stk. 3, skal klager til ankestyrelsen indgives inden 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen.

Denne frist er overskredet, men ankestyrelsen kan efter loven bortse fra overskridelsen, når der er særlig grund hertil.

Efter oplysningerne i Deres brev er der ikke fundet nogen sådan særlig grund og ankestyrelsen kan derfor ikke behandle sagen. Ankestyrelsen har herved bemærket, at der er meddelt Dem ankevejledning i omsorgsafdelingens afgørelse af den 19. september 1983.

. . . «

I skrivelse af 24. april 1984 anmodede A den sociale ankestyrelse om at bortse fra overskridelsen af ankefristen og genoptage sagen, idet han henviste til, at han – først efter socialministeriets udtalelse i ovennævnte skrivelse af 17. januar 1984 om ankestyrelsens mulighed for at behandle sagen – fandt anledning til at indbringe sagen for den sociale ankestyrelse. A gjorde i skrivelserne opmærksom på, at hans interesse i anken alene var at få ændret omsorgsafdelingens afgørelse vedrørende klassificerin-

gen af hjemmehjælp, da dette havde betydning for hans mulighed for at få refusion af udgiften til hjemmehjælpen fra fortsættelsessygekassen Danmark. A havde ikke fundet anledning til alene at forelægge betalingsspørgsmålet for den sociale ankestyrelse, da der efter hans opfattelse ikke var grundlag for en nedsættelse af betalingen under hensyn til hans og hans hustrus socialindkomst.

Da A ikke havde modtaget svar fra den sociale ankestyrelse, rykkede han i skrivelse af 8. november 1984 ankestyrelsen for svar.

Da A fortsat ikke modtog svar, rykkede han i skrivelse af 16. januar 1985 på ny ankestyrelsen for svar.

Den sociale ankestyrelse svarede herefter i skrivelse af 25. januar 1985 bl.a. følgende:

» . . .

Man (skal) udtale – idet man beklager den sene besvarelse, der skyldes at Deres sag var bortkommet – at ankestyrelsen må fastholde, at alene spørgsmålet om betaling for hjemmehjælp vil kunne indbringes for ankestyrelsen, jfr. bistandslovens § 57 sammenholdt med § 15, og at ankefristen derfor må løbe senest fra omsorgsafdelingens afgørelse af 27. oktober 1983.

I anledning af at socialministeriet har udtalt, at ankestyrelsen præjudicielt vil kunne tage stilling til spørgsmålet om klassificering af hjemmehjælpen som midlertidig eller varig, skal bemærkes, at en sådan vurdering vil kunne indgå i behandlingen af en rettidig indgivet klage over betaling for hjemmehjælp, men spørgsmålet vil ikke kunne rejses uafhængig af en sådan sag. Der kan herved henvises til bistandslovens § 57.

Da det af Deres breve klart fremgår, at De ikke ønsker at klage over betalingsfastsættelsen, må ankestyrelsen fastholde, at man ikke kan behandle sagen.

. . . «

I klagen til mig anførte A bl.a., at han fandt det urimeligt, at den sociale ankestyrelse – først under henvisning til overskridelse af ankefristen på 4 uger og derefter under henvisning til, at alene spørgsmål om betaling for hjemmehjælp vil kunne indbringes for ankestyrelsen – havde afvist at behandle sagen. A henviste til, at ankestyrelsen, jfr. socialministeriets ovennævnte skrivelse af 17. januar 1984, præjudicielt måtte kunne tage stilling til en klage over, at der var bevilget varig hjemmehjælp under henvisning til, at betalingens størrelse afhæn-

ger af, om hjemmehjælpen er varig eller midlertidig. Endvidere klagede A over, at han først modtog svar fra den sociale ankestyrelse på sin skrivelse af 24. april 1984 efter 9 måneder og efter, at han i skrivelser af 8. november 1984 og 16. januar 1985 havde rykket for svar.

I anledning af klagen anmodede jeg den sociale ankestyrelse om en udtalelse, idet jeg specielt bad ankestyrelsen om at udtale sig om, hvorvidt det ikke havde været rigtigst i ankestyrelsens første skrivelse af 28. marts 1984 til A – og for så vidt også i ankestyrelsens anden skrivelse af 25. januar 1985 – at afvise hans klage med den begrundelse, at ankestyrelsen ikke anså sig for kompetent til at behandle klagen. Endvidere anmodede jeg om at modtage nærmere oplysninger om bortkomsten af sagen og om de eftersøgningsskridt, som jeg måtte gå ud fra var blevet iværksat i ankestyrelsen efter modtagelsen af A's skrivelse af 8. november 1984.

Den sociale ankestyrelse udtalte herefter bl.a., at ankestyrelsen »i betragtning af det meget store antal sager, der ligger til behandling i ankestyrelsen, ikke har fundet grund til at bruge ressourcer på redegørelser om ankestyrelsens kompetence i sager, som ankestyrelsen ikke kan tage stilling til, allerede fordi ankefristen er overskredet«. Når ankestyrelsen i skrivelser af 25. januar 1985 til A alligevel kom ind på kompetencespørgsmålet, var det begrundet i, at dette spørgsmål var afklaret i forbindelse med en anden rettidigt indgivet klage.

Om den tid, der var medgået til den sociale ankestyrelsens behandling af sagen, oplyste ankestyrelsen følgende:

». . . klageren (har) ikke modtaget orientering i overensstemmelse med statsministeriets cirkulærskrivelse nr. 221 af 11. september 1978, men . . . ankestyrelsen . . . overvejer (for tiden) spørgsmålet om, hvorledes sagsbehandlingen skal tilrettelægges med henblik på at sikre iagttagelsen af nævnte cirkulære.

Vedrørende sagens bortkomst kan oplyses, at efter at klagerens skrivelse af 24. april 1984 var modtaget og lagt til ekspedition på sagen, blev sagen fejlagtigt lagt ind i en anden sag.

Ankestyrelsen bliver først opmærksom herpå i forbindelse med en rykker fra (A). Ankestyrelsen har over for klageren beklaget

denne fejl.

Ankestyrelsen har ikke foretaget yderligere ekspeditioner udover de ovenfor nævnte.

...«

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til A:

»Det forhold, at ankestyrelsen afviste at behandle Deres klage i skrivelsen af 27. februar 1984, kan ikke i sig selv give mig anledning til bemærkninger.

Om de begrundelser, som den sociale ankestyrelse anvendte i skrivelserne af 28. marts 1984 og 25. januar 1985 for at afvise klagen, bemærker jeg imidlertid følgende:

Bestemmelserne om klagefrist er principielt kun anvendelige på klager, der angår forhold, som i øvrigt er undergivet klageinstansens kompetence. I tilfælde, hvor det er åbenbart, at denne grundlæggende procesforudsætning ikke er opfyldt, må den foreliggende klage afvises med henvisning hertil; det er uden betydning, om klagen er »rettidigt« indgivet. Hvis en stillingtagen til kompetencespørgsmålet kræver nærmere undersøgelse, vil det derimod ofte være forsvarligt at afvise at realitetsbehandle en »forsent« indgivet klage med henvisning hertil; men det bør da i fornødent omfang samtidig markeres, at der ikke er taget stilling til, om en rettidigt indgivet klage ville have kunnet undergives realitetsbehandling.

På denne baggrund burde den sociale ankestyrelse efter min opfattelse ikke i sin skrivelse af 28. marts 1984 have afvist at realitetsbehandle Deres henvendelse alene med henvisning til, at klagefristen var overskredet. Jeg henviser herved til, at dette under de foreliggende omstændigheder nærmest måtte efterlade det indtryk – og da rent faktisk også af Dem blev opfattet som en tilkendegivelse af – at ankestyrelsen ville have anset sig for kompetent til at realitetsbehandle en rettidigt indgivet klage over samme forhold. At dette ikke var tilsigtet, fremgår af ankestyrelsens senere skrivelse af 25. januar 1985 til Dem.

Jeg har gjort den sociale ankestyrelse be-

kendt med min opfattelse.

Jeg må forstå, at sagen var bortkommet (lagt ved en forkert sag) i tiden fra den 24. april 1984 til den 8. november 1984.

At en sag således bortkommer kan ske i enhver myndighed. Dette forhold giver mig ikke i sig selv anledning til at foretage noget.

Jeg må endvidere forstå, at ankestyrelsen blev opmærksom på sagens eksistens ved modtagelsen af Deres rykkerskrivelse af 8. november 1984. Ankestyrelsen foretog ikke noget i forhold til Dem ved modtagelsen af skrivelsen af 8. november 1984.

Det havde efter min opfattelse været rettest, at den sociale ankestyrelse – da styrelsen modtog Deres rykkerskrivelse af 8. november 1984 – straks havde besvaret denne og over for Dem beklaget, at sagen havde været bortkommet, og i øvrigt havde stillet Dem en snarlig besvarelse af Deres skrivelse af 24. april 1984 i udsigt.

Jeg har gjort den sociale ankestyrelse bekendt med min opfattelse.

I den cirkulærskrivelse nr. 221 af 11. september 1978, som den sociale ankestyrelse har omtalt i sin udtalelse, jfr. ovenfor, har statsministeriet henstillet bl.a., at rykkerskrivelser besvares omgående med oplysning om, hvad sagens behandling beror på, og hvornår en afgørelse kan forventes at foreligge.

Ankestyrelsen har oplyst, at styrelsen »for tiden overvejer spørgsmålet om, hvorledes sagsbehandlingen skal tilrettelægges med henblik på at sikre iagttagelsen af nævnte cirkulære«.

Den sociale ankestyrelse har tidligere orienteret mig om sådanne overvejelser.

Jeg kan oplyse, at jeg har fundet samtidig hermed af egen drift over for den sociale ankestyrelse at burde rejse spørgsmålet om, hvad der nærmere ligger i de nævnte overvejelser, og hvornår de kan ventes at være afsluttet.

...«

17-4. *Udtalt over for den sociale ankestyrelse, at bestemmelsen i bistandslovens § 138 a ikke kan antages at indeholde tilstrækkelig hjemmel for fastsættelse af regler, der ikke blot fraviger de almindelige udmålingsregler i lovens § 37, men som også tillægger sig bindende virkning for enhver udmåling af forbigående hjælp efter § 37 uanset tidligere tilsagn.*

Henstillet til den sociale ankestyrelse at tage den foreliggende sag op til fornyet overvejelse, idet ankestyrelsens afgørelser byggede på en anden opfattelse. (J. nr. 1985-1465-052).

Advokat A klagede for B over en afgørelse fra den sociale ankestyrelse. Ankestyrelsen tiltrådte herved en afgørelse fra det sociale ankenævn for Århus amt om udmåling af kontanthjælp efter bistandslovens § 37 til B under et højskoleophold.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at B var født i 1964, at hun var enlig, og at hun havde en lejet bolig sammen med en veninde.

B blev student i 1983. Efter studentereksamen tog hun til Afrika i 4½ måned. Siden hjemkomsten den 17. januar 1984 modtog hun hjælp efter bistandslovens § 37. Den 24. februar 1984 flyttede hun til Århus kommune, og fra den 1. marts 1984 fik hun udmålt hjælp efter bistandslovens § 37 med 1.850 kr. til underhold og 650 kr. til husleje.

Den 3. juli 1984 ansøgte hun Århus kommunes social- og sundhedsforvaltning om økonomisk hjælp til et højskoleophold i perioden fra den 1. oktober 1984 til den 3. maj 1985. Social- og sundhedsforvaltningen imødekom ansøgningen således, at der efter bistandslovens § 37 blev bevilget B et månedligt beløb på 2.063 kr. svarende til betalingen for hendes ophold på højskolen med fradrag af stats- og kommunistøtte. Endvidere blev der bevilget hende 791 kr. pr. måned til lommepege og beklædning samt hjælp til betaling af en månedlig hjemrejse. Endelig fik hun den 16. september 1984 yderligere bevilget 650 kr. pr. måned i samme periode til betaling af husleje, således at hun ikke ville være boligløs ved afslutningen af højskoleopholdet. Der ses ikke i forbindelse med bevillingen at være taget forbehold om, at afgørelsen kunne ændres f.eks. ved gennemførelse af ændrede udmålingsregler.

Den 1. oktober 1984 indgik Århus kommune i socialministeriets kontanthjælpsforsøg, jfr. bistandslovens § 138a.

Den 8. november 1984 modtog B oplysning fra social- og sundhedsforvaltningen i Århus kommune om, at støtten til højskoleopholdet

ville ophøre den 31. december 1984. Fra den 1. januar 1985 udmålte forvaltningen hjælpen til B med en grundydelse på 1.610 kr. samt et tillæg til dækning af hendes boligudgifter i Århus således, at hun selv heraf skulle betale for højskoleopholdet, lommepege, beklædning, rejsepenge og husleje.

I skrivelse af 11. november 1984 klagede B til det sociale ankenævn for Århus amt over social- og sundhedsforvaltningens ændring pr. 1. januar 1985 af udmålingen af hjælp under hendes højskoleophold.

Det sociale ankenævn indhentede en udtalelse af 3. december 1984 fra social- og sundhedsforvaltningen i Århus kommune, der bl.a. anførte følgende:

» . . .

Den 01.10.84 indgik Århus kommune i socialministeriets kontanthjælpsforsøg, og dette medførte, at man fra den 01.01.85 ikke længere kan støtte højskoleophold over bistandslovens § 37 på ovennævnte måde. Derimod kan bistandsmodtagere fremover få deres månedlige ydelse, hvilket i dette tilfælde vil være kr. 2.260, og så selv afholde udgifterne til evt. højskoleophold herud af.

. . . «

Det sociale ankenævn for Århus amt traf i mødet den 19. december 1984 følgende afgørelse, som blev meddelt i en skrivelse til B:

»Det sociale Ankenævn stadfæster den af socialforvaltningen truffe beslutning om med virkning fra 1. januar 1985 at yde Dem en hjælp i henhold til bistandslovens § 37 under Deres højskoleophold svarende til, hvad De ville være berettiget til, såfremt De ikke var på højskole, jfr. Den sociale Ankestyrelsens praksis som refereret i SM 0-56-84.

Da De ikke er optaget på højskole som led i foranstaltninger efter bistandslovens § 42, stk. 1, finder ankenævnet ikke grundlag for ved udmålingen af hjælpen at lade indgå dækning af udgiften til opholdsbetaling på højskolen.

Ankenævnet finder det ligeledes i overensstemmelse med gældende regler og praksis, at der i den udmålte hjælp foretages fradrag med den del af stats- og kommunestøtten, som er ydet til dækning af kostudgifter.

Endelig skal ankenævnet bemærke, at spørgsmålet om, hvorvidt De kan støtte ret på det af forvaltningen oprindeligt givne tilsagn om støtte under højskoleophold er et spørgsmål om begunstigende forvaltningsakt og henhører under de almindelige domstole.

...«

B klagede til den sociale ankestyrelse over ankenævnets afgørelse.

Ankestyrelsen afviste at behandle hendes klage under henvisning til, at styrelsen efter en gennemgang af sagens akter fandt, at sagen ikke var af principiel betydning.

Advokat A klagede herefter til mig over det sociale ankenævns afgørelse. I skrivelsen anførte A følgende:

»...

Min klient har den 3.7. og 16.9.1984 fået tilsagn om støtte til et højskoleophold varende fra 1. oktober 1984-3. maj 1985 i henhold til bistandslovens § 37. Støttebeløbenes størrelse er meddelt hende.

Der foreligger hermed en begunstigende forvaltningsakt for min klient. Betingelserne for at tilbagekalde denne forvaltningsakt er ikke opfyldt.

Medens tilsagn om støtte efter bistandslovens § 37 sædvanligvis må forstås således, at støtten ydes indtil videre, er det karakteristisk for min klient, at hun får bistandstilsagnet tidsbegrænset til den periode, som højskoleopholdet varer. Det er min opfattelse, at Århus kommune herefter er forpligtet til at fortsætte støtten i den periode, der er givet tilsagn for. Jeg bemærker i denne forbindelse, at tilsagnsperioden er rimelig kort og formålsbestemt med henblik på et højskoleophold af den varighed, som støtten er givet for.

Det forekommer urimeligt, om min klient, der havde indrettet sine forhold på støtten i denne korte periode, måtte tåle en nedskæring af støtten.

Det er min opfattelse, at den lovændring, der er indført i bistandslovens § 138a om fravigelse af bistandslovens § 37, ikke giver hjemmel for indgreb i de kortvarige tilsagn, som her allerede er givet i henhold til den da gældende bistandslovs § 37.

Den indførte § 138a forudsætter, at reglerne i § 37 kan fraviges gennem regler, som fastsættes af kommunalbestyrelsen og godkendes af socialministeren. Det kan ikke antages, at der hermed er givet kommunen hjemmel til at indføre regler, som griber ind i kommunens egen tidligere givne begunstigende forvaltningsakt af helt sædvanlig tidsbegrænset karakter, som det her er tilfældet.

Det forhold, at socialministeriet øjensynligt anvender § 138a som hjemmel for ved bekendtgørelsen selv at fastsætte regler til erstatning af bistandslovens § 37 i de pågældende kommuner, ændrer intet herved. Spørgsmålet kunne i virkeligheden rejses, om den indførte § 138a indeholder en sådan hjemmel, idet socialministeriet gennem den valgte fremgangsmåde med en udtømmende bekendtgørelse i virkeligheden synes at omgå den regelfastsættelse, som § 138a forudsætter.

...«

I anledning af A's klage modtog jeg en udtalelse fra det sociale ankenævnet for Århus amt samt sagens akter. I udtalelsen bemærkede ankenævnet, »at ankenævnet under henvisning til vedlagte udtalelse fra socialministeriet (socialministeriets skrivelse af 26. marts 1979 til socialcentret i Århus amtskommune - min tilføjelse) ikke har anset sig for kompetent til at tage stilling til spørgsmålet om begunstigende forvaltningsakt og har henvist spørgsmålet til de almindelige domstole.«

På grundlag af det sociale ankenævns udtalelse samt efter en gennemgang af sagens akter fandt jeg det rettest at anmode den sociale ankestyrelse om på ny at overveje sagen. (Jeg kan i den forbindelse henvise til det, der er anført i min beretning for 1984, s. 164, venstre spalte).

Den sociale ankestyrelse underrettede mig herefter om, at ankestyrelsen havde meddelt B, at styrelsen efter fornyet overvejelse af sagen havde besluttet at optage sagen til behandling.

Ankestyrelsen traf i en skrivelse til B følgende afgørelse:

»Under hensyn til, at Deres bopælskommune efter socialministeriets godkendelse er omfattet af forsøgsreglerne i socialministeriets bekendtgørelse af 24. september 1984, er der efter den 1. oktober 1984 ikke hjemmel til at beregne hjælpen til Dem efter de sædvanligt gældende regler i bistandslovens § 37.

Ankestyrelsen er således enig med amtsan-

kenævnet i, at der ikke er grundlag for at yde Dem særskilt hjælp i forbindelse med højskoleopholdet.

På dette punkt tiltræder ankestyrelsen derfor amsankenævnets afgørelse.

Ankestyrelsen finder derimod, at amsankenævnet kunne have taget stilling til spørgsmålet om, hvorvidt socialforvaltningen måtte være bundet af sit i juli 1984 givne tilsagn om hjælp til højskoleopholdet, idet der er tale om et spørgsmål fra sagsbehandlingen, som kan have betydning for sagens afgørelse.

Ankestyrelsen finder det beklageligt, at socialforvaltningen i forbindelse med afgivelsen af tilsagnet ikke var opmærksom på de problemer, der kunne opstå som følge af kommunens deltagelse i forsøget med faste ydelser efter bistandsloven.

Ankestyrelsen finder dog ikke tilstrækkeligt grundlag for at pålægge social- og sundhedsforvaltningen fortsat at opfylde det i juli 1984 givne tilsagn, da ydelser i overensstemmelse med dette tilsagn ville være uden hjemmel i socialministeriets bekendtgørelse af 24. september 1984.

...«

I klagen til mig anførte A, at han ikke fandt den sociale ankestyrelses afgørelse rimelig og rigtig.

I en udtalelse i anledning af klagen henviste det sociale ankenævn for Århus amt bl.a. til ankenævnets tidligere udtalelser i sagen.

I en udtalelse fra den sociale ankestyrelse henholdt ankestyrelsen sig til det anførte i begrundelsen for styrelsens afgørelse.

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til A:

»1. Efter bistandslovens § 138a kan socialministeren »... efter indstilling fra kommunalbestyrelsen tillade, at det sociale udvalg i en forsøgsperiode yder forbigående hjælp efter regler, der fraviger bestemmelserne i § 37, såfremt reglerne er godkendt af socialministeren«.

Bemyndigelsesbestemmelsen blev indsat i bistandsloven ved lov nr. 620 af 8. december 1982. Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår det, at baggrunden for bestemmelsen var en rapport, som en arbejdsgruppe under socialministeriet i slutningen af maj

måned 1981 havde afgivet om bistandslovens kontanthjælpsafsnit. I rapporten havde arbejdsgruppen bl.a. skitseret 2 modeller for beregning af forbigående kontanthjælp, der i større omfang end hidtil var baseret på faste ydelser. Da der i givet fald kunne blive tale om et radikalt brud med de hidtil gældende regler for udmåling af forbigående kontanthjælp, havde arbejdsgruppen peget på den mulighed, at der iværksættes forsøgsordninger, hvorved de skitserede modeller anvendelighed kunne vurderes set fra såvel ansøgenes som socialforvaltningens synsvinkel. Lovændringen var udtryk for en tilslutning til dette forslag. Jeg henviser til Folketingstidende 1982/83, tillæg A, spalte 751 ff.

Bemyndigelsen blev udnyttet i efteråret 1984, jfr. socialministeriets bekendtgørelsen nr. 484 af 24. september 1984. I bekendtgørelsen oplyses det, at socialministeren i medfør af den nævnte bestemmelse havde tilladt, at en række nærmere angivne kommuner, herunder Århus kommune, deltog i en forsøgsordning. Ordningen indebar, at forbigående kontanthjælp i en forsøgsperiode på 1 år fra den 1. oktober 1984 i de pågældende kommuner skulle udmåles, ikke efter de almindelige udmålingsregler i bistandslovens § 37, men i stedet efter et (for alle de deltagende kommuner enslydende) regelsæt, der er optaget i bekendtgørelsen.

2. Hjælp efter bistandslovens § 37 ydes til personer, der »i en begrænset tid« er afskåret fra at skaffe det fornødne til sit eget eller familiens underhold, jfr. herved også bestemmelsen i lovens § 37, stk. 4. Man har derfor næppe forestillet sig, at en gennemførelse af forsøgsordningen skulle kunne give anledning til særlige overgangsproblemer. Det er dog muligt bl.a. med henblik på at undgå overgangsvanskeligheder, at det i regelsættets punkt 8 er fastsat, at forsøgsordningen ikke skal indebære nogen ændring hverken i forhold til personer, der aftjener værnepligt ved bistandsarbejde i udviklingslandene, eller i forhold til personer, der afsøner fængselsstraf; for disse persongrupper vedkommende opretholdes de almindelige regler i kontanthjælpscirkulæret. I øvrigt indeholder regelsættet under punkt 9 følgende bestemmelse:

»Hjælp til personer, som den 1. oktober

1984 får løbende kontanthjælp efter de gældende regler i bistandslovens § 37, stk. 2-4, der sammen med eventuelle indtægter er mindre end ydelserne efter forsøgsordningen, skal gradvis forhøjes indtil den 1. januar 1985. Såfremt beregningen efter forsøgsordningen vil bevirke en nedgang i hjælpen, skal denne gradvis nedtrappes indtil den 1. januar 1985.«

3. Det er ikke gjort gældende, at den foreliggende sag måtte anses for omfattet af regelsættets punkt 9, og en situation som den foreliggende er heller ikke i øvrigt udtrykkeligt reguleret i regelsættet. For så vidt må jeg naturligvis være enig med den sociale ankestyrelse i, at en fortsat udbetaling af ydelser i overensstemmelse med de tilsagn, som (B) modtog i tiden forud for forsøgsperioden, »... ville være uden hjemmel i socialministeriets bekendtgørelse af 24. september 1984«.

Som anført af Dem i den skrivelse af 9. maj 1985 til mig, som dannede grundlag for ankestyrelsens realitetsbehandling af sagen, er spørgsmålet imidlertid snarere, om bestemmelsen i bistandslovens § 138a kan antages at indeholde tilstrækkelig hjemmel for fastsættelsen af regler, der ikke blot fraviger de almindelige udmålingsregler i bistandslo-

vens § 37, men som også tillægger sig bindende virkning for enhver udmåling af forbigående hjælp efter § 37 uanset tidligere meddelte tilsagn.

Efter min opfattelse må dette spørgsmål besvares benægtende.

Jeg henviser herved til, at forsøgsordningen tager sigte på den løbende sagsbehandling i forsøgsperioden, og at det derfor er uden enhver betydning for varetagelsen af de hensyn, som gennemførelsen af forsøgsordningen tilsigter at tilgodese, om der åbnes mulighed for at fragå tilsagn som dem, den foreliggende sag vedrører. På denne baggrund måtte det forudsætte sikre holdpunkter i lovtæksten eller dens forarbejder at antage, at bemyndigelsesbestemmelsen skulle indeholde fornøden hjemmel for en så vidtgående tilsidesættelse af forvaltningsrettens almindelige regler om tilbagekaldelse af (begunstigende) forvaltningsakter.

Jeg har gjort ankestyrelsen bekendt med min opfattelse, og jeg har henstillet til ankestyrelsen at genoptage sagen og derefter meddele (B) en ny afgørelse.

...«

Ved beretningsårets udløb forelå ankestyrelsens fornyede afgørelse endnu ikke.

17-5. *Efter praksis i henhold til invalidepensionslovens § 2, stk. 2, kunne den mellemste invalidepension kun ændres til den højeste pension, hvis ansøgning herom var indgivet inden det fyldte 60. år.*

Ved en fejl fra et hospitals side blev en ansøgning om forhøjelse af invalidepension ikke indgivet rettidigt til socialforvaltningen.

Udtalt, at det ikke var uforeneligt med invalidepensionslovens § 2, stk. 2, at undergive denne bestemmelse en indskrænkende fortolkning i det omfang, dette måtte følge af forvaltningsrettens almindelige regler. Ansøgningen, som »rettidigt« var udfærdiget på hospitalet, kunne derfor danne grundlag for realitetsbehandlingen af sagen. Henstillet til den sociale ankestyrelse at foranledige sagen realitetsbehandlet. (J.nr. 1985-801-043).

A rettede henvendelse til mig om hendes bror, B's, invalidepensionssag. A havde samtidig klaget til den sociale ankestyrelse over en afgø-

relse fra revaliderings- og pensionsnævnet for Københavns og Frederiksberg kommuner til B. I afgørelsen havde nævnet meddelt B, at han

ikke var berettiget til den højeste invalidepension,

» . . . idet Deres ansøgning om forhøjelse af invalidepension først er modtaget af kommunen efter det fyldte 60. år.«

I den anledning meddelte jeg A, at der ikke kan klages til ombudsmanden over en afgørelse, der kan ændres af en højere administrativ myndighed, før den højere myndighed har truffet afgørelse i sagen. Jeg bad derfor A om at afvente ankestyrelsens afgørelse, før hun tog stilling til, om der var grundlag for at rette henvendelse til mig. Jeg anmodede i en skrivelse af samme dag den sociale ankestyrelse om underretning om afgørelsen i sagen.

Efter at have modtaget kopi af ankestyrelsens afgørelse, hvori styrelsen tiltrådte nævnets afgørelse, anmodede jeg ankestyrelsen om udlån af sagens akter, og efter min gennemgang af sagens akter besluttede jeg af egen drift efter ombudsmandslovens § 6, stk. 5, at iværksætte en undersøgelse.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at B, der var født den 24. juli 1922, havde modtaget mellemste invalidepension siden den 1. oktober 1975. I perioden fra den 4. maj til den 10. september 1982 var B indlagt på Bispebjerg hospital.

Til brug for en ansøgning om højeste invalidepension til B udfyldte en læge på fysiurgisk afdeling den 28. juni 1982 et fortrykt skema («Anmodning fra hospitaler m.v. til social- og sundhedsforvaltningen») med lægelige oplysninger vedrørende B. I skemaet (anmodningen) foreslog hospitalet, at B »indstilles til forhøjet IP, d.v.s. højeste IP samt plejetillæg«.

Ved en fejl forblev skemaet i B's journal. Først den 7. september 1982 – d.v.s. efter at B var fyldt 60 år – blev fysiurgisk afdeling opmærksom på, at ansøgningen om forhøjelse af B's invalidepension ikke var blevet sendt til socialcentret Brønshøj.

Den 13. september 1982 sendte socialrådgiveren ved fysiurgisk afdeling ansøgningen til socialcentret.

Revaliderings- og pensionsnævnet meddelte B, at nævnet havde truffet afgørelse om, at han ikke ansås for berettiget til højeste invalidepension. Nævnet henviste til, at ansøgningen om forhøjelse af invalidepension først var modtaget af kommunen, efter at B var fyldt 60 år.

Denne afgørelse indbragte A og B som nævnt for den sociale ankestyrelse.

Under sagens behandling indhentede den sociale ankestyrelse en udtalelse fra revaliderings- og pensionsnævnet, der meddelte, at B lægeligt var fundet berettiget til højeste invalidepension. Ansøgningen var imidlertid først indgivet, efter at B var fyldt 60. år.

Den sociale ankestyrelse meddelte B, at ankestyrelsen på et møde efter de foreliggende oplysninger havde måttet lægge til grund, at ansøgningen om forhøjelse af pension var modtaget i kommunen, efter at B var fyldt 60 år. B var således ikke berettiget til højeste invalidepension. Ankestyrelsen tilføjede, at styrelsen ved afgørelsen ikke havde fundet, at det forhold, at der efter det oplyste havde været tale om en erkendt fejltagelse i forbindelse med begæringens indgivelse, kunne medføre et andet resultat, når der ikke i lovgivningen er hjemmel til at fravige de regler, der er fastsat derom. Ankestyrelsen tiltrådte derfor revaliderings- og pensionsnævnets afgørelse.

I min skrivelse til den sociale ankestyrelse, hvorved jeg af egen drift rejste sagen over for styrelsen, meddelte jeg, at jeg forstod styrelsens afgørelse således, at det var styrelsens opfattelse, at invalidepensionsloven udelukker, at der kunne tilkendes B den højeste invalidepension på grundlag af den foreliggende ansøgning. Jeg måtte således forstå, at styrelsen anså det for retligt udelukket at anse ansøgningen for afgivet på et tidspunkt forud for den 24. juli 1982, f.eks. på det tidspunkt, da ansøgningskemaet var udfyldt, og hvor afgivelsen af skemaet til socialforvaltningen alene beroede på hospitalet. Jeg bad den sociale ankestyrelse om at oplyse, om min forståelse af styrelsens begrundelse for afgørelsen var korrekt. I bekræftende fald bad jeg styrelsen om nærmere at begrunde opfattelsen.

Jeg anførte videre i skrивelsen:

» . . .

Jeg har forståelse for, at der kan være behov for en stram – rent teknisk – praksis med hensyn til afgørelsen af, hvornår en ansøgning om førtidspension anses for indgivet (sagen anses for rejst), således at der ikke efterlades tvivl om »nogle måneder til den ene eller den anden side«. Det er imidlertid ikke givet, at denne faste praksis uden videre bør overføres til en situation som den fore-

liggende, hvor der kan være tale om en mistet ydelse i ca. 7 år på forskellen mellem den mellemste førtidspension og den højeste førtidspension.

Det er klart, at det kun har interesse at foretage videre i den konkrete sag, hvis det må lægges til grund, at en afgørelse i anledning af pensionsansøgningen ville have ført til tilkendelse af højeste invalidepension til (B). Jeg beder oplyst, om ankestyrelsen ser sig i stand til at udtale sig om dette spørgsmål.

...«

I en udtalelse til mig anførte den sociale ankestyrelse følgende:

» . . .

Det fremgår af akterne fra revaliderings- og pensionsnævnet . . . , at ansøgeren lægeligt blev fundet berettiget til højeste invalidepension.

Da ankestyrelsen imidlertid, som det er ombudsmanden bekendt, kun træffer afgørelse om sådanne spørgsmål i ankemøde, mener ankestyrelsen ikke at kunne udtale sig om dette spørgsmål.

I den tidligere gældende invalidepensionslov var der i kap. V fastsat nærmere regler om ansøgning og udbetaling af ydelser efter loven (nu lov om social pension, kap. 3 om ansøgning).

Der var desuden i lovens § 19, stk. 5, givet socialministeren adgang til at fastsætte nærmere retningslinier om ansøgningens indgivelse til det sociale udvalg m.v., hvilken bemyndigelse var anvendt ved udfærdigelsen af socialministeriets cirkulære af 27. februar 1976 om ændring af pensionslovene og sikringsstyrelsens cirkulære af 8. marts 1976 om pensionskema til brug ved ansøgning om pension (nu lov om social pension § 26 og sikringsstyrelsens bekendtgørelse nr. 456 af 5. september 1984).

Socialministeriets cirkulære af 27. februar 1976 havde i kap. II, pkt. 2, om sagsforberedelsen i kommunen følgende ordlyd:

»Efter invalidepensionslovens § 19, folkepensionslovens § 18 og enkepensionslovens § 5 indgives ansøgning om invalidepension m.v., folkepension og enkepension til det sociale udvalg, der også selv kan rejse sag om pension til en person, der ikke selv har søgt derom. Rejses sagen af det sociale udvalg, fastsættes ansøgningsdatoen til den dato, hvor udvalget træffer

beslutning om, at pensions sag skal rejses.

Rejser ansøgeren selv spørgsmålet om ydelser i henhold til pensionslovene eller rejses dette på ansøgerens vegne af sygehus eller andre, er ansøgningsdatoen den dato, hvor henvendelsen (skriftlig eller mundtlig) modtages i kommunen. Kan pensionskema i disse tilfælde ikke straks udfyldes, anvendes en blanket, der indeholder ansøgerens navn, personnummer og bopæl, oplysning om, at der søges pension samt dato for henvendelsen. Der henvises i øvrigt til pkt. 4 om fremskaffelse af sociale oplysninger samt udfyldelsen af pensionskema . . . «

Ankestyrelsen finder, at ordene i § 19, stk. 1, om ansøgningens indgivelse, sammenholdt med pkt. 2 i cirkulæret af 27. februar 1976, ikke giver mulighed for at anse en ansøgning indgivet på det tidspunkt, da ansøgningskemaet er udfyldt.

Der er heller ikke givet hjemmel til at dispensere fra lovens betingelser for tilkendelse af pension, herunder for de fastsatte procedureforskrifter. Ankestyrelsen finder derfor, at der ikke er adgang for en forvaltningsmyndighed til at dispensere.

...

Ankestyrelsen må således fastholde den trufne afgørelse.

...«

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til den sociale ankestyrelse:

»Der er ikke i sagen tvivl om det faktiske forløb. Det kan således som ubestridt lægges til grund, at ansøgningskema om tilkendelse af højeste invalidepension til (B) blev udfyldt den 28. juni 1982, at (B) og hans ægtefælle af hospitalet fik bekræftet, at ansøgningen var indsendt, at det alene skyldes hospitalets fejl, at ansøgningen ikke blev fremsendt til socialcentret Brønshøj, inden (B) fyldte 60 år den 24. juli 1982, og at socialcentret Brønshøj først modtog ansøgningen den 14. september 1982.

Revaliderings- og pensionsnævnet og den sociale ankestyrelse har anset sig for retligt afskåret fra at realitetsbehandle (B's) ansøgning om højeste invalidepension alene med henvisning til, at ansøgningen først blev modtaget i socialforvaltningen (socialcentret Brønshøj) den 14. september 1982, d.v.s. efter at (B) var fyldt 60 år.

Til støtte for dette standpunkt har myndighederne navnlig henvist til bestemmelserne i den dagældende invalidepensionslovs § 2, stk. 2, og § 19, stk. 1 og 5, der havde følgende ordlyd:

§ 2, stk. 2:

»Efter det fyldte 60. år kan invalidepension hverken tilkendes, frakendes eller ændres til højere eller lavere pension efter § 3, stk. 2-4.«

§ 19, stk. 1 og 5:

»Ansøgning om ydelser efter loven indgives til det sociale udvalg . . .

Stk. 5. Socialministeren fastsætter nærmere retningslinier om ansøgningens indgivelse til det sociale udvalg, om udvalgets fremskaffelse af oplysninger samt om sagens forelæggelse for revaliderings- og pensionsnævnet.«

Jeg skal hertil først bemærke, at bestemmelsen i lovens § 2, stk. 2, efter sin ordlyd vel mest nærliggende måtte forstås således, at det afgørende for, om der kan ske forhøjelse, f.eks. af en tilkendt mellemste til højeste invalidepension, er, om den pågældende på *tilkendelsestidspunktet* er fyldt 60 år.

Således er bestemmelsen imidlertid ikke blevet administreret, idet det efter administrativ praksis anses for tilstrækkeligt, at *tidspunktet for ansøgningens indgivelse* ligger før det fyldte 60. år.

Denne praksis har ikke særlig støtte i lovens forarbejder (Folketingstidende 1964/65, tillæg A, sp. 1375-1380), men den er – som anført i sikringsstyrelsens cirkulærskrivelse af 5. november 1981 til samtlige revaliderings- og pensionsnævne – anset for tilstrækkeligt begrundet i » . . . almindelige forvaltningsretlige regler om, at en ansøgers rettigheder ikke skal begrænses af den tid, der for det offentlige medgår til sagens behandling«.

Efter min opfattelse kan det herefter ikke anses for uforeneligt med invalidepensionslovens § 2, stk. 2, også i andre henseender at undergive denne bestemmelse en indskrænkende fortolkning, i det omfang dette måtte følge af forvaltningsrettens almindelige regler.

I statsministeriets cirkulære nr. 245 af 23. november 1923 er det bl.a. foreskrevet, at en sag, der indkommer til en statsmyndighed,

men ikke vedrører denne myndighed, straks bør afgives eller videresendes til rette myndighed. Dette almindelige sagsbehandlingsprincip er nu foreslået lovfæstet som § 7, stk. 2, i det af justitsministeren fremsatte forslag til forvaltningslov (lovforslag nr. L 4).

Det er almindeligt antaget, at udgangspunktet, hvorefter en klage skal være kommet frem til klageinstansen inden udløbet af en fastsat klagefrist, fraviges, hvis klagen ved en fejltagelse er rettidigt indgivet til en urigtig myndighed, idet denne myndighed i henhold til statsministeriets cirkulære har pligt til at videresende sagen til den rette myndighed, og at en klage, der er indgivet under disse omstændigheder, må anses for rettidigt indgivet. Jeg henviser til Betænkning (Nr. 657/1972) om begrundelse af forvaltningsafgørelser og administrativ rekurs m.v., s. 67.

Jeg har tidligere givet udtryk for, at denne retsopfattelse efter min mening må lægges til grund, ikke blot ved afgørelsen af, om en klage er rettidigt indgivet, men også i øvrigt hvor der er spørgsmål om, hvorvidt en retlig betydningsfuld henvendelse, der er indgivet til en anden myndighed end den kompetente, kan anses for rettidigt indgivet. Jeg henviser til den sag, der er refereret i min beretning for året 1982, s. 176 ff.

På denne baggrund ville det efter min opfattelse ikke kunne anses for uforeneligt med bestemmelsen i den dagældende invalidepensionslovs § 2, stk. 2, hvis den foreliggende ansøgning om forhøjet pension var blevet undergivet realitetsbehandling.

En sådan realitetsbehandling ville heller ikke kunne anses for stridende mod andre af lovens bestemmelser.

Det bemærkes herved, at den tidligere gengivne bestemmelse i invalidepensionslovens § 19, stk. 1, hvorefter ansøgning om ydelser efter loven indgives til det sociale udvalg, skal ses på baggrund af, at kompetencen til at træffe afgørelser i pensionsager (efter den forberedende behandling i den primærkommunale socialforvaltning) er henlagt til revaliderings- og pensionsnævnet. Der er ingen holdpunkter for at tillægge den nævnte bestemmelse nogen videregående, selvstændig betydning i den foreliggende sammenhæng.

I medfør af lovens § 19, stk. 5, havde socialministeren endvidere udsendt et cirku-

lære (nr. 31 af 27. februar 1976) om ændring af folke-, invalide- og enkepensionsloven med henblik på udlægning af invalideforsikringsrettens og førtidspensionsudvalgets afgørelser. Det afsnit, som den sociale ankestyrelse har henvist til, angår »Sagsforberedelsen i kommunen«. Cirkulæret er rettet til de myndigheder, der beskæftiger sig med behandlingen af ansøgninger om pension, og indeholder i det hele retningslinier for tilrettelæggelsen af arbejdet i disse myndig-

heder. Cirkulæret indeholder ikke regler, der udtrykkeligt tager stilling til det spørgsmål, som sagen rejser, eller i øvrigt regler, der normerer borgernes retstilling – hvilket den valgte form for regelfastsættelsen da heller ikke indikerer.

Under henvisning til det anførte finder jeg at måtte henstille til ankestyrelsen at undergive sagen en fornyet overvejelse.

...«

17-6. *Henstillet til den sociale ankestyrelse at undergive en sag om tilbagebetaling af for meget udbetalt folkepension en fornyet behandling. Sagen rejste spørgsmål om, hvorvidt det forhold, at en pensionist undlader at give oplysning f.eks. om nogle indkomster, kan føre til, at et tilbagebetalingskrav kan rettes (også) mod pensionistens ægtefælle, der også er pensionist, og som er i god tro med hensyn til den manglende oplysning om en indtægt. (J. nr. 1985-825-045).*

I sagen var der klaget til mig over, at den sociale ankestyrelse havde truffet afgørelse om, at et pensionistægtepar skulle tilbagebetale et beløb (7.532 kr.), som de havde modtaget for meget i udbetalt folkepension i tiden fra den 1. oktober 1981 til den 31. oktober 1982.

I slutningen af juni 1981 havde manden rettet henvendelse til social- og sundhedsforvaltningen i sin kommune for at ansøge om folkepension. Hans ægtefælle modtog i forvejen folkepension.

Årsagen til tilbagebetalingskravets opståen var, at der ved pensionsberegningen i anledning af, at manden overgik til folkepension, ikke blev taget hensyn til, at han nu fik løbende udbetalinger på nogle indekskontrakter. Udbetalingerne på mandens indekskontrakter havde betydning for beregningen af såvel hans pension som af ægtefællens.

Ankestyrelsen fandt, at betingelserne i folkepensionslovens § 25 for at kræve det omtalte beløb tilbagebetalt var opfyldte, og lagde herved vægt på, at manden ved sin ansøgning om folkepension ikke i ansøgningskemaet havde anført, at han havde indekskontrakter eller sikret sig, at oplysningerne herom blev påført skemaet.

Efter min gennemgang af sagen fandt jeg ikke tilstrækkeligt grundlag for at kritisere den sociale ankestyrelses afgørelse for så vidt angik den del af tilbagebetalingskravet, der vedrørte mandens folkepension.

Efter min opfattelse gav sagen imidlertid anledning til at rejse spørgsmål om, hvorvidt det forhold, at en pensionist undlader at give oplysning, f.eks. om nogle indkomster, kan føre til, at et tilbagebetalingskrav kan rettes (tillige) mod pensionistens ægtefælle, der også er pensionist, og som er i god tro med hensyn til de manglende oplysninger om en indtægt.

Da ankestyrelsen ikke sås at have taget stilling til det omtalte spørgsmål og dermed til, om der var grundlag for at kræve tilbagebetalt det beløb, som ægtefællen havde modtaget for meget i folkepension, henstillede jeg til ankestyrelsen at undergive sagen en fornyet behandling.

Ved beretningsårets udløb forelå den sociale ankestyrelses afgørelse endnu ikke.

17-7. *Udtalt, at der ikke samtidig med udbetaling af hjælp efter bistandsloven kan træffes en tilbagebetalingsafgørelse efter lovens § 26, stk. 1, nr. 4.*

Endvidere udtalt, at det måtte anses for klart uforeneligt med bestemmelsen i § 26, stk. 1, nr. 3, at træffe afgørelse om tilbagebetaling i tilfælde, hvor forventningen om hjælpsmodtagerens tilbagebetalingsevne er behæftet med større usikkerhed, med henvisning til at kravet ikke vil blive effektueret, hvis forventningen ikke holder stik, jfr. § 27, stk. 1.

Henstillet til den sociale ankestyrelse at genoptage sagen, idet jeg stod uforstående overfor, at den pågældende var anset for at være i stand til i løbet af kortere tid at tilbagebetale den ydede kontanthjælp. (J.nr. 1985-63-051).

Gellerupparkens Retshjælp klagede for A over en afgørelse fra den sociale ankestyrelse, hvorved styrelsen tiltrådte en afgørelse fra det sociale ankenævn for Århus amt om tilbagebetaling af kontanthjælp, der var ydet A i henhold til bistandslovens § 37 i en periode, der var identisk med en lønoptjeningsperiode.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A fra begyndelsen af oktober 1982 til den 31. december 1982 fra socialforvaltningen i Århus kommune modtog økonomisk hjælp på grund af arbejdsløshed i henhold til bistandslovens § 37, stk. 2, med 2.974 kr. pr. måned. Den 29. december 1982 meddelte A Århus kommunes socialforvaltning, at hun fra den 1. januar 1983 havde fået arbejde som landbrugsmedhjælper på en gård. Lønnen udgjorde brutto 4.000 kr. pr. måned, og første lønudbetaling ville ske den 1. februar 1983. På grundlag heraf udbetalte socialforvaltningen hjælp til A i henhold til bistandslovens § 37, stk. 2, for januar 1983 med 2.974 kr. Hjælpen blev ydet mod tilbagebetalingspligt i henhold til bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 4, »idet hjælpsperioden var identisk med lønoptjeningsperioden«.

A klagede til det sociale ankenævn for Århus amt over, at socialforvaltningen havde gjort hjælpen tilbagebetalingspligtig. Hun henviste til, at hun i fremtiden kun ville få en løn på brutto ca. 4.000 kr. om måneden, hvilket ikke ville medføre en forøgelse af hendes indtægt i forhold til den ydede kontanthjælp, da hun nu også skulle afholde udgifter til transport til og fra arbejde m.m. Hun kunne derfor ikke se, hvorledes det skulle være muligt for hende at tilbagebetale et beløb svarende til en hel månedsløn. Det sociale ankenævn traf følgende afgørelse i en skrivelse til A:

» . . .

Det sociale ankenævn stadfæster socialfor-

valtningens afgørelse.

Ankenævnet finder, at forvaltningen ikke med hjemmel i bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 4, kan kræve hjælpen tilbagebetalt. Da der er tale om lønindtægt vil hjemmel på tilbagebetalingspligten være at finde i bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3. Da det dog af sagen fremgår, at forvaltningen ved hjælpens udbetaling har gjort Dem bekendt med tilbagebetalingspligten, finder nævnet, at der ikke er grundlag for at ophæve den af forvaltningen truffene afgørelse.

. . . «

I skrivelsen henviste det sociale ankenævn til reglerne om gennemførelse af betalingskravet, jfr. bistandslovens § 27, stk. 1.

A klagede til den sociale ankestyrelse over afgørelsen fra det sociale ankenævn. Hun gentog sine tidligere over for ankenævnet anførte indsigelser mod socialforvaltningens afgørelse og tilføjede, at hun i forbindelse med udbetaling af hjælpen for januar 1983 ikke havde haft andet valg end at skrive under på, at hjælpen var udbetalt mod tilbagebetalingspligt.

Den sociale ankestyrelse tiltrådte ankenævnets afgørelse.

I klagen til mig anførte retshjælpen bl.a., at betingelserne for at kræve tilbagebetaling efter bistandslovens § 26 er, at begrundelsen for tilbagebetalingen, jfr. § 26, stk. 1, er korrekt, og at oplysningspligten i § 26, stk. 2, er opfyldt. Retshjælpen anførte videre:

» . . .

For (A) har dette, at man fra starten har krævet tilbagebetaling efter den mere objektive regel i Bil § 26, stk. 1, nr. 4, i stedet for § 26, stk. 1, nr. 3, der indebærer et påbudt skøn, bevirket udover den forkerte hjemmel, at det påbudte skøn overhovedet ikke er foretaget.

Ifølge Bil § 26, stk. 1, nr. 3, vil skønstemæt

angivelig medføre, at et tilbagebetalingskrav kun kan forbeholdes, »når der på *det tidspunkt* da der søges hjælp på grund af økonomisk trang, foreligger forhold, der viser at pågældende i løbet af kortere tid vil være i stand til at tilbagebetale hjælpen.«

Denne kortere tid kan angivelig kun være ca. 2-3 måneder, da ingen med sikkerhed kan se længere, og der skal være tale om mulighed for at tilbagebetale hjælpen som helhed.

Der kan altså ikke blive tale om tilbagebetalings-forbehold når det bygger på en usikker »engang med tiden«.

Da (A's) indtjening foreløbig ville blive mindre end den trangsbestemte hjælp i medfør af Bil. § 37, kan betingelserne i skønstemaet ikke føre til, at der kan forbeholdes tilbagebetaling, jfr. Bil. § 26, stk. 1, nr. 3.

...«

I en udtalelse i anledning af klagen til mig anførte den sociale ankestyrelse, at styrelsen ved sin afgørelse havde lagt vægt på, at det ved socialforvaltningens udbetaling af hjælp den 29. december 1982 udtrykkeligt blev tilkendegivet over for A, at hjælpen var tilbagebetalingspligtig, idet »hjælpsperioden er identisk med lønoptjeningsperioden«, jfr. forvaltningens journalnotat af samme dato.

Den sociale ankestyrelse tilføjede:

»... at der - hverken i lovtæksten eller i socialministeriets cirkulære om bistandslovens almindelige bestemmelser - er givet en nærmere definition på begrebet »i løbet af kortere tid«. Selve det forhold, at en hjælpsmodtager er i arbejde på tidspunktet for hjælpens udbetaling, må efter ankestyrelsens opfattelse normalt være tilstrækkelig til, at der tages forbehold om tilbagebetaling.

...«

Endelig henviste ankestyrelsen til, at det sociale ankenævns i sin afgørelse havde medtaget bestemmelsen i bistandslovens § 27, stk. 1, om forudsætningerne for tilbagebetalingskravets gennemførelse.

Til ankestyrelsens udtalelse bemærkede retshjælpen, at bestemmelsen i bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3, indebærer, at der i hvert enkelt tilfælde skal foretages en konkret vurdering af, om hjælpsmodtagerens forhold, herunder løndtægt, kan begrunde tilbagebetaling. Rets- hjælpen bemærkede endvidere, »at der ikke i sagen findes holdepunkter for at antage, at forvaltningen ved afgørelsen af tilbagebetalings-

spørgsmålet ved en formel fejl har henført forholdet under § 26, stk. 1, nr. 4. Denne opfattelse bekræftes af den omstændighed, at begrundelsen udelukkende henviser til det objektive kriterie, »at hjælpsperioden er identisk med lønoptjeningsperioden«, og at det intetsteds af sagsbehandlingen fremgår at der skulle være foretaget en konkret vurdering af klagerens mulighed for tilbagebetaling.«

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til retshjælpen:

»Århus kommunes social- og sundhedsforvaltnings afgørelse om, at den hjælp, som (A) modtog i januar måned 1983, skulle ydes med tilbagebetalingspligt, blev truffet med henvisning til bestemmelsen i bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 4, som har følgende indhold:

»Det sociale udvalg kan træffe beslutning om tilbagebetaling, ... når en person, der har modtaget hjælp, senere får udbetalt en erstatning, et underholdsbidrag eller lignende, der dækker samme tidsrum og samme formål som den udbetalte hjælp.«

Det sociale ankenævns stadfæstede ... socialforvaltningens afgørelse om tilbagebetalingspligt, men ændrede hjemmelen til bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3, der har følgende indhold:

»Det sociale udvalg kan træffe beslutning om tilbagebetaling, ... når der på det tidspunkt, da der søges hjælp på grund af økonomisk trang, foreligger forhold, der viser, at pågældende i løbet af kortere tid vil være i stand til at tilbagebetale hjælpen.«

Den sociale ankestyrelse stadfæstede ankenævnets afgørelse.

I socialministeriets cirkulære af 15. august 1975 med senere ændringer om bistandslovens almindelige bestemmelser anføres det vedrørende bestemmelsen i § 26, stk. 1, nr. 3, at denne giver mulighed for at yde en art »lån« til en person, der i principet skulle kunne klare sig selv, men er i »likviditetsvanskeligheder«, fordi pågældende venter på udbetaling af visse tilgodehavender, f.eks. en arbejds løn, der betales bagud eller et andet vederlag.

Om bestemmelsen i § 26, stk. 1, nr. 4, er det i cirkulæret anført, at denne bestemmelse vedrører hjælp til en person, der senere får en anden ydelse - f.eks. en erstat-

ning, et underholdsbidrag eller en social pension – der dækker samme tidsrum og formål som den udbetalte hjælp.

Denne bestemmelse vedrører den situation, hvor det først efter udbetaling af hjælpen viser sig, at den pågældende får en anden ydelse, der dækker samme tidsrum og formål som hjælpen. Der kan således ikke samtidig med udbetalingen af hjælp træffes en tilbagebetalingsafgørelse efter § 26, stk. 1, nr. 4. Jeg er derfor enig med det sociale ankenævnet og ankestyrelsen i, at hjemmelen for i det foreliggende tilfælde at kunne kræve tilbagebetaling i givet fald må søges i bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3.

Anvendelsen af den nævnte bestemmelse forudsætter, at at der på ansøgningstidspunktet foreligger forhold, »... der viser, at pågældende i løbet af kortere tid vil være i stand til at tilbagebetale hjælpen«. (fremhævet af mig).

Det fremgår ikke af sagen, hvilke nærmere forhold den sociale ankestyrelse har lagt vægt på ved afgørelsen om, at hjælpen for januar måned 1983 til (A) med rette var gjort tilbagebetalingspligtig.

De oplysninger, der forelå som grundlag for de trufne afgørelser, var, at (A) i månederne oktober, november og december 1982 havde fået udbetalt 2.974 kr. i kontanthjælp. Fra den 1. januar 1983 fik (A) arbejde som landbrugsmedhjælper på en gård til en månedlig løn på brutto 4.000 kr. I sin skrivelse ... til den sociale ankestyrelse oplyste (A), at hendes løn efter skat udgjorde 2.760 kr. pr. måned. (Jeg har dog bemærket, at der for indkomståret 1983 opstod en overskydende skat på 2.070 kr.). Forholdet er således det, at (A's) fremtidige nettoindtægt fra den 1. januar 1983 ikke var udtryk for en forbedring af de økonomiske forhold, men derimod i bedste fald ville indebære en forbliven på det niveau, som den stedfundne udmåling efter bistandslovens § 37 var udtryk for.

Jeg står uforstående overfor, at man på dette grundlag har kunnet anse bestemmelsen i bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3, for anvendelig.

Jeg bemærker herved, at et af den nævnte bestemmelses typiske anvendelsesområder vel er tilfælde, hvor hjælpen ydes med henblik på at afhjælpe forbigående likviditetsvanskeligheder, der har sammenhæng med,

at hjælpsmodtageren har påbegyndt et nyt arbejde, for hvilket lønnen erlægges (som her) f.eks. månedsvi bagud, jfr. således også den ovenfor citerede cirkulærestemmelse; anvendelsen af nr. 3 – også i sådanne tilfælde – forudsætter imidlertid, at der efter et konkret skøn er forholdsvis sikre holdpunkter for at antage (»viser«), at lønindtægten »i løbet af kortere tid« vil kunne give dækning for tilbagebetalingskravet. Det foreliggende materiale indeholder intet holdpunkt for en sådan antagelse, idet den forventede (netto-)lønindkomst for (A) ikke repræsenterede en forbedring af hendes økonomiske situation i forhold til det niveau, som den hidtidige udmåling af hjælp efter bistandslovens § 37 var udtryk for.

For så vidt ankestyrelsen (og amtsankenævnet) med sin henvisning til bistandslovens § 27, stk. 1, har villet give udtryk for den opfattelse, at bestemmelsen i § 26, stk. 1, nr. 3, må kunne finde anvendelse også i tilfælde, hvor forventningen om hjælpsmodtagerens tilbagebetalingsevne er behæftet med større usikkerhed, idet tilbagebetalingskravet, der som forventningen viser sig ikke at holde stik, da blot ikke (for tiden) vil blive effektueret, skal jeg bemærke, at jeg må anse en sådan opfattelse for klart uforenelig med de nævnte bestemmelsers struktur.

Jeg har gjort den sociale ankestyrelse bekendt med min opfattelse, og jeg har henstillet til ankestyrelsen at genoptage sagens behandling og meddele (A) en ny afgørelse.

Jeg finder herefter ikke tilstrækkelig anledning til at gå nærmere ind på betydningen af, at socialforvaltningen oprindelig støttede tilbagebetalingskravet på bestemmelsen i bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 4, medens amtsankenævnet henførte forholdet under samme bestemmelses nr. 3.

...«

Efter at den sociale ankestyrelse havde genoptaget sagens behandling, traf ankestyrelsen i et møde den 8. januar 1986 følgende afgørelse:

»Bestemmelserne i bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3 og 4, handler begge om tilfælde, hvor der kan kræves tilbagebetaling af hjælpen, fordi modtageren vil få eller har fået en indtægt. Begge bestemmelser er således udtryk for, at der skal ske tilbagebetaling i tilfælde, hvor

der ellers ville blive tale om en »dobbeltydelse«. Bestemmelserne adskiller sig imidlertid fra hinanden derved, at det i nr. 3 udtrykkeligt kræves, at der foreligger forhold, der viser, at pågældende i løbet af kortere tid vil være i stand til at tilbagebetale hjælpen. Under hensyn til, at der er tale om et udtrykkeligt krav i § 26, stk. 1, nr. 3, finder ankestyrelsen, at der inden rejsning af tilbagebetalingskrav må tages stilling, både til om der foreligger forhold, der viser, at den pågældende vil få en indtægt, og til, om denne indtægt er af en sådan størrelse, at den pågældende bliver i stand til at tilbagebetale hjælpen.

Ankestyrelsen finder herefter, at (A's) indtægt ved beskæftigelsen fra januar 1983 ikke var af en sådan størrelse, at (hun) kunne siges at være i stand til at tilbagebetale hjælpen i løbet af kortere tid. Ankestyrelsen ophæver derfor tilbagebetalingskravet.

Ankestyrelsen ændrer således sin afgørelse i skrivelse af 21. august 1984.«

Jeg meddelte herefter ankestyrelsen, at jeg havde taget den ændrede afgørelse til efterretning.

17-8. *Henstillet til amsankenævnet for Københavns amt at genoptage behandlingen af en sag om udbetaling af folkepension for en periode, hvor folkepensionen ikke var blevet hævet og derfor efter § 40 i loven om social pension ansås for bortfaldet. Amsankenævnet havde forud for sin afgørelse om afslag på udbetaling ikke nærmere overvejet, dels fra hvilket tidspunkt 1 års fristen i loven skulle regnes, dels om en ansøgning om skattefritagelse kunne sidestilles med en ansøgning om (genoptagelse af) udbetaling af pension. (J.nr. 1984-1319-945).*

Advokat A klagede for B over en afgørelse fra amsankenævnet for Københavns amt, hvorved ankenævnet tiltrådte et afslag fra Søllerød kommune på udbetaling af folkepension til B for perioden fra den 1. september 1982 til den 16. september 1983.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at B, der var født i 1910, i oktober måned 1979 bosatte sig i Spanien. Han opgav sin adresse som XXX, Torremolinos, Malaga, Spanien. B fik udbetalt folkepension fra Søllerød kommune, hvor han havde boet inden flytningen. Pensionen blev indsat på hans bankkonto.

I marts 1980, september 1980, marts 1981 og september 1981 sendte socialforvaltningen leveattester til B, og B returnerede attesterne som dokumentation for, at han fortsat var i live og opholdt sig på den opgivne adresse.

Den 23. februar 1982 meddelte B pensionsafdelingen, at han havde skiftet bankkonto.

Den 31. marts 1982 sendte pensionsafdelingen en ny leveattest til B. Da attesten ikke blev returneret i udfyldt stand, blev en genpart heraf

fremsendt til B den 24. juni 1982. Den kom imidlertid retur fra postvæsenet. På konvolutten var – formentlig af det spanske postvæsen – blevet påtegnet adressen YYY, Torremolinos, Malaga, Spanien.

Pensionsafdelingen sendte den 27. juli 1982 en ny leveattest til denne adresse. Også denne attest kom retur fra postvæsenet.

Pensionsafdelingen besluttede herefter at standse udbetalingen af pension til B. Pensionen for september måned, der var anvist til banken, blev tilbagekaldt den 24. august 1982. Beløbet skulle have været til disposition den 30. august 1982.

I skrivelse af 9. december 1982 anmodede B's revisor ligningsmyndigheden i Søllerød kommune om skattefritagelse for B for året 1983.

Ligningsmyndigheden meddelte i skrivelse af 14. december 1982 B's revisor, at skattefritagelse var bevilget, og fritagelseserklæring blev fremsendt til bl.a. pensionsafdelingen i social- og sundhedsforvaltningen.

Den 24. august 1983 modtog pensionsafde-

lingen oplysning fra Københavns kommune om, at B's hustru var tilflyttet Københavns kommune i februar 1983, men at B fortsat opholdt sig i Spanien.

Den 15. september 1983 henvendte B's hustru sig til pensionsafdelingen og meddelte, at B ikke havde modtaget pension i flere måneder. Afdelingen aftalte med B's hustru, at B skulle fremsende leveattest samt oplysninger om sin nye adresse.

I skrivelse af 17. september 1983 til pensionsafdelingen anførte B, at han ikke havde modtaget pension siden marts 1983. Han sendte endvidere en leveattest samt oplysning om sin nye adresse i Spanien.

I anledning af B's skrivelse rettede pensionsafdelingen henvendelse til sikringsstyrelsen, der oplyste, at B's ret til pension i perioden fra den 1. september 1982 til den 16. september 1983 måtte anses for bortfaldet efter § 23, stk. 4, i folkepensionsloven (nu lov om social pension § 40), men at skrivelsen af 17. september 1983 måtte anses som en ny begæring om pension, således at B var berettiget til folkepension fra denne dato. Sikringsstyrelsen lagde bl.a. vægt på, at B ikke havde opfyldt sin oplysningspligt med hensyn til adresseændringen.

Pensionsafdelingen meddelte B, at det sociale udvalg havde truffet afgørelse om, at pensionen ikke kunne udbetales for perioden fra den 1. september 1982 til den 16. september 1983, idet retten til at modtage pensionen var bortfaldet efter folkepensionslovens § 23, stk. 4. Pensionsafdelingen oplyste, at B var berettiget til at modtage pension igen fra den 17. september 1983.

B klagede til amtsankenævnet for Københavns amt over det sociale udvalgs afgørelse. B henviste til, at hans revisor i december 1982 havde anmodet om skattefritagelse, og at pensionsafdelingen som følge heraf havde modtaget en skattefritagelseserklæring fra ligningsmyndigheden i kommunen. B oplyste endvidere, at han ikke af bankens kontoudtog havde kunnet se, at det var hans pension, der manglede i de påførte beløb. I øvrigt henviste B til, at han i det sidste års tid havde været syg.

I en udtalelse til amtsankenævnet anførte socialforvaltningen i Søllerød kommune, at B ved tilflytningen til kommunen i 1978 var blevet oplyst om, at han havde pligt til at give meddelelse om adresseforandringer til kommunen, og at oplysningspligten tillige fremgik af de leveattester, som han havde modtaget.

B oplyste yderligere under sagen, at han i juli 1982 havde fremsendt meddelelse om adresseændringen til bl.a. pensionsafdelingen, men at brevet tilsyneladende var bortkommet. Han havde endvidere meddelt adresseændringen til postvæsenet i Spanien. B fandt, at den omstændighed, at pensionsafdelingen 2 gange havde fået leveattesten retur fra postvæsenet, burde have henledt afdelingens opmærksomhed på, at der måtte være noget galt med postgangen.

Efter anmodning fra amtsankenævnet oplyste socialforvaltningen i Søllerød, at forvaltningen havde modtaget underretning om skattefritagelsen fra ligningsmyndigheden, men at B's adresse ikke fremgik af meddelelsen. Endvidere oplyste forvaltningen, at man ikke ved samtalen den 24. august 1983 havde forespurgt Københavns kommune om B's adresse, og at Københavns kommune ikke selv havde oplyst dette. I øvrigt fremhævede forvaltningen, at det efter folkepensionslovens § 21, stk. 3, påhvilede pensionisten at give oplysninger om adresseændringer, og at afdelingen derfor ikke havde rettet henvendelse til andre instanser med henblik på at få oplyst B's adresse.

Amtsankenævnet traf afgørelse om, at den manglende udbetaling af pension i perioden fra den 1. september 1982 til den 16. september 1983 ikke skyldtes en fejl fra kommunens side, og nævnet besluttede derfor at tiltræde det sociale udvalgs afgørelse om efter folkepensionslovens § 23, stk. 4, at meddele B afslag på udbetaling af pensionen for den nævnte periode. Nævnet anførte i denne forbindelse i sin skrivelse til B:

»Nævnet har ved afgørelsen lagt vægt på, at det sociale udvalg efter det oplyste i sagen med rette standsede pensionsudbetalingen til Dem med udgangen af august måned 1982 på grund af manglende modtagelse af leveattest i udfyldt stand som behørig dokumentation for tiden herefter.

Desuden har nævnet lagt vægt på, at det efter de foreliggende oplysninger i øvrigt ikke har kunnet bebrejdes det sociale udvalg (pensionsafdelingen), at førnævnte behørig dokumentation ikke forelå før end ved Deres brev af 17/9-83, og på at der i den mellemliggende periode blev udfoldet rimelige bestræbelser på at få fremskaffet dokumentation som sket ved fremsendelse af de omhandlede leveattester til Dem til de adresser, som pensionsafdelingen kendte.«

I klagen til mig anførte A, at standsningen af udbetaling af pension var uhjemlet. Endvidere anførte A følgende:

»Det er min opfattelse, at risikoen for fejltagelsen indenfor det spanske postvæsen uretmæssigt er blevet pålagt min klient. Det erkendes, at min klient har glemt at melde adresseændring overfor udbetalende myndighed, men der synes ikke i loven at være knyttet den skete retsvirkning hertil.

Under alle omstændigheder burde pensionskontoret ved ansøgningen fra min klients revisor i december 1982 have efterforsket sagen. En opringning til revisor . . . havde været tilstrækkeligt til at få bekræftet, at min klient var i live. Også min klients ny adresse kunne indhentes hos revisoren.

Det er min opfattelse, at sagen har principiel betydning, da kommunen har stoppet for udbetaling af folkepension på et grundlag, der ikke fremgår af folkepensionsloven – eller er indeholdt i samme lov.«

I en udtalelse til mig anførte amtsankenævnet for Københavns amt bl.a. følgende:

»Chefen for sikringsstyrelsen kan ifølge lovens § 21, stk. 2, fastsætte nærmere regler for udbetaling af pension til personer, der bor i udlandet, og der henvises i denne forbindelse til det fastsatte herom i sikringsstyrelsens cirkulærer om beregning og udbetaling af pension, senest af 23. juni 1983, punkt 38, herunder om det sociale udvalgs anvendelse af leveattester som dokumentation for, at pensionisten er i live og for pensionistens bopælssted.

I overensstemmelse med, at disse grundlæggende betingelser for pensionsudbetaling i nærværende sag senest var opfyldt ved det sociale udvalg i Søllerød kommunes modtagelse af returneret leveattest i september 1981, fandt nævnet, at det sociale udvalg med rette standse pensionsanvisningen med udgangen af august måned 1982 på grund af manglende dokumentation for, at førnævnte betingelse i klagers tilfælde fortsat var opfyldt.

...

Under hensyn . . . til at klager først herefter i september måned 1983 påny dokumenterede fast bopælssted overfor det sociale udvalg, kunne det konstateres, at der var hengået mere end et år, uden at klagers pension var hævet.

Til belysning af folkepensionslovens § 23, stk. 4, (og den tilsvarende bestemmelse i f.eks. invalidepensionslovens § 28, stk. 4) modtog

nævnet oplysninger fra sikringsstyrelsen om de centrale myndigheders opfattelse af bestemmelsen. Det fremgår heraf, at bestemmelsen tager sigte på tilfælde, hvor en pensionist undlader at hæve sin pension, men uden at det kan bebrejdes de offentlige myndigheder, at pensionsudbetalingen er bragt til ophør. Bestemmelsen finder således ikke anvendelse i tilfælde, hvor pensionen som følge af en fejl fra det offentlige ikke kommer til udbetaling.

Under hensyn dertil, og til at en offentlig myndighed i nærværende sag var det sociale udvalg i Søllerød kommune, som forestod pensionsudbetalingen til klager, herunder skulle påse, at betingelserne herfor var opfyldte, besluttede nævnet herefter på grundlag af det oplyste i sagen at tiltræde det sociale udvalg i Søllerød kommunes hertil påklagede afgørelse af grunde, som anført i afgørelsesskrivelsen af 18/6-84.«

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til A:

»Efter folkepensionslovens § 23, stk. 4 (nu § 40 i lov om social pension), udbetales pensionen ikke, når den ikke har været hævet i et år. Udbetaling genoptages efter anmodning herom.

Pensionen bortfalder for hele den periode, hvor den ikke har været hævet, jfr. sikringsstyrelsens vejledning af 5. september 1984 om social pension, pkt. 186. Udbetalingen genoptages først med virkning fra den 1. i måneden, efter at pensionisten har rettet henvendelse til forvaltningen herom.

Sikringsstyrelsen har i en skrivelse af 7. januar 1976 udtalt, at reglen i § 23, stk. 4, tager sigte på tilfælde, hvor en pensionist undlader at hæve sin pension, men uden at det kan bebrejdes de offentlige myndigheder, at pensionsudbetalingen er bragt til ophør.

Det fremgik af sikringsstyrelsens vejledning, pkt. 186, at reglen (i den nuværende § 40) navnlig kan tænkes anvendt i tilfælde, hvor forvaltningen har måttet standse pensionsudbetalingen, fordi pensionisten ikke har opfyldt sin pligt til at meddele flytning, udfylde leveattest m.v.

Det kan ikke give mig anledning til bemærkninger, at kommunen, da leveattesten på ny kom retur fra postvæsenet, fandt at burde standse udbetalingen af pension.

Sagen rejser dog det principielle spørgs-

mål, fra hvilket tidspunkt 1 års fristen i § 23, stk. 4 (§ 40), skal regnes.

Ved kommunens og amtsankenævnets afgørelser er det lagt til grund, at fristen begyndte at løbe den 1. september 1982, d.v.s. fra standsningen af pensionsudbetalingen.

Bestemmelsen er imidlertid formuleret med henblik på en anden situation, nemlig den situation, at pensionisten ved personlig henvendelse på pensionskontoret får pensionen udbetalt.

I de – nu almindelige – tilfælde, hvor pensionen bliver indsat på pensionistens bankkonto, opstår efter min opfattelse spørgsmålet, om der ikke i visse tilfælde kan være behov for en fremrykning af fristens begyndelse til det tidspunkt, hvor pensionisten bliver vidende om – eller ved sædvanlig agtpågivenhed ville være blevet opmærksom på – at pensionsudbetalingen er standset. Jeg henviser herved til det, der er anført af Uffe Vesthy Madsen & Erland Knudsen i »Lov om social pension«, s. 171.

Jeg må forstå, at forholdet i den foreliggende sag var det, at (B) først på et senere tidspunkt end den 1. september 1982 kunne konstatere, at pensionsudbetalingen var standset.

Som anført genoptages udbetalingen af pension efter anmodning herom. Der er ikke i loven eller i sikringsstyrelsens vejledning fastsat formkrav for anmodningen herom.

Der kan derfor efter min opfattelse rejses det spørgsmål, om ikke henvendelsen fra (B's) revisor i december 1982 med anmodning om skattefritagelse i forbindelse med (bl.a.) udbetaling af pension kunne betragtes som eller sidestilles med en anmodning om (genoptagelse af) udbetaling af pension. Jeg sigter herved til, at social- og sundhedsforvaltningen ved modtagelsen af skattefritagelsesattesten fra ligningsmyndigheden blev gjort opmærksom på, at (B) var i live, og at han forventede at få udbetalt pension.

Da amtsankenævnet ikke ved sin afgørelse ses at have taget stilling til de to fremdragne principielle spørgsmål, har jeg fundet samtidig hermed at burde henstille til nævnet at genoptage sagens behandling og træffe en fornyet afgørelse, hvorved betydningen af de ovenfor nævnte forhold tages i betragtning.

Jeg finder det herefter uforholdsmæssigt at gå

nærmere ind på spørgsmålet om, hvad de to henvendelser (revisorens henvendelse i december 1982 og den telefoniske henvendelse den 24. august 1983) burde have givet forvaltningen anledning til med hensyn til at iværksætte undersøgelse. Jeg har dog bemærket mig, at det ikke af det materiale, som jeg har fået forelagt, fremgår, at oplysninger om disse henvendelser blev forelagt for sikringsstyrelsen, da styrelsen blev anmodet om en udtalelse om sagen.

...«

Efter at amtsankenævnet for Sønderjyllands amt havde genoptaget behandlingen af sagen, traf amtsankenævnet på et møde den 28. februar 1986 følgende afgørelse:

»Nævnet fandt ikke, at den omstændighed, at der den 15/12-82 tilgik Søllerød kommunes pensionsafdeling underretning (ved en kopi af skrivelse af 14/12-82) om bevilling af skattefritagelse for indkomståret 1983 vedr. klager, kan betragtes som en begæring om pension i folkepensionslovens § 23, stk. 4's forstand eller sidestilles med sådan begæring under hensyn til, at underretningen tilgik pensionsafdelingen fra ligningsmyndigheden. Nævnet fandt heller ikke, at hverken førnævnte omstændighed eller henvendelsen i august måned 1983 fra Københavns kommune til Søllerød kommunes pensionsafdeling burde have givet pensionsafdelingen anledning til at foretage sig noget, jfr. herved at de modtagne oplysninger efter det oplyste ikke indeholdt oplysninger om klagers bopælssted og jfr. det herved fastsatte i folkepensionslovens § 21, stk. 3, hvorefter det er pålagt pensionisten at give det sociale udvalg underretning om flytning.

Desuden fandt nævnet ikke at kunne udelukke, at folkepensionslovens § 23, stk. 4 må suppleres med suspensionsreglen i § 3 i forældelsesloven af 1908, men i den foreliggende sag fandt nævnet ikke, at der foreligger oplyst sådanne forhold, at 1-årsfristen i folkepensionslovens § 23, stk. 4 på grund af suspension først udløber på et senere tidspunkt end 1/9-83. Nævnet har herved lagt vægt på, at der ikke foreligger oplysninger om, at de anviste månedlige pensionsbeløb til klager efter hans fraflytning til Spanien, var blevet anvist til hans danske bankkonto på senere tidspunkter, end hvor beløbene retteligt senest skulle have været til klagers disposition, hvorfor klager ikke har

kunnet have nogen forventning om, at det månedlige pensionsbeløb for september måned 1982 – eller senere månedlige pensionsbeløb – skulle have »forsinkede« forfaldstidspunkter. Desuden har nævnet lagt vægt på, at folkepension efter dets formål har karakter af det primære forsørgelsesgrundlag. Derfor må det efter nævnets opfattelse være pensionistens egen risiko, dersom pensionisten som kontohaver ikke straks ved forfaldstid af det pensionsbeløb, der forventes, har sikret sig orientering om, hvorvidt beløbet er anvist til kontoen. I denne forbindelse bemærkes det, at opståede forsinkelser om orientering – vedr. indgået pensionsbeløb på den danske konto – som følge af, at pensionisten har valgt at bo i udlandet frem for i Danmark, efter nævnets opfattelse også må anses for pensionistens egen risiko, f.eks. derved at pengeoverførslen fra den danske konto (kontoudtog vedr. den danske konto) ikke sker løbende (er med opgørelsesdato hver den 1. i måneden), men f.eks. kun hvert kvartal. Endvidere fandt nævnet ikke, at klagers oplysninger i de omhandlede skrivelser af 29/1-85 og 28/8-84 fra advokat (A) – om at dels klager var syg i den periode, hvor der ikke indgik folkepension på bankkontoen, dels at hustruen, der lige-

ledes har været syg, ikke havde indsigt i kontoudtog m.v. – har kunnet tillægges vægt under hensyn til, at førnævnte forhold ikke havde afskåret klager fra at få varetaget sine interesser i relation til skattevæsenet og ATP.

Under hensyn dertil og til, at det efter nævnets opfattelse ikke har kunnet bebrejdes det sociale udvalg (pensionsafdelingen) i Søllerød kommune i øvrigt, dels at pensionsudbetalingen blev standset med udgangen af august måned 1982, dels at pensionsudbetalingen ikke blev genoptaget inden for et år fra standsningstidspunktet, besluttede nævnet at fastholde dets tidligere afgørelse om at tiltræde det sociale udvalg i Søllerød kommunes afslag på at udbetale klager pension for perioden 1/9-82 – 16/9-83.

Man skal gøre opmærksom på, at sagens parter har adgang til at se samtlige akter, der har ligget til grund for amtsankenævnets afgørelse.

. . .«

Advokat A underrettede mig senere om, at han havde indanket amtsankenævnets afgørelse for den sociale ankestyrelse.

17-9. *Udtalt, at det offentlige som udgangspunkt må bære risikoen for, at en socialforvaltning træffer en afgørelse, der går ud over den bemyndigelse, som det sociale udvalg har givet forvaltningen.*

Et socialt udvalg havde ikke været berettiget til at omgøre et meddelt tilsagn fra kommunens socialforvaltning om ydelse af hjælp efter bistandsloven. (J.nr. 1985-889-052).

A, der var ansat i kriminalforsorgen, klagede for B over en afgørelse fra amtsankenævnet for Ringkøbing amt, hvorved amtsankenævnet tiltrådte et afslag fra det sociale udvalg i Herning kommune på en ansøgning om hjælp efter bistandsloven til husleje og indskud.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at B, som udstod en fængselsdom på statsfængslet X, kunne forvente at blive prøveløsladt den 12. december 1985, hvorefter han ville være berettiget til arbejdsløshedsdagpenge fra

sin arbejdsløshedskasse. Han havde 3 børn, hvoraf han havde forældremyndigheden over det ene og samkvemsret hver 3. week-end med de to andre.

I skrivelse af 20. marts 1985 ansøgte B socialforvaltningen i Herning kommune om hjælp til betaling af indskud på en lejlighed, som han havde fået tilbudt i Herning pr. den 15. april 1985, og om hjælp til huslejebetaling i perioden fra den 15. april til den 15. december 1985. Han ønskede at få lejligheden for at få mulighed for under udgang og orlov fra fængslet at være

sammen med sine 3 børn. Den månedlige husleje udgjorde 1.327 kr. og indskuddet 9.000 kr.

Kriminalforsorgen anbefalede i skrivelse af 21. marts 1985 til socialforvaltningen, at B's ansøgning blev imødekommet.

Af socialforvaltningens journalark fremgik følgende om behandlingen af B's ansøgning:

Ansøgningen om hjælp til indskud blev overgivet til kommunens »boligkontor« med henblik på et eventuelt kommunelån efter lov om individuel boligstøtte. Den 27. marts 1985 meddelte boligkontoret til sagsbehandleren i socialforvaltningen, at der sandsynligvis ville blive tale om et afslag på grund af ejendommens alder, men at der måske var mulighed for dispensation.

Den 1. april 1985 blev B's ansøgning drøftet i et gruppemøde i socialforvaltningen med deltagelse af en fuldmægtig. Om resultatet af mødet hed det i journalarket:

»Konklusionen på drøftelsen bliver, at det synes rimeligt at støtte kl. til betaling af huslejen på 1.327 fra 15/4-85 under henvisning til huslejens rimelige størrelse, hvilket et værelse meget nemt også vil kunne komme til at koste samt de familiemæssige forhold med vægt på betydningen af kl.'s kontakt med de 3 børn (kl. har før indsættelsen haft jævnlig kontakt med de 2 børn, han ikke har forældremyndigheden over).

Med henblik på indskuddet vedtages det, at kl. selvfølgelig må søge indskuddet som et kommunelån efter de almindelige gældende regler, men såfremt det viser sig, at boligkontoret ikke har mulighed for at yde støtte til indskuddet, vil socialforvaltningen stille sig positiv overfor at hjælpe kl. med dette som en § 40 stk. 1 ydelse (undtagelsesvis), og hjælpen vil blive givet mod tilbagebetaling, da det må vurderes som en stor sandsynlighed for at kl. på længere sigt vil være i stand til at kunne tilbagebetale dette, hvilket han også selv har givet udtryk for. *Kriminalforsorgen er orienteret om ovenstående drøftelse* (fremhævet af mig). Der afventes kontakt fra boligkontoret omkring afgørelsen om tilskud til indskuddet.«

Den 2. april 1985 meddelte boligkontoret til socialforvaltningen, at der ikke kunne ydes B hjælp til indskuddet efter boligstøtteleven. Socialforvaltningen orienterede den 3. april 1985 kriminalforsorgen om »ovenstående«. Om den meddelelse, som kriminalforsorgen i øvrigt modtog, var der i journalarket anført følgende:

»Da det tidligere er meddelt, at socialfor-

valtningen vil stille sig positivt til at gå ind i støtte til indskuddet, såfremt der ikke kunne ydes boliglån igennem boligkontoret, aftales at der tilsendes kl. et skema med henblik på underskrift af tilbagebetaling af lånet, der skal ydes til indskuddet. Boligsikring søges.«

Den 12. april 1985 oplyste socialforvaltningen telefonisk til kriminalforsorgen, at »bistandsafdelingen er positivt indstillet, men at sagen skal behandles på socialudvalgsmøde den 16. april 1985«.

På mødet den 16. april 1985 afslog udvalget at yde hjælp efter bistandsloven til betaling af husleje og indskud.

Den 17. april 1985 meddelte kriminalforsorgen for B telefonisk til socialforvaltningen, at B ønskede at klage over socialudvalgets afgørelse til amsankenævnet for Ringkøbing amt.

Socialforvaltningen fremsendte klagen til amsankenævnet, idet forvaltningen anførte:

» . . .

Det sociale udvalg har vedtaget at måtte give afslag på ansøgningen. Begrundelsen er, at det ikke skønnes rimeligt at pågældende i en periode fra 15/4-1985 og frem til prøveløsladelsen den 12/12-1985 rådede over en bolig af ovennævnte omfang. Endvidere at anvendelsen af lejligheden i perioden frem til prøveløsladelsen måtte anses for minimal.

Ifølge bistandslovscirkulæret af 20/9-1982, pkt. 18 a vedr. hjælp til personer, der afsøner fængselsstraf, kan socialforvaltningen yde hjælp efter bistandsloven til indskud i lejlighed i forbindelse med løsladelse.

Socialforvaltningen vil i forbindelse med pågældendes løsladelse stille sig positiv ved fornyet henvendelse omkring evt. støtte til bolig.«

I en skrivelse til amsankenævnet for Ringkøbing amt gjorde B skriftligt rede for sin klage. Han gjorde gældende, at han havde fået tilsagn fra socialforvaltningen om hjælp til husleje og indskud (sidstnævnte mod tilbagebetaling), og at han i tillid til dette tilsagn havde underskrevet lejekontrakten. Endvidere henviste han til nødvendigheden af at bevare kontakten til børnene.

A (fra kriminalforsorgen) støttede i en skrivelse til amsankenævnet B's klage og anførte bl.a.:

» . . .

1/4 1985 bliver socialforvaltningen rykket for afgørelse, og der bliver her oplyst fra sagsbehandler . . . , at der ikke foreligger endelig afgørelse, idet der er problemer med at bevilge

husleje på et så tidligt tidspunkt i afsoningen. Det oplyses, at det vil lette behandlingen, såfremt boligkontoret bevilger indskudslån. Der bliver derefter samme dato rettet henvendelse til boligkontoret, der meddeler, at der er givet afslag på lån med den begrundelse, at ejendommen er opført før 1/4 1964. Man oplyser, at afgørelsen kan ankes, men at kommunen vil få medhold. Denne meddelelse bliver samme dato givet til socialforvaltningen i Herning, der nu meddeler, at der efter en forhandling mellem (sagsbehandleren) og fuldmægtig . . . , at socialforvaltningen nu bevilger husleje samt indskudslån. Indskudslånet dog mod tilbagebetaling.

Man retter herefter henvendelse til Andelsboligforeningen og orienterer om ovennævnte bevilling. Det oplyses her, at lejligheden først er klar til indflytning 1/5 1985, da håndværkere på grund af strejke ikke har fået lejligheden klargjort.

16/4 1985 foretages der på ny opringning til socialforvaltningen i Herning ved (sagsbehandleren), der nu meddeler . . . (kriminalforsoegen), at socialforvaltningen, efter at ansøgningen har været behandlet i socialudvalget, giver afslag på den ansøgte husleje samt indskud.

. . .«

Amtsankenævnets sekretariat anførte i sin indstilling til nævnet:

» . . .

Som sagen foreligger, er der næppe tvivl om, at klageren har fået positivt tilsagn om, at sagen var i orden. Spørgsmålet . . . er herefter, hvorvidt dette tilsagn er bindende for socialudvalget.

Sekretariatet finder, at det bør pålægges det sociale udvalg at yde indskud til lejlighed samt husleje.

. . .«

Amtsankenævnet traf følgende afgørelse i en skrivelse til B:

»Amtsankenævnet stadfæster det sociale udvalgs afgørelse med den af udvalget givne begrundelse. Specielt med hensyn til indskuddet skal nævnet henvise til den nævnte regel om, at hjælp dertil efter bistandsloven kun kan ydes i forbindelse med løsladelse.

Det er endvidere amtsankenævnets opfattelse, at socialforvaltningen i Herning ikke har afgivet et for det sociale udvalg bindende tilsagn om ydelse af den ansøgte hjælp.«

Nævnet henviste i skrivelsen til bistandslo-

vens § 37 og § 40, stk. 1, samt til kontanthjælps-cirkulærets pkt. 18 a. Nævnets afgørelse indeholdt ikke en nærmere begrundelse for nævnets standpunkt om, at det ikke kunne antages, at der var givet tilsagn til B, som ikke (uden videre) kunne tilbagekaldes.

B klagede over amtsankenævnets afgørelse til den sociale ankestyrelse, som afviste at behandle sagen, da den ikke fandtes at være af principiel betydning.

I en udtalelse i anledning af klagen til mig anførte amtsankenævnet, at nævnet ikke havde yderligere bemærkninger til sagen.

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til A:

»Efter bistandslovens § 37 ydes der, når en person på grund af ændringer i sine forhold i en begrænset tid er afskåret fra at skaffe det fornødne til sit eget eller familiens underhold, hjælp fra det offentlige til underhold og »rimelige faste udgifter«.

Efter lovens § 40, stk. 1, kan der »under de forhold, der er nævnt i § 37 . . . ydes hjælp til dækning af rimeligt begrundede enkeltudgifter«.

I socialministeriets cirkulære af 20. december 1982 (kontanthjælpscirkulæret) er der i pkt. 18 a fastsat retningslinjer for ydelse af hjælp til personer, der udstår straf. Om hjælp til den indsatte selv hedder det:

»For så vidt angår de indsatte selv, har socialministeriet ved flere lejligheder givet udtryk for, at der kun kan ydes hjælp efter den sociale lovgivning til udgifter, som er af betydning for deres tilværelse efter løsladelsen. . . .

. . .

Hjælp til indskud i lejlighed kan ydes efter bistandsloven i forbindelse med løsladelse.

. . .«

Afgørelsen efter de nævnte regler af, om hjælp burde ydes, beror på en skønmæssigt præget vurdering.

Jeg har – jfr. nedenfor – ikke anledning til at gå nærmere ind på den skønmæssige vurdering, der er foretaget af myndighederne i sagen.

Spørgsmålet er nemlig, hvilken betydning socialforvaltningens tilkendegivelser over for (B) skal tillægges. Herom skal jeg udtale

følgende:

Som sagen foreligger oplyst for mig, må jeg lægge til grund, at (B) (gennem kriminalforsorgen) har fået et tilsagn fra socialforvaltningen i Herning kommune om at få økonomisk hjælp til betaling af husleje frem til den 15. december 1985 og til betaling af indskud på lejligheden (sidstnævnte med tilbagebetalingspligt), uden at der blev taget forbehold om godkendelse fra det sociale udvalg. Jeg lægger herved vægt på, at kriminalforsorgen den 1. april 1985 fik meddelelse om resultatet af gruppemødet i socialforvaltningen samme dag, og at (B), da det under gruppemødet uafklarede punkt vedrørende lån efter boligstøtteleven den 3. april 1985 var afklaret, fik meddelelse om dette og fik tilsendt tilbagebetalingserklæring vedrørende hjælp efter bistandsloven til underskrift.

Jeg må forstå, at det først var omkring den 12. april 1985, at det kom på tale, at sagen skulle afgøres af det sociale udvalg, og (B) havde i mellemtiden handlet i tillid til forvaltningens tilsagn.

Jeg må således forstå, at (B) ikke havde nogen grund til at tro, at socialforvaltningen (på grund af visse interne retningslinjer for forvaltningens bemyndigelse) ikke kunne træffe den endelige afgørelse. Socialforvaltningen gik øjensynligt også oprindelig ud fra, at sagen ikke skulle forelægges det sociale udvalg.

Efter § 9 i bistandsloven ydes bistand efter loven »af det sociale udvalg«. I bemærkningerne til forslaget til § 9 er det imidlertid anført, at »I praksis vil – som efter den gældende lovgivning – såvel forberedelsen af de enkelte sager som en række løbende afgørelser blive truffet af det administrative personale i kommunens social- og sundhedsforvaltning . . .«. Det samme følger af pkt. 18 i socialministeriets cirkulære nr. 140 af 16. august 1975 om bistandslovens almindelige bestemmelser.

Det offentlige må som udgangspunkt bære risikoen for, at socialforvaltningen i det konkrete tilfælde træffer en afgørelse, som ligger uden for dens interne bemyndigelsesområde, medmindre der er tale om en

for hjælpsmodtageren åbenbar bemyndigelsesoverskridelse.

Spørgsmålet om det sociale udvalgs adgang til i et tilfælde som det foreliggende at ændre den afgørelse, som socialforvaltningen havde meddelt ansøgeren, må efter min opfattelse derfor afgøres på grundlag af almindelige forvaltningsretlige grundsætninger om *tilbagekaldelse* af en skønsmæssig forvaltningsakt af begunstigende karakter.

Det sociale udvalgs afgørelse hvilede alene på en ændret vurdering og et andet skøn over, om der kunne ydes hjælp efter bistandsloven til de ansøgte ydelser, men i øvrigt på samme faktiske oplysninger. I et sådant tilfælde vil tilbagekaldelse kun undtagelsesvis kunne ske, og på det foreliggende grundlag må jeg være af den opfattelse, at det sociale udvalg ikke var berettiget til at omgøre socialforvaltningens afgørelse.

Jeg har gjort amsankenævnet for Ringkøbing amt bekendt med min opfattelse af sagen, hvorefter det sociale udvalg i Herning kommune ikke var berettiget til at omgøre socialforvaltningens afgørelse.

De har telefonisk over for en af mine medarbejdere oplyst, at (B), da han ikke fik hjælp til indskud og husleje, måtte opgive lejligheden, hvorved han over for boligforeningen pådrog sig en gæld svarende til 2 måneders husleje. Han har ikke fundet en anden lejlighed. På grund af restancen til boligforeningen var det ikke muligt for ham at komme på foreningens venteliste; men boligforeningen har dog nu på grund af de særlige omstændigheder indvilliget i at frfalde sit krav og optage B på ventelisten. Prøveløsladelsesdatoen den 12. december 1985 står fast.

En omgørelse af amsankenævnets afgørelse . . . vil umiddelbart være uden betydning for (B), idet han ikke derved får lejligheden i Herning. Jeg har imidlertid samtidig hermed meddelt det sociale udvalg i Herning kommune, at jeg går ud fra, at udvalget ved behandlingen af en fornyet henvendelse fra (B) om hjælp til en lejlighed vil tage den foreliggende sags forløb i betragtning.

. . .«

17-10. *Udtalt, at det efter dagpengelovens § 48 må være en forudsætning for at standse dagpengeudbetalingen, at modtageren forinden fra det sociale udvalg (socialforvaltningen) har fået opfordring til at undergive sig en nærmere angiven behandling m.v. og besked om mulige konsekvenser af en nægtelse.*

Under henvisning hertil henstillet til amtsankenævnet for Ribe amt at genoptage behandlingen af sagen. (J.nr. 1985-728-042).

Advokat A klagede for B over, at amtsankenævnet for Ribe amt havde tiltrådt, at det sociale udvalg i Esbjerg kommune standsede udbetalingen af sygedagpenge til B pr. den 19. december 1983 og den 2. februar 1984 afslog at genoptage udbetalingen for perioden fra den 19. december 1983 til den 30. januar 1984.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at B den 14. november 1983 blev indlagt på et hospital i Esbjerg. Han blev af hospitalet sygemeldt til socialforvaltningen i Esbjerg og fik af forvaltningen udbetalt sygedagpenge pr. den 14. november 1983. Sygdommens art var angivet som »alkoholmisbrug/nerver«.

Den 28. november 1983 blev B udskrevet. Inden udskrivningen fik han af hospitalet tilbudt et ophold på et Blå Kors behandlingshjem; men han afslog tilbuddet. Derudover fik B tilbud om at få kontakt med »Ny Kurs«, hvilket han afslog at få hospitalets hjælp til.

Socialforvaltningen modtog en lægeerklæring af 9. december 1983 fra B's egen læge, som skønnede, at sygdommen medførte fuld uarbejdsdygtighed og ville være »uger«. Diagnosen var »alkoholisme«. Den 16. december 1983 kontaktede socialforvaltningen telefonisk B's egen læge og fik oplyst, at B ikke var i behandling.

I skrivelse af 16. december 1983 meddelte det sociale udvalg B, at det var besluttet at standse udbetalingen af sygedagpenge den 19. december 1983. Som begrundelse for standningen anførte udvalget, at »(B) ikke har ønsket at modtage nødvendig lægebehandling, jfr. lovens § 48«.

Den 18. januar 1984 anmodede B ved personlig henvendelse socialforvaltningen om at genoptage udbetalingen af sygedagpenge fra den 19. december 1983. Forvaltningen modtog en ny erklæring af 26. januar 1984 fra B's egen læge, hvori uarbejdsdygtighedens varighed fortsat skønnedes til »uger«. I en erklæring af 26. januar 1984 erklærede B at være arbejdsdygtig med sidste sygedag den 30. januar 1984.

Ved telefonisk henvendelse til B's egen læge fik socialforvaltningen oplyst, at B stadig ikke var i behandling.

I skrivelse af 2. februar 1984 meddelte det sociale udvalg, at B's anmodning om gentagelse af dagpengeudbetalingen ikke kunne imødekommes. Begrundelsen var den samme som i udvalgets skrivelse af 16. december 1983.

B klagede over udvalgets afgørelse til amtsankenævnet for Ribe amt.

Han oplyste over for nævnets sekretariat, at han havde været hospitalsindlagt 2 gange efter indlæggelsen på hospitalet i Esbjerg, og at han i begyndelsen af februar 1984 havde modtaget feriepenge for 14 dage og derefter arbejdsløshedspenge.

B's egen læge oplyste telefonisk til sekretariatet, at de nævnte indlæggelser var forårsaget af henholdsvis et overfald og blødende mavekatar.

Amtsankenævnet modtog en udtalelse fra det sociale udvalg, som anførte:

»Pågældende blev sygemeldt den 14. november 1983 på grund af alkoholmisbrug og nerver.

I den tid, hvor der udbetales dagpenge, har forvaltningen med mellemrum vurderet pågældende sag med henblik på at bringe ham tilbage til arbejdsmarkedet.

Den 16. december 1983 fik forvaltningen ved henvendelse til sikredes læge oplyst, at sikrede havde været indlagt på . . . hospital i tiden 14.-28. november 1983, men havde ønsket sig udskrevet, fordi man ikke kunne blive enige om behandlingen.

Udvalget besluttede herefter at standse udbetalingen af dagpenge med virkning fra den 19. december 1983, fordi pågældende ikke ønskede at modtage nødvendig lægebehandling, jfr. dagpengelovens § 48. Beslutningen blev meddelt i brev af 16. december 1983.

Endvidere indhentede amtsankenævnet en erklæring fra embedslægeinstitutionen Ribe amt. I erklæringen var det anført:

»1. Årsagen til indlæggelsen på . . . hospital

skyldtes en henvendelse fra lægen på Silkeborg Bad og egen læge. Klageren havde i to uger opholdt sig på Silkeborg Bad for ligesom at finde sig selv, dog med den modsatte virkning.

2. Under opholdet på . . . hospital, som var den fjerde indlæggelse på psykiatrisk afdeling, blev det klart at han trængte til længerevarende behandling på et behandlingshjem. Man fik tilbud om et ophold foreløbig for tre måneder på Blå Kors Behandlingshjem i Christiansfeld, men patienten afslog det. Behandlingsplanen var nødvendig og forekommer også rimelig.
3. Hans sygelige tilstand er ganske givet blevet forlænget ved at afslå behandlingstilbuddet, ligesom tilstanden også må betegnes som værende forværret, hvilket indlæggelserne på . . . Sygehus og . . . Sygehus viste.

. . .

Konklusion:

Klagerens helbredstilstand er af en sådan art, at han må betragtes som værende berettiget til sygemelding fra indlæggelsen på Silkeborg Bad og han ville også have været sygemeldt i månederne fremover, dersom han havde accepteret de givne tilbud. Det tilbud, han fik, må betegnes som nødvendigt og også rimeligt.«

Amtsankenævnet traf følgende afgørelse i en skrivelse til B:

» . . .

Amtsankenævnet stadfæster Esbjerg kommunes sociale udvalgs afslag på anmodning om genoptagelse af udbetaling af sygedagpenge fra 19. december 1983. Nævnet er enig med det sociale udvalg i, at afslaget begrundes med, at De ikke ønskede at modtage nødvendig lægebehandling.

. . .«

Nævnet henviste i skrivelsen til dagpengelovens §§ 17, 47 og 48.

B indbragte amtsankenævnets afgørelse for den sociale ankestyrelse, som afviste at behandle sagen, da den ikke fandtes at være af principiel betydning.

I en skrivelse til amtsankenævnet anmodede advokat A for B nævnet om at genoptage sagen. Som begrundelse for anmodningen anførte advokat A bl.a.,

». . . at min klient har været berettiget til

fortsat syge-dagpenge, idet betingelserne for standsning af disse ikke har været tilstede, dels var min klient ikke gjort bekendt med konsekvenserne for at afvise det første behandlingstilbud på Blå Kors behandlingshjem, dels er min klient blevet tilbudt et alternativt tilbud, som han har kontaktet, og dels er alkoholmisbruget ovre og min klient stabiliseret.«

Nævnets sekretariat meddelte i en skrivelse til advokat A, at nævnets formand ikke havde fundet anledning til at genoptage sagen.

I klagen til mig anførte advokat A:

» . . .

Under henvisning til, at min klient har opfattet henvisning til Blå Kors Behandlingshjem som et behandlingstilbud, som han kunne benytte sig af eller lade være, uden kendskab til eventuel konsekvenser for afvisningen af tilbuddet, herunder speciel standsning af syge-dagpenge, mener min klient at det har været uberettiget at standse udbetalingen af syge-dagpenge.

Min klient benyttede i stedet et alternativt tilbud om behandling, ved at rette henvendelse til Alkoholambulatoriet Ny Kurs.

Med den begrundelse, at der ikke synes at foreligge tilstrækkelig grundlag, herunder tilstrækkelig klarhed i sagens faktiske forløb, findes der ikke tilstrækkelig grundlag for at standse udbetalingen af syge-dagpenge i henhold til dagpengelovens § 48.

Det er væsentlig at bemærke sig følgende i forbindelse med det sociale udvalgs afgørelse om standsning af syge-dagpenge:

1. Afgørelsen træffes på telefonisk henvendelse til egen læge, . . .

2. Min klient er allerede den 28.11.1983 udskrevet fra . . . Hospital uden at have haft kendskab til, at det var tvungende nødvendigt for ham, såfremt han ville bibeholde syge-dagpengene, at han modtog behandlingstilbuddet på Blå Kors Behandlingshjem i Christiansfeld.

3. Min klient modtager tidligst social- og sundhedsforvaltningens brev af fredag den 16.12.1983 den 17.12. med besked om, at syge-dagpengene er standset med udbetaling sidst søndag den 18.12.1983. Min klient har med andre ord ikke mulighed for at erklære sig indforstået med, at påbegynde et behandlingstilbud og har heller ikke mulighed for, at diskutere, om han finder behandlingstilbuddet acceptabelt.

. . .«

I en udtalelse i anledning af klagen til mig anførte det sociale udvalg i Esbjerg kommune følgende:

» . . .

I den anledning skal forvaltningen oplyse, at man ikke mener sig i stand til at fremføre nye momenter i sagen.

Til klagerens tre punkter kan dog, for så vidt angår punkt 1, oplyses, at man ikke finder det bemærkelsesværdigt, at afgørelsen træffes efter en telefonisk henvendelse til (B's) læge - tværtimod.

Der er tale om, at forvaltningen modtager en erklæring fra læge . . . , som forvaltningens lægekonsulent ønsker suppleret med yderligere oplysninger, bl.a. hvorvidt (B) er i behandling.

Denne mulighed for at indhente supplerende oplysninger har hidtil været meget anvendt, og der er da også i overenskomsten mellem P.L.O. og Sygesikringens Forhandlingsudvalg aftalt et honorar til den privatpraktiserende læge ved social- og sundhedsforvaltningens telefoniske henvendelse i det social-medicinske samarbejde.

For så vidt angår klagerens punkt 2 er det klart, at afgørelsen om at standse dagpengeudbetalingen er truffet på grundlag af de oplysninger, man fik fra lægen, sammenholdt med forløbet af den aktuelle sygeperiode. (B) bliver den 14.11.1983 indlagt akut uden at være i stand til at tage vare på sig selv. Den 28.11.1983 lader han sig udskrive fordi han ikke er enig i behandlingen, og er herefter ikke længere i behandling overhovedet.

Det er rigtigt, at det er sket uden på forhånd at diskutere med (B), om han fandt hospitalets behandlingstilbud acceptabelt.

Forvaltningen har ikke fundet, at ordlyden af dagpengelovens § 48 kræver en accept fra pågældende for at standse dagpengeudbetalingen. Men man føler sig i dag overbevist om, at en henvendelse til (B), hvor forvaltningen ville have fastholdt sygehusets behandlingsforslag, ikke ville have givet et andet resultat.

For så vidt angår det 3. punkt er det rigtigt, at dagpengene er standset med meget kort varsel. Sandsynligvis fordi forvaltningen har ment, at der allerede var udbetalt i meget længere tid, end (B) var berettiget til. Man finder dog ikke, at den korte frist har afskåret B fra at erklære sig indforstået med behandlingstilbuddet med den konsekvens, at dagpengeudbetalingen eventuelt kunne genoptages.

Intet tyder dog på, at (B) var interesseret

heri, og hans henvendelse om eventuelt at få dagpengeudbetalingen genoptaget kommer da også først den 18. januar 1984.«

Amtsankenævnet henviste i en udtalelse i anledning af klagen til mig til sagens akter og for så vidt angår genoptagelsesspørgsmålet til et referatarksnottat, hvor det var anført:

» . . .

Klager blev i brev af 16/12-83 orienteret om, at kommunen standsede udbetaling af dagpenge fra 18/12-83, fordi klager ikke ønskede at modtage nødvendig lægebehandling. (Her tænkes på tilbud om ophold på Blå Kors' behandlingshjem).

Klageren rettede tilsyneladende først henvendelse til det soc. udv. igen 18/1-84, og siger han fortsat er syg.

Der er rigtigt, at klageren også blev tilbudt at tage kontakt til alkoholambulatoriet Ny Kurs - det var et tilbud han fik, fordi han ikke ville tage imod et tilbud om ophold på Blå Kors' behandlingshjem. Det skal ikke betragtes som et enten eller tilbud.

Jeg har i øvrigt kontakttet Ny Kurs, og klageren har aldrig været i behandling der. Han har haft en samtale med lægen på ambulatoriet den 13/10-83.

. . . «

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til advokat A:

»Det sociale udvalg yder efter lov nr. 262 af 7. juni 1972 dagpenge ved uarbejdsdygtighed på grund af sygdom.

Ifølge lovens § 48 bortfalder forpligtelsen til at yde dagpenge, »såfremt den sikrede mod det sociale udvalgs og lægens opfordring hertil nægter at lade sig indlægge på sygehus eller at modtage nødvendig lægebehandling . . . «

Efter det oplyste fik (B) af lægerne på . . . hospital tilbudt behandling på Blå Kors behandlingshjemmet inden udskrivningen den 28. november 1983. Den 16. december 1983 fik socialforvaltningen oplysning om dette fra B's læge og besluttede på dette grundlag og uden at kontakte B at standse dagpengeudbetalingen med ganske få dages varsel med henvisning til § 48.

Ifølge ordlyden af § 48 kræves det, at dagpengemodtageren nægter at modtage behandling efter opfordring fra »det sociale udvalg og lægen«.

I bemærkningerne til forslaget til dagpen-

geloven hedder det om den nuværende § 48 (Folketingstidende 1971/72, tillæg A, spalte 7342):

»Bestemmelsen afløser bestemmelserne i ulykkesforsikringslovens § 50, stk. 1, og sygeforsikringslovens § 32, stk. 3, og § 56, stk. 3.«

I de nævnte bestemmelser i sygeforsikringsloven var det fastsat, at dagpengeforpligtelsen ophørte, såfremt modtageren trods sygekassebestyrelsens »på grundlag af lægens erklæring fremsatte forlangende« nægtede . . . , og i ulykkesforsikringsloven var det bestemt, at modtageren var forpligtet til »efter direktoratets eller ulykkesforsikringsrådets *bestemmelse* at . . . «

På baggrund af det anførte finder jeg, at

det efter dagpengelovens § 48 må være en forudsætning for at standse dagpengeudbetalingen, at modtageren forinden fra *det sociale udvalg* (socialforvaltningen) har fået opfordring til at undergive sig en nærmere angiven behandling m.v. og besked om mulige konsekvenser af en nægtelse.

Jeg har samtidig hermed sendt sagen tilbage til amsankenævnet for Ribe amt, idet jeg har henstillet, at amsankenævnet tager sagen op til fornyet overvejelse på baggrund af det, jeg har anført ovenfor, og meddeler (B) en ny afgørelse.

Jeg har udbedt mig underretning om, hvad der sker i sagen.

. . . «

17-11. *En sygemeldt lønmodtager havde i en periode drevet selvstændig virksomhed, samtidig med at han modtog sygedagpenge.*

I sin afgørelse om at kræve tilbagebetaling af med urette modtagne sygedagpenge havde amsankenævnet ikke foretaget en nærmere undersøgelse af i hvilket omfang lønmodtageren fra diagnosticeringen af en ny lidelse og under det efterfølgende behandlingsforløb (på ny) måtte anses for berettiget til sygedagpenge.

Henstillet til amsankenævnet at undergive spørgsmålet om tilbagebetalingskravets omfang en fornyet overvejelse. (J.nr. 1984-1108-042).

A klagede over en afgørelse fra amsankenævnet for Sønderjyllands amt, hvorved nævnet tiltrådte en afgørelse fra det sociale udvalg i Rødding kommune om, at A skulle tilbagebetale 47.736 kr., som han havde modtaget i sygedagpenge i perioden fra den 1. januar til den 19. juni 1983.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A den 6. december 1982 ansøgte det sociale udvalg i Rødding kommune om udbetaling af sygedagpenge fra den 22. november 1982, da han fra dette tidspunkt havde været uarbejdsdygtig på grund af en arbejdsskade (brandsår på den ene hånd). A oplyste i anmodningen, at han var fuldt uarbejdsdygtig, og at han ikke havde andre indtægter under sit fravær.

Af en arbejdsgivererklæring af 6. december 1982 fremgik det, at A havde været ansat på en karosserifabrik som specialarbejder fra den 5. november 1982.

Det sociale udvalg i Rødding kommune udbetalte herefter sygedagpenge til A med virkning fra den 22. november 1982.

I forbindelse med dagpengeudbetalingerne indhentede socialforvaltningen i Rødding kommune lægeerklæringer fra A's egen læge. Af den første lægeerklæring, som forvaltningen modtog den 14. december 1982, fremgik det, at A var fuldt uarbejdsdygtig på grund af brandsår og tiltagende rygsmerter med tegn på discusprolaps. Af de senere lægeerklæringer fremgik det, at A var fuldt uarbejdsdygtig på grund af sin ryglidelse, og at han den 23. marts 1983 var blevet indlagt på ortopædisk afdeling på Haderslev sygehus, hvor det blev påvist, at han havde en discusprolaps. A havde herefter i en periode frem til den 14. juni 1983 modtaget strækbehandling 3 gange ugentligt.

Den 21. juni 1983 meddelte Haderslev distriktstoldkammer telefonisk socialforvaltningen, at kammeret havde modtaget en momsind-

beretning for januar kvartal 1983 fra A, hvoraf det fremgik, at han ved selvstændig virksomhed (handel med biler) i dette kvartal havde haft en omsætning på 32.900 kr. Under sagen oplyste A, at han var startet med handel med biler efter sygdommens indtræden, og at han havde udført reparationsarbejde i beskedent omfang (1-2 timer dagligt).

Distrikstoldkammeret oplyste under min behandling af sagen, at A for april kvartal 1983 havde indberettet, at han ikke havde haft afgiftspligtig omsætning. (A havde frameldt sig momsregisteret den 30. juni 1983).

I anledning af henvendelsen fra distrikstoldkammeret meddelte det sociale udvalg i Rødning kommune i skrivelse af 24. juni 1983 A, at dagpengeudbetalingen til ham var standset med øjeblikkelig virkning. Socialudvalget meddelte videre, at A for perioden fra den 1. januar til den 19. juni 1983 havde fået udbetalt sygedagpenge med urette, og at det for meget udbetalte beløb skulle tilbagebetales.

Denne afgørelse indbragte A for amtsankenævnet for Sønderjyllands amt.

Den 4. juli 1983 afgav A's læge en erklæring til socialforvaltningen i Rødning kommune om, at der var påvist discusprolaps hos A; så længe denne var til stede, kunne A næppe klare arbejde som mekaniker.

Den 7. juli 1983 afgav A en erklæring til socialforvaltningen om, at han fra den 20. juni 1983 ikke foretog sig aktiviteter, der var i strid med lægens skriftlige udtalelser. Det sociale udvalg genoptog herefter med virkning fra den 20. juni 1983 udbetaling af sygedagpenge til A.

Under behandlingen af sagen modtog amtsankenævnet for Sønderjyllands amt en opgørelse fra A's revisor, hvoraf det fremgik, at A i januar kvartal 1983 havde haft en fortjeneste ved salg af biler på 12.715 kr., og at han i den samme periode havde indkøbt reservedele for 12.865 kr. Videre modtog amtsankenævnet gennem socialforvaltningen i Rødning kommune oplysning fra kommunens skatteforvaltning om, at A for indkomståret 1982 var ansat til et overskud af egen virksomhed på i alt 10.000 kr. Beløbet var beregnet på grundlag af oplysninger fra A's revisor og ud fra et dokumenteret bilkøb/salg i december måned 1982.

Skatteforvaltningen i Rødning kommune oplyste under min behandling af sagen, at A for indkomståret 1983 var ansat til et overskud af egen virksomhed på 10.576 kr.

Amtsankenævnet for Sønderjyllands amt

meddelte A, at nævnet ikke fandt grundlag for at ændre det sociale udvalgs afgørelse. Nævnet havde lagt vægt på, at A havde undladt at oplyse det sociale udvalg om ændringerne i sine økonomiske forhold i forbindelse med, at han var begyndt at handle med biler i december måned 1982, og at han som følge heraf uberettiget havde modtaget sygedagpenge. Herudover havde nævnet fundet, at betingelserne for fortsat udbetaling af sygedagpenge ikke var opfyldt, da der ikke længere forelå fuld uarbejdsdygtighed i dagpengelovens forstand, idet der efter det oplyste ikke var tale om, at A delvis påbegyndte arbejdet i tidligere erhverv, og idet han ikke kunne anses for fuldt uarbejdsdygtig.

A redegjorde i sin klage til mig for sine vanskelige økonomiske forhold. Disse var baggrunden for, at A i sygeperioden – samtidig med at han modtog sygedagpenge – var startet med handel med biler m.v.

Amtsankenævnet henholdt sig i en udtalelse til mig til sin afgørelse.

Efter min gennemgang af sagens akter fandt jeg det nødvendigt at anmode sikringsstyrelsen om at udtale sig bl.a. om, hvorvidt en sikret er berettiget til at modtage sygedagpenge i tilfælde, hvor den sikrede i en periode er fuldt uarbejdsdygtig i forhold til sit sædvanlige arbejde, men i sygeperioden eller i en del af sygeperioden er i stand til at bestride et andet arbejde og faktisk gør dette. Videre anmodede jeg styrelsen om at udtale sig om, hvorvidt det kunne antages, at A havde modtaget sygedagpenge med urette i den periode (2. kvartal i 1983), hvor det ikke kunne lægges til grund, at han havde udført aktiviteter ved sin selvstændige virksomhed. Jeg bemærkede, at det umiddelbart forekom tvivlsomt, om det kunne antages, at sygedagpenge i den periode, da det ikke kunne lægges til grund, at A havde udført aktiviteter, var modtaget med urette.

Sikringsstyrelsen anførte i en udtalelse til mig, at fuld uarbejdsdygtighed i dagpengelovens forstand ved sygdommens begyndelse bedømmes i relation til den hidtidige beskæftigelse. Hvis en sygemeldt påtager sig en ny beskæftigelse eller fortsætter en tidligere (bi)beskæftigelse, der ikke har en væsentlig forskellig karakter fra den beskæftigelse, han er syge-

meldt fra, er betingelsen om fuld uarbejdsdygtighed ikke længere opfyldt. Videre anførte styrelsen, at betingelsen om fuld uarbejdsdygtighed ikke bliver opfyldt på ny blot ved, at den ny beskæftigelse afbrydes. Afbrydelsen kan skyldes andre forhold end sygdommen, f.eks. manglende tilgang af ordre. Der kan kun være ret til dagpenge for perioder, for hvilke det dokumenteres, at arbejdsophøret skyldes forværring, tilbagefald, ny sygdom eller eventuelt et senere udstedt lægeligt påbud om, at den syge skal afholde sig fra enhver form for hvervsmæssig aktivitet.

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til A:

»Amtsankenævnets afgørelse er truffet på grundlag af bestemmelserne i dagpengelovens § 50, stk. 1 og 2, der har følgende ordlyd:

»Personer, der modtager ydelser efter denne lov, skal underrette arbejdsgiveren og det sociale udvalg om forandringer i deres økonomiske forhold, der kan medføre ændring eller bortfald af ydelserne.

Stk. 2. Har en person undladt at give oplysninger som krævet i stk. 1, eller i øvrigt mod bedre vidende uberettiget modtaget ydelser efter denne lov, skal det beløb, der med urette er modtaget, tilbagebetales.

...«

Det er ubestridt, at De undlod at underrette social- og sundhedsforvaltningen i Rødning kommune om Deres indtægter ved selvstændig virksomhed i foråret 1983. Jeg må også være enig med amtsankenævnet i, at denne virksomhed var af en sådan karakter, at De efter påbegyndelsen heraf ikke længere kunne anses for hverken fuldt eller delvis uarbejdsdygtig i den forstand, hvori dette udtryk anvendes i loven, og i at De således i en periode i begyndelsen af året 1983 oppebar sygedagpenge med urette.

Det kan heller ikke give mig anledning til bemærkning, at amtsankenævnet fandt, at betingelserne i lovens § 50, stk. 2, for at kræve tilbagebetaling af de med urette oppebarne sygedagpenge måtte anses for opfyldt.

Jeg henviser i denne forbindelse også til, at det på det skema, der var anvendt ved anmodningen om udbetaling af sygedagpenge – og som De underskrev – var anført, at De havde pligt til straks at underrette social- og sundhedsforvaltningen om ændringer i Deres indtægtsforhold m.v. i sygeperioden, ligesom De i forbindelse med udbetalingen af dagpenge blev oplyst om, at De havde pligt til straks at oplyse social- og sundhedsforvaltningen om ændringer i indtægtsforholdene.

Efter min opfattelse kan det imidlertid ikke uden videre lægges til grund, at De med urette oppebar sygedagpenge i hele den periode fra den 1. januar til den 19. juni 1983, som det rejste tilbagebetalingskrav vedrører.

Ved min gennemgang af sagen har jeg således hæftet mig ved, at det af de i sagen foreliggende erklæringer fra Deres egen læge fremgår, at De den 23. marts 1983 blev indlagt på ortopædisk afdeling på Haderslev sygehus, hvor det blev påvist, at De havde discusprolaps. De modtog herefter i en periode frem til den 14. juni 1983 strækbehandling 3 gange ugentlig. Det ses ikke at have været gjort til genstand for nærmere undersøgelse, i hvilket omfang De fra diagnosticeringen af ryglidelsen og under det efterfølgende, forholdsvis intensive behandlingsforløb i tiden indtil midten af juni måned (på ny) måtte anses for uarbejdsdygtig med den virkning, at de for denne periode oppebarne sygedagpenge ikke kan anses for oppebåret med urette. Jeg bemærker herved, at der, så vidt jeg forstår, alene har været tale om indtægt ved egen virksomhed i januar kvartal 1983.

Jeg har gjort amtsankenævnet bekendt med min opfattelse og henstillet til nævnet at undergive spørgsmålet om tilbagebetalingskravets omfang en fornyet overvejelse med udgangspunkt i det, jeg netop har anført.

Jeg har bedt amtsankenævnet om at underrette mig om den fornyede afgørelse, nævnet herefter meddeler Dem.

...«

17-12. *Efter bistandslovens § 26, stk. 2, er det i nogle tilfælde en betingelse for at kunne stille krav om tilbagebetaling af kontanthjælp, at den pågældende ved modtagelsen af hjælpen er blevet gjort bekendt med tilbagebetalingspligten og begrundelsen herfor.*

Udtalt, at det af de reale hensyn, som denne bestemmelse tilsigter at varetage, følger, at det i mangel af skriftlig meddelelse som udgangspunkt må være myndighederne, der har bevisbyrden for, at tilbagebetalingspligten er behørigt tilkendegivet.

Henstillet til det sociale ankenævn for Århus amt at undergive sagen en fornyet overvejelse, idet socialforvaltningen ikke i det foreliggende tilfælde kunne anses for at have løftet denne bevisbyrde. (J.nr. 1984-1420-051).

Aarhus Retshjælp klagede for A over en afgørelse fra det sociale ankenævn for Århus amt, hvorved nævnet havde tiltrådt en afgørelse fra social- og sundhedsforvaltningen i Århus kommune om tilbagebetaling efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3, af 10.368,90 kr., som A havde modtaget til betaling af studielånsrenter.

Det fremgik af sagen, at A fra marts 1977 til februar 1981 modtog hjælp, dels efter bistandslovens § 37 og dels efter § 42. Den 16. februar 1981 blev A tilkendt mellemste invalidepension med virkning fra den 1. november 1979. Den 18. marts 1981 ansøgte A social- og sundhedsforvaltningen om hjælp til betaling af studielånsrenter for perioden fra den 1. marts 1977 til den 28. februar 1981. Ifølge et notat i forvaltningens journalark var forvaltningen indstillet på at yde hjælp efter bistandslovens § 40, stk. 1, til betaling af studielånsrenterne. Det fremgik ikke af notatet, om eventuel tilbagebetaling af hjælpen blev drøftet. Den 31. marts 1981 forelå opgørelser fra handelsbanken og statens uddannelsesstøtte, hvoraf det fremgik, at studielånsrenterne for den nævnte periode udgjorde i alt 23.049,38 kr. Forvaltningen besluttede at yde hjælp efter bistandslovens § 40, stk. 1, til betaling af renterne. Heller ikke af forvaltningens notat af 31. marts 1981 fremgik det, om hjælpen skulle ydes mod tilbagebetaling.

Af et notat af 6. april 1981 i journalarket fremgik følgende:

»Jfr notat af 31/3 1981 ydes der hjælp til studierenter. Af *konteringsmæssige* årsager ydes renter i perioden 1/11 1979–28/2 1981 mod tilbagebetaling efter B1 § 26, 1 nr. 3 og 4« (fremhævet af mig).

Blandt sagens akter fandtes endvidere en skrivelse af 6. april 1981 vedrørende tilbagebetalingspligtig hjælp, hvoraf det fremgår, at hjælp på 10.368,90 kr. var ydet med tilbagebetalingspligt efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3 og 4. Skrivelsen er forsynet med en erklæring om at være gjort bekendt med tilbagebetalingspligten, men erklæringen var ikke underskrevet af A.

I skrivelse af 23. juni 1981 modtog A meddelelse fra pensionskontoret om, at hendes pension for perioden fra den 1. november 1979 til den 31. juli 1981 udgjorde 70.744 kr. Da der var modregnet med ydet kontanthjælp for perioden fra 1. november 1979 til den 28. februar 1981 samt fratrukket kildeskat, kom kun 3.552 kr. (pension for juli måned 1981) til udbetaling.

Den 17. februar 1982 blev A under en drøftelse i social- og sundhedsforvaltningen anmodet om at tilbagebetale den hjælp, der vedrørte studielånsrenterne for perioden fra den 1. november 1979 til den 28. februar 1981, i alt 10.368,90 kr. Det fremgik af forvaltningens notat om drøftelsen, at A havde ansøgt ligningskommissionen om, at pensionsreguleringen blev beskattet i de år, som pensionen vedrørte. Ligningskommissionen havde imødekommet ansøgningen, hvilket medførte, at A ville få udbetalt et større beløb i overskydende skat.

I skrivelse af 26. maj 1982 meddelte social- og sundhedsforvaltningen A, at forvaltningen fastholdt kravet om tilbagebetaling af de 10.368,90 kr. Forvaltningen anførte, at hjælpen for så vidt angik renterne for perioden fra den 1. november 1979 til den 28. februar 1981 var ydet mod tilbagebetaling efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3 og 4. Forvaltningen skønnede fortsat, at A var i stand til at tilbagebetale hjælp-

pen.

Århus Retshjælp klagede for A til det sociale ankenævn for Århus amt over social- og sundhedsforvaltningens afgørelse om tilbagebetaling. Retshjælpen anførte bl.a., at A ikke forud for udbetalingen af hjælpen var blevet gjort bekendt med, at der skulle ske tilbagebetaling. Endvidere fandt retshjælpen ikke, at tilbagebetaling kunne kræves efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 4, idet den tilkendte pension ikke havde til formål at dække betalingen af studielånsrenter i det pågældende tidsrum. Retshjælpen anførte videre, at beløbet ville have været væsentligt mindre, såfremt social- og sundhedsforvaltningen på et tidligere tidspunkt havde ydet hjælp til betaling af studielånsrenter.

Under behandlingen af sagen anmodede ankenævnet social- og sundhedsforvaltningen i Århus kommune om oplysning om, hvorvidt A forud for udbetalingen af hjælpen var blevet underrettet om tilbagebetalingspligten. Nævnet bad endvidere forvaltningen oplyse, om en del af kravet havde kunnet dækkes ved refusionsopgørelsen. I modsat fald bad ankenævnet oplyse, på hvilken baggrund bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 4, var anvendt som tilbagebetalingshjemmel.

Socialforvaltningen oplyste, at A mundtligt var blevet underrettet om tilbagebetalingspligten inden hjælpens udbetaling. Forvaltningen sendte nævnet opgørelser over udbetalt hjælp og pension for den omhandlede periode og oplyste, at hele pensionen var anvendt til refusion af den kontanthjælp, der var ydet i perioden. Forvaltningen oplyste endvidere, at der ikke havde været plads til at få kravet dækket helt eller delvist. Forvaltningen havde fundet grundlag for at bringe bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3 og 4, i anvendelse, da A på et senere tidspunkt ville få tilbagebetalt en stor del af den kildekat, der var fratrukket pensionen ved efterreguleringen.

Det sociale ankenævn forelagde socialforvaltningens oplysninger for A, der til nævnet oplyste, at hun havde fået 13.000 kr. tilbagebetalt i overskydende skat for årene 1979, 1980 og 1981. A anførte videre, at hun »... på intet tidspunkt af socialforvaltningen blev gjort opmærksom på muligheden for at få foretaget en efterregulering af kildekatte fra tilkendelses-tidspunktet af min pension. (Denne mulighed blev jeg gjort opmærksom på ved telefonisk henvendelse til skattevæsenet). Socialforvalt-

ningen blev af mig gjort opmærksom på, at jeg ville få tilbagebetalt skat, da jeg i januar (82) rettede en forespørgsel til forvaltningen vedr. udfyldelse af selvangivelsen for (1981). Jeg vil således mene, at socialforvaltningen med sin skrivelse af 11. november 1983 »efterrationaliserer«.

Det sociale ankenævn traf følgende afgørelse i en skrivelse til A:

»Det sociale ankenævn stadfæster socialforvaltningens beslutning om at kræve tilbagebetaling af studielånsrenter for perioden 1. november 1979–28. februar 1981, i alt kr. 10.368,90, idet ankenævnet finder grundlag for at bringe bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3, i anvendelse.

Ankenævnet finder således, at der på tidspunktet for hjælpens udbetaling forelå forhold, der viste, at De i løbet af kortere tid ville være i stand til at tilbagebetale hjælpen.

Ankenævnet finder endvidere det fornødne grundlag for at betragte formkravet i bistandslovens § 26, stk. 2, som overholdt.«

I sin klage til mig over ankenævnets afgørelse henviste retshjælpen for så vidt angik det forhold, at ankenævnet havde fundet, at betingelsen i bistandslovens § 26, stk. 2, var opfyldt, til, at socialforvaltningen først i udtalelsen til ankenævnet havde oplyst, at A var blevet orienteret om tilbagebetalingspligten. Retshjælpen anførte i denne forbindelse:

»Dette bevismæssige grundlag for afgørelsen anser retshjælpen for værende ganske uantageligt. Først lang tid efter udbetalingen og i forbindelse med ankesagens behandling påberåber forvaltningen sig den mundtlige oplysning om tilbagebetalingspligten.«

Herudover anførte retshjælpen, at de materielle betingelser for at kræve tilbagebetaling ikke kunne anses for opfyldt, idet den forventede udbetaling af overskydende skat ikke kunne begrunde krav om tilbagebetaling af hjælpen. Retshjælpen anførte videre:

»Hertil kommer, at skattetilbagebetalingen rent faktisk ikke har dannet grundlag for socialforvaltningens beslutning om at kræve bistandshjælpen tilbagebetalt af rådsøgende. Det må lægges til grund – og det ses da ej heller bestridt under ankenævnsagen – at muligheden for efterregulering af skat ikke er indgået i forvaltningens overvejelser på udbetalings-tidspunktet i marts/april 1981, men først er oplyst over for forvaltningen af rådsøgende

selv efter hendes henvendelse til skattevæsenet i januar 1982. Der er således tale om, at ams-ankenævnet har truffet afgørelsen om tilbagebetalingspligt på et andet grundlag end det, der forelå for socialforvaltningen på udbetalings-tidspunktet.«

Det sociale ankenævn anførte i en udtalelse til mig i anledning af klagen bl.a.:

»Det sociale ankenævn finder fortsat, at socialforvaltningen i tilstrækkelig grad har sandsynliggjort – omend ikke dokumenteret – at (A) inden hjælpens udbetaling er orienteret om tilbagebetalingspligten – og begrundelsen herfor – således at formkravet i bistandslovens § 26, stk. 2, kan betragtes som overholdt.«

Social- og sundhedsforvaltningen i Århus kommune havde ikke yderligere bemærkninger til sagen i anledning af klagen til mig.

Jeg gjorde retshjælpen bekendt med udtalelsen, og i en skrivelse til mig anførte retshjælpen følgende vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt betingelsen i bistandslovens § 26, stk. 2, kunne anses for opfyldt:

»Det er oplyst over for retshjælpen, at den normale procedure, netop af hensyn til beviskravet, er, at bistandsmodtageren skriftligt bliver gjort bekendt med et eventuelt tilbagebetalingskrav, og at bistandsmodtageren samtidig kvitterer med sin underskrift, inden der finder udbetaling sted.

Det svækker således social- og sundhedsforvaltningens bevisførelse, at (A) først langt senere er gjort bekendt med et skriftligt tilbagebetalingskrav, tillige med at hun aldrig har underskrevet en sådan erklæring.

Retshjælpen finder . . . heller ikke, at social- og sundhedsforvaltningen . . . har sandsynliggjort, at der skulle være tale om en mundtlig orientering om tilbagebetalingskravet, efter- som (A) bestrider at have modtaget en sådan.«

Om afgørelsens materielle indhold anførte retshjælpen, at

»amtsankenævnet foretager en ændring i subsumtionen til skade for (A), idet man på grundlag af oplysninger om den overskydende skat statuerer tilbagebetaling efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3. Dette var ikke grundlaget for social- og sundhedsforvaltningens krav om tilbagebetaling, idet man først på et senere tidspunkt, på foranledning af (A), bliver bekendt

med dette forhold.«

Efter min gennemgang af sagens akter fandt jeg det nødvendigt at anmode socialforvaltningen i Århus kommune og ankenævnet om supplerende udtalelser. Jeg anførte i en skrivelse til nævnet, at det efter min opfattelse måtte anses for tvivlsomt, om forvaltningen – med henvisning til samme omstændighed – samtidig kunne træffe afgørelse efter såvel bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3, som § 26, stk. 1, nr. 4. Da det sociale ankenævns afgørelse alene var truffet efter § 26, stk. 1, nr. 3, fandt jeg imidlertid ikke anledning til at gå nærmere ind på dette spørgsmål. I skrivelsen anførte jeg endvidere følgende:

»1. Efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3, kan tilbagebetaling kræves, såfremt der på det tidspunkt, da der søges hjælp, foreligger forhold, der viser, at den pågældende i løbet af kortere tid vil være i stand til at tilbagebetale hjælpen.

Det står mig efter min gennemgang af sagen ikke klart, hvilket beløb forvaltningen forventede, at (A) ville få til rådighed, da der den 31. marts 1981 efter det oplyste blev truffet afgørelse om tilbagebetaling.

Jeg henviser i denne forbindelse til, at det efter det foreliggende ikke kunne forventes, at (A) ville få udbetalt overskydende pension, idet hele pensionsstilgodehavendet måtte forventes at skulle modregnes i den udbetalte bistandshjælp for perioden fra den 1. november 1979 til den 28. februar 1981.

Såfremt forvaltningen ved afgørelsen om tilbagebetaling i marts 1981 sigtede til udbetaling af overskydende skat, beder jeg oplyst, om forvaltningen på dette tidspunkt da orienterede (A) om muligheden for at få beskattet pensionsreguleringen i de foregående indkomstår. Jeg beder endvidere oplyst, hvorfor forvaltningen i så fald ikke selv rettede henvendelse til skatteforvaltningen herom.

2. Det sociale ankenævn har ved sin afgørelse fundet »det fornødne grundlag for at betragte formkravet i bistandslovens § 26, stk. 2, som overholdt«.

Jeg anmoder ankenævnet om nærmere oplysninger om, hvorpå nævnet støtter sin

opfattelse om, at kravet i § 26, stk. 2, er opfyldt.

Jeg beder i denne forbindelse oplyst, hvad der er social- og sundhedsforvaltningens normale fremgangsmåde i disse tilfælde.

Såfremt forvaltningen normalt anvender skriftlige tilbagebetalingsserklæringer, beder jeg oplyst, hvorfor denne fremgangsmåde ikke er fulgt i det foreliggende tilfælde. Endvidere beder jeg oplyst, hvorfor der ikke i forvaltningens journalark er et (samtidigt) notat om bekendtgørelsen af tilbagebetalingspligten over for (A).

Jeg beder endvidere om oplysning om, hvad der nærmere ligger i, at hjælpen til betaling af renter for perioden fra den 1. november 1979 til den 28. februar 1981 af »konteringsmæssige årsager« er ydet mod tilbagebetaling, jfr. herved forvaltningens notat af 6. april 1981.«

For så vidt angik det under 1. rejste spørgsmål oplyste socialforvaltningen i Århus kommune følgende:

» . . . Klageren fik den 31. marts 1981 bevilget hjælp til betaling af studielånsrenter. Hjælpen blev ydet mod tilbagebetaling i medfør af BL § 26, stk. 1, nr. 3 samt nr. 4, idet forvaltningen forventede, at klageren kunne tilbagebetale hjælpen, når pensionstilgodehavende blev udbetalt.

Det fremgår ikke af sagsakterne, om forvaltningen har henvist (A) til skattevæsenet med henblik på ansøgning om beskatning af pensionsreguleringen i de foregående indkomstår.«

Det sociale ankenævn kommenterede ikke i sin udtalelse det under 1. rejste spørgsmål.

For så vidt angik det under 2. anførte spørgsmål oplyste socialforvaltningen følgende:

» . . . Klageren er mundtligt – inden hjælpens udbetaling – blevet orienteret om, at studielånsrenterne for perioden 1. november 1979 til 28. februar 1981 blev ydet mod tilbagebetaling – i henhold til ovennævnte lovhjemmel. Idet beløbet blev sendt direkte til handelsbanken og statens uddannelsesstøtte, har forvaltningen – fejlagtigt – ikke fået klientens underskrift på tilbagebetalingsserklæringen.

Forvaltningen har »af konteringsmæssige årsager« ydet hjælpen mod tilbagebetaling, jfr. journalnotat af 6. april 1981. Hjælpen blev ydet mod tilbagebetaling, idet man forventede at pågældende kunne tilbagebetale hjælpen, når

refusionsopgørelsen var udfærdiget. Hvis forudsætningen for denne tilbagebetalingshjemmel var bristet, ville beløbet efterfølgende blive omkonteret til hjælp uden tilbagebetalingspligt.«

Forvaltningen oplyste intet nærmere om, hvorfor der ikke var notat om meddelelsen om tilbagebetalingspligten i forvaltningens journalark.

Om spørgsmålet om, hvorvidt kravet i bistandslovens § 26, stk. 2, kunne anses for opfyldt, anførte det sociale ankenævn i sin udtalelse på ny, at

» . . . Det sociale ankenævn finder fortsat ud fra de foreliggende oplysninger, at socialforvaltningen i tilstrækkelig grad har sandsynliggjort – om end ikke dokumenteret – at (A) inden hjælpens udbetaling er orienteret om tilbagebetalingspligten – og begrundelsen herfor – således at formkravet i bistandslovens § 26, stk. 2, kan betragtes som overholdt.«

Ankenævnet gav ingen nærmere begrundelse for sin opfattelse.

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til retshjælpen:

»Social- og sundhedsforvaltningens afgørelse om tilbagebetaling af den ydede hjælp blev truffet efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3 og 4.

Som tidligere anført har jeg ikke fundet anledning til at gå nærmere ind på spørgsmålet om, hvorvidt forvaltningen samtidig kunne træffe afgørelse efter såvel § 26, stk. 1, nr. 3, som § 26, stk. 1, nr. 4, idet jeg ved min gennemgang af sagen har taget udgangspunkt i det sociale ankenævns afgørelse, der alene er truffet efter § 26, stk. 1, nr. 3.

Efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3, kan det sociale udvalg træffe beslutning om tilbagebetaling, når der på det tidspunkt, da der søges hjælp, foreligger forhold, der viser, at den pågældende i løbet af kortere tid vil være i stand til at tilbagebetale hjælpen. Det er imidlertid en forudsætning for at kræve tilbagebetaling efter bl.a. denne bestemmelse, at det sociale udvalg (senest) ved hjælpens udbetaling har gjort modtageren bekendt såvel med tilbagebetalingspligten som med begrundelsen herfor, jfr. bistandslovens § 26, stk. 2, og den sag, der er refereret

i ombudsmandens beretning for året 1981, s. 255 ff.

Bistandslovens § 26, stk. 2, indeholder vel ikke nærmere krav til formen for den meddelelse om tilbagebetaling, som efter bestemmelsen er en forudsætning for at gøre et tilbagebetalingskrav gældende, men det må dog følge af de reale hensyn, bestemmelsen tilsigter at varetage, at det i mangel af skriftlig meddelelse som udgangspunkt må være forvaltningen, der i givet fald har bevisbyrden for, at tilbagebetalingspligten er behørigt tilkendegivet.

Efter min gennemgang af sagen kan jeg ikke være enig med amsankenævnet i, at Århus kommunes socialforvaltning i det foreliggende tilfælde kan anses for at have løftet denne bevisbyrde.

Jeg har herved navnlig lagt vægt på, at der ifølge socialforvaltningens egne journaloptegnelser alene har været personlig kontakt mellem klienten og forvaltningen den 18. marts 1981, hvor (A) rettede henvendelse til forvaltningen med henblik på hjælp til betaling af studielånsrenter. Der er ikke i de samtidige journaloptegnelser holdepunkt for at antage, at tilbagebetalingsspørgsmålet ved denne lejlighed overhovedet blev berørt, og det må vel også umiddelbart forekomme noget tvivlsomt, om en tilkendegivelse herom fra forvaltningens side på dette stadium af sagens behandling overhovedet ville kunne tillægges retlig betydning. Jeg må endvidere forstå, at det er ubestridt, at (A) først på et væsentligt senere tidspunkt blev gjort bekendt med den anvisningsordre af 6. april 1981, der beror i sagen, idet hjælpen blev udbetalt direkte til de långivende institutioner.

Det er også indgået i min vurdering, at forvaltningens optræden igennem det efterfølgende sagsforløb ikke efterlader det indtryk, at forvaltningen allerede ved hjælpens udbetaling den 6. april 1981 var opmærksom på, at der i forbindelse med, at (A) havde fået tilkendt invalidepension med tilbagevirkende kraft, kunne fremkomme et større beløb i overskydende skat, og at man derfor allerede da lagde vægt på at sikre sig muligheden for i påkommende tilfælde at gøre et tilbagebetalingskrav gældende.

Jeg bemærker i denne forbindelse, at der i så fald i og for sig ikke havde været grundlag for at begrænse tilbagebetalingskravet til

de studielånsrenter, der vedrørte perioden fra den 1. november 1979 til den 28. februar 1981.

Jeg har gjort amsankenævnet bekendt med min opfattelse og har henstillet til nævnet at genoptage sagens behandling, således at der meddeles (A) en ny afgørelse.

Jeg har udbedt mig underretning om ankenævnets fornyede afgørelse.«

Efter at det sociale ankenævn for Århus amt havde genoptaget behandlingen af sagen, traf ankenævnet i et møde den 28. februar 1986 følgende afgørelse:

» . . .

Det sociale ankenævn ophæver sin i nævnets møde den 8. februar 1984 truffne afgørelse og pålægger socialforvaltningen at frafalde det stillede krav om tilbagebetaling af hjælp ydet i henhold til bistandsloven til betaling af studielånsrenter for perioden 1. november 1979 – 28. februar 1981.

Efter en fornyet gennemgang af sagen finder ankenævnet ikke længere tilstrækkeligt grundlag for at betragte formkravet i bistandslovens § 26, stk. 2, som overholdt.

Heraf følger, at bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3, – allerede af formelle grunde – ikke kan bringes i anvendelse som tilbagebetalingshjemmel i det foreliggende tilfælde.

Ankenævnet kan således tilslutte sig det af folketingets ombudsmand anførte, hvorefter det i mangel af skriftlig meddelelse om tilbagebetalingspligten som udgangspunkt må være socialforvaltningen, der i givet fald har bevisbyrden for, at tilbagebetalingspligten er behørigt tilkendegivet.

Ankenævnet kan endvidere tilslutte sig ombudsmandens vurdering, hvorefter socialforvaltningen ikke kan anses for at have løftet denne bevisbyrde.

Da ankenævnet i sin afgørelse af 8. februar 1984 alene har fundet grundlag for at bringe bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 3, i anvendelse, finder ankenævnet sig allerede af forvaltningsretlige grunde afskåret fra på nuværende tidspunkt at tage stilling til, hvorvidt bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 4, kunne have fundet anvendelse i det foreliggende tilfælde.

Det stillede tilbagebetalingskrav vil herefter være at ophæve, og eventuelle indbetalte af-

drag vil være at genudbetale.

Ankenævnet skal afsluttende henlede Deres opmærksomhed på, at omkonteringen af den ydede hjælp fra tilbagebetalingspligtig hjælp til tilskud kan få skattemæssige konsekvenser for Dem, idet ydelser efter bistandslovens kapitel 9 og 10 medfører en nedsættelse af person-

fradraget for det pågældende år.

. . .«

Jeg meddelte herefter ankenævnet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

17-13. *Fundet det uhjemlet, at et socialt udvalg ikke ved beregningen af et tilbagebetalingskrav efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 4, havde holdt den del af en pension, som bestod af invaliditetsbeløb, udenfor, idet pensionisten da blev stillet ringere end ved en løbende (forskudsvis) udbetaling af pensionen.*

Henstillet til amsankenævnet for Vestsjællands amt at undergive sagen en fornyet behandling. (J. nr. 1985-312-045).

Ægtefællerne A og B klagede over en afgørelse fra amsankenævnet for Vestsjællands amt om modregning i en pensionsefterbetaling. Amsankenævnet tiltrådte en afgørelse fra det sociale udvalg i Holbæk kommune.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A den 13. september 1984 fik tilkendt mellemste invalidepension med virkning fra den 1. september 1983.

Efter tilkendelsen af pension modtog A og B supplerende hjælp efter bistandsloven. Ved udmålingen af den løbende hjælp blev der foretaget fradrag for A's pension, dog ikke for pensionens invaliditetsbeløb.

I forbindelse med opgørelsen af pensionsefterbetalingen for tiden fra ansøgningen til tilkendelsen af pensionen modregnede socialforvaltningen med den hjælp, som A og B havde modtaget efter bistandsloven. Socialforvaltningen holdt ikke et beløb svarende til invaliditetsbeløbet uden for denne opgørelse.

I en skrivelse til socialforvaltningen anmodede A om at få udbetalt 13.998 kr., som han mente at have krav på i manglende invaliditetsbeløb for perioden fra den 1. september 1983 til den 31. oktober 1984.

Det sociale udvalg afslog i en skrivelse til A anmodningen, idet udvalget anførte:

» . . .

Ved ny udmåling af supplerende hjælp, efter at der er givet pensionsbevilling, er der ved

fradrag af pensionen ikke medregnet invaliditetsbeløb, men i tiden forinden mener Holbæk kommune sig ikke forpligtet til at foretage samme udmåling, da der i den tid er ydet hjælp fuldt ud efter en bistandsberegning over § 37, stk. 2, og § 37, stk. 4, . . .«

A klagede til amsankenævnet for Vestsjællands amt over udvalgets afgørelse.

Amsankenævnet indhentede en udtalelse fra det sociale udvalg, som anførte:

». . . Når man har set bort fra invaliditetsbeløbet efter tilkendelse af pensionen, er det fordi, man skønner, at der er en vis rimelighed i fremover at stille parret økonomisk bedre under hensyn til handicap og faste udgifter i øvrigt, og det beløb, der vil være tilbage til almindeligt underhold, vil alligevel være lavere end max. beløbet efter lovens § 37, stk. 2.

Ved tilkendelse af pension bliver der foretaget modregning til dækning af den udbetalte bistandshjælp i ansøgningsperioden, og (A) anker således over, at der ikke på samme måde ses bort fra invaliditetsbeløbet, som ovenfor beskrevet.

Som det fremgår af beregningsskemaet, har den løbende hjælp efter § 37, stk. 2 i ansøgningsperioden udgjort henholdsvis 8.723 kr. og 8.809 kr. Derudover nogle enkelte beløb efter §§ 40, stk. 1, og 46, stk. 1.

Ved overgang til § 37, stk. 4, den 1. marts 1984 reduceres hjælpen til 6.409 kr. pr. måned.

Når der er givet afslag på at se bort fra in-

validitetsbeløbet i ansøgningsperioden, skyldes det, at der er ydet fuld lovmæssig hjælp med faste udgifter og max. underhold efter § 37, stk. 2, og senere efter § 37, stk. 4, ydet lovmæssig hjælp til dækning af familiens nødvendige udgifter. Derudover er der ydet en del mindre beløb til medicin, tandbehandling osv. efter § 46, stk. 1, samt akuthjælp og enkeltudgifter i forbindelse med diverse flytninger efter § 40, stk. 1. Der er ikke i dette tidsrum søgt om andre udgifter i forbindelse med (A's) handicap eller sygdom.

Man mener derfor, at der er ydet fuld dækning løbende efter lovens bestemmelser samt taget hensyn til ydelser til pgl.s lidelser.

At der ved dato for tilkendelse af pension foretages ny beregning, hvor der bortses fra invaliditetsbeløbet, skyldes, at der nu er sket en vedvarende ændring i familiens status og at der derfor er grundlag for at tage højde for situationen fremover. . . .«

Amtsankenævnet tiltrådte det sociale udvalgs afgørelse »med den af . . . (udvalget) givne begrundelse«.

A indbragte amtsankenævnets afgørelse for den sociale ankestyrelse, som afviste at behandle sagen, da ankestyrelsen ikke fandt, at den var af principiel betydning.

I klagen til mig anførte A og B, at »det kan ikke være korrekt, at Holbæk kommune efter forgodtbefindende kan regne med eller ikke regne med invaliditetsbeløbet.«

I en udtalelse i anledning af klagen til mig henholdt amtsankenævnet sig til sin afgørelse.

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til A og B:

»Efter bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 4, kan det sociale udvalg træffe beslutning om tilbagebetaling, når en person, der har modtaget hjælp, senere får udbetalt en erstatning, et underholdsbidrag eller lignende, der dækker samme tidsrum og samme formål som den udbetalte hjælp.

Tilbagebetalingskrav efter den nævnte bestemmelse er begrundet i hensynet til at

undgå dobbeltforsørgelse. I tilfælde som det foreliggende, hvor det, der udløser tilbagebetalingskravet, er en tilkendelse af invalidepension med tilbagevirkende kraft, tilsigter bestemmelsen således at sikre, at hjælpsmodtageren ikke i forbindelse med opgørelsen og udbetalingen af det beløb, der skal efterbetales, stilles *bedre* end, hvis der var foretaget løbende udbetaling af den tilkendte pension allerede fra det tidspunkt, fra hvilket pensionen tilkendes, dvs. typisk tidspunktet for ansøgningens indgivelse. Udgangspunktet må derfor være, at det ved beregningen af et eventuelt tilbagebetalingskrav skal tilstræbes, at den pågældende stilles, som var der sket forskudsvis udbetaling af pensionen efter den almindelige bestemmelse herom i invalidepensionslovens § 21 (nu lov om social pension § 35).

Således som sagen foreligger til min bedømmelse, må jeg lægge til grund, at der for tiden efter tilkendelsen af pensionen ved udmålingen af supplerende hjælp efter bistandsloven fuldt ud er bortset fra invaliditetsbeløbet, og at der, hvis (A) havde modtaget forskudsvis udbetaling af pensionen, på tilsvarende måde ville være blevet bortset fra invaliditetsbeløbet ved udmålingen af supplerende hjælp. Jeg henviser i den forbindelse til pkt. 15 i kontanthjælpscirkulæret og § 6 i socialministeriets bekendtgørelse nr. 484 af 24. september 1984 om forsøg med faste ydelser efter bistandsloven.

Jeg må herefter anse det for uhjemlet ikke ved beregningen af tilbagebetalingskravet at holde invaliditetsbeløbet udenfor, idet (A) i så fald stilles ringere end ved en løbende (forskudsvis) udbetaling af pensionen.

Jeg har gjort amtsankenævnet for Vestsjællands amt bekendt med min opfattelse.

. . .

Jeg har samtidig henstillet til amtsankenævnet at tage sagen op til fornyet overvejelse med henblik på, at der foretages en ny refusionsberegning, hvorved der holdes et beløb svarende til invaliditetsbeløbet uden for beregningen.

. . .«

17-14. *Udtalt over for amtsankenævnet for Københavns amt, at jeg måtte anse det for beklageligt, at ankenævnet havde tiltrådt Rødovre kommunes beslutning om at lægge den opregulerede socialindkomst til grund ved beregningen af boligsikring i en konkret sag.*

Henstillet, at ankenævnet traf ny afgørelse i forhold til klageren på grundlag af det, jeg havde anført i udtalelsen. (J. nr. 1985-1206-17).

A klagede over amtsankenævnet for Københavns amtskommunes afgørelse om ikke at tilsidesætte Rødovre kommunes beslutning om med virkning fra den 1. januar 1985 at ophøre med at udbetale ham boligsikring.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A fra Rødovre kommune modtog boligsikring for boligstøtteåret 1984 fra november måned med 74 kr. månedlig. Ved årsomberegnningen fandt kommunen, at A ikke længere var berettiget til boligsikring, og gav ham meddelelse om, at boligstøtten ville ophøre fra den 1. januar 1985. Kommunen lagde herved til grund, at A havde en årlig boligudgift på 22.567 kr. Som husstandsindkomst for 1985 lagde kommunen A's opregulerede socialindkomst på 137.000 kr. til grund.

Som svar på forespørgsler fra A redegjorde Rødovre kommune i skrivelser af 5. og 25. februar 1985 nærmere for beslutningen om at lægge A's opregulerede socialindkomst til grund ved beregningen af boligsikringen. Kommunen oplyste, at hovedreglen er, at den opregulerede socialindkomst anvendes som beregningsgrundlag, medmindre den forventede fremtidige indtægt er mindst 10.000 kr. lavere. For 1985 udgjorde A's socialindkomst, fratrukket ligningsmæssige fradrag, 137.525 kr. A's forventede indtægt for 1985 ville efter kommunens vurdering ikke være 10.000 kr. lavere end den opregulerede socialindkomst.

Ved beregningen af A's forventede indtægt for 1985 tog kommunen udgangspunkt i A's aktuelle indkomstforhold pr. 21. november 1984. På dette tidspunkt havde A efterløn, tjenestemandspension samt en mindre renteindtægt. Kommunen regnede med, at A's tjenestemandspension i løbet af 1985 ville stige, og regnede derfor med et 4% tillæg til pensionen som udtryk for den forventede indkomststigning for 1985. Endelig havde kommunen fratrukket et beløb svarende til de forventede ligningsmæssige fradrag.

Kommunen opgjorde den forventede indtægt for 1985 på følgende måde:

Efterløn	761 × 52	39.572 kr.
Tjenestemandspension	7.033 × 12	84.396 kr.
+ 4% regulering af		
84.396 kr.		3.376 kr.
÷ ligningsmæssige		
fradrag		3.275 kr.
+ renteindtægter		<u>4.000 kr.</u>
		<u>128.069 kr.</u>

Kommunen vejledte samtidig A om, at han, når hans efterløn pr. 1. august 1985 faldt til 664 kr. ugentlig, kunne rette henvendelse på ny, idet hans fremtidige forventede indtægt på dette tidspunkt ville blive beregnet til ca. 123.000 kr. årligt.

Denne afgørelse indbragte A ved skrivelse af 11. marts 1985 for amtsankenævnet for Københavns amtskommune. Han anførte, at kommunens vurdering af hans forventede fremtidige indkomst var ukorrekt. A fandt det for det første urealistisk at regne med 4% stigning i tjenestemandspensionen for 1985. I denne forbindelse henviste A til, at pensionen i 1984 var steget med 2,98%. For det andet mente A, at kommunen burde have taget i betragtning, at hans efterløn faktisk ville falde den 1. august 1985 som følge af, at han på dette tidspunkt ville gå fra efterlønnens 80% sats til 70%.

Amtsankenævnet indhentede i den anledning en udtalelse af 21. marts 1986 fra Rødovre kommune. Kommunen bemærkede bl.a. følgende:

»For så vidt angår regulering af pensionen har Rødovre kommune, i lighed med de fleste andre FKKA-kommuner, fastsat denne til 4% for tiden 1/1-31/3, 2% for tiden 1/4-30/9 og intet tillæg for tiden 1/10-31/12 1985. Det er vanskeligt at arbejde med forskellige reguleringsprocenter for forskellige lønmodtagere, og man må derfor fastholde disse satser.

Når (A's) efterløn 1/8 går ned, bliver den fremtidige indtægt beregnet på samme måde,

d.v.s., således:

Efterløn	664 × 52	34.528
Pension + 2% tillæg		
o.s.v		

Indtægten vil i alt blive beregnet til ca. 123.000 kr. pr. år.«

Efter at A havde modtaget en kopi af kommunens udtalelse, fremsatte han i en skrivelse af 26. marts 1985 yderligere bemærkninger over for ankenævnet. A fastholdt, at det var urealistisk at regne med en 4% stigning af hans pension. Han gjorde gældende, at vurderingen af hans forventede fremtidige indtægt måtte ske individuelt og ikke på grundlag af en generelt fastsat reguleringsfaktor.

I en skrivelse af 3. april 1985 fremsatte A yderligere bemærkninger over for amtsankenævnet. Han henviste til, at kommunens fastsættelse af en generel reguleringsprocent måtte anses for at være i strid med loven om individuel boligstøtte. Samtidig fremsendte han kopier af specifikationer af hans månedlige pensionsudbetalinger for perioden 1. oktober 1984 – 1. april 1985. Af specifikationerne fremgik, at A's pension uændret i perioden udgjorde 7.033,47 kr. månedlig.

Amtsankenævnet meddelte i skrivelse af 3. juni 1985 A, at nævnet ikke havde fundet grundlag for at tilsidesætte den opgørelse pr. 1. januar 1985, som Rødovre kommune havde foretaget af hans forventede fremtidige indkomst for 1985, »hvorefter pensionsindkomsten tillægges 4% til imødegåelse af forventede stigninger i årets løb«. Nævnet besluttede herefter at tiltræde kommunens afslag på bevilling af boligsikring pr. 1. januar 1985.

Efter at A havde modtaget denne afgørelse, rettede han flere gange henvendelse til amtsankenævnet med henblik på at få ankenævnet til at genoptage sagen. I denne forbindelse fremsendte A en ny specifikation af den månedlige pensionsudbetaling, der viste, at pensionen for juli 1985 var steget til 7.156 kr.

Amtsankenævnet indhentede i den anledning en ny udtalelse af 26. juli 1985 fra Rødovre kommune, der meddelte, at kommunen kunne fastholde den tidligere anvendte beregning, »hvorefter indtægten reguleres med 4% for tiden 1.1. til 31.3., 2% for tiden 1.4. til 30.9. og intet tillæg for tiden 1.10. til 31.12.85.« Kommunen bemærkede samtidig, at det er

vanskeligt »ud fra de oplysningssedler, der hvert år modtages fra klienterne, helt klart at afgøre, om der er tale om den ene eller den anden slags pension, og om denne eventuelt vil stige. De aktuelle rammer for lønstigningen kendes heller ikke altid, når beregningen af boligsikring foretages 1. januar, og derfor har man for 1985 fastsat ovennævnte satser, således at samtlige modtagere af boligsikring reguleres efter samme satser«.

Amtsankenævnet meddelte i en skrivelse af 9. august 1985 A, at nævnssekretariatet ikke havde fundet, at der forelå forhold, der kunne give grundlag for på ny at forelægge sagen for amtsankenævnet. Nævnet henviste herved til kommunens ovennævnte udtalelse.

Denne afgørelse påklagede A til boligstyrelsen, der i skrivelse af 10. september og 15. oktober 1985 afviste at behandle hans klage, idet styrelsen ikke fandt, at sagen havde principiel betydning.

I en skrivelse af 22. oktober 1985, som jeg oversendte til amtsankenævnet til videre foranstaltning, påpegede A, at amtsankenævnet ved afgørelsen af 3. juni 1985 urigtigt havde lagt til grund, at han var enlig.

Amtsankenævnets sekretariat beklagede i en skrivelse af 12. november 1985 over for A den begåede fejl, men meddelte, at en korrekt beregning ikke ville føre til, at han kunne modtage boligsikring. Amtsankeævnet lagde herved fortsat til grund, at beregningen måtte baseres på den opregulerede socialindkomst på 137.000 kr. for boligstøtteåret 1985.

I A's klageskrivelse til mig gjorde han i alt væsentligt det samme gældende, som han havde gjort gældende i klageskrivelsen til amtsankenævnet. Som dokumentation for, at A's tjenestemandspension ikke ville stige med 4% i 1985, vedlagde han de pensionsspecifikationer, han indtil da havde modtaget for 1985. I de første 3 måneder udgjorde den månedlige pension 7.033 kr., i alt 21.100 kr. I de næste 6 måneder udgjorde pensionen 7.156 kr., i alt 42.939 kr. For de sidste 3 måneder af 1985 ville den månedlige pension udgøre 7.184 kr., i alt 21.553 kr. A's samlede pensionsindkomst for 1985 ville således beløbe sig til 85.593 kr., mens Rødovre kommune havde regnet med, at den ville udgøre 87.772 kr. Hertil kom, at A i 1985 ville have ca. 5.000 kr. mindre i efterløn, end kommunen havde regnet med.

Med skrivelse af 19. marts 1986 sendte A mig

en opgørelse over sin indkomst for 1985. A's tjenestemandspension udgjorde 85.678 kr., efterlønnen 38.380 kr. og hans samlede formueindkomst 4.646 kr. A's skattepligtige indkomst udgjorde 125.342 kr.

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til A:

»Rødovre kommunes og amtsankenævnets afgørelser er truffet på grundlag af lov om individuel boligstøtte (lov nr. 64 af 10. marts 1982 med senere ændringer). Ifølge loven beregnes boligsikring på grundlag af forskellen mellem den årlige boligudgift og det såkaldte grænsebeløb, der beregnes som en procentdel af ydelsesmodtagerens husstandsindkomst.

Ifølge lovens § 7 anvendes som hovedregel den årligt fastsatte socialindkomst forhøjet med den samme procentsats, som anvendes ved fastlæggelsen af grundlaget for den foreløbige skattesvarelse for det pågældende indkomstår (den opregulerede socialindkomst), som husstandsindkomst.

Herfra gælder ifølge § 7, stk. 8, følgende undtagelse:

»Må det antages, at husstandens indkomstforhold i boligstøtteåret vil afvige væsentligt fra den indkomst, der beregnes efter stk. 2-6, anvendes i stedet den forventede fremtidige indkomst.«

Som det ses, anvendes der i lov om individuel boligstøtte til indkomstbegreber: en standardiseret indkomst; den opregulerede socialindkomst, og et individuelt indkomstbegreb, »den forventede fremtidige indkomst«. Det sidste benyttes, hvor den opregulerede socialindkomst ikke er dækkende for husstandens aktuelle indkomstforhold.

Den forventede fremtidige indkomst lægges i administrativ praksis til grund, når den skønnes at ville være mindst 10.000 kr. lavere end den opregulerede socialindkomst, jfr. herved boligministeriets cirkulære nr. 160 af 30. august 1982, pkt. 4.4., sammenholdt med pkt. 14.2.

Det må anses for forudsat i loven, at vurderingen af ydelsesmodtagerens forventede fremtidige indkomst foretages som et konkret individualiseret skøn over ydelsesmodtagerens indkomstforhold.

Bedømmelsen må tage sit udgangspunkt i oplysningerne om ydelsesmodtagerens fak-

tiske indkomst ved årets begyndelse, men således, at der tages hensyn til forventede indkomståndringer i løbet af boligstøtteåret.

Som påpeget af Rødovre kommune i udtalelserne til amtsankenævnet for Københavns amt vil skønnet over forventede indkomståndringer for et helt boligstøtteår ofte hvile på et usikkert oplysningsgrundlag. Det må derfor anses for både administrativt hensigtsmæssigt og retligt ubetænkeligt, at skønsudøvelsen efter § 7, stk. 8, i en vis udstrækning standardiseres, således at der regnes med stigninger baseret på de almindelige forventninger i samfundet til indkomståndviklingen i det pågældende år.

Anvendelse af generelle reguleringssatser kan imidlertid alene finde sted i tilfælde, hvor der ikke foreligger tilstrækkeligt oplysningsgrundlag til at foretage en individuel vurdering.

Som anført ovenfor kan det som udgangspunkt ikke give mig anledning til bemærkninger, at Rødovre kommune forud for boligstøtteåret 1985 fastlagde en generel tillægsprocent på 4 som udtryk for den forventede stigning i pensionsindkomster dette år.

Det må imidlertid tages i betragtning, at De over for amtsankenævnet med skrivelse af 3. april 1985 fremsendte dokumentation i form af specifikationer af Deres månedlige pensionsudbetalinger, der sandsynliggjorde, at Deres tjenestemandspension ville stige mindre end den generelle reguleringsats. Fremkomsten af disse oplysninger burde efter min mening have ført til, at amtsankenævnet enten lagde disse oplysninger til grund ved vurderingen af Deres forventede tjenestemandspension for 1985, eller foranstaltede, at der blev foretaget nærmere undersøgelse af størrelsen af Deres pensionsindkomst for 1985. Dette kunne ske enten ved, at amtsankenævnet indhentede udtalelser herom fra pensionsudbetaleren (Københavns kommune) eller ved at bede Dem fremkomme med supplerende dokumentation.

Jeg må herefter anse det for en fejl, at amtsankenævnet ikke fandt at burde tilside-sætte Rødovre kommunes opgørelse pr. 1. januar 1985 af Deres forventede pensionsindkomst for 1985.

Størrelsen af Deres forventede efterløn for 1985 har fra årets start ligget fast. Proble-

met har alene været, om der kunne bortses fra oplysningen om, at efterlønnen pr. 1. august 1985 ville falde i forbindelse med, at De gik fra efterlønnens 80% sats til 70%.

Den foretagne opgørelse af efterlønnen for 1985 er efter min mening udtryk for en urigtig anvendelse af reglen i § 7, stk. 8. Som det ses, foreskriver bestemmelsen, at der – ved beslutningen om, hvilken indkomst der skal danne grundlaget for boligsikringsberegningen – foretages en sammenligning på årsbasis af på den ene side den opregulerede socialindkomst og på den anden side den forventede fremtidige indkomst.

Der er ikke i bestemmelsen holdepunkter for at antage, at der for visse indkomsttyper regnes med kortere perioder end boligstøtte-

året.

Da der ikke foreligger tvivl om, at Deres forventede fremtidige indkomst – korrekt opgjort – ville være mindst 10.000 kr. lavere end den opregulerede socialindkomst, må jeg anse det for beklageligt, at amtsankenævnet tiltrådte Rødovre kommunes beslutning om at lægge den opregulerede socialindkomst til grund ved beregningen af Deres boligsikring.

Jeg har samtidig hermed gjort amtsankenævnet bekendt med min opfattelse og henstillet til ankenævnet at træffe en ny afgørelse på grundlag af det, jeg har anført ovenfor.

. . . «

18. Statsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 16, er der ikke i beretningsåret realitetsbehandlet sager inden for statsministeriets sagsområde.

19. Udenrigsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 16, er der ikke i beretningsåret realitetsbehandlet sager inden for udenrigsministeriets sagsområde.

20. Undervisningsministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 16, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 27 sager inden for undervisningsministeriets sagsområde.

Af de 27 sager vedrørte 21 sager *departementet*. 2 af disse sager, hvoraf den ene gav anledning til en henstilling, angik generelle spørgsmål; den ene af sagerne angik spørgsmål om hjemmel for en bekendtgørelse om statsstøtte til visse privatskoler.

14 sager angik afgørelser, og heraf gav 1 sag anledning til kritik og henstilling. Sagen angik et afslag til en gymnasielærer på aktindsigt i materiale vedrørende gymnasieplanlægningen m.v.

5 sager angik forskellige sagsbehandlingsspørgsmål, og 1 af sagerne, der gav anledning til kritik og henstilling, er omtalt nedenfor som sag nr. 20-1. 2 sager gav anledning til kritik af sagsbehandlingstiden.

2 sager, der vedrørte *direktoratet for folkeoplysning, frie grundskoler m.v.*, angik sagsbehandlingstiden.

1 sag vedrørte et *universitet* og gav anledning til kritik af sagsbehandlingen.

1 sag vedrørende *statens uddannelsesstøtte* gav anledning til kritik af sagsbehandlingen.

2 sager angik afgørelser, som *ankenævnet for uddannelsesstøtten* havde truffet.

20-1. *Kritiseret, at undervisningsministeriet ikke besvarede en skriftlig anmodning om en nærmere forklaring på en ordning vedrørende livsforsikringer, tegnet som pligtig enkeforsørgelse.*

Henstillet til finansministeriet at overveje en afvikling af den omhandlede ordning, der blev gennemført som en overgangsordning i forbindelse med tjenestemandsløven af 1919. (J. nr. 1985-1041-70).

A klagede for sin tante, B, over undervisningsministeriets behandling af en sag om B's tilgodehavende i nogle livsforsikringer, der var tegnet som pligtig enkeforsørgelse.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at B var enke efter en lærer, der var født i 1891 og afgået ved døden i august 1983. B var 92 år.

I skrivelse af 20. oktober 1983 meddelte undervisningsministeriet B, at forsikringssummen ifølge nogle som pligtig enkeforsørgelse tegnede livsforsikringer, i alt 2.295 kr., ikke ville kunne udbetales hende, men skulle anvendes enten til indkøb af en livrente for hende med en årlig ydelse på mindst 299 kr. eller til indkøb af værdipapir, der skulle båndlægges

således, at renten tilfaldt hende, mens kapitalen efter hendes død faldt i arv efter de almindelige regler. I begge tilfælde ville der i B's pension blive fradraget et beløb på 299 kr. årligt, svarende til det udbytte, som den pligtige enkeforsørgelse ville have indbragt hende, hvis der var tegnet overlevelsrente. Ministeriet oplyste videre, at en livrente for B på 299 kr. årligt ville koste 1.140 kr. Det overskydende beløb ville kunne udbetales hende.

Undervisningsministeriet udbad sig en udtalelse om, hvorvidt B ønskede forsikringssummen anvendt til indkøb af livrente eller værdipapirer, i sidstnævnte tilfælde udbad ministeriet sig endvidere meddelelse om, hvilke værdipapirer hun ønskede indkøbt. Ministeriet bad yderligere oplyst, gennem hvilket pengeinstitut papirerne ønskedes deponeret i værdipapircentralen, samt nummeret på B's konto i pengeinstituttet.

I skrivelse af 8. november 1983 meddelte B undervisningsministeriet, at skulle hun vælge, ønskede hun beløbet anvendt til indkøb af statsobligationer. Hun stillede sig i øvrigt uforstående over for oplysningen om, at (hele) forsikringssummen ikke kunne udbetales straks og bad om nærmere oplysninger om baggrunden herfor.

Sagen blev herefter stillet i bero, bl.a. fordi B – forgæves – søgte om »dispensation«, således at forsikringssummen kunne udbetales kontant.

Den 31. august 1984 aftalte A telefonisk med undervisningsministeriet, at B kunne henvende sig til sin bankforbindelse i Korsør og »få sagen i gang«.

Den 25. september 1984 henvendte B sig i Bikuben, hvor hun fik de fornødne papirer udleveret.

Den 1. oktober 1984 oprettede Bikubens forvaltningsafdeling et depot for B og tilskrev samtidig undervisningsministeriet om dette.

Den 28. november 1984 meddelte undervisningsministeriet Bikubens forvaltningsafdeling, at ministeriet havde anvist afdelingen 2.295 kr.

Den 11. december 1984 modtog forvaltningsafdelingen beløbet fra undervisningsministeriet.

Den 19. december 1984 sendte forvaltningsafdelingen en forvaltningsbegæring til undervisningsministeriet til godkendelse.

Den 15. januar 1985 købte Bikubens forvaltningsafdeling for B nominelt 2.000 kr. dansk

statslån, med en rente på 10%.

Den 9. marts 1985 skrev A således til undervisningsministeriet:

» . . .

To problemer tynger min tante, som snart bliver 92 år:

- 1) Den 25-9-1984 henvendte min tante og jeg os efter aftale med ministeriet i Bikuben . . . for at få sagen ekspederet, og efter et *halvt års* forløb er sagen endnu ikke bragt i orden.
- 2) Fra og med 1. januar 1985 fradrager Vestsjællands amtskommune 24,92 kr. månedlig i hendes pension, uden at hun selv har fået en eneste øre udbetalt af det beløb på kr. 2295,00, som så smukt kaldtes »livsforsikringer til enkeforsørgelse«.

I Deres brev af 20. oktober 1983 står der i første afsnit: »til indkøb enten af en livrente for Dem med en årlig ydelse på mindst 299 kr.« Det må forstås således, at dette beløb skulle tilfalde min tante.

Der er købt statsobligationer til pålydende 2000 kr. rente 10% (endnu uden oplysning om renteterminer), og så vil Bikuben have 5% af afkastet og ministeriet vil have 24,92 kr. gange 12 pr. år.

Jeg vil gerne bede Dem meddele mig, nummer og dato for den lov, som skulle pålægge en enke udgifter for at have 2295 kr. tilgode, som hun altså kan få udbetalt, når hun ligger i sin grav. Det bliver antagelig tidligst om 10 år, hun er endnu super-aktiv og åndsfrisk.

Vi vil låne loven på biblioteket eller måske kan De sende mig en fotokopi, idet jeg beder Dem skrive til *mig*, fordi min tante er ked af selv at skulle modtage kuverter med breve fra offentlige instanser og ked af til stadighed at skulle tænke på et dødsbo, som altså endnu ikke er afsluttet.«

I skrivelsen af 3. september 1985 til mig klagede A over, *dels* at sagen indtil nu kun havde været forbundet med udgifter for hendes tante, *dels* at hun ikke havde fået svar på skrivelsen af 9. marts 1985.

I udtalelsen af 13. november 1985 til mig redegjorde undervisningsministeriet for retsgrundlaget for de livsforsikringer, der var tegnet som pligtig enkeforsørgelse for B. For så vidt angik skrivelsen af 9. marts 1985 var det ministeriets opfattelse, at indholdet af skrivelserne allerede var besvaret ved ministeriets skrivelse af 20. oktober 1983.

Jeg udtalte følgende i en skrivelse til A:
 »Jeg skal først bemærke, at jeg må anse det for en fejl, at undervisningsministeriet ikke besvarede og, må jeg forstå, ikke var indstillet på at besvare Deres skrivelse af 9. marts 1985 til ministeriet. Jeg bemærker særligt, at jeg ikke kan være enig i, at indholdet af denne henvendelse allerede var besvaret med ministeriets skrivelse af 20. oktober 1983, idet forholdet tværtimod var det, at det var denne skrivelse, som De i henvendelsen af 9. marts 1985 anmodede om at få en nærmere forklaring på.

Jeg har gjort undervisningsministeriet bekendt med min opfattelse.

Det retlige grundlag for undervisningsministeriets afgørelse er overgangsreglen i § 71, stk. 7, i lov nr. 489 af 12. september 1919 om statens tjenestemænd, der fortsat er gældende (jfr. finansministeriets bekendtgørelse nr. 489 af 2. oktober 1978 om bestemmelser efter den tidligere statstjenestemandslovgivning, der forbliver i kraft, og § 72 i lønnings- og pensionsloven af 1958).

§ 71, stk. 7, har følgende indhold:

»De af tjenestemænd i henhold til lov af 5. januar 1851 eller senere love til opfyldelse af enkeforsørgelsespligten tegnede overlevelserefter forbliver i kraft, og de af tjenestemænd til samme formål til rådighed stillede forsikringsdokumenter eller andre værdipapirer forbliver til rådighed på de hidtil gældende betingelser i det omfang, i hvilket de tjener til dækning af den pligtige enkeforsørgelse. Disse forsikringer eller værdipapirer skal med de i 10. stykke angivne ændringer efter de hidtil gældende regler træde i stedet for en til den pligtige enkeforsørgelsesbeløb svarende del af enkepensionen efter denne lov, når tjenestemanden afgår ved døden efterladende sig enke, men præmierne for de pligtige forsikringer betales med de i 9. stykke angivne ændringer fra lovens ikrafttræden af staten og ikke af tjenestemanden.«

Ordningen er gengivet således i en skrivelse fra omkring 1955 fra statsanstalten for livsforsikring:

» . . .

Er den pligtige forsikring en overlevelserefter, vil denne efter tjenestemandens død blive udbetalt fra Statsanstalten til enken mod tilsvarende afkorting i den hende til-

kommende enkepension. Hvis hustruen dør før tjenestemanden, bortfalder overlevelserefteren. Er den pligtige forsikring en livsforsikring, udbetales forsikringssummen ved tjenestemandens død (eller ved forsikringstidens udløb forinden) til ministeriet, der da efter samråd med enken sørger for summens anvendelse, i reglen ved indkøb af værdipapirer. Ved udløb i levende live udbetales renterne til tjenestemanden og efter hans død til enken, hvis enkepension da årlig afkortes med årsbeløbet af den overlevelserefter, den pligtige livsforsikring svarer til. Ved enkens død falder de for livsforsikringssummen indkøbte værdipapirer i arv efter de almindelige arvegangsregler.

. . . «

Det kan ikke give mig grundlag for kritik, at undervisningsministeriet i overensstemmelse hermed har bestemt, at livsforsikringssummen ikke kunne udbetales til Deres tante, men skulle anvendes til køb af enten en livrente eller værdipapirer, og at der herefter – uanset hvilken ordning der valgtes – skulle ske en afkorting i hendes enkepension med et årligt beløb svarende til en overlevelserefter (299 kr.).

Det fremgår af ordningen som beskrevet ovenfor, at anbringelse i værdipapirer indebærer, at den årlige renteudbetaling (typisk) vil blive mindre end det beløb, hvormed der sker afkorting i enkepensionen. Til gengæld bevares kapitalen således, at den falder i arv efter de almindelige regler herom.

Jeg må endvidere lægge til grund, at det er i overensstemmelse hermed, at afkorting i enkepensionen sker fra det tidspunkt, den valgte ordning i enkelttilfælde træder i kraft – i forhold til Deres tante, ved begyndelsen af året 1985 – medens renterne af de indkøbte værdipapirer først kommer til udbetaling, når de er optjent (for (Deres) tante i januar 1986).

For så vidt har jeg i det hele ikke grundlag for at kritisere de af undervisningsministeriet truffene foranstaltninger med hensyn til Deres tantes pensionsforhold.

Jeg må imidlertid være enig med Dem i, at den foreliggende sag kan give anledning til at rejse det spørgsmål, om der er tilstrækkeligt grundlag for fortsat at opretholde den overgangsordning, der blev gennemført i forbindelse med tjenestemandens lov af

1919. Sagen synes i hvert fald at illustrere, at de omkostninger, der i dag er forbundet med ordningens administration, reelt indebærer, at den ikke længere tilgodeser de reale hensyn, der dannede grundlag for dens gennemførelse. Da spørgsmålet herom hører under finansministeriet, lønnings- og pensionsdepartementet, har jeg samtidig hermed oversendt sagen til dette ministerium, idet jeg samtidig har forespurgt, om finansministeriet har overvejet eller vil være indstillet på at overveje at søge den omhandlede over-

gangsordning afviklet.«

I skrivelse af 10. juni 1986 meddelte lønnings- og pensionsdepartementet mig, at departementet ville tage spørgsmålet om en eventuel afvikling af overgangsordningen op til undersøgelse og overvejelse.

Jeg meddelte herefter departementet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

21. Økonomiministeriets sagsområde

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 16, er der ikke i beretningsåret realitetsbehandlet sager inden for økonomiministeriets sagsområde.

22. Kommunale myndigheder

Som det fremgår af oversigten ovenfor s. 16, er der i beretningsåret realitetsbehandlet 11 sager vedrørende kommunale myndigheder.

Af de 11 sager angik 1 sag sagsbehandlingen i en kommunal *bolig- og ejendomsafdeling*. Sagen, der gav anledning til en henstilling, og som er omtalt nedenfor som sag nr. 22-1, angik i øvrigt det generelle spørgsmål, om en myndighed bør overlade sagsbehandlingen i en erstatningssag til et privat forsikringselskab.

1 sag angik en afgørelse, som en amtskommunes *kulturelle forvaltning* havde truffet. Sagen, der gav anledning til en henstilling, og som

er omtalt nedenfor som sag nr. 22-2, angik spørgsmål om tilbagekaldelse af en bevilget befordringsgodtgørelse med virkning for den resterende del af det omhandlede skoleår.

9 sager vedrørte *social- og sundhedsforvaltninger*; 1 af sagerne angik en afgørelse, medens de resterende 8 sager angik forskellige sagsbehandlingsspørgsmål, herunder 4 sager sagsbehandlingstiden. En af sagerne gav anledning til kritik.

22-1. *Frederiksberg kommune havde overladt til et forsikringselskab, hos hvem kommunen havde tegnet ansvarsforsikring, at behandle og på kommunens vegne tage stilling til et erstatningskrav fra en person, der var kommet til skade ud for en af kommunens ejendomme.*

Henstillet, at kommunen selvstændigt i forhold til skadelidte tog stilling til erstatningskravet. (J. nr. 1985-1178-42).

I skrivelse af 20. december 1985 bad jeg Frederiksberg kommune om til brug for mine overvejelser af, om der var grundlag for, at jeg af egen drift efter ombudsmandslovens § 6, stk. 5, tog sagen op til undersøgelse, om udlån af kommunens akter vedrørende en sag om erstatning til A som følge af mangelfuld snerydning ud for en af kommunens ejendomme.

Jeg anmodede endvidere om kommunens eventuelle bemærkninger til sagen.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A mandag den 31. december 1984 kl. ca. 16.20 faldt på fortovet ud for kommunens ejen-

dom. Ved uheldet brækkede hun armen og hendes kjole blev ødelagt. Umiddelbart efter uheldet blev hun kørt til skadestuen på Frederiksberg hospital, hvor hun gik til behandling indtil den 26. juni 1985. Hun var sygemeldt fra sin arbejdsplads indtil den 15. juli 1985.

I anledning af uheldet indgav A krav til kommunen, bolig- og ejendomsafdelingen, om erstatning for den ødelagte kjole, i alt 400 kr., samt for svie og smerte, med 50 kr. for hver sygedag.

Kommunens bolig- og ejendomsafdeling indgav den 14. januar 1985 skadesanmeldelse til forsikringselskabet . . . , hos hvem kommu-

nen har tegnet en grundejerforsikring med tilhørende ansvarsforsikring.

Forsikringselskabet bad i skrivelse af 22. februar 1985 bolig- og ejendomsafdelingen oplyse, om kommunen havde rydningspligt, i bekræftende fald om kommunen havde ryddet, og om der var foretaget grusning og saltning. Kommunen besvarede den 26. februar 1985 de første tre spørgsmål bekræftende. Som svar på selskabets anmodning om at beskrive vejrforholdene den pågældende dag oplyste kommunen, at der havde været konstant snefald.

Efter modtagelsen af disse oplysninger meddelte forsikringselskabet i skrivelse af 19. marts 1985, at selskabet som ansvarsforsikrer for kommunen havde modtaget skadesanmeldelsen i anledning af hendes tilskadekomst. Selskabet anførte videre:

»Efter det oplyste var der foretaget rydning og saltning af fortovet.

Da fortovet således var ryddet forskriftsmæssigt inden uheldet, mener vi ikke, at der er grundlag for at pålægge vores forsikrede noget erstatningsansvar, hvorfor vi ikke på det foreliggende grundlag kan anerkende nogen erstatningspligt i sagen.

Under henvisning til ovenstående beklager vi at måtte meddele, at vi (et *ikke* er gledet ud; min bemærkning) kan påtage os at udrede erstatning i dette tilfælde.«

I en skrivelse af 29. marts 1985 rettede advokat B på A's vegne henvendelse til forsikringselskabet. Han gjorde gældende, at A bestred, at der havde været ryddet og gruset forskriftsmæssigt ud for ejendommen. I denne forbindelse henviste han til, at formanden for ejendommens beboerforening i en erklæring af 20. marts 1985 til A havde oplyst, at beboerforeningen på det sidst afholdte møde den 14. marts 1985 fra flere af de fremmødte beboeres side havde modtaget klager over, at der ikke i indeværende vinterperiode var foretaget snefyndning og saltning i forsvarligt omfang ud for fortovet ved ejendommen.

Han mente derfor, at A havde krav på erstatning og opgjorde dette foreløbigt, idet A på daværende tidspunkt stadig var sygemeldt. Samtidig tog han på hendes vegne forbehold om yderligere godtgørelse for svie og smerte samt krav på erstatning for varigt mén. Såfremt selskabet fortsat afviste erstatningskravet, anmodede advokaten selskabet om at indhente en udtalelse fra Frederiksberg kommune om, på hvilket tidspunkt der den 31. december 1984 ud

for den nævnte ejendom blev foretaget grusning og snefyndning.

Selskabet forelagde ovennævnte skrivelse for kommunens bolig- og ejendomsafdeling og udbad sig en skriftlig kommentar hertil. Kommunens juridiske direktorat besvarede selskabets henvendelse ved skrivelse af 21. juni 1985. Direktoratet oplyste, at sagen havde været sendt til udtalelse i kommunens tekniske direktorat, der havde udtalt følgende:

»Teknisk direktorat kan i anledning heraf oplyse, at der den 31. december 1984 var snefald fra ca. kl. 12 og resten af døgnet – i begyndelsen som lettere snefald, der tog til i styrke hen under aften. Vejafdelingens snefyndningsindsats var fra kl. 13 til kl. 18 koncentreret om saltning af kørebanen på hovedgader og lign. Først fra kl. 3 om natten den 1. januar 1985 fandtes der, foranlediget af fortsat snefald, grundlag for at iværksætte sædvanlig snefyndning og grusning på alle veje.

Det i advokat (B's) brev af 29. marts 1985 anførte om efterfølgende betragtninger over forholdene om vinteren ud for . . . kan man ikke kommentere.«

Det juridiske sekretariat sendte notits om udtalelsen til teknisk direktorat. I notitsen bemærkede det juridiske direktorat, »at bolig- og ejendomsafdelingen har oplyst, at teknisk direktorat ifølge aftale har rydningspligten ud for . . . , bortset fra lige foran trapperne.«

Forsikringselskabet besvarede i skrivelse af 15. juli 1985 advokat B's skrivelse af 29. marts 1985. Selskabet oplyste, at det nu havde modtaget oplysninger fra forsikringstageren vedrørende rydning og saltning ud for ejendommen:

»Ifølge det oplyste var der foretaget saltning og snefyndning mellem kl. 13-18, idet snefaldet startede ca. kl. 12 og fortsatte resten af døgnet.

Under henvisning til ovenstående må indholdet af vort brev af 19.3. d.å. til Deres klient fastholdes.«

Ved skrivelse af 30. august 1985 sendte advokat B kommunens juridiske direktorat en kopi af skrivelsen af 19. marts 1985 fra forsikringselskabet med en påtegning af 20. marts 1985 fra formanden for beboerforeningen (den ovennævnte påtegning er omtalt i advokat B's skrivelse af 29. marts 1985 til forsikringselskabet).

Det juridiske direktorat fremsendte med skrivelse af 9. september 1985 advokatens ovennævnte skrivelse og det vedlagte bilag til forsikringselskabet. Samtidig henviste det ju-

ridiske direktorat til det tidligere i skrivelse af 21. juni 1985 anførte om, at der »først blev iværksat sædvanlig snerydning og grusning på alle veje fra kl. 3 om natten den 1. januar 1985«. Direktoratet tilføjede: »Der har formentlig den pågældende dag ikke før dette tidspunkt været foretaget snerydning og grusning ud for kommunens ejendom . . .«

Direktoratet bemærkede videre, »at beboernes generelle klage over manglende snerydning og grusning har givet kommunen anledning til at klargøre de interne aftaler om, hvem der har disse pligter ud for den pågældende ejendom«.

Dette brev førte til, at forsikringsselskabet den 19. september 1985 sendte et sålydende brev til advokat B:

» . . .

Vi har på foranledning af Deres skrivelse af 30/8 d.å. til Frederiksberg Rådhus modtaget en skrivelse fra kommunen, hvoraf det fremgår, at der blev iværksat sædvanlig snerydning og grusning på alle veje fra kl. 3 om natten den 1/1 1985, og at der formentlig den 31/12 1984 ikke har været foretaget snerydning og grusning ud for kommunens ejendom . . .

Vi skal i denne forbindelse henvise til, at kommunen tidligere har gjort opmærksom på, at der på skadedatoen var snefald fra ca. kl. 12 og resten af døgnet – i begyndelsen som lettere snefald, der tog til i styrke hen under aften. Man iværksatte derfor snerydning fra kl. 13-18 koncentreret om saltning af kørebanen på hovedgade og lignende.

Vi skal derfor henvise til retspraksis omkring kommuners snerydningspligt og finder, at kommunen ikke har begået nogen fejl i sin prioritering af, hvor snerydningen skulle påbegyndes, og vi er fortsat af den opfattelse, at vor forsikringstager ikke er erstatningsansvarlig for skaden overgået Deres klient.

Vi skal for god ordens skyld videregive, at kommunen har noteret sig beboernes generelle klage over manglende snerydning og grusning og vil forsøge at afhjælpe problemet i det omfang det er muligt. Vedrørende nærmere oplysninger herom henvises til kommunen.«

I et brev af 15. oktober 1985 klagede A derpå til mig over Frederiksberg kommunes behandling af hendes krav om erstatning. Dette brev videresendte jeg med skrivelse af 24. oktober 1985 efter forudgående telefonisk aftale til kommunens juridiske direktorat som en anmodning fra A om, at direktoratet overvejede sagen på ny.

Kommunens juridiske direktorat videresendte med skrivelse af 4. november 1985 A's skrivelse til forsikringsselskabet med bemærkning om, at kommunen ikke så sig i stand til at overveje sagen på ny.

Derpå meddelte forsikringsselskabet i skrivelse af 4. december 1985 Frederiksberg kommunes juridiske direktorat, at selskabet efter en fornyet gennemgang af sagen beklagede at måtte meddele, at selskabet fortsat ikke fandt grundlag for at antage, at kommunen havde pådraget sig erstatningspligt over for A, og at selskabet derfor ikke så sig i stand til at tilbyde erstatning i sagen.

Selskabet sendte et ligelydende brev til mig.

Kommunens juridiske direktorat sendte den 11. december 1985 en kopi af brevet til A.

Kommunen redegjorde i en udtalelse til mig således for baggrunden for sagens behandling:

» . . .

Kommunen er ejer af beboelsesejendommen . . . og har tegnet sædvanlig grundejerforsikring med tilhørende ansvarsforsikring. Forsikringsselskabet mener ikke, at der foreligger noget erstatningsansvar for kommunen for det skete uheld. Forsikringsselskabets erfaringsgrundlag må antages at være større end kommunens, og det ville næppe forekomme i praksis, at en privat grundejer udbetaler erstatninger »uden om« sit forsikringsselskab. En kommune måtte formentlig endnu mindre kunne indlade sig på noget sådant. En kommune kan ikke udbetale erstatninger uden at være overbevist om at være retligt forpligtet hertil. Ellers ville den overtræde den kommunalretlige grundsætning om, at der ikke kan betales ydelser til enkeltpersoner uden hjemmel (jfr. f.eks. E. Harder: Dansk Kommunalforvaltning II (1979) Kap. VII, og for statens område følges så vidt vides også en meget forsigtig praksis, hvor en erstatningsforpligtelse ikke er fastslået ved dom, jfr. f.eks. den finansministerielle budgetvejledning, der bl.a. er omtalt i FOB 1981, p. 140). Sagen drejer sig i øvrigt ikke sikkert om småbeløb. Der er af (A's) advokat bl.a. taget forbehold om erstatning for varigt mén. Det er forekommet kommunen indlysende, at en privatretlig tvist af denne karakter i givet fald alene kan afgøres ved domstolene ved en sag mellem skadelidte og forsikringsselskabet.

Da dette allerede var hovedræsonnementerne ved sagens oprindelige behandling (tilsvarende ræsonnementer anvendes i andre lig-

nende sager om erstatningskrav mod kommunen, hvorfor det ikke har været nødvendigt at nedfælde dem specielt i denne sag), kunne den ønskede fornyede overvejelse ikke føre til andet resultat, og det er det, man har villet tilkendegive over for forsikringsselskabet, idet kun dette efter kommunens opfattelse kunne »overveje sagen på ny«. Selskabet fandt altså ikke grundlag for at ændre sin opfattelse.«

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til Frederiksberg kommune:

»Sagen rejser efter min mening et principielt spørgsmål om tilrettelæggelsen af kommunens behandling af henvendelser som den foreliggende.

Det fremgår af kommunens ovenfor citerede udtalelse af 6. januar 1986, at sager som den foreliggende om erstatningskrav mod kommunen almindeligvis behandles ved, at det overlades det forsikringsselskab, hos hvem kommunen har tegnet ansvarsforsikring, både at forestå sagens oplysning og på kommunens vegne at tage stilling til, om erstatningskravet kan imødekommes. Som begrundelse herfor har kommunen bl.a. henvist til, »... at en privatretlig tvist af denne karakter i givet fald alene kan afgøres ved domstolene ved en sag mellem skadelidte og forsikringsselskabet«.

Jeg skal hertil først bemærke, at vurderingen af, om et fremsat erstatningskrav skal imødekommes, principielt henhører under kommunens afgørelse, og at kommunens dækning af ansvaret ved forsikring ikke umiddelbart berører skadelidtes krav mod kommunen som skadevolder, jfr. herved bestemmelserne i forsikringsaftalelovens § 94 og § 95, stk. 1.

Jeg er for så vidt enig med Frederiksberg kommune i, at forsikringsselskabernes erfaring med behandling af sådanne sager kan begrunde, at selskabet inddrages i kommunens vurdering af og stillingtagen til fremsatte erstatningskrav. Der er imidlertid både en reel og principiel forskel på at indhente en udtalelse fra forsikringsselskabet til brug for kommunens egen vurdering af spørgsmålet, og en fremgangsmåde som i den foreliggende sag, hvor kommunen helt har overladt både sagens oplysning og afgørelse af kravets berettigelse til selskabet.

Det er således for det første klart, at for-

sikringsselskabet kun har anledning til at tage stilling til erstatningsspørgsmålet i det omfang, skaden er omfattet af selskabets forpligtelse i henhold til forsikringsaftalen.

Den konkrete sag illustrerer betydningen af dette forhold, idet det på det foreliggende grundlag henstår som uklart, om forsikringsselskabet har bedømt det rejste erstatningskrav ikke blot i forhold til erstatningsrettens almindelige regler om grundejeransvar for en skade som den foreliggende, men også i forhold til reglerne i loven om vintervedligeholdelse og renholdelse af veje, jfr. lovbekendtgørelse nr. 96 af 5. marts 1979, der hjemler en offentligretlig forpligtelse for kommunen til som vejbestyrelse at sørge for snerydning på offentlige veje og stier.

Hertil kommer, at overladelsen af sagsbehandlingen til et privat forsikringsselskab heller ikke i øvrigt indeholder fornøden sikkerhed for, at sagsbehandlingen tilrettelægges og gennemføres i overensstemmelse med forvaltningsrettens almindelige regler.

Også betydningen heraf illustreres af den konkrete sag.

Som det ses af sagsfremstillingen ovenfor, beroede selskabets to første meddelelser til (A) vedrørende hendes erstatningskrav på en fejlagtig opfattelse af, hvad der faktisk var passeret i forbindelse med uheldet.

I den første skrivelse af 19. marts 1985 lagde selskabet fejlagtigt til grund, at kommunen både havde ryddet og foretaget grusning og saltning på fortovet. Selskabets urigtige opfattelse beroede så vidt ses på, at selskabet indhentede oplysninger fra kommunen i en stærkt forenklet form ved at bede kommunen svare ja eller nej på nogle forholdsvist bredt formulerede spørgsmål.

I selskabets anden skrivelse af 15. juli 1985 til advokat (B) forelå der en misforståelse af de oplysninger, der blev fremsendt af det juridiske direktorat ved skrivelse af 21. juni 1985. Som det ses ovenfor, havde kommunen meddelt selskabet, at snerydning og grusning på alle veje først blev igangsat fra kl. 3 om natten til den 1. januar 1985, mens selskabet i brevet til (A) oplyste, at saltning og snerydning var foretaget mellem kl. 13 og 18 den 31. december 1984. At Frederiksberg kommune ikke straks ved underretningen om selskabets skrivelse til (A) på eget initiativ korrigerede selskabets fejltalelse på det pågældende punkt, hænger for-

mentlig sammen med, at sagens behandling og afgørelse som helhed var overladt til sel-skabet.

Jeg henstiller, at kommunen nu selvstæn-digt i forhold til (A) tager stilling til hendes

erstatningskrav, og jeg går ud fra, at det, jeg har anført, vil give kommunen anledning til at overveje den fremtidige behandling af sa-ger som den foreliggende.

...«

22-2. *Udtalt over for Københavns amtskommune, at jeg måtte nære afgørende betæn- kelighed ved at tilslutte mig, at Søllerød kommunes skole- og fritidsforvaltning var berettiget til med virkning fra den 1. december 1984 at tilbagekalde en befordringsgodtgørelse, der var bevilget for hele skoleåret 1984/85, og tilbage- kaldelsen kunne efter min opfattelse i hvert fald ikke støttes på de lighedssyns- punkter, der – måtte jeg forstå – havde været bestemmende for afgørelsen.*

Henstillet til amtskommunen at vurdere tilbagekaldelsesspørgsmålet på ny. (J. nr. 1984-1430-719).

På baggrund af en henvendelse fra A meddelte jeg Københavns amtskommunes kulturelle for- valtning, at jeg havde besluttet af egen drift efter ombudsmandslovens § 6, stk. 5, at iværk- sætte en undersøgelse af spørgsmålet om, hvor- vidt Søllerød kommunes skole- og fritidsfor- valtning havde været berettiget til med virkning fra den 1. december 1984 at tilbagekalde den befordringsgodtgørelse, der for hele skoleåret 1984/85 var bevilget A's datter.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A i juni 1984 ansøgte skoleforvaltningen i Søllerød kommune om befordringsgodtgørelse for skoleåret 1984/85 til sit barn, der efter som- merferien skulle gå i 7. klasse i en privat skole. Ansøgeren meddelte ingen oplysning om af- standen mellem hjem og skole.

På bagsiden af det fortrykte skema, der blev anvendt ved indgivelsen af ansøgningen, var aftrykt de relevante lovbestemmelser (jfr. ne- denfor). Det var herved bl.a. anført, at det er en betingelse for dækning af befordringsudgif- ter, at afstanden fra bopæl til skole udgør mindst 7 km for elever på 7.-9. klassetrin, med- mindre hensynet til børnenes sikkerhed i tra- fikken gør det særligt påkrævet.

Skole- og fritidsforvaltningen imødekom ansøgningen ved at tildele et HT-kort (3 zoner), der var gældende for skoleåret 1984/85.

I skrivelse af 23. oktober 1984 meddelte skole- og fritidsforvaltningen barnets moder, at

amtskommunen i forbindelse med en anden sag havde opmålt skolevejen fra det pågæl- dende område. Opmålingen havde vist, at af- standsbetingelsen (mindst 7 km) ikke var op- fyldt. Forvaltningen så sig herefter ikke i stand til at dække udgiften til barnets befordring og meddelte, at befordringsgodtgørelsen ophørte pr. 1. december 1984.

Denne afgørelse blev af A påklaget til Kø- benhavns amtskommune, der i skrivelse af 22. november 1984 meddelte, at klagen på det fo- religgende grundlag ikke kunne tages til følge. Amtskommunen havde ad en nærmere angiven rute opmålt skolevejen til 6,5 km. I skrivelsen af 12. december 1984 fastholdt amtskommunen den trufne afgørelse.

I en udtalelse til mig anførte skole- og fri- tidsforvaltningen i Søllerød kommune, at tilba- gekaldelsen af den bevilgede befordringsgodt- gørelse var foranlediget af en anden borger i kommunen, der havde fået afslag på befor- dringsgodtgørelse. På denne baggrund havde kommunen set sig nødsaget til nærmere at vur- dere de godkendte ansøgninger om befor- dringsgodtgørelse, og på grundlag af den fore- tagne opmåling fandt forvaltningen, at man af hensyn til en ligelig behandling af kommunens borgere måtte tilbagekalde den omhandlede befordringsgodtgørelse samt en befordrings- godtgørelse, der var bevilget en anden borger i kommunen.

Københavns amtskommunes kulturelle forvaltning anførte i en udtalelse til mig om tilbagekaldelsesspørgsmålet – som forvaltningen ikke tidligere havde taget stilling til i sagen – at det i henhold til gældende ret ikke er udelukket, at begunstigende forvaltningsakter kan tilbagekaldes. Forvaltningen ville finde det betænkeligt, om A's barn på grund af kommunens fejlplanlægning kunne oppebære befodringsgodtgørelse samtidig med, at andre elever med samme skolevej havde fået afslag på befodringsgodtgørelse. Forvaltningen tillagde i den forbindelse princippet om lige behandling af ansøgere væsentlig betydning.

Endvidere var det forvaltningens opfattelse, at kommunen havde givet klageren et rimeligt varsel forinden godtgørelsesordningens ophør, således at klageren havde haft mulighed for at indrette sig på de ændrede forhold.

Forvaltningen fandt på det anførte grundlag ikke anledning til at kritisere Søllerød kommunes dispositioner i sagen.

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til Københavns amtskommune:

»Efter § 29, stk. 1, i lov nr. 306 af 8. juni 1977 om friskoler og private grundskoler m.v., dækker kommunen efter ansøgning udgifterne til befodrning med offentlige trafikmidler mellem skolen og hjemmet eller dets nærhed for de børn i friskoler og private grundskoler, som er hjemmehørende i kommunen, og hvis skolevej opfylder betingelserne i folkeskolelovens § 25, stk. 1, nr. 1 eller 2.

Folkeskolelovens § 25, stk. 1, har følgende indhold:

»Kommunen skal sørge for befodrning mellem skolen og hjemmet eller dets nærhed af:

- 1) børn, der har længere skolevej end . . . 7 km på 7.-9. klassetrin . . . og . . .
- 2) . . . «

Således som sagen foreligger oplyst for mig, må jeg lægge til grund, at spørgsmålet om, hvorvidt betingelserne for i den foreliggende sag at yde befodringsgodtgørelse for skoleåret 1984/85 var til stede, alene er afhængigt af, om lovens afstandsbetingung er opfyldt. Jeg må endvidere lægge til grund, at skolevejen faktisk udgør 6,5 km.

Med det indhold, som de anførte bestemmelser om befodringsgodtgørelse har, ville

Søllerød kommune have været retligt forpligtet til at yde befodringsgodtgørelse for barnet i skoleåret 1984/85, hvis skolevejen havde udgjort mindst 7 km. Da forvaltningen bevilgede HT-kortet gældende for skoleåret, var det forvaltningens opfattelse, at afstandsbetingungen var opfyldt. Ved en senere opmåling i anledning af en anden klagesag, blev det imidlertid konstateret, at skolevejen kun udgjorde 6,5 km.

Der var således tale om, at Søllerød kommune som følge af en vildfarelse med hensyn til skolevejens længde bevilgede befodringsgodtgørelsen, uden at lovens betingung herfor var opfyldt. Afgørelsen fik derfor et ulovligt indhold. Hermed er spørgsmålet, om den udstedende myndighed efterfølgende er berettiget til at tilbagekalde afgørelsen med virkning for den resterende del af det indeværende skoleår imidlertid ikke endeligt besvaret.

I den forvaltningsretlige litteratur er det således antaget, at en ulovlig begunstigende forvaltningsafgørelse ikke uden videre kan annulleres eller ændres til skade for adressaten i tilfælde, hvor ulovligheden skyldes en faktisk vildfarelse, som ikke kan lægges adressaten til last, og denne er i god tro. Dette gælder i særlig grad, når der er hengået længere tid.

Jeg bemærker herved, at det – i hvert fald som udgangspunkt – påhviler forvaltningsmyndigheden at drage omsorg for at tilvejebringe, eller foranledige tilvejebragt, de oplysninger, der er nødvendige for at træffe afgørelse i foreliggende sager. Viser det sig senere, at de faktiske forudsætninger, som myndigheden lagde til grund for afgørelsen var urigtige, uden at adressaten kan lastes herfor og i øvrigt var i god tro, må risikoen for det passerede i almindelighed placeres hos det offentlige.

Ved vurdering af den foreliggende sag må jeg lægge til grund, at risikoen for, at afgørelsen fik et ulovligt indhold, fuldt ud må placeres hos kommunen. Ved vurderingen af tilbagekaldelsesspørgsmålet må det efter min opfattelse endvidere tillægges betydning, at afgørelsen ikke var udtryk for nogen betydelig fravigelse fra lovens afstandsbetingung, og at tilladelsen, der var meddelt for skoleåret, ville have udtømt sin virkning i løbet af kortere tid.

På baggrund af det anførte må jeg nære

afgørende betænkelighed ved at tilslutte mig, at Søllerød kommunes skole- og fritidsforvaltning var berettiget til at tilbagekalde den bevilgede befordringsgodtgørelse med virkning for den resterende del af skoleåret 1984/85, og tilbagekaldelsen kan efter min opfattelse i hvert fald ikke støttes på de lighedssynspunkter, der – må jeg forstå – har været bestemmende for den trufne afgørelse.

Jeg finder derfor at måtte henstille til amtskommunen at vurdere tilbagekaldelses-spørgsmålet på ny.

Jeg udbeder mig underretning om, hvad der videre sker i sagen.

...«

Med skrivelse af 8. november 1985 underrettede Københavns amtskommunes kulturelle forvaltning mig om, at amtskommunen samtidig havde anmodet Søllerød kommune om at udbetale A godtgørelse for de afholdte befordringsudgifter til datteren i perioden 1. december 1984 – 20. juni 1985.

Jeg meddelte herefter Københavns amtskommune, at jeg havde taget amtskommunens afgørelse til efterretning.

IV. Supplerende oplysninger vedrørende sager omtalt i tidligere beretninger

De ved de enkelte sager anførte numre refererer til beretningen for det pågældende år

A. Beretningen for året 1973

- 45.** *Anbringelse af berusede i detention. (J. nr. 1971-1171; beretn. 1973, s. 190-92, jfr. beretn. 1975, s. 34-36, beretn. 1977, s. 33-34, og beretn. 1980, s. 26).*

Ved skrivelse af 28. januar 1986 gjorde direktoratet for kriminalforsorgen mig bekendt med, at direktoratet samme dag havde udsendt en

cirkulærskrivelse om retningslinier vedrørende detentionsanbringelse i arresthuse og Københavns fængsler.

B. Beretningen for året 1974

- 100.** *Sagsbehandlingstiden i den sociale ankestyrelse og i revaliderings- og pensionsnævn. (J. nr. 1974-996; beretn. 1974, s. 437-44, jfr. beretn. 1975, s. 65, beretn. 1976, s. 31, beretn. 1978, s. 31, beretn. 1980, s. 28-30, beretn. 1981, s. 316-18, beretn. 1982, s. 283-85, beretn. 1983, s. 261, og beretn. 1984, s. 239).*

Socialministeriet meddelte mig følgende oplysninger om behandlingstiderne m.v. i den sociale ankestyrelse (1) og i revaliderings- og pensionsnævnene (2):

1. Den sociale ankestyrelse

»Af den seneste samlede oversigt over sagsafviklingen i ankestyrelsen fremgår det, at den gennemsnitlige sagsbehandlingstid for de sager, der blev afgjort i januar 1986, udgjorde knap 10 måneder.

Af månedsstatistikken for april 1986 frem-

går det, at antallet af verserende sager i ankestyrelsen viser en klart faldende tendens, samtidig med at antallet af afsluttede sager er steget.

Ved udgangen af januar 1986 verserede 10357 sager i ankestyrelsen og antallet af afsluttede sager i januar udgjorde 1097.

Ved udgangen af april 1986 verserede 9464 sager, medens der i april 1986 blev afsluttet 1297 sager.

Med udgangspunkt i disse oplysninger om sagsafviklingen ses det, at der er sket en yderligere reduktion i den gennemsnitlige sagsbe-

handlingstid.

På grund af den lange sagsbehandlingstid i ankestyrelsen besluttedes det i august 1985 at sætte en ekstraordinær mandsskabsstyrke ind på at nedbringe sagsbehandlingstiden i den sociale ankestyrelse. Ved etablering af et såkaldt udrykningshold, der tiltrådte arbejdet i ankestyrelsen i løbet af efteråret 1985, fik ankestyrelsen for en periode af 1 år tilført ialt 20 årsværk.

I foråret 1985 gennemførtes desuden en modernisering i ankestyrelsens sagsbehandling, og der blev indført hjemmel til at afgøre ukomplicerede sager ved såkaldt forenklet mødebehandling. Samtidig blev det bestemt, at sagerne som hovedregel skal forelægges i møde bestående af 1 ankechef og 2 beskikkede medlemmer.

Pr. 1. april 1985 gennemførtes endvidere en opdeling af ankestyrelsens organisation, således at styrelsen nu er opdelt i to afdelinger, en social- og sikringsafdeling og en pensionsafdeling. Formålet med opdelingen har været at

opnå en højere grad af specialisering – og dermed hurtigere, smidigere samt bedre koordineret sagsafvikling.

Endelig er der truffet beslutning om at etablere et EDB-baseret informationssøgningssystem i ankestyrelsen. Dette system er nu så langt fremme, at der arbejdes på indtastning af de relevante oplysninger.

Der arbejdes således stadig med initiativer, der kan medvirke til at nedbringe sagsbehandlingstiden i ankestyrelsen. De foreløbige resultater viser da også en positiv udvikling.

Socialministeriet følger via kvartalsvise indberetninger fra ankestyrelsen den aktuelle udvikling i sagsafviklingen.«

2. Revaliderings- og pensionsnævn

Den gennemsnitlige sagsbehandlingstid var i 1985 10,8 måneder (i 1984 9,5 måneder) fordelt med 6,2 måneders ekspeditionstid i kommunerne og 4,6 måneder i nævnene (i 1984 henholdsvis 5,7 måneder og 3,8 måneder).

C. Beretningen for året 1975

41. *Aktindsigt i sager om advarsel efter straffelovens § 265. (J. nr. 1975-931-619; beretn. 1975, s. 207-12, jfr. beretn. 1976, s. 32, og beretn. 1977, s. 32).*

De nærmere regler om aktindsigt i sager om advarsel efter straffelovens § 265 er nu fastsat i § 9, jfr. § 18, i forvaltningsloven (lov nr. 571

af 19. december 1985), der for disse bestemmelser vedkommende træder i kraft den 1. januar 1987.

D. Beretningen for året 1978

98. *Erstatning for LSD-skader. (J. nr. 1974-731 m.fl.; beretn. 1978, s. 726-31, jfr. beretn. 1979, s. 79-80, og beretn. 1980, s. 56-60).*

Som lov nr. 219 af 23. april 1986 vedtog folketinget et privat fremsat lovforslag om erstatning for skader ved LSD-behandling.

Efter lovens § 1 skal staten yde erstatning for psykisk og fysisk skade, som er forårsaget af behandlingen med LSD inden for det offent-

lige sundhedsvæsen.

Afgørelser om erstatningsydelser efter loven træffes af et nævn, der nedsættes af socialministeren. Nævnet består af en formand, der skal opfylde betingelserne for at kunne beskikkes som dommer, og af to andre medlemmer, hvoraf det ene medlem er den ledende neuro-

logiske lægekonsulent i sikringsstyrelsen, og det andet medlem udnævnes efter indstilling fra De samvirkende Invalideorganisationer, jfr. lovens § 4.

Ansøgning om ydelser efter loven skal være modtaget af nævnet senest den 1. juni 1988, jfr. lovens § 5, stk. 1.

E. Beretningen for året 1979

65. *Spørgsmål om, hvorvidt nogle arbejderes ledighed kunne betragtes som ledighed, der skyldtes, at de var omfattet af strejke eller lockout. (J. nr. 1979-820-02; beretn. 1979, s. 448-52, jfr. beretn. 1980, s. 85).*

Som mandatar for en af slagteriarbejderne anlagde Nærings- og Nydelsesmiddelarbejder Forbundet sag mod ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen med påstand om, at nævnet tilpligtes at anerkende at have været uberettiget til at udelukke den pågældende fra retten til at oppebære dagpenge i henhold til arbejdsløshedsforsikringsloven i perioden 27. august – 11. september 1976.

Ved østre landsrets dom af 2. december 1983 blev ankenævnet frifundet. I sine præmisser udtalte landsretten følgende:

»Den fysiske blokade af (A) blev iværksat i tilknytning til afskedigelsen den 26. august 1976 af de 49 ulovligt strejkende slagteriarbejdere og forfulgte samme faglige formål. Der må derfor gives ankenævnet medhold i, at der har været en sådan sammenhæng i begivenhedsforløbet, at (A) må anses for at have været en konfliktberørt virksomhed i lovens forstand indtil den 11. september 1976, da der under medvirken af Dansk Slagteriarbejderforbund blev opnået en overenskomst med Andels- og Privatslagteriernes Arbejdsgiverforening, der ikke alene havde betydning for de slagteriarbejdere, som var direkte implicerede i strejken og blokaden, men for alle, der blev omfattet af den nye aftale, herunder . . .

Som følge af det anførte tiltrædes det, at sagsøgeren i medfør af arbejdsløshedslovens § 61, stk. 2, er anset for uberettiget til dagpenge i henhold til loven.«

Dommen blev anket til højesteret, hvis flertal ved dom af 14. november 1985 stadfæstede landsrettens afgørelse.

I præmisserne udtalte 5 dommere:

»Den af arbejderne i opskæringsafdelingen den 23. august 1976 indledte overenskomststridige strejke blev den 25. august af de samme arbejdere udvidet til også at omfatte en fysisk blokade af virksomheden. Dette førte til, at den pågældende blev bortvist den 26. august, men den fysiske blokade fortsatte til den 11. september 1976. Under disse omstændigheder må den fortsatte fysiske blokade betragtes som en fortsættelse af den konflikt, som blev indledt den 23. august, og det findes ikke at have betydning herfor, at virksomheden den 26. august havde bortvist de strejkende arbejdere. Da . . . var beskæftiget i virksomheden ved konfliktens iværksættelse og var medlem af den arbejdsløshedskasse, inden for hvis faglige område konflikten var iværksat, følger det herefter af § 61, stk. 2, nr. 1, at han må anses omfattet af konflikten. Disse dommere stemmer derfor for at stadfæste dommen og for at pålægge appellanten at betale 10.000 kr. til indstævnte i sagsomkostninger for højesteret.«

2 dommere udtalte:

»Ved sagens afgørelse findes der ikke at kunne bortses fra den omstændighed, at arbejdsgiveren den 26. august 1976 bortviste de arbejdere, som deltog i den overenskomststridige strejke. Den situation, som derefter forelå,

og som medførte hjemsendelse af bl.a. . . . , fordi virksomheden fortsat var genstand for fysisk blokade, findes ikke i henhold til § 61, stk. 1, at kunne anses som en strejke, eller hvad dermed må ligestilles. Betingelserne for i med-

før af § 61, stk. 1, jfr. stk. 2, at udelukke . . . fra retten til at oppebære dagpenge i den omhandlede periode har herefter ikke været til stede. Disse dommere stemmer derfor for at tage appellantens påstand til følge.«

F. Beretningen for året 1980

- 31.** *Hjemmelsgrundlaget i bistandslovens § 42, stk. 1, 2. pkt., for at fastsætte retningslinier, hvorefter også en del af den hjælp, der ydes til en uddannelsessøgendes familie, skal ydes som lån. (J. nr. 1979-85-052; beretning 1980, s. 265-80, jfr. beretn. 1983, s. 264-65).*

Socialministeren fremsatte den 13. december 1985 i folketinget forslag til lov om ændring af bistandslovens § 42 således, at det af bestemmelsen fremgår, at også den del af hjælpen, der ydes den uddannelsessøgendes familie, kan ydes som lån.

Jeg meddelte socialministeriet, at jeg havde taget til efterretning, at lovforslaget var fremsat.

Lovforslaget nåede ikke at blive gennemført i folketingsåret 1985/86.

G. Beretningen for året 1981

- 1-6.** *Rimeligt jobtilbud til langtidsledig. (J. nr. 1980-64-052; beretn. 1981, s. 39-44, jfr. beretn. 1982, s. 299).*

Ingeniør A anmodede mig om at udvirke, at han fik bevilget fri proces under en sag, som han agtede at anlægge mod arbejdsmarkedsnævnet for Vejle amtskommune med påstand om, at nævnet tilpligtedes at anerkende, at nævnet ikke i overensstemmelse med gældende lovgivning havde givet ham et rimeligt jobtilbud.

I skrivelse af 14. december 1984 til Vejle statsamt henstillede jeg, at en ansøgning fra A om fri proces blev imødekommet.

Vejle statsamt underrettede mig om, at statsamtet havde bevilget A fri proces.

Jeg meddelte statsamtet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

Vestre landsret afsagde dom i sagen den 5. maj 1986. I dommen hedder det:

» . . .

Ifølge den dagældende § 97 b, stk. 1, i lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. har sagsøgeren haft krav på, at der med henblik på hans genplacering på arbejdsmarkedet blev givet ham et rimeligt tilbud om arbejde. Der findes ikke grundlag for at antage, at der blev udvist fejl eller forsømmelse i bestræbelserne på at give sagsøgeren et rimeligt tilbud om arbejde. Det tilbudte arbejde som viceværtsmedhjælper findes imidlertid efter det oplyste om arbejdets indhold sammenholdt med sagsøgerens uddannelse og faglige baggrund ikke at kunne anses som et rimeligt tilbud om arbejde i lovens forstand. Landsretten tager derfor sagsøgerens påstand til følge.

Thi kendes for ret:

Sagsøgte, Arbejdsmarkedsnævnet for Vejle Amtskommune, bør anerkende, at sagsøgte ikke – i overensstemmelse med gældende lov-

givning om arbejdsformidling og om arbejdstilbud til ledige – har givet sagsøgeren, (A), hvad der i lovgivningen betegnes som »et rimeligt arbejdstilbud«.

I sagsomkostninger betaler sagsøgte inden 14 dage 18.000 kr. til statskassen.

. . .«

Dommen blev ikke anket til højesteret.

Jeg meddelte arbejdsministeriet, at det efter min opfattelse ville være naturligt – i tilslutning til arbejdsdirektoratets rundskrivelse af 18. februar 1982 (omtalt i min beretning for 1982, s. 299) – at arbejdsmarkedsnævnene og arbejdsformidlingskontorerne blev orienteret om vestre landsrets dom.

A modtog herefter en godtgørelse fra arbejdsmarkedsnævnet for Vejle amtskommune og et nyt arbejdstilbud.

10-1. *Registrering af fingeraftryk. (J. nr. 1980-1096-610 m.fl.; beretn. 1981, s. 131-34).*

I skrivelse af 28. maj 1986 underrettede justitsministeriet mig om, at ministeriet nu i medfør af lov om offentlige myndigheders registre havde godkendt nye forskrifter for rigspolitichefens centrale fingeraftryksregister, og tilfø-

jede, at justitsministeriets strafferetsplejeudvalg forventedes i løbet af foråret 1987 at afgive betænkning vedrørende legemsindgreb, herunder optagelse m.v. af fingeraftryk.

13-1. *Tydeliggørelse af naturfredningslovens § 58, stk. 1, om klageberettigelse i forhold til visse afgørelser efter loven. (J. nr. 1981-885-141; beretn. 1981, s. 188-89).*

Den 29. januar 1986 fremsatte miljøministeren i folketinget forslag til lov om ændring af forskellige miljø- og planlægningslove, der bl.a. indeholder forslag om en ændret affattelse af naturfredningslovens § 58, stk. 1.

Jeg meddelte herefter miljøministeriet, at jeg ikke foretog videre i sagen.

H. Beretningen for året 1982

1-2. *Fortrinsret for invaliderede til visse beskæftigelser. (J. nr. 1982-91-40; beretn. 1982, s. 22-27).*

Med skrivelse af 19. december 1985 underrettede arbejdsministeriet mig om udstedelsen af ministeriets bekendtgørelse nr. 613 af 18. december 1985 om fortrinsadgang for handicappede til visse offentligt regulerede beskæftigelser samt det tilknyttede cirkulære af samme dato. Bekendtgørelsen og cirkulæret – som træ-

der i stedet for de hidtil gældende bestemmelser på området – indebærer bl.a. en præcisering af forhandlingspligtens rækkevidde.

Jeg meddelte arbejdsministeriet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

2-1. *Præcisering af rækkevidden af bestemmelsen i § 17 i boligministeriets bekendtgørelse om almennyttig boligvirksomhed. (J. nr. 1982-65-15; beretn. 1982, s. 39-43).*

Boligministeriet har udfærdiget en ny bekendtgørelse (nr. 220) af 24. maj 1985 om almennyttig boligvirksomhed, og boligstyrelsen har derefter i cirkulære af 14. marts 1986, § 22, anført følgende:

»Udover den i lov om leje nævnte ret for en udlejer til at hæve en lejeaftale kan et boligsselskab, der er organiseret som en almennyttig

andelsboligforening, ophæve en boligoverenskomst med et medlem, der udelukkes af foreningen på grund af væsentlig misligholdelse af økonomiske medlemsforpligtelser over for foreningen eller dens afdelinger. Lejligheden kan i så fald forlanges fraflyttet til et nærmere fastsat tidspunkt.«

5-2. *Spørgsmål om indførelse af en ordning om fritagelse for afgift af varer, der i virksomheder går tabt bl.a. ved beskadigelse. (J. nr. 1982-707-21; beretn. 1982, s. 69-71).*

I skrivelse af 23. december 1983 redegjorde departementet for told- og forbrugsafgifter for de såvel fiskale som administrative grunde, der efter departementets opfattelse talte for, at det ikke ville være hensigtsmæssigt generelt at forsøge at indføre bestemmelser, som tog sigte på at indrømme afgiftsfritagelse til virksomheder,

som ikke var registreret hos toldvæsenet efter punktafgiftslovgivningen.

Jeg meddelte herefter departementet for told- og forbrugsafgifter, at jeg ikke foretog videre i sagen.

5-8. *Skattemyndighedernes skønsmæssige ansættelse af en skatteydere privatforbrug. (J. nr. 1982-470-223; beretn. 1982, s. 87-96).*

Efter at Københavns statsamt havde meddelt A hans privatforbrug i indkomstårene 1972-74 fri proces, indbragte han spørgsmålet om skattemyndighedernes skønsmæssige ansættelse af for østre landsret, hvor han efter domsforhandling hævede sagen.

10-2. *Spørgsmål om, hvorvidt der kan gives parter i underholdsbidragssager orientering om, at de oplysninger, de meddeler, må påregnes at blive forelagt den anden part i sagen. (J. nr. 1981-151-62; beretn. 1982, s. 124-46).*

I skrivelse af 24. marts 1986 meddelte familieretsdirektoratet professor Nordskov Nielsen, at det oplysningsskema, der anvendes i bidragssager, nu bl.a. var ændret således, at der i selve skemaet gives parterne orientering om, at de oplysninger, de meddeler, må påregnes at blive forelagt for den anden part.

Professor Nordskov Nielsen meddelte herefter familieretsdirektoratet, at han havde taget det oplyste til efterretning.

17-9. *Efterbetaling for plejehjemsophold. (J. nr. 1982-443-059; beretn. 1982, s. 258-62, jfr. beretn. 1983, s. 282).*

I skrivelse af 3. december 1985 underrettede den sociale ankestyrelse mig om, at ankestyrelsen i et møde den 1. november 1985 havde truffet følgende afgørelse:

»Efter bistandslovens § 18 har den, der modtager social bistand, pligt til at underrette det sociale udvalg om forandringer i sine forhold, der kan medføre, at bistanden indskrænkes eller ophører.

Efter de foreliggende oplysninger har (B) ikke givet det sociale udvalg oplysning om sine ændrede indtægtsforhold i forbindelse med hussalget, og der er som følge heraf afkrævet ham for lidt i betaling for opholdet på plejehjemmet.

Ankestyrelsen finder ikke, at det kan tillægges betydning, om (B) i forbindelse med optagelsen på plejehjemmet er blevet orienteret om bistandslovens regler om oplysningspligt og om betalingen for opholdet, da han allerede i kraft af sin status som pensionist har været

bekendt med pligten til at give social- og sundhedsforvaltningen oplysning om ændring af sine økonomiske forhold.

Ankestyrelsen finder ikke, at der i bistandslovens § 84 eller i andre bestemmelser i bistandsloven er taget stilling til, hvorledes der skal forholdes, når det viser sig, at der fejlagtigt for en periode ikke er afkrævet en pensionist opholdsbetaling eller afkrævet et for lille beløb.

Ankestyrelsen finder herefter, at et efterbetalingskrav må anses for undergivet de begrænsninger, der følger af dansk rets almindelige regler.

Ankestyrelsen finder herefter, at det sociale udvalg har været berettiget til at fremsætte krav om efterbetaling for (B's) ophold på plejehjemmet for tiden fra 1. juli 1977.

Ankestyrelsen finder dog, at socialforvaltningen allerede i slutningen af 1978 på baggrund af oplysningerne i (B's) selvangivelse for

1977 om hussalget burde være blevet opmærksom på de ændrede økonomiske forhold.

Ankestyrelsen finder derfor kun det sociale udvalg berettiget til at kræve efterbetaling for tiden indtil 31. december 1978 og ophæver det sociale udvalgs krav om efterbetaling for 1979.

Det bemærkes, at ankestyrelsen ikke finder

det godtgjort, at socialforvaltningen har givet (B's) datter, . . . , noget tilsagn om, at kommunen ikke ville kræve efterbetaling.

Det tilføjes, at ankestyrelsen ikke har taget stilling til, om efterbetalingskravet nu måtte være forældet.«

I. Beretningen for året 1983

5-2. *Erstatning efter retsplejelovens § 1018b, jfr. 1018a, i tilfælde af tilbageholdelse af en personbil i medfør af toldlovens § 126. (J. nr. 1983-848-21; beretn. 1983, s. 85-87).*

Ved Københavns byrets dom af 11. september 1985 fik klageren tilkendt en yderligere erstatning på i alt 6.908,40 kr. plus procesrenter, jfr. nærmere herom nedenfor. Retten bemærkede følgende:

»Det lægges efter erstatningssøgendes forklaring til grund, at leje af bil har fundet sted i tilfælde, hvor han har haft et ekstremt behov herfor under sit revisionsarbejde hos forskellige klienter i Jylland, Fyn og Sjælland, og hvor han ud over den personlige transport tillige skulle medbringe arbejdsmateriale m.v. Det lægges videre til grund, at erstatningssøgende ikke af toldmyndighederne var gjort bekendt med, hvor lang tid beslaglæggelsen måtte antages at strække sig.

Retten finder under disse omstændigheder, at erstatningssøgende har begrænset sit tab mest muligt og kun lejet bil, hvor det har været

påkrævet for at kunne udføre sit arbejde på rimelig tid, hvorfor det dokumenterede erstatningskrav på 4.908,40 kr. vedrørende 5 tilfælde af billeje findes at burde imødekommes, jfr. retsplejelovens § 1018b, jfr. § 1018a.

Retten finder tillige i medfør af samme bestemmelser, at der bør tillægges erstatningssøgende en skønsmæssigt udmålt ulempeerstatning på 2.000 kr. i anledning af beslaglæggelsen, der strakte sig over ca. 3 måneder.

Efter rentelovens § 8, jfr. til dels § 3, stk. 5, findes det samlede beløb 6.908,40 kr. at burde forrentes med den til enhver tid gældende sædvanlige procesrente af 4.908,40 kr. fra den 8. december 1980, hvor dette krav blev gjort gældende over for anklagemyndigheden, og af 2.000 kr. fra den 24. november 1982, hvor ulempeerstatningen blev gjort gældende, alt til betaling sker.«

5-7. *Den skattemæssige behandling af dagpenge under rejser til flyvende personel. (J. nr. 1982-296-222; beretn. 1983, s. 95-97).*

I skrivelse af 18. februar 1986 meddelte statskattedirektoratet mig, at ligningsrådet havde vedtaget en ny generel anvisning for flyvende personel gældende fra 1. januar 1985.

Anvisningen for de store flyveselskabers personale ophæves dog først med virkning fra

1. januar 1986, da personalet ikke tidligere er blevet orienteret om den gennemførte ændring.

Jeg meddelte statsskattedirektoratet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

10-1. *Sindssygelovens rækkevidde i forhold til mindreårige. (J. nr. 1983-1279-43; beretn. 1983, s. 118-20).*

Det af justitsministeriet nedsatte udvalg vedrørende sindslidendes retsstilling afgav betænkning i februar 1986 (nr. 1068/1986). Betænk-

ningen indeholder s. 381-403 en redegørelse for sindssygelovens rækkevidde i forhold til mindreårige.

17-8. *Anvendelse af børnetilskudslovens § 19 på børnepensionsydelse fra en pensionskasse. (J. nr. 1981-1257-031; beretn. 1983, s. 224-29, jfr. beretn. 1984, s. 256).*

I et møde den 7. februar 1986 traf den sociale ankestyrelse følgende afgørelse:

»Ankestyrelsen finder, at § 19 i lov om børnetilskud ikke giver hjemmel til at standse udbetalingen af det særlige børnetilskud for (A), da hendes børnepension ikke kan anses for en

erstatning for tab af forsørger.

Styrelsen henviser til det gengivne uddrag af skrivelse af 1. december 1983 fra folketingets ombudsmand.

Ankestyrelsen ændrer således amsanke-nævnets afgørelse af 14. november 1984.«

J. Beretningen for året 1984

1-2. *Spørgsmål om ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringens kompetence til at træffe afgørelse i sager, hvor direktoratet havde truffet afgørelse efter en dispensationsbeføjelse, der var tillagt arbejdsdirektøren. (J. nr. 1984-852-022; beretn. 1984, s. 24-26).*

Arbejdsministeriet indhentede en udtalelse fra direktoratet for arbejdsløshedsforsikringen og ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen.

Direktoratet anførte i sin udtalelse, at det principielt var enig i min vurdering. Direktoratet henviste dog til, at dispensationsbestemmelsen ikke var enestående, idet § 69 og § 75c, stk. 4, i arbejdsløshedsforsikringsloven hjemler direktøren en lignende dispensationsadgang. Også i disse tilfælde havde ankenævnet hidtil truffet afgørelse i klagesager.

Arbejdsministeriet anførte hertil i sin udtalelse til mig, at der ikke kunne drages en fuldstændig parallel til de nævnte bestemmelser, idet der i disse var tale om en dispensation

vedrørende en konkret person (f.eks. for efterlønsmodtagere, der havde overskredet 200 timers reglen). I uddannelsescirkulæret gjaldt dispensationsadgangen for et kursus, og en eventuel dispensation fik derfor en generel betydning for praksis på området.

Ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen udtalte, at det ligger inden for nævnets kompetence at tage stilling til det enkelte medlems ret til dagpenge under deltagelse i de kurser, der er nævnt i cirkulæret under afsnit A, pkt. I-V a. Nævnet var enig med mig i, at det falder uden for nævnets kompetence at tage stilling til, om direktøren for arbejdsløshedsforsikringen bør godkende kurser efter pkt. V b i cirkulæret. Efter nævnets fornyede overvejelser kunne næv-

net herefter tilslutte sig mine fortolkninger af klage reglerne således, at klager over afslag på dispensation efter pkt. V b skal indbringes for arbejdsministeren.

Arbejdsministeriet udtalte til mig, at spørgsmålet om dagpengeret under kursusdeltagelse efter reglerne i cirkulærets afsnit A, pkt. I-V a, afgøres af arbejdsløhedskassen med klageadgang til direktoratet som første instans og videre klageadgang til ankenævnet som sidste klageinstans, jfr. § 99, stk. 1, sammenholdt med § 98, stk. 2. Hvis kassen giver afslag på ret til udbetaling af dagpenge under henvisning til kurssets varighed, må spørgsmålet om dispensationsadgang efter cirkulærets pkt. V b, særskilt forelægges direktøren for arbejdsløhedsforsikringen til afgørelse.

For så vidt angår spørgsmålet om dispensationsadgang træffer direktøren for arbejdsløhedsforsikringen afgørelse som første instans. Ankenævnet optræder ifølge lovens almindelige klage regler som klageinstans i afgørelsen af sager om medlemsret, medlemsbidrag, dag-

pengeret, ret til efterløn og tilbagebetaling af dagpenge eller efterløn. Alle øvrige afgørelser, der træffes af direktøren for arbejdsløhedsforsikringen, kan indbringes for arbejdsministeren. Arbejdsministeriet var herefter enig i min fortolkning af uddannelsescirkulæret og klage reglerne i arbejdsløhedsforsikringsloven. Ankenævnet har herefter ikke kompetence til at træffe afgørelse i klagesager om dagpengeret under kursusdeltagelse, for så vidt angår spørgsmålet om dispensation efter cirkulærets afsnit A, V b.

Arbejdsministeriet var ligeledes enig med mig i, at kasserne burde instrueres om korrekt klagevejledning i de pågældende sager. Direktoratet var i den anledning anmodet om at give arbejdsløhedskasserne den fornødne vejledning om den fremtidige procedure i sager af denne karakter.

Med hensyn til sagens videre forløb henviser jeg til de sager, der er omtalt ovenfor i afsnit III under 1. Arbejdsministeriets sagsområde som sag nr. 1-1 og sag nr. 1-2.

1-5. *Spørgsmål, om ankenævnet for arbejdsløhedsforsikringen kunne ændre en afgørelse til skade for klageren. (J. nr. 1983-582-02; beretn. 1984, s. 32-38).*

I skrivelse af 17. december 1984 fremsatte ankenævnet for arbejdsløhedsforsikringen nogle bemærkninger til min udtalelse af 18. oktober 1984 i sagen.

I skrivelse af 19. marts 1985 til ankenævnet tog jeg stilling til det, nævnet havde anført; i skrivelsen anførte jeg bl.a. følgende:

»Udgangspunktet for mine overvejelser af den foreliggende sag var i første række ankenævnets høringssvar i skrivelse af 21. december 1983, hvor nævnet gav udtryk for den opfattelse, at nævnet, når først der foreligger en klage, måtte stå lige så frit i forhold til direktoratets påklagede afgørelse, som direktoratet efter arbejdsløhedsforsikringsloven står i forhold til arbejdsløhedskasser-

nes dispositioner.

Dette standpunkt kunne jeg ikke umiddelbart tilslutte mig.

Således som loven er udformet, har ankenævnet alene kompetence som klageinstans, hvorimod der er tillagt direktoratet kompetence både som klageinstans og som tilsynsmyndighed. Dette må nødvendigvis indebære en vis begrænsning i ankenævnets omgørelsesadgang i forhold til, hvad der gælder for direktoratet. Tænker man sig, at direktoratet under behandlingen af en klagesag til støtte for den påklagede afgørelse over for ankenævnet henviser til 3 andre tilsvarende samtidige direktoratsafgørelser, er der ingen tvivl om, at ankenævnet, selv om der sker en omgørelse i hovedsagen, er afskåret fra at omgøre de øvrige 3 afgørelser, medmindre disse også er (rettidigt) påklagede. Anke-

nævnet er – i modsætning til direktoratet – kun kompetent til at omgøre de af direktoratets afgørelser, der aktuelt er påklaget til nævnet.

Jeg går ud fra, at ankenævnet er enig heri.

Det, der er spørgsmålet, er, om ankenævnets omgørelsesadgang er begrænset ikke blot af, om der overhovedet sker påklage, men i påkommende tilfælde også af det i klagen angivne tema for klagebehandlingen.

Ankenævnets standpunkt hertil er gengivet ovenfor. Nævnet ser det som sin opgave ikke blot at efterprøve de påklagede elementer i direktoratets afgørelse, men at foretage en fuldstændig ny behandling af hele sagen med henblik på at træffe den materielle rigtige afgørelse – uanset hvad der er klaget over. I sin skrivelse af 17. december 1984 har ankenævnet i denne forbindelse henvist til betydningen af at sikre en korrekt administration af de meget betydelige midler, der her er tale om, og til ankenævnets præcedensskabende virksomhed. Det sidstnævnte forhold er nu næppe af større selvstændig betydning i den foreliggende sammenhæng; det er vel i første række et praktisk spørgsmål om udformningen af ankenævnets afgørelser, således som man kender det fra domsskrivningen. Men hovedsynspunktet har naturligvis vægt.

Spørgsmålet er imidlertid, i hvilket omfang dette offentligtretlige hensyn kan varetages inden for de rammer, loven har fastlagt for ankenævnets virksomhed.

I den forvaltningsretlige litteratur behandles den underliggende generelle problemstilling under overskriften *reformatio in pejus*, og jeg er enig i, at der ikke heraf kan udledes nogen entydig besvarelse af det rejste spørgsmål. Som anført af Bent Christensen: *Nævn og Råd* (1958), side 334, hænger dette sammen med, »... at to lige levende idealer her kolliderer. Tanken om at lade en klager få en ringere stilling end den, der har fremkaldt hans klage, kan virke stødende, først og fremmest på grund af det odiose præg, der fra gammel tid i strafferetsplejen er knyttet til *reformatio in pejus*. Hertil kommer, at de fleste ankenævn er bevidst oprettet som garanti for borgerne og med særligt henblik på adressaterne. På den anden side strider et forbud mod ugunstigere afgørelser end 1. instansens mod den almin-

delige tendens til at søge den materielle sandhed«.

Det forhold, at der ikke af den forvaltningsretlige litteratur kan udledes nogen entydig besvarelse af det rejste spørgsmål, indebærer efter min opfattelse ikke, at der slet ikke kan antages at gælde noget forbud mod – eller begrænsninger i adgangen til – *reformatio in pejus* i den administrative rekurs. Konsekvensen er alene, at spørgsmålet om, i hvilket omfang en bestemt rekursinstans må anses for undergivet begrænsninger i sin kompetence i så henseende, må besvares på grundlag af en konkret afvejning af de modstående reale hensyn inden for de rammer, der fremgår af det pågældende lovgivningsmæssige grundlag.

Det er en sådan vurdering, jeg har skitseret under pkt. 3 i udtalelsen af 18. oktober 1984. Som det fremgår heraf, er jeg enig i, at det i almindelighed savner mening at rejse spørgsmål om *reformatio in pejus* i de tilfælde, hvor der klages af både medlemmet og kassen. Men hvor klage til ankenævnet kun er indgivet af en af parterne, må ankenævnet efter min opfattelse anses for afskåret fra at omgøre direktoratets afgørelse til skade for klageren, medmindre (1) den påklagede afgørelse er behæftet med en materiel ulovlighed, (2) væsentlige hensyn til private interesser taler derfor, eller (3) det faktiske afgørelsesgrundlag i forbindelse med ankenævnets behandling af sagen er blevet således forrykket, at direktoratet nu selv kunne genoptage sagens behandling . . .

Jeg er ganske enig i, at kasserne principielt må karakteriseres som privateretlige enheder; væsentlige hensyn til en kasse kan derfor også efter min opfattelse efter omstændighederne begrunde *reformatio in pejus*. Noget andet er, at det må bero på en konkret vurdering, om væsentlige hensyn til private interesser i et foreliggende tilfælde kan legitimere en afgørelse *reformatio in pejus*, og at denne vurdering vel hyppigere vil falde ud til en bekræftende besvarelse, når talen er om et medlem, end i forhold til kassen.

Det afgørende ved min stillingtagen til den foreliggende sag var i og for sig ikke denne generelle konklusion, men at påpege, at der i det foreliggende tilfælde ikke var noget konkret væsentligt hensyn til private eller offentlige interesser, der kunne be-

grunde en omgørelse af direktoratets afgørelse til skade for klageren. Det eneste, der kunne begrunde en sådan omgørelse, var den helt abstrakte offentligretlige interesse i at sikre, at de afgørelser, der træffes, er materielt rigtige. Det måtte forekomme vanskeligt foreneligt med lovens bestemmelser om ankenævnets kompetence at tillægge dette hensyn afgørende vægt; således som loven er udformet, ville det under alle omstændigheder komme til at bero på tilfældigheder, i hvilket omfang dette hensyn overhovedet vil kunne varetages af ankenævnet. Som anført i min udtalelse fandt jeg derfor, at dette abstrakte offentligretlige hensyn måtte vige for hensynet til at befæste ankenævnets funktion som en almindelig retssikkerhedsgaranti.

Min vurdering af den foreliggende sag var således ikke udtryk for, at jeg mente, at der kunne opstilles et mere almindeligt forbud imod reformatio in pejus for ankenævnets vedkommende . . .

Jeg må således i det hele fastholde den vurdering, der er indeholdt i min udtalelse i skrivelsen af 18. oktober 1984.

. . .«

lemmet udelukkedes fra dagpenge, indtil hun kunne dokumentere, at hun havde børnepasningsmulighed i fornødent omfang, og at hendes transportproblemer var løst. Der var således tale om en i princippet tidsbestemt udelukkelse fra dagpenge.

Direktoratet har i sin afgørelse ikke taget stilling til, om medlemmet eventuelt efterfølgende kunne fremlægge dokumentation for, at de nævnte forhold havde været i orden.

Ved medlemmets klage skønnede ankenævnet, at de omhandlede forhold måtte anses for at have været i orden, og at hun derfor ikke var berettiget til at vægre sig.

Konsekvensen af ankenævnets afgørelse var, at medlemmet under alle omstændigheder udelukkedes fra dagpenge, indtil hun fik 5 ugers arbejde på fuld sædvanlig tid.

Efter ankenævnets opfattelse kan det derfor ikke umiddelbart siges, at nævnets ændrede afgørelse har medført en væsentlig skærpene reaktion i forhold til klageren, bl.a. fordi det ikke er muligt at tage tilling til rækkevidden af direktoratets afgørelse, for medlemmet havde fremlagt den krævede dokumentation.

Ankenævnet fastholder således sin afgørelse af 29. juni 1982.«

I skrivelse af 27. september 1985 meddelte ankenævnet mig, at nævnet var »indstillet på og gennem nogen tid rent faktisk har fulgt ombudsmandens henstilling om ikke at omgøre en påklaget afgørelse til skade for klageren«. Ankenævnet havde underrettet arbejdsministeriet herom med henblik på, om ministeriet fandt grundlag for at fastsætte nærmere regler om ankenævnets beføjelser. Ved skrivelsen orienterede ankenævnet mig om, at nævnet samtidig havde truffet følgende afgørelse i den konkrete sag:

»Ankenævnet finder fortsat, at der i den foreliggende situation var tale om et forhold, der måtte bedømmes som arbejdsvægring, og at forholdet på grund af reglerne om gentagelsesvirkning medfører udelukkelse fra ret til dagpenge, indtil medlemmet har haft 5 ugers uafbrudt arbejde på fuld sædvanlig tid, jfr. arbejdsdirektoratets cirkulære af 4. juli 1979 om sanktioner i forbindelse med vægring m.v.

For så vidt ombudsmanden har anført, at ankenævnets afgørelse havde en for medlemmet skærpene virkning, bemærkes, at konsekvensen af direktoratets afgørelse var, at med-

I skrivelse af 8. oktober 1985 meddelte jeg ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

Om den konkrete sag anførte jeg følgende:

»Bekendtgørelse nr. 182 af 29. april 1982 om ledige arbejdsløsheds-kassemedlemmers forpligtelse til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet som betingelse for udbetaling af dagpenge indeholder i § 11 sålydende bestemmelse:

»I tilfælde, hvor der efter arbejdsløsheds-kassens undersøgelser, jfr. § 12, fortsat er tvivl om, hvorvidt et medlem er til rådighed for arbejdsmarkedet, er det en betingelse for udbetaling af dagpenge, at medlemmet fremlægger dokumentation, eventuelt i form af en erklæring, for, at der ikke foreligger forhindringer for overtagelse af arbejde og i givet fald om, at en tidligere konstateret forhindring nu er afhjulpet.

Stk. 2. I tilfælde, hvor der er begrundet tvivl om, hvorvidt medlemmet er arbejdssø-

gende, eller om, hvorvidt medlemmets helbredstilstand gør varetagelse af arbejde muligt, samt i tilfælde, hvor medlemmet anmoder om dagpenge efter i en periode ikke at have været arbejdssøgende, kan arbejdsløhedskassen desuden kræve arbejde af passende varighed, normalt 5 uger, som bevis for, at medlemmet er til rådighed for arbejdsmarkedet«.

Jeg går ud fra, at ankenævnet er enig i, at den reaktion, der er hjemlet i bestemmelsens stk. 2 – og som indholdsmæssigt ganske svarer til den, som nævnet traf afgørelse om at anvende i (B's) sag – må anses en skærpet reaktion i forhold til det dokumentationskrav, der er omhandlet af stk. 1.

Det forhold, at ankenævnet vurderede sagen på grundlag af en ændret retlig subsumption, kan ikke tillægges betydning i relation til spørgsmålet om reformatio in pejus . . .

Jeg må derfor stå helt uforstående overfor, at nævnet har kunnet indtage og fastholde det standpunkt, at nævnets afgørelse ikke er udtryk for en skærpet reaktion i forhold til klageren.

Det er således fortsat min opfattelse, at ankenævnet savnede kompetence til at træffe den i sagen omhandlede afgørelse.

Som jeg har påpeget i tidligere skrivelser til ankenævnet, er nævnets afgørelse herudover behæftet med en processuel mangel på grund af manglende kontradiktion. Dette forhold er imidlertid – jfr. det ovenfor anførte – uden selvstændig retlig betydning i den foreliggende sammenhæng. Hertil kommer, at det må anses for udsigtsløst at søge begivenhederne, der fandt sted for ca. 6 år siden, belyst yderligere på nuværende tidspunkt.

På grundlag af det anførte må jeg henstille til ankenævnet at træffe en ny afgørelse i (B's) sag.

Da nævnet har fundet, at (B's) børnepasnings- og transportproblemer i november 1979 ikke var af et sådant omfang, at hun ikke kunne anses for ikke at stå til rådighed for arbejdsmarkedet, kan nævnets fornyede afgørelse alene gå ud på at ophæve arbejdsdirektoratets afgørelse.

På baggrund af sagens hidtidige forløb henstiller jeg, at sagens afsluttende behandling fremskyndes mest muligt, og at nævnet meddeler advokat (A) sin fornyede afgørelse i sagen senest umiddelbart efter det møde, som jeg har fået oplyst er berammet til den 24. oktober 1985.

Jeg udbeder mig underretning om ankenævnets afgørelse.«

Ved skrivelse af 1. november 1985 underrettede ankenævnet for arbejdsløhedsforsikringen mig om, at nævnet på sit møde den 24. oktober 1985 havde besluttet at ophæve sin tidligere truffe afgørelse.

Jeg meddelte herefter ankenævnet, at jeg ikke foretog videre i sagen på det foreliggende grundlag.

I tilslutning til de generelle drøftelser med arbejdsministeriet, som er omtalt ovenfor under afsnit III (s. 25 ff.), har ministeriet under hensyn til den nu etablerede praksis i ankenævnet for arbejdsløhedsforsikringen ikke fundet grundlag for at fastsætte nærmere regler om ankenævnets beføjelser, jfr. ankenævnets ovenfor omtalte henvendelse til ministeriet.

2-1. *Spørgsmål om solidarisk hæftelse mellem husstandsmedlemmer. (J. nr. 1984-1004-17; beretn. 1984, s. 45-51).*

I skrivelse af 29. januar 1986 underrettede boligministeriet mig om, at boligministeriet den 29. samme måned i folketinget havde fremsat forslag om bl.a. ændring af § 41 i loven om individuel boligstøtte vedrørende spørgsmål om tilbagebetaling af for meget modtaget individuel boligstøtte, når det forhøjede beregningsgrundlag hidrører fra andre husstands-

medlemmer end boligstøttemodtageren selv. I skrivelse af 16. juni 1986 meddelte boligministeriet, at lovforslaget var vedtaget af folketinget ved 3. behandlingen den 30. maj 1986.

Jeg meddelte herefter boligministeriet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

5-1. *Angivelse af klagemulighed og klagefrist i underretning til skyldner om foretagelse af udlæg. (J. nr. 1984-1264-220; beretn. 1984, s. 54-55)*

Med skrivelse af 8. april 1986 sendte skattedepartementet mig et eksemplar af SD-cirkulære 1986-11 af 4. april 1986, hvori der bl.a. er anført følgende:

»Efter retsplejelovens § 519, stk. 2, skal skyldner gøres bekendt med udlæggets retsvirkninger, herunder at den pågældende er uberettiget til at råde over de udlagte aktiver. Er skyldner ikke til stede, kan dette ske ved en skriftlig meddelelse eller ved tilkendegivelse til den, der varetager skyldnerens interesser, jfr. retsplejelovens § 495, stk. 2.

Efter at spørgsmålet om vejledningspligten har været drøftet med kommunerne, skal man oplyse, at der efter statsskattedirektoratets op-

fattelse i meddelelsen fra pantefogeden bør indføres en anvisning om klagemulighed og klagefrist. Direktoratet har derfor udarbejdet et vejledende udkast til en sådan meddelelse, og man skal henstille til kommunerne, at den meddelelse, der anvendes af pantefogederne, udformes i overensstemmelse med principperne i dette udkast.

Udkastet vedlægges som bilag til dette cirkulære.«

Jeg meddelte herefter skattedepartementet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

10-8. *Politiets videregivelse af oplysninger om en bestjålen persons identitet i forbindelse med en tyverianmeldelse, som den pågældende havde indgivet. (J. nr. 1984-433-611; beretn. 1984, s. 88-91).*

Efter at spørgsmålet om rammerne for politiets videregivelse af oplysninger til pressen havde været drøftet på et møde mellem landets politimestre og justitsministeriet, meddelte justitsministeriet mig, at drøftelsen havde givet anledning til, at bestyrelsen for Foreningen af

politimestre i Danmark den 12. maj 1986 havde udsendt en cirkulærskrivelse om spørgsmålet.

Jeg meddelte herefter justitsministeriet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

13-1. *Oplysning i klagevejledning om, hvorledes klagefristen beregnes, når 4 ugersdagen falder på en lørdag eller en helligdag. (J. nr. 1984-794-11 m.fl.; beretn. 1984, s. 104-09).*

Ved lov nr. 329 af 4. juni 1986 om ændring af lov om miljøbeskyttelse indsattes i § 71 som 3. punktum følgende:

»Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller helligdag, forlænges klagefristen til den følgende hverdag.«

17-2. *Regelgrundlaget vedrørende børnetilskud og andre familieydelse. (J. nr. 1984-1408-041 m.fl.; beretn. 1984, s. 166-68).*

Den 10. oktober 1985 skrev jeg således til socialministeriet:

»I skrivelse af 10. april 1985 meddelte ministeriet mig,
at sikringsstyrelsen »inden for kortere tid« forventedes at udsende en vejledning om børnetilskud og andre familieydelse til afløsning af cirkulæret fra 1978,
at ministeriet samtidig med udsendelsen ville udarbejde en ny lovbekendtgørelse,
at ministeriet samtidig ville udsende regler i henhold til bemyndigelsesbestemmelsen i lovens § 14, stk. 2, og § 19 i bekendtgørelsesform, og
at ministeriet i den forbindelse var indstillet på at samarbejde disse regler med reglerne i bekendtgørelse nr. 455 af 23. oktober 1980 og bekendtgørelse nr. 350 af 25. juni 1981 i en bekendtgørelse og da ophæve § 3 i bekendtgørelsen fra 1980.

I skrivelse af 6. maj 1985 meddelte jeg socialministeriet, at jeg tog det oplyste til efterretning.

Ingen af de nævnte foranstaltninger er gennemført.

Jeg finder nu at burde udbede mig oplysning om, hvornår de foranstaltninger, som den 10. april 1985 blev bebudet gennemført »inden for kortere tid«, kan forventes gennemført.«

Socialministeriet meddelte mig i skrivelse af 16. oktober 1985,

» . . .

at de forudsætninger, der lå til grund for socialministeriets skrivelse af 10. april 1985, er ændret på grund af den forestående skattereform, som træder i kraft 1. januar 1987. Denne vil nødvendiggøre en gennemgribende ændring af børnetilskudslovens regler. Det påregnes, at lovforslaget vil blive fremsat inden udgangen af 1985.

På denne baggrund er det socialministeriets opfattelse, at det vil være uhensigtsmæssigt på nuværende tidspunkt at ajourføre regelgrundlaget vedrørende børnetilskudsloven i den gældende affattelse.«

Jeg meddelte herefter socialministeriet følgende i skrivelse af 2. januar 1986:

»Hermed anerkender jeg modtagelsen af socialministeriets skrivelse af 16. oktober 1985 om foranstaltninger vedrørende regelgrundlaget for børnetilskudsloven.

Jeg går ud fra, at ministeriets tilsagn om foranstaltninger fortsat er gældende, og at der blot er sket en udskydelse af arbejdet af hensyn til ændringer af børnetilskudslovens regler. Er dette ikke tilfældet, anmoder jeg ministeriet om at give mig meddelelse herom.

Forløbet af sagen giver mig i øvrigt anledning til at bemærke følgende:

Jeg rejste i skrivelse af 18. januar 1985 – med en nærmere begrundelse – over for socialministeriet spørgsmål om, hvorvidt ministeriet inden for kortere tid havde planer om at udarbejde en ny lovbekendtgørelse og ajourføre hovedcirkulæret.

Dette besvarede socialministeriet bekræft-

tende i skrivelse af 10. april 1985, og jeg meddelte i den anledning i skrivelse af 6. maj 1985 ministeriet, at jeg tog det oplyste til efterretning. Sagen var hermed afsluttet for mit vedkommende, og jeg havde for så vidt ikke anledning til at foretage yderligere med hensyn til medfølgende.

Når socialministeriet på baggrund af skattereformen fandt, at forudsætningerne for ministeriets tilsagn i skrivelsen af 10. april 1985 ikke længere var til stede, ville jeg have fundet det ønskeligt, om ministeriet på eget initiativ havde givet mig meddelelse herom.«

børnetilskud og andre familydelser.

Socialministeriet oplyste, at der i løbet af efteråret 1986 af sikringsstyrelsen ville blive udarbejdet en vejledning om den nye børnetilskudslov, som ville blive udsendt til kommunerne.

Socialministeriet fandt en ny bekendtgørelse af den gældende lov om børnetilskud og andre familydelser tiltrængt for at lette anvendelsen af loven i det sidste år af dens gyldighedsperiode. Ministeriet udarbejdede en sådan bekendtgørelse af den gældende lov (lovbekendtgørelse nr. 370 af 13. juni 1986) – siden den sidste bekendtgørelse fra 1978 var der gennemført 12 lovændringer.

Folketinget vedtog en ny lov om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag (lov nr. 350 af 4. juni 1986), der træder i kraft den 1. juli 1987 og afløser den gældende lov om

Jeg meddelte socialministeriet, at jeg havde noteret mig, at ministeriet nu havde udarbejdet en ny bekendtgørelse af loven.

20-2. *Rentetilskud i tilfælde af misligholdelse af tilbagebetalingsordning vedr. studie-gæld. (J. nr. 1984-661-713; beretn. 1984, s. 207-13).*

Ved skrivelse af 5. august 1985 underrettede undervisningsministeriet mig om, at ministeriet på grundlag af min henstilling i skrivelse af 31. maj 1985 havde genoptaget A's sag og var kommet til det resultat, at hans misligholdelse af afviklingsaftalen med hypotekbanken efter omstændighederne ikke burde have konse-

kvenser for hans ret til rentetilskud for perioden fra den 1. april til den 1. oktober 1983.

Jeg meddelte herefter ministeriet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

20-5. *Spørgsmål om tjenestefrihed for ægtefæller til f.eks. ansatte i udenrigstjenesten i forbindelse med disses udsendelse til tjeneste i udlandet. (J. nr. 1983-914-70; beretn. 1984, s. 223-29).*

Efter at undervisningsministeriet foranlediget af min henstilling havde udarbejdet et udkast til en cirkulærskrivelse om tjenestefrihed til ægtefæller til eksperter, som udsendes af Danida, blev sagen sat i bero, idet det over for undervisningsministeriet blev oplyst, at finansministeriet overvejede at udsende et cirkulære

om tjenestefrihed.

Ved cirkulære nr. 99 af 12. september 1985 har finansministeriet herefter fastsat regler om visse former for tjenestefrihed til ansatte i staten, folkeskolen og folkekirken.

Med skrivelse af 9. oktober 1985 har undervisningsministeriet til alle amtsråd og kommu-

nalbestyrelser udsendt det nævnte cirkulære og henstillet, at der i videst muligt omfang vises imødekommenhed over for ansøgninger om tjenestefrihed med det anførte sigte.

Jeg meddelte herefter undervisningsministeriet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.

V. Lovregister

til folketingets ombudsmands beretninger for årene 1981–85

Citeringsmåde: L 1981 277 betyder lov nr. 277 i Lovtidende 1981; lbkg 1980 373 betyder lovbe- kendtgørelse nr. 373 i Lovtidende 1980; bkg 1979 65 betyder bekendtgørelse nr. 65 i Lovtidende 1979; cirk 1974 126 betyder cirkulære nr. 126 i Ministerialtidende 1974 og 81.27. betyder beret- ningen for året 1981, s. 27.

Arbejdsformidling og arbejdsløs- hedsforsikring

lbkg 1980 373:	
§ 62	81.27.
§ 63	81.36.
	83.57.
§ 86	83.57.
§ 88	85.43.

lbkg 1981 423:	
§ 62	85.38.

lbkg 1982 444:	
§ 62	83.52.
	85.31.
	85.35.
§ 63	82.29.
§ 75 b	83.40.
§ 78	84.39.
§ 86	83.32.

lbkg 1983 358:	
§ 62	83.36.
§ 99	84.24.
	84.32.
	85.50.
§ 100	85.48.

lbkg 1985 407:	
§ 62	85.25.
§ 87	85.25.
§ 98	85.25.
§ 99	85.25.

Arbejdstilbud til ledige (L 1981 277):

§ 1	81.39.
-----	--------

Boligbyggeri (bkg 1975 157):

§ 17	82.39.
------	--------

Boligregulering (lbkg 1983 46):

§ 44	84.235.
------	---------

Boligstøtte, individuel (L 1982 64):

§ 7	85.198.
§ 20	82.47.
§ 23	82.47.
§ 38	84.45.
§ 41	84.45.
§ 63	81.45.
	82.43.

Borgerlig straffelov (lbkg 1981 527):

§ 36	84.81.
------	--------

Bygge lov (lbkg 1976 530):

§ 15	83.71.
§ 16 A	84.61.
§ 22	81.294.
§ 23	81.47.
	82.44.
	82.51.
	83.71.
	85.52.

By- og landzoner (lbkg 1980 300):

§ 9	81.189.
	82.275.
	85.129.
§ 22	82.204.

Børnetilskud (lbkg 1978 609):

§ 2	82.254.
§ 5	81.245.
§ 6	81.245.
§ 7	81.245.
§ 8	81.245.
§ 19	83.224.
§ 21	84.168.
§ 34	81.280.
	82.252.

Censorer ved eksaminer (lbkg 1973 635):	82.258.
§ 6	84.230.
§ 7	84.230.
Dagpenge ved sygdom eller fødsel (lbkg 1984 81):	
§ 48	85.185.
§ 50	85.188.
Danmarks biblioteksskole L 1966 232:	
§ 2	85.134.
bkg 1979 158:	
§ 4	85.134.
§ 5	85.134.
Danmarks radio forretningsorden (1974):	
§ 48 B	81.206.
forretningsorden (1984):	
§ 39	84.149.
Den sociale ankestyrelse (L 1972 605):	
§ 10	84.174.
EF-bemyndigelsesloven for landbrug (lbkg 1984 487):	
§ 4	85.116.
Enkepension (L 1941 102):	
§ 2	82.58.
§ 9	84.185.
Erhvervsfiskeri, midlertidig støtte til fiskerfartøjers ophør med deltagelse i dansk erhvervsfiskeri (L 1980 206):	
§ 1	81.79.
§ 2	81.79.
Ferie (lbkg 1981 352):	
§ 1	81.24.
Fingeraftryk (cirk 1933 317):	
§ 1	81.131.
Folkepension lbkg 1978 676:	
§ 22	81.253.
lbkg 1982 417:	
§ 24	82.258.
§ 25	82.243.
Folketingets ombudsmand (lbkg 1961 362):	
§ 1	84.75.
Forligsmandslov (lbkg 1971 559):	
§ 3	83.64.
§ 13	82.36.
Forskellige forbrugsafgifter (lbkg 1978 129):	
§ 24	82.69.
Forsvarets personel lbkg 1973 215:	
§ 8	82.104.
lbkg 1977 229:	
§ 1	82.104.
Forvaltningsloven (L 1985 571):	
§ 3	85.75.
Fritidsundervisning (lbkg 1980 316):	
§ 10	84.204.
Funktionærer (lbkg 1971 413):	
§ 21	83.241.
Grundlov (L 1953 169):	
§ 77	82.199.
§ 77	83.248.
§ 77	84.148.
§ 77	84.149.
Gældssanering af stats- garanterede studielån (L 1982 292):	
§ 6	84.207.
§ 7	84.207.
§ 13	84.213.
Hegn (L 1950 259):	
§ 43	82.176.
Humanistiske eksaminer (bkg 1972 309 m.s.æ.):	
§ 13	83.251.
Indsattes brevveksling, besøg m.v. (cirk 1980 217):	
§ 25	83.146.
Invalidepension	

lbkg 1978 677:		§ 4	82.96.
§ 29	81.263.	§ 7	82.96.
§ 30	81.263.	§ 18	81.69.
			82.96.
lbkg 1983 437:		Ligebehandlingslov (L 1978 161):	
§ 2	85.169.	§ 6	83.232.
Jord og udlån til jordbrugsmæssige formål (lbkg 1983 61):		Ligningslov (lbkg 1979 399):	
§ 32	83.163.	§ 9	83.95.
Kildeskat		Lovtidendelov (L 1870):	
lbkg 1980 446:		§ 2	84.164.
§ 43	81.63.	Luftfart (bkg 1985 408):	
§ 62	83.91.	§ 50	85.147.
§ 62 A	82.80.	Lærlingeforhold (L 1956 261):	
§ 63	82.80.	§ 2	81.291.
lbkg 1981 509:		§ 24	81.291.
§ 55	82.84.	Lønning og klassificering (L 1969 B 13):	
Kommuneplanlægning (L 1975 287):		§ 30	81.55.
§ 16	81.294.	Mark- og vejfredslov (L 1953 107):	
	83.178.	§ 17	84.72.
	83.192.	Menighedsråd (lbkg 1980 136):	
	81.201.	§ 5	81.165.
§ 47	84.109.	§ 15	83.154.
Kommunernes styrelse		Merværdiafgift (lbkg 1982 369):	
lbkg 1981 188:		§ 37	83.83.
§ 10	83.101.	Miljøbeskyttelse	
§ 29	82.101.	lbkg 1981 345:	
§ 61	81.93.	§ 17	81.196.
	81.98.	§ 18	81.196.
	81.118.	§ 19	81.196.
	82.275.	§ 27	84.111.
	84.61.	§ 48	81.196.
lbkg 1984 313:		§ 68	81.196.
§ 14	85.75.		81.199.
Kommunevalglov (lbkg 1977 596):		lbkg 1982 663:	
§ 34 a	81.118.	§ 4	82.194.
Koncession for KTAS (bkg 1961 239):		§ 17	84.131.
post 14	83.78.	§ 81	84.104.
	85.57.	reglement 1982 664:	
Landbrugsejendomme (lbkg 1978 603):		kap. 4.4.	82.194.
§ 4	82.179.	kap. 11.1.	85.125.
§ 18	81.182.		
	85.121.		
Landsskatteretten:		Modernisering, støtte til – af jord- brugsbedrifter (bkg 1979 13):	
forretningsordenen (bkg 1979 65):			

§ 2	81.174.	vejledning 1970 279: pkt. 14	82.113.
Naturfredning (lbkg 1978 435):		Offentlige veje (L 1978 585):	
§ 34 a	84.139.	§ 43	83.192.
§ 54	82.212.	§ 47	83.192.
§ 58	81.188.		
Offentlighed		Organisatoriske former for drøftelser med indsatte (cirk 1978 48):	
L 1970 280:		§ 1	83.139.
§ 2	82.36.	Personnavne (lov 1981 193):	
	82.55.	§ 10	83.161.
	82.66.	Post (lbkg 1983 395 m.s.æ.):	
	82.73.	§ 47	85.146.
	83.144.	Private fællesveje (lbkg 1975 587):	
	83.175.	§ 44	81.214.
	83.235.	Registre, offentlige	
§ 3	81.148.	L 1978 294:	
§ 4	81.23.	§ 3	81.131.
	84.236.	§ 13	85.89.
§ 5	81.23.	§ 14	85.89.
	84.67.	§ 15	85.89.
	84.236.	§ 19	83.134.
§ 6	81.141.	Justitsministeriets forskrifter af 28. december 1979 for central- registeret for motorkøretøjer:	
	81.144.	§ 29	83.134.
§ 7	82.36.	Justitsministeriets forskrifter af 28. december 1979 for det centrale kriminalregister som ændret ved cirkulærskrivelse af 10. november 1982:	
§ 8	81.53.	§ 27	85.89.
	81.301.	§ 30	85.89.
	82.108.	Restaurations- og hotelvirksomhed (lbkg 1978 141):	
	83.19.	§ 28	81.88.
	84.65.	Retspleje (lbkg 1980 1):	
§ 10	81.301.	§ 115	81.159.
	82.73.	§ 330	81.134.
	82.108.		81.135.
	82.124.	§ 331	85.83.
	83.137.	§ 750	82.136.
	84.217.	§ 777	82.169.
	85.153.	§ 799	82.140.
§ 11	81.301.	§ 931	82.170.
	82.47.		
	83.173.		
	83.32.		
	84.26.		
§ 12	81.71.		
	81.301.		
	82.47.		
	83.173.		
	83.32.		
	84.26.		
	84.182.		
bkg 1970 453 (Betaling for af- skrifter og fotokopier):			
§ 1	83.172.		

§ 1018 b	83.85.	85.166.
§ 1019 b	81.159.	
Råstof (L 1977 237):		
§ 15	84.116.	
§ 37	82.186.	
Skattestyrelseslov (L 1977 281):		
§ 14	83.95.	
§ 24	81.73.	
§ 33	82.96.	
Skolestyrelse (lbkg 1978 24):		
§ 65	84.217.	
Social bistand		
lbkg 1980 333:		
§ 22	81.234.	
§ 25	81.234.	
	81.263.	
	82.238.	
	82.268.	
§ 26	81.255.	
	82.234.	
	82.238.	
§ 27	83.208.	
§ 30	82.22.	
§ 37	84.194.	
§ 58	84.197.	
§ 73	81.235.	
§ 82	81.253.	
§ 84	81.253.	
	82.258.	
§ 123	81.309.	
§ 127	81.309.	
lbkg 1983 356:		
§ 14	83.205.	
§ 15	83.205.	
	83.219.	
§ 46	84.179.	
§ 47	84.190.	
§ 58	83.209.	
§ 67	83.205.	
lbkg 1984 413:		
§ 9	85.181.	
§ 26	85.174.	
	85.191.	
	85.196.	
§ 27	85.174.	
§ 37	84.171.	
	85.166.	
§ 138 a	84.164.	
Social pension (L 1984 217):		
§ 40	85.177.	
§ 46	85.111.	
Se også Enkepension, Folke-		
pension og Invalidepension.		
Statsskattelov (L 1922 149):		
§ 37	83.93.	
Stempelafgift (lbkg 1981 375):		
§ 26	83.87.	
§ 29	83.87.	
§ 30	83.87.	
Tinglysningslov (lbkg 1976 464):		
§ 12	84.71.	
Tjenestemandspension (L 1969 292):		
§ 28	81.223.	
Tjenestemænd i staten, folkeskolen		
og folkekirken (L 1969 291):		
§ 5	83.185.	
§ 10	84.92.	
§ 12	81.117.	
§ 24	84.92.	
§ 32	81.117.	
	84.92.	
§ 43	84.92.	
§ 58	84.223.	
Told (lbkg 1982 659):		
§ 126	83.85.	
Udlændinge		
lbkg 1973 344:		
§ 2	81.152.	
	82.156.	
§ 4	81.152.	
	82.156.	
bkg 1980 196:		
§ 36	82.147.	
§ 37	81.144.	
§ 52	81.152.	
lov 1983 226:		
§ 7	85.105.	
§ 24	83.125.	
§ 56	84.75.	
bkg 1984 20:		
§ 17	85.97.	

L 1985 232:		§ 1	83.147.
§ 9	85.86.	Ægteskabsretsvirkningslov (L 1925 56):	
§ 56	85.103.	§ 6	83.149.
Visitation af indsatte (cirk 1980 215):		§ 9	83.149.

VI. Stikordsregister

til folketingets ombudsmands beretninger for årene 1955–85

(Citeringsmåde: 56.131 betyder beretningen for året 1956, s. 131).

Administrative bestemmelser, se *Love og administrative bestemmelser*.

Adoption,

begrundelse af afslag på ansøgning om godkendelse som adoptant, 78.402, jfr. 79.66.
forholdet mellem psykiatriske og psykologiske undersøgelser af adoptanter, 79.331.
Grønland, 73.48.
nye retningslinier, 76.358, jfr. 77.81; 77.537.
psykiatrisk undersøgelse foretages inden (evt.) psykologisk undersøgelse, 78.539, jfr. 79.73.
ændring af adoptionsbevilling, 70.77.

Advarsel,

efter mark- og vejfredslovens § 17, 84.72.
efter straffelovens § 265, 75.207, jfr. 76.32, 78.32 og 85.218.
formulering af advarsel efter straffelovens § 265, 74.191.
inden afskedigelse, 56.182; 57.164, jfr. 59.17; 70.21.

Advokatbistand,

omkostninger til advokatbistand i forbindelse med fredningssag, 75.113.
omkostninger til advokatbistand i forbindelse med vejekspropriationssag, 75.220, jfr. 76.32.
skattemæssigt fradrag for advokatudgifter til skattesag, 80.451, jfr. 82.295.
Se også *Sagsbehandling*.

Advokater,

ansættelse i det offentlige tjeneste, 68.50.
oplysningspligt vedr. retshjælp m. m. over for klienter, 73.379, jfr. 74.42, 75.41 og 77.35.
udnævnelse til formand for huslejenævn, 71.27.

Afgift,

bomuldsbinddegarn, 56.82.
delegation til private brancheorganisationer, 85.116.
fritagelse for afgift af brugt motorkøretøj, 66.61.

fritagelse for forhøjelse af arveafgift, 77.627, jfr. 78.73.

polititilsyn, 56.70.
spilleautomater, 68.104; 72.188, jfr. 73.34, 76.23, 77.31 og 78.26.
tilbagebetaling af afgift ved beskadigelse, 82.69, jfr. 85.222.
tilbagebetaling af for meget betalt skifte- og arveafgift, 75.100.
varemotorvogne til servicekørsel, 68.41.

Afhøring, se *Politi*.

Aflysning af tinglyst tilskudsdeklaration, 58.192.

Afskedigelse,

advarsel inden afskedigelse, 56.182; 57.164, jfr. 59.17; 70.21.
beskrivelse af forseelser, 82.224.
betinget dom, 80.623.
chefingeniør med pension, 56.40.
diplomat efter straffesag, 59.76.
drøftelse inden afskedigelse, 72.172; 80.623.
formalitetsfejl ved afskedigelse af arbejdsformidler, 83.21, jfr. 84.249.
formalitetsfejl ved afskedigelse af kontraktansat materielbetjent, 60.83.
formalitetsfejl ved afskedigelse af overenskomstansat psykolog, 73.110.
formalitetsfejl ved afskedigelse af skoleleder, 75.202.
formalitetsfejl ved afskedigelse af tjenestemand, 57.164, jfr. 59.17.
formulering af erklæring efter afskedigelse, 55.92; 70.21.
kontraktansat faglærer, 71.19.
kontraktansatte officerer, 74.199.
læge efter tjenstlig undersøgelse, 58.128.
officers afskedigelse efter straffesag, 59.125.
officerers adgang til at afgive tjenestepligtserklæring, 74.84.
omsorgselev, 69.35.
oplysning om retsstilling, 83.241.
overenskomstansat assistent, 70.21.

- postarbejder, 80.623.
 presset situation, 83.241.
 psykolog, 72.172.
 samarbejdsvanskeligheder, 72.85; 83.21, jfr. 84.249.
 skoleinspektør med ventepenge, 60.95, jfr. 61.20.
 skoleleder med pension, 70.75.
 tilbud til afskediget kontraktansat officer om civil beskæftigelse, 55.18.
 tobakssælgere på private Øresundsbåde, 60.87.
 varsel ved afskedigelse af tjenestemand, 77.459, jfr. 78.58.
- Afsoning*, se *Fuldbyrdelse*.
- Afstemning* i h.t. menighedsrådslovens § 42, stk. 1, 65.116, jfr. 66.16.
- Afvandingskommissioner*, ankeregler, 59.203, jfr. 65.16.
- Aktier*, udelukkelse fra børsnotering, 55.73.
- Aktindsigt*.
 advarselssag efter straffelovens § 265, 75.207, jfr. 76.32, 78.32 og 85.218.
 advokat i erstatningssag, 57.194.
 ambassadeindberetning, 83.137, jfr. 84.252.
 amsankenævns unkladelse af ved oversendelse af sagens akter at orientere den sociale ankestyrelse om en anmodning om aktindsigt, 78.198.
 anmodning om mundtlig forhandling, 80.231.
 ansøgerinterview, 73.273, jfr. 78.28.
 ansøgning om ansættelse som offentlig forsvarer, 71.24.
 ansøgning om hverv som censor, 72.58.
 antidumpingtoldsag, 62.39.
 arbejdsformidlingen, 79.218, jfr. 80.69.
 arbejdsskadeforsikringssager, 85.153.
 »bagmandsrapporten«, 74.328, jfr. 78.30.
 beboergruppens aktindsigt, 79.288.
 behandling af anmodning om aktindsigt i invalidepensionssag, 81.301, jfr. 82.305 og 83.275.
 behandling af anmodning til ministeriet for offentlige arbejder om aktindsigt, 78.81.
 behandling af anmodning om aktindsigt i sag vedr. bistandslovens § 48, 79.82.
 besigtigelsesrapporter, 84.236.
 besættelsestiden, 71.91.
 betaling for fotokopier, 83.19.
 brevveksling inden for samme myndighed, 76.367, jfr. 77.83.
 byplannævns mødegrundlag, 72.81.
 børneværnsag, 68.15; 70.86; 75.148.
 båndoptagelse af kommunalbestyrelsesmøde, 75.312, jfr. 76.34.
 danske myndigheders brevveksling med EF-kommissionen, 83.235.
 den sociale ankestyrelses unkladelse af at tage stilling til anmodning om aktindsigt, 78.198.
 disciplinærsag, 73.395, jfr. 74.44; 77.354, jfr. 78.53.
 doktordisputats, 66.25.
 dokument i en sag vedr. lovgivningsmæssige foranstaltninger, 73.239.
 dokumenter, der sendes til folketingets ombudsmand, 75.318.
 dokumenter i klagesag, 81.141.
 dokumenter vedr. en licitation, 79.294.
 ekspropriationssager, 69.25.
 ekstraheringspligt i h.t. offentlighedslovens § 4, 78.400, jfr. 79.65; 79.257; 84.236.
 ekstraktafskrift af mundtligt meddelt oplysning, 71.163, jfr. 72.23 og 73.24.
 erhvervsygdomsager, 85.153.
 erklæring fra børne- og ungdomsværn, 68.86.
 erklæring fra sundhedsstyrelsens sagkyndige rådgivere, 84.67.
 erklæring om legatansøgers brud med hjemmet, 68.34.
 faktiske oplysninger (offentlighedslovens § 4), 76.367, jfr. 77.83; 81.23.
 familieretssager, 82.124, jfr. 85.223.
 forhandlinger om løn- og personaleforhold, 71.30.
 forholdet til fremmede magter, 80.654.
 forhørsleders indberetning, 83.144.
 forligsinstitutionen, 82.36.
 frist for anmodning om mundtlig forhandling, 80.231.
 fuldbyrdelsessager, 76.202, jfr. 78.38 og 79.30.
 gebyr for fotokopier, 71.48; 75.334, jfr. 78.34; 83.172.
 generelle forskrifter m.v., 79.257.
 gennemsyn af akterne i forvaltningen i stedet for udlevering af fotokopier, 76.81; 84.65.
 henlagt straffesag, 74.81.
 hurtig journaliserings betydning for aktindsigt, 74.193.
 huslejenævnsag, 74.95; 75.107; 84.236.
 indsattes aktindsigt, se under *Fængselsforhold*.
 indstilling til kommunalbestyrelse, 68.97.
 internt arbejds materiale, 73.273, jfr. 78.28; 73.281; 74.373; 77.104; 79.257; 81.23; 84.67, 236.
 invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15; 62.89; 71.37; 72.110, 152; 75.105, 555; 76.81.
 kommunalbestyrelsesmedlemmers aktindsigt, 79.398, jfr. 80.80.
 kommunale sager, 76.190.

- kompetent myndighed, 75.555; 76.81; 77.146; 79.257; 81.53.
- kopier 79.398, jfr. 80.80.
- landbrugets finansieringsfond, 71.35.
- landsbyggeovens § 5, stk. 3, 72.81.
- landsskatterettssag, 70.35.
- landsskatterettens kompetence, 73.384.
- landsskatterettens referatark, 74.373, jfr. 75.61.
- lektors arbejdsindsats, 76.130.
- lovgivningsspørgsmål, 79.257.
- lægeerklæringer, 77.112, 146, jfr. 78.46; 77.459, jfr. 78.58; 82.108.
- lægefaglige skøn, 82.108.
- manglende iagttagelse af § 11/§ 12 i offentlighedsloven, 82.47; 83.32; 84.26, 182.
- manuskripter til videnskabelige artikler, 76.96.
- militært rapportmateriale, 73.41.
- monopolankenævnets sager, 76.147, jfr. 78.37.
- monopollovens § 17, stk. 2, 61.115.
- mundtlig begæring om aktindsigt, 72.114.
- mundtlig drøftelse af sag, 76.192.
- notat, udarbejdet af embedsmandsgruppe, 77.108, jfr. 79.35.
- notat, udleveret til udenforstående, 78.394.
- notat vedr. en parts oplysninger i sag med kun én part, 73.273, jfr. 78.28.
- notat vedr. møde, 71.58.
- notat vedr. rigshospitalets struktur, 80.670, jfr. 81.342.
- offentlighed kontra tavshedspligt i miljøbeskyttelsessager, 77.362.
- offentlighedslovens § 2, stk. 2, 76.96; 77.108, jfr. 79.35; 80.654; 82.36, 55.
- offentlighedslovens § 3, stk. 1, 81.148.
- offentlighedslovens § 10, stk. 1, 2. pkt., 82.108.
- oplysning fra centralregisteret for motorkøretøjer om tidligere ejerforhold, 83.134.
- oplysning om navne og mængder på kemiske stoffer, omfattet af spildevandstilladelse, 83.175.
- oplysning om navne på underskrivere af forældrehenvendelse til en skole, 84.217.
- oplysning om navnet på ophavsmanden til en udtalelse i en afskedigelsessag, 71.100.
- opsættende virkning i h.t. offentlighedslovens §§ 11 og 12, 77.173; 83.173.
- paranoide patienter, 82.108.
- partsbegrebet, 71.48; 73.294; 75.140; 77.108; 79.257, 288, 531; 85.153.
- personalestridigheder, 68.20.
- politiets døgnrapporter, 73.84.
- politiets undervisningsmateriale, 81.148.
- politrapport, 81.143.
- på dømt straffesag, 71.95.
- radioens materiale, 74.157, jfr. 78.28.
- regnskaber vedrørende finansieringsfonden af 1963, 72.68.
- sager om aktindsigt forudsættes behandlet hurtigt, 73.294; 75.555; 78.113.
- sager om arbejdsformidling er omfattet af offentlighedslovens § 1, 79.89.
- sagsidentifikation, 77.99, jfr. 79.35 og 82.285.
- samarbejdsudvalgsaftale, 75.318.
- skatteråds mødereferat, 68.22.
- skattesag, 70.91.
- spildevandssag, 83.175.
- støtte til filmprojekt, 75.124.
- supplerende udtalelse ved læreransættelse, 78.705.
- tavshedspligtsforskriftens betydning for aktindsigt, 76.147, jfr. 78.37; 82.36.
- telefonisk begæring om aktindsigt, 82.113.
- tilbagekaldte ansøgninger eller klager, 82.124, jfr. 85.223.
- tjenestemandssager, 79.184.
- toldvæsenets materiale fra kontrolbesøg, 82.66, jfr. 83.277.
- udkast til bekendtgørelse, 74.270.
- udkast til mødereferat, 73.281.
- udlevering af fotokopier, 78.113.
- udlevering af fotokopier kan ikke erstattes af tilbud om gennemsyn af akterne i forvaltningen, 75.148.
- udlån af materiale fra en politimæssig efterforskning til kommunalbestyrelse, 74.161, jfr. 78.29.
- udskrivningsbrev, 75.103.
- udsættelse med en sags afgørelse, indtil udtalelse foreligger, 75.586; 77.173.
- udtalelser, der angår spørgsmålet om, hvorvidt aktindsigt skal bevilges, 77.128.
- udtrykket »inden for strafferetsplejen« i partsoffentlighedslovens § 11, 67.44, 81.
- udtrykket »oplysninger om enkeltpersoners personlige og økonomiske forhold« i offentlighedslovens § 2, stk. 1, nr. 1, 76.130.
- ulykkesforsikringslovens § 9, 57.193.
- underhåndsbreve, 80.242.
- varemærkeregisteret, 70.79.
- vurderingssag vedr. motorkøretøjer, 82.73.
- værnepligtiges aktindsigt vedr. indberetninger om tjenesteforseelser, 67.81, jfr. 69.14 og 72.19.
- værnepligtiges ansøgning om u-landsarbejde, 71.41.
- Alkoholbevilling*, meddelelse af alkoholbevilling, 73.178; 75.170.
- Ambassade*, bistand fra en ambassade, 61.56.

Amterne,

forelæggelse for justitsministeriet af sager om fri proces mod amt, 55.55.
 overholdelse af begrundelsespligten i forsorgslovens § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.
 udnævnelse af »tillidsmand«, 58.58, jfr. 59.19.

Amtstuer,

inddrivelse af amtstueskatter, 66.83.
 påtegning af skøde, 56.151.
 reduktion af amtstueskatter, 56.151.
 skyldneres påvisningsret ved udpantning for amtstueskatter, 57.150, jfr. 58.35.

Anerkendte trossamfund,

Islam Danmark, 61.84.
 Jehovas Vidner, 68.54.
 religionsfrihed indebærer ikke ret til anerkendelse som trossamfund, 61.84.

*Anholdelse, se Politi.**Anke,*

administration af fristen for meddelelse af tredjeinstansbevilling, 80.414.
 administration af klagebegrænsningsregler i forhold til den sociale ankestyrelse, 85.157.
 afgrænsningen af de klageberettigedes kreds, 75.140; 80.181.
 afgørelse efter både § 48 og § 58 i bistandsloven, 79.536, jfr. 80.90.
 afgørelser, der både angår arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring, 83.44.
 afgørelser i h.t. byggeloven, 81.47; 82.44, 51, jfr. 83.275.
 afgørelser i h.t. lejelovens § 72, 70.100.
 afgørelser, truffet af et automobilvurderingsnævn, 59.135.
 afgørelser, truffet af forsikringsrådet, 61.125.
 afgørelser, truffet af socialforvaltningen i København, 74.356, jfr. 75.58 og 81.316.
 anke af den foresattes bedømmelse i forbindelse med forfremmelsesansøgning (DSB), 73.257, jfr. 74.57 og 75.38.
 anke i stedet for ny begæring om invalidepension, 61.154; 62.85.
 ankeberettiget i h.t. naturfredningslovens § 19, 61.51.
 ankeberettiget i h.t. naturfredningslovens § 58, stk. 1, 81.188, jfr. 85.221.
 ankefrist i h.t. ulykkesforsikringsloven, 56.179.
 ankemulighed i h.t. landvindings- og grundforbedringslovene, 59.203, jfr. 65.16.

anketilladelse til overlandvæsenskommission, beregning af ankefrist, 74.265.
 anketilladelse til prøvelse af husdyrvoldgiftssag ved overvoldgiftsret, 55.21.
 begæring om opsættende virkning efter klagefrists udløb, 83.216, jfr. 84.255.
 beregning af klagefrist, 83.219; 84.104, jfr. 85.231.
 byplanlovens § 26, 66.48.
 erstatningsdoms betydning for klage over afgørelse i h.t. byggeloven, 82.51, jfr. 83.275.
 forenings ankeberettigelse i h.t. miljøbeskyttelsesloven, 80.501, jfr. 81.339.
 formulering af ankemeddelelser i straffesager, 62.34.
 genoptagelse trods undladelse af anke, 65.155.
 indhentelse af akter, 71.41.
 klageberettiget m.h.t. afgørelse efter by- og landzoneloven, 80.260.
 klagefristen i ferielovens § 28, 79.340.
 klagefristen i lov om midlertidig boligregulering, § 44, stk. 1, 84.235.
 kommunalbestyrelsesmedlemmers klageadgang i h.t. kommuneplanlovens § 48, 80.205.
 manglende efterlevelse af rekursinstansens afgørelse, 83.44.
 modanke, 72.232, jfr. 73.43.
 omgåelse af anke, 61.48.
 oprejsning (arbejdsløshedsforsikringsloven), 79.181, jfr. 80.64.
 overskridelse af ankefrist (arbejdsløshedsforsikringsloven), 79.181, jfr. 80.64; 85.48.
 reglerne om kære og/eller anke i straffesager, 76.244, jfr. 77.62 og 78.40.
 rekursinstansens prøvelse af afgørelse vedr. ulandsfrivillige, 71.41.
 rettidig anmodning om anketilladelse, 82.176, jfr. 83.280.
 ændring af amtsankenævns afgørelse til skade for klienten medfører ikke tilbagebetalingspligt, 78.171.
 ændring af en påklaget afgørelse til skade for klageren, 84.32, jfr. 85.226.

Ankemeddelelse, formulering af ankemeddelelse, 62.34.

Ankevejledning,

afgørelser efter skolestyrelseslovens § 65, 75.242.
 afslag på eftergivelse eller henstand med betaling af skat, 75.323, jfr. 77.43.
 afslag på erstatning i h.t. ulykkesforsikringsloven, 56.49, jfr. 57.23; 58.40, jfr. 59.18.
 afslag på tilbagebetaling af overskydende skat, 82.84.

afslag på revalideringshjælp, 74.101.
 arbejdsdirektoratets afgørelser, 61.170, jfr. 62.16.
 arbejdsnævnets afgørelser, 56.91.
 betydning af ukorrekt lovbestemt klagevejledning, 78.120, jfr. 79.51 og 81.321.
 ekspropriation efter byplanloven, 73.386, jfr. 74.43 og 75.42.
 forbud mod udstykning, 63.36.
 hjemvisning af sag til afgørelse i underinstansen, 74.356, jfr. 75.58 og 81.316.
 inddragelse af førerbevis på grund af manglende ædruelighed, 57.102.
 klagefrist, 74.130.
 klager over magtmisbrug, 77.442.
 manglende ankevejledning, 75.152; 84.54, jfr. 85.230.
 militær retsplejelovs § 62, 56.159.
 nægtelse af førerbevis til erhvervmæssig personbefordring, 57.209.
 nægtelse af udlevering af i bevaring tagne effekter, 56.150; 58.222.
 opgivelse af strafforfølgning, 55.99, jfr. 56.17.
 oplysning om klageadgang til lærlingerådet, 78.556, jfr. 80.52.
 præmieforhøjelser for den lovpligtige ulykkesforsikring, 61.172, jfr. 62.18.
 sikringsstyrelsens afgørelser, 75.152.
 skattesag, 79.123.
 statsskattelovens § 24, 61.72.
 sygeforsikringslovens § 42, stk. 5, 64.125, jfr. 65.19.
 toldvæsenets afgørelser, 83.83.
 udvalg vedr. ankevejledning, 64.125, jfr. 65.19.
 værnepligtsloven, 78.266.

Anmeldelse, se Politi.

Anmeldere, se Politi.

Anordning, en ved lov ophævet anordning opretholdt ved bekendtgørelse, 56.31.

Ansættelseskontrakt, fejl i ansættelseskontrakt, 63.75; 82.216.

Antidumpingtold, se Toldvæsen.

Apotekere,

gebyr for særlig indpakning ved forsendelser, 57.205.
 indstilling vedr. apoteksbevilling, 80.758, jfr. 81.343.
 rabat til læger, 60.178.
 Se også *Medicin.*

Apotekerfondens krav iflg. ulykkesforsikringslovens § 42, stk. 2, 62.47, jfr. 64.13.

Apotekerlovens § 34, administrationen af apotekerloven, 67.58, jfr. 72.19.

Arbejdsanvisning,

arbejdsløshedskasses nægtelse af at anvise ekskluderet medlem arbejde, 75.303.
 rimeligt jobtilbud til langtidsledig, 81.39, jfr. 82.299 og 85.220.

Arbejdsdirektøren, formandskab i arbejdsnævnet, 57.90, jfr. 69.13.

Arbejdsformidlingen,

fuldtidsforsikret anvist deltidsjob som langtidsledig, 83.44.
 information (arbejdssøgende), 79.218, jfr. 80.69.
 invalideredes fortrinsadgang til offentlig ansættelse, 82.21, jfr. 85.222.

Arbejdsløshedsforsikring, afslag på mobilitetsfremmende ydelser, 78.215, jfr. 80.40 og 82.288.

Arbejdsløshedskasser, se Arbejdsløshedsunderstøttelse/dagpenge og Arbejdsnævnet.

Arbejdsløshedsunderstøttelse/dagpenge,

ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringens funktionelle kompetence, 85.50.
 ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringens kompetence m.h.t. dispensationsafgørelser fra arbejdsdirektøren, 84.24, jfr. 85.225.
 ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringens ændring af en påklaget afgørelse til skade for klageren (medlemmet), 84.32, jfr. 85.226.
 arbejdsløshedskasses agtpågivenhed, 83.57, jfr. 84.251.
 arbejdsophør, 83.57, jfr. 84.251.
 behandling af ansøgning om arbejdsløshedsdagpenge efter sygdom, 85.38.
 behandling af sag vedr. understøttelse og medlemskab af arbejdsløshedskasse, 58.48, jfr. 60.30.
 beskæftigelseskravet i arbejdsløshedsforsikringslovens § 41, stk. 1, nr. 3, 76.222, jfr. 77.58.
 beviskrav vedr. rådighed, 83.52, jfr. 84.250.
 bopælskravet i arbejdsløshedsforsikringslovens § 41, stk. 1, nr. 1, 80.638, jfr. 81.342.
 dagpenge under højskoleophold i udlandet, 83.36, jfr. 84.249.
 dagpenge under jobsøgning i andet EF-land, 84.27.

deponering af kontingent til arbejdsløhedskasse, 84.39.

direktoratet for arbejdsløhedsforsikringens kompetence som tilsynsmyndighed i sager om efterløn, 85.43.

ekspeditionsform, 56.122.

forhøjelse af arbejdsløhedskasses dagpengesats, 67.105.

forskelsbehandling i svigsslettelssager, 85.25.

frihedsberøvede medlemmer af arbejdsløhedskasser, 73.116.

fuldtidsforsikret anvist deltidsjob som langtidsledig, 83.44.

henvisning til vedtægtsbestemmelser, 62.25.

hjemmel for standsning af dagpenge, 85.25.

»kontradiktion«, 85.25.

krav til rådighedsvurderinger efter arbejdsløhedsforsikringslovens § 62, 85.38.

ledighedsbegrebet, 78.274.

lønarbejde i arbejdsløhedsforsikringslovens forstand, 69.38; 70.69, jfr. 71.17.

refusion fra statskassen, 83.57, jfr. 84.251.

regelfastsættelse i h.t. arbejdsløhedsforsikringsloven, 81.22; 85.25.

remonstrationsordningen, 85.25.

rette klagemyndighed, 85.25.

rådighedsbegrebet, 81.27; 83.52, jfr. 84.250.

sagsbehandling, 85.25.

slettelser af arbejdsløhedskasse p.g.a. kontingentdeponering, 84.39.

slettelser af arbejdsløhedskasse p.g.a. kontingentrestance, 67.56, jfr. 69.13.

slettelser af arbejdsløhedskasse p.g.a. svig, 77.716.

standsning af dagpenge som »foregribende retsmiddel«, 85.25.

stikprøvekontrol af arbejdsløhedskasser, 84.22.

studerendes adgang til understøttelse, 78.274, jfr. 79.62.

sæsonbeskæftigelser, 83.52, jfr. 84.250.

tilbagebetaling af arbejdsløhedsunderstøttelse, 69.38; 70.69; 79.147; 82.32.

tilbagebetaling af dagpenge, 78.497, jfr. 79.68.

»uddannelse«, jfr. arbejdsløhedsforsikringslovens § 62, stk. 1, nr. 6, 85.35.

udelukkelse fra dagpenge, 76.295, jfr. 77.73 og 78.41; 79.140, jfr. 82.290; 79.448, jfr. 80.85 og 85.219; 81.36, jfr. 82.298; 82.29; 83.57, jfr. 84.251.

udlændinge, der ikke kan dansk, 81.27.

underretning om ankemulighed, 61.170, jfr. 62.16.

vejledning om genoptagelse som medlem, 85.25.

vejledning til arbejdsløhedskassemedlemmer om deres rettigheder og pligter, 76.386, jfr. 77.85 og 78.44.

ændring af godkendelsespraksis efter arbejdsløhedsforsikringslovens § 62, stk. 2, 85.31.

Arbejdsnævnet,

behandling af andragende om statsanerkendelse af arbejdsløhedskasse, 60.105.

lønarbejde i arbejdsløhedsforsikringslovens forstand, 69.38; 70.69, jfr. 71.17.

tilbagebetaling af arbejdsløhedsunderstøttelse, 69.38.

understøttelse som forsørger nægtet uanset bidragspligt over for det offentlige til fraseparet hustru, 56.76.

Arbejds- og opholdstilladelse, se Udlændinge.

Arbejdsskadeforsikring,

erstatning for ødelagte briller, 80.416.

partsbegrebet i forhold til offentlighedsloven, 85.153.

Se også *Ulykkesforsikring.*

Arbejdstilsyn,

dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31, 61.117.

hotel- og restaurationsvirksomhed, 56.164.

indberetning om ulykkestilfælde, 58.63, jfr. 59.19.

Arrestanter, se Fængselsforhold.

Arrester, se Fængselsforhold og Militærforhold.

Arve- og gaveafgiftsloven,

ajourføring af enkelte bestemmelser i arve- og gaveafgiftsloven, 57.199, jfr. 63.13.

arveafgift ved arv i h.t. ændret gensidigt testamente, 77.226.

fortolkning af udtrykket »plejebarn« i § 3, stk. 5, 71.168, jfr. 72.23 og 80.24.

fritagelse for forhøjelse af arveafgift, 77.627, jfr. 78.73.

ikke rentegodtgørelse ved tilbagebetaling af arveafgift, 68.21; 77.226, jfr. 80.35.

kursværdi på pantebreve, 80.320.

tilbagebetaling af arveafgift som følge af praksisændring, 80.564.

uægteskabeligt samlivs betydning for arveafgift, 71.168, jfr. 72.23.

vejledning om domstolsprøvelse i sager om arve- og gaveafgift, 74.238, jfr. 75.49.

ændring af værdiansættelser i en endelig boopgørelse (kildeskattelovens § 16, stk. 4), 75.352, jfr. 76.41; 80.320.

Attester.

i medfør af husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.
krav om original forpraktik-attest, 72.67.
stillingsbetegnelse i fødsels-, dåbs- og navneattester, 73.91.

Automobilvurderingsnævn, ikke anke af afgørelse, truffet af automobilvurderingsnævn, 59.135.

Autoradiolicens, se *Danmarks radio*.

Autorisation.

elektroinstallatører, 57.159.
gas- og vandmestre, 58.168; 70.51.
laboratorier til undersøgelse af foder- og gødningsstoffer, 58.237, jfr. 61.18.

Autorisationsordning.

eksport af avlsdyr, 59.137; 64.16.
eksport af kartofler, 58.230; 59.133, jfr. 60.33 og 61.19.
eksport af ost, 56.33.
registrerede revisorer, 71.96; 72.223, jfr. 75.31.

Avlsdyreksport, 64.16.

Banktilsynets virksomhed m.h.t. Københavns Kreditbank, 58.85.

Beboerindskud, lån til beboerindskud, 73.351.

Beboerrepræsentanter, valg af beboerrepræsentanter i de sociale boligforetagender, 59.113, jfr. 60.32.

Bedømmelsesudvalg, se *Universiteter*.

Befordringsgodtgørelse.

benyttelse af egen vogn, 55.43.
kommunalbestyrelsesmedlemmer, 76.248, jfr. 77.63.
tilbagekaldelse af befordringsgodtgørelse, 85.213.

Begravelse, se *Kirkegårde*.

Begraveshjælp, se *Sygesikring*.

Begrundelse.

adoptionssager, 78.402, jfr. 79.66.
afgørelser efter bistandslovens § 26 om tilbagebetalingspligt, 81.255, jfr. 82.302.
afgørelser efter den sociale lovgivning, 78.418.

afgørelser om tilbagebetaling af arbejdsløshedsdagpenge/efterløn, 82.27.
afskedigelse i h.t. funktionærlovens § 17, stk. 1, 70.21; 71.19.

afslag på fri proces, 71.183; 75.639; 77.490, jfr. 79.44.

afvisning af indsigelser mod byplanvedtægtsforslag, 67.25.

amtsskatterådenes afgørelser, 68.35; 75.610, jfr. 77.55.

ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringens afgørelser, 82.27.

arbejdsdirektoratets afgørelser, 62.25; 82.27.

begrundelsespligt i lærlingelovens § 24, stk. 7, 2. pkt., 81.291, jfr. 82.304.

begrundelsespligten i lov om offentlig forsorgs § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.

de særlige patentkommissioner har ikke pligt til at begrunde deres afgørelser, 60.189.

den sociale ankestyrelses afgørelser i invalidepensionssager, 78.132, jfr. 79.51, 80.37 og 81.322; 79.224.

den sociale ankestyrelses grundelse i sag vedr. bistandslovens § 46, stk. 1, 80.380, jfr. 81.336.

den sociale ankestyrelses grundelse i sag vedr. bistandslovens § 48, 79.82.

efterfølgende grundelse på afslag på tredjeinstansbevilling, 79.266.

fastsættelse af hustrubidrag, 72.213.

forbud efter politivedtægten, 75.237.

indhold af efterfølgende grundelse, 83.57, jfr. 84.251.

klager fra indsatte, 69.82, jfr. 70.13.

landsskatterettens afgørelser, 74.367; 75.195; 79.520, jfr. 80.90 og 82.292; 82.96.

landsskatterettens forelæggelse af sager for stats-skattedirektoratet, 82.96.

manglende grundelse, 63.77; 64.62.

musikrådets indstillinger, 78.287.

pligt til at give efterfølgende grundelse, 75.162; 76.454.

skatteråds afgørelser, 71.108, jfr. 75.28; 74.302, jfr. 75.55; 75.610, jfr. 76.68 og 77.55; 75.625.

specifikation af ekspropriationserstatning, 65.24; 69.33.

standardskrivelse i den sociale ankestyrelses afvisningssager, 84.174.

statens ligningsdirektorats afgørelser, 69.102.

urigtig grundelse, 55.86; 58.48; 63.23; 64.107; 70.66; 72.110, 243, jfr. 73.46; 73.110, 197, jfr. 74.48; 73.239; 74.123; 75.416; 85.163.

utilstrækkelig begrundelse, 56.218; 58.48; 65.36; 71.113; 72.177; 73.86, 306; 74.349, 367; 75.237, 257, jfr. 76.33; 75.610, jfr. 76.86 og 77.55; 76.454; 77.542, jfr. 78.61; 82.27; 83.147; 84.72; 85.61.

Behandlingstid,

amter, 56.125; 58.158, 211; 62.89.
amtsarkitektkontor, 74.408.
amtsligningsinspektorer, 55.96; 58.179, 194.
ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen, 80.70, jfr. 81.328.
ankenævnet for invalideforsikringsretten, 65.31, 129; 68.107, jfr. 69.15; 72.110, 181, jfr. 73.34.
arbejdsdirektoratet, 76.144, jfr. 77.56; 79.243, jfr. 80.70 og 81.328; 83.27, 32.
boligministeriet, 65.97; 72.203, jfr. 73.37, 74.30 og 75.31.
den sociale ankestyrelse, 73.34; 74.437, jfr. 75.65, 76.31, 78.31, 80.28, 81.316, 82.283, 83.261, 84.239 og 85.217; 75.178.
direktoratet for folkeskolen og seminarierne, 66.51.
direktoratet for statshospitalerne, 64.129.
direktoratet for statsskovbruget, 69.91.
direktoratet for sygekassevæsenet, 56.133; 59.201; 61.22.
direktoratet for ulykkesforsikringen, 57.137; 60.51; 62.83; 63.34, 79.
direktoratet for ungdomsundervisningen, 72.35.
fabrikinspektør, 61.117.
filminstituttet, 75.175.
flyvevåbnet, 56.69.
forsikringsrådet, 60.38.
forsvarsministeriet, 55.75; 57.234.
fredningsplanudvalg, 64.92.
fredningsstyrelsen, 80.294.
handelsministeriet, 57.119.
indenrigsministeriet, 71.165, jfr. 72.23.
indkaldelse til udvalgmøde, 82.101.
invalideforsikringsretten, 57.184; 59.74, 201; 60.80, 104, 126; 61.23, 33, 115, 64.78; 65.129; 67.23; 72.54, jfr. 73.26, 74.22 og 75.28.
jordfordelingssekretariatet, 75.143, jfr. 76.32, 77.42 og 78.32.
justitsministeriet, 61.50.
kammeradvokaten, 55.75; 57.136.
kirkeministeriet, 68.54.
kommunalbestyrelser, 67.67; 74.400, jfr. 75.63.
Københavns overpræsidium, 56.144, 156.
Københavns skattevæsen, 63.42.
Københavns universitet, 71.126, jfr. 72.21.
landbrugsministeriet, 64.16; 65.55; 69.91.

landsskatteretten, 55.69; 56.173; 57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 57.188; 58.73, 216, 241; 59.47; 60.47, 111, 187; 61.27; 63.100; 64.62; 65.143; 66.79; 68.56; 72.189, jfr. 73.36; 72.233, jfr. 73.43, 75.32, 77.32, 78.27 og 80.25; 73.384.

ledende landinspektør, 59.127; 72.180, jfr. 73.33; 75.325, jfr. 76.36, 77.43 og 78.33; 75.501.

luftfartsdirektoratet, 65.39.

matrikeldirektoratet, 58.154, jfr. 62.14.

miljøministeriet, 74.408.

ministeriet for Grønland, 62.70.

ministeriet for offentlige arbejder, 57.233; 63.103; 74.184, jfr. 77.41 og 78.30.

politiet, 56.126, 190; 57.220; 58.158; 61.24, 42; 62.30; 66.30.

rektorer, 57.207.

revalideringscentre, 75.178.

revalideringsnævnet, 73.208, jfr. 74.36 og 75.37; 74.429, jfr. 75.64.

revisionsdepartementet, 71.138, jfr. 72.21 og 77.25.
sikringsstyrelsen, 80.691.

skattedepartementet, 58.221; 63.38, 100; 68.35; 69.102; 70.21; 74.359, jfr. 76.30.

skatteråd, 57.178; 60.78; 61.44; 62.37.

socialministeriet, 57.175; 59.34.

socialstyrelsen, 73.208, jfr. 74.36 og 75.37; 74.429, jfr. 75.64; 75.189; 83.229.

socialudvalg, 83.229.

statens jordlovsudvalg, 58.46, jfr. 59.18; 59.190, jfr. 60.34.

statens ligningsdirektorat, 56.90; 57.213; 58.219, 241; 59.29; 61.27; 62.99; 63.65, 100; 68.84; 71.140; 72.61, 189, jfr. 73.36; 74.82.

statens åndssvageforsorg, 61.180, jfr. 62.19.

statskontrollen med mejeriprodukter og æg m.m., 56.33.

sundhedskommission, 71.38.

sundhedsstyrelsen, 56.215.

undervisningsministeriet, 55.96; 58.189; 60.54; 63.62; 70.83; 80.674.

vejdirektoratet, 67.102.

vejmyndigheder, 77.365.

vurderingskommission vedr. byudviklingsplan, 71.105.

Se også *Sagsbehandling*.

Bekendtgørelser, anvendelse af bekendtgørelse ved kundgørelse om kontanthjælpsforsøgsordning, 84.164.

Bemandingsloven, bemandingsnævnets dispensationspraksis, 65.100.

Benådning.

benådningsordning for visse berigelsesforbrydelser, 82.165.

straf, der ikke var fuldbyrdet på grund af fejl, 77.143.

telefonisk afslag på andragende om benådning, 67.37.

Berostillelse af sager, se Sagsbehandling.

Besigtigelse, se Sagsbehandling.

Beskæftigelsesforanstaltninger, pligt til at overtage arbejde ved beskæftigelsesforanstaltninger, 58.48.

Beslaglæggelse, se Politi.

Bestillingstillæg, se Løn.

Besættelsestidens ofre,

nedsættelse af erhvervssevne som følge af koncentrationslejrophold, 72.142.

tilbagebetaling af offentlig hjælp i h.t. lovens § 34, stk. 3, 79.284.

Besøgstilladelse, se Fængselsforhold.

Bevaring, se Politi og Toldvæsen.

Bevillingsnævn, meddelelse af alkoholbevilling, 73.178.

Bibeskæftigelse, se Tjenestemænd.

Biblioteker,

biblioteksbøder, 78.146, jfr. 79.54 og 82.287.

fordelingsudvalget vedr. folkebibliotekernes rådighedssum, 77.302, jfr. 78.51 og 79.38.

fremlæggelse af partiprogrammer, 78.159.

Bidragssager, se Underholdsbidrag.

Billighedsgodtgørelse vedr. tilsidesat forkøbsret, 66.56.

Bindende tilsagn/forhåndsbesked,

løfte om tjenestemandstillig, 63.44, jfr. 64.14.

optagelse på kursus, 81.285.

reparation af kirkespir, 55.81.

uddannelse af kystofficerer, 61.137.

udlægning af sommerhusområde, 80.355, jfr. 81.334.

ventetillæg til folkepension, 63.94.

Biografteaterbevilling, inddragelse af biografteaterbevilling, 58.161.

Bisidder ved møde for invalideforsikringsretten, 65.125.

Bistandsloven, (efter afsnit IX er samlet sager fra før bistandsloven).

afsnit I:

anke over afgørelser fra socialforvaltningen i København, 74.356, jfr. 75.58 og 81.316.

anvendelse af isolation på statsungdomshjemmet Sølager, 74.341, jfr. 75.57; 78.660.

begrebet »aftale om bidrag« i bistandslovens § 8, stk. 2, 79.207, jfr. 83.263.

beregning af klagefrist i h.t. bistandslovens § 15, stk. 4, 83.219.

beregningsfejl i forbindelse med modregning af bistandshjælp i folkepension, 82.242.

begrænset rekurs, 79.536, jfr. 80.90.

gennemtvungelse af amsankenævns afgørelse over for en kommune, 77.617; 78.564, jfr. 79.73; 78.619, jfr. 80.53.

praksisændring ved udmåling af kontanthjælp til samboende, 84.171.

sanktioner i anledning af manglende betaling for daginstitutionsplads (§ 7, stk. 2), 77.586.

socialbedrageri, 78.317, jfr. 79.64.

socialt udvalgs ret til at begære bidrag fastsat i h.t. børnelovens § 18, stk. 2, 2. pkt., 78.340.

socialudvalgs omgørelse af socialforvaltningens tilsagn om hjælp efter bistandsloven, 85.181.

socialstyrelsens/socialministeriets tilsyn med institutionsområdet, 80.677, jfr. 83.265.

tilbagebetaling, kap. 6:

begrundelse af afgørelser efter bistandslovens § 26, 81.255, jfr. 83.302.

i henhold til bistandslovens § 25, 81.263.

i henhold til bistandslovens § 25, sammenholdt med § 26, 82.238.

i henhold til bistandslovens § 26, sammenholdt med § 27, 85.174.

i henhold til bistandslovens § 26, stk. 1, 79.330; 82.234.

i henhold til § 26, stk. 1, nr. 3 og 4, 80.686, jfr. 81.343 og 83.267; 85.196.

modregning af bistandshjælp i overskydende skat, 83.208.

når det sociale udvalg ikke har haft kendskab til omstændigheder, der kunne have medført, at hjælpen oprindeligt var gjort tilbagebetalingspligtig, 82.238.

tilbagebetalingskrav kan ikke pantsikres, 78.171.

tilbagebetalingspligt – bevisbyrden for, at pligten er behørigt tilkendegivet, § 26, stk. 2, 85.191.

tilbagebetalingspligts omfang ved uoverensstemmelse mellem meddelelse og almindelige regler, 83.213.

tinglysning af tilbagebetalingskrav, 81.234, jfr. 82.302.

afsnit II:

invalideredes fortrinsadgang til offentlig ansættelse, 82.21, jfr. 85.222.

samarbejde mellem fogedretter og socialforvaltninger, 72.179, jfr. 75.29 og 76.23.

afsnit III:

betydningen af hjælp efter bistandslovens § 42, 80.600.

bistandshjælp til uddannelsessøgende i sommerferien, 80.536.

efterregulering af bistandshjælp, 84.194.

»faste udgifter« i bistandslovens § 37, stk. 2, 79.222.

flyttehjælp efter § 47, 84.190.

formuens betydning for udmåling af kontanthjælp, 78.387; 79.327.

hjælp efter bistandslovens § 37 under højskoleophold, 85.166.

hjælp til familieforsørgere i h.t. bistandslovens § 42, 80.265, jfr. 83.265 og 85.220.

hjælp til tandbehandling i h.t. bistandslovens § 46, stk. 1, 80.380, jfr. 81.336.

hjælp til værnepligtige, 57.65; 66.19; 68.38; 69.49, 83, jfr. 70.14; 74.397, jfr. 75.63.

hjælpmiddel efter § 48, 79.536, jfr. 80.90.

»indtægt«, tilbagebetalingspligtigt stipendium, 84.194.

kontanthjælp til prostituerede, 78.536, jfr. 79.72.

kontanthjælp til studerende, 80.103, jfr. 82.293.

medicinhjælp i h.t. bistandslovens § 46, 80.148.

området for bistandslovens § 48, stk. 1, 78.405.

sagsbehandling efter § 46, stk. 1, 84.179

støtte til anskaffelse af motorkøretøj efter bistandslovens § 58, 79.275, jfr. 80.79; 83.209, jfr. 84.255.

udmåling af kontanthjælp, 77.617; 84.194.

udmåling af kontanthjælp til samboende, 84.171.

afsnit IV:

betaling af hjemmehjælp med tilbagevirkende kraft, 81.270, jfr. 82.303.

indeholdelse af hjemmehjælpsbetaling i social pension, 79.343.

afsnit V:

anvendelse af aktuelle indtægtsforhold i stedet for socialindkomst, 84.197.

anvendelse af socialindkomst ved egenbetaling for hjælpmiddel ved ændring af skattepligtig indkomst, 84.197.

sekretærassistance i forbindelse med erhvervsudøvelse, 80.145.

vilkår om tilbagebetaling af lån, ydet til erhvervelse af motorkøretøj ved institutionsophold, 77.284, jfr. 78.51.

afsnit VI:

anvendelse af gennemsnitsudgifter ved beregning af forældrebetaling i daginstitutioner, 79.162.

arbejdsløses børn i dagpleje, 77.292, jfr. 79.38 og 81.321.

begrænsning/fritagelse af besøgsret m.v., 83.205.

behandlingstid i sag om begrænset samkvemsret med tvangsfjernet barn, 83.229.

bistandslovens §§ 64 og 69, 80.699.

fortrinsret til daginstitution, 78.631, jfr. 80.53.

klager over afgørelser om fratagelse af besøgsret, 83.205.

nedlæggelse af daginstitution, 80.699.

tilbagebetaling af for meget betalt forældrebetaling til daginstitution, 81.235, jfr. 83.274.

Århus kommunes instruks om fordeling af daginstitutions- og dagplejepladser, 80.543.

afsnit VII:

bortvisning af klient fra dagcenter, 78.369, jfr. 79.65.

fiksations- og beskyttelsesmidler på plejehjem, 85.74.

forsorgscentres bistandspligt vedr. invalidepension o.lign., 76.220.

fortolkning af overenskomst mellem plejehjem og kommune, 78.528.

isolation af elever på ungdomshjemmet Sølager, 78.660.

tilbagebetaling af for meget opkrævet forældrebetaling, 78.521, jfr. 80.57.

tilsyn med plejehjems administration af beboernes lommepege, 81.253.
visitation til daginstitutioner for børn, 77.586.

afsnit VIII:

anbringelse af børn uden for hjemmet, 74.421, jfr. 75.59; 75.134.
anbringelse af børn uden for hjemmet uden samtykke fra forældremyndighedens indehaver, 78.198; 81.309.
foreløbige beslutninger, 75.494, jfr. 79.25, 80.32 og 81.319; 78.154, jfr. 79.54 og 80.32.
forældres betalingspligt for hjælpeforanstaltning efter bistandsloven, 79.370.
hjemgivelse af et barn til forældremyndighedens indehaver(e), 80.124.

afsnit IX:

forsøgsordning efter § 138a; ændring af tidligere meddelt tilsagn om hjælp til bistandslovens § 37, 85.166.

sager før bistandsloven:

administration af ydelse i h.t. forsorgsloven, 58.58, jfr. 59.19.
anbringelse af børn på Sundholm, 60.131.
anke til landsnævnet, 71.176, jfr. 72.24.
begrundelsespligt i forsorgslovens § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.
behandling af klager over voldsanvendelse inden for ændringsvageforsorgen m.v., 73.103.
bæltefiksering og isolation inden for statens ændringsvageforsorg, 75.594, jfr. 77.53.
børneværns anbringelse af børn på kostskoler, 74.421, jfr. 75.63, 76.31, 77.41 og 78.31.
centralinstitutionen Brejning, 75.347, jfr. 76.40.
centralinstitutionen Ebberødgård, 75.571, jfr. 76.64; 78.319.
centralinstitutionen Hald Ege, 76.420.
centralinstitutionen Vodskov, 75.631, jfr. 76.68.
forsorgscentres behandling af klienters udskrivningsbegæring, 76.332.
forsørgelsesmåden efter forsorgsloven, 72.45.
huslejhjælp i tiden omkring fødsel, 72.45.
lokalinstitutionen Rødbygård, 76.399.
politiets bistand i henhold til forsorgslovens § 44, stk. 1, 59.156.
ændringsvageforsorgens køb af en ejendom, 61.180, jfr. 62.19.

Blanketter,

formulering af skattevæsenets tilsigelsesblanketter, 59.185; 64.61.
til løntilbageholdelsespåtegning, 69.28.

Blinklys, afmærkning af køretøj med gule blinklys, 66.88.

Boliganvisning,

bopælskrav ved godkendelse af lejere, 70.53.
godkendelse af ugifte par ved leje af bolig, 72.27, jfr. 75.45.

Boligsikring, se Boligstøttelovgivning.

Boligstøttelovgivning,

anvendelse af forventet fremtidig indkomst ved beregning af boligsikring, 85.198.
beregning af boligstøtte ved indkomståndringer i årets løb, 80.465; 84.45, jfr. 85.230.
beregning af klagefrist, 82.43.
deponering af andelsbeviser, 80.617, jfr. 81.341.
gebyrbegunstigelse i h.t. boligstøttelovgivning, 57.35.
godkendelse af foreløbig lejeforhøjelse, 63.97.
klageadgang ved inddrivelse af tilbagebetalingskrav, 81.45.
lejlighedsbegrebet i cirkl. 161/1972, 73.116.
manglende iagttagelse af §§ 11 og 12 i offentlighedsloven i boligsikrings sag, 82.47.
medregning af del af el-varmeudgift, 78.422.
mindrebemidlet i h.t. boligstøtteloven af 1955, 60.78.
pensionistboliger, overgangsregler, 75.556, jfr. 76.63.
solidarisk hæftelse for krav på tilbagebetaling af uberettiget udbetalt boligsikring, 80.208; 84.45, jfr. 85.230.
tilbagebetaling, 75.578, jfr. 76.64; 80.208, 607, jfr. 81.341; 84.45, jfr. 85.230.
tilbagesøgning af boligsikring, 75.440, jfr. 76.54 og 78.34.

Boligtilsyn,

boligkommission, habilitet, 77.208, jfr. 79.37.
forbud i h.t. boligtilsynslovens § 12, 67.96; 73.326, jfr. 74.41 og 75.39.
indvendig besigtigelse, 71.66, jfr. 72.19.
mangelfuld administrativ gennemførelse af boligtilsyn, 76.280, jfr. 77.72 og 79.34.
nedrivningspåbud i h.t. boligtilsynslovens § 21, 68.100.

Boligudlejningskontorers opkrævning af depositum, 72.119, jfr. 74.27.

Boligyldelse, se Boligstøttelovgivning.

Bortlodning, spørgsmål om, hvorvidt bortlodning var offentlig, 58.227.
Se også *Lotteri*.

Brandsikring, tilbagekaldelse af afgørelse, 79.415.

Brevveksling, se *Fængselsforhold* og *Mentalobservation*.

Byggesager.

fejl i kommunalbestyrelsesmedlems byggesag, 75.526.

fejl i stadsingeniørs byggesag, 73.60.

fejlagtig oplysning fra kommune i byggesager, 76.334, jfr. 77.79.

forhåndstilsagn, 85.52.

klagebestemmelsen i byggelovens § 23, stk. 1, 83.71.

lovliggørelsespåbud, 84.61.

naboejendomme til fredede bygninger, 77.635, jfr. 78.74.

naboorientering i h.t. byggelovens § 22, 81.294.

rækkevidden af gårdrydningsbestemmelsen i byggelovens § 15, 83.71.

rækkevidden af klagebestemmelsen i byggelovens § 23, 81.47; 85.52.

specifikation af gebyrberegning, 73.251.

vejledning om dispensationsmyndigheden i byggesager, 73.50.

Byggetilladelse.

boligministeriets stilling som klageinstans ved klage over byggetilladelse til kommunalt byggeri, 78.186.

fejl ved meddelelse af byggetilladelse, 64.123, jfr. 66.16; 67.567.

forhåndstilsagn, 84.127; 85.52.

forældelse af strafansvar for manglende byggetilladelse ved lufthavn, 74.119.

ibrugtagen af byggeri, der ikke opfyldte vilkår i byggetilladelse, 73.170.

lufthavn påbegyndt uden byggetilladelse, 73.344, jfr. 75.40.

principec byggetilladelse, 84.127.

påbegyndelse af klubhusbyggeri uden byggetilladelse, 82.275.

påbegyndelse af skolebyggeri før udstedelse af byggetilladelse, 73.170.

undladelse af at søge dispensation ved meddelelse af byggetilladelse, 65.98.

Bygningsattest, ibrugtagen af byggeri før udstedelse af bygningsattest, 73.170.

Bygningsfredning.

retningslinier for administrationen af bygningsfredningsloven, 76.206, jfr. 78.39 og 79.31.

Se også *Det særlige Bygningssyn*.

Bygningsreglement.

dispensation fra bygningsreglements højdebestemmelser, 66.23.

godkendelse af nedkørsel til kældergerage, 74.400, jfr. 75.63.

parkeringsfundsordninger, 73.292, jfr. 74.40.

parkeringspladskrav ved tilbygning, 74.113.

Bygningsvedtægt.

ajourføring og bekendtgørelse af bygningsvedtægt, 76.334, jfr. 77.79.

dispensation fra bygningsvedtægts områdebestemmelse, 73.186; 74.386; 75.512; 78.684.

forholdet til skovloven, 76.347, jfr. 78.44.

fremlæggelse af forslag til bygningsvedtægt, 65.36, jfr. 67.16.

Byplaner.

bestemmelse i byplanvedtægt om eksisterende erhvervsvirksomhed, 74.426, jfr. 76.31.

dispensation fra byplanvedtægt, 66.48.

erstatning i h.t. byplanlovens § 15 a, 67.74.

forbud i h.t. byplanlovens § 9, 65.36; 67.30, jfr. 75.27.

forholdet til kommuneplanloven, 79.379.

forholdet til skovloven, 76.347, jfr. 78.44.

godkendelse af forslag til byplaner, 80.355, jfr. 81.334.

klagevejledning ved ekspropriation efter byplanloven, 73.386, jfr. 74.43 og 75.42.

kollegiebyggeri i strid med byplaner, 66.97.

kommunalt byggeri i strid med byplan, 73.71.

lukket møde ved kommunalbestyrelses behandling af byplaner, 75.310, jfr. 76.34.

opførelse af antennemast i villakvarter, 78.186.

pligt til at udfærdige byplaner, 62.52.

tinglysning, 69.57.

udstykningsplan i h.t. byplanvedtægt, 67.25.

Se også *Dispositionsplaner*.

Byplannævnet, formandsposten i byplannævnet, 64.116.

Byreguleringsloven.

betydningen af »sammenlægges« i byreguleringslovens § 8, stk. 1, 65.66.

byggeri i yderzone, 66.74, jfr. 67.17 og 68.14.

tilsidesættelse af byreguleringslovens §§ 8 og 9, 65.52.

Byudviklingsudvalg.

- fredningsmæssige interesser, 71.49.
- fritagelse for medlemshverv i byudviklingsudvalg, 58.197.
- ikke pligt til at drøfte en sag med parterne, 69.95.

By- og landzoneloven.

- afslag på tilladelse til ombygning af hus i landzone, 74.179.
- afvisning af at genoptage zonetlovssag, 82.204.
- behandlingen af erstatningssager efter by- og landzonelovens § 12, 72.203, jfr. 74.30, 75.31 og 76.25; 75.416.
- betydningen af ejerskifte for tilladelse efter by- og landzoneloven, 74.378, jfr. 75.62.
- bortfald af zonetlovstilladelse, 81.189, jfr. 84.244.
- ekspropriation til skolebyggeri, 75.533, jfr. 76.62 og 77.47.
- erhvervsmæssig nødvendig bebyggelse, 78.411, jfr. 79.67.
- etablering af pelsdyrfarm, 74.52.
- forældelse af strafansvar for overtrædelse af by- og landzoneloven, 74.119.
- frastykning til anden landbrugsejendom, 78.411, jfr. 79.67.
- genopførelse af nedbrændt sommerhus på lejet grund, 75.448.
- klageberettigelse, 80.260.
- lufthavn anlagt i strid med by- og landzoneloven, 73.344, jfr. 75.40.
- opførelse af beboelseshus efter brand, 74.277, jfr. 75.52.
- opførelse af plejehjem uden tilladelse, 76.87.
- opførelse af sommerhus, 74.194.
- overgangssag efter by- og landzoneloven, 73.340.
- påbegyndelse af klubhusbyggeri i landzone uden zonetlovstilladelse, 82.275.
- skelforandring i landzone, 76.384, jfr. 77.84.
- skolebyggeri m.v. i strid med by- og landzoneloven, 73.230.
- tilladelse efter by- og landzoneloven til bebyggelse af fredet ejendom, 77.561, jfr. 79.46.
- tilladelse efter by- og landzoneloven til opførelse af sommerhus på fredet ejendom, 76.404.
- udstykning til jagtformål, 72.84.
- udstykning til rekreative formål, 76.384, jfr. 77.84.
- udstykningstilladelse, 73.86.
- udstykningstilladelse i modsætning til skelforandring, 76.384, jfr. 77.84.
- zonelovstilladelse til udstykning af skovarealer, 85.129.

Bødeforvaldingsstraf, se Fuldbyrkelse.

Bøder, se Fuldbyrkelse og Politi.

Børn, se Bistandsloven.

Børnehaveseminarium. optagelse på børnehaveseminarium, 72.67.

Børnetandpleje på kommunal klinik udelukker tilskud fra sygesikringen, 75.280, jfr. 76.33.

Børnetilskud.

- ansøgningsfrist, information ang. ungdomsydelse, 78.649, jfr. 79.76 og 80.55.
- bopælskravet i børnetilskudsloven, 70.98; 79.366.
- enlig forsøger i h.t. lov om børnetilskud, 74.166; 77.694; 82.254, jfr. 83.281 og 84.248.
- forhøjet og ekstra børnetilskud under samlevers udståelse af fængselsstraf, 82.254, jfr. 83.281 og 84.248.
- forskudsvis udbetaling af børnebidrag, når barnet har egen indtægt, 84.168.
- forsørgelse af offentlige midler, 80.421, jfr. 81.338.
- fradrag for børnepensionsydelse, 83.224, jfr. 84.256 og 85.225.
- fradrag for forsørgertabserstatning i særligt børnetilskud, 80.461.
- hjemstedsbegrebet i børnetilskudsloven, 74.316.
- nedsættelse af bevilget ungdomsydelse, 81.245; 82.248.
- tilbagebetaling, 80.184.
- tilbagebetaling af ungdomsydelse, 82.252.
- til grønlandsk plejebarn, 77.448, jfr. 78.57 og 79.43.
- til udenlandske statsborgere, 72.146, jfr. 73.31.
- udtrykket »enlig forsøger« i børnetilskudsloven, 79.409; 82.254, jfr. 83.281 og 84.248.

Børsnotering af aktier, 55.73.

Båndlæggelse.

- af ulykkesforsikringserstatning til efterladte, 58.150.
- tilbagekaldelse af konfirmation på båndlæggelsesbestemmelser, 58.251.

Censur.

- af forvaredes brevveksling, 61.171, jfr. 62.17.
- af observands brevveksling, 59.31.
- af skoleblade, 58.165.
- af udtalelser fra medarbejdere i Danmarks radio, 84.149.

Chokbehandling, se *Sindssyge*.

Christiania,

fritagelse for merværdiafgift, 74.91.
nedrivning af bygninger i Christiania, 74.56.

Civile værnepligtige,

afsoning af straf, 71.69, jfr. 72.19.
begyndelsestidspunktet for eftertjeneste, 58.61.
nægtelse af friheder for civile værnepligtige, 57.72.
ordensreglement for civile værnepligtige, 57.69.
skabseftersyn hos civile værnepligtige, 57.186.
udgifterne ved civile værnepligtiges ophold i arresthus, 58.60.

Civilforsvaret,

aktindsigt vedr. værnepligtiges tjenesteforseelser, 67.81, jfr. 69.14 og 72.19.
disciplinarmiddel for forsinkelse, 68.17.
fortsat uddannelse i henhold til civilforsvarslovens § 31, stk. 4, 72.51, jfr. 73.26, 77.27 og 80.24.
overførsel fra civilforsvaret til civilt statsarbejde, 64.87.
ukorrekt udtalelse fra korpslæge, 70.66.

Civilforsvarsforanstaltninger, opførelse af skolebyggeri i strid med lovgivningen om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger, 73.170.

Daginstitutioner,

anvendelse af gennemsnitsudgifter ved beregning af forældrebetaling i daginstitutioner, 79.162.
fortrinsret til daginstitution, 78.631.
private daginstitutioner, 73.53.
tilbagebetaling, 78.752, jfr. 80.61; 81.235.
tilbagesøgning af friplads i daginstitution, 77.553, jfr. 78.61, 79.45 og 80.36.

Dagpenge,

beruselse – bevisspørgsmål, 77.371, jfr. 78.53.
dokumentation af sygefravær i h.t. dagpengeloven, 78.560, jfr. 79.73.
fravær fra arbejde inden for de sidste 8 uger før forventet fødsel, 77.499, jfr. 78.59.
frist for indgivelse af anmodning, 77.576, jfr. 78.62.
omfanget af tilbagebetalingskrav af sygedagpenge, 85.188.
præcisering af lovens § 29, 76.199.

sammenhæng med invalidepensionslov, 80.592, jfr. 81.340.

standsning af udbetaling efter lovens § 48, 85.185.
uarbejdsdygtighed på grund af sygdom, 76.300, jfr. 77.73.

udelukkelse fra dagpenge, 82.29.

varighedsbestemmelser, 80.592, jfr. 81.340.

Se også *Arbejdsløshedsunderstøttelse/dagpenge*, *Sygesikring* og *Ulykkesforsikring*.

Danmarks nationalbank,

adgangsformening til Danmarks nationalbank, 58.255; 59.202.
finansministeriets foliokonto i Danmarks nationalbank, 55.64.
godtgørelse af beskadigede eller bortkomne pengesedler, 57.146.

Danmarks radio,

aktindsigt i radioens materiale, 74.157, jfr. 78.28.
autoradiolicens, 61.122, jfr. 62.14 og 65.18.
fjernsynets dækning af Europamesterskaber i atletik, 70.25.
fremgangsmåden ved radiatorådets valg af forretningsudvalg, 78.568, jfr. 81.325.
honorering af og frist for antagelse af hørespil, 57.142.
inhabilitet ved behandlingen af en sag om oprettelse af en personaledirektørstilling i Danmarks radio, 80.388.
medarbejdernes retsstilling i programklagesager, 84.151.
oplysninger fra licenskontoret, 59.28.
partipolitiske udsendelser, 77.217.
radiomedarbejderen bibeskæftigelse, 59.140.
spærretid, 79.307.
udbetaling af forfatterhonorarer, 66.33, jfr. 67.16.
udelukkelse af »politiske« medarbejdere ved Danmarks radio fra »højtaler og skærm«, 81.206.
udelukkelse af radiomedarbejdere fra deltagelse i partiernes valgprogrammer, 73.101.
udgivelse af »Børnenes julekalender«, 75.549, jfr. 76.62.
udsendelse af underholdningsfilm i fjernsyn, 58.218.
valgudsendelse ved folkeafstemning, 63.15.
ytringsfrihed for medarbejderne, 84.149.

Danske statsbaner,

erstatning for ulemper ved muldoplæg, 65.93.
erstatningsansvar for bortkommet kuffert, 65.77.
generaldirektørens udtalelser om pressen, 61.74.

håndhævelse af rygeforbud i statsbanernes omnibusser, 55.55.

indskrænkninger i klageadgangen i forbindelse med forfremmelsessager, 73.257, jfr. 74.37 og 75.38.

kontrakt om kiosksalg m.v. på statsbanernes færger, 65.69.

lønoplysninger til skattevæsenet, 61.94.

mødetidskontrol ved Halsskov-Knudshovedruten, 58.214.

overtagelse af rutebilruter, 57.74.

personligt tillæg til kontorassistenter af 2. grad, 60.145.

politimyndighed, 75.75.

salg af uanbringeligt gods til medarbejderne, 80.480, jfr. 81.338.

takstnedsættelser, 58.198.

udelukkelse af styrmand fra at fungere som skibsfører, 58.248.

Delegation.

af ekspropriationsbeslutning, 72.93, jfr. 74.23.

berigtigelse af meddelelse om afgørelse, 82.262. beslutning om afskedigelse af skolehjemforstander, 78.742.

kommunes delegation til forsikringssselskab af behandlingen og bedømmelsen af et erstatningskrav, 85.209.

til boligkommissions formand, 73.326, jfr. 74.41 og 75.39.

til miljøankenævnets formand i zonelovssag, 82.204.

til private brancheorganisationer, 85.116.

ulovhjemlet delegation af beføjelser, 56.162.

ved indsættelse af underudvalg, 55.117.

vedr. bestyrelsen af præstegårde, 73.122.

Demonstrationer.

fotografering ved demonstrationer, 74.254.

opløsning af demonstrationer, 69.42.

Den kgl. ballet, se Det kgl. Teater.

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole,

henstilling vedr. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles organisation, 55.173.

regler om erhvervelse af doktorgraden ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, 55.143.

tavshedspligt m.h.t. forhandlinger i undervisningsråd og afdelinger, 55.173.

Wamberg-sagen m.v., 55.105, jfr. 56.18.

Den særlige Klagerets kompetence over for dommerfuldmægtige, 56.155.

Det kgl. Teater, Lander-sagen, 58.199.

Det særlige Bygningssyn, departementschef i undervisningsministeriet medlem af Det særlige Bygningssyn, 59.130.

Detentioner, se Politi og Fængselsforhold.

Diger,

opførelse af diger, 56.37.

skade på diger, 57.215.

Direktøren for ulykkesforsikringen, formandskab i ulykkesforsikrings-rådet, 56.196, jfr. 58.31.

Disciplinærsager og -straf, se Civilforsvaret, Fængselsforhold, Militærforhold og Tjenestemandssager.

Diskrimination, se Forskelsbehandling.

Dispensation,

adgangsbestemmelser vedr. veje, 78.611, jfr. 79.74. aldersbetingelsen i førerbevisbekendtgørelsens § 28, 61.85.

bekendtgørelse om børneopsparings- og selvpensioneringskonti, 83.89.

bekendtgørelse om udførsel af avlsvæg, 64.16.

bemandingslovens § 40, 65.100.

byggetilladelse forudsatte dispensation, 65.98; 67.67.

bygningsreglementets højdebestemmelser, 66.23.

bygningsvedtægts områdebestemmelse, 73.186; 78.684.

byplanvedtægt, 66.48.

byreguleringslovens § 17, stk. 3, 65.52.

folkepensionslovens § 1, stk. 4, 2. pkt., 71.59.

forbud mod indførsel af hunde, 74.170.

forsikringslovens kapitalkrav, 77.228.

frist for anmeldelse af refusionskrav i h.t. dagpengeloven, 76.245, jfr. 77.62.

fristen i landbrugsministeriets bekendtgørelse om hjemmemarkedsafgifter, 70.92.

kommuneplaner, 84.109.

kommuneplanlovens bebyggelsesregulerende bestemmelser, 80.645, jfr. 84.242.

kørelæreprøve, 62.74.

næringsloven og lukkeloven, 69.52.

sandflugtslovens fredningsbestemmelser, 69.29.

Dispositionsplaner,

anvendelse af dispositionsplaner, 62.52.

fravigelse fra dispositionsplaner, 56.142.

Se også *Byplaner.*

- Disputatser*, 55.143; 58.133; 66.25; 71.126, jfr. 72.21; 71.186, jfr. 72.25.
- Dommerfuldmægtige*,
 afhentning af udlagte effekter, 57.135.
 Den særlige Klagerets kompetence over for dommerfuldmægtige, 56.155.
 lodtrækning, 57.121.
 ombudsmandens kompetence over for dommerfuldmægtige, 56.10; 57.15; 58.9.
- Domstolsprøvelse*, se *Ankevejledning*, *Frihedsberøvelse*, *Fængselsforhold*, *Førerbeviser* og *Sindssyge*.
- Droit moral*, se *Forfatter- og kunstnerret*.
- Drosker*,
 etablering af holdeplads for drosker, 58.242, jfr. 59.21.
 forbud mod hysesøgning fra holdeplads, 58.208.
 meddelelse af droskebevilling, 57.169, jfr. 58.36.
- Dyreværnsloven*,
 indfangning og aflivning af herreløse katte, 78.361, jfr. 84.241.
 muligheden for indgriben over for ejer af hundekennel, 75.151.
- EF-retsregler*, fortolkning af EF-retsregler, 81.8.
- Efterbetaling*, plejehjemsophold, 82.258.
- Efterløn*,
 direktoratet for arbejdsløshedsforsikringens kompetence som tilsynsmyndighed i sager om efterløn, 85.43.
 udenlandske pensioners betydning, 83.40, jfr. 84.250.
- Efterretningstjeneste*,
 forsvarrets, 69.59.
 politiets, 55.93.
- Eftertjeneste*, begyndelsestidspunktet for civile værnepligtiges eftertjeneste, 58.60.
- Ejendomsskatter*, se *Amtstuer* og *Skat*.
- Ejerlejlighedsloven*, udstykning af sociale boligselskabers ejendomme i ejerlejligheder, 78.91.
- Eksamensopgaver*,
 fejl i eksamensopgaver, 63.29, 30, jfr. 65.19; 70.34.
 pensum i eksamensopgaver, 77.421, jfr. 78.56 og 79.43.
 udarbejdelse af eksamensopgaver, 78.230, jfr. 79.59.
 Se også *Universiteter*.
- Eksekutorer*, revisorerens adgang til at være eksekutorer, 71.51.
- Ekspeditionsfejl*, se *Sagsbehandling*.
- Ekspeditionsform*,
 de særlige patentkommissioner, 60.189.
 invalideforsikringsretten, 60.126; 61.33.
 Kongeriget Danmarks Hypotekbank m.h.t. notering af transporter, 60.121.
 Københavns overpræsidium m.h.t. klager over bidragsfastsættelse, 56.197.
 landsskatteretten m.h.t. vurderingssager, 61.27.
 matrikeldirektoratet, 58.154, jfr. 62.14.
 naturfredningsrådet, 63.31, jfr. 64.14.
 overfredningsnævnet, 61.77.
 rykning uanset henstand med tilbagebetaling af uddannelsesstøtte, 82.271.
 sager, der af arbejdsløshedskasserne forelægges arbejdsdirektoratet og arbejdsnævnet, 56.122.
 sager om dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31, stk. 1, 61.117.
 statens ligningsdirektorat:
 skattefterbetalings-sager, 58.219.
 vurderingssager, 61.27.
 undervisningsministeriet, fortolkningsspørgsmål i bekendtgørelse, 80.674.
 ægteskabs- og bidrags-sager, 59.122; 69.90.
 Se også *Sagsbehandling*.
- Ekspeditionstid*, se *Behandlingstid*.
- Ekspropriation*,
 afhændelse af restareal, 78.351.
 areal til militære formål, 57.234.
 areal til rekreative formål, 78.674, jfr. 79.77.
 delegation af ekspropriationsbeslutning, 72.93, jfr. 74.23.
 ejendom ved vejudvidelse, 55.87.
 ekspropriations omfang, 78.351.
 erstatning for privat vej, 66.72.
 erstatning for ulempe ved muldoplæg, 65.93.
 fremgangsmåden ved udbetaling af resterstatning, 72.252, jfr. 73.46.
 frivillig afståelse, 72.135.

genoptagelse af erstatningssag på grund af spørgsmål om »fornøden vejforbindelse«, 78.596, jfr. 82.290.

jord til målepunkt, 55.24.

klagevejledning ved ekspropriation efter byplanloven, 73.386, jfr. 74.43 og 75.42.

kopi af ekspropriationsplan, 69.25.

landzoneareal til skolebyggeri, 75.533, jfr. 76.62 og 77.47.

mangelfuld vejledning under ekspropriation, 73.75.

manglende bekendtgørelse af ekspropriation, 83.192, jfr. 84.254.

matrikulær og tinglysningsmæssig berigtigelse, 72.180, jfr. 73.33; 75.325, jfr. 76.36, 77.43 og 78.33; 75.496.

myndighedernes kompetence m.h.t. overkørselsforhold, 75.501.

omkostninger til advokatbistand i forbindelse med vejekspropriationssag, 75.220, jfr. 76.32.

opmåling af areal, 72.135.

planer om ekspropriation til hinder for sommerhusbyggeri, 66.31.

rente af erstatningsbeløb, 69.16.

skat af erstatningsbeløb, 68.56.

specifikation af erstatning, 57.134; 65.24; 69.33.

udbetaling af erstatning til advokat, 69.94.

udbetaling af kursdifferencen ved indfrielse af of-fentlige lån, 78.639, jfr. 79.75.

udlæg af offentlig sti, 83.192, jfr. 84.254.

udtalelse om påtænkt ekspropriation, 72.135.

ulempe ved muldoplæg, 65.93.

underretning om den tid, der medgår til berigtigelse, 75.325, jfr. 76.36, 77.43 og 78.33.

valg af procesregler, 71.134, jfr. 73.22.

ændring af projekt, 71.134, jfr. 73.22.

årsomvurdering efter ekspropriation, 72.252, jfr. 73.46.

Elektricitetsrådet,

formandsposten i elektricitetsrådet, 58.178; 63.29; 68.26; 69.86.

offentliggørelse af elektricitetsrådets forretningsorden, 58.178, jfr. 59.20.

pålæg i h.t. strækstrømsreglementets § 119 c, 68.26.

pålæg til installatør, 62.87.

Elektroinstallatør, se Autorisation.

Enkepension,

dobbelt personfradrag, 77.593, jfr. 78.62, 79.47 og 83.262.

enkepensionsret – ændring ved aftale mellem parterne, 82.58, jfr. 83.276.

i tilfælde af skilsmisse, 56.186.

tilbagebetaling af enkepension, 84.185.

tilbageførsel fra bankkonti, 80.95, jfr. 81.332.

Erhvervshæmmede, se Handicappede.

Erklæring,

børne- og ungdomsværn, 68.88.

legatansøgers brud med hjemmet, 68.34.

overlæger om en ansøgers kvalifikationer, 65.150.

undladelse af at indhente erklæring, 56.48, 77.

Erklæringers meddelelse (lov af 2.2.1866),

erklæringer til direktoratet for fængselsvæsenet, 62.68.

erklæringer til ombudsmanden, 56.132.

fremsendelsespåtegninger, 55.23.

invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15.

referater, 55.23.

Erstatning,

byplanlovens § 15 a, 67.74.

digebrud, 57.215.

fejlagtig anholdelse, 57.95.

forsorgsceters forsinkede ansøgning om invalidepension, 76.220.

færdelsesbegrænsning som følge af militært øvelsesområde, 57.230.

havneanlæg, 56.37.

kontrakt om kiosksalg m.v. på statsbanernes færger, 65.69.

naturfredningslovens § 22, 61.77.

postvæsenets ansvar for indbetalingskort, 69.103.

postvæsenets ansvar for udbetalinger, 85.146.

renter af erstatning for tilskadekomst, 56.157.

rpl. § 1018 b, 83.85, jfr. 85.224.

rpl. § 1018 c og § 1018 g, stk. 2, 55.93.

skade forvoldt af patienter på forsorgscenter, 73.126, jfr. 74.34 og 75.33.

skader ved LSD-behandling, 78.726, jfr. 79.79, 80.56 og 85.218.

skatteråds mangelfulde sagsbehandling, 82.77.

socialbedrageri, 78.317, jfr. 79.64.

statsbanernes ansvar for bortkommet kuffert, 65.77.

tyveri fra knallert opbevaret af statens bilinspektion, 81.135, jfr. 83.270.

ulykkesforsikringsloven for tab af forsørger, 56.149; 58.150.

undladelse af at tilbageholde underholdsbidrag, 57.203.

- undladelse af at udstede attest i h.t. husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.
uretmæssigt salg af løsøreffekter i en invalidebil, 75.420, jfr. 76.54.
Se også *Ekspropriation*.
- Faderskabssager*, fritagelse for at opgive barnefaderens navn, 73.379, jfr. 75.41.
- Fanger*, se *Fængselsforhold*.
- Fangetidsgodtgørelse*, se *Fordelingsloven*.
- Farlighedsdekreter*, se *Sindssyge*.
- Farmakopékommisionen*, optagelsen af testosteronpropionat i den danske farmakopé, 59.69.
- Ferie*,
ferieregulativ for ansatte i KTAS, 70.20.
godtgørelse for bortfaldet ferie, 66.78, jfr. 67.18.
godtgørelse for ikke afholdt ferie og særlig feriegodtgørelse ved sygdom og afsked, 80.484.
hjemmesyerskers stilling i forhold til ferieloven, 81.24.
klagefristen i ferielovens § 28, 79.340.
kommunalt ferieregulativ, 69.55.
- Feriebonsystemet*, 55.51.
- Feriegodtgørelse* til enke efter kommunal tjenestemand, 69.55.
- Feriepenge*,
af løn for formiddagsbeskæftigelse, 68.61.
bortkomst af feriemærkebog, 73.205, jfr. 74.35 og 76.25.
for arbejdstid i Grønland, 56.182.
postvæsenets ansvar for udbetaling af feriepostgiroanvisninger, 85.146.
- Film*,
forevisning af forbudt film i foreninger, 67.44.
offentlig støtte til film, 73.311.
støtte til kortfilm, 77.311, jfr. 81.321.
- Findeløn*, se *Politi*.
- Fingeraftryk*, se *Politi*.
- Fiskeauktionsmester*, bopælskrav for fiskeauktionsmester, 67.50, jfr. 68.14.
- Fjernsynet*, se *Danmarks radio*.
- Flyvercertifikat*, betingelse for udstedelse af flyvercertifikat, 69.45.
- Flyverelever*, manglende underretning til flyverelever om evt. afbrydelse af uddannelse, 56.69.
- FN-tjeneste*, se *Militærforhold*.
- Fogedforretning*,
berømmelse og underretning om foretagelse af fogedforretning, 57.135.
tilsigelsesblanketter til møde i fogedretten, 78.419, jfr. 80.41.
Se også *Politi*.
- Folkeafstemning*, se *Danmarks radio*.
- Folkekirken*,
besættelse af provstestilling, 81.168.
decorum krav for ansættelse som præst i folkekirken, 72.29.
dømmende eller undersøgende provsteret, 75.268; 76.115.
ejendomsretten til præstegårde, 57.221.
genoptagelse som medlem af folkekirken, 81.165.
ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til præstestillinger, 79.431.
salg af præstegård, 73.233.
tilskud til kirkebyggeri, 73.109.
- Folkepension*,
amtets forpligtelser i h.t. invalide- og folkepensionslovens § 25, stk. 2, 62.89.
ansøgningskema og attester ved flytning, 80.421, jfr. 81.337.
beregning af lomme penge til folkepensionist på alderdomshjem, 62.76, jfr. 63.14.
bopælsbetingelser, 63.98, jfr. 68.13.
fradrag efter folkepensionslovens § 7, 80.91.
fradrag ved beregning af folkepension, 64.128, jfr. 65.21.
hjælp efter lovens § 13, 72.74.
indtægtsbestemt folkepension til tjenestemænd, der som følge af strafbar handling afskediges uden pension, 58.188, jfr. 59.20 og 60.31.
konkret skøn over begyndelsestidspunktet for pensionens udbetaling, 65.22.
manglende udbetaling af pension, der ikke var hævet i et år, 85.177.

- medicinhjælp, 80.148.
- offentlighed vedr. afgørelser i h.t. invalide- og folkepensionslovens § 25, stk. 2, 62.89.
- personligt tillæg med tilbagevirkende kraft, 81.270, jfr. 82.303.
- retningslinier for personligt tillæg (til varmehjælp), 80.409.
- retningslinier for tildeling af personligt tillæg, 77.135.
- tidspunkt for indtægtsregulering af folkepension, 72.218, jfr. 73.41.
- tilbagebetaling efter § 25, 85.173.
- tilbagekaldelse af afgørelse om hjælp efter lovens § 13, stk. 1, 83.221.
- til plejehjemsvisiterede på hospital, 76.93.
- tilbagebetaling efter § 25, 82.243, jfr. 83.281; 84.177.
- tilbageførsel fra bankkonti, 80.95, jfr. 81.332.
- tilbageholdelse i folkepension til dækning af skatterestance, 64.108.
- tilsyn med plejehjems administration af beboernes lommepege, 81.253.
- under ophold i udlandet, 66.58; 71.59.
- ventetillæg, 63.94.
- Folkeregistre*, statshospitals meddelelse om indlæggelser og udskrivninger, 74.176.
- Folkeskolen*,
- afskedigelse af skoleinspektør med ventepenge, 60.95, jfr. 61.20.
- ansættelse af straffede personer, 71.84, jfr. 72.20 og 73.21.
- betaling for skolegang i kommunal skole, 78.584, jfr. 79.74.
- diagnosticering af ordblindhed (volfair-metoden), 65.81.
- forældrebetaling til elevs deltagelse i skolerejser, lejrskoleophold, praktik m.v., 80.345, jfr. 83.265.
- indstilling og udnævnelse af en konsulent for særundervisningen, 59.149, jfr. 61.19.
- lærers undervisning i religion og kristendoms-kundskab, 59.177.
- politisk hensyn ved læreransættelser, 74.156.
- undervisningsdirektørens udtalelser om indoktrinering, 74.219.
- undervisningsministeriets kompetence som rekursinstans ikke begrænset til en legalitetsmæssig efterprøvelse, 84.217.
- Se også *Skolevæsen*.
- Folketingets ombudsmand*,
- fortolkning af EF-retsregler, 81.8.
- instruks for folketingets ombudsmand, 55.9; 61.7.
- klage til folketingets ombudsmand har ikke opsættende virkning, 55.87; 71.32; 82.186.
- kommunes afgivelse af misvisende oplysninger til brug for folketingets ombudsmands behandling af sag, 82.275.
- loven om folketingets ombudsmand, 56.9; 57.9; 58.9; 59.9; 60.7.
- offentlighedsloven, 75.318.
- underordnet myndighed kan ikke klage over overordnet myndigheds omgørelse af afgørelse, 85.9.
- folketingets ombudsmands kompetence over for:
- amtsskolekonsulent, 60.95.
- bygningkonsulent for præstegårde, 57.221.
- Danmarks nationalbank, 57.146.
- Den storkøbenhavnske Landsdelsscene, 79.469, jfr. 81.331.
- Det danske Hedeselskab, 72.82.
- dommerfuldmægtige, 56.10; 57.15; 58.9.
- finansudvalget, 62.14.
- flygtningenævnet, 84.75.
- folketingets virksomhed, 82.111.
- folketingsmedlemmer i deres egenskab af medlemmer af nævn, 71.116.
- folketingsudvalg, 61.75; 67.45; 78.11; 79.162.
- fredningsnævn, 61.98.
- Grønlands hjemmestyre, 85.9.
- hegnsyn, 72.50, jfr. 74.22.
- kommunalbestyrelser, 66.97.
- kommuner, 56.9; 57.9; 58.10; 60.7.
- KTAS, 70.20.
- Landbrugets Afsætningsudvalg, 65.55.
- Landsnævnet for Omnibus- og Fragtmandskørsel, 71.116.
- landvæsenkommissioner, 72.50, jfr. 74.22.
- lodserier, 76.314, jfr. 78.42.
- ministre, 73.66.
- præst i egenskab af menighedsrådsmedlem, 57.221.
- Samfundet og Hjemmet for Vanføre, 68.20.
- statsanerkendte skolehjem, 57.164.
- statsrepræsentanterne i SAS, 61.156.
- udvalg, 60.75; 81.126.
- vurderingskommissioner i h.t. byreguleringslovens § 14, stk. 2, 67.74.
- Se også 81.8, 82.8, 83.9, 84.9 og 85.9.
- Folketingsudvalgs* henvendelse til folketingets ombudsmand, 73.66.
- Folketingsvalg*,
- anmeldelse af partier, 67.45.

- godkendelse af partinavn ved folketingsvalg, 76.279, jfr. 79.33.
- indsattes valgretsudøvelse, 62.23, jfr. 69.13.
- udelukkelse af radiomedarbejdere fra deltagelse i partiernes valgprogrammer, 73.101.
- valgret for danske i udlandet, 79.107.
- Forbud.**
- bekendtgørelse om begrænsning af fangstmængder på fiskeriterritoriet ved Grønland, 80.470.
- boligtilsynslovens § 12, 67.96; 73.326, jfr. 74.41 og 75.39.
- byplanlovens § 9, 65.36; 67.30, jfr. 75.27.
- landsbyggeovens § 5, stk. 2, 65.135.
- lov om offentlige veje, § 36, 73.367, jfr. 74.41.
- politivedtægtens § 6, 75.237.
- undladelse af at kræve rygeforbud i bus overholdt, 55.55.
- Se også *Påbud*.
- Fordeling af offentlige midler.** 62.77; 65.55; 66.33, jfr. 67.16.
- Fordelingsloven,** fangetidsgodtgørelse i h.t. lov 242/1960, 63.71, jfr. 64.14; 65.155.
- Fordelingsudvalgets** krav om original forpraktikat-test, 72.67.
- Foreninger.**
- ankeberettigelse i h.t. miljøbeskyttelsesloven, 80.501, jfr. 81.339.
- forevisning af forbudt film i foreninger, 67.44.
- Forfatterhonorarer,** udbetaling af forfatterhonorarer fra Danmarks radio, 66.33, jfr. 67.16.
- Forfatter- og kunstnerret,** droit moral udvalgets sagskundskab, 59.59.
- Forfremmelsesbedømmelser,** se *Militærforhold*.
- Forholdsattester,** se *Militærforhold*.
- Forkyndelse,** udenlandske dokumenter, 77.455, jfr. 78.57.
- Forkøbsret** til kutter tilsidesat, 66.56.
- Se også *Jordlovsudvalget*.
- Fornavn,** se *Navngivning*.
- Forretningsordener,**
- ankenævnet vedr. vareforsyningsager, 55.102, jfr. 56.18.
- arbejdsnævnet, 56.92, jfr. 57.24.
- elektricitetsrådet, 58.178, jfr. 59.20.
- invalideforsikringsretten, 55.93, jfr. 60.25.
- udvalg under handelsministeriet, 62.84.
- ulykkesforsikringsrådet, 56.196.
- Forsegling,** se *Politi*.
- Forsikringsrådet,**
- anke af en afgørelse truffet af forsikringsrådet, 61.125.
- anvendelsen af udtrædelsesgodtgørelser, 56.86; 61.125; 66.45; 67.33, jfr. 76.22 og 81.315.
- beregning af udtrædelsesgodtgørelse, 73.375, jfr. 74.42.
- Forskelsbehandling,**
- administration af eksportordning, 64.16.
- administration af sukkerordningen, 68.90.
- aflønning i Grønland, 61.101.
- afslag på tilladelse til råstofindvinding på havbunden, 84.116.
- aktindsigt, 72.68.
- ansættelse af værdien af fribolig, 59.46.
- avertering af stillinger, 73.47.
- besøgstilladelser til indsatte, 73.372, jfr. 77.35, 80.27 og 81.316.
- bidrag til spildevandsanlæg i sommerhus- og helårsområder, 84.111.
- byrådsmedlemmers adgang til at deltage i kurser, 78.506.
- dagpenge under højskoleophold i udlandet, 83.36, jfr. 84.249.
- disciplinære reaktioner over for plejepersonale, 59.56.
- dispensation fra strandbyggelinie, 61.98.
- dispensationer, 64.103.
- fastsættelse af invaliditetsgrad, 55.89.
- fastsættelse af lodstakster, 64.95, jfr. 66.15.
- forbud mod udstykning, 65.135.
- fordeling af offentlige midler, 62.77; 65.55; 73.275.
- forevisning af forbudt film i foreninger, 67.44.
- grundlovens § 70, 59.177.
- gæstearbejdere ved udlejning af almenyttigt boligbyggeri, 76.377.
- handel med lægemidler, 67.58, jfr. 72.19.
- indregistrering af biler til servicekørsel, 68.41.
- kunstnerisk udsmykning af skoler, 72.134.
- kvalitetspræmieringsordning for dyr, 71.144, jfr. 72.22.

læreres undervisning i religion og kristendoms-
kundskab, 59.177.
lønforhold for EDB-personale, 75.164.
meddelelse af højtalertiladelse, 72.201, jfr. 73.36.
naturfredningsmyndighederne (dispensation fra)
udstykningsforbud, 76.134.
over for dybfrostbranchen, 65.55.
postvæsenets krav om ekstrabetaling for omdeling
af visse blade, 59.162.
radioens valgudsendelser, 63.15.
slettelse som medlem af arbejdsløshedskasse,
85.25.
statstilskud til krigsramte kirker, 55.81.
stillingsbetegnelse i fødsels-, dåbs- og navneatte-
ster, 73.91.
strafafsonere, 55.29.
tilladelse til at benytte Charlottenborgs festsal
m.m., 72.34.
udbetaling af udtrædelsesgodtgørelse, 61.125.
udelukkelse af »politiske« medarbejdere ved
Danmarks radio fra »højtaler og skærm«,
81.206.
værnepligtige, 68.44.
ydelse af supplementsunderstøttelse, 68.23.
zonelovstilladelser, 76.404.

Forskningsskontrol, se *Universiteter*.

Forsorg, se *Bistandsloven*.

Forsvarer,

indkaldelse af forsvarer til retsmøde, 61.123.
polititjenestemandes udtalelser om valg af forsva-
rer, 69.72, jfr. 70.13.
underretning til forvaringsanstalt om beskikkelse
af forsvarer, 61.171, jfr. 62.17.

Forsvaret, se *Militærforhold*.

Forsvarets bygningstjeneste, behandling af sag om
indkøb af skumslukningsaggater, 56.52.

Fortovsbidrag, se *Veje*.

Forvaltningskontrakter på naturfredningsområdet,
74.46, jfr. 76.27.

Forvaring, se *Fængselsforhold*.

Forældelse af krav på vejbidrag, 78.543.

Forældremyndighed, 56.209, jfr. 57.26; 62.62; 71.70.

Fotokopiers anvendelse, 56.200; 62.83; 72.67.

Fotos, se *Politi*.

Fragtmandskørsel i konkurrence med DSB, 71.116.

Fredning, se *Bygningsfredning*, *Naturfredning*, *Sand-
flugt* og *Strandbyggelinier*.

Fredningsnævn, se *Folketingets ombudsmand*, *Natur-
fredning* og *Strandbyggelinier*.

Fri proces,

advokaters oplysningspligt om fri proces, 73.379,
jfr. 74.42, 75.41 og 77.35.
afslag af økonomiske grunde, 75.639; 85.83.
ansøgning om fri proces mod amt forelægges for
justitsministeriet, 55.55.
begrundelse for afslag, 71.183; 75.639; 77.490, jfr.
79.44.
kommunestyre/mindretalsbeskyttelse, særlig
grund, jfr. retsplejelovens § 331, 85.83.
kontradiktion, 81.134.
med tilbagevirkende kraft, 75.567; 77.202.
oplysningspligt vedr. retshjælp m.m. over for
klienter, 73.379, jfr. 74.42 og 75.41.
retshjælp i h.t. rpl. § 135, 59.183, jfr. 60.33.
urigtig begrundelse for henlæggelse af ansøgning
om fri proces, 55.86.
ændrede økonomiske forhold under klagesag,
82.138.

Fribolig, forskelsbehandling ved ansættelse af vær-
dien af fribolig, 59.46.

Frigørelsesafgift,

henstand med betaling af frigørelsesafgift, 75.334,
jfr. 76.39.
vejledning om adgangen til at kræve ejendomme
overtaget af kommunen i h.t. lov om frigørel-
sesafgift, 75.94.

Frihedsberøvelse,

bæltefiksering og isolation inden for statens ånds-
svageforsorg, 75.594, jfr. 77.53.
5-dages fristen i rpl. § 469, stk. 2, 58.235; 65.34.
fiksations- og beskyttelsesmidler på plejehjem og
hospitaller, 85.74.

Frimærker, trykvarianter eller makulatur, 59.73.

Frist,

administration af fristen for meddelelse af tredje-
instansbevilling, 80.414.
2. behandling af kommunens budget, 58.82.

ansøgning om tjenestemandstilling, 78.475, jfr. 79.68 og 80.49.

ansøgningsfrist ej fastsat i foreskrevet form, 84.213.

antagelse af hørespil, 57.144.

anvendelse af retsmidlerne i inddrivelsesloven af 7. maj 1937, 58.146.

begyndelsestidspunkt for klagefrist, 82.43.

børnelovens § 16, stk. 2, 67.69.

civilforsvarslovens § 31, stk. 4, 72.51, jfr. 73.26, 77.27 og 80.24.

forsorgslovens § 16, stk. 5, 74.356, jfr. 75.58 og 81.316.

hegnslovens § 43, stk. 3, 72.50, jfr. 74.22.

husdyrvoldgiftslovens § 8, stk. 1, pkt. 1, 55.21; 77.257.

indgivelse af selvangivelse, 73.195, jfr. 75.36.

individuel boligstøtte, lov 64/1982, § 63, stk. 3, 82.43.

indstilling om prøveløsladelse, 69.24, 44.

information om frist, 78.649, jfr. 79.76 og 80.55.

kildeskattelovens § 14, 73.134.

klage over sundhedskommissions afgørelse, 74.130.

klage til landsskatteretten, 80.730.

klage til miljøankenævnet, 84.104, jfr. 85.231.

klagefrist udløber lørdag/eller helligdag, 80.730; 84.104, jfr. 85.231.

landbrugsministeriets bkg. om hjemmemarkedsafgifter § 7, stk. 3, 70.92.

landvæsensretslovens § 40, stk. 2, 74.265.

ligningsarbejdet i Københvns og Frederiksberg kommuner, 75.307, jfr. 77.43.

merværdiafgiftslovens § 34, stk. 3, 72.56, jfr. 73.28.

opslag af tjenestemandstillinger, 69.79.

overskridelse af frist, 75.334, jfr. 76.39; 76.229, jfr. 77.60 og 78.39; 78.649, jfr. 79.76 og 80.55; 85.169.

refusionskrav i h.t. dagpengeloven, 76.245, jfr. 77.62.

retsplejelovens § 469, stk. 2, 58.235; 65.34.

retsplejelovens § 826, 72.177.

skønsmæssig forhøjelse af skatteansættelser, 57.240; 58.179.

socialpensionslovens § 40, 85.177.

statshusmandslovens § 8, stk. 5, 55.76.

statsskattelovens § 30, stk. 5, 57.131; 58.241; 60.117.

tinglysningslovens § 16, stk. 4, 67.54.

toldlovens § 99 (1970-lovens § 90), 73.147.

udlevering af administrativt inddragne førerbeviser, 57.102, jfr. 58.33.

ulykkesforsikringslovens § 34, stk. 4, og § 37, 56.179.

ungdomsydelse, 78.649, jfr. 79.76 og 80.55.

vurderingslovens § 41, 64.115.

Fuldbyrdelse.

adm. fastsatte skattebøder, 61.94.

afhentet trods justitsministeriets tilsagn om udsættelse af fuldbyrdelse, 59.147.

bødeforvandlingsstraf, 60.60; 62.35.

bødeforvandlingsstraf af hæfte eller hæftestraf forud for fuldbyrdelse af fængselsstraf m.v., 56.122.

hospitaliseringssted, 77.285.

i et andet arresthus af straf idømt under aftjening af civil arbejdspligt, 71.69, jfr. 72.19.

proceduren i fuldbyrdelsessager, 78.111.

sagsbehandling, 77.91.

straf i h.t. straffelovstillægget af 1945, 55.29.

straf ikke fuldbyrdet på grund af fejl, 77.143.

Se også *Fængselsforhold* og *Politi*.

Fuldmagt, udbetaling af ekspropriationserstatning til advokat, 69.94.

Funktionærer.

aflønning af funktionærer i Grønland, 61.101.

behandling af klage over funktionærer, 60.83.

funktionærers status, 72.85.

manglende grundlag for tilkendegivelse, 85.142.

oplysning om retsstilling ved opsigelse, 83.241.

oplysningspligt ved afmelding fra tjeneste, 85.147.

presset situation ved opsigelse, 83.241.

tjenesteattest i medfør af funktionærlovens § 17, stk. 1, 70.21.

Fængselsforhold.

afsenderadresse på breve, 55.102.

antallet af lægestillinger ved forvaringsanstalten i Horsens, 57.177.

arbejdsfrihed den 1. maj, 75.111, jfr. 77.42.

arbejds-mæssig isolation, 76.434, jfr. 77.87 og 78.45.

arbejdsnedlæggelse blandt indsatte, 73.142; 75.111, jfr. 77.42.

arbejdssikkerhed, 85.111.

arrestanters adgang til avis og radio umiddelbart efter fængslingen, 75.79.

avishold, 84.84.

badeforhold, 59.183; 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318; 78.109, jfr. 79.51; 78.213, jfr. 79.57, 80.40 og 81.324.

badminton, 84.78.

begrundelse af afgørelser, 69.82, jfr. 70.13.

begunstigelse ved udståelse af straf i h.t. straffelovstillægget af 1945, 55.29.

- begæring om fremstilling, 59.184.
 behandling af en klage fra en indsat i Københavns fængsler, 74.240, jfr. 75.50.
 beregning af straffetid, 73.83; 74.154.
 beskæftigelse, 72.76; 75.476, jfr. 76.55 og 77.46; 75.480, jfr. 76.56 og 77.46; 76.257, jfr. 77.65, 78.40, 79.32, 80.34 og 81.319; 79.188, jfr. 80.64 og 81.326.
 besvarelse af henvendelse fra nu løsladt indsat, 65.124.
 besøg af privat antaget advokat, 57.30.
 besøg hos fanges familie, 63.33.
 besøgsforhold, 75.481, jfr. 76.56, 77.46, 78.34 og 81.318; 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318; 75.486, jfr. 76.59, 77.47, 78.35, 79.24 og 81.318; 75.488, jfr. 76.60, 77.47, 78.35 og 79.24; 75.490, jfr. 76.61, 78.36 og 81.318; 75.492, jfr. 76.62; 75.494; 76.469, jfr. 77.89 og 78.46; 76.472, jfr. 77.89 og 78.46; 76.477, jfr. 78.47; 78.109, jfr. 79.51; 78.140, jfr. 79.52 og 81.324; 78.143, jfr. 79.52, 80.39 og 81.324; 78.167, jfr. 79.56; 78.213, jfr. 79.57, 80.40 og 81.324; 84.78; 85.111.
 besøgstilladelse, 56.114; 61.150; 74.159; 77.314, jfr. 80.27.
 besøgstilladelse til medlemmer af foreninger, 73.372, jfr. 77.35, 80.27 og 81.316.
 betaling af hjemsendelse i h.t. udlændingelovens § 14, 74.227, jfr. 75.46.
 betaling af opholdsudgifter, 74.233, jfr. 75.47 og 78.30.
 brandsikring, 83.141, jfr. 84.253; 83.143.
 brevpapir og kuvert må ikke forsynes med mærke, 58.39.
 brevveksling, 61.171, jfr. 62.17; 65.33; 72.230, jfr. 73.42; 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318; 75.486, jfr. 76.59, 77.47, 78.35, 79.24 og 81.318; 75.490, jfr. 76.61, 78.36 og 81.318; 75.492, jfr. 76.62; 76.469, jfr. 77.89 og 78.46; 76.472, jfr. 77.89 og 78.46; 79.193, jfr. 80.64 og 83.262; 80.215, jfr. 81.332 og 82.294.
 butikskøb:
   forplejningsvarer, 76.434, jfr. 77.87.
   fængselsfunktionærs leverancer til fængslets butik, 58.76.
   kaffeindkøb, 57.73.
   pulverkaffe, 60.42.
   tandpasta med fluor, 67.41.
 bygningsmæssige forhold, 78.722; 79.188, jfr. 80.64 og 81.326; 79.193, jfr. 80.64 og 83.270; 80.215, jfr. 81.332 og 82.294; 81.150, jfr. 82.300 og 83.262; 83.143; 84.78; 85.109.
 bødesystem, 76.434, jfr. 77.87 og 78.45; 81.150, jfr. 82.300.
 celleindretning, 78.109, jfr. 79.51.
 detention, 74.274, jfr. 75.50, 76.28 og 79.22; 75.474; 76.469, jfr. 77.89 og 78.46; 76.472, jfr. 77.89 og 78.46; 76.480, jfr. 77.90.
 disciplinærsag mod fængselsfunktionær, 68.48; 79.401.
 disciplinærsag mod indsat, 73.130.
 disciplinærsagers behandling, 73.395, jfr. 74.44 og 75.42; 77.138, 532.
 disciplinærstraf, 76.238, jfr. 77.61.
 egen læge, 76.257, jfr. 77.65.
 egne effekter ved isolation, 76.257, jfr. 77.65, 78.41, 79.32, 80.34 og 81.319; 76.434, jfr. 77.87 og 78.45; 77.532.
 enrumsanbringelse (isolation), 77.532.
 enrumsanbringelse i nattimerne («natisolation»), 76.344, jfr. 77.80 og 78.43.
 erstatning for bortkomne ejendele, 74.281, jfr. 75.53.
 forskelsbehandling m.h.t. besøgstilladelser til medlemmer af foreninger, 73.372, jfr. 77.35, 80.27 og 81.316.
 forsvarerbistand under anstaltsophold, 73.372, jfr. 77.35, 80.27 og 81.316.
 forvaredes brevveksling med beskikket forsvarer, 61.171, jfr. 62.17.
 forvaredes sygekasseforhold, 58.80.
 frankering af arrestanters breve, 63.19.
 fremstilling for ortopædisk specialist, 59.160.
 fritidsaktiviteter, 78.722.
 fuldbyrdelse af en betinget dom, 74.249, jfr. 75.50.
 fællesmødereferater, 84.80.
 fællesskab, 75.73, 474; 75.475, 476, jfr. 76.55 og 77.46; 75.481, jfr. 76.56, 77.46, 78.34 og 81.318; 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318; 75.486, jfr. 76.59, 77.47, 78.35, 79.24 og 81.318; 75.490, jfr. 76.61, 78.36 og 81.318; 75.492, jfr. 76.62; 75.493; 76.469, jfr. 77.89 og 78.46; 76.472, jfr. 77.89 og 78.46; 76.477, jfr. 78.47; 76.480, jfr. 77.90; 78.109, jfr. 79.51; 78.140, jfr. 79.52 og 81.324; 78.143, jfr. 79.52, 80.39 og 81.324; 78.213, jfr. 79.57, 80.40 og 81.324.
 fængselsfunktionærs videregivelse af oplysninger om arrestanter, 68.40.
 genindsættelse:
   forkyndelse af resolution om genindsættelse efter prøvetidens udløb, 59.25.
   konstatering af vilkårsovertrædelser som grundlag for genindsættelse, 75.560.
 grupperådgivers tavshedspligt, 66.43, jfr. 67.16.

- gårdturs-forhold, 74.275, jfr. 75.51, 76.28 og 79.22; 75.480, jfr. 76.56 og 77.46; 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318; 76.469, jfr. 77.89 og 78.46; 76.472, jfr. 77.89 og 78.46; 76.477, jfr. 78.47; 76.480, jfr. 77.90; 78.140, jfr. 79.52 og 81.324; 78.143, jfr. 79.52, 80.39 og 81.324; 78.167, jfr. 79.56; 78.213, jfr. 79.57, 80.40 og 81.324.
- hjemsendelse af manuskript, 60.199, jfr. 61.21.
- hjemvisning af disciplinærsag, 78.265.
- hjælp efter bistandsloven, 80.215, jfr. 81.332 og 82.294.
- hviletid i et statsfængsel, 60.183.
- hæftfangers adgang til at skrive til dagblade, 59.44.
- håndjern, 57.195.
- indberetningspligt ved hensættelse i isolationscelle, 58.80.
- indkaldelse til særfængsel, 62.45.
- indsattes adgang til at bære ringe, 65.79.
- indsattes adgang til at holde fugle, 66.41.
- indsattes adgang til at købe forskellige love, 61.174.
- indsattes adgang til at udtale sig, 83.139.
- indsattes aktindsigt, 62.68; 69.82, jfr. 70.13; 74.118; 76.202, jfr. 78.38 og 79.30; 77.128, 336, 354, jfr. 78.53.
- indsattes arbejdspligt, 72.76.
- indsattes beskæftigelse med recidivstatistik, 56.91.
- indsattes deltagelse i gudstjeneste, 57.176; 65.147, jfr. 66.17.
- indsattes ytringsfrihed, 75.82.
- indstilling til svendeprove, 57.233.
- invalidedepension, 85.111.
- isolationsafdelingen i Herstedvester, 77.260, jfr. 78.50.
- kollektive henvendelser, 63.70; 69.82, jfr. 70.13.
- konfiskation af kontant beløb, 80.136.
- kontant udbetaling af arbejdsdusører m.v., 82.167.
- kontradiktion, 73.399, jfr. 74.44 og 75.42.
- lommepege til mentalobservander, 67.41.
- lægetilkaldelse i arresthus, 62.31.
- magtanvendelse over for indsat, 65.32.
- mangelfuld bistand fra forsoegen, 76.195.
- meddelelse om tilbageholdelse af brev, 60.40.
- modtagelsesprocedure, 80.215, jfr. 81.332, 82.294 og 84.241.
- oplysning om indsatte, 74.275, jfr. 75.51 og 76.28; 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318.
- opvarmning, 75.486, jfr. 76.59, 77.47, 78.35, 79.24 og 81.318.
- overførsel fra åben til lukket anstalt, 75.82, 246; 77.168.
- prøveløsladelse:
- administration af formue ved prøveløsladelse, 58.229.
- afgørelse på ufyldestgørende grundlag, 77.195, jfr. 78.48.
- fremgangsmåden ved beslutning om tilsynsovertagelser, 74.221.
- frist for indstilling om prøveløsladelse, 69.24, 44.
- genindsættelse af prøveløsladt, 74.186, jfr. 75.44.
- konstatering af vilkårsovertrædelser som grundlag for genindsættelse, 75.560.
- tidspunktet for meddelelse af prøveløsladelse, 57.170; 69.44; 81.150, jfr. 82.300.
- tilbagekaldelse af beslutning om prøveløsladelse, 72.122.
- tilsyn med overholdelse af prøveløsladelsesvilkår, 59.115.
- vejledning m.h.t. reglerne om prøveløsladelse, 57.211; 77.102.
- vilkår for prøveløsladelse, 59.195.
- psykiatrisk tilsyn, 77.474, jfr. 78.59.
- radioapparater, 59.176.
- rapportudfærdigelse m.v. i tilfælde af magtanvendelse, 74.240, jfr. 75.50.
- sagsbehandling i tilfælde af klage fra en indsat over ulovlig magtanvendelse, 74.240, jfr. 75.50.
- selvmordstruede, fratagelse af beklædningsgenstande, 75.595, jfr. 78.35.
- sikkerhedsforvarede, 67.94.
- sikringscelle, 68.48; 72.220, jfr. 74.32; 74.275, jfr. 75.51, 76.28, 79.22 og 80.28; 75.475, 476, jfr. 76.55 og 77.46; 75.481, jfr. 76.56, 77.46, 78.34 og 81.318; 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318; 75.486, jfr. 76.59, 77.47, 78.35, 79.24 og 81.318; 75.595, jfr. 76.67 og 78.35; 77.497, jfr. 80.36 og 82.286; 78.109, jfr. 79.51; 78.213, jfr. 79.57, 80.40 og 81.324; 80.142, 215, jfr. 81.332 og 82.294.
- skriftlig begrundelse, 77.136.
- speciallægeundersøgelse af forvaret, 66.21.
- sygeafdeling:
- autonome enheder, 77.474, jfr. 78.59.
- egne effekter, 76.257, jfr. 77.66, 78.41, 79.32, 80.34 og 81.319; 76.434, jfr. 77.87.
- ekstraforplejning, 56.139; 76.434, jfr. 77.87.
- telefonsamtaler fra indsatte, 83.146.
- telefonsamtaler til indsatte, 79.193, jfr. 80.64.
- tilbagekaldelse af klager, 77.288, jfr. 78.51.

toiletforhold, 75.482, jfr. 76.57, 79.24 og 81.318; 75.486, jfr. 76.59, 77.47, 78.35, 79.24 og 81.318; 76.257, jfr. 77.65, 78.41, 79.32, 80.34 og 81.319; 78.109, jfr. 79.51; 78.140, jfr. 79.52 og 81.324; 78.167, jfr. 79.56; 78.213, jfr. 79.57, 80.40 og 81.324.

tryskag indlagt i indsattes breve af fængslet, 55.102; 58.39.

uddeling af medicin, 77.474, jfr. 78.59.

udgang:
disciplinærstraf/korantænetid ved misbrug, 77.394.
for forvarede, 75.342.
for varetægtsfængslede, 75.332, jfr. 76.36 og 77.44.
formulering af bekræftelse, 85.111.
nægtelse af udgang ved strejke, 73.142.
rejsetid, 84.84.
sagsbehandling, 80.213.
særlige tilfælde, 76.364, jfr. 77.83.
valgkamp, 84.81.

udgifterne ved civile værnepligtiges arresthusophold, 58.60.

udlevering af fotografier til indsatte, 67.101.

udlevering af håndvægt og fingerfjedre, 80.138.

udlevering af reglement, 57.200; 58.225; 75.429.

udlændinges udgang, 76.240, jfr. 77.62, 80.33 og 82.285.

udlændinges undervisning, 80.215, jfr. 81.332 og 82.294.

underretning om tilsynsværgebeskikkelse, 56.190.

valgretsudøvelse, 62.23, jfr. 69.13.

varetægtsarrestanter:
besøgstider, 78.210, jfr. 80.39.
brevveksling, 82.169, jfr. 84.247.
fællesskab, 75.253, jfr. 78.41.
undervisning, 75.488, jfr. 76.60, 77.47 og 80.31; 80.210, jfr. 82.294.

vejledning om domstolsprøvelse, 73.83.

ventetid ved indsættelse i forvaringsanstalt, 56.93.

ventetider på samtaler, 77.288, jfr. 78.51.

video, 84.84.

visitation:
celle, 72.151, jfr. 73.31; 76.257, jfr. 77.65, 78.41, 79.32, 80.34 og 81.319; 76.434, jfr. 77.87 og 78.44.
indsatte, 76.434, jfr. 78.45; 79.193, jfr. 80.64.
indsættelse i sikringscelle, 77.497, jfr. 80.36 og 82.286.
kropsvisitering af forvarede, 67.85.
opregning af effekter taget i bevaring, 72.151, jfr. 73.31; 76.434, jfr. 77.87 og 78.45.
tidspunkt og begrundelse, 83.147.

Se også *Fuldbyrdelse*.

Færdselssager.

afhøring af parterne, 75.322, jfr. 76.35.
behandlingstid, 56.175; 61.24.
farthæmmende hindringer, 76.146.
forelæggelse for sigtede af anmeldelse for færdselsforseelse, 57.172.
indkaldelse til orienterende førerprøver, 75.590, jfr. 76.67.
motorkørsel på stranden, 66.70.
oplæsning af forklaring og forevisning af rids, 61.152, jfr. 62.15 og 63.14.
sygetransportbegrebet i færdselsloven, 75.635.
to parkeringsskiver, 74.414, jfr. 75.63.
vejledning ved frakendelse af førerret, 73.53.

Færger.

mødetidskontrol ved færger, 58.214.
undersøgelse ved sammenstød af automobiler på færger, 59.75.

Førerbevis.

dispensation fra aldersbetingelsen i førerbevisbekendtgørelsens § 28, 61.85.
erhvervsmæssig personbefordring, 57.209.
inddragelse af fradømt førerbevis, 58.226.
nægtelse af førerbevis med ret til erhvervsmæssig personbefordring indbringes for retten på begæring af anklagemyndigheden, 59.22, jfr. 60.31.
procesmåden ved prøvelse af ædrueligheds-spørgsmål, 57.102, jfr. 58.33.
rutinetimer ved fornyelse af førerbevis, 59.24.
udlevering af administrativt inddraget førerbevis, 56.192.
vejledning ved frakendelse af førerret, 73.53.
vilkår ved udlevering af førerbevis inddraget på grund af manglende ædruelighed, 57.102, jfr. 58.33.

Gas- og vandmestre, se Autorisation.

Gaveafgiftsloven, se Arve- og gaveafgiftsloven.

Gaver, undervisningsassistents modtagelse af cigaretter fra studerende, 55.150.

Gebyr.

begunstigelse i h.t. boligstøtte Lovgivningen, 57.35.
behandling på rigshospitalet, 68.28, jfr. 71.17.
bistand fra udenrigstjenesten, 62.21.
fotokopier i h.t. offentlighedsloven, 71.48; 83.172.

hjemmel for kommunernes gebyropkrævning ved ejendomsoplysninger, 80.658.
 navnebevilling, 57.210.
 specifikation af gebyrberegning i byggesager, 73.251.

Genindsættelse, se *Fængselsforhold*.

Giro, se *Postvæsenet*.

Goodwill,

beskatning af goodwill ved salg af ejendom med virksomhed, 58.73.
 betaling for goodwill ved overtagelse af bilruter, 57.74.
 ved overdragelse af biografteaterbevillinger, 58.161.

Gravfred, se *Kirkegårde*.

Grundforbedringsloven,

afslag på fortrinspanteret, 72.40.
 manglende ankemulighed, 59.203, jfr. 65.16.

Grundloven,

censurforbud i § 77, 58.165.
 forholdet mellem §§ 4 og 68, 73.109.
 forholdet mellem § 77 og § 39 i Forretningsordenen for Danmarks radio, 84.149.
 forholdet mellem § 77 og § 46 i reglement for Det kgl. Teater og Kapel, 84.148.
 forsamlingsfrihed i § 79, 69.42.
 kommuners tilskud til kirkebyggeri, 73.109.
 lighedsgrundsætningen i § 70, 59.177.
 post-, telegraf- og telefonhemmelighed i § 72, 69.59.
 religionsfrihed i § 67, 61.84.
 udelukkelse af »politiske« medarbejdere ved Danmarks radio fra »højtaler og skærm«, 81.206.

Grundstigningsskyld, fritagelse for grundstigningsskyld i h.t. lov 265/1950, 57.180.

Grundværdiansættelse, revision af grundværdiansættelsen ved 10. alm. vurdering, 58.173.

Grønland,

adoptionslovens anvendelse i forhold til Grønland, 73.48.
 aflønning af funktionær i Grønland, 61.101.
 afregning efter hjemkomst, 62.70.
 børnetilskud til plejebarn i Danmark, 77.448, jfr. 78.57 og 79.43.

dispensation fra forbud mod indførsel af hunde, 74.170.

feriepenge for arbejdstid i Grønland, 56.182.
 fiskestop på fiskeriterritoriet ved Grønland, 80.470.

formulering af ansættelseskrivelse, 63.20.

hjemmestyret falder uden for ombudsmandens kompetence, 85.9.

skattepligt under ophold i Grønland, 68.46.

tilbagebetaling af sygekassekontingent, betalt efter at have taget fast ophold i Grønland, 74.286.

udflytning af tjenestebolig, 72.163.

udgifter ved hjemrejse fra Grønland, 59.155; 61.132.

Habilitet,

afdelingssygeplejerskes habilitet som medlem af socialudvalg, 79.406.

andragende om fri proces mod amt, 55.55.

arbejdsdirektøren, 57.90, jfr. 69.13.

bedømmelse af videnskabeligt arbejde, 55.119, 144, 159, 161; 58.116.

besættelse af professorstilling, 77.649, jfr. 78.74.

boligkommission, huslejerforeningsformand, 77.208, jfr. 79.37.

boligministeriets habilitet i byplansager i forbindelse med statsbyggeri, 62.52.

borgmesters habilitet, 81.98; 85.75.

daginstitutionsleders habilitet, 79.119.

departementschef i departementet for told- og forbrugsafgifter formand for momsnevæn, 83.83.

departementschef i fiskeriministeriet formand for nævæn, 81.79.

departementschef i undervisningsministeriet medlem af Det særlige Bygningssyn, 59.130.

det i h.t. loven om forbrugsbegrænsende foranstaltninger nedsatte nævæn, 56.82.

direktøren for Københavns vandforsyning, 60.102.

direktøren for ulykkesforsikringen, 56.196, jfr. 58.31.

ekspeditionssekretær i landbrugsministeriet medlem af bedømmelsesudvalg, 81.171, jfr. 82.301.

folkeskolelærere udelukket fra medlemskab af kommunens kulturelle udvalg, 76.171.

formanden for byplannævnet, 64.116.

formanden for elektricitetsrådet, 58.178; 63.29; 68.26; 69.86.

formanden for Landsnævnet for Omnibus- og Fragtmandskørsel, 64.93.

fuldmægtig i fiskeriministeriet sekretær for nævæn, 81.79.

hvervene som leder af en fælleskommunal losseplads og formand for kommunens tekniske udvalg uforenelige, 79.99.

inhabilitet ved besættelsen af rektorstilling på seminarium, 82.267.

institutionsleders habilitet som medlem af socialudvalg, 79.412.

kommunalbestyrelses habilitet ved kommunes erhvervelse af fast ejendom, tilhørende en stiftelse, som blev bestyret af kommunalbestyrelsen, 73.197, jfr. 74.34.

kommunalbestyrelsesmedlem som formand for almennyttigt boligselskab, 75.545.

kommunalbestyrelsesmedlem som formand for eller bestyrelsesmedlem i en forening, 75.191; 78.222; 79.211.

kommunalbestyrelsesmedlem som køber af kommunal ejendom, 78.289, jfr. 79.62.

kommunalbestyrelsesmedlem som medlem af et seminariums bestyrelse, 73.197, jfr. 74.34.

kommunalbestyrelsesmedlem som pedel ved en af kommunens skoler, 80.582.

kommunalbestyrelsesmedlem, som var fast sygevikar ved en af kommunens skoler, 76.150.

kommunalt udvalgsmedlem, hvis ægtefælle er ansat under udvalgets forvaltningsområde, 82.111.

landbrugsministeriets repræsentant i jordlovsudvalget, 83.163.

ledende embedsmand som udvalgsformand, 81.126.

lejerrepræsentant i boligkommission, 78.731, jfr. 79.80.

lokalnævnsmedlemmers habilitet, 81.154.

lærer og pedel inhabile ved kommunalbestyrelses beslutning om skolestruktur, 77.242.

medlem af ejendomsudvalg, 72.77.

medlem af menighedsråd ved beslutning om at tildele ham arbejde på en kirke, 83.154.

observatør i kommunernes lønningsnævn, 77.542, jfr. 78.61.

oprettelse af stilling som personaleinspektør i Danmarks radio, 80.388.

politifuldmægtigs habilitet, 63.61.

sagkyndig læge ved bedømmelsen af en ulykkesforsikringssag, 74.262.

skatterådsmedlems habilitet, 75.389; 79.457, jfr. 80.86 og 81.331.

skoleinspektørs hustru, 75.158.

stadsingeniørs ægtefælles inhabilitet som medlem af teknisk udvalg, 79.412.

teaterrådsmedlemmer, 75.257, jfr. 76.33.

toinstans-inhabilitet i lokalplansag, 84.59.

udnævnelse af skoleinspektør ugyldig på grund af inhabilitet, 76.150.

vurderingsformand, 74.151, jfr. 75.42.

Habilitetsregler,

ansatte ved Danmarks radio som medlemmer af repræsentantskabet for statens kunsthøjsskole, 74.88, jfr. 77.40.

fordelingsudvalget vedr. folkebibliotekernes rådighedssum, 77.302, jfr. 78.51 og 79.38.

kommunalbestyrelsesmedlemmer, 72.28, jfr. 73.24.

lejevurderingssager, 70.30.

lægerne i direktoratet for ulykkesforsikringen, 59.49.

medlemmer af amsankenævnet, 78.407, jfr. 79.66 og 80.40.

medlemmer af boligkommission, 77.208, jfr. 79.37.

medlemmer af huslejenævnet, 72.102.

skyldrådsmedlemmer, 57.63, jfr. 58.33.

teaterrådsmedlemmer, 75.257, jfr. 76.33.

udnævnelse af formænd for huslejenævnet, 71.27.

universitetslærere, 58.144.

Handelsskoletilsynet, 57.109.

Handicappede,

beskæftigelse (anord. 368/65), 73.93, jfr. 76.25 og 78.27.

handicappedes fortrinsadgang til offentlig ansættelse, 82.21, jfr. 85.222.

lærlingelovens anvendelse på handicappede, 73.380.

Hastesager, se *Sagsbehandling*.

Havneareal, strandbyggelinie, 61.77, 98.

Henlæggelse af sager, se *Sagsbehandling*.

Hittegods, se *Politi*, findeløn.

Hjemmeværnet, klager over afslag på optagelse i hjemmeværnet, 59.66, jfr. 60.31.

Hjemsendelse, se *Militærforhold*.

Hjemsendelsespenge, se *Militærforhold*.

Holdeplads, se *Drosker*.

Honorarlønnede stillinger, besættelsen af opslæde honorarlønnede stillinger, 57.123; 60.115.

Hospitaller,

fiksations- og beskyttelsesmidler på plejehjem og hospitaller, 85.74.
forholdene på den lukkede del af Frederiksberg hospitals psykiatriske afd., 74.364, jfr. 75.59 og 76.30.
hospitalsansattes og patienters ytringsfrihed, 83.248.
oplysningspligt vedr. stedfunden lægelig behandling, 74.446.
samtykke til behandling, 78.726, jfr. 79.79, 80.56 og 85.218.
takster for behandling på rigshospitalet, 68.28, jfr. 71.17.

Hovedrevisorater, se *Rigsrevisionen*.

Hovedstadsregionplanlægning, se *Lands- og regionplanlægning*.

Hundeloven,

aflivningsret i anledning af tidligere ejers manglende betaling af hundeafgift, 57.93.
erhvervsmæssig handel med hunde, 75.151.
hundestøj ved butikcenter, 72.72.
pålæg i h.t. hundelovens § 13, stk. 2, 58.176.

Hunderegistre, oplysninger fra hunderegistre, 59.27.

Husdyrvoldgift, anketilladelse i medfør af husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.

Huslejenævn,

huslejenævns afvisning af underfrankerede breve, 84.235.
huslejenævns besigtigelser, 72.49; 84.236.
sagsbehandling, 72.102.
udnævnelse af formænd for huslejenævn, 71.27.

Husundersøgelse uden for strafferetsplejen, 57.186.

Hædersgave, overførsel af hædersgave til enke, 67.84.

Hørespil, se *Danmarks radio*.

Høring, se *Sagsbehandling*.

Håndjern, se *Fængselsforhold og Polit*.

Igangsætningsstilladelser,

praksis ved udstedelse af igangsætningsstilladelser, 67.30, jfr. 75.27.
til skolebyggeri, 68.63.

Ikke-juridisk personale, ekspedition i statslånssag, 56.213.

Indberetningspligt,

forvaringsanstaltens indberetningspligt om hensættelse i isolationscelle, 58.80.
statsrepræsentanterne i SAS, 61.156.

Individuel boligstøtte, se *Boligstøttelovgivning*.

Indkøbstilladelse, behandling af ansøgning om indkøbstilladelse, 55.50.

Indlemmelse, se *Kommuner*.

Inhabilitet, se *Habilitet*.

Inkompetence, se *Kompetence*.

Instansfølge, se *Kompetence*.

Intertemporale spørgsmål,

bekendtgørelse anvendt, før den var trådt i kraft, 76.288.
beregning af bevillingstilsagnskursen ved dollarpræmiering, 55.50.
forhøjelse af fradrag for naturalydelser til tjenestemænd, 60.44.
kontrollovens § 8 C, 59.168.
kontrollovens § 8 D, 59.170.
påligning af vejbidrag med henvisning til ophævet lov, 78.543.
pålægelse af omsætningsafgift, 63.65.
tilbagevirkende kraft for bekendtgørelsesændring, 78.514.
tilbagevirkende kraft for bestillingstillæg, 62.100.
valg af procesregler ved ekspropriation, 71.134, jfr. 73.22.

Invalide- og folkepension, se henholdsvis *Folkepension* og *Invalidepension*.

Invalidepension,

administration af invalidepension, 73.79.
aktindsigt i invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15; 72.110, 152.
anke i stedet for ny begæring, 61.154; 62.85.
begyndelsestidspunkt for forhøjelse, 72.209, jfr. 73.39.

behandling af ansøgning om invalidepension, 80.727.
 beregning og udbetaling af invalidepension, 78.312, jfr. 79.64.
 betydning for tjenestemandspension, 82.230.
 for sen modtagelse i socialforvaltning af ansøgning om forhøjelse af invalidepension, 85.169.
 forsorgscentres bistandspligt vedr. ansøgning om invalidepension, 76.220.
 indtægtsberegning ved ydelse af invalidepension, 55.26; 64.128, jfr. 65.21.
 konkret skøn over begyndelsestidspunkt for pensionens udbetaling, 65.22.
 medicinhjælp, 80.148.
 personligt tillæg med tilbagevirkende kraft, 81.270, jfr. 82.303.
 personligt tillæg til invalidepension ikke tilbagebetalingspligtigt, 77.598.
 psykisk lidelse, 80.592, jfr. 81.340.
 rejsehjælp, 55.26.
 retningslinier for personligt tillæg (til varme-hjælp), 80.409.
 sammenhæng med sygedagpengeloven, 80.592, jfr. 81.340.
 tilbagebetaling i h.t. invalidepensionslovens § 30, 81.263.
 tilbageførsel fra bankkonti, 80.95, jfr. 81.332.
 tildelingskriterier vedr. gifte kvinder, 79.200, jfr. 80.65 og 83.263; 80.740.
 udbetaling af invalidepension ved genindlæggelse på institution, 80.114.
 uenighed om den lægelige vurdering, 79.224.
 under ophold i udlandet, 66.58.

Invaliditetserstatning.

tidspunktet for fastsættelsen af invaliditetserstatning, 57.106.
 udbetaling af invaliditetserstatning til tilskadekommen militær værnepligtig, 59.116, jfr. 60.32.

Islam Danmark, se Anerkendte trossamfund.

Jernbaneerstatningskommissionen, renter af tilskadekomsterstatning, 56.157.

Jordlovsudvalget.

ekspedition af sammenlægningssag, 64.89.
 fordeling af tillægsgjord, 55.76; 57.231, jfr. 60.26.
 forkøbsret til landejendomme, 55.76; 57.31, jfr. 59.16.

landbrugsministeriets repræsentant, 83.163.
 manglende underretning om berostillelse af sag, 62.97.
 offentlighedslovens anvendelse på statens jordlovsudvalg, 76.367, jfr. 77.83.
 udarbejdelse af referat, 59.190.
 udarbejdelse af refusionsopgørelser, 58.46, jfr. 59.18; 59.190.
 udlægning af skatter m.v., 59.190, jfr. 60.34.

Journalisering, se Sagsbehandling.

Kartoffeleksportører, se Autorisationsordning.

Kirkegårde.

dispositionsret over gravsteder, 73.416, jfr. 74.45 og 77.36.
 flytning af lig, 60.184, jfr. 65.16 og 67.15; 67.39.
 flytning af urne, 66.76.
 takst for udensogns boende, 58.68.

Kirkelige afgifter, se Skat.

Kirker.

benyttelse af båndoptagere i kirkebestyrelser, 78.720.
 stilling i forhold til krigsforsikringen, 55.81.

Kiropraktorer, se Sygesikring.

Klagevejledning, se Ankevejledning.

Kloakmestre, instruks for kloakmestre i strid med ny lov, 65.121.

Kollegiebyggeri, eftergivelse af projekteringslån vedrørende kollegiebyggeri, 77.521, jfr. 78.60 og 82.286.

Kommuneplanloven.

beslutning om opstilling af reklameflag i h.t. kommuneplanlovens § 44, stk. 2, 81.201.
 dispensationer fra bebyggelsesregulerende bestemmelser, 80.645, jfr. 84.242.
 dispensationer fra kommuneplaner, 84.109.
 forholdet til byplanvedtægt, 79.379.
 kommunalbestyrelsesmedlemmers klageadgang i h.t. kommuneplanlovens § 48, 80.205.
 lokalplanpligt:
 opførelse af varmekærk, 83.178.
 overgangsperiode, 79.346.

større strækingsanlæg, 80.244.
udlæg af offentlig sti, 83.192, jfr. 84.254.
udvidelse af administrationsbygning, 81.294.
ugyldighedsvirkning af underkendelse af afgørelse om ikke-lokalplanpligt, 84.127.

Kommuner.

afgift af spilleautomater, 68.104; 72.188, jfr. 73.34, 76.23, 77.31 og 78.26.
aktindsigt m.h.t. båndoptagelse af kommunalbestyrelsesmøde, 75.312, jfr. 76.34.
aktindsigt vedr. indstilling fra teknisk udvalg, 68.97.
aktindsigtsafgørelser kan indbringes for tilsynsråd, 76.190.
ansættelse af ungdomsskoleinspektør, 74.139.
befordringsgodtgørelse til kommunalbestyrelsesmedlemmer, 76.248, jfr. 77.63.
behandling af stadsingeniørs byggesag, 73.60.
biblioteksudvalgets stilling i forhold til kommunalbestyrelsen, 78.159.
bindende direktiver m.h.t. stemmeafgivning, 80.151.
bopælskrav ved godkendelse af lejere, 70.53.
borgmesters kompagnon som kommunens advokat, 81.98.
byggeri i strid med byplan, 73.71.
byggetilladelse forudsatte dispensation, 65.98; 67.67.
byrådsmedlemmers adgang til at deltage i kurser, 78.506.
daginstitutionsleders habilitet, 79.119.
delegation – beslutning om afskedigelse af skolehjemforstander, 78.742.
delegation af ekspropriationsbeslutning, 72.93, jfr. 74.23.
delegation til forsikringselskab af behandlingen og bedømmelsen af et erstatningskrav, 85.209.
deltagelse i udflugt og selskabelige sammenkomster betalt af privat firma, 65.159; 76.83.
disciplinærsag mod kommunal tjenestemand, 76.250, jfr. 77.64.
dispensation fra bygningsvedtægts områdebestemmelse, 73.186; 74.386; 75.512.
ejendomsskyldpromillen ved kommunesammenlægning, 66.22.
ensartede regler for udbetaling af godtgørelse for fraværelse fra hjemmet, 72.39, jfr. 73.24.
foreneligheden af kommunale tjenester og hverv, 66.68, jfr. 67.17.
forening af hverv som borgmester og bestyrelsesformand i pengestitut, 81.98.
formulering af standardformular og modregning i overskydende skat, 77.693, jfr. 78.75.
forskelsbehandling ved bidrag til spildevandsanlæg, 84.111.
fravigelse fra dispositionsplan, 56.142.
gennemtvungelse af amsankenævns afgørelse over for kommune, 77.617; 78.564, jfr. 79.73; 78.619, jfr. 80.53; 80.723.
genstanden for udpantning for ejendomsskat, 76.315, jfr. 77.74.
grænsen mellem Videbæk og Trehøje kommuner, 78.289.
honorar til fritidskommissionsformand, 73.162.
igangsætningstilladelse til administrationsbyggeri, 69.100.
ikke inhabile kommunalbestyrelsesmedlemmer, 78.222.
indlemmelse af kommuner, 62.63.
indvalg af kommunes borgmester, der drev advokatvirksomhed, i ligningskommissionen, 81.98.
information, 79.398.
information af fremmedarbejdere, 75.340, jfr. 76.40.
inhabile kommunalbestyrelsesmedlemmer, 72.28, jfr. 73.24; 72.77; 75.158, 191, 545; 76.150, 171; 77.242, 720; 78.289, jfr. 79.62; 79.211.
kommunalbestyrelsesmedlemmers adgang til forvaltningens materiale, 79.282.
kommunalbestyrelsesmedlemmers klageadgang i h.t. kommuneplanlovens § 48, 80.205.
kommunalbestyrelsesmedlems aktindsigt i kommunalbestyrelsens sager, 79.398, jfr. 80.80.
kommunalbestyrelsesmedlems habilitet, 79.406, 412.
kommunalbestyrelsesmedlems køb af kommunal ejendom, 72.155, jfr. 74.28; 77.176; 78.289, jfr. 79.62.
kommunalbestyrelsesmedlems påvirkning af ansøger, 71.76.
kommunalbestyrelsesmedlems udtræden p.g.a. sygdom, 81.118.
kommunale tilsynsmyndigheders prøvelse af ressortmyndigheders udtalelser, 84.61.
kommunale tilsynsmyndigheders undersøgelsesbeføjelser, 78.504.
kommunalfuldmagten – forskelsbehandling ved bidrag til spildevandsanlæg, 84.111.
kommunalt ansattes køb af kommunal ejendom, 78.289, jfr. 79.62.
kommunes adgang til at betale for et skolenævns advokatudgifter, 78.267, jfr. 79.62.
kopier af akter, 79.398.
lukket møde ved kommunalbestyrelses behandling af byplaner, 75.310, jfr. 76.34.
løntilbageholdelse til dækning af skat, 70.25.

- løntilbageholdelse til dækning af sygekassere-
stance, 68.43.
- lånegaranti for udvidelse af hotel, 75.356, jfr.
76.41.
- medlemskab af Kommunernes Landsforening,
76.139.
- modregning i løn for ægtefællens skatterestance,
66.63.
- notat udleveret til udenforstående, 78.394.
- observatørordninger i kommuner, 79.102, jfr.
80.63.
- ombudsmandstilsyn med kommuner, 56.9; 57.9;
58.10; 59.9; 60.7.
- opkrævning af skjult kommuneskat over bl.a. el-
pris og vandafgift, 72.101, jfr. 75.29 og 76.23;
75.380, jfr. 76.43.
- oplæsning af beslutningsprotokol for byråds-
møde, 81.118.
- optagelse af lån uden samtykke fra tilsynsrådet,
75.452.
- optagelse af patient fra en anden kommune på
kommunens plejehjem, 77.443, jfr. 80.35 og
82.285.
- plejehjemsoverenskomst uden nødvendige tilla-
delser til etableringen af plejehjemmet, 76.87.
- pligt for kommunal vejbestyrelse til at orientere
vejbestyrelse i nabokommune, 76.388.
- pligt til at udfærdige byplaner, 62.52.
- politiske hensyn ved læreransættelser, 74.156.
- pressens adgang til rådhus uden for almindelig
åbningstid, 83.101.
- private daginstitutioner, 73.53.
- renter af kloakbidrag, 79.504.
- salg af klubhusbygning til sejlklub, 82.275.
- salg af kommunale ejendomme, herunder til an-
satte m.fl., 72.155, jfr. 74.28; 77.176, 720;
78.289, jfr. 79.62; 78.311; 85.70.
- studierejser til udlandet, 76.462, jfr. 77.88.
- tilførsel til beslutningsprotokol for kommunalt
udvalg, 76.127; 78.399.
- tilskud til kirkebyggeri, 73.109.
- tilsyn med en kommunes bestyrelse af en stiftelse,
73.197, jfr. 74.34.
- tilsynsmyndigheders kompetence til at tage stil-
ling til kommunalbestyrelsesmedlemmers
krænkelser af en tavshedspligt, 81.93.
- tinglysning af byplan, 69.57.
- udlejning til gæstearbejdere, 76.377.
- udstationering af militærnægtere, 72.154, jfr.
73.32.
- ulovlig opførelse af skolebyggeri, 73.170.
- underskrifters læselighed, 62.35.
- valg af kommunes borgmester, der drev advokat-
virksomhed, til ligningskommissionen, 81.98.
- vurdering af salgspris og kommunalt grundsalg,
78.311.
- ægtefælleinhabilitet, 82.111.

Kompetence,

- administrativ ankeinstans' kompetence i forhold
til 1. instans, 58.48.
- amtsankenævns kompetence vedr. sager om hjem-
mehjælpsbetaling, 79.343.
- ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringens
funktionelle kompetence, 85.50.
- ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringens
kompetence m.h.t. dispensationsafgørelser fra
arbejdsdirektøren, 84.24, jfr. 85.225.
- ansættelse af lektor, 77.464, jfr. 78.59.
- borgmesters og politisk ordførers kompetence i
sag om lånegaranti, 75.356, jfr. 76.41.
- byggetilladelse, 64.123, jfr. 66.16.
- Den særlige Klagerets kompetence over for dom-
merfuldmægtige, 56.155.
- direktoratet for arbejdsløshedsforsikringens kom-
petence som tilsynsmyndighed i sager om efter-
løn, 85.43.
- dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31,
stk. 1, 61.117.
- dispensation fra bygningsvedtægts områdebe-
stemmelse, 73.186.
- dispensation til overskridelse af udnyttelsesgrad,
67.67.
- dispensationsmyndigheden i zone- og bygge-lovs-
sager, 73.50.
- fastsættelse af fordringerne til teologisk embeds-
eksamen, 70.55.
- folketingets ombudsmand, 70.30, 51; 76.314, jfr.
78.42; 78.11; 81.8; 82.8.
- folketingsvalg, 67.45.
- formanden for miljøankenævnets kompetence i
zonelovssager, 82.204.
- forsikringsselskabers kompetence m.h.t. nedsæt-
telse af dagpenge, 60.150.
- forstanders kompetence til at opsig en funk-
tionær, 57.164, jfr. 59.17.
- fredningsnævns adgang til at dispensere fra over-
fredningsnævnskendelse, 61.51.
- fritagelse for at aflægge den almindelige filosofi-
ske prøve, 61.47.
- handelsministeriets kompetence over for forsik-
ringsrådet, 61.125.
- handelsministeriets kompetence over for mono-
poltilsynet, 61.104.
- hjemmel for formanden for ankenævnet for ar-
bejdsløshedsforsikringen til at træffe afgørelse
på nævnets vegne, 85.48.

- indenrigsministeriets kompetence over for sundhedskommission, 66.92.
- kommunes kompetence, 70.51.
- kommunernes lønningsnævns kompetence, 77.542, jfr. 78.61.
- kontorchefs kompetence, 60.55.
- Københavns magistrats kompetence m.h.t. bygningerne i »Christiania«, 74.56.
- landsskatterettens kompetence i aktindsigtssager, 73.384.
- miljøministeriets kompetence på grundlag af overgangsbestemmelsen i § 37 i lov 37/1977 om råstoffer, 82.186.
- ministeriet for Grønlands kompetence til at beslutte fiskestop på fiskeriterritoriet ved Grønland, 80.470.
- nævnformands kompetence, 62.95.
- overfredningsnævnets adgang til at dispensere fra egen kendelse, 61.51.
- overfredningsnævnets adgang til at tilbagekalde en dispensation, 61.51.
- overfredningsnævnets kompetence, 75.216, jfr. 76.32.
- private brancheorganisationer under landbrugsministeriet, 85.116.
- programsekretærs kompetence, 57.142.
- rektors kompetence over for fagråd, 71.186.
- socialstyrelsens kompetence ved afhentning og salg af invalidebil, 75.410, jfr. 76.54.
- taksationskommissionen vedr. naturfredning, 75.216, jfr. 76.32.
- toldvæsenets prøvesamling og fakturakontrols kompetence i tarifieringspørgsmål, 62.27.
- undervisningsministeriets kompetence over for fagråd, 71.186, jfr. 72.25.
- undervisningsministeriets kompetence over for lokale skolemyndigheder, 70.15.
- Se også *Folketingets ombudsmand*.
- Koncession,**
fremstilling af sukker, 61.87.
sukkerordningen, 68.90.
- Kondemnering** af ejendomme, 55.103; 68.100.
- Konfirmation,** se *Båndlæggelse*.
- Konfiskation,** se *Fængselsforhold* og *Politi*.
- Konkurrencebegrænsning** i h. t. monopolloven, 61.104.
- Konsulent for særundervisningen,** se *Folkeskolen*.
- Kontradiktion,** se *Sagsbehandling*.
- Kontrolloven,** se *Skat*.
- Kreditbanken,** banktilsynets virksomhed m.h.t. Kreditbanken, 58.85.
- Kredsdyrlæger,** tilsyn med dyrlæger, 75.598.
- Krigsskade,** nægtelse af tilskud til dækning af krigsskade på kirke, 55.81.
- Kristendomskundskab,** se *Folkeskolen*.
- Kundgørelse** i Lovtidende af kontanthjælpsforsøgsordning, 84.164.
- Kunstakademiet,** studerendes anvendelse af lokaler, 72.34.
- Kunstnerstøtte,** se *Statens kunsthøjsskole* og *Film*.
- Kvarter,** spørgsmål om tjenestemandens bolig kunne betragtes som kvarter, 55.33.
- Kvægavlsassistenter,** inseminationsvirksomhed, 56.25.
- Kørelærprøve,** eksamination af kørelæreraspirant, 62.74.
- Laboratorier,** se *Autorisation*.
- Landbohøjskolen,** se *Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole*.
- Landbrugslovgivning,**
administrationen af statens forkøbsret i h.t. statshusmandsloven, 57.31.
aktieselskabs erhvervelse af landbrugsejendom til (fortsat) råstofindvinding, 75.235.
blyforgiftning af kvæg, 76.468, jfr. 77.89, 78.46 og 79.34.
dispensation fra kravet om landbrugsuddannelse, 85.121.
erhvervelse af mere end én landbrugsejendom, 81.182.
erhvervsreglernes betydning ved ophævelse af landbrugspligt, 82.179.
fordeling af tillægsjord i h.t. statshusmandsloven, 55.76.

forkøbsret til landbrugsejendomme i h.t. statshusmandsloven, 55.76.
 jordfordeling, matrikulær og tingbogsmæssig berigtigelse, 75.143, jfr. 76.32, 77.42 og 78.32.
 landbrugsnotering af staudegartneri, 75.290.
 nedlæggelse af markoverkørsel som vilkår for tiladelse til sammenlægning (og udstykning) af landbrugsejendom i medfør af landbrugslovens (nu) § 13, stk. 3, nr. 1, 78.585.
 ophævelse af landbrugspligt, 82.179.
 overgangsbestemmelsen i landbrugslovens § 3, stk. 4, 74.377, jfr. 75.62.
 sagsbehandlingstid i sager om dispensation fra landbrugslovens krav om jordbrug som hovederhverv, 75.112.
 sammenlægning af landbrugsejendomme i h.t. lov om landbrugsejendomme, 64.89.
 uddannelseskra v ved lån til jordbrugsmæssige formål, 74.444, jfr. 75.66 og 76.32.

Lands- og regionplanlægning, forståelsen af hovedstadsregionplanlovens § 17, 78.669, jfr. 79.77 og 81.325.

Landsskatteretten,

afvisning af sag, 73.157; 76.327, 388; 80.730.
 begrundelse af kendelse, 74.367; 79.520, jfr. 80.90 og 82.292; 80.735, jfr. 82.297.
 begrundelse for afvisning af genoptagelse, 85.61.
 berostillelse af sager, 60.47, 111; 64.62; 65.143.
 erindringsskrivelsers besvarelse, 79.177.
 formulering af kendelse, 66.87.
 genoptagelse af sag, 72.197, jfr. 73.36; 75.387, jfr. 76.44; 75.640; 80.572, jfr. 81.340; 80.735, jfr. 82.297; 85.61.
 mangelfuld aktindsigt, 70.35; 75.387, jfr. 76.44.
 manglende iagttagelse af:
 forretningsordenens § 4, stk. 2, 57.131.
 forretningsordenens § 7, stk. 6, 56.77, jfr. 57.24.
 forretningsordenens § 13, stk. 1, 64.62.
 landsskatteretsloven (1938), § 8, stk. 2, 55.69.
 landsskatteretsloven (1970), § 12, 80.572, jfr. 81.340.
 offentlighedslovens § 12, 75.387, jfr. 76.44.
 manglende stillingtagen til klagepunkt, 68.24; 73.149; 76.327.
 organisation m.v., 55.69; 57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 61.27.
 personligt møde for landsskatteretten, 57.57, jfr. 59.17; 76.327; 80.572, jfr. 81.340.
 restancekontrol, 80.385.

sagsbehandlingens varighed, 55.69; 56.173; 57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 57.188; 58.73, 216, 241; 59.47; 60.47, 111, 187; 61.27; 63.100; 64.62; 65.143; 66.79; 68.56; 72.233, jfr. 73.43, 75.32, 77.32, 78.27 og 80.25.
 skønmæssig indkomstansættelse, 57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 57.240; 64.62; 74.302, jfr. 75.55.
 udtalelse i kendelsespræmisses, 58.73.
 ufuldstændig vejledning, 73.149.
 underretning om rettens kendelser, 81.69.
 vejledning om landsskatterets sagers indbringelse for domstolene, 76.198, jfr. 78.37.

Landvindingsloven,

foreløbig tinglysning af landvindingsbidrag, 58.43, jfr. 65.16.
 manglende ankemulighed, 59.203, jfr. 65.16.

Lejeforhøjelse, se *Boligstøttelovgivning*.

Lejeloven,

boligudlejningskontorers opkrævning af depositum, 72.119, jfr. 74.27.
 bopælskrav ved godkendelse af lejere, 70.53.

Licens, se *Danmarks radio*.

Licitation,

aktindsigt i dokumenter vedr. en licitation, 79.294.
 offentligt udbud før salg af præstegård, 72.233.
 restaureringsarbejde vedr. en kirke, 83.154.
 salg af kommunal ejendom til ansatte m.fl., 85.70.
 statshospital, 66.39.
 Se også *Tilbud*.

Lig, se *Kirkegårde*.

Ligebehandlingsloven,

»Aktiv rekruttering« af henholdsvis mænd eller kvinder til stillinger, hvor det pågældende køn er underrepræsenteret, 83.232.
 ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til præstestillinger, 79.431.

Lighedsgrundsætning, se *Forskelsbehandling*.

Ligningsrådet, personligt møde for ligningsrådet, 74.67; 80.231.

Lodserier,

forhøjelse af lodstakster, 64.95, jfr. 66.15.
 retlige stilling, 76.314, jfr. 78.42.

Lokalnævn, formand nægtet modtagelse af to breve fra en klager, 85.114.

Lokalplaner, se *Kommuneplanloven*.

Lommepege, se *Folkepension*, *Mentalobservation* og *Sindssyge*.

Lotteri,

beskatning af udenlandske lotterigevinster, 61.44.
bortlodders spil på usolgte numre, 57.121.

Love og administrative bestemmelser, henstillinger om ændring m.v. af:

afgift af spilleautomater (restaurationslovens § 26), 72.188, jfr. 73.34, 76.23, 77.31 og 78.26.

anvendelse af gennemsnitsudgifter ved beregning af forældrebetaling i daginstitutioner, bekg. 102/1979, jfr. bistandslovens § 73, 79.162.

apotekervæsenets pensionsforhold, bekg. 35/1959, 62.47, jfr. 64.13.

arbejderboliger på landet, lovbebg. 125/1955, § 28, stk. 2 (hjemmel til delegation), 56.162.

arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m.v., lovbebg. 43/1952, § 35, stk. 2 (arbejdsdirektørens stilling), 57.90, jfr. 69.13.

arve- og gaveafgiftsloven, 57.199, jfr. 63.13; 74.238, jfr. 75.49.

bekendtgørelse i stedet for cirkulære (støtte til anskaffelse af motorkøretøj efter bistandslovens § 58, stk. 2), 79.275, jfr. 80.77.

beslutning om fiskestop på fiskeriterritoriet ved Grønland, 80.470.

bevaringstagelse, almindelig instruks til politiet om formelle regler, 72.238, jfr. 73.44 og 74.33.

boligministeriets bekendtgørelse om almennyttigt boligbyggeri, § 17, 82.39, jfr. 85.222.

boligsikringslovens lejlighedsbegreb (lovbebg. 132/1972), 73.116.

bopælskravet i § 1 i lov 451/1939 om salg af fersk fisk m.v. ved offentlig auktion, 67.50, jfr. 68.14.

butikstid, afgrænsning af de klageberettigedes kreds, 80.181.

byplanlovens § 8, stk. 2, 2. pkt. (forlængelse af byplanforslags bindende virkning), 67.30, jfr. 75.27.

børnetilskud til udenlandske statsborgere (lovbekendtgørelse nr. 388/1969, § 11), 72.146, jfr. 73.31.

civilforsvaret, retningslinier for uddannelse af værnepligtige til civilforsvaret uden for civilforsvarskorpset (december 1964), civilforsvarslovens § 31, stk. 4, 72.51, jfr. 73.26, 77.27 og 80.24.

de sociale pensionslove (årlig indtægtsregulering), 72.218, jfr. 73.41.

delegation af ekspropriationsbeslutning, 72.93, jfr. 74.23.

efterløn og udenlandske pensioner, 83.40, jfr. 84.250.

fangers adgang til at bære ringe, 65.79.

fastsættelse af prøveregler m.v. vedr. de erhvervs-pædagogiske læreruddannelser, 74.219, jfr. 75.45.

fastsættelse af regler for eksamensudvalg, 72.39, jfr. 73.25.

fastsættelse af regler for klage over eksaminationer m.v., 72.39, jfr. 73.25.

feriefondens erstatningsordning, 73.205, jfr. 74.35 og 76.25.

FN-tjeneste i udlandet (folketingsbeslutning af 30/4 1964), 66.64, jfr. 68.14.

folkeforsikringslovens § 20, stk. 5 (begravelseshjælp), 56.72.

folkepensionsloven:

§ 1 (bopæl), 63.98, jfr. 68.13.

§ 5 (indtægtsberegning), 64.128.

§ 18, stk. 3, jfr. § 5, stk. 7 (lommepege til folkepensionister på alderdomshjem), 62.76, jfr. 63.14.

foreneligheden af kommunale tjenester og hverv (cirkl. 10/1956), 66.68, jfr. 67.17.

forretningsordenen for landsskatteretten nr. 299 af 7. juli 1942, 72.233, jfr. 73.43, 75.32, 77.32, 78.27 og 80.35.

forsaneringsstilladelser og forhåndstilsagn om statsstøtte til saneringsforanstaltninger, 76.306, jfr. 77.74.

fotografier som efterforskningsmiddel (retsplejeloven), 74.237.

frihedsberøvede medlemmer af arbejdsløsheds-kasser, 73.116.

førerbeviser, bekg. 58/1958:

§ 4, stk. 3 (indbringelsen for retten), 59.22, jfr. 60.31.

§ 28 (aldersbetingelsen), 61.85.

gebyr i byggesager, specifikation af, 73.251.

gentagelse og upræcis formulering af lovtekst i bekendtgørelse, 84.166, jfr. 85.231.

gymnasieskolelovens § 16 (pædagogikumkursus), 77.611, jfr. 78.72.

habilitetsregler for medlemmer af fordelingsudvalget vedr. folkebibliotekernes rådighedssum, 77.302, jfr. 78.51 og 79.38.

habilitetsregler for skyldrådsmedlemmer, bekg. 59/1923, 57.63, jfr. 58.33.

handicappedes beskæftigelse (anord. 368/1965), 73.93, jfr. 76.25, 78.27 og 79.21.

- hegnsyn, lov nr. 259/1950, § 43, stk. 3 (frist for oprejsningsbevilling), 72.50, jfr. 74.22.
- hundeloven, mulighed for indgriben over for ejer af hundekennel, 75.151.
- indregistrering af varemotorkøretøjer på sorte nummerplader, bekg. 243/1954, 56.195.
- industrifrugt (lov 168/1962 og bekg. 246/1964), 66.85.
- invaliddepensionsloven:
- begyndelsestidspunkt for forhøjelse, 72.209, jfr. 73.39.
  - tildelingskriterier vedr. gifte kvinder, 79.200, jfr. 80.65 og 83.263.
- kildeskattelovens § 61, stk. 3 (procenttillæg), 72.113, jfr. 73.29 og 74.25.
- kortfilmstøtte (filmlovens § 11), 77.311, jfr. 81.321.
- kære og/eller anke i straffesager (retsplejelovens § 973), 76.244, jfr. 77.62 og 78.40.
- købstadkommunallovens § 21, stk. 1 (frist for 2. behandling af budget), 58.82.
- landsskatteretslovens § 8, stk. 2 (voteringen), 55.69.
- landvindings- og grundforbedringsloven (mangelende ankemulighed), 59.203, jfr. 65.16.
- lukkelovens § 4 c (kiosker ved færgelejer), 65.138.
- medlemskab af menighedsråd ved ændring af sognegrænser (menighedsrådslovens § 11, stk. 1), 80.94, jfr. 81.332.
- menighedsrådslovens § 15, 83.154.
- merværdiafgift, bekg. 298/1970 (byggedage), 71.46.
- merværdiafgift, lov 102/1967, § 34, stk. 2 (skønmæssig ansættelse), 72.56, jfr. 73.28.
- motorkøretøjer, bekg. 192/1932 (skriftlige mangelsattester), 56.147; 57.109.
- musikkonservatorier (bekg. 390/1973) optagelsesregler, 77.374, jfr. 78.51.
- opholdsudgift ved afsoning (rpl. § 1007, jfr. § 1008), 74.233, jfr. 75.47 og 78.30.
- oprettelse af nye studieretninger inden for teknika kræver godkendelse, 71.152, jfr. 72.22.
- parkeringskiver (bekg. 634/1973, § 6), 74.414, jfr. 75.63.
- partsøffentlighedslovens § 11 (udtrykket »inden for strafferetsplejen«), 67.81, jfr. 69.14 og 72.19.
- pensionskasselovens § 9, stk. 3 (anvendelse af udtrædelsesgodtgørelser), 67.33, jfr. 76.22 og 81.315.
- personfradrag (sømandsskatteloven), 72.158, jfr. 73.32 og 74.29.
- »personlig tilknytning« (besøgs-cirk. 140/1973, § 15, stk. 1), 77.314, jfr. 80.27.
- prøveløsladt, fremgangsmåden ved genindsættelse, 74.186, jfr. 75.44.
- psykopatfængsel, anordning nr. 289/1935, § 40, 58.225.
- radioamatører (lov 574/1969 og bekg. 53/1971), 71.170, jfr. 72.23 og 77.25.
- reakreditlån (cirk. 93/1971 og lov 281/1970), 71.62, jfr. 72.19.
- regler for udrædelse af og genoptagelse i folkekirken, 81.165.
- regler om erhvervelse af doktorgraden ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, 55.143.
- renter af for sent indbetalt spiritusafgift, 72.59, jfr. 73.29.
- retsplejelovens § 650, stk. 2 (fogedforbud), 80.226, jfr. 81.334 og 83.264.
- retsplejelovens § 960, stk. 3, sidste pkt., jfr. også § 965 (modanke), 72.232, jfr. 73.43.
- skoleerklæringer, 71.193, jfr. 77.25 og 80.24.
- skolevæsenets styrelse og tilsyn, lov nr. 200/1949 (indstilling og udnævnelse af konsulenter for særundervisningen), 59.149, jfr. 61.19.
- skovlovens § 6 (bebyggelse i fredskov), 73.125, jfr. 77.33.
- statens kunstfond, lov 275/1969 (valg af medlemmer til repræsentantskabet), 74.88, jfr. 77.40.
- statshusmandsloven, lovbebg. 11/1956, § 48, stk. 2 (hjemmel til delegation), 56.162.
- stempelafgiftsloven, 74.238, jfr. 75.49.
- styrelsesloven vedr. højere uddannelsesinstitutioner:
- ansættelseskompetence, 76.267, jfr. 77.72, 79.33 og 83.262.
  - undervisningsministerens kompetence, 71.119, jfr. 72.20.
- sygeforsikringslovens § 52 (betingelserne for lønarbejderdagpenge), 62.36, jfr. 63.14.
- tilsigelser til afhøring hos politiet, 66.82.
- tilskudslov (landbrugsbygninger m.v.), kriterier for fordeling af tilskud mellem ansøgerne, 76.288.
- tilsyn med plejehjem, 72.144, jfr. 75.29.
- tilsyn med udførsel af kød m.m., lov 245/1908, § 1, stk. 3 (bemyndigelsesens omfang), 56.206, jfr. 57.26.
- tinglysningens § 16, stk. 4 (10-dages fristen), 67.54.
- tjenestefrihed for at afgive vidneforklaring, 67.77.
- udarbejdelse af lovbekendtgørelse, 84.166, jfr. 85.231.
- uddannelseskraft ved lån til jordbrugsmæssige formål, 74.444, jfr. 75.66 og 76.32.
- ulykkesforsikringsloven:

§ 11, stk. 1 (direktørens stilling), 56.196, jfr. 58.31.
 § 25, stk. 2 (nedsættelse af dagpenge), 60.150.
 underholdsbidrag, cirk. 126/1963 om inddrivelse af underholdsbidrag, 72.167, jfr. 73.33.
 underretning om verserende straffesag, cirkulære af 15. november 1932, 61.148.
 valg af beboerrepræsentanter i de sociale boligforetagender, lov 356/1958 om boligbyggeri, § 104, stk. 3, 59.113, jfr. 60.32.
 værnepligtige, cirk. 89/1954 om hjælp til værnepligtige, 57.65.
 værnepligtige, cirk. 96/1949 om eftergivelse af skat, 71.174.
 ændring af værdiansættelser i en endelig boopgørelse (kildeskattelovens § 16, stk. 4), 75.352, jfr. 76.41.

Lovhjemmel,

administrative bestemmelser vedr. fritagelse for at betale kirkelige afgifter, 57.256.
 adoptanter, nye retningslinier for godkendelse, 76.358, jfr. 77.81.
 afgift for polititilsyn, 56.70.
 afgiftspligtig grundstigning, bekg. 375/1950, afsnit E, pkt. 2 a, 57.180.
 aflivning af hunde (hundelovens § 8), 57.93.
 aktindsigt i invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15.
 anerkendelse af trossamfund kræver ikke lov-hjemmel, 61.84.
 anvendelse af gennemsnitsudgifter ved beregning af forældrebetaling i daginstitutioner, 79.162.
 Apotekerfondens krav i henh. til ulykkesforsikringslovens § 42, stk. 2, 62.47, jfr. 64.13.
 autorisationsordning vedr. eksport af kartofler, 58.230; 59.133, jfr. 60.33 og 61.19.
 autorisationsordning vedr. eksport af ost, 56.33.
 bankgaranti som betingelse for autorisation til udførsel af aviskvæg, 59.137.
 bemyndigelse til fastsættelse af ansøgningsfrist, 84.213.
 beslutning om fiskestop på fiskeriterritoriet ved Grønland, 80.470.
 betaling for skolegang i kommunal skole, 78.584, jfr. 79.74, 80.52 og 82.289.
 biblioteksbøder, 78.146, jfr. 79.54 og 82.287.
 boligministeriets bekendtgørelse om almennyttigt boligbyggeri, § 17, 82.39, jfr. 85.222.
 bortfald af tidsubegrænset bidragspligt, 68.59, jfr. 69.146.
 bortsalg m.m. af udsatte effekter, 80.516.
 børnetilskudslovens § 19, 83.224, jfr. 84.256 og 85.225.

børnetilskudslovens § 21, 84.168.
 civilforsvaret, retningslinier for uddannelse af værnepligtige til civilforsvaret uden for civilforsvarskorpset (december 1964), civilforsvarslovens § 31, stk. 4, 72.51, jfr. 73.26, 77.27 og 80.24.
 delegation til private, 85.116.
 dispensation i henhold til vejbestyrelseslovens § 35, stk. 4, 72.65.
 droit moral (forfatterlovens § 9, stk. 4), 59.59.
 efterløn og udenlandske pensioner, 83.40, jfr. 84.250.
 ekspropriation til rekreative formål (gamle bygge-lovs § 56, stk. 7, litra b), 78.674, jfr. 79.77.
 farthæmmende hindringer (privatvejlovens § 15 og færdselslovens § 31, stk. 1), 76.146.
 finansministerens beføjelse til at overtrække ministeriets foliokonto, 55.64.
 FN-tjeneste i udlandet (folketingsbeslutning af 30/4 1964), 66.64, jfr. 68.14.
 folkepension under ophold i udlandet, 71.59.
 forbud mod afbrænding af haveaffald (miljøbeskyttelsesreglementets kap.4.4.1., 2. pkt.), 82.194, jfr. 83.280.
 forbud mod salg af industrifrugt (lov 168/1962 og bekg. 246/1964), 66.85.
 forsikringslovens § 25, stk. 5 (dispensation fra kapitalkrav), 77.228.
 forsikringsselskabernes kompetence til at nedsætte dagpenge, 60.150.
 fradrag ved beregning af invalide- og folkepension, 64.128, jfr. 65.21.
 gebyropkrævning for kommunernes ejendomsoplysninger, 80.658.
 generel forhøjelse af ejendomsvurdering, 57.128.
 genoptagelse som medlem af folkekirken, 81.165.
 godkendelse af særligt sagkyndige konsulenter (moderniseringsstøtte), 81.174.
 grænsenummerplader til personer bosat i Grønland, 71.72.
 hjemmesyerskers stilling i forhold til ferieloven, 81.24.
 indenrigsministeriets ordensreglement af 18. juli 1949 for civile værnepligtige, 57.71.
 indlemmelse af kommuner (landkommunallovens § 39, stk. 2), 62.63.
 indsattes aktindsigt (lov af 2. februar 1866), 62.68.
 instruks for kloakmestre i strid med ny lov, 65.121.
 kioskerne ved Storebæltsoverfarterne (lukkelovens § 4 c), 65.138.
 kommunale tilsynsmyndigheders kompetence til at tage stilling til kommunalbestyrelsesmedlemmers krænkelse af tavshedspligt, 81.93.

- kommunernes lønningsnævns kompetence (kommunal styrelseslovs § 67), 77.542, jfr. 78.61.
- krav om licens til rejfiskeri, 79.125.
- KTAS' koncession (godkendelse af aftale om understøttelsesordning), 83.78, jfr. 84.251; 85.57.
- kvadratmetertilskud til byggeri på allerede bebygget grund (lov 233/1972), 75.182.
- lejelovens § 72 (boligministeriet er klageinstans), 70.100.
- lodstaksters fastsættelse, 64.95, jfr. 66.15.
- loven om kommuners styrelse § 47, stk. 2 (honorar til fritidskommissionsformand), 73.162.
- lovhjemmel på finans- og tillægsbevillingslove, 55.57.
- løbende ydelser (ligningslovens § 14, stk. 2), 75.195.
- momsgodtgørelsescirkulære, 73.66.
- monopoltilsynets undersøgelse af optikbranchens forhold, 61.104.
- motorafgifternes anvendelse, 55.57.
- naturfredningslovens bestemmelser om adgang til skove, 70.63.
- nedslag i skatteansættelsen for renteindtægter m.m. (§ 5 i lov 374/1962), 65.80.
- nedsettelse af faglige udvalg på Roskilde universitetscenter, 75.95.
- offentligt salg til private, 83.168.
- omlægning af betalingsterminer for statskat (§ 12, stk. 5, i lov 458/1939), 59.67.
- opkrævning af skjult kommuneskat over bl.a. elpris og vandafgift, 72.101, jfr. 75.29; 75.380, jfr. 76.43.
- opkrævning af skoleafgifter, 56.201, jfr. 57.26 og 59.16.
- oprykning fra fuldmægtig til ekspeditionssekretær (lønningslovens § 84), 61.166, jfr. 64.13.
- overførelse til en udligningskasse af krav om begravelseshjælp, 56.72.
- overgangsregler om godskørselstilladelser, 78.645, jfr. 79.75.
- parkeringsfondsordninger (byggeloven), 73.292, jfr. 74.40.
- personfradrag (sømandsskatteoven), 72.158, jfr. 73.32 og 74.29.
- pligt til at deltage i udrensningsprogram vedr. bekæmpelse af smitsomme sygdomme hos ferskvandsfisk (lov nr. 283 af 18. juni 1969 m.v.), 79.538.
- politibekg. af 15. maj 1954 om midlertidige forbud, 59.52.
- postvæsenets fastsættelse af særlige vilkår for at overtage omdelingen af blade (postlovens § 1 h og § 15 VIII d), 59.162.
- pålæg fra elektricitetsrådet til installatør, 62.87.
- pålæggelse af fortovsbidrag, 65.133.
- radioamatører (lov 574/1969 og bekg. 53/1971), 71.170, jfr. 72.23 og 77.25.
- realkreditlån (lov 281/1970 og cirkl. 93/1971), 71.62, jfr. 72.19.
- registrerede revisorer, 72.223, jfr. 75.31.
- renter af ekstra skattebeløb (bekg. 126/1962), 66.54.
- renter af kloakbidrag, 79.504.
- reparationspraktik (bekg. 555/1975, § 19, stk. 3), 75.212.
- revisorers adgang til at være eksekutorer (lov 68/1967), 71.51.
- rækkevidden af bestemmelsen i kommuneplanlovens § 44, stk. 2, 81.201.
- samkvensret i henh. til myndighedslovens § 27, 56.209, jfr. 57.26; 62.62.
- skattevalg (§ 27, stk. 6, i lov 110/1910), 55.80.
- suppleringsvalg (styrelsesloven for universiteterne), 71.119, jfr. 72.20.
- teknika (lov 146 af 25/4 1962), 71.152, jfr. 72.22.
- tilbagekaldelse af optagelse på kursus, 81.285.
- tilslutningsafgift til statsligt vandværk, 78.451, jfr. 80.45 og 81.325.
- toldbehandling af rejsegods (bekg. 364/1968), 68.77, jfr. 69.14.
- toldfritagelse (toldtariffens kap. 84, bestemmelse 5), 62.93.
- tvangsforanstaltninger over for patienter på psykiatriske hospitaler, 79.408, jfr. 80.80.
- udbetaling af invaliditetserstatning til tilskadekomne militære værnepligtige (§ 24, stk. 2, i lovbebg. 486/1948), 59.116, jfr. 60.32.
- udelukkelse af »politiske« medarbejdere ved Danmarks radio fra »højtaler og skærm«, 81.206.
- udførel af flæskevarer (bekg. 270/1956), 56.206, jfr. 57.26.
- udstyknig til jagtformål, 72.84.
- undervisningsministerens fastsættelse af holdantal ved private seminarier, 75.271.
- universiteternes styrelse (fakultet og fagråd), 71.186, jfr. 72.25.
- universiteternes styrelseslov, nr. 271 af 14. juni 1970 (valg af studenterrepræsentanter), 72.246, jfr. 73.46.
- valg af beboerrepræsentanter i de sociale boligforetagender (§ 104, stk. 3, i lov 356/1958), 59.113, jfr. 60.32.
- våbenloven vedr. efterligning af antikke våben, 71.178, jfr. 72.25.
- ændring af værdiansættelser i en endelig boopgørelse (kildeskattelovens § 16, stk. 4), 75.352, jfr. 76.41.

Luftfart,

afmelding fra tjeneste, 85.147.
 godkendelse af flyveklub efter miljøbeskyttelsesloven, 77.686, jfr. 78.74, 80.36 og 81.321.
 støjbegrænsende regler, 65.39; 70.38.
 ulovligt anlæg af lufthavn, 73.344, jfr. 75.40.

Lukkelov,

behandlingen af ansøgninger i h.t. § 4 f, 60.86.
 dispensation fra lukketidsbestemmelserne, 55.19;
 69.52.
 kioskerne ved Storebæltsoverfarterne (§ 4 c),
 65.138.

Læger,

apotekerabat til læger, 60.178.
 beslaglæggelse af journaler, 60.173.
 erklæring om en ansøgers kvalifikationer, 65.150.
 erklæring til brug ved fastsættelse af hustrubidrag,
 72.213.
 forhaling af lægeerklæring, 57.184.
 grundlaget for lægeerklæring, 80.164.
 klager over læger, 73.156, jfr. 78.28, 80.25 og
 81.315.
 lægekonsultation i Kompedallejren, 57.72.
 modstridende lægeerklæringer, 68.37.
 ordination af euforiserende stoffer, 67.65.
 speciallægeundersøgelser for invalideforsikringsretten,
 72.54, jfr. 73.26, 74.22 og 75.28.
 speciallægeundersøgelser for sikringsstyrelsen
 (ulykkesforsikringen), 73.292.
 straffesag mod læger, 60.154.
 sundhedsstyrelsens vejledning, 59.69.
 takster for behandling på rigshospitalet, 68.28, jfr.
 71.17.
 ukorrekt udtalelse fra korpslæge, 70.66.

Lærlinge,

begrundelsespligt for faglige fællesudvalg, 81.291,
 jfr. 82.304.
 brug af spørgeskemaer, 78.556, jfr. 80.52.
 egnede læresteder, 78.556, jfr. 80.52; 81.291, jfr.
 82.304.
 lærestedernes forpligtelser, 78.556, jfr. 80.52.
 lærlingelovens anvendelse på handicappede,
 73.380.
 tilskud til rejseudgifter, 68.71.

Løfte, se Bindende tilsagn.**Løn,**

aflønning af funktionær i Grønland, 61.101.
 aflønning af lorantekniker, 63.75.
 beregning af løn for forskudt arbejdstid, 56.128.

EDB-personale, 75.164.

kvalifikationstillæg efter smedeoverenskomsten,
 72.85.
 lønoplysninger fra statsbanerne til skattevæsenet,
 61.94.
 opgivelse af funktionærs løn til skattevæsenet,
 55.26.
 personligt tillæg til kontorassistenter af 2. grad,
 60.145; 62.92; 64.85.
 tilbagebetaling af løn m.v., 63.20; 72.37; 81.82.
 tilbagevirkende kraft for bestillingstillæg, 62.100.
 tjenestemandsaftales indhold uoverensstemmende
 med det faktisk aftalte, 75.155.
 udbetaling af løn via løngirokonti, 73.247, jfr.
 74.36.

Lønarbejderdagpenge, se Sygesikring.**Løntilbageholdelse,**

bidrag, 57.203; 58.146.
 blanketter, 69.28.
 skat, 59.104; 63.92; 64.64, 108, 117; 65.44; 67.87;
 68.75; 70.25.
 sygekasserestance, 68.43.

Lån,

hos trediemand, 59.87.
 hos underordnede, 57.126.

Magtanvendelse, se Fængselsforhold og Politi.**Magtfordrejning, se Uvedkommende hensyn.****Mangelsattester, se Motorsagkyndige.****Manglende besvarelse, se Sagsbehandling.****Manglende erindring, se Sagsbehandling.****Manglende underretning, se Sagsbehandling, underretning.****Mark- og vejfredsloven, grundlag for tiltale efter mark- og vejfredslovens § 17, 84.72.****Matrikeldirektoratet,**

afslag på udstykningsandragende, 63.85, jfr.
 65.19.
 ekspedition af sammenlægningssag, 64.89.
 ekspeditionsformen i matrikeldirektoratet,
 58.154, jfr. 62.14.

landbrugsnotering af staudegartneri, 75.290.
matrikulær udskillelse af offentlig vej, 73.301, jfr.
74.40 og 76.26.
notering af pelsdyrfarm som landbrugsejendom,
74.52.

Meddelelse til pressen,

berigtigelse af urigtig meddelelse til pressen,
55.54.
fået beklagelig form, 57.96.
kommentar vedr. verserende straffesag, 57.73;
59.35; 60.65; 64.119.
krænkelser af tavshedspligt, 61.174, jfr. 62.18.
lov om offentlighed i forvaltningen pålægger ikke
forvaltningen pligt til at give meddelelse til
pressen, 78.152.
om afgørelse, før denne var adressaten i hænde,
55.121; 61.174; 78.447.
oplysning til redaktør om ældre indbrud, 59.193.
uklar meddelelse, 55.85.

Medicin,

apoteksforbeholdt medicin, 67.58.
livsvigtig medicin, 60.154.
medicinhjælp efter pensionslovene eller bistands-
loven, 80.148.
sundhedsstyrelsens vejledning, 59.69.

Menighedsråd,

afstemningsreglen i menighedsrådslovens § 42,
stk. 1, 65.116, jfr. 66.16.
kontradiktion ved afskedigelse, 78.169.
medlemskab af menighedsråd ved ændring af sog-
negrænser, 80.94, jfr. 81.332.
overdragelse af restaureringsarbejde vedr. en
kirke til et medlem af menighedsrådet, 83.154.
sagsomkostninger ved injuriesøgsmål, 66.28.
valgbarhed til menighedsråd, 80.353, jfr. 81.334 og
84.242; 81.165.

Mentalobservation,

anbringelsessted og ventetid, 67.79.
censur af observands brevvæksling, 59.31.
lommepenge til mentalobservander, 67.41.
ventetider, 75.645, jfr. 76.69 og 77.56.

Merværdiafgift, se Omsætningsafgift.

Milfeldt-sagen, 64.129; 65.150.

Militærforhold,

afbrydelse af sergentelevs uddannelse, 70.28.
afbrydelse af værnepligtiges uddannelse i flyve-
våbnet, 56.69.

afskedigelse af kontraktansatte officerer, 74.199.
afslag på afskedsansøgning, 74.84.
aktindsigt m.h.t. militært rapportmateriale,
73.166.
aktindsigt vedr. værnepligtiges tjenesteforseelser,
67.81, jfr. 69.14 og 72.19.
ankevejledning i h.t. militær retsplejelovs § 62,
56.159.
arresters tilstand, 65.158; 74.309, jfr. 75.56 og
76.29; 76.125.
behandling af tilskadekommen værnepligtig,
56.184.
beregning af værnepligtstid, 67.35.
berigtigelse af urigtige meddelelser til pressen,
55.54.
bygningstjenestens indkøb af skumslukningsg-
regater, 56.52.
bytning af lagner, håndklæder og skjorter, 66.66.
»cafeteriaordning«, 65.158, jfr. 66.18.
disciplinarmiddel for forsinkelse, 68.17.
eftergivelse af skat, 71.174.
eftersyn af værnepligtiges private ejendele, 67.53.
ekspropriation til militære formål, 57.234.
FN-tjeneste i udlandet, 66.64, jfr. 68.14.
forfremmelsesbedømmelser, 61.137.
forholdsattesters formulering:
flyverkommandoen, 55.97, jfr. 60.26.
søværet, 57.201, jfr. 60.26.
forskelsbehandling af værnepligtige, 68.44.
førelse af anholdelseshæft, 76.125.
hjemsendelse:
af math i flyvevåbnet, 55.97.
af officerselever, 55.54.
fra militærtjeneste, 61.174.
hjemsendelsespenge:
manglende forbehold ved udbetaling af hjem-
sendelsespenge, 56.159.
tilbageholdelse af hjemsendelsespenge, 58.182.
hjælp til værnepligtige, 57.65; 66.19; 68.38; 69.49,
83, jfr. 70.14; 74.397, jfr. 75.63.
hærens materielkommandos udflytning til Hjør-
ring ikke anset for forflyttelse, 72.124.
indkvarteringsforholdene på kaserner, 66.67;
67.52, 53; 76.450, jfr. 77.88 og 79.34.
kantineforhold, 67.52, 53.
klagevejledning, 82.104, jfr. 83.278.
kontradiktion ved afgørelse om forlænget tjene-
stetid, 82.104, jfr. 83.278.
kostforplejning, 68.75.
kystofficerers uddannelse, 61.137.
leje af kvarterer, 68.75.
munderingsoptællinger på stillepladsen, 65.154,
jfr. 66.17.

opbevaring af befalingsmandsskolens bedømmelsesmateriale, 70.28.
 oprettelse af kommunikationsknudepunkt, 69.59.
 overnatning hjemme, 70.66.
 psykiatrisk undersøgelse af værnepligtige væretægsarrestanter, 58.172.
 registrering af arrestophold, 74.309, jfr. 75.56 og 76.125.
 skjorter, 68.75.
 skriftligt svar på ansøgning, 62.38.
 støjgener på regimentsværksted, 75.190.
 talsmandsordning for værnepligtige befalingsmænd, 65.158, jfr. 66.18.
 tilbud til afskediget kontraktansat officer om civil beskæftigelse, 55.18.
 tjenestepligtserklæring, 74.84; 80.744.
 tyveri af motorcykel, 61.40.
 udbetaling af invaliditetserstatning til tilskadekommen værnepligtig, 59.116, jfr. 60.32.
 vagtarrestanters læsning, 63.95, jfr. 64.14.
 værneting for militær straffesag, 66.52.

Militærnægttere,

lægekonsultation i Kompedallejren, 57.72.
 udstationering til kommuner, 72.154, jfr. 73.32.

Miljøbeskyttelse,

beregning af klagefrister, 78.120, jfr. 79.51 og 81.321.
 etablering af nedsvivningsanlæg, 75.68.
 forbud mod afbrænding af haveaffald (miljøbeskyttelsesreglementets kap.4.4.1., 2. pkt.), 82.194, jfr. 83.280.
 foreningers klageberettigelse i h.t. miljøbeskyttelsesloven, 80.501, jfr. 81.339.
 forhåndsvarsling af påbud, 81.199.
 forskelsbehandling ved fastsættelse af bidrag til spildevandsanlæg, 84.111.
 godkendelse af flyveklub efter miljøbeskyttelsesloven, 77.686, jfr. 78.74, 80.36 og 81.321.
 godkendelse af særlig forurenende virksomheder, 80.746, jfr. 82.297.
 indklagedes adgang til at overvære støjmålinger, 77.153.
 landbrugsejendoms deltagelse i kommunal renovationsordning, 77.379, jfr. 78.54 og 79.40.
 lovliggørelse af spildevandsforholdene ved ældre dambrug, 84.131.
 offentlighedslovens §§ 11 og 12 ved igangsættelsestilladelser efter miljøbeskyttelseslovens § 72, stk. 4, 83.173.
 påbud om lovliggørelse af spildevandsforhold, 81.196.

tilbagekaldelse af påbud til restaurationsvirksomhed, 85.125.
 tilsyn med særlig forurenende virksomheder, 80.630, 746, jfr. 82.297.
 underretning af adressat efter miljøbeskyttelseslovens § 68, stk. 1, 81.196.
 ændring af lokale forskrifter, der strider mod miljøbeskyttelseslovgivningen, 77.625.

Mindrebedmlethed, se Boligstøttelovgivning.

Ministerialbog, se Navngivning.

Misvisende erklæring,

landbrugsministeriet, 64.89.
 politiet, 55.27.
 retslægerådet, 61.36.
 skyldråd, 57.191.
 statsbanerne, 57.89.

Modstridende afgørelser, 55.31, 91.

Monopolloven,

aktindsigt i monopolankenævnets sager, 76.147, jfr. 78.37.
 omfatter ikke danske virksomheders eksportforhold, 56.33.
 undersøgelse i h.t. monopollovens §§ 11 og 12, 61.104.

Monopoltilsynet,

handelsministeriets kompetence over for monopoltilsynet, 61.104.
 indkaldelser til møde i monopoltilsynet, 57.154.
 undersøgelse af optikbranchens forhold, 61.104.

Motorafgifter, hjemmelen for regeringens dispositioner over motorafgifter, 55.57.

Motorregistre,

oplysninger fra centralregisteret for motorkøretøjer om tidligere ejerforhold, 83.134.
 oplysninger fra motorregistre om registrerede motorkøretøjer, 59.27.

Motorsagkyndige,

indregistrering trods mangler, 55.91.
 syn af hyrevogn, 57.141.
 udstedelse af mangelsattest, 56.147, jfr. 57.24; 57.109.

Myndighedsmisbrug, anklagemyndighedens stilling til begæring om straffesag i h.t. rpl. § 726, stk. 3, 2. pkt., 57.148.

Naturfredning.

- adgang til private skove, 70.63.
- adgang til private strande, 82.212.
- afvejelse af hensyn ved naturfredning, 61.77.
- ankeberettiget i h.t. naturfredningslovens § 19, 61.51.
- dispensation fra strandbyggelinie, 55.31; 61.98.
- dispensation fra udstykningsforbud, 76.134.
- fjernelse af ulovligt opførte sommerhuse, 77.338, jfr. 79.39.
- forbud mod grusgravning, 74.408.
- fredningsnævns adgang til at dispensere fra overfredningsnævnskendelse, 61.51.
- genoptagelse af erstatningssag, afgjort under urigtige forudsætninger, 77.251.
- godkendelse af større el-anlæg, 80.244.
- klageberettigelse i h.t. naturfredningslovens § 58, stk. 1, 81.188, jfr. 85.221.
- naturfredningsrådets ekspeditionsform, 63.31, jfr. 64.14.
- omkostninger til advokatbistand i forbindelse med fredningssag, 75.113.
- overenskomst om arealerhvervelse i forbindelse med fredningssag, 74.46.
- overfredningsnævns adgang til at dispensere fra egen kendelse, 61.51.
- plejehjem uden tilladelse, 76.87.
- præcisering af fredningsservitut, 76.163.
- rørlægning af åbent vandløb, 80.294.
- skolebyggeri i strid med skovbyggelinie, 73.230.
- spørgsmål om fredningsmyndighedernes adgang til at betjene sig af overenskomst i stedet for at rejse fredningssag, 74.46, jfr. 76.27.
- taksationskommissionens kompetence, 75.216, jfr. 76.32.
- udstykningsforbud (deklaration om naturfredning), 76.134.

Navnebevillinger.

- adgangen til at antage hustrus pigenavn, 66.26.
- gebyr for navnebevillinger, 57.210.
- indhentelse af erklæring for udstedelse af navnebevillinger, 68.46.
- underretning om navnebevillinger, 59.41.

Navngivning.

- Eg som fornavn, 65.126.
- indførelse af fornavn i ministerialbogen, 58.234.
- Tani som fornavn til en pige, 83.161.

Notat, se *Sagsbehandling*, manglende notat.

Notis til sideordnede myndigheder af indstilling om bevilling, 56.68.

Næringslov, dispensation i henhold til § 15, stk. 1, § 9.52.

Næringsregistre, oplysninger fra næringsregistre, § 9.27.

Nævn.

- berigtigelse af meddelelse om afgørelse, 82.262.
- lovligheden af, at del af et nævn træffer afgørelse, 63.31, jfr. 64.14.
- medlems adgang til nævns dagsordener og hans udelukkelse fra møderne, 62.95.

Offentlige midler, se *Forskelsbehandling*.

Offentliggørelse af:

- administrativt fastsat ansøgningsfrist, 84.213.
- beslutning om fiskestop på fiskeriterritoriet ved Grønland, 80.470.
- cirkulærer m.v., 82.123.
- cirkulærskrivelse om behandling af ejerskiftesager, 58.157.
- forretningsordenen for:
  - ankenævnet vedr. vareforsyningsager, 55.102, jfr. 56.18.
  - arbejdsnævnet, 56.92, jfr. 57.24.
  - elektricitetsrådet, 58.178, jfr. 59.20.
  - invalideforsikringsretten, 55.93, jfr. 60.25.
  - ulykkesforsikringsrådet, 56.196.
- forslag til bygningsvedtægt, 65.36, jfr. 67.16.
- forslag til udlæg af privat fællesvej, 74.125.
- instruks om ydelse af de i folkeforsikringslovens § 60, stk. 1 a, nævnte hjælpemidler, 55.93, jfr. 60.25.
- monopoltilsynets undersøgelse af optikbranchens forhold, 61.104.
- politivedtægten for København, 59.146, jfr. 64.13 og 67.15.
- regulativ ang. boligtilsynsrådets og sundhedsstyrelsens virksomhed, 55.75.

Offentlighed, se *Aktindsigt*.

Offentlig konkurrence med privat erhvervsvirksomhed, 83.168.

Offentligt udbud, se *Licitation*.

Ønsætningsafgift.

- begrebet »byggedage« ved godtgørelse af omsætningsafgift, 71.46.

betalingstidspunktet for omsætningsafgift, 64.102.

frist for klage, 72.56; 73.28.

fritagelse for merværdiafgift, 74.91.

fritagelse for omsætningsafgift af brugt motorkøretøj, 66.61.

godtgørelse af omsætningsafgift vedr.:

atelier (nybyggeri eller tilbygning), 75.182.

tagetage, 71.58.

vandtårn, 65.144.

merværdiafgift på benzin til servicekørsel, 68.41.

merværdiafgift på varer, der ikke var toldbehandlet inden lovens ikrafttræden, 63.65.

returnering af varer, 80.533.

tilbagebetaling af omsætningsafgift, 63.23.

told- og momsfri indførsel af personbiler, 79.273.

Omtaksation, beskikkelse af landinspektør til ledelse af omtaksation, 57.212, jfr. 61.18.

Omtarifering, se *Toldvæsenet*.

Oplysningspligt, betydningen af diskretionstilsagn for oplysningspligt, 75.466.

Oprykning,

af tjenstemandsansatte gymnasielektorer, 81.55.

af »tjenstemandsansatte« ungdomsskoleinspektører, 84.204.

fra fuldmægtig til ekspeditionssekretær, 61.166, jfr. 64.13.

† *Opslag*,

angivelse af ansættelsesbetingelser i stillingsopslag, 73.152, 390, jfr. 74.43.

ansættelse af lærer med andet bifag end angivet i stillingsopslaget, 79.527.

ansættelse af to lærere efter samme opslag, 79.527.

honorarlønnede stillinger, 60.115.

internt opslag, 74.306, jfr. 75.55.

lektorstilling ved Københavns universitet, 71.119, jfr. 72.20.

stillinger som narkotikakonsulent, 73.192, jfr. 75.36.

stillinger som politibetjent, 73.390, jfr. 74.43 og 77.36.

tjenstemandsstillinger, 56.21; 57.123, 198, jfr. 61.18.

Opsættende virkning,

begæring indgivet efter udløb af klagefrist, 83.216, jfr. 84.255.

husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.

klage til den sociale ankestyrelse, 81.269; 83.216, jfr. 84.255.

klage til miljøankenævnet, 77.173.

klage til ombudsmanden, 55.87; 82.17.

klage til tilsynsråd, 73.197, jfr. 74.34.

offentlighedslovens §§ 11 og 12 ved afgørelser om opsættende virkning, 83.173.

påanket landsretsdom, 80.527.

Optikbranchen, monopoltilsynets undersøgelse af optikbranchens forhold, 61.104.

Optræden,

omnibuschaufførs optræden, 55.55.

polititjenestemandes optræden, 56.167; 57.157.

Optræningsforanstaltning, se *Beskæftigelsesforanstaltninger*.

Ordblindhed, diagnosticering af ordblindhed, 65.81.

Organisationer,

repræsentation i udvalg, 65.120.

repræsentation ved forhandlinger med regeringen, 65.99.

ret til at forhandle understøttelsesordning for ikke-pensionssikret personale ved KTAS, 83.78, jfr. 84.251; 85.57.

Overtræk på finansministeriets foliokonto i Danmarks nationalbank, 55.64.

Pantefoged, se *Skat*.

Parkeringsareal ved tilbygning, 74.113.

Parkeringsfondsordninger, 73.292, jfr. 74.40.

Partsmedvirken,

disciplinære foranstaltninger, 73.103.

dispensation fra byggebestemmelser, 74.56.

fri proces sager, 81.134.

matrikulær udskillelse eller udvidelse af offentlige veje, 73.301, jfr. 74.40 og 76.26.

opsættende virkning ved klage, 79.464.

revision af ejendomsvurderinger, 73.283.

skattesager, 75.610, jfr. 76.68 og 77.55; 81.71, jfr. 82.299.

ulykkesforsikringssager, 74.395, jfr. 75.62 og 76.30.

Se også *Sagsbehandling*, kontradiktion.

Partsoffentlighed, se Aktindsigt.

Pas,

oplysninger til private om, hvorvidt en person har fået udstedt pas, 59.169.
 personnummer, 78.205, jfr. 79.56 og 81.324.
 pligt til fremvisning af pas, 56.167.
 udstedelsesdato, 85.81.

Patentkommissioner, sagsbehandlingen i de særlige patentkommissioner, 60.189.

Pengesedler, se Danmarks nationalbank.

Pensionskasser,

dispensation m.h.t. bestyrelsens sammensætning, 56.86.
 overførelse af privat pensionsforsikring som betingelse for optagelse i pensionskasser, 56.134.
 se også *Forsikringsrådet.*

Plejehjem,

beregning af betalingen for ophold på plejehjem, 74.178.
 fiksations- og beskyttelsesmidler på plejehjem og hospitaler, 85.74.
 optagelse af patient fra en anden kommune på kommunens plejehjem, 77.443, jfr. 80.35 og 82.285.
 tilsyn med plejehjem, 72.144, jfr. 75.29.

Politi,

administrativ inddragelse af førerbevis (mangelende ædruelighed), 57.102.
 afgift ved bortlodninger, 58.227.
 afhøring:
 bidragssager, 57.206.
 børn, 56.131; 61.128, jfr. 66.15; 64.76; 70.72; 78.262, jfr. 79.61.
 diskretion ved afhøring af nabo, 64.72.
 færdselssager, 61.152, jfr. 62.15 og 63.14; 75.322, jfr. 76.35.
 patienter, 60.167.
 pr. telefon, 56.199.
 uden iagttagelse af rpl. § 807, stk. 3, 57.157; 58.222, 229; 59.167; 64.72.
 udenretslig afhøring af sigtede, 57.157; 58.222, 229.
 varighed af afhøring, 63.56, jfr. 71.17.
 afregning ved udpantning, 62.20.
 afsenderadresse på tilgelser, 61.124.
 afsoning af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.
 aftjening af værnepligt som betingelse for ansættelse, 73.390, jfr. 74.43 og 77.36.

aktindsigt i politirapport, 81.143.

anholdelse:

adgang til omklædning, 56.137.
 anholdts effekter, 76.305.
 beruset restaurationsgæst, 65.71.
 bøderestanter, 60.60; 62.35; 68.51.
 børn, 78.262, jfr. 79.61.
 fejl meddelelse om anholdelse, 57.95.
 fremstilling for fogden, 72.132, jfr. 77.31.
 omsorg for anholdts cykel, 62.85.
 skatterestanter, 59.185.
 til afsoning af bøde, 68.51.
 til fuldbyrdelse af dom, 72.243, jfr. 73.46.
 underretning af pårørende, 76.234, jfr. 78.40.
 ankevejledning i klagesager, 77.442.
 anmeldelse mod førere af motorkøretøjer for færdselsforseelser, 57.172.
 anmeldere:
 anonymitet, 64.68.
 fortid, 61.39.
 oplysning til pressen om anmelders navn, 84.88.

beføjelser ved afspærring af privat vej, 58.76, jfr. 60.31.

behandling af:

andragende, 60.116.
 besøgstilladelser, 61.150; 74.159.
 dyrplagerianmeldelse, 56.169; 66.30.
 eftersøgningssag, 57.196.
 færdselssager, 56.175; 58.213; 61.24, 152, jfr. 62.15 og 63.14.
 indstilling om ankeafkald, 57.162.
 prøveudskrivningssag, 61.42.
 straffesag mod kommuneassistent, 69.18.
 straffesag mod læger, 60.154.

belastende oplysninger fra politiet til udenlandske repræsentationer, 79.452, jfr. 80.86.

beslaglæggelse:

anholdts effekter, 76.305.
 forelæggelse for retten, 57.251, 254; 58.115, 222.
 forsegiing af dokumenter, 57.250.
 fortegnelse over det beslaglagte, 57.246; 58.222.
 første gennemsyn af papirer, 60.160.
 retskendelse til beslaglæggelse, 60.160.

bevaring:

erstatningsansvar for tyveri, 81.135, jfr. 83.270.
 motorvogn, 73.408, jfr. 74.45.
 renter af beløb, der var taget i bevaring, 55.27.
 samtykke eller retskendelse, 72.238, jfr. 73.44 og 74.33.
 tilbagelevering af aktiver efter konfiskationssags afslutning, 55.27.

- tilbagelevering af effekter, 56.150; 58, 115, 222; 62.30, 32.
- tilbagelevering af konfiskerede kunstværker, 61.176, jfr. 62.18.
- toldlovens § 126 (tidl. § 192), 62, 103, jfr. 65.18; 83.85, jfr. 85.224.
- bøder:**
- eftergivelse, 75.638, jfr. 76.69.
  - fuldbyrdelse, 60.60; 62.35.
  - inddrivelse, 59.157; 60.60.
  - tilbagebetaling, 79.137.
- detentioner:**
- børn, 78.262, jfr. 79.61.
  - detentionslokalers tilstand, 75.576, jfr. 76.64; 78.143, jfr. 79.52 og 81.324.
  - fjernelse af indretninger, der kan anvendes ved selvmordsforsøg, 75.595, jfr. 76.67 og 78.35.
  - regler vedrørende bl.a. anbringelse i detention, 73.69 og 190, jfr. 75.34 og 80.25.
  - tilsyn med detentionsanbragte, 73.69, jfr. 75.34, 77.33, 80.25 og 85.217.
- domfældts indsættelse til afsoning, 59.147.**
- døgnrapport, aktindsigt, 73.84.**
- efterretningstjeneste, 55.93.**
- findeløn, 56.195, 204; 64.114.**
- fingeraftryk:**
- af sigtede, 57.157.
  - fjernelse af fingeraftryk efter tiltalefrafald og frifindelse, 57.157; 81.131, jfr. 85.221.
  - som led i efterforskning, 74.237.
- fogedforbud, 80.226, jfr. 81.334 og 83.264.**
- fogedforretning:**
- bortsalg m.m. af udsatte effekter, 80.516.
  - fjernelse af udpantede effekter, 62.20.
- forelæggelse af voldssag for statsadvokaten, 57.214.**
- fotos:**
- af sigtede, 57.157.
  - fjernelse efter tiltalefrafald og frifindelse, 57.157.
  - som led i efterforskning, 74.254.
  - ved demonstrationer, 74.254.
- fuldbyrdelse af dom, 72.243, jfr. 73.46.**
- fuldbyrdelse af en betinget dom, 74.249, jfr. 75.50.**
- henvendelse på en bidragspligtigs bopæl, 57.206.**
- hundeloven:**
- opkrævning af hundeafgift, 57.93.
  - pålæg i h.t. hundelovens § 13, stk. 2, 58.176.
- indkaldelse af forsvarer til retsmøde, 61.123.**
- indsættelse til afsoning af bøder, 60.60; 62.35.**
- konfiskation:**
- tilbageholdelse af aktiver efter konfiskationssags afslutning, 55.27.
  - udenretslig konfiskation, 82.170, jfr. 83.280.
  - udlevering af konfiskerede varer, 61.176, jfr. 62.18.
- løsladelse af beruset person, 65.71.**
- magtanvendelse:**
- beruset restaurationsgæst, 65.71.
  - bøderestant, 68.51.
- meddelelse til pressen om anmelders navn, 84.88, jfr. 85.230.**
- meddelelse til pressen om verserende straffesag, 57.73; 59.35; 60.65; 64.119.**
- modtagelse af betaling fra anholdt restaurationsgæst, 65.71.**
- opgivelse af navn m.m. ved telefonisk henvendelse (rpl. § 750), 82.136, jfr. 83.278.**
- oplysninger:**
- i h.t. lov om offentlig forsorgs § 44, stk. 1, 59.156.
  - til private om, hvorvidt en person har fået udstedt pas, 59.159.
  - til udenforstående om et ældre indbrud, 59.193.
- opløsning af demonstration, 69.42.**
- personnummer i pas, 78.205, jfr. 79.56 og 81.324.**
- placering af færdselstavler på stranden, 66.70.**
- polititjenestemandes besøg hos varetægtsfængslet trods afhøringsforbud, 75.431.**
- ransagning:**
- beretning om ransagning, 57.246; 64.66.
  - efter eftersøgt bøderestant, 68.51.
  - efterladelse af besked, når ingen er hjemme, 75.419, jfr. 76.53.
  - eftersyn af garderobeskab er ransagning, 60.125.
  - erklæring efter rpl. § 799, stk. 7, 82.140.
  - formkrav til samtykke til ransagning, 62.32.
  - »gennemsyn« af lejlighed, 76.136.
  - henstilling om indskærpelse af formforskrifterne vedr. ransagning, 57.243, jfr. 58.37.
  - tilkaldelse af vidner ved ransagning, 57.245, 249, 252, 255; 58.66, 222; 60.165; 62.32; 64.66.
  - tilkendegivelse af øjemedet med ransagning, 57.246, 250, 253.
- rapporter:**
- affattelse af rapporter, 55.93; 56.153, jfr. 57.25; 56.187, 199, 204; 57.145, 196; 58.222, 229; 59.167; 60.169, 172.
  - anførsel om evt. samtykke til bevaringstagelse, 72.238, jfr. 73.44 og 74.33.
  - anførsel om rpl. § 807, stk. 3, 64.72.
  - anførsel om tilbageleveringsbegæring, 72.238, jfr. 73.44.
  - oplæsning og vedståelse af rapporter, 67.72.

- optagelse af rapporter forud for påbud i h.t. politivedtægten, 57.188.
 rekonstruktion af bortkommet rapport, 59.33.
 tidspunktet for optagelse af rapport, 56.111, 200.
 rutinetimer ved fornyelse af førerbevis, 59.24.
 rækkefølgen af efterforskningskridt, 60.166.
 salg af motorvogn på tvangsauktion, 73.408, jfr. 74.45.
 selvmordstruede, fratagelse af beklædningsgenstande, 75.595, jfr. 76.67 og 78.35.
 straffeattester, det retlige grundlag for udstedelse, 85.89.
 straffesag ikke tilstrækkeligt oplyst, 69.18.
 tilsigelser:
 afhøring, 57.206; 61.124.
 afsenderadresse på tilsigelser, 61.124.
 bidragssager, 57.206.
 fuldbyrdelse, 66.46; 67.37; 75.315, jfr. 76.35 og 78.33.
 lukkede tilsigelser, 66.82.
 overladelse af tilsigelser til andre myndigheder, 59.185.
 retsmøde, 60.159, 173.
 titulering, 81.158.
 vidner i domsmandssag, 61.178.
 værnepligtssager, 61.124.
 tilskadekomst i tjenesten, 60.200.
 tilsyn med prøveløsladts overholdelse af et vilkår for løsladelsen, 59.195.
 tvangsindlæggelse af sindssyge, 57.190.
 udbetaling af vidnegodtgørelse, 60.42.
 udenlandske nummerplader, 73.408, jfr. 74.45.
 udlån af akter fra en politimæssig efterforskning til en kommunalbestyrelse, 74.161, jfr. 78.29.
 udtalelse om skyldspørgsmålet, 57.73; 59.35.
 udtalelse om valg af forsvarer, 69.72, jfr. 70.13.
 underretning:
 af anmeldere og sigtede, 55.99, jfr. 56.17; 56.126, 212; 61.30, jfr. 63.13; 61.39; 62.32; 63.22.
 om verserende straffesag, 61.148, jfr. 65.18.
 undersøgelse af en pølsevogn, 60.39.
 vicepolitiinspektørs vidneforklaringer, 69.72.
- Politibekendtgørelser.**
 hjemmelen for udstedelse af midlertidige politibekendtgørelser, 59.52.
 uvedkommende hensyn ved udstedelse af politibekendtgørelser, 63.24.
- Politilovene,** politiets adgang til at udstede midlertidige bekendtgørelser, 59.52.
- Politirapporter,** se *Politi*.
- Politisager,** værneting ved politisager, 57.29.
- Polititilsyn,** hjemmelen for opkrævning af betaling for polititilsyn, 56.70.
- Politiitjenestemænd,**
 sager mod politiitjenestemænd for myndighedsmisbrug, 57.148.
 tiltale mod politiitjenestemænd, 58.213, jfr. 59.21.
- Politiundersøgelse,**
 berettigelsen af politiundersøgelse foranlediget af:
 forvaringsanstalt, 57.197.
 revisionsdepartement, 57.96.
 berettigelsen af politiundersøgelse mod læger, 60.158.
- Politivedtægt,**
 forholdet mellem politivedtægt og valgagitationsbekendtgørelse, 72.201, jfr. 73.36.
 offentliggørelse af politivedtægt, 59.146, jfr. 64.13 og 67.15.
 påbud i h.t. politivedtægt, 57.188.
 uddeling af propaganda ved kaserne, 75.427, jfr. 77.45.
- Postvæsenet,**
 ansvar for udbetalinger, 85.146.
 betaling af omsætningsafgift ved giro, 64.102.
 dækning af ekstraudgifter ved omdeling af et blad, 59.162.
 erstatning for forsinkelse, 64.111.
 forhøjelse af portotaksten for distriktsblade, 65.141.
 indberetning til tjenestested om overtræk af løngirokonti, 73.247, jfr. 74.36.
 interne auktioner, 80.481, jfr. 81.338.
 kvittering for ikke indbetalt beløb, 69.103.
 posttjenestemænds rådighed over frimærkebeholdninger, 59.37.
 tjenstlig tilkendegivelse over for personale ved Københavns postterminal, 84.159.
 udbringelse af underfrankerede forsendelser til ankenævnet for de københavnske huslejenævn, 84.235.
- Praksis,**
 godkendelse af særlig sagkyndige konsulenter (moderniseringsstøtte), 81.174.
 hjemmel for kommunernes gebyropkrævning ved ejendomsoplysninger, 80.658.

- ændring af administrativ praksis, 67.28; 75.635; 76.358, jfr. 77.81; 78.299; 80.564, 638, jfr. 81.342; 83.163; 84.171.
- Pressen,*
adgang til rådhus uden for almindelig åbnings-
tid, 83.101.
dementi af udtalelser i pressen, 58.85.
pressemøder, 64.119.
straffekaktion mod dagblad, 84.156.
udtalelse om pressen, 61.74.
Se også *Meddelelse til pressen*.
- Privat arbejde* for overordnet i tjenestetiden, 55.33.
- Privat fællesvej,*
afspærring af privat fællesvej, 58.76, jfr. 60.31.
fejl i forbindelse med bekendtgørelse om udlæg af
privat fællesvej, 74.125.
- Proportionalitetsprincippet,* zonelovstilladelse til ud-
stykning af skovarealer, 85.129.
- Provsteret,* se *Folkekirken*.
- Præstegårde,* se *Folkekirken*.
- Prøveløsladelse,* se *Fængselsforhold*.
- Psykiatrisk undersøgelse* af værnepligtige varetægts-
arrestanter, 58.172.
- Påbud,*
forhåndsvarsling efter miljøbeskyttelseslovens §
68, stk. 2, 81.199.
om ikke at rette henvendelse til Danmarks natio-
nalbank, 58.225; 59.202.
optagelse af rapport forud for meddelelse af på-
bud i h.t. politivedtægt, 57.188.
stærkstrømsreglementets § 119 c, 68.26.
sundhedsvedtægt om nedbringelse af ulemper,
70.26, jfr. 71.17.
Se også *Forbud*.
- Pålæg,* se *Lovhjemmel*.
- Påtalebegæring* i h.t. straffelovens § 275, stk. 2,
74.290, jfr. 75.54.
- Påvisningsret,* se *Udpantning*.
- Radiolicens,* se *Danmarks radio*.
- Ransagning,* se *Politi*.
- Redningsskibet »Vestkysten«,* tilsyn med fyr m.m. i
Thyborøn kanal, 58.195.
- Referat,* se *Sagsbehandling*.
- Regionplanlægning,* se *Lands- og regionplanlægning*.
- Registrering af revisorer,* se *Autorisationsordning*.
- Rekurs,* se *Anke*.
- Religionsfrihed,* se *Anerkendte trossamfund*.
- Religionsundervisning,* se *Folkeskolen*.
- Renter,*
beløb, der var taget i bevaring af politiet, 55.27.
ekspropriationserstatning, 69.16.
ekstra skattebeløb (1 pct. mdl.), 66.54.
erstatning i h.t. ulykkesforsikringsloven, 58.45.
for sent indbetalt spiritusafgift, 72.59, jfr. 73.29.
for sent udbetalte ydelser til offentligt ansatte,
77.167, jfr. 78.47, 79.36 og 81.320.
ikke renter ved tilbagebetaling af arveafgift,
77.226, jfr. 80.35.
kloakbidrag, 79.504.
kontant købesum ved det offentlige ejendoms-
handler, 75.444.
tilbagebetaling af arveafgift, 68.21.
tilbagebetaling af moms, 82.71, jfr. 84.246.
tilskadekomsterstatning, 56.157.
- Restaurationsloven,* lukketidsbestemmelser, 81.88,
jfr. 82.299.
- Retsbogsudskrifter,* fremsendelse af retsbogudskrifter
til et vidne, forinden dette afhøres i retten, 56.104.
- Retshjælp,* se *Fri proces*.
- Retskraft,* erstatningsdoms retskraft i forhold til
klage til byggestyrelsen over afgørelse i h.t. bygge-
loven, 82.51, jfr. 83.275.
- Retslægerådet,*
akter bortkommet under cirkulation, 59.62.
misvisende erklæring, 61.36.
- Retsplejeloven,*
§ 726, stk. 3, 2. pkt., se *Myndighedsmisbrug*.

§ 750, se *Politi*.

§ 807, stk. 3, se *Politi*.

Revisionsdepartementer, se *Rigsrevisionen*.

Revisorer,

adgang til at være eksekutorer, 71.51.

klage over eksamensbedømmelse, 77.416, jfr. 78.56.

Rigsrevisionen,

2. revisionsdepartements behandling af en sag, 57.96.

frafald af krav i dødsbo efter kassebetjent, 71.138, jfr. 72.21 og 77.25.

revisionen af Danmarks radios regnskaber, 66.33, jfr. 67.16.

tilbagebetaling af for meget betalt skifte- og arveafgift, 75.100.

Rutebiler, se *Goodwill*.

Rygeforbud, se *Danske statsbaner*.

Råstofloven,

afslag på tilladelse til råstofindvinding på havbunden, 84.116.

afslag på udvidelse af lovligt påbegyndt grusgravning, 74.416.

anmeldelse om indvinding af sten, grus og sandforekomster i h.t. råstofloven, 74.408.

forholdet til lov om landbrugsejendomme, 75.235.

konfiskation ved ulovlig råstofindvinding, 77.615, jfr. 78.73 og 79.47.

vilkårsfastsættelse, 77.317, jfr. 78.51.

Sagsbehandling,

advokatbistand til møde i et ministerium, 62.39.

afgørelses formulering, 83.105.

afgørelse vedr. ansøgning ikke straks meddelt ansøgeren, 77.365.

afskedigelse af funktionær, 57.164, jfr. 59.17; 72.172.

afslag på mødedeltagelse kan ikke begrunde afvisning af realitetsbehandling, 73.207.

akter bortkommet, 59.62; 61.27; 82.84.

anke i stedet for ny begæring om invalidepension, 61.154; 62.85.

anmodning om drøftelse af en sag, 61.75; 69.95; 71.183; 72.172, 213; 81.71, jfr. 82.299.

ansøgning:

om fritagelse for at aflægge den alm. filosofiske prøve, 61.47.

om omlægning af betalingsterminer, 59.67.

til skatteråd vedr. ligningen, 59.63.

bedømmelsesudvalg, 72.115, 182, jfr. 75.30; 77.464, jfr. 78.59.

behandling af anmodning om aktindsigt i invalidepensionssag, 81.301, jfr. 82.305 og 83.275.

bekendtgørelse af bidragsresolution, 85.93.

bekendtgørelse af eksamenskarakterer, 83.251.

berostillelse af sager, 57.179; 58.219; 59.26; 60.47, 111; 61.27; 62.97; 63.100; 64.62; 65.143; 66.31; 67.38; 68.54.

besigtigelse:

beboelsesforbud, 71.66, jfr. 72.19.

byggesag, 68.87.

huslejenævns besigtigelse, 72.49.

underretning om besigtigelse, 74.408; 82.204.

bisidder ved møde, 65.125.

ekspropriationssagers matrikulære berigtigelse, 72.180, jfr. 73.33.

erindringsskrivelsers besvarelse, 72.212, jfr. 73.40 og 78.26; 74.82, 359, jfr. 76.30; 74.429, jfr. 75.64.

fejlagtig meddelelse om afgørelse, 82.262.

fejlagtig oversendelse, 75.77.

fejlekspeditioner i bidragsag, 69.90.

fejlekspeditioner i skilsmisssag, 67.19.

fykopiens anvendelse, 56.200; 62.83.

genoptagelse af berostillet sag, 68.97.

hastesagers mærkning, 57.196.

henlæggelse:

af ukspederet sag, 57.213; 58.38; 61.42; 63.34; 67.42.

uden underretning, 56.124; 57.94.

hjemmelsangivelse, 81.214.

hjemvisning, 81.88, jfr. 82.299; 84.179.

høring:

andragende til skatteråd om lempelse i ligningen, 59.63.

høring af biskoppen ved besættelse af provstestilling, 81.168.

høring af skolebestyrelse ved afskedigelse af skoleleder, 75.202.

høringsprocedure, 72.216; 73.122.

mangelfuld høring, 63.38.

oversendelse i stedet for høring, 56.124.

tilsidesættelse af høringsforskrifter, 73.139; 80.645, jfr. 84.242.

ufuldstændig høring, 71.38.

undladelse af høring, 55.121; 56.51; 57.131, 138; 58.56, 161, 241; 64.93; 73.103; 77.279; 83.105.

unødvendig høring, 58.211.

- ved dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31, stk. 1, 61.117.
- ved dispensation fra overfredningsnævnskendelse, 61.51.
- indhentelse af akter ved rekursbehandling, 71.41.
- indhentelse af oplysninger om praksis hos underinstans, 72.209, jfr. 73.39.
- indhold af efterfølgende begrundelse, 83.57, jfr. 84.251.
- indkaldelse af forbigående ansøgere om tillægsgjord i h.t. statshusmandsloven til forhandling, 57.231, jfr. 60.26.
- intern kompetencefordeling, 61.101.
- journalisering af indkommet post straks efter modtagelsen, 74.193.
- klager over eksaminer, 77.399, jfr. 78.55.
- klager over læger, 73.156, jfr. 78.28, 80.25 og 81.315.
- kommunale myndigheders adgang til at udtale sig, 60.55; 66.48.
- kontradiktion:
- afgørelse om opsættende virkning, 79.464.
  - afskedigelsessag, 75.202; 78.169; 80.623; 83.21, jfr. 84.249.
  - anmodning om kontradiktion ikke imødekommet, 72.35.
  - anvendelse af et nyt og skærpet bedømmelsesgrundlag, 84.139.
  - arbejdsløshedsdagpenge, 85.25.
  - bedømmelse af universitetsspeciale, 83.251.
  - byggesag, 74.56; 76.206, jfr. 78.39 og 79.31.
  - disciplinærsag, 76.223, jfr. 77.58.
  - dispensation fra kravet om landbrugsuddannelse, 85.121.
  - ejendomsvurderinger, 73.283, jfr. 74.39.
  - familieretssager, 74.311; 82.124, jfr. 85.223.
  - foreløbige beslutninger om hjælpeforanstaltninger over for børn, 75.494, jfr. 79.25, 80.32 og 81.319.
  - forhåndsvarsling efter miljøbeskyttelseslovens § 68, stk. 2, 81.199.
  - fredningssag, 84.123.
  - fri proces sager, 81.134.
  - fængselssager, 73.399, jfr. 74.44.
  - genoptagelse af samkvemsretssag, 82.151.
  - klagesager, 73.103; 81.126.
  - matrikulær udskillelse af vej, 73.301, jfr. 74.40 og 76.26.
  - nye oplysninger, 72.40; 73.86.
  - optagelse på universitet, 74.103.
  - orientering af parter om kontradiktionspraksis, 82.124, jfr. 85.223.
  - overfredningsnævnsager, 76.163.
  - sag om embedstelefon, 71.184.
  - samkvemsretssag, 82.151.
  - skattesager, 75.610, jfr. 76.68 og 77.55.
  - supplerende udtalelse ved læreransættelse, 78.705.
  - tilbagebetaling af arbejdsløshedsdagpenge, 82.32.
  - tilladelse efter naturfredningslovens § 43, 80.294.
  - ulykkesforsikringsager, 74.395, jfr. 75.62 og 76.31.
  - underretning om fremgangsmåden ved behandlingen af sager om tilladelse til erhvervelse af landbrugsjendomme, 81.182.
  - kontrol med sagernes rettidige ekspedition, 57.175; 58.189; 60.94; 61.27; 74.184, jfr. 77.41 og 78.30; 74.359, jfr. 76.30; 74.429, jfr. 75.64; 75.175.
  - krav til rådighedsvurderinger efter arbejdsløshedsforsikringslovens § 62, 85.38.
  - krænkende formulering af skrivelse fra en socialforvaltning, 83.259.
  - lejlighed til at udtale sig over for amtsskatteråd, 71.113.
  - lejlighed til at udtale sig over for landshøvdingen, 72.163.
  - lejlighed til at udtale sig over for lokalnævn, 76.192, jfr. 77.57.
  - lejlighed til at udtale sig over for minister, 81.71, jfr. 82.299.
  - lokalnævnsformand nægtet modtagelse af to breve fra en klager, 85.114.
  - mangelfuld vejledning i sag om lån til beboerindskud, 73.351.
  - mangelfuld vejledning i ægteskabssag, 67.22.
  - mangelfuldt oplyst før afgørelsen, 57.62; 58.73; 61.22; 68.37; 69.18, 100; 71.184; 72.148, jfr. 74.27; 73.252, jfr. 74.37; 73.367, jfr. 74.41; 75.134, 299, jfr. 76.33; 77.195, jfr. 78.48; 78.302, jfr. 79.63; 80.623, 746, jfr. 82.297, 81.118, 291, jfr. 82.304; 83.105, 131, 192, jfr. 84.254; 85.105.
  - mangelfuldt svar, 73.351; 76.192, jfr. 77.57; 82.84.
  - manglende besvarelse:
    - af ansøgning, 55.111; 56.133; 57.137; 58.38, 63, 246; 59.41, 132; 61.23, 33; 70.86; 71.87.
    - af erindringskrivelse, 56.173; 57.175, 219, 228, 233; 58.63, 159, 216, 221; 59.25, 167; 61.115; 63.36, 62, 63; 63.100; 65.97; 66.51; 67.102; 71.38, 142; 72.35; 73.103; 74.82; 75.77, 175; 76.382, jfr. 77.84; 77.288, jfr. 78.51; 79.177, 243, jfr. 80.70 og 81.328; 79.469 jfr. 81.331; 80.294, 556, jfr. 82.296; 83.32; 85.163.

- af skrivelse, 56.119; 57.161, 212, jfr. 61.18; 58.154, 177; 59.49, 56; 60.81; 61.24; 62.89; 63.77; 65.39, 124; 67.42, 95; 68.84; 69.42; 71.105, 140; 72.163, 213; 77.104.
- af spørgsmål om hjemmel, 70.55.
- manglende erindring, 55.96; 61.42; 63.27.
- manglende iagttagelse af reglen i lov om offentlig forsorgs § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.
- manglende journalisering, 59.198, jfr. 60.34; 61.27; 64.92; 74.429, jfr. 75.64.
- manglende notat i journalen om, hvorvidt en skrivelse er besvaret, 59.159; 74.184, jfr. 77.41 og 78.30.
- manglende notat om forhandlinger eller samtale, 57.119; 58.216; 59.47; 60.47, 187; 61.132; 63.39; 68.96; 70.21; 71.126, jfr. 72.21; 77.288, jfr. 78.51; 80.674.
- manglende notat om mødedeltagerne ved fagråd, 71.186, jfr. 72.25.
- manglende notat om udøvelse af tilsyn, 80.630.
- manglende orientering, da sagsbehandlingen trak ud i arbejdsdirektoratet, 83.27.
- misvisende erklæring, 61.36; 72.177; 77.464, jfr. 78.59.
- mundtlig besvarelse, 80.674.
- nedrivning af bygninger i »Christiania«, 74.56.
- orientering af ansøgere og klagere, når sagsbehandlingstiden trækker ud, 82.20.
- personligt møde, 69.95; 74.67; 80.231.
- referat af rejseinspektørs undersøgelse, 59.74.
- referat bør indeholde bemærkning om, hvorfra oplysningerne stammer, 57.231.
- rekonstruktion af bortkommet sag, 59.29, 33; 61.42.
- resolution om genindsættelse forlagt, 59.25.
- restancekontrol i arbejdsdirektoratet, 83.32.
- restancekontrol omfatter alle sager, 80.385.
- rykning uanset henstand med tilbagebetaling af uddannelsesstøtte, 82.271.
- røgobservationer ved klager over røgreguleringer, 57.62.
- sekretærs manglende orientering af kommissionsformand, 71.105.
- skatterådskendelses form, 71.108, jfr. 75.28.
- skattevæsens behandling af sag om underholdsbidrag, 65.130.
- skriftligt svar, 62.38; 63.39, 100; 64.110; 68.96; 80.674.
- skrivelsers sproglige form, 71.65.
- socialudvalgs manglende initiativ over for folkepensionist, 72.74.
- specifikation af ekspropriationserstatning, 65.24; 69.33.
- tavshedspligt, 61.174, jfr. 62.18.
- tidspunktet for afgørelse af spørgsmål om opsættende virkning, 81.269.
- tilbageholdelse af oplysninger over for anden myndighed, 57.88.
- tilførsel til beslutningsprotokol for kommunalt udvalg, 76.127.
- tilsagn om udsættelse med afsoning ikke påført sagen, 59.147.
- trykfejl i eksamensopgaver, 63.29, 30, jfr. 65.19.
- udateret notat og påtegning, 57.191.
- udbetaling af løn, 61.132.
- udlån af akter, 62.83.
- udtalelsers form, 55.92; 57.102, 118; 59.35; 61.74, 104; 65.114; 70.51, 75; 72.182, jfr. 75.30; 74.219; 84.123.
- ufyldstgørende besvarelse, 55.89, 92; 57.138, 234; 59.22, 24, 37, 140; 64.129.
- ufyldstgørende oplysningsgrundlag i sag om byrådsmedlems udtræden p.g.a. sygdom, 81.118.
- underretning:
- af ansøgere, 71.87; 72.58.
- af modpart om indbringelse af afgørelse for ankenævn, 82.32.
- af parts repræsentant, 78.113.
- om afgørelse, 61.77.
- om berostillelse, 72.110; 74.359, jfr. 76.30.
- om beskikkelse af forsvarer i prøveudskrivningssag, 61.191, jfr. 62.17.
- om bidragsresolution, 85.93.
- om bortkommen sag, 83.32.
- om eksamenskarakter, 83.251.
- om forhøjelse af ejendomsvurdering, 74.297, jfr. 75.55 og 76.29.
- om gebyr ved bistand fra udenrigstjenesten, 62.21.
- om genoptagelse af råstofsag, 82.186.
- om, hvornår svar kan ventes, 71.140; 72.18, 189, jfr. 73.36; 73.103; 74.429, jfr. 75.64; 75.643, jfr. 76.69; 78.735, jfr. 80.60; 79.243, jfr. 80.70 og 81.328; 80.556, jfr. 82.296; 80.674, 691; 82.20.
- om landskatterettens kendelser, 81.69.
- om navnebevilling, 59.41.
- om nedsættelse af kommission, 55.120.
- om oversendelse til anden myndighed, 55.91, 107; 73.197, jfr. 74.34; 76.382, jfr. 77.84.
- om sagsbehandling, 72.212, jfr. 73.40 og 78.26; 79.177.
- om salg af invalidebil, 75.420, jfr. 76.54.
- om verserende straffesag, 61.148.
- overordnede myndigheders afgørelser meddeles direkte den, hvem afgørelsen vedrører, 56.122.

- pligt for kommunal vejbestyrelse til at orientere vejbestyrelse i nabokommune, 76.388.
- til anmeldere og sigtede, 55.99, jfr. 56.17; 56.126, 212, jfr. 61.18; 61.30, jfr. 63.13; 61.39; 62.22; 63.32.
- til bidragsberettiget vedr. løntilbageholdelsesdekret, 63.60.
- til klagere, 55.63; 56.124; 57.94, 131, 179; 82.20.
- til skatteyder om påtænkt forhøjelse af indkomstansættelser, 73.337.
- til skatteyderes repræsentanter om skatterådsafgørelser, 58.191.
- til varetægtsfanger om nægtet udlevering af breve, 65.33.
- ved dispensation fra strandbyggelinie, 61.98.
- undervisningsministeriets sagsbehandling, 71.152, jfr. 72.22; 74.103; 80.674.
- undladt afholdelse af offentligt annonceret møde, 84.139.
- urigtig citering i afgørelse, 64.108.
- varsling forud for skærpelse til skade for klager, 77.153.
- vurderingskommissions behandling af erstatningssag, 71.105.
- se også *Aktindsigt*, *Ankevejledning*, *Begrundelse*, *Behandlingstid* og *Partsmedvirken*.
- Samkvemsret**,
børnepsykiatrisk undersøgelse, 80.164.
forældremyndigheden er hos tredjemand, 56.209, jfr. 57.26.
forældremyndigheden udøves af tredjemand, 62.62.
kontradiktion og mundtlighed, 74.311; 82.151.
med barn uden for ægteskab, 77.621, jfr. 78.73 og 79.48.
transportudgifter og medvirken ved besøg, 80.580.
vejledning under vilkårsforhandlinger, 57.118; 67.22.
- Sandflugt**, dispensation fra fredningsbestemmelser, 69.29.
- Sanering**,
»forsanering« og forhåndstilsagn om statsstøtte, 76.306, jfr. 77.74.
ændring af forudsætninger for godkendelse af saneringsplan, 76.73.
- SAS**, indberetningspligt for statsrepræsentanterne i SAS, 61.156.
- Seminarier**, se *Skolevæsen*.
- Separations- og skilsmisssager**,
affattelse af vilkårene i skilsmissebevillinger, 55.56, jfr. 57.23.
afgørelse af spørgsmål om forældremyndighed, 71.70.
behandling af separations- og skilsmisssager, 59.122; 60.35, 36; 67.19.
enkepensionsreglerne, 56.186; 64.79.
erklæring fra børne- og ungdomsværn vedr. forældremyndighed, 68.88.
fatsatte eller aftalte vilkår, 55.56, jfr. 57.23; 69.58.
fremskaffelse af medskyldserklæring fra tredjeanden, 67.19.
fuldstændigt protokollat, 57.118.
manglende erklæring fra fremmed statsborger om anerkendelse af dansk bevilling, 56.125.
skilsmissebevilling uden mægling og vilkårsforhandling, 56.114; 59.132, jfr. 64.13.
underholdsbidrag til børn, 57.174.
vejledning m.h.t. aftaler om samkvemsret, 57.118; 67.22.
Se også *Underholdsbidrag*.
- Sigtede**, se *Politi*.
- Sikkerhedsforanstaltninger**, ændringer i eller ophævelse af sikkerhedsforanstaltninger truffet i medfør af § 38, stk. 2, i straffeloven af 1866, 55.17; 56.16; 57.23.
- Sikkerhedsforvaring**, se *Fængselsforhold*.
- Sikringsanstalten**, forbedring af forholdene på sikringsanstalten, 72.191, jfr. 75.30.
- Sindssyge**,
administration af lommepege til patienter på statshospital, 73.90.
anvendelse af bælte, 72.148, jfr. 74.27; 74.224, jfr. 75.46; 74.364, jfr. 75.59 og 76.30; 83.105.
domstolsprøvelse af tvangsindlæggelse af sindssyge, 56.192, jfr. 58.30; 58.235; 65.35; 83.118, jfr. 85.225.
ekspeditionstiden for beskikkelse af tilsynsværge for tvangsindlagte sindssyge, 57.190; 58.40.
farlighedsdekreter skal normalt være skriftlige, 73.65.
forespørgsel vedr. tilsynsværge ved tvangsindlæggelse af sindssyge, 58.191.
forholdene på den lukkede del af Frederiksberg hospitals psykiatriske afd., 74.364, jfr. 75.59 og 76.30.
indlæggelse på Sct. Hans hospital, 67.78.

- klager over uberettiget magtanvendelse, 74.224, jfr. 75.46.
- lobotomering af sindssyge, 74.167, jfr. 75.43 og 82.283.
- meddelelse til folkeregistre om indlæggelser og udskrivninger, 74.176.
- patienters adgang til ophold i fri luft, 73.128, jfr. 75.33.
- samtykke til chokbehandling og lobotomering af sindssyge, 57.39, jfr. 58.32.
- sindssygelovens rækkevidde i forhold til mindreårige, 83.118, jfr. 85.225.
- tilsynsværger for sindssyge, tvangsindlagt før 1938, 57.127, jfr. 58.34.
- tvangsbehandling af sindssyge, 74.167, jfr. 75.43 og 82.283.
- tvangsforanstaltninger over for patienter på psykiatriske hospitaler, 79.408, jfr. 80.80; 83.105.
- tvangsendlæggelse af sindssyge, beregningen af 5-dages fristen i retsplejelovens § 469, stk. 2, 65.34.
- vold mod sindssyge, 55.79.
- Skat.*
- administrative bestemmelser vedrørende fritagelse for kirkelige afgifter, 57.256.
- af ekspropriationserstatning, 68.56.
- afskrivning på pianists flygel, 79.520, jfr. 80.90 og 82.292.
- afsoning af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.
- anvejledning, 75.323, jfr. 77.43.
- ansættelse for mellemprioriteten, 73.134; 77.414, jfr. 78.55.
- anvendelse af selskabsskattelovens § 12, 73.215, jfr. 77.34 og 80.26.
- befordringsfradrag for invalider, 66.87.
- beregning af skattebøder i h.t. kontrolloven, 60.119.
- beskatning af pristalsreguleringsbeløb, 79.197, jfr. 81.327.
- bødeforelæg i skattesager, 80.201, jfr. 81.332.
- dobbelt personfradrag til enker, 77.593, jfr. 78.62, 79.47 og 83.262.
- dobbelt personfradrag til forsørger af uddannelsessøgende barn, 74.283, jfr. 76.29.
- eftergivelse af skat for værnepligtige, 71.174.
- ejendomsskyldpromillen ved kommunesammenlægning, 66.22.
- »fikserede« vedlæg, 75.126.
- fjernelse af bilag i skattesag, 69.18.
- flyvende personel, vejledende anvisning, 83.95, jfr. 85.224.
- fradrag af renter, 72.197, jfr. 73.36.
- fradrag for gensidigt aftalte børnebidrag, 79.513.
- fradrag for løbende ydelser, 75.195.
- fradrag for medhjælpende hustru, 73.321, jfr. 74.41.
- fradrag for merudgifter ved arbejde i udlandet, 75.640.
- fradrag for skat, betalt i udlandet, 71.82, jfr. 75.27.
- fradrag for vedligeholdelsesudgifter vedr. fast ejendom, der udlejes en del af indkomståret, 79.322, jfr. 81.331 og 82.292.
- fristen i statsskattelovens § 30, stk. 5, 57.131; 58.241; 60.117.
- frister for ligningsarbejdet i Københavns og Frederiksberg kommuner, 75.307, jfr. 77.43.
- fritagelse for skattekontrollovstillæg, 73.195, jfr. 75.36.
- frivillige indbetalinger af forskudsskat, 75.114.
- henlæggelse til investeringsfond, 67.28.
- henstand med betaling af skat, 75.299, jfr. 76.33.
- inndrivelse af amtstueskatter, 66.83.
- inndrivelse af ejendomsskat, 76.315, jfr. 77.74.
- inndrivelse af skat i forbindelse med udbetaling af erstatning i henhold til ulykkesforsikringsloven, 57.137.
- indeholdelse af A-skat ved strejke- og lockoutunderstøttelser, 81.63, jfr. 83.267.
- inhabilt skatterådsmedlem, 79.457, jfr. 80.86 og 81.331.
- klagevejledning i skattesager, 79.123.
- kørselsregnskaber, 66.79, jfr. 67.18.
- landbrugsejendom (»lystgård«), 74.293, jfr. 75.54; 76.390, jfr. 77.85.
- landsskatterettens afslag på genoptagelse, 85.61.
- landsskatterettens ændring af en skatteansættelse, 57.240.
- lavt privatforbrug, 82.87, jfr. 85.223.
- lejeværdi og fradrag for driftsudgifter for ejendom, der delvis anvendes til erhverv, 68.24.
- løntilbageholdelse til dækning af skat, 59.104; 63.92; 64.64, 108, 117; 65.44; 67.87; 68.75; 70.25.
- meddelelse om modregning i overskydende skat, 77.693, jfr. 78.75.
- modregning for ægtefællens skatterestance, 66.63.
- modregning i børnetilskud til inddrivelse af skat, 65.44.
- modregning i løn til inddrivelse af skat, 64.117; 65.44.
- modregning i overskydende skat for ægtefælles A-skatterestance, 79.310.
- nedslag i renteindtægter m.m., 65.80.
- omlægning af betalingsterminer for statsskat, 59.67.
- opkrævning af skjult kommuneskat over bl.a. el-prisen, 72.101, jfr. 75.29 og 76.23.

oplysningspligt i h.t. kontrollovens § 8, 59.168, 170; 61.94.
 overførsel af personfradrag ved sømandsskat, 72.158, jfr. 73.32 og 74.29.
 pantefogdens forhold til fogden, 75.599, jfr. 76.68.
 procentgodtgørelse af overskydende skat, 83.91.
 procenttillæg til restskat, 72.113, jfr. 73.29 og 74.25; 74.371, jfr. 75.60; 83.93.
 refusion af udgifter til bankgaranti, 82.77.
 renter af ekstra skattebeløb, 66.54.
 renter af for sent betalt skat, 82.80, jfr. 83.277.
 retsforligs betydning, 73.157.
 sagsbehandling ved landsskatteretten, 72.233, jfr. 73.43, 75.32, 77.32, 78.27 og 80.25.
 skattekontrollovens § 6, stk. 1, 78.196.
 skattemæssigt fradrag for advokatudgifter til skatte-sag, 80.451, jfr. 82.295.
 skattepligt under ophold i Grønland, 68.46.
 skattevalg, 55.80.
 skatteydere adgang til at rette formelle fejl, 67.28.
 skødet's fordeling af købesummen ikke bindende for skattevæsenet, 58.73.
 skønsmæssige ansættelser, 57.240; 58.179; 74.302, jfr. 75.55; 75.625; 76.77; 80.548, jfr. 81.339 og 83.265; 81.73.
 statens ligningsdirektorats instruktion af de underordnede ligningsmyndigheder, 75.126.
 statsskattedirektoratets udlevering til arbejdsgivere af skatteoplysninger, 76.200, jfr. 77.57.
 tilbagebetaling af skat, 56.151; 57.213, 256; 82.84.
 tilsigelser til skatterestanter, 59.185; 64.61.
 udenlandsk lotterigevinst, 61.44.
 udpantning i ægtefælles ejendele, 74.87.
 udpantningsgebyrer, 65.44.
 udsættelse med indgivelse af selvangivelse, 73.195, jfr. 75.36.
 underholdsbidrag, 65.130.
 undladelse af tiltale i h.t. kontrollovens § 13, 61.72.
 urigtig opgivelse af funktionærs løn, 55.26.
 vederlag for løbende ydelser, 75.195.
 ændring af praksis, 78.299.
 ændring af skatteberegning, 69.102.

Skatteråd.

afgørelse i strid med landsskatterettens kendelse, 60.64.
 andragende om lempelse i ligningen, 59.63.
 ekspedition af sager, 57.131, 178, 183; 58.241; 59.198, jfr. 60.34; 60.78; 62.37; 63.77.
 frister for ligningsarbejdet ved Københavns og Frederiksberg skatteråd, 75.307, jfr. 77.43.
 inhabilitet for medlemmer af skatteråd, 75.387.
 manglende begrundelse, 63.77.

partsoffentlighed, 68.22; 70.91.
 refusion af bankgaranti p.g.a. mangelfuld sagsbehandling, 82.77.
 skatteydere krav på at afgive forklaring for det samlede skatteråd, 60.117; 73.337; 74.354, jfr. 75.58; 75.610, jfr. 76.68; 77.95.
 skønsmæssig indkomstansættelse, 74.302, jfr. 75.55; 76.77.
 underretning til skatteyderes repræsentanter, 58.191.

Skattevalg. se Skat.

Skibsfører, styrmænd udelukket fra at fungere som skibsfører ved statsbanernes færger, 58.248.

Skoleafgift, hjemmelen for skoleafgift for udenbys elever i højere kommunale skoler, 56.201, jfr. 57.26 og 59.16.

Skoleblade. se Censur.

Skolebyggeri.

ekspropriation til skolebyggeri, 75.533, jfr. 76.62 og 77.47.
 igangsætningstilladelse til skolebyggeri, 68.63.
 ulovligt opført skolebyggeri, 73.230.

Skolevæsen.

ansættelse af straffede personer, 71.84, jfr. 72.20 og 73.21.
 befodringsgodtgørelse til skoleelever i friskoler, 77.712, jfr. 79.49.
 etablering af skolebusbefordring, 75.242.
 flytning af børn ved omlægning af skoledistrikter, 70.15.
 forældrebetaling til elever's deltagelse i skolerejser, lejrskoleophold, praktik m.v., 80.345, jfr. 83.265.
 fremgangsmåden ved besættelsen af skolelægestilling, 57.123.
 genoptagelse på seminarium, 75.119.
 inddragelse af hidtidige stillinger ved indgåelse af skoleforbund, 60.95, jfr. 61.20.
 inhabilitet ved besættelsen af rektorstilling på seminarium, 82.267.
 kandidaters og magistres optagelse på pædagogikumkursus, 77.611, jfr. 78.72.
 nedlæggelse af seminarium, 71.87.
 optagelse i statsskoles realafdeling, 65.111.
 pensionsretlige forhold for lærere ved Europaskolerne, 78.508, jfr. 79.72 og 80.50.
 reglerne om skoleerklæringer, 71.93, jfr. 77.25 og 80.24.

- reparationspraktik (bekg. 555/1975, § 19, stk. 3), 75.212.
- spørgsmål, om usaglige hensyn blev tillagt betydning ved besættelsen af lærerstillinger, 78.705, jfr. 79.48.
- tilbagekaldelse af befordringsgodtgørelse, 85.213. Se også *Folkeskolen*.
- Skovbyggelinie*, se *Naturfredning*.
- Skove*,
- almenhedens adgang til private skove, 70.63.
  - klage over ulovlig hugst, 69.91.
  - ophævelse af fredskovpligt, 76.347, jfr. 78.44.
  - skovlovens regel om bebyggelse, 73.125, jfr. 77.33.
- Skumslukningsaggregater*, indkøb af skumslukningsaggregater, 56.52.
- Skyldråd*,
- besigtigelse af ejendomme, 57.191; 74.297, jfr. 75.55 og 76.29.
  - generel forhøjelse af ejendomsværdien, 57.128.
  - medlemmernes habilitet, 57.63, jfr. 58.33.
  - underretningspligt, 74.297, jfr. 75.55 og 76.29.
  - vurderingssagers behandling, 72.189, jfr. 73.36.
- Skøn*,
- boligforholds betydning ved skøn over vandforbrug, 74.79.
  - ikke-udøvelse af pligtmæssigt skøn, 58.68, 150; 75.182; 78.387; 81.291, jfr. 82.304; 83.185.
  - konkret skøn i:
    - invalide- og folkepensionssager, 65.22.
    - sager om personligt tillæg (varmehjælp), 80.409.
    - sager om underholdshjælp, 69.83, jfr. 70.14.
    - vejledende retningslinier, 76.324, jfr. 77.75 og 80.41.
  - kvalificerede hensyn ved afgørelser om pressens adgang til råduse uden for almindelig åbningstid, 83.101.
  - retningslinier for godkendelse af adoptanter, 76.358, jfr. 77.81; 77.537.
  - retningslinier for tildeling af personligt tillæg, 77.135.
  - sagkyndigt skøn, 59.59.
  - teknisk skøn, 55.87.
  - trafikpolitisk skøn, 71.116.
  - ulovligt skøn, 69.52.
  - urimeligt skøn, 60.60; 61.54; 62.35; 63.43; 64.103, 111, 129; 70.15.
  - vejledende udtalelse om udøvelse af skøn, 74.79.
- Sociale boligforetagender*,
- udstyknig af sociale boligselskabers ejendomme i ejerlejligheder, 78.91.
  - valg af beboerrepræsentanter i sociale boligforetagender, 59.113, jfr. 60.32.
- Socialindkomst*,
- anvendelse af aktuelle indkomstforhold i stedet for socialindkomst, 84.197.
  - anvendelse af socialindkomst ved ændring af skattepligtig indkomst, 84.197.
- Sommerhusbebyggelse*,
- afslag på tilladelse til helårsbeboelse, 78.302, jfr. 79.63.
  - forbud mod udstykning til sommerhusbebyggelse, 65.135.
  - i strid med ekspropriationsplaner, 66.31.
- Sommerhusudlejning*, erhvervsmæssig, 73.306.
- Sparebeviser*, indløsning af beskadigede sparebeviser, 62.22.
- Spilleautomater*, se *Kommuner*.
- Stagiaires-overenskomst*, administration af stagiaires-overenskomst, 57.138.
- Statens erstatningsansvar*, se *Erstatning*.
- Statens forligsmænd*, indgriben i overenskomstforhandling, 83.64.
- Statens forsøgsmejeri*, offentlig konkurrence med privat erhvervsvirksomhed, 83.168.
- Statens jordlovsudvalg*, se nu *Jordlovsudvalget*.
- Statens kunstfond*,
- medlemskab af repræsentantskabet for statens kunstfond, 74.88, jfr. 77.40.
  - tildeling af produktionspræmier, 73.252, jfr. 74.37.
  - 3-årigt arbejdsstipendium til forfatter, 77.440.
- Statens ligningsdirektorat*, se *Statsskattedirektoratet*.
- Statens skibstilsyns* dispensationspraksis, 65.100.
- Statens åndssvageforsorg*,
- behandling af klager over voldsanvendelse m.v., 73.103.
  - bæltefiksering og isolation, 75.594, jfr. 77.53.

børnehospitalet i Vangede, 79.246, jfr. 80.75, 81.329, 82.291 og 83.264.
 centralinstitutionen Brejning, 75.347, jfr. 76.40.
 centralinstitutionen Ebberødgård, 75.571, jfr. 76.64; 78.319, jfr. 79.65.
 centralinstitutionen Hald Ege, 76.420, jfr. 77.86 og 78.45.
 centralinstitutionen Lillemosegård, 79.246, jfr. 80.75, 81.329, 82.291 og 83.264.
 centralinstitutionen Ribelund, 79.229, jfr. 80.70 og 81.327.
 centralinstitutionen Vodskov, 75.631, jfr. 76.68, 78.37, 79.29, 80.33 og 81.319.
 forsorgscentres behandling af klienters udskrivningsbegæring, 76.332.
 forsorgscentres bistandspligt vedr. invalidepension o.lign., 76.220.
 Gl. Bakkehus-sagen, 59.56.
 køb af en ejendom, 61.180, jfr. 62.19.
 lokalinstitutionen Løgumgård, 79.229, jfr. 80.70 og 81.327.
 lokalinstitutionen Rødbygård, 76.399, jfr. 77.85 og 78.44.

Statsbanerne, se *Danske statsbaner*.

Statshospitaler, se *Sindssyge*.

Statslån til boligbyggeri,

gebyrbegunstigelse ved statslån til boligbyggeri, 57.35.
 medregning af arkitekthonorar i anskaffelsessummen ved beregning af statslån til boligbyggeri, 56.213.
 omfanget af kommunegaranti for statslån til boligbyggeri, 56.79.

Statsradiofonien, se *Danmarks radio*.

Statsskattedirektoratet,

behandling af klager over underordnede skattemyndigheders sagsbehandling, 75.610, jfr. 76.68 og 77.55.
 formuleringen af skrivelser til skatterådene om ændring i ansættelser, 65.145.
 vurderingssagers behandling, 72.189, jfr. 73.36.

Statsskolehjem,

besøg på statsskolehjem, 73.268, jfr. 74.38, 75.38 og 79.21.
 »Bølgård«, 74.310, jfr. 75.57 og 77.41.

Statsungdomshjem.

besøg på statsungdomshjem, 73.268, jfr. 74.38, 75.38 og 79.21.
 »Bråskovgård«, 73.272, jfr. 74.38, 75.39, 79.22 og 80.26.
 isolation af elever på »Sølager«, 74.341, jfr. 75.57; 78.660.

Stemmegaffel-sagen, se *Folkeskolen*.

Stempelafgift,

betydningen af en mundtlig aftale vedr. stempelafgift, 73.266.
 stempelfrihed ved salg af statslånhuse, 57.35.
 særlig adgang til domstolsprøvelse, 83.87, jfr. 84.252.
 transport af ejerpantebreve, 79.155, jfr. 81.326.
 vejledning om domstolsprøvelse i sager om stempelafgift, 74.238, jfr. 75.49.

Stempelpapirhandel, bestyrelse af stempelpapirhandel under forhandlerens fravær, 58.255.

Strandbyggelinier,

dispensation i h.t. naturfredningslovens § 25, stk. 1, 61.77, 98.
 fjernelse af ulovligt opførte sommerhuse, 77.338, jfr. 79.39.
 frivillig fjernelse af huse opført i strid med strandbyggelinier, 74.72, jfr. 76.27.
 ved havnearealer, 61.77, 98.

Styrelsesloven, se *Universiteter*.

Sukker, se *Koncession*.

Sundhedscertifikater ved eksport af spisekartofler, 55.63.

Sundhedskommissioner,

godkendelse af sanitære installationer i forbindelse med udstykningssag, 73.359.
 hundestøj ved butikcenter, 72.72.
 indenrigsministeriets kompetence over for sundhedskommissioner, 66.92.

Sundhedsstyrelsen,

administrationen af apotekerlovens § 34, 67.58, jfr. 72.19.
 afslag på aktindsigt i sagkyndig rådgivers udtalelse, 84.67.
 iværksættelse af politiundersøgelse mod læger, 60.158.
 klagebehandling ved bæltefiksering, 83.105.

ordination af euforiserende stoffer, 67.65.
udvalgsarbejde, 81.126.
vejledningspligt over for en læges patient, 59.69.

Sundhedsvedtægter,

affattelse af sundhedsvedtægter for landkommuner, 55.103.
forholdet mellem sundhedsvedtægter og vandforsyningsloven, 66.92.
kravene ifølge sundhedsvedtægter til drikkevandsforsyning og spildevandsafledning, 73.359.
pålæg om nedbringelse af ulemper, 70.26, jfr. 71.17.
vejledning om klagefrist, 74.130.

Sundholm, se Bistandsloven, sager før bistandsloven.

Supplementsunderstøttelse til fhv. kordegn, 68.23.

»Sverigespengene«, se *Fordeling af offentlige midler.*

Sygekasseforhold, se Sygesikring.

Sygesikring,

adgang til børnetandpleje på kommunal klinik udelukker tilskud fra sygesikring, 75.280, jfr. 76.33.
begravelseshjælp, 56.72.
betingelser for lønarbejderdagpenge, 62.36, jfr. 63.14.
bidragydende medlems ret til begravelseshjælp gennem sygekassen, 56.72.
forvarets overførelse til ydende medlemskab, 58.80.
hjælp til kiropraktorbehandling, 70.36.
ikke udbetaling af genkøbsværdien ved udtræden af sygekassen, 56.72.
kiropraktorbehandling, 70.36.
løntilbageholdelse til dækning af sygekasserestance, 68.43.
takster for behandling på rigshospitalet, 68.28, jfr. 71.17.
tilbagebetaling af sygekassekontingent, betalt efter at have taget fast ophold i Grønland, 74.286.
ændring af sygesikringslovens § 9, 80.404, jfr. 81.337.

Særfængsel, se Fængselsforhold.

Sønæringsbevis, praksis m.h.t. dispensation til søofficerer af reserven fra reglerne om sønæringsbevis, 56.188, jfr. 57.25.

Takstnedsættelser, se Danske statsbaner.

Tavshedspligt,

55.125, 173; 61.174, jfr. 62.18; 66.43, jfr. 67.16; 69.59.
diskretionstilsagn i narkoinstitutioner, 75.466.
forligsinstitutionen, 82.36.
kommunale tilsynsmyndigheders kompetence til at tage stilling til kommunalbestyrelsesmedlemmers krænkelse af en tavshedspligt, 81.93.
offentlighed kontra tavshedspligt i miljøbeskyttelsessager, 77.362.
oplysning fra centralregisteret for motorkøretøjer om tidligere ejerforhold, 83.134.

Teaterrådet,

sagsbehandling ved indstillinger om teaterstøtte, 75.257, jfr. 76.33.
udtalelser i ansættelsessager, 79.469, jfr. 81.331.

Teatre,

ansættelse af teaterleder, 79.469, jfr. 81.331.
kollektiv ledelse, 79.212.
Se også *Det kgl. Teater.*

Teologisk embedseksamen, emnekrædsordning, 70.55.

Tilbagebetaling,

arveafgift, se *Arve- og gaveafgiftsloven.*
boligsikring, se *Boligtøttelovgivning.*
børnetilskud, 80.184.
daginstitutionsbetaling, se *Daginstitutioner.*
enkepension, 84.185.
folkepension, 84.177; 85.173.
forskudvis udlagt børnebidrag, 81.280, jfr. 83.282 og 85.223.
hjælp efter bistandsloven, se *Bistandsloven*, afsnit III.
løn m.v., se *Løn.*
lån efter bistandsloven, se *Bistandsloven*, afsnit V.
meddelelse om omfanget af tilbagebetalingspligt (bistandsloven), 83.213.
omfanget af tilbagebetalingskrav af sygedagpenge, 85.188.
told, se *Toldvæsen.*
ungdomsydelse, 82.252.

Tilbageholdelse,

hjemsendelsespenge, 58.182.
politiets tilbageholdelse af værdipapirer til dækning af skat, 55.27.

Tilbagekaldelse,

afgørelse om brandsikring, 79.415.

befordringsgodtgørelse til skoleelev, 85.213.
begunstigende forvaltningsafgørelse, 78.684;
80.552; 81.285; 82.147, 248; 83.221, 251;
85.213.

beslutning om udnævnelse i tjenestemandstil-
ling, 80.332.

bevilget personligt tillæg (varmehjælp), 83.221.

fejlagtig meddelelse om afgørelse, 82.262.

indstilling vedr. apoteksbevilling, 80.758, jfr.
81.343.

»natbevilling«, 79.559.

nedsættelse af bevilget ungdomsydelse, 81.245.

påbud til restaurationsvirksomhed vedr. støj,
85.125.

socialudvalgs omgørelse af socialforvaltningens
tilsagn om hjælp efter bistandsloven, 85.181.

ændring af tjenestemandsansættelse til overens-
komstansættelse, 80.307.

Tilbagevirkende kraft.

forflyttelsesregler med tilbagevirkende kraft,
74.133, jfr. 76.27.

portoforhøjelse med tilbagevirkende kraft, 65.141.

Tilbud, statens trykningskontors indhentelse af til-
bud, 68.67.

Tilhold, se *Forbud* og *Påbud*.

Tillidsmand for evnesvag, ikke-umyndiggjort person,
58.58, jfr. 59.19.

Tillægsjord, se *Jordlovsudvalget*.

Tilsigelse, se *Politi*.

Tilskudsdeklaration, aflysning af tilskudsdeklaration,
58.192.

Tilsyn,

med det sociale institutionsområde, 80.677, jfr.
83.265.

med handelsskoleundervisningen, 57.109.

Tilsynsværger,

ekspeditionstiden for beskikkelse af tilsynsværger
for tvangsendlagte sindssyge, 57.190; 58.40.

for internerede i h.t. straffeloven af 1866, § 38, stk.
2, 55.17; 56.16; 57.23, 127.

for tvangsendlagte sindssyge før 1938, 57.127, jfr.
58.34.

forespørgsel til personer, der tvangsendlægges, om
ønske m.h.t. tilsynsværger, 58.191.

vejledning af tilsynsværger, 72.145, jfr. 74.27 og
77.31.

Se også *Fængselsforhold*.

Tiltale,

frafald af tiltale mod læger, 60.179.

ikke tiltale vedr. anlæg af Tune lufthavn, 74.119.
mod læger, 60.174.

undladelse af tiltale mod polititjenestemand,
58.213, jfr. 59.21.

Tinglysning,

byplanvedtægt, 69.57.

ekspeditionsfristen i tinglysningslovens § 16, stk.
4, 67.54.

foreløbig tinglysning af landvindingsbidrag,
58.43, jfr. 65.16.

tingfæstning, 84.71.

Tjenesteattest, se *Funktionærer*.

Tjenestebefaling, ændring af bekendtgørelse ved cir-
kulære, 71.58.

Tjenestebolig,

indflytning i og indretning af tjenestebolig, 55.40.
leje ikke fastsat for tjenestebolig, 55.39.

manglende finanslovhjemmel til oprettelse af tje-
nestebolig, 55.35.

udflytning af tjenestebolig, 72.163.

Tjenesteforseelser, se *Tjenestemandssager*.

Tjenestefritagelse,

advarsel inden tjenestefritagelse, 56.132.

for cheffingenør, 56.40.

Tjenestemandsafskedigelse, se *Afskedigelse*.

Tjenestemandskommissionen af 1965, repræsentation
i tjenestemandskommissionen af 1965, 66.60.

Tjenestemandssager,

afgørelse uden tjenstligt forhør, 59.76; 76.223, jfr.
77.58.

afskedigelse af præst som disciplinær straf, 84.92.
afskrift af afgørelse vedrørende disciplinærsag,
58.186.

aktindsigt, 79.184.

bisidders indlæg, 76.250, jfr. 77.64.

forelæggelse af indberetning om tjenesteforseelse
for vedkommende tjenestemand, 57.229;

59.125.

indberetning om officers optræden under en straffesag, 59.125.
 indberetning om straffedom, 76.223, jfr. 77.58.
 indgivelse af afskedsansøgning i forbindelse med disciplinærsag, 58.183.
 indsendelse af notits efter tjenstligt forhør, 56.177.
 klages overgang til behandling som disciplinærsag, 65.150.
 kontradiktion, 76.223, jfr. 77.58.
 mangelfuldt grundlag for ikendelse af disciplinær straf, 75.282; 77.207; 80.428.
 mod fængselsfunktionær, 68.48.
 ophævelse af degradation i forbindelse med disciplinærsag, 78.654.
 plejepersonale givet lussinger, 59.56.
 påtale uden disciplinærundersøgelse, 63.73; 76.223, jfr. 77.58.
 slægtnings forklaring til brug for en disciplinærsag, 58.128.
 udlevering af notat vedrørende tjenesteforseelser, 62.51.
 udlån af materiale fra en politimæssig efterforskning til kommunalbestyrelse, 74.161, jfr. 78.29.
 udtalelse til pressen, 70.75.
 underretning om afgang, 63.63.
 undervisningsassistents modtagelse af cigaretter af studerende, 55.150.
 urigtig fremstilling i rapport, 55.93.
 valg af disciplinær straf efter tjenstemandslovens § 24, 80.492.
 vold mod sindssygepatient, 55.79.

Tjenestemandstillinger,

ansættelse af lærer med andet bifag end angivet istillingsopslaget, 79.527.
 ansættelse af to lærere efter samme opslag, 79.527.
 behandling af for sent indkomne ansøgninger, 69.79.
 besættelse af tjenstemandsstillinger uden opslag, 57.198, jfr. 61.18.
 bortlovning af tjenstemandstillinger, 63.44, jfr. 64.14.
 forflyttelsesregler, 74.133, jfr. 76.27.
 fortrinnsret for (kommunal) tjenstemand på ventepenge, 81.117.
 frist ved opslag af tjenstemandsstillinger, 69.79.
 fristen for indgivelse af ansøgning om stilling, 78.475, jfr. 79.68 og 80.49.
 ikke-udøvelse af pligtmæssigt skøn vedr. ansøgers kvalifikationer, 83.185.
 inddragelse af stillinger ved indgåelse af skoleforbund, 60.95, jfr. 61.20.
 indstilling og udnævnelse af konsulenter for særundervisningen, 59.149, jfr. 61.19.

kriterier ved besættelse af provstestilling, 81.168.
 mundtlig meddelelse om udnævnelse i tjenstemandsstillinger, 80.332.
 omklassificering af stillinger, 77.355, jfr. 78.53; 84.204.
 oprykning fra fuldmægtig til ekspeditionssekretær, 61.166, jfr. 64.13.
 prøvetid ved ansættelse i højere stillinger, 56.40.
 sag om forlængelse af lærers prøvetid, 77.658.
 stationsforstandere inden for DSB, 75.393, jfr. 76.44.
 trusler over for ansøger, 71.76.
 udnævnelse af overtoldinspektør, 65.47.
 udnævnelse af professor, 76.267, jfr. 77.72, 79.33 og 83.262.
 urimeligt ikke at ansætte overlæge, 64.129.
 utilfredsstillende sagsbehandling i socialstyrelsen, 74.429, jfr. 75.64.
 ændringer i tjensteforretningers omfang og beskaffenhed, 58.195; 75.393, jfr. 76.44 og 79.23; 78.99; 80.527.
 Se også *Opslag*.

Tjenstemænd,

advokatvirksomheds forenelighed med ansættelse i det offentlige tjeneste, 68.50.
 anke af den foresattes bedømmelse i forbindelse med forfremmelsesansøgning (DSB), 73.257, jfr. 74.37 og 75.38.
 anvendelse af institutioners brevpapir, 79.97.
 beregning af pensionsalder, 75.340, jfr. 77.45.
 brug af offentlige midler til egen fordel, 55.35.
 brug af underordnet personale i egen interesse, 55.40, 41.
 decorum-krav for ansættelse som præst i folkekirken, 72.29.
 ejerforhold til telefon, 71.184.
 enkepensionsret – ændring ved aftale mellem parterne, 82.58, jfr. 83.276.
 feriepenge for formiddagsstilling, 68.61.
 flyttegodtgørelse, 78.226.
 folkepension til tjenstemænd, der som følge af strafbar handling afskediges uden pension, 58.188, jfr. 59.20 og 60.31.
 forflytelse af skibsinspektør, 73.135.
 forflyttelsesbegrebet, 72.124; 78.99.
 forholdet mellem tjenstemandslovens § 60, stk. 2, og § 60, stk. 7, 73.257, jfr. 74.37 og 75.38.
 forhøjelse af fradrag for naturalydelse til tjenstemænd, 60.44.
 funktionsvederlag til byggeadministrationschef, 67.107.
 genindtrædelse efter at have været uden for nummer, 58.183.

godtgørelse for bortfaldet ferie, 66.78, jfr. 67.18.
 hærens materielkommandos udflytning til Hjør-
 ring ikke anset for forflytelse, 72.124.
 indhold af aftale med tjenestemandorganisation
 uoverensstemmende med det faktisk aftalte,
 75.155.
 indtægtsgivende bibeskæftigelse uden for statstje-
 nesten, 59.140; 60.181; 67.38.
 jubilæumsanciennitet, 75.79.
 kommunal tjenestemandskøb af kommunal ejen-
 dom, 72.155, jfr. 74.28; 85.70.
 kvalificeret svagelighedspension, 82.230.
 kvalifikationstillæg stillet i udsigt ved ansættel-
 sen, 82.216.
 ligeløn for tjenestemænd, 56.140.
 livsforsikringer som pligtig enkeforsørgelse,
 85.204.
 officerers tjenesteplichtserklæring, 74.84; 80.744.
 officerselevers ansættelse som tjenestemænd,
 55.54.
 omklassificering af »tjenestemandsansatte« ung-
 domsskoleinspektører, 84.204.
 oplysningspligt ved afmelding fra tjeneste, 85.147.
 opnormering – forvaltningsfaglig afgangseksa-
 men, 76.205, jfr. 77.57.
 oprykning af tjenestemandsansatte gymnasielek-
 torer, 81.55.
 orlov til u-landsfrivilliges ægtefæller, 84.223, jfr.
 85.232.
 pensionsretlige forhold for lærere ved Europasko-
 lerne, 78.508, jfr. 79.72 og 80.50.
 posttjenestemænds rådighed over frimærkebe-
 holdninger, 59.37.
 renter ved forsinket betaling, 77.167.
 samordningsfradrag, 70.102.
 statens krav i dødsbo efter kassebetjent, 71.138,
 jfr. 72.21 og 77.25.
 stationsforstandere inden for DSB, 75.393, jfr.
 76.44 og 79.23.
 sygdom ved udløb af tjenestefrihedsperiode,
 80.560, jfr. 81.340 og 82.296.
 tidspunkt for ansættelse, 56.128.
 tilbagebetaling af for meget udbetalt ydelse,
 72.37; 81.82.
 tilbagebetaling af samordningsfradrag, 81.223.
 tilbagevirkende kraft for bestillingstillæg, 62.100.
 tjenestefrihed for at afgive vidneforklaring, 67.77.
 trussel om afsked, 63.89.
 udelukkelse af »politiske« medarbejdere ved
 Danmarks radio fra »højtaler og skærm«,
 81.206.
 udvalgsarbejde, 81.126.
 underretning om verserende straffesag, 61.148.

understøttelsesordning for ikke-pensionssikret
 personale ved KTAS, 83.78, jfr. 84.251; 85.57.
 ventepenge til politiassistent, 78.99.
 ventepenge til stationsforstandere inden for DSB,
 75.393, jfr. 76.44 og 79.23.
 ytringsfrihed, 56.74.
 ændring af tjenestemandsansættelse til overens-
 komstansættelse, 80.307.

Toldvæsen,

accept af varebetegnelse, 69.64.
 afgiftsfri rustbeskyttelse af biler, 80.329, jfr.
 81.334.
 anmodning om drøftelse af toldsag, 61.75.
 antidumpingtold, 62.39.
 bevaringstagelse i henhold til toldlovens § 126
 (tidl. § 192), 62.103, jfr. 65.18; 66.27; 83.85, jfr.
 85.224.
 formulering af afslag, 63.23.
 frist for regulering af told- og afgiftsbeløb, 73.147.
 kompetence i tarifieringsspørgsmål, 62.27.
 krav om afskedigelse af tre tobakssælgere på pri-
 vate Øresundsboåde, 60.87.
 mineralvandsafgift – generel fritagelse gennem-
 ført på grundlag af dispensationsregel, 80.565,
 jfr. 81.340.
 modtagelse af bøder, 64.70.
 renter af for sent indbetalt spiritusafgift, 72.59, jfr.
 73.29.
 tilbagebetaling af told ved:
 fejl tarifiering, 62.27, 28.
 fejl værdiansættelse, 60.114.
 udførsel af importerede kunstgenstande,
 64.108.
 unkladelse af at forevise bevilling, 61.54; 63.43.
 unkladelse af EFTA-toldbehandling, 63.43.
 ændring af praksis, 62.72.
 told- og momsfri indførsel af personbiler, 79.273.
 toldfrihed for rejsende, 68.77, jfr. 69.14.
 toldfritagelse i henhold til toldtariffens kap. 84,
 bestemmelse 5, 62.93; 64.81.

Torsdags-modtagelse, 69.32.

Trossamfund, se Anerkendte trossamfund.

Tvangsindlæggelse, se Sindssyge.

Tøjhusmuseet, 55.33.

Uddannelsesstøtte.

afviklingsordning fastsat af hypotekbanken, 84.207, jfr. 85.232.
 båndlagt formues betydning for støttetildeling, 73.318.
 erklæring om brud med hjemmet, 68.34.
 forældreindkomsts betydning for støttetildeling, 74.350, jfr. 75.58; 76.185.
 rentetilskud/misligholdelse af tilbagebetalingsordning vedr. studiegæld, 84.207, jfr. 85.232.
 rykning uanset henstand med tilbagebetaling, 82.271.
 sanktioner ved misligholdelse af lån, 73.411, jfr. 76.26.
 til faglig oplæring, 76.229, jfr. 77.60 og 78.39.

Udenrigstjenesten.

Blechingberg-sagen, 59.76.
 gebyr ved bistand fra udenrigstjenesten, 62.21.

Udlændinge.

anbringelse af domfældte udlændinge indtil overførsel til hjemlandet, 71.104, jfr. 73.21.
 anvendelse af indsats pengemidler til betaling af hjemsendelse i h.t. udlændingelovens § 14, 74.227, jfr. 75.46.
 arbejdsløshedsunderstøttelse til udlændinge, der ikke kan dansk, 81.27.
 begrebet »politisk flygtning«, 71.32.
 begrundelse for afslag på EF-opholdsbevis, 85.97.
 betydningen af »papirløst ægteskab« for opholds- og arbejdstilladelse, 75.582.
 bortfald af opholds- og arbejdstilladelse, 76.237, jfr. 77.61; 81.144; 82.145.
 familiesammenføring – dokumentation, 83.120.
 familiesammenføring – ægteskab, 80.176.
 flygtningenævnet:
 beskikkelse af advokat, 85.103.
 opholdstilladelse efter udlændingelovens § 7, stk. 1, nr. 2, 85.105.
 valg af advokat, 85.103.
 højskoleophold, 78.76.
 inddragelse af opholds- og arbejdstilladelse, 82.147; 83.128.
 information af gæstearbejdere, 75.340, jfr. 76.40.
 midlertidig opholdstilladelse, 85.86.
 opholdstilladelse til gæstearbejders barn, 80.100.
 opholdstilladelse til hustru, der ikke var fyldt 15 år, 79.95.
 opholds- og arbejdstilladelse til amerikanske desertører, 70.95.
 opholds- og arbejdstilladelse til homoseksuel, 80.120.

opholds- og arbejdstilladelse til udlændinge, 77.129, 269.
 overtrædelse af udlændingeloven, 77.148, jfr. 79.36; 82.143.
 praksisændring vedr. midlertidig opholdstilladelse, 85.86.
 udvisning – til hvilket land, 78.288, jfr. 82.289.
 udvisning af mexikaner, 77.710.
 udvisning af udlændinge efter strafudståelse, 76.324, jfr. 77.75 og 80.41.
 udvisning efter dom for narkotikahandel, 78.435, jfr. 80.41 og 82.289.
 udvisning efter udlændingelovens § 2, stk. 1, nr. 6, 80.406.
 udvisning p.g.a. misbrug af euforiserende stoffer, 77.608, jfr. 78.63, 79.47 og 82.287.
 udvisning p.g.a. strafbare forhold, 77.483, jfr. 78.59; 82.156, jfr. 83.279.
 udvisning p.g.a. svig, 83.125.
 udvisning trods dom til psykiatrisk behandling, 81.152.
 uægteskabeligt samlivs betydning ved udvisning, 71.92.

Udpankning.

afregning og fjernelse af effekter ved udpankning, 62.20.
 for skat i ægtefælles ejendele, 74.87.
 genstanden for udpankning for ejendomsskat, 76.315, jfr. 77.74.
 opkrævning af gebyrer for udpankning, 65.44.
 pantefogdens forhold til fogden, 75.599, jfr. 76.68.
 skyldneres påvisningsret ved udpankning for amtstueskatter, 57.150, jfr. 58.35.

Udstykningsloven.

amtsråds behandling af udstykningssag, 63.36.
 deklaration om forbud mod bebyggelse som betingelse for udstykningstilladelse, 67.102.
 forbud mod udstykning i h.t. landsbyggelovens § 5, stk. 2, 65.135.
 hegn mod offentlig vej som betingelse for udstykningstilladelse, 66.44.
 lovlig vejadgang som betingelse for udstykningstilladelse, 63.85, jfr. 65.19; 72.65.
 skelforandring i landzone, smh. by- og landzone-lovens § 6, 76.384, jfr. 77.84.
 sogneråds anbefaling ikke nødvendig for en udstyknings approbation, 65.114.
 udstykningstilladelse i modstrid med kommende bygningsvedtægt, 65.114.
 udstykningstilladelse uden samtykke fra byudvalgsudvalg, 65.50.

Udtalelsers form, se Sagsbehandling.

Udtrædelsesgodtgørelse i h.t. folkeforsikringsloven, 56.72.

Se også *Pensionskasser.*

Udvalg.

klage over udvalgsformand, 81.126.

repræsentation i udvalg, 65.120; 66.60.

sammensætning af arbejdsudvalg, 65.81.

Ufyldstgørende besvarelse, se Sagsbehandling.

Ugifte par.

almennyttige boligselskabers benyttelse af klausuler om ophør af lejemål i ugifte pars lejekontrakter, 79.452, jfr. 80.86.

boliganvisnings godkendelse af ugifte par ved leje af bolig, 72.27.

spørgsmålet, om almenyttige boligselskaber skal ligestille ugifte par med ægtepar, 74.189, jfr. 75.45.

uægteskabeligt samlivs betydning for arveafgift, 71.168, jfr. 72.23.

uægteskabeligt samlivs betydning ved udvisning, 71.92.

Ugyldighedsvirkning.

bedømmelse af universitetsspeciale, 83.251.

ved indholdsmangel, 78.477, jfr. 80.50.

ved kompetencemangel, 61.51; 78.477, jfr. 80.50.

ved manglende bekendtgørelse af resolution, 85.93.

ved manglende supplerings, 71.123.

ved underkendelse af afgørelse om ikke-lokalplanpligt, 84.127.

Ukorrekt handlemåde.

kommunalbestyrelsesmedlems påvirkning af ansøger, 71.76.

polititjenestemandes betaling af bøde for en anden, 55.23.

ved rekvirering og flytning af videnskabeligt apparat m.v., 55.152, 156, 159.

Ulykkesforsikring.

anmeldelsesfristen ved erhvervs sygdomme, 63.79.

Apotekerfondens krav i medf. af ulykkesforsikringslovens § 42, stk. 2, 62.47, jfr. 64.13.

arbejdsgiveres anmeldelsespligt, 66.86.

båndlæggelse af enke-erstatninger, 58.150.

efterladte-erstatning til militærflyvers forældre, 56.149.

forrentning af kapitaliserede invaliditetserstatninger, 58.45.

forsikringsselskabers kompetence til at nedsætte dagpenge, 60.150.

føjetilladelse, 56.213; 58.63.

genoptagelse af sag, 56.179; 67.88; 76.427, jfr. 77.87.

kontradiktion i h.t. lovens § 9, stk. 2, 74.395, jfr. 75.62 og 76.30.

lægeerklæring forinden afgørelse af dagpenge-spørgsmål, 56.48.

modstridende lægeerklæringer, 68.37.

orientering om 5-års fristen for genoptagelse, 76.184.

overskridelse af 3-års fristen i ulykkesforsikringslovens § 31, 79.502, jfr. 80.89.

speciallægeundersøgelser for sikringsstyrelsen (ulykkesforsikringen), 73.292.

tidspunktet for afgørelsen af invaliditetsspørgsmål, 57.106.

underretning om ankemulighed ved præmieforhøjelse, 61.172, jfr. 62.18.

underretning til tilskadekomne om ankereglerne, 56.49, jfr. 57.23; 58.40, jfr. 59.18.

ydelser til dækning af brillestel, 77.282.

årsagsforbindelse mellem et ulykkestilfælde og en senere lidelse, 60.200; 67.88.

Se også *Arbejdsskadeforsikring.*

Ulykkesforsikrings-rådet. formandsposten i ulykkesforsikrings-rådet, 56.196, jfr. 58.31.

Underholdningsfilm, se Danmarks radio.

Underholdsbidrag.

afhøring før løntilbageholdelsespålæg, 72.167, jfr. 73.33.

afhøring i bidragssager, 57.206.

aftaler om underholdsbidrag til børn, 57.174; 67.69; 75.235; 80.281, jfr. 81.334.

aftaler om underholdsbidrag til børn og hustru, 73.227, jfr. 74.36.

begyndelsestidspunkt efter tilsidesættelse af aftale, 83.149, jfr. 84.254.

bekendtgørelse af resolution, 85.93.

bidrag efter børnelovens §§ 15 og 19, 74.197, jfr. 75.45.

blanketter til løntilbageholdelsespålæg, 69.28.

bortfald af hustrubidrag, 71.44; 72.194; 74.319, jfr. 75.57; 77.602, jfr. 78.63; 77.700, jfr. 78.75; 82.117, jfr. 83.278.

bortfald af tidsbegrænset underholdsbidrag, 68.59, jfr. 69.14.

- børnebidrag lavere end normalbidrag, 80.375, jfr. 81.336.
- børnebidrag som »helheds- og engangsløsnin- ger«, 80.695, jfr. 81.343.
- børnebidrag til barn, der har ophold hos den bi- dragspligtige, 79.443, jfr. 80.83.
- efter ophør af økonomisk interessefællesskab med en anden mand, 75.193, 507, jfr. 76.62 og 79.28.
- for sen ophævelse af bidragspligt, 56.216.
- forhøjede børnebidrag, 71.102; 76.339, jfr. 77.79.
- forhåndsorientering om justitsministeriets praksis m.h.t. aftrapning af bidrag, 79.145.
- forskel på mødres og fædres normalbidrag, 75.646; 76.339, jfr. 77.79.
- forskudsvis udbetaling af underholdsbidrag, når betingelserne kun er opfyldt i en del af peri- oden, 80.421, jfr. 81.338.
- forskudsvis udbetaling af bidrag ved egen indtægt hos barnet, 73.161; 84.168.
- fristbestemmelsen i § 16, stk. 2, i loven om børns retsstilling, 67.69.
- fristbestemmelsen i § 21 i lov nr. 133 af 7. maj 1937 ved inddrivelse af underholdsbidrag, 58.146.
- fritagelse for en af flere bidragspligtige for at svare underholdsbidrag, 56.161, jfr. 57.25 og 58.30.
- grundlaget for bortfald af hustrubidrag bør nor- malt anføres i afgørelsen, 82.117, jfr. 83.278.
- grundlaget for fastsættelse af hustrubidrag, 72.213.
- indsigelser mod bidragsdokuments gyldighed, 60.91; 67.69.
- klage fra den bidragsberettigede over inddrivelsesskridt, 80.212, jfr. 84.241.
- konfirmationsbidrag, 78.261.
- »krydsende« børnebidrag, 71.102; 72.26.
- maksimumsgrænse ved udmåling af hustrubidrag, 76.417, jfr. 77.86.
- militærhjælp til betaling af underholdsbidrag, 69.49.
- nedsættelse af underholdsbidrag til hustru, 69.58.
- nedsættelse eller bortfald af underholdsbidrag ved barns egen indtægt, 73.161.
- ophør af bidragspligt til barn, 80.281, jfr. 81.334.
- ratihabition af ældre bidragsdokument, 60.91.
- sagsbehandling ved fastsættelse af underholdsbi- drag, 58.158, 211, 246; 59.122; 60.36; 69.90; 80.281, jfr. 81.334; 82.117, jfr. 83.278.
- sagsbehandling ved inddrivelse af underholdsbi- drag, 56.156, 197; 57.147, 219; 58.146, 156; 60.192; 63.60; 72.167, jfr. 73.33.
- sociale udvalgs ret til at begære bidrag fastsat i h.t. børnelovens § 18, stk. 2, 2. pkt., 78.340.
- statsmyndigheds tilbageholdelse af underholdsbi- drag, 57.203.
- tilbagebetaling af forskudsvis udlagt børnebidrag, 81.280, jfr. 83.282 og 85.223.
- underholdsbidrag til fraskilt kvinde, der samlever med en mand, 58.145, jfr. 59.19; 62.91; 71.44; 72.194; 75.193, 507; 77.120.
- underretning til bidragsberettiget vedr. løntilbage- holdelsesdekret, 63.60.
- vejledning om adgang til domstolsprøvelse af af- soningsdekreter, 74.177.
- vejledning vedr. børnebidragsaftaler, 80.695, jfr. 81.343.
- Underhåndsbrevpapir*, ministres benyttelse af under- håndsbrevpapir, 60.94, jfr. 61.19.
- Underretning*, se *Sagsbehandling*.
- Underskrift* på sundhedscertifikater vedr. spisekar- tofler, 55.63.
- Underskrifters læselighed*, 57.186; 59.201; 62.35.
- Underudvalg*, se *Delegation*.
- Ungdomsydelse*, se *Børnetilskud*.
- Universiteter m.v.*,
 aktindsigt – styrelseslovens § 24, 76.130.
 ankekommissions begrundelser af afgørelser, 84.230.
 ankekommissions sagsbehandling, 78.230, jfr. 79.59; 84.230.
 ansættelseskompetence, 76.267, jfr. 77.72, 79.33 og 83.262.
 bedømmelse af fælles speciale, 83.251.
 bedømmelsesudvalgs indstilling, 72.182, jfr. 75.30.
 bedømmelsesudvalgs sagsbehandling, 85.134.
 bekendtgørelsesændringer vedr. Ålborg universi- tetscenter, 78.514.
 besættelse af professorat i økonomi ved Køben- havns universitet, 79.336.
 bortvisning af studenter, 76.105.
 dispensation fra adgangsbetingelser ved Roskilde universitetscenter, 74.103.
 forskningskontrol ved handelshøjskolen i Århus, 78.174, jfr. 84.240.
 fristoverskridelse for afgørelse af klage, 84.230.
 inhabilitet ved bedømmelse af opgaver, 78.230, jfr. 79.59.
 inhabilitet ved behandling af en klage over et be- dømmelsesudvalg, 85.134.

inhabilitet ved besættelse af professorstilling, 77.649, jfr. 78.74.
 klager over eksaminer, 72.39, jfr. 73.25; 77.399, jfr. 78.55; 78.230, jfr. 79.59; 84.230.
 nedsættelse af faglige udvalg på Roskilde universitetscenter, 75.95.
 nedsættelse af karakterer, 78.230, jfr. 79.59.
 offentlighedens adgang til matrikler, 78.90.
 påtegning på eksamensbeviser, 77.579.
 regler om eksamensudvalg, 72.39, jfr. 73.25.
 skriftlige vurderinger af emnerapporter i tilfælde af »nye« eksaminatorer, 84.230.
 stemmeret til konsistorium, 71.40.
 tilbagekaldelse af uforbeholdne optagelser på kurser på lærerhøjskolen p.g.a. besparelser, 81.285.
 undervisningsministerens kompetence, 71.119, jfr. 72.20; 76.267, jfr. 77.72 og 79.33.
 valg af studenterrepræsentanter, 72.246, jfr. 73.46.
 valg til fakultetsråd, 71.123; 72.138, jfr. 73.30.
 Se også *Eksamensopgaver*.

Urigtig begrundelse, se *Begrundelse*.

Urigtig meddelelse, 55.86.

Urneflytning, se *Kirkegårde*.

Uvedkommende hensyn,

administration af byreguleringsloven, 71.49.
 administration af lukkeloven, 55.19.
 afgørelse af fredningssag, 61.77.
 afslag på tilladelse til råstofindvinding på havbunden, 84.116.
 ansættelse af lærere i folkeskolen, 74.156; 78.705.
 ansættelse af ungdomsskoleinspektør, 74.139.
 autorisation af laboratorier, 58.237, jfr. 61.18.
 bedømmelsen af videnskabelige afhandlinger m.v., 55.107, 111, 117, 119, 129, 144, 161.
 behandling af sag om dispensation fra næringsloven og lukkeloven, 69.52.
 behandling af sandflugtsag, 69.29.
 behandling af udstykningsandragende, 65.66.
 beskæftigelse af ekskluderet matros, 75.303.
 besættelse af provstestilling, 81.168.
 fastsættelse af takst for begravelse af udensognsboende, 58.68.
 indstilling af fange til svendeprøve, 57.233.
 kommunes bestyrelse af en stiftelse, 73.197, jfr. 74.34.
 licens til rejefiskeri, 79.125.
 meddelelse af biografbevilling, 58.161.
 meddelelse af droskebevilling, 57.169, jfr. 58.36.
 ophævelse af landbrugspligt, 82.179.

straffeaktion mod dagblad, 84.156.
 tildeling af arbejder for kommuner, 65.159.
 udelukkelse af »politiske« medarbejdere ved Danmarks radio fra »højtaler og skærm«, 81.206.
 udnævnelse af overtoldinspektør, 65.47.
 udnævnelse af sysselmand, 63.44.
 udstedelse af politibekendtgørelse, 63.24.
 udøvelse af statsbanernes politimyndighed, 75.75.
 undersøgelse af en politianmeldelse, 56.169.
 valg af diciplinær straf efter tjenestemandsløvens § 24, 80.492.
 vilkår for sammenlægning (og udstykning) af landbrugsejendom, 78.585.
 visitation til daginstitutioner for børn, 77.586.

Uægteskabeligt samliv, se *Ugifte par*.

Valgagitation,

bekendtgørelse om valgagitation, 72.201, jfr. 73.36.
 i radio og fjernsyn, 63.15; 73.101.
 ministres benyttelse af brevpapir til valgagitation, 60.94.

Valgretsudøvelse, se *Folketingsvalg*.

Vandafgifter, boligforholdenes betydning ved skøn over vandforbrug, 74.79.

Vandforsyningsloven,

forholdet mellem sundhedsvedtægter og vandforsyningsloven, 66.92.
 tilkastning af drikkevandsbrønd, 75.68.

Varemærkereregisteret, offentlighedens adgang til varemærkereregisteret, 70.79.

Varetægtsarrestanter, se *Fængselsforhold*.

Varsel ved indkaldelse til forhandling i h.t. monopollovens § 11, 57.154.

Veje,

adgang til veje i private skove, 70.63.
 aktindsigt i vejsag, 68.97.
 dispensation i henhold til vejbestyrelseslovens § 35, stk. 4, 71.103; 72.65.
 dispensation til stitilslutning, 78.611, jfr. 79.74.
 ekspropriation i h.t. vejbestyrelseslovens § 23, stk. 3, 73.75.

erstatning ved ekspropriation af private veje, 66.72.
 farthæmmende hindringer, 76.146.
 forlængelse af forbud efter lov om offentlige veje, § 36, 73.367, jfr. 74.41.
 forringet adgang til offentlig vej, 78.596, jfr. 82.290.
 forståelsen af udtrykket »tilstødende« i vejbestyrelseslovens § 17, stk. 7, 65.133.
 forældelse af krav på vejbidrag, 78.543.
 grundejerbidrag til offentlig vejfordeling, 77.511, jfr. 78.60.
 lukning af offentlig vej, 73.243, jfr. 75.38.
 matrikulær udskillelse af offentlig vej, 73.301, jfr. 74.40 og 76.26.
 optagelse af servitutbestemmelser på vejfortegnelsen, 77.502, jfr. 79.45.
 oversigtsservitut ved udstykning, 77.604.
 plancheudstillinger på offentlige vejarealer, 77.435.
 pligt for kommunal vejbestyrelse til at orientere vejbestyrelse i nabokommune, 76.388.
 politiet kan ikke afslå andragende om afspærring af privat fællesvej, 58.76, jfr. 60.31.
 påbud om vintervedligeholdelse, 74.434, jfr. 75.69.
 retligt grundlag for påligning af vejbidrag, 78.543.
 stillevejsprojekter efter privatvejløvens § 44, 81.214, jfr. 83.271.
 udgiftsfordeling ved private fællesveje, 79.388, jfr. 80.79.
 vejadgang ved udstykning, 68.35, jfr. 65.19; 66.44; 72.65.

Vejfond.

besvarelsen af andragender om tilskud fra vejfonden, 59.41.
 »Vejmillionerne«, 55.57.

Vejledende udtalelser. offentlige myndigheders afgivelse af vejledende udtalelser, 78.91; 83.83.

Vejledning.

betydningen af urigtig vejledning om uddannelsesstøtte, 73.318.
 i forbindelse med ekspropriation, 73.75, 386, jfr. 74.43.
 landsskatteretssagers indbringelse for domstolene, 76.198, jfr. 78.37.
 om adgangen til at kræve ejendomme overtaget af kommunen i h.t. lov om frigørelsesafgift, 75.94.
 om dispensationsmyndigheden i zone- og bygge-lovssager, 73.50.
 om enkepensionsreglerne ved vilkårsforhandling, 64.79.

om frist for anmeldelse af refusionskrav i h.t. dag-pengeloven, 76.245, jfr. 77.62.
 om indgivelse af ansøgning om tilskud til lærlinges rejseudgifter, 68.71.
 om klagefrist i sundhedsvedtægt, 74.130.
 om muligheden for at opnå konfirmationsbidrag, 78.261.
 til arbejdsløshedskassemedlemmer om deres ret-tigheder og pligter, 76.386, jfr. 77.85 og 78.44; 83.44.
 til husejere om adgangen til fritagelse for at svare grundstigningsskyld, 57.180.
 til motorførere, hvis førerbevis er inddraget admi-nistrativt på grund af manglende ædruelighed, 57.102.
 til motorførere, som er blevet nægtet førerbevis med ret til erhvervmæssig personbefordring, 57.209.
 til part i ekspropriationssag om over for taksati-onskommissionen at rejse spørgsmål om tilve-jebringelse af oplysninger, 74.123.
 til tilskadekomne om ankereglerne i ulykkesfor-sikringsloven, 58.40, jfr. 59.18.
 vurderingssagers behandling, 72.189; jfr. 73.36.
 Se også *Ankevejledning*.

Ventepenge, se *Afskedigelse*.

Ventetid, se *Fængselsforhold*.

Veterinærvesen, forgiftning af kvæg, 76.468, jfr. 77.89, 78.46 og 79.34.

Vidner.

formulering af vidneindkaldelser i straffesager, 55.78, jfr. 56.16.
 tilkaldelse af vidner ved ransagning, 57.243, 249, 252, 255; 58.66, 222; 60.165; 62.32; 64.66.
 tilsigelse af vidner i domsmandssager, 61.178.
 tjenestefrihed for at afgive vidneforklaring, 67.77.
 udbetaling af vidnegodtgørelse ved møde hos po-litiet, 60.42.
 vicepolitiinspektørs vidneforklaringer, 69.72.

Vilde dyr, bekendtgørelse om ind- og udførsel (tran-sit) af vilde dyr, 79.287, jfr. 81.331.

Vildfarelse, faktisk vildfarelse hos forvaltningsorgan, 58.197.

Vintervedligeholdelse, se *Veje*.

Vitaminpræparater, handelen med vitaminpræpara-ter, 67.58, jfr. 72.19.

Volfair-metoden, se *Folkeskolen*.

Vurdering af fast ejendom.

generel forhøjelse af et vurderingsråds ansættelser, 57.128, jfr. 58.35.

overskridelse af fristen i vurderingslovens § 41, 64.115.

underretning til grundlejere, 73.283, jfr. 74.39.

vurderingsformands habilitet, 74.151, jfr. 75.42.

vurderingssagers behandling, 72.189, jfr. 73.36.

årsomvurdering efter ekspropriation, 72.252, jfr. 73.46.

årsomvurderinger, 59.127.

Vurderingskommissions sagsbehandling, 71.105.

Vurderingsnævn for motorkøretøjer, 59.135.

Vægtafgift, efterbetaling af vægtafgift, 77.192, jfr. 80.34.

Værnepligtige, se *Militærforhold*.

Værnepligtsnævnet.

forretningsorden for værnepligtsnævnet, 61.174, jfr. 62.18.

medlemmernes tavshedspligt, 61.174, jfr. 62.18.

Værneting.

for militær straffesag, 66.52.

ved tiltale i politisag, 57.29.

Våbenlov.

afslag på forlængelse af forhandlertilladelse, 83.131.

eksport af eksplosiver, 69.64.

import af antikke våben, 71.178, jfr. 72.25.

Yderzone. opførelse af gartneri i yderzone, 66.74, jfr. 67.17 og 68.14.

Ytringsfrihed.

Danmarks radios medarbejdere, 84.149.

folkeskolelæreres ytringsfrihed m.h.t. religiøs sær-
opfattelse, 59.177.

forholdet mellem § 46 i reglementet for Det kgl.

Teater og Kapel og grundlovens § 77, 84.148.

havforeningslaboratoriets medarbejders
ytringsfrihed, 82.199.

hospitalsansattes og patienters ytringsfrihed,
77.384, jfr. 78.54 og 79.42; 83.248.

plancheudstillinger på offentlige vejarealer,
77.435.

tjenestemænds udtalelser til pressen om verse-
rende sager, 57.102.

tjenestemænds ytringsfrihed, 61.56, 74.

udelukkelse af »politiske« medarbejdere ved
Danmarks radio fra »højtaler og skærm«,
81.206.

udtalelser til pressen vedr. videnskabelige spørgs-
mål, 55.113, 123, 125, 144.

undervisningsdirektørens udtalelser om indoktri-
nering, 74.219.

Ægtepagt, godkendelse (samt tinglysning) af ægte-
pagt efter ægtefælles død, 56.127.

Ægteskabssager, se *Separations- og skilsmissesager*
samt *Underholdsbidrag*.

Åndssvageforsorgen, se *Statens åndssvageforsorg*.